SC.17.Pl.5.

37
28 C
5

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

THEOLOGIA
DOGMATICO-SCHOLASTICA
TOMUS QUINTUS

PARTEM TERTIAM DE DEO FINE VIRTUTIBUS OBTINENDO
QUOAD TRACTATUM PRIMUM COMPLECTENS.

Digitized by Google

JOANNIS BAPTISTAE GENÉR
THEOLOGI HISPANI

THEOLOGIA
DOGMATICO-SCHOLASTICA

PERPETUIS
PROLUSIONIBUS POLEMICIS HISTORICO-CRITICIS
NECNON
SACRAE ANTIQUITATIS MONUMENTIS
ILLUSTRATA

TOMUS QUINTUS

PARTEM TERTIAM DE DEO FINE VIRTUTIBUS OBTINENDO
QUOAD TRACTATUM TERTIUM COMPLECTENS.

Anton. Nessi del. *Alex Giardoni sculp.*

ROMAE ANNO JUBILAEI MDCCLXXV.
IN TYPOGRAPHEO S. MICHAELIS AD RIPAM.
SUMPTIBUS VENANTII MONALDINI BIBLIOPOLAE IN VIA CURSUS
ET PAULLI JUNCHI TYPOGRAPHI ET BIBLIOPOLAE.

PRAESIDIBUS ADPROBANTIBUS.

Digitized by Google

ADPEN.

Digitized by Google

ADPENDIX
MONUMENTORUM
EX ACTIS MARTYRUM ADLOQUENTIUM
QUAE IN TOMIS HUCUSQUE EDITIS DESIDERANTUR.

PRAELOQUUTIO.

NOVAM Tabulam monumentorum Antiquitatis, Tomis editis interſerendam ſiſtimus, exhibentem utique vetuſtiſſima pro ſanctis dogmatis documenta, ex Actis SS. Martyrum in paſſionibus ſuis adloquentium petita, Haec diu nos hortabatur literis ſuis humaniſſimis eruditiſſimus ille Vir, permultis editis clarus, PP. Cappuccinorum familiae magnum decus & ornamentum, *Hieremias*, inquam, *a Benettis*, commentariorum noſtrorum Cenſor egregius, quem nuper mundo ereptum cum orbe literato plangimus ex animo. Haec & nos poſt adcuratam rei diſcuſſionem exſequimur lubentiſſime, immo ut exſequamur, vehementer cogimur; nihil enim hoc documentorum genere congruentius, ſublimius nihil communiendis, illuſtrandiſque ſanctis fidei dogmatis pro inſtituto noſtro, quod utique in eum finem omnigenae eruditionis ſacrae uſum amplecti profitetur. Exinde vero haud leviter dolemus id argumenti genus pro adornanda Theologia Antiquaria primum omnium noſtrae non ſuccurriſſe menti. At immanem tamen defectum adjecta pro voluminibus editis Adpendice, adjectiſque deinceps in edendis pro opportunitate locorum conſimilibus tabulis porro ſupplemus. Hac autem ratione & ſacroſanctas Martyrum loquutiones in ſyſtema quoddam theologico-dogmaticum, ſine exemplo, quod ſciamus, redigimus, & gemma omnium pretioſiſſima ſanctorum dogmatum exſornamus coronam.

Non eſt quidem animus hujuſmodi monimenta copioſis Adnotationibus (quod plane alias optarem, & facili negotio expedirem) illuſtrare, ne videlicet voluminum moles nimium adcreſcat contra votum Editorum Operis; ſed breviores tantum, quum neceſſaria, vel maxime opportuna occaſio poſtulet, notulas indicabimus, rejecto ad eos ſtudioſo Lectore, qui rem, vel uberius vel adcuratius pertractaverint.

Iis plerumque utimur Actis Martyrum, quum nobis codd mſſ. ſuppetant nulli, quae apud Eruditos Viros cum Bollandianis Jeſuitis & Ruinartio Benedictino (quippe qui hac in re Magiſtri & Duces commendatiſſimi jure habentur) antiquiſſima omnium vulgo exſiſtimantur & ſincera ſub prioribus quatuor Eccleſiae Chriſti Seculis, quae

copioſiorem, nobilioremque primorum Martyrum ſegetem retulerunt. Hac porro de cauſſa intra breviores hujuſce temporis cancellos Epocham hujus tabulae praeter morem noſtrum concludimus. Quamvis enim in ea nonnulla interdum deſideres monimenta univerſis Theologiae noſtrae dogmatis confirmandis, at complurima tamen enitent, eaque omnium praeclariſſima, utpote ex ore Teſtium veritatis probatiſſimorum emiſſa, quibus potiſſima eorum dogmatum capita uberrime, perſpicue, atque eximie comprobantur. Quocirca & in Claſſibus noſtris haec Tabula primum perpetuo conſtituet Caput. Perſaepe in eiſdem Actis, immo & in eadem Martyris cujuſpiam adloquutione pro diverſis dogmatis teſtimonia elucent: idcirco ſaepenumero Acta eadem, ipſaſque Martyrum adloquutiones repetamus oportet. Et haec quidem in tanto dogmatum pelago tranando neceſſitas faſtidium, quod alias ea crearet repetitio, prudenti & pio Lectori levabit, credimus.

In ſingulis demum documentis ea praecipua Martyrum verba, quae propoſitum argumentum concernunt, diverſis typorum caracteribus deſignanda coravimus, ut nempe qui velis, rem de qua agitur, momento reperiſſe gaudeas.

Praemonendum ſupereſt nihil. Perge, humaniſſime Lector, & primitiis noſtris Martyrologico-dogmaticis UTERE FELIX.

TOMO II. INSERENDA

Nimirum

SPECTANTIA AD CLASSES

pro Exſiſtentia Dei ſub pag. 14.

DOCUMENTA EX ACTIS MARTYRUM ADLOQUENT.UM.

Et ego Chriſtianus ſum, colo enim & adoro ſolum Deum verum.

S. LIBERIANUS Martyr adloquens in paſſione ſua Ruſticum Romae Praeſidem, interrogantem num eſſet Chriſtianus, Romae, an. circ. 167. (Ex *Actis* S. Juſtini & ſociorum ejus, quae habentur ap. Metaphr. Lipoman. Sur. Bollandianos ad d. 13. April. Sanctis ſacrum, & Ruinart in Act. MM. ſinceris & ſelectis p. m. 45. n. 3. ſub fin. edit. Pariſ. 1689.)

Quod ſincera ſint haec Acta, nullus, quem ſciam, ambigit. Suſpicari quis duntaxat poſſit, num Juſtinus, cujus haec paſſionem referunt, Juſtinus ille ſit chriſtianus Philoſophus, qui & claris ſcriptis, & profuſo ſanguine fidei teſtis eluxit, aut alius Juſtinus quiſpiam. Dubitat quidem *Surius*. Primum deinde adfirmavit *Baron.* in notis ad Martyr. ad d. 13. Apr. nota *b.* cui adſtipulatur recens Ruin., alterum vero ope-

operoſe promovit Papebr. cit. Confer eos, ſi lubet, & eſto judex. Nos autem in opinionem Papebrochii vehementer propendemus.

Quidquid finis interimit, caſus involvit, quum aeternam mundi vertiginem (*) *rapax tempus obducit. Solus* Deus *noſter beatitudinem vindicat.*

(*) Alias *virtutem*.

S. Symphorianus M. Auguſtoduni ſeu Aeduae Galliarum urbis, longa oratione *pro* Chriſtianiſmo adloquens Herculeum Conſularem Judicem, eum impellentem ad ſacrificandum diis paganiſmi, an. circ. 118. (ex ejus *Act.* ap. Ruin. cit. n.5. p.71.) In Martyrologio Romano & aliis recolitur Sancti memoria die 22. Aug.

Ego Imperatoris *mundi genium neſcio, ſed coeleſti* Deo meo *ſervio... adoro Dominum meum, Regum & omnium gentium Dominum.*

S. Speratus M. alter ex xii. Martyribus vulgo *Scillitanis*, Carthagine adloquens Saturninum Proconſulem Judicem, deprecantem illum ut tantum per genium Regis ſui juraret, an. circ. 200. (ex *Act.* proconſularibus MM. Scillitanorum, quae recenſuit Baron. in Annal. ad an. 202. ex tribus codd. mſſ. eruta, & deinceps cit. Ruin. ex cod. mſ. bibl. Colbertinae, a p. 79.) Sperati ſimulque xi Sociorum feſtum reponunt vulgo Martyrologia ad d. 17. Jul.

Honorem quidem Caeſari tanquam Caeſari; Deo *autem* noſtro *honorem & orationem offerimus.*

S. Donata M. altera ex eodem Martyrum coetu, adloquens ipſum Saturninum, praecipientem Donatae, Veſtinae & Secundae ut honorarent Regem ſuum & diis ſacrificarent. (Ex eildem *Act.* ap. cit. Baron.)

Nos vero Deo *obedimus.*

SS. Sabina et Asclepiades MM. adloquentes Polemonem Neochorum, ſeu aedituum paganorum fani, dum eis juſſa Principis de ſacrificando diis proponit, Smyrnae an. fortaſſe 250. (ex *Act.* SS. Pionii & Sociorum, quae cit. Ruin. ex quatuor codd. mſſ. collegit, praetulitque aliis Actis a Metaphr. Lipom. Sur. Bollando editis.) Feſtum eorum Sanctorum cum Sociis ferunt vulgo Martyrologia ad d. 1. Febr.

Controverſia eſt apud Criticos ſuper aetate famoſi hujuſce Martyrii. Hi cum *Pearſon.* diſſ. 2. de ann. priorum Romae Epiſcopor. c. 19. eam referunt ad tempora Marci Aurelii; alii vero, quod probabilius videtur, cum cit. Ruin. p. 120. ad perſequutionem Decii. Eos qui conferat litem judicet.

Martianus ait, .. ut obſequium tuum plenius Imperator agnoſcat, ſacrificium illi ſolve nobiſcum. Achatius dixit, ego Dominum *meum, qui eſt verus & magnus, pro ſalute Regis obteſtor, ſacrificium vero nec ille exigere, nec nos debemus exſolvere: quis enim homini ſacra perſolvat? Martianus ait, reſponde cui Deo precem fundis, ut ipſi etiam nos ſacra reddamus? Achatius dixit, ego* Deum *meum opto te ſcire quod proſit; &* Deum *qui eſt verus agnoſcere.*

S. Achatius Epiſcopus Melitenus in minori Armenia & M. adloquens Martianum Conſularem a Decio Imp. praefectum, in regione Antiochiae, an. circ. 250. (Ex *Act.* Sancti ap. Bolland. ad d. 31. Mart. quo ejus feſtum recolitur ap. Menaea Graecorum.)

Bollandianis quantum ad perſonam hujus Achatii repugnat nonnihil Ruin. ad p. 138. Eum, ſi lubet, conſulas.

Tum Achatius Bollandianis *Confeſſor* dicitur, Ruinartio vero, cui adhaeremus, *Martyr*, quapropter ejus ſermones inter adloquutiones Martyrum ſaepe recenſemus. Nec immerito quidem, licet enim ex Actis diſputationis ejus cum Martiano non conſtet in tormentis obiiſſe, immo penitus liberum, jubente Decio evaſiſſe; nihilo ſecius, haec de Sancto in Menaeis excuſis Graecorum ap. citt. Bolland. habemus „ ad Martianum Conſulem deductus, rogatuſque de iis, quae doceret, expoſuit totam de noſtra in Deum fide doctrinam, Paganorumque nugas & commenta refutavit, quare & tormenta pertulit & in carcerem traditus fuit. „

Eademque praeterea ferunt Menologium Baſilianum, & Menaea plura mſſ. Quin etiam in pleriſque Martyrologiis ſic ejus feſtum enuntiatur, *Paſſio Achatii Martyris*; eſto in uno aut alio legamus, *B. Achatii Confeſſoris*. Argumento itaque veri longe ſimili ducti, ſermones Achatii in quaeſtione de fide ſua reſpondentis, adloquutionem Martyris reputamus. De ejuſmodi Martyribus, qui Chriſtum confeſſi mortem in confeſſione non oppetierint, plura inferius ad Tom. VI. ubi de Martyrio.

Vides in hac celebri adloquutione modum ac methodum, qua olim SS: Martyres in judicio interrogabantur ac reſpondebant, prout vulgo ferunt Acta ſincera & vetuſtiſſima, a notariis frequenter oculatis, aut plerumque ſaltem aequalibus conſcripta.

Et hae quidem ſuffecerint exempla, ſpeciminis loco adducta pro exiſtentia Dei, ſeu ſupremi cujuſdam Numinis, cui plane uberius illuſtrandae documenta id genus ſpecioſiſſima ſine numero adferri poſſent.

SPE-

SPECTANTIA AD CLASSEM V.

pro Deo Uno ad pag. 60.

EX ACTIS MARTYRUM ADLOQUENTIUM.

Τὰ δαιμόνια τῶν ἐθνῶν θεὺς προσαγορεύεις πλανώμενος· εἷς γάρ ἐστιν θεὸς ὁ ποιήσας τὸν ὐρανὸν καὶ τὴν γῆν, καὶ τὴν θάλασσαι, καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς.

Nempe

Gentium daemones Deos errans adpellas. Unus *enim eſt Deus, qui fecit coelum & terram & omnia quae in ipſis continentur.*

S. Ignatius Apoſtoli Joannis diſcipulus, Epiſc. Antiochiae M. adloquens Trajanum Imp. gentium daemones adpellantem Deos, non longe ab Antiochia, ubi tunc temporis Trajanus agebat, in Armeniam & ad Parthos properans, an. 106. (ex *Act.* Sancti tum ex editione Uſſerii, tum ex poſtrema gr. lat. quam ex cod. ver. mſ. biblioth. Colbertinae vulgavit Ruin. ſub fin. laudati commentarii ſui a p. 696. n. 2.) Sacer illi dies ap. Graecos vigeſimus Dec., apud Latinos vero primus Febr.

Conſulto Ignatianae adloquutioni adſignamus annum 106. quoniam ex opinione veri ſimiliore paſſionem & mortem ſubiit Martyr in amphiteatro Romano ad an. 107. Imperii Trajani decimum, Syria & Senecio Coſſ. Et vero adloquutio Trajano prope Antiochiam commoranti directa eſt ante annum integrum, aut complures ſaltem menſes, qui expendendi erant in longo itinere, terra marique complendo, & in ceteris eventis, quae ad praeſtatutam Ignatii mortem occurrere debuerant. Congruenter itaque conſignanda ſuperiori anno 105. Lege Ruin. in notis ad editionem Uſſerianam Actor. Sancti a p. 11.

Apud Siſciam verum Deum confeſſus ſum. Ipſum ſemper colui, ipſum corde teneo, nec me ab eodem, qui Unus Deus *& verus eſt, homo poterit ſeparare,*

S. Quirinus Epiſc. Siſcianus M. adloquens Amantium Praeſidem primae Pannoniae & Judicem, rogantem ſi vera eſſent, quae primum in Siſcia Maximo Praeſidi de fide ſua reſponderat. In civitate Sabaria an. circ. 309. (ex *Act.* Sancti, quae e codd. mſſ. antiquis ediderunt Mombrit. & Sur. ad d. 4. Jun. eidem ſacrum, quae demum exſcripta dedit Ruin. cit. a p. 552. n. 4.)

Quem quum hortaretur Publius ad immolandum idolis, conſtanter dixit, Unus *eſt* Deus *quem colimus, cui ſacrificium piae devotionis offerimus.*

S. Fe-

Digitized by Google

S. Felix M. alter ex VII. filiis S. Felicitatis, adloquens Publium Praefectum Urbis Judicem, Romae an. circ. 150. (ex *Act.* S. Felicitatis & VII. filiorum ejus, quae ex compluribus codd. mſſ. & edit. vulgavit cit. Ruin. p. 22 n. 3.) Felici ſimul & aliis fratribus dies ſacer eſt decimus Julii apud Martyrol. Bucherianum, Romanum & alia.

Ad Capitolium ſolus adtrahitur & quum immolare daemoniis cogeretur, clara voce teſtatur, Unum *&* verum Deum *novi. Huic laudis hoſtias immolabo. Deos veſtros daemones ſcio, quos incaſſum non tam hoſtiis pecudum, quam animarum veſtrarum mortibus honoratis.*

S. Saturninus Epiſc. Toloſanus & M. adloquens turbam ethnicorum in eum ceu chriſtianum ardenter tumultuantem, Toloſae poſt an. circ. 245. (ex *Act.* Sancti, quae ex complurimis codd. mſſ. digeſſit cit. Ruin. p. 111. n. 4.) Ejus memoriam concelebrant Martyrologia die 29. Nov.

Chriſtianus ſum & Epiſcopus. Nullos alios deos novi niſi Unum *& verum Deum... Huic Deo nos chriſtiani deſervimus.*

S. Cyprianus Epiſc. Carthaginenſ & M. adloquens in prima fidei ſuae confeſſione Paternum Proconſulem Judicem, Carthagine, an. 258. (ex *Act.* proconſularib. Sancti, quae ex multis codd. mſſ. & editis ſincera dedit Ruin. p. 216. n. 1.) Ipſi dies feſtus 14. Sept.

Ego Unum *Deum colo, qui fecit coelum & terram, mare & omnia quae in eis ſunt.*

S. Fructuosus Epiſcop. Tarraconae in Catalonia & M. reſpondens Aemiliano Praeſidi, eum urgenti ex juſſu Impp. Valeriani & Gallieni deos profanos colere, Tarraconae an. 259 (ex *Act.* SS. Fructuoſi Epiſc. Augurii & Eulogii diaconor. ap. Bolland. ad diem 21. Jan. quo eorum feſtum adnuntiatur ap. Martyrol.)

Deus Unus *eſt, qui eſt venturus ſolus, in coelo habitans & humilia reſpiciens in magna virtute ſua. Ut hunc colerem & diligerem a parentibus mihi eſt traditum. Hos autem quos tu colis, qui a te dii eſſe dicuntur, neſcio. Perditio virorum*

rum omnium veſtrorum qui tibi conſentiunt, adinventio iſta eſt, non veritas.

S. ASTERIUS M. reſpondens Lyſiae Proconſuli aut Praeſidi haec illi minitanti ,, Crede vel tu & ſacrifica diis, ante oculos tuos habens ,, tormenta, quae contradicentibus ſunt parata ,, apud Aegeam Ciliciae an.285. (ex *Act.* proconſular. Sancti & Socior. quae tecitant Sur. ad d. 23. Aug. quo eorum memoria recolitur, Baron. ad an.285. Ruin. p. 279. n. 2.)

Ubi vero ad Thebaeos denuntiatio iterata pervenit (*) *cognitumque ab eis eſt injungi ſibi rurſum exſequutiones profanas, vociferatio paſſim ac tumultus in caſtris exſoritur adfirmantium, nunquam ſe ulli in haec tam ſacrilega miniſteria ceſſuros, idolorum profana ſemper deteſtaturos, ſacrae & divinae religionis cultui inſtituros,* Unum *ſe aeternitatis Deum colere.*

(*) de morte ſubeunda ni diis ſacrificarent.

SS. MILITES LEGIONIS THEBEAE, ſermonibus maxime incitantibus ad conſtantiam MAURICIO primicerio, ut ferunt, EXSUPERIO campi ductore, CANDIDO ſenatore militum, una voce adloquentes ac provocantes univerſam Paganiſmi perfidiam in mandato Maximiani Imp. quo nempe edixerat, decimum quemque ex ea legione in fide chriſtiana perſiſtentem gladio feriri. Aganni apud Gallos an.286. (ex *Act.* SS. Mauricii & Socior. ejus, quae pridem ferme ſubdititi edidit Sur. deinde tantiſper emandata, ſed valde tamen interpolata Mombrit. poſtmodum Chiffletius S. J. ex veteri cod. mſ. ſincera, ex iis denique aliiſque codd. mſſ. ſimul collatis cit. Ruin. p.289. n.3.) Celeberrimorum Martyrum memoria ap. Martyrol. Latinorum percolitur die 22. Sept.

Profitemur nos chriſtianae religionis eſſe cultores & Unius *ac veri Dei permanentis in ſecula famulos teſtes.*

S. VINCENTIUS Levita M. patria Oſcenſis apud Aragones in Hiſpania, pro fide ſua & Valerii Epiſc. Caeſarauguſtani comitis reſpondens Daciano Judici. Valentiae Edetanorum an. 304. (ex *Act.* Sancti ap. Bolland. collatis cum ſex codd. mſſ. die 22. Jan. qui Martyri ſacer eſt cum in Menol. Graecorum, tum in Martyrol. Latinorum. Eadem Acta rurſum compluribus cum codd. mſſ. & editis collata vulgavit, illuſtravitque cit. Ruin. a p. 387.)

Pro-

Probus Preſes dixit, quae? (*) *Pullio reſpondit, quae* Unum *Deum in coelis indicant intonantem; quae non poſſe dici Deum ex ligno & lapide ſalutiſera admonitione teſtantur ....*

(*) ſunt Chriſti mandata.

S. Pullio primicerius Lectorum M. adloquens Probum Praeſidem Sirmienſis Civitatis in examine de fide ſua, in urbe Cibali, vicina tunc Sirmienſi, an. 304. (ex *Act.* Sancti & Sociorum Martyrum ap. Bollandian. ad d. 28. April. Pullioni ſacrum ap. Martyrol.)

Ο῾ λνγισμὸς ἡμῶν εἷς ἐςίν, ὑπατικέ, καὶ γδ' τῷ Θεῷ δυλευόμεν....

Scilicet

Senſus noſter unus eſt, Praeſes; quia Uni *Deo vero ſervimus ....*

S. Probus M. adloquens Numerianum Maximum Praeſidem in tertia fidei ſuae confeſſione, in Tharſo metropoli Ciliciae an. circ. 304. (ex. *Act.* praeclariſſimis Tarachi, Probi, Andronici, quae poſt alias Baronii, Roſvveydi, Bigotii editiones, vulgavit caſtigatiſſima gr. lat. cit. Ruin. a p. 457. n. 8. fere ſub init.) Feſtum Probi & Socior. habetur in Martyrol. Romano & in pleriſque latinis ad diem 11. Oct. in Menolog. vero Graecorum ad diem ſequentem.

Nunquam ego ſacrificavi, nec ſacrifico niſi Uni *Deo & Domino noſtro Jeſu Chriſto filio ejus...*

S. Crispina Matrona nobiliſſima M. adloquens Anulinum Proconſulem, eam hortantem ut diis ſacrificaret pro ſalute Principum, apud Coloniam Thebeſtinam in Africa ſub an. circ. 304. (ex *Act.* ſpecioſiſſimis S. Criſpinae, primum, reor e cod. mſ. antiquiſſimo vulgatis a Mabillon. t. 3. vet. anclect.) Sanctae memoria ap. Martyrol. Rom. colitur die 5. Dec.

Iis praeterea confirmando ſancto dogmati complures adnecti poſſent Adloquentes Martyres ex eorum Actis, quae poſtremo recenſuit laud *Ruin.* E. c. Faustus Cordubenſis adloquens Eugenium Praeſidem Cordubae apud Hiſpanos ad pag. 597. & 598. Leo Proconſulem Lollianum Patarae in Lycia ad p. 611. n. 3. Sadoth Epiſc. in Perſide Saporem Regem ad p. 643. n. 2. Theodoritus Preſb. Julianum Comitem, Juliani Auguſti avunculum Antiochiae ad p. 659. n. 3. Bonosus et Maximilianus milites, de numero Herculianorum ſeniorum, eundem Julianum Comitem ad p. 667. n. 4: Sabas genere Gothus Miſſos quoſdam ab Atharido Gothorum Rege, in Gothia ad p. 677. n. 4.

Jam

Digitized by Google

Jam quid ad haec reponat Polytheorum turba, olim magna nimis? In ſcenam prodat, eſto, omnium fere gentium, celebriumque inter illas Philoſophorum de multis diis opinionem; nobis item objiciat e primis Chriſtianae legis ſeculis pro Polytheiſmo Adloquutiones, quibus & ſui Imperatores, & Proconſules, & Praeſides omnes hoc producti Capite, Martyres urgebant noſtros ut illum profiterentur. At iidem tamen Martyres & invictis ratiociniis, & ſuppliciis exanthlatis, & morte obita pro *Deo Uno* adverſum inanes deos, ab ementito Polytheiſmo victoriam reportarunt.

SPECTANTIA AD CLASSEM VI.

pro Omnipotentia Dei ad pag. 95.

Idola enim contemnentes, Deo Omnipotenti *famulantes vitam aeternam invenient...*

S. SILVANUS M. S. Felicitatis filius, adloquens Publium Urbis Praefectum, Romae, quemadmodum enuntiavimus *ſupra* de S. Felice germano ejus fratre ad p. v. ſq. Ea recole.

Deprecatus eſt ut ei horam concederent qua poſſet orare & Omnipotenti Deo debita precum vota perſolvere.

S. POLYCARPUS Joannis Apoſtoli diſcipulus, Smyrnae Epiſc. M. eos adloquens, qui illum comprehenderunt ad Martyrium a Proconſule deſtinandum, Smyrnae an. 166. vel, ut aliis placet, 169. Marci Aurelii Imperat. anno ſeptimo. (ex *Act.* Sancti & Socior. ejus, quae ex codd. mſſ. cum editione Uſſeriana collatis adornavit, notiſque illuſtravit Ruin. p. 28.) Haec ab iis diſcimus oculatis & auritis teſtibus, qui verba ex ore Martyris exceperunt. Ejus memoria recolitur d. 26. Jan. apud Latinos, & d. 23. Febr. ap. Graecos.

Super anno & die ejus paſſionis, quae mihi valde incerta ſunt ob inopiam documentorum, multa diſputant Eruditi, quos conferre poſſis una cum Bolland. ad d. 26. Jan. Halloixium in vita Sancti c. 12. Pearſon. de Epiſc. Roman. diſſ. 2. c. 18. *Uſſer.* in notis ad epiſt. eccleſiae Smyrnenſ. *Valeſ.* in hiſt. Euſebii l. 4. c. 15. in notis.

Ego Omnipotentem *Deum, qui me fecit, timeo & illi ſoli ſervio.*

S. SYMPHORIANUS Vir nobilis M. uti *ſupra* p. 111.

Deum Omnipotentem (*) *qui fecit coelum & terram & nos omnes, qui nobis omnia praeſtat & tribuit.*

(*) colo

S. PIONIUS Vir in ſacris literis eruditiſſimus M. reſpondens Palaemoni Aedituo & Judici, illum interroganti, *quem colis Deum?* Smyr-

Digitized by Google

Smyrnae an. 250. (ex *Act.*S.Pionii & Socior. *ſupra* laudatis p.111. quae recolas.)

Ego Deum Omnipotentem *colo*.

S. Augurius Diaconus M. adloquens Aemilianum Praeſidem in examine ſuae fidei, Tarraconae in Catalonia an. 259. (ex *Act.* SS. MM. Fructuoſi Epiſc. Augurii & Eulogii Diaconorum ap. Bolland. ad d.21. Jan. quo paſſi ſunt & quo propterea eorum memoriam vulgo celebrant Martyrologia) De iis Sanctis praeclare Auguſtinus ſerm.273. olim 101. de diverſis & Prudent. in carmine de Sanctis in περὶ Στεφάνων libro.

Jam die duodecimo Kalendarum Auguſtarum. apud ſigna legionis illius, quando diem feſtum Imperatoris celebraſtis, publice clara voce reſpondi me chriſtianum eſſe, & ſacramento huic militare non poſſe, niſi Jeſu Chriſto filio Dei Patris Omnipotentis.

S. Marcellus Centurio legionis Trajanae M. reſpondens Anaſtaſio Fortunato Praeſidi haec illi objicienti in examine ſuae fidei, *Quid tibi viſum eſt ut contra diſciplinam militarem te diſcingeres & baltheum ac vitem projiceres?* in civitate Tingitana, vulgo *Tanger* in Habata provincia Regni Fezzae, anno probabilius 298. die 30. Oct. qui eidem ſacer eſt ap. Martyrol. (ex *Act.* quae tanquam a Notariis excepta ferunt Sur. Baron. Ruin. qui ea contulit cum codd. mſſ. p.312.n.2.)

Haec in Actis n.1. coram ſignis legionis Trajanae loquutus, praeter alia, dicitur Marcellus, *ſi talis eſt conditio militantium ut diis & Imperatoribus ſacra facere compellantur, ecce projicio vitem & cingulum, renuntio ſignis & militare recuſo*. Exinde vero diſcimus, Imperatores Romanos ſibi divinos cultus extorſiſſe a populo, ut ipſis nempe ceu diis immolaretur: id quod ab Imp. Commodo, ſuperbiſſimo homine, qui mortuo patre Marco Aurelio, nominari voluit *Hercules Romanus, Jovis filius*, originem duxit, Lamprid. teſte, ac deinceps in morem tranſiit, uti paſſim oſtendunt exempla in Actis MM.

Diſcimus inſuper, apud militias Romanas non modo baltheum aut cingulum ornamento fuiſſe egregiis quibuſdam militibus, ſed etiam vitem, de qua *Euſeb.* hiſt. l.7. c.15. ubi de Martyrio S. Marini militis haec habet, *honor quidam eſt vitis apud Romanos, quam qui adepti ſunt Centuriones dicuntur*: illam itaque qua ceu inſigni muneris proprio praenitebat Marcellus, abjecit ut Jeſu Chriſto Regi aeterno militaret. De vite Centurionum plura *Baron.* ad an. 298. n.3.

Deus ſanctiſſime, Deus altiſſime, Deus Omnipotens: *tibi laudes pro nomine tuo reddimus, Domine Deus* Omnipotens.

S. The-

S. THELICA M. haec inter alia ad Dominum converſus exclamans, ubi audit Anulinum Proconſulem in examine ſuae, Sociorumque plurium Africanorum fidei ſibi minitantem, *incipies ſentire quae vos pati oporteat*, Carthagine an. 304. (ex *Act.* SS. Saturnini, Dativi & aliorum plurimorum MM. in Africa, quae ex codd. mſſ. & edit. digeſta dedit Ruin. a p. 409. n. 6.) Quo die Sancti memoria recolatur, nondum mihi exploratum.

Minime ego parere volo, ſum enim Chriſtiana, Dei Omnipotentis *ſerva.*

S. EUTYCHIA Vidua M. reſpondens Dulcetio Praeſidi ajenti, *viſne regali edicto parere?* nempe de illorum eſu, quae diis immolabantur, in examine fidei ſuae & Sociarum, Theſſalonicae, opinor, an. 290., vel, ut aliis placet, 304. (ex *Act.* Sanctarum Agapes, Chioniae, Eutychiae &c. quae vulgarunt Sur. ad d. 1. Apr. Baron. ad an. 304. n. 40. Bolland. ad d. 3. Apr. Ruin. a p. 421. n. 4. ſub fin.) Agape & Chionia celebrantur ap. Martyrol. Rom. & alia ſub diem 3. Apr.; quo vero Eutychia & reliquae Sociae, mihi inexploratum.

Bollandiani laudati Actis Surianis, quae tanquam ſincera amplexus eſt cit. Baron., ceu minus exactis alia praeferunt, quae ſibi antiquiora, puriora & ſinceriora ſunt, ex Act. SS. Chryſogoni & Anaſtaſiae excerpta, remque ſuam multis promovet ibi Henſchen. At ei acriter reſiſtit Ruin. p. 419. ſq. pugnatque pro majore ſinceritate Surianorum, quae nempe ex cod. mſ. Monaſterii Benedictini Cryptaeferratae in agro Tuſculano eruta, & a Guilliel. Sirleto latine reddita vulgavit Sur. Porro eruditus Vir non ita rem conficit ſuam, ut omnem henſchenianae ſententiae diſſipet vim. Lector, cui otium ſit, utrumque conferat, & controverſiam definiat.

Deus Omnipotens *qui juſſit nobis ad mortem uſque ipſum diligere; qua de cauſſa non auſae ſumus eum prodere, ſed maluimus aut viventes comburi, aut quaecumque alia nos adciderint perpeti, quam talia ſcripta* (*) *prodere.* Tum, *Haec vidit Deus* Omnipotens *qui omnia ſcit, praeterea nemo.*

(*) Divina.

S. IRENE V. & M. comes in paſſione S. Eutychiae mox laudatae, reſpondens ad binas ejuſdem Dulcetii interrogationes, quarum haec prima fuit, *quiſnam tibi auctor fuit ut membranas iſtas atque ſcripturas ad hodiernum uſque diem cuſtodires?* reperta quippe ſunt domi ſuae ſacra Biblia recondita: altera vero haec, *quiſnam conſcius*

 erat,

erat, haec in domo illa eſſe, in qua habitabas? (ex eiſdem *Act.* modo indicatis ap. Ruin. p. 424. n. 5.) Martyrol. Rom. & alia Sanctam concelebrant ad d. 5. April.

Nimirum ex impio Diocletiani edicto omnes ſacri codices apud chriſtianos reperti flammis addicebantur, ipſiſque graviter injunctum erat ut quos ſervarent coram Praeſide ſtatim proderent. Edictum impium indicant Acta mox citt. tum Acta S. Philippi Heracleae Epiſc. ap. Ruin. p. 444. n. 4. Et vero Chriſtiani religioni jure duxerunt mori potius & quodlibet ſubire ſupplicium, quam pignora ſanctiſſima profanis ignibus comburenda tradere. Qua de cauſſa & Irene, & alii quamplurimi glorioſam mortem oppetierunt, uti legere eſt in *Act.* SS. Saturnini & ſocior. mox citt. ubi egimus de S. Thelica p. XI. Qui vero ſub ea perſequutione atrocitate poenarum perterriti ſacros libros, quos apud ſe retinebant, tradiderunt perſequutoribus vocati ſunt a piis Chriſtianis Traditores, & ab eccleſiaſtica communione rejecti, ex eiſdem *Act.* ap. Ruin. p. 409. n. 1. Ex iis autem Traditoribus haud pauci Donatiſtis poſtmodum juncti Catholicos acriter vexaverunt. Hac de re fuſe *Baron.* ſub initium, ni fallor, Seculi IV.

Saepius quidem Irene in eadem confeſſione Dulcetium adloquens Deum *Omnipotentem* invocat, quaſi piam hanc invocationem in more habuerit. Quin etiam atque etiam ex ore CHIONIAE comitis Irenes eam audivit ipſe Praeſes.

Iis praeterea *Omnipotentem* Deum in confeſſionibus ſuis confitentes adjici poſſunt complures ex *Act.* ap. Ruin. E. c. THEODOTUS profeſſione caupo adloquens Theotecnum Praeſidem Ancyrae p. 368. n. 29. VINCENTIUS Levita Decianum Valentiae Edetanorum p. 391. n. 5. CRISPINA Anulinum Proconſulem apud Coloniam Thebeſtinam p. 494. n. 1. MARCIANUS Deum Dominum p. 620. n. 3. PATRICIUS Epiſc. Julium Proconſulem, Romae, opinor, p. 622. n. 1. THEODORITUS Presb. Deum Dominum coram Juliano Auguſto, Antiochiae p. 660. n. 3. BONOSUS miles Julianum Comitem coram Secundo Praefecto p. 666. n. 4.

SPECTANTIA AD CLASSEM VII.

pro Deo Aeterno ad pag. 110.

Deos gentium daemonia eſſe; Deum vero omnipotentem, inviſibilem, Sempiternum *ſui propoſiti eſſe cuſtodem.*

S. ALEXANDER natione Graecus, M. haec Praeſidi innominato reſpondit, eum interroganti quum ſaeviſſime longiſſimo ſpatio caederetur, *utrum etiamnum in hac* (Dei ſui) *confeſſione duraret*. Lugduni an. circ. 178. (ex *Act.* Bolland. SS. Epipodii & Alexandri, iterum vulgatis a Ruin. a p. 62. n. 10.) Dies 24. Apr. illi ſacer ap. vetuſtiora Martyrol. & ap. Rom.

Non

Digitized by Google

Non ſum elatus, ſed Aeternum *Deum timeo.*

S. Pionius Presb. M. reſpondens Proconſuli Judici, eum, quum in propoſito de non ſacrificando diis conſtantiſſimum videret, ſic increpantem, *quid tam elatus ad mortem neſcio qua feſtinas perſuaſione: facito quod juberis*, apud Smyrnam (ex *Act.* S. Pionii & Socior. de quibus *ſupra* p.111.) Celebrant Sancti feſtum Graeci d. 11. Mart. Martyrologium Rom. 1. Febr.

Ego vero & ante jam dixi, Chriſtianus ſum; & hoc quotieſcumque interrrogaveris reſpondere curabo. Nec ſimulacris unquam ſatisfaciam, ſed Aeterno *Deo quem coepi exhibeo famulatum.*

S. Philippus Epiſc. Heracleae M. adloquens Juſtinum Praeſidem in examine ſuae fidei, Adrianopoli an. circ. 304. (ex *Act.* Sancti primum editis a Mabillon. t. 4. vet. anal. ac deinde caſtigatius ex cod. mſ. a Ruin. cit. a p.443. n.10.) Feſtum Sancti & Sociorum Severi & Hermetis conſignant vulgo Martyrologia die 22. Oct.

Author Martyrologii Rom. paſſionem Philippi ad tempora Juliani Auguſti revocat. Ceterum in Actis Sancti n.4. Baſſus Praeſes, Juſtini proximus Anteceſſor, Philippo & Sociis tanquam ex lege Imperatoris haec inter alia praeſcripſit, *Scripturas etiam, per quas vel legitis, vel docetis, obtutibus noſtrae poteſtatis ingerite*; quibus repoſuit Philippus, *Scripturas vero nec accipere tibi, nec dare mihi convenit:* hoc autem uno titulo fere ad evidentiam manifeſtum eſt, martyrium minime ad tempora Juliani, qui nunquam praecepiſſe fertur tradi ſacros codices, ſed ad imperium Diocletiani, cujus edicta de traditione illorum ſatis nota ſunt.

Conſimili Aeternitatis praeconio Martyres alii apud *Acta* eorum Ruinartio vulgata Deum confeſſi ſunt. Ut puta Nicander adloquens Maximum Praeſidem ad p. 618. n. 1. Patricius Epiſc. Julium Proconſulem, Romae, ſuſpicor, aut in Graecia, ad p. 622. n. 1. Bonoſus una cum Maximiliano Milites Julianum Comitem ad p. 665. n. 2. Bademus Archimandrita ſeu Abbas Nerſanem apoſtatam, qui in tormentis fidem Chriſti negavit in Perſide ſub Sapore II. ad p.681.n.2.alii.

S P E C T A N T I A

ad Immenſitatem Dei ad pag. 126. poſt n. 110.

Ego Imperatorum tuorum juſſionem non audio quia ſacrilega eſt & contra Dei praecepta jubet ſervos Chriſti diis veſtris immolare, quibus ego non ſervio, quia nihil ſunt. Deus autem meus cui ſer-

ſervio, ipſe eſt in coelo & in terra & in mari. Ipſe eſt & in omni loco, *omnibus autem ſuperior, quia intra ſe continet omnia; quoniam per ipſum cuncta facta ſunt, & in ipſo conſtant univerſa.*

S. QUIRINUS Epiſc. adloquens Maximum, priorem in ejus confeſſione Praeſidem. De ea *ſupra* diſſeruimus p. v.

Vides profecto, nullo docente, in percelebri Sancti reſponſo ad Praeſidem ei ajentem, *lege ergo divinos apices* (hoc eſt Imperatorum Diocletiani & Maximiani edicta) *& fac quod juſſum eſt*, egregiam noſtri dogmatis & adſertionem, & elucidationem.

SPECTANTIA AD VITAM DEI ad pag. 128. poſt n. 119.

MONUMENTA ANTIQUITATIS

pro Vita Dei.

EX ACTIS MARTYRUM ADLOQUENTIUM.

Ego uni & Vivo *ſacrifico Deo, qui eſt benedictus in ſecula.*

S. VINCENTIUS Levita M. haec ſubjunxit poſtquam Praeſidi animoſe dixerat, *quos jubes Deos confiteri, idola ſunt lignea & lapidea: tu illorum teſtis, tuque mortuorum fias mortuus Pontifex* (ex *Act.* ſupra, ubi de Vincentio primum diſſeruimus ad p. VII. indicatis.)

Porro, me judice, Vincentius, aliique Martyres hac Claſſe producendi vitam Deo vero, eo maxime diſerte adtribuerunt, ut inſaniam & ſtultitiam Ethnicorum ceu deos adorantium ligna & lapides, omni vita, ſenſuque carentes, invicte concluderent. Id ſaltem ex praeſenti adloquutione Vincentii videtur conſequi. Heinc autem confirmatur egregie opinio illa nobis probata in Tom. I. p. 321. n. 123. quod nempe Pagani ut plurimum lapides, ligna, metalla, quibus idola eorum conſtabant, pro diis re ipſa crediderint & coluerint, non autem in eis deos alios inviſibiles & viventes. Quis enim ambigat, Martyribus, ejuſmodi idololatriam ita ardenter exprobrantibus, & ſenſum & vanam credulitatem illorum ſatis exploratam non fuiſſe?

Ego Deo Viventi *credo, neque volo recte factorum conſcientiam meam perdere.* Tum, *Quum Deo* Vivo *credam, ob id nolui facere quod dicis.*

S. AGAPE M. primum, & deinde S. CHIONIA M. haec reponunt Dulcetio Praeſidi eas cogenti ut diis ſacrificent (ex *Act.* SS. de quibus ſupra p. XI. ubi de S. Eutychia)

Neque honorem principum volo, neque amicitiam

citiam tuam cupio: Non enim parva eſt ſubſtantia mearum divitiarum, quas reliqui ut Deo Vivo *ſerviam.*

S. Probus M. adloquens Numerianum Maximum Praeſidem in prima confeſſione (ex *Act.* Sancti ap. Ruin. n. 2. quae indicavimus ſupra p. viii.)

Rurſum Probus in ſecunda confeſſione eundem adloquens Maximum pie & animoſe Deum Vivum expreſſit (ex citt. Act. p. 470. n. 5.)

Nec talis eram, nec ſum fallax. Non enim daemonia adoro ſed Deum Vivum, *qui mihi dabit patientiam, & quid dicam, & quid loquar ad te.*

S. Tarachus M. Probi & Andronici ſocius haec in tertia confeſſione reponit eidem Praeſidi Maximo, ſibi temere objicienti, *non recte vivebas, ſed fallax hucuſque vixiſti ante tribunal meum* (ex ipſis *Act.* p. 477. n. 7.)

Sub arma militavi, & ordine meo egreſſus ſum, veteranus ſemper. Tamen Deum Vivum, *qui fecit coelum & terram colui; etiam & nunc fidelem exhibeo ſervitutem.*

S. Julius Miles M. reſpondens Praeſidi Maximo eum interroganti, *quam geſſiſti militiam?* Doroſtori, quod olim civitas erat in Moeſia inferiore, an. incerto, fortaſſe ſub perſequutione aliqua Diocletianea (ex *Act.* quae poſt Bollandiana ad d. 27. Mai. Julio ſacrum, ex cod. mſ. vulgavit Ruin. p. 615. n. 1.)

Dicit ſe Julius militem veteranum, quoniam 26. annos militaverat.

Tu magis convertere ad Deum Vivum, *a quo receſſiſti, ut ſalves animam tuam, quam perdidiſti.*

S. Theodoritus Presb. Eccleſiae Antiochenae M. reſpondens apoſtolice Juliano Comiti turpi apoſtatae, ſibi ajenti, *convertere ab ſtultitia tua, & lucrare animam tuam*, videlicet diis immolando, Antiochiae ſub tempora Juliani Auguſti (ex *Act.* Sancti, quae prodidit Mabillon. t. 4. analect. vet. & deinceps Ruin. ex 3. codd. mſſ. a p. 658. n. 3.) Quinam Sancto dicis ſacer, incompertum mihi.

Nos Deum Vivum *colimus & ipſi ſoli ſervimus, deos autem qui ſint neſcimus.* S. Bo-

S. Bonoſus Miles M. de numero Herculianorum ſeniorum (de quibus agunt Amm. Marcellin. hiſt. l. 20. & 22. & Baluz. miſcellaneor. t. 2. p. 462.) adloquens dum caederetur plumbatis Julianum Comitem, impellentem eum ad colendum profanos deos (ex *Act. SS.* Bonoſi & Maximiliani militum, quae ex cod. mſ. edidit, illuſtravitque Ruin. a p. 664. n. 1.) Utriuſque Sancti Martyris feſtum colitur ap. Martyrol. Rom. d. 21. Aug.

Non facimus quae jubes fieri contra Deum: Nos Deum Vivum *inviſibilem & immortalem habemus, in quo ſperamus.*

S. Bonoſus idem & Maximilianus adloquentes Julianum Comitem, ſic eos blande adhortantem, *ſicut decet, facite quae juſſa ſunt, & mutate ſignum quod habetis de labaro veſtro, & accipite ſignum deorum immortalium* (ex eiſdem *Act.* mox citt. p. 665. n 2.)

Nimirum Conſtantinus Magnus in labaris ſui exercitus Chriſti crucem & monogramma pro ſigno adfigi curavit. Vix autem poſt Conſtantium Conſtantini filium & in Oriente ſucceſſorem Julianus Auguſtus Imperii habenas ſuſcepit, una cum religione chriſtiani labari ſignum mutandum & abolendum praecepit, & ejus loco deorum Paganiſmi, cujus profeſſionem palam adgrediebatur, inſtituendum ſignum. Et vero praecepto impio neutiquam adquieverunt Martyres noſtri, nec ullis unquam ſuppliciis adduci potuerunt ut pro ſigno Chriſti daemonum ſigna in labaro ſuae cohortis efferrent: quod quidem magnanimis & conſtantiſſimis chriſtianae religionis militibus glorioſum, & miraculis clarum martyrium adcerſivit. Eos jure dixeris Conſtantiniani monogrammatis Chriſti Jeſu Proto-martyres. De hac mutatione ſigni in labaro, conſtituta a Juliano vide ſis *Naziauz.* orat. 3. in Julian. *Sozom.* hiſt. l. 5. c. 17. *Niceph.* l. 10. c. 35. *Baron.* ad an. 361.

Quod praeterea dii, quos Sancti milites colere adigebantur ab apoſtata Juliano Comite, ipſis ajente, *colite Deos, quos & nos colimus*, idola fuerint, aperte liquet ex reſponſo Martyrum illico adjecto, *ſcis enim & ipſe* (quoniam & chriſtianus fuerat) *nec ignoras, quia nobis mandatur ne idola ſurda & muta adoremus.*

SPECTANTIA AD CLASSEM VIII. ad pag. 136.

MONUMENTA ANTIQUITATIS

pro Miſericordia Dei.

EX ACTIS MARTYRUM ADLOQUENTIUM.

Chriſtiana ego quidem dici non mereor, nec vocari, ſed Miſericordia *Dei, qui non de merito, ſed de ſua pietate judicat, ipſe me ad hoc nomen*

men admiſit... In hoc me cognoſco a facie Dei non eſſe projectam, quia ad glorioſam confeſſionem ſui ſancti nominis permittor adcedere, per quam me credo omnium ſcelerum meorum indulgentiam adcepturam.

S. Afra ex meretrice Martyr, reſpondens in examine fidei ſuae Gajo Judici eam impellenti etiam atque etiam ad ſacrificandum diis, Auguſtae apud Germanos in Provincia Raetiae, an. circ. 304. (ex *Act.* Sanctae, quae primum, opinor, Velſerus edidit, ac deinde ex compluribus codd. mſſ. & edit. vulgavit Ruin. a p. 301. n. 2.) Dies ei ſacer quintus Aug. ap. Martyrol.

Porro ejuſmodi teſtimonio ſane praeclariſſimo Afra poenitens ſanctiſſima nos coudocet mirabilem & ſuaviſſimam divinae Miſericordiae indolem erga peccatores, quos utique & ſuis immerſos ſceleribus ſuſtinet, & de iis vere poenitentes amplectitur. Ex eo itidem diſcimus ſancta dogmata de virtutibus Spei theologicae & Poenitentiae, quibus peccator praeditus ad Dei amplexus illico adcedit. Illud denique ex eodem confirmari videtur, quod plurium Theologorum ſententia eſt, Martyrium nempe virtute ſua, ſive, ut ajebant, ex opere operato, peccata remittere.

Prolixae quidem ſunt & peregregiae, & ultra faeminae meretricis genium, captum, educationem reliquae ſanctae Martyris adloquutiones, utpote modo deſcriptae pares, immo interdum hac longe ſublimiores. Exinde fortaſſe quiſpiam haec Acta ſuppoſita dixerit & illegitima. Ceterum & Marcus Velſerus in monumentis Auguſtanae civitatis veteris, & Baron. ad an. 303. & Ruin. cit. in cognitione hujuſmodi monimentorum apud omnes celebratiſſimi, hanc Afrae paſſionem genuinam abſque ulla dubitatione repuiant & ſinceram, tanquam ex Actis publicis concinnatam.

Anne Afra ſingulari ingenio & eloquentia dotata fuerit, & ſacris chriſtianae religionis myſteriis quaſi in ictu oculi ad amuſſim pene ad miraculum inſtituta a beato Narciſſo Gerundenſi Epiſcopo, a quo converſa ad fidem dicitur & ſacro initiata baptiſmate? Haec plane fieri potuerunt, ſed quis tamen adferat nullo inſtructus documento? Dixerim ergo indubitanter, hoc unum ex illis eventis eſſe mirabilibus, quae ſuae reliquiſſe curae nos docuit omnipotens Deus quum ajebat, *quum ſteteritis ante Reges & Praeſides, nolite cogitare quid loquamini* &c.

Benedictus ſis Domine Deus, chriſtianorum ſpes, qui confirmas lapſos & erigis proſtratos, qui redimis a corruptione ſperantes in te, qui ſanas con-

contritiones noſtras benignus & Miſericors & Miſerator & longanimis . Reſpice ...

S. Basilius Presb. Ancyranus Deum orans quum in confeſſione fidei ſuae immaniſſime cutis ejus diſſecaretur juſſu Saturnini Praeſidis aut Proconſulis, vel potius Juliani Comitis, Ancyrae ſub Juliano Auguſto (ex *Act.* Sancti ap. Bolland. ad d. 22. Mart. eidem ſacrum apud Graecos & Latinos.)

SPECTANTIA

ad Juſtitiam Dei ad pag. 144. ſub n. 134.

Solus Deus immortalis eſt ; qui coelum fecit & terram . Ipſe pro tuis malis operibus te puniet .

S. Martialis M. adloquens Eugenium Praeſidem in confeſſione fidei ſuae, Cordubae apud Hiſpanos an. incerto (ex *Act.* SS. Fauſti, Januarii & Martialis, quae parum contracta dedit Sur., caſtigatiora vero ex 4. codd. mſſ. Ruin. p.597. n. 1.) Dies Sancto & Sociis ſacer vulgo fertur 13. Oct.

Bonus enim eſt Deus noſter , neque qviſquam alius eſt praeter ipſum juſtus , *ſanctus & ſalvator .*

S. Basileus Epiſc. Amaſeae in Cappadocia M. adloquens Tribunum urbis, qui Licinii Imp. nomine ei vitam & magna munera promittebat, ſi diis immolaret, Nicomediae in Bithynia, an. circ. 322. (ex *Act.* Sancti n. 11. ap. Bolland. ad d. 26. eidem ſacrum, p. 419.)

Ipſum plane dogma egregie probant monimenta plurima, quae militant pro gloria proborum in empyreo, ſuppliciiſque pravorum in gehenna &c. ſed illa tamen poſtmodum ſuis locis exhibenda ſunt. Interea recole dicta ad Tom. II. p. 144. in Obſervat.

SPECTANTIA AD DEUM INVISIBILEM ad p. 146. poſt n. 141.

MONUMENTA ANTIQUITATIS

EX ACTIS MARTYRUM ADLOQUENTIUM.

Chriſtianorum Deus loco non circumſcribitur , ſed , quum Inviſibilis *ſit , coelum & terram implet , atque ubique a fidelibus adoratur & ejus gloria collaudatur .*

S. Justinus M. adloquens Ruſticum Praeſidem in examine fidei ſuae, Romae an. circ. 167. (ex *Act.* S. Juſtini & Socior. ap. Sur. & alios ad d. 13. Apr. Sanctis ſacrum.)

Anne

Anne vero Juſtinus hic ſit ille clariſſimus Philoſophus chriſtianus tot polemicorum operum author? Diverſus eſt, ait Papebroch. ad d. 13. Apr. in comment. praevio ad vitam S.Juſtini n.6. quoniam acta „ nulla Juſtini Philoſophi habemus, niſi qualia ex ipſiuſmet ſcriptis „ atque Euſebio, aliiſque antiquis colligere licet; quae aliud non ſua- „ dent, quam poſt conſtantiam illius etiam tormentis tentatam, clam „ ſublatum fuiſſe de medio; quod ſane conveniens erat ad levandam „ invidiam. „ Haec ille, quae conjecturis haud contemnendis urgere pergit. Recole dicta ad p.11.ſq.

Ego imperium hujus ſeculi non cognoſco, ſed magis illi fide, ſpe & caritate deſervio Deo, quem nemo *hominum vidit*, nec videre poteſt.

S. Speratus M. unus e Martyribus Scillitanis, praememoratus *ſupra* p.111. quam recole.

Quomodo ergo oculi mortales adſpicient quod immortalis virtus Dei & Inviſibilis *adnotavit?*

S. Achatius Epiſc. M. uti *ſupra* p.iv.

Videlicet Martianus Praeſes Achatio dixerat, *Omnium* (chriſtianorum, qui ex tuo pendent arbitrio) *trade mihi nomina*. Cui Achatius, *nomina eorum coeleſti libro & divinis paginis ſunt adnotata*. Unde colligit contineuter, *quomodo ergo* &c.

Reſpondit, deos gentium daemonia eſſe, Deum vero omnipotentem, Inviſibilem, *ſempiternum ſui propoſiti eſſe cuſtodem.*

S. Alexander M. uti *ſupra* p.xii.

Nos Deum vivum, Inviſibilem *& immortalem habemus, in quo ſperamus.*

SS. Bonosus & Maximilianus MM. uti ſupra p.xvi.

SPECTANTIA

ad Deum Incomprehenſibilem ad p. 148. poſt n. 147.

Cariſſimi adtendite praeceptis Domini noſtri Jeſu-Chriſti. Invocemus immaculatum, Incomprehenſibilem, *qui ſedet ſuper Cherubim, factorem omnium, qui eſt initium & finis.*

S. Phileas M. Alexandriae Antiſtes, ſub Culciano Praeſide adloquens turbam chriſtianorum paſſionis eventum exſpectantes, quum ad Martyrium properaret, Alexandriae poſt an. 306. ex *Act.* SS. Phi-

leae & Philoromi ap. Bolland. ad d. 4. Febr. SS. Martyribus ſacram, & ap. Ruin qui eadem cum aliis codd. mſſ. contulit, a p.548. n. 3.)

SPECTANTIA AD SCIENTIAM DEI ad pag.158. poſt n.165.

MONUMENTA ANTIQUITATIS

pro Scientia Dei.

EX ACTIS MARTYRUM ADLOQUENTIUM.

Haec vidit Deus omnipotens, qui Omnia ſcit.

S. IRENE V. & M. uti *ſupra* p. XI.

Deus ſcit *voluntatem meam*... Scit *enim Deus* & Videt *vim quam patior*.

S. PROBUS M. in tertia confeſſione adloquens Praeſidem, uti *ſupra* p. VIII.

Haec autem reſpondit Probus quum juſſu Praeſidis ejus ori per vim infuderunt ſatellites vinum & carnes de ara profani ſacrificii diis ſuis oblati.

Deus qui cognitor *eſt abſconſorum, qui* ſcit omnia *antequam fiant, qui uſque hodie ſine macula me cuſtodivit propter promiſſionem ſuam, ipſe & cuſtodiet me de immundis & iniquis hominibus, qui parati ſunt ancillam Dei contumeliare.*

S. TEODORA V. & M. adloquens Proculum Judicem, qui ei, ſi diis non immolaret, dixerat, *non eris pudica*, quaſi eam lupanari traditurus; tum, *quoniam autem ipſa in meritorium te tradidiſti, jam nunc didiceris eo quod idolis immolare noluiſti: ſine, videamus ſi cuſtodiet te Chriſtus, propter quem ita perſtitiſti contradicens*, Alexandriae an. 304. (ex *Act.* proconſular. SS. Didymi & Theodorae ap. Bolland. ad d. 28. Apr. n. 3. quos conſulas) Dies utrique ſacer ap. Graecos 5. Apr. ap. Latinos 28. ejuſdem menſis.

Porro intemeratam Virginem ſpes non fefellit; eam quippe Chriſtus tutatus eſt, & e carcere intactam modo plane mirabili eripuit ap. *Acta* citt.

Ipſa itidem Theodora haec Proculo violationem minitanti primum dixerat, *puto non ignorare te, quoniam Dominus voluntatis* INSPECTOR *eſt, nam voluntatem caſtitatis Deus* ADSPICIT: & inſuper, *jam ante dixi sibi, quoniam Deus voluntatis eſt* INSPECTOR, PRAESCIUS *enim eſt* INSPECTOR *cogitationum. Unde ſi cogor hoc facere, non arbitror fornicationem* &c.

Μωρὲ ϗ τυφλὲ ἀνόητε τύραννε; βιαζόμενος μετὰ ἀνάγκης ἐπεχεῖς μοι. οἶδεν ὁ Θεός, ὃς ἐβατεύει τοῖς λόγοις.

Nimi-

Nimirum

Inſenſate & tyranne, vim patientem cum periculo perfudiſti me eo, quod non me coinquinat, quia non voluntarie hoc feci, ſicut Scit *Deus, qui ſcrutatur cogitationes.*

S. ANDRONICUS M. SS.Tarachi & Probi in paſſione ſocius, adloquens Maximum Praeſidem in ſecunda confeſſione ſuae fidei (ex *Act.* greco lat. *ſupra* citt. ubi de S. Probo p. VIII.)

Haec pariter Andronicus repoſuit Maximo, cujus itidem juſſu ori illius violentiſſime immiſſae fuerant carnes, & infuſum vinum de ara, in haec verba inſultante Praeſide, *quid jam habes facere, maledicte daemon? In quos* (deos) *pius eſſe noluiſti ut ſacrificares, jam guſtati de ara illorum.* Inde vero docemur, & interdum permittere Deum actiones materialiter, ut ajunt, criminoſas in ſanctos ſuos, ut excelſior ex eorum renitentia triumphus emineat, & minime actiones illas polluere animum, cui involuntariae omnino ſint. Deeſt itaque peccatum ubi voluntarium non eſt.

Scito quidquid me ſpectat & manet, Perſpectum *ei* (*) *atque exploratum* eſſe

(*) Chriſto Deo.

S. PATRICIUS Epiſc. M. adloquens Julium Proconſulem, Pruſae in Bithynia, ut ajunt, anno incerto (ex *Act.* S. Patricii ap. Ruin. p.623. n.2. ex Aprili Bollandiano) Sancti & Sociorum memoriam Menaea Graecorum recolunt ad d. 19. Maii, Martyrol. Rom.28. Apr.

Illum (*) *qui in coelis reſidet &* intuetur omnia.

(*) Deum.

S. BASILIUS Presb. M. reſpondens in ſuae confeſſione fidei Saturnino Proconſuli; hic enim poſtquam audivit Baſilium, refutato praecepto Juliani Imp. de ſacrificando idolis, ajentem, *Ego coeleſti hactenus Imperatori obedivi, & ab ipſius fide nunquam abducar*, ei repoſuit illico, *quem tu mihi coeleſtem, cui obediveris, Imperatorem memoras?* (ex *Act.* Sancti ſupra indicatis p. XVIII.)

SPECTANTIA AD VOLUNTATEM DEI ad pag. 203. ſub n. 336.

Sabinam adſpexere (*) *ridentem, ad quam quaſi minantes terribili voce dixerunt, rides? illa reſpondit, rideo, ſi Deus* vult, *quia chriſtiani ſumus. Tum illi, paſſura es, inquiunt, illa quae novis* (**) *quae non ſarificant enim lupanaribus deputatae praeſtant meretricibus collegium & lenonibus*

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

nibus ſupplementum . *Illa reſpondit* , *quidquid Deo* placet.

(*) turba ethnicorum

(**) alias *quae non vis*.

S. Sabina M. S. Pionii ſoror, ſuae paſſionis tempore haec animoſe reſpondet turbae gentilium inſultanti (ex *Act.* S. Pionii & Socior. quae *ſupra* indicavimus p.111. Recole ibi dicta.)

Haec plane confirmant priſcum ex lege Paganorum morem de violatione ſanctarum Virginum priuſquam morte plecterentur, de quo plura alias.

Scito ... ita illum (*) *rebus intereſſe univerſis*, *ut abſque* Voluntate *ejus ac* Decreto *ne pilus quidem unus ex capite cujuſquam hominis defluat*, *aut avis ſe in laqueum inducat*.

(*) Deum.

S. Patricius Ep. M. uti *nuper* p.xxi.

SPECTANTIA AD CLASSEM IX. ad p.255.

MONUMENTA ANTIQUITATIS

pro Sanctitate Dei.

EX ACTIS MARTYRUM ADLOQUENTIUM.

Domine Jeſu Chriſte , *chriſtiani ſumus*, *tibi ſervimus* , *tu es ſpes noſtra* , *tu es ſpes chriſtianorum* , *Deus* Sanctiſſime...

S. Saturninus M. Deum deprecans quum ſaeviſſime dilaniaretur (ex *Act.* ſupra ad p. vi. laudatis.)

Cariſſimi, *attendite praeceptis Domini noſtri Jeſu Chriſti* . *Invocemus* Immaculatum , *incomprehenſibilem*...

S. Phileas Epiſc. M. uti *ſupra* p. xix.

SPECTANTIA AD CLASSEM X. p.280.

MONUMENTA ANTIQUITATIS

pro Deo Providente.

EX ACTIS MARTYRUM ADLOQUENTIUM.

Dixit , *Deus Angelorum*... Rector *elementorum omnium & totius habitaculi* , *omne juſtorum genus* , *qui in conſpectu tuo vivunt* , protegens, *te benedico*, *tibi ſerviens*...

S. Po-

S. Polycarpus Epiſc. M. Deum orans, Martyrio proximus (ex *Act.* ſupra p. IX. Recole ibi dicta.)

Nomina eorum (*) coeleſti libro & *divinis paginis ſunt* adnotata.

(*) Chriſtifidelium ſuae dioeceſis.

S. Achatius Epiſc. M. reſpondens Martiano Praeſidi, roganti, *omnium trade mihi nomina* (ex *Act.* citt. ſupra p. IV.) Iis autem Sanctus Providentiam Dei Praedeſtinantem ſine dubio intelligit atque depraedicat.

Ex iiſdem (*) *quoque & thermae exſiſtunt, quarum quae ab igne abſunt longius*, Provida *boni Dei erga nos mente frigidiores, quae vero propius admodum, ferventes fluunt*.

(*) Aqua & igne in principio mundi productis a Deo.

S. Patricius Epiſc. M. perorans ad Proconſulem Julium de providentia veri Dei in creatione ac ſucceſſivo rerum molimine, praeſertim relate ad thermas ferventes ac frigidas (ex *Act.* ſupra p. XXI. Recole ibid. dicta.)

SPECTANTIA AD CLASSEM XI. ad p. 372.

MONUMENTA ANTIQUITATIS

pro Trinitate Dei.

ADLOQUUTIONES MARTYRUM.

Deus ... *te benedico in omnibus & glorior per aeternum Pontificem omnipotentem* Jeſum Chriſtum, *per quem tibi, & cum ipſo, & cum* Spiritu Sancto *gloria nunc & in futurum in ſecula ſeculorum. Amen.*

S. Polycarpus Ep. M. uti *ſupra* p. IX.

Chriſtum *cum* Patre *ac* Spiritu ſancto Deum *eſſe confiteor*.

S. Epipodius Lugdunenſis civitatis apud Gallos indigena, M. coram Praeſide, quum ſaeviſſime cruciaretur, *mixtis cruore dentibus*, Lugduni an. circ. 178. (ex *Act.* SS. Epipodii & Alexandri citt. ſupra p. XII. ubi de S. Alexandro ejus ſocio) Sanctum commemorant vulgo Martyrologia ad d. 22. Apr.

Patrem & Filium & Spiritum ſanctum *adoro. Sanctam Trinitatem adoro, praeter quam non eſt*

Deus.

Deus. Pereant dii, qui non fecerunt coelum & terram & quae in eis ſunt. Chriſtianus ſum.

S. Euplius Diacon. M. reſpondens Calviſiano Conſulari Praeſidi, quum ei praeciperet, *miſer adora deos, Martem cole, Apollinem & Aeſculapium*, Cataniae Siciliae, reor, an. 304. (ex *Act.* Sancti, quae poſt Metaph. Lipoman. Sur. vulgavit Baron. ad an. 303. n. 146. & poſtremo ex codd. edit. & mſſ. Ruin. a p. 438. n. 2.) Recolitur vulgo memoria Euplii ad d. 12. Aug.

Gratias tibi ago Domine Jeſu Chriſte... *tibi offero ſacrificium meum, qui cum* Patre & Spiritu ſancto *vivis & regnas Deus...*

S. Afra Chriſtum deprecans (ex *Act.* uti ſupra p. xvii.)

Gratias tibi ago Domine... *ac benedicat ſpiritus meus* Patrem *tuum Deum omnium conſervatorem, ac univerſorum opificem, Sanctumque* Spiritum *in ſecula. Amen.*

S. Julitta M. & mater S. Ciryci, vulgo Quiryci etiam Martyris ſub Alexandro Praeſide, orans ad Chriſtum Dominum jamjam gladio orienda, Tharſi in Cilicia an. 305. (ex *Act* quae ex editione Combefiſii, & cod. vet. mſ. contulit Ruin. a p. 527. n. 4) Dies 16. Jun. utrique vulgo ſacer.

Porro ad conſpectum matris Julittae dum diriſſimis cruciabatur verberibus, aetate trimus *aemulam S. Ciryeus vocem pronuntiavit, eamdem ipſam matris praedicationem edens ac clamans, Chriſtianus ſum,* quo quidem rabide excandeſcens Alexander, *pede adreptum e ſublimi ſolio puerum terrae adlidit*, occumbitque cito tenellus infans, uti habent eadem Acta n. 3. Propterea itaque Cirycum etſi infantulum ac libertate tum carentem ad confitendum Chriſtum, ut martyrem una cum matre percolit Eccleſia. De ejuſmodi Martyribus plura alias ad Tom. VI. ubi de Martyrio.

Confitendus & laudandus eſt Deus Pater & Filius & Spiritus ſanctus.

S. Martialis M. uti *ſupra* p. xviii.

Nos autem nec beſtias timemus, nec ea quae nobis promittis veremur: ſed habemus Deum Patrem & *Jeſum Chriſtum* Filium *ejus* & Spiritum ſanctum, *per quem haec omnia ſuperamus.*

S. Bo-

S. Bonoſus miles M. reponit haec Juliano Comiti Sanctis minitanti *ad beſtias pugnaturi eſtis* (ex *Act.* uti ſupra p.xvi. quae recolas.)

SPECTANTIA AD CLASSEM XII. ad p. 425.

MONUMENTA ANTIQUITATIS

pro Patre Deo.

EX ACTIS MARTYRUM ADLOQUENTIUM.

Habes heic nos confitentes Deum Patrem *auctorem omnium & Filium ejus Jeſum Chriſtum Deum credimus.*

SS. Milites Thebaei MM. haec inter alia confeſſionis ſuae tempore adloquuntur per literas Maximiano Imp. (ex *Act.* citt. ſupra p.vii.)

Jam .. publice clara voce reſpondi me chriſtianum eſſe, & ſacramento huic militare non poſſe, niſi Jeſu Chriſto filio Dei Patris *omnipotentis.*

S. Marcellus Centurio M. reſpondens Anaſtaſio Fortunato Praeſidi, ei objicienti, *quid tibi viſum eſt ut contra diſciplinam militarem te diſcingeres, & baltheum ac vitem projiceres?* Videlicet apud ſigna ſuae legionis vii. Kal. Auguſti, quum Pagani diem feſtum Imperatoris celebrarent. (Recole *ſuperius* dicta p. x.)

Dominum enim Chriſtum confiteor, filium altiſſimi Patris, *unici unicum, ipſum cum* Patre *& Spiritu ſancto unum ſolum Deum eſſe profiteor.*

S. Vincentius Diac. M. quum animoſe inſultaret Daciano Praeſidi dum ſatellites ardentius urgebat ut Sanctum atrocioribus vexarent tormentis (ex *Act.* ut ſupra p. vii.)

Vides heic a fortiſſimo pugile praeclare expreſſa dogmata de Deo uno, de Patre Deo, de unico Patris Filio, de Chriſto Dei filio, de Spiritu ſancto Deo, de tribus Perſonis uno Deo. Peregregia ſane invicti Martyris confeſſio!

Pater *Domini noſtri Jeſu Chriſti, adjuva me & libera me de meritorio hoc, qui adjuviſti Petrum quum eſſet in carcere, qui eduxiſti eum ſine contumelia, educ me ſine macula heinc, ut omnes videant quoniam tua ſum ancilla.*

S. Theodora V. M. antiochena orans Deum Patrem vix in meritorium ex ſententia Proculi Judicis ingreſſa eſt (ex *Act.* SS. Didymi & Theodorae, uti ſupra p. xx.)

Benedictus Deus Pater *Domini noſtri* Jeſu-Chri-*ſti, qui cogitatum meum non deſpexiſti, qui & ancillam tuam Theodoram ſalvaſti & me per duas ſententias coronaſti.*

S. Didymus Miles, Virgo, M. orans quoque Patrem Deum morti proximus, ad quam duobus ex titulis damnatus eſt a Proculo Judice; quia enim & diis, Chriſtum confeſſus, immolare abnuit, & lupanar ingreſſus cum animo ſubeundi martyrium & liberandi Virginem, huic ſuas commodavit militares veſtes, quibus induta & hominem ſancte ſimulans, meritorium reliquit, & coram ſpectatoribus multis, quin ullus rem animadverteret, ad portum ſalutis illibata fugit (ex eiſdem *Act.* mox laudd.) Exempla alia, huic conſimilia indicavit *Papebroch.* ad d. 28. Apr. ubi de S Didymo, p. 572. n. 6.

Anne ſanctiſſima Virgo martyrium aliquod cruentum deinde ſuſtulerit? Ajunt Martyrologia nonnulla, e. c. genuinum Bedae, Uſuardi, Maurolyci, & Romanum; dubitant alii, quoniam de certo, aut veriſimili rei documento non conſtat. Et vero ut Martyr illa ſit ac reputetur, ſufficit plane confeſſio Virginis, & adductio ad meritorium, ſibi morte qualibet ſine dubio terribilior. Qui olim poſt confeſſionem Chriſti inter ſupplicia morte violenta non obierunt, Cypriano dicti ſunt *Confeſſores*. De iis plura nos alias.

Ego daemonibus, ſurdis ſcilicet ac mutis ſtatuis, non ſacrifico, ſed Chriſtum Dei filium unigenitum colo, per quem Pater *condidit omnia.*

S. Julitta M. Alexandrum Praeſidem adloquens, uti *ſupra* p. xxiv.

SPECTANTIA AD CLASSEM XIII. p. 494.

MONUMENTA ANTIQUITATIS

pro Spiritu ſancto Deo.

EX ACTIS MARTYRUM ADLOQUENTIUM.

Nec blandimentis tuis reſolvi potero, nec terroribus tuis frangi. Habeo enim Spiritum ſanctum, *qui me non permittet vinci a diabolo...*

S. Felicitas nobilis Vidua M. adloquens Publium Praefectum, illam ad ſacrificium deorum blando colloquio provocantem, & poe-

narum

narum interitum minantem. Romae an. circ. 150. (ex *Act.* S. Felicitatis ſupra p. vI. indicatis, n. 1.) Sanctae feſtus dies vulgo 23. Nov.

Ego neque ab Athenis, neque ab oratore, ſed divina Scriptura irrigatus a Spiritu ſancto *tuis reſpondebo interrogationibus, optans te iterum ad meliora reverti.*

S. Theodoritus Presb. M. haec reponit Juliano Comiti, eum, quod ſuam increparet apoſtaſiam, iis verbis irridenti, *diſſertaris, ſacrilege, tanquam ab Athenis nuper adveneris* (ex *Act.* Sancti, uti ſupra p. xv.)

TOMO III. INSERENDA.

Nimirum

SPECTANTIA AD CLASSEM I. ad pag. 16.

MONUMENTA ANTIQUITATIS

pro Deo Creatore.

AX ACTIS MARTYRUM ADLOQUENTIUM.

Rectum dogma, quod chriſtiani homines cum pietate ſervamus, hoc eſt, ut Deum unum exiſtimemus, factorem *atque* Creatorem *omnium quae videntur, quaeque corporeis oculis non cernuntur...*

S. Justinus M. adloquens Ruſticum Praeſidem, uti *ſupra* p. xvIII.

Chriſtum cum Patre & Spiritu ſancto Deum eſſe confiteor, dignumque eſt ut illi animam meam refundam, qui mihi & Creator *eſt & Redemtor.*

S. Epipodius M. uti *ſupra* p. xxIII.

Deum (*) *omnipotentem qui* fecit *coelum & terram, mare & omnia quae in eis ſunt, & nos omnes.*

(*) colo

S. Pionius M. reſpondens Polemoni Judici eum interroganti, *quem colis Deum?* uti ſupra p. xII.

Item rurſus Polemoni ſciſcitanti a Sabina, hoc idem reſponſum praebuit (ex eiſdem *Act.* uti ſupra p. III.)

Chriſtianus ſum & Epiſcopus. Nullos alios Deos novi niſi unum & verum Deum, qui Fecit *coe-*

lum & terram, & mare & quae ſunt in eis omnia.

S. Cyprianus Ep. M. uti *ſupra* p. vi.

Vobis non obaudio, habens Deum verum, qui Fecit *coelum & terram.*Item,*Deum colo & Chriſtum ejus qui* Fecit *coelum & univerſa quae in eis ſunt.*

SS. Neo & Domnina MM. adloquentes ſubceſſive Lyſiam Praeſidem provinciae Lyciae, in civitate Aegaea an. 285. (ex *Act.* proconſul. SS. Claudii, Aſterii & Socior. uti ſupra ubi de S. Aſterio, p. vii.)

Domine Jeſu Chriſte coeli terraeque Conditor, *qui non derelinquis ſperantes in te, gratias tibi ago quia feciſti me dignum coeleſtis tuae urbis civem, tuique regni conſortem.*

S. Theodotus cauponarius Ancyranus M. Deum orans, poſt auditam Theotecni Praeſidis de morte ſua ſententiam, Ancyrae an. 303. (ex *Act.* Sancti & ſeptem Virginum ap. Bolland. ad d. 18. Mai. eis ſacrum ap. Graecos & Latinos recentiores.)

At ille magna voce non eſſe Deos multos ſed unum Factorem omnium *opificemque teſtatus eſt.*

S. Procopius Lector & Exorciſta M. adloquens Flavianum Judicem, illum impellentem ut diis ſacrificet, Caeſareae in Palaeſtina an. 303. (ex *Act.* Sancti, quae ex 3. codd. mſſ. & Valeſio in notis ad c. 2. libri Euſeb. de Martyribus Palaeſtinae vulgavit Ruin. p. 573. n. 2.) Primus Martyrum qui in Palaeſtina paſſi ſunt ſub perſequutione Maximiani Procopius eſt. Dies ei ſacer 8. Jul.

Minime, minime per Deum illum omnipotentem, qui Creavit *coelum & terram & omnia quae in eis ſunt.*

S. Irene V. M. reſpondens Dulcetio Praeſidi eam interroganti, *num parata es ſacrificiis veſci & diis immolare?* (ex *Act.* ſupra p. xi. citt. n. 5.)

Ego non vitio temeritatis inflammor, ſed Dei qui Fecit omnia...

S. Philippus Ep. M. reſpondens Juſtino Praeſidi, ſic ejus conſtantiam increpanti, *cur tanta temeritate aptaris ut ſalute contemta Imperatoris detrectes obedire mandatis?* ſcilicet de immolando diis (ex *Act.* ſupra p. xiii. citt. n. 12.) *Ego*

Digitized by Google

Ego Creatorem, *non creaturam adoro. Deum non in manufactis quaerendum ipſe loquitur qui cuncta formavit, cujus teſtes ſunt coelum, terra & quaecumque vel deorſum jacent, vel deſuper fulgent.*

S. Ferreolus M. Viennenſium Gallorum Patronus, reſpondens Criſpino Praeſidi, illum compellenti ad immolandum diis, Viennae Allobrogum an. circ. 304. (ex *Act.* Sancti e codd. mſſ. vulgatis a Ruin. a p. 509. n. 2.) Memoria Sancti vulgo celebratur ad d. 18. Oct.

Deum qui Fecit *coelum & terram, mare & omnia quae in eis ſunt*, Creatorem & Factorem *omnium viſibilium & inviſibilium, & inenarrabilem.*

S. Phileas Ep. M. reſpondens Culciano Praeſidi, qui poſtquam audivit a Sancto locum illum ex Deuter. *6.* 5. *diliges Dominum Deum tuum qui te fecit*, rogavit illico, *quem Deum?* (ex *Act.* uti ſupra p. xix. ubi & Deum Creatorem percelebrat.)

Ipſa potius valeat vita, ipſae peſſum eant fortuitae facultates, ac ne ipſum corpus mihi prius ſuperſit, quam in Deum Creatorem *meum ulla impia vox mihi ex ore egeratur.*

S. Julitta Matrona M. adloquens Judices in quadam lite ſibi proponentes, ut ſi eam vincere in votis eſſet, primum Chriſti fidem abjuraret, ſecundum leges Imperatorum, Caeſareae apud Cappadoces, an. circ. 300. (ex *S. Baſil.* t. 1. orat. 5.) Sanctae feſtum recolitur ap. Graecos & Latinos ad d. 30. Jul.

Nos Chriſtiani ſumus Chriſtum fatentes, qui Dominus unus eſt, per quem omnia, *& nos per ipſum* facti ſumus.

S. Faustus M. adloquens Eugenium Praeſidem, ipſi & Sociis praecipientem ut deos faterentur & colerent, Cordubae an. incerto (ex *Act.* citt. ſupra p. xvIII. ubi de S. Martiali ſocio.)

Quomodo poteſt homo Chriſtianus lapides & ligna colere, Deo relicto immortali, qui omnia fecit *ex nihilo, quem colimus?*

S. Nicander M. adloquens Maximum Praeſidem, eum hortantem ut thure tantum Deos honoraret, Venafri, ut dicunt, in Cam-

Campania Italiae, ſub Domitiano vel Diocletiano, vel potius aera incerta (ex *Act.* SS. Marciani & Nicandri, quae ex codd. mſſ. & edit. inter ſe collatis vulgavit Ruin. a p. 617. n. 1.) Sancti feſtum colitur ap. Menaea Graecorum d. 8. Jun. ap. Martyrol. Rom. d. 17. ejuſdem menſis.

Ignem & aquam idem qui humani generis eſt Author *ex nihilo per ſuum unigenitum Filium omnipotens & aeternus Deus condidit: & ex igne quidem verbo lucem, ſolemque & reliqua luminaria molitus, nocti partim, partim diei praelucere ea juſſit. Eo enim ejus ſe extendit efficiendi potentia, quo volendi facultas. Ex aquis vero et coeli firmamentum compegit, et ſupra eaſdem tellurem ſolidavit, effecitque in ipſis provida et praeſcia virtute omnia ea, quibus formandum mox a ſe hominem carere non poſſe ſciebat.*

S. Patricius Ep. M. haec egregie de ſancto dogmate ad Proconſulem Judicem & numeroſam hominum coronam in peroratione, de qua *ſupra* p. xxi. ſq.

Nos in unam fidem & unam potentiam & veritatem pariter unam credimus, & in idem teſtimonium conſpiramus, & unum Deum coeli terraeque Conditorem *adoramus, ipſique ex tota anima, totaque noſtra virtute ſervimus: ſolem vero, quum ipſius opus ſit, non adoramus, ſed neque ignem veneramur: qui enim haec condidit, ipſe hominibus ea nobis ad obſequium conceſſit.*

S. Sadoth Epiſc. M. velut omnium ejus Sociorum numero 128. ore illos adloquens ſatellites, qui dum crudelius in Sanctos ſaevirent, illis inculcabant, *adorate ſolem* & *Regis voluntatem implete, & vivetis*, in Perſide ſub Sapore II., reor., ann. circ. 346. (ex *Act.* ap. Bollan. ad d. 20. Febr. Sancto, Sociiſque ſacrum in Martyrol. Rom., at in Menaeis tamen Graecorum d. 19. Oct. memorantur.)

Opera manuum hominum ne dixeris deos, ſed recognoſce Deum qui fecit *coelum & terram....*

Ego

Ego non cognoſco deos manu factos, niſi unum Deum qui fecit *coelum & terram.*

S. Theodoritus Presb. M. adloquens Julianum Comitem, compellentem illum ut idolis ſacrificaret (ex *Act.* Sancti, uti ſupra p. xv.)

Praeter hucuſque adductos complurimi Deum *Creatorem* confeſſi ſunt in tormentis, e quibus inſtar plurium nonnullos cum laude memorare ſufficiat ex cit. *Ruin.* Nimirum Fructuosus Epiſc. & Eulogius Diac. adloquentes Aemilianum Praeſidem pag. 221. n. 2. Thebaei Milites Maximianum Imp. per literas p. 292. n. 4: Rogatianus & Donatianus Praeſidem p. 298. n. 6: Ignatius Epiſc. Trajanum Imp. p. 697. n. 2: Julitta Ciryci Mater Maximum Judicem p. 529. n. 4. Quirinus Ep. Maximum Praeſidem p. 553. n. 2: Faustus, Jannarius, Martialis uno ſpiritu Chriſtifideles adſtantes p. 598. n. 1: Leo denique Patarem civitatis Lyciae Procuratorem p. 611. ſq. n. 3.

SPECTANTIA AD CLASSEM II. ad pag. 71.

MONUMENTA ANTIQUITATIS

pro exſiſtentia Angeli cum ſancti, tum pravi.

EX ACTIS MARTYRUM ADLOQUENTIUM.

Comperi enim Judaeos (*) ... *Dominum Jeſum Chriſtum ſicut hominem ad mortem vi eſſe compulſum. Dicite quaeſo, cujus hominis diſcipuli, qui ſit per vim mortuus* daemonas *tot per annos ejecerunt?* Item, *ſicut omnibus qui Deum pura mente ſuſpiciunt*, Angeli *adeſſe feſtinant, ita veneficis, vel incantatoribus, vel ſortilegis, vel furorem ſub vaticinationis ſpecie per devia rura vendentibus* daemones *obſequuntur.*

(*) jactantes

S. Pionius M. in Sermone pathetico, quem carceri mancipatus cum ſociis habuit ad fideles & paganos (ex *Act.* Sancti & Socior. ſupra commemoratis p. 111. & alias.)

Habes heic traditionem egregiam de Angelis bonis, praviſque confirmatam auctoritate Pionii, quem *Chronicon Alexandrin.* ubi de perſequutione Deciana Virum eruditum vocat, & chriſtianarum diſciplinarum ſanctiore cognitione probe imbutum. Et ejus quidem Adloquutiones, quae recitant Acta, eruditione ſacra plenae ſunt, nervo, pietate, animi fortitudine.

Sane priori, quod perſcripſimus, teſtimonio intendit Sanctus.

me

me judice, Divinitatem Chriſti probare, quoniam non vi compulſus, ut ceteri homines puri: ſed ſponte ſua & liberrime, ut homo Deus occubuit, quippe *oblatus eſt quia ipſe voluit* ex *Iſaia*: quod rurſum invicto confirmat argumento contra Judaeos; quia nempe diſcipuli Chriſti per multos annos illud frequenter patrarunt miraculum de ejectione daemonum e corporibus energumenorum, in Synagoga de diſcipulis praecipuorum Prophetarum a ſeculis inauditum.

Qui loquutus eſt iſtis(*) *ille eſt Deus verus*... *Altiſſimus Adonai*, *ſedens ſuper* Cherubim & Seraphim. *Martianus ait*, *quid eſt Seraphim? cui Achatius*, *Altiſſimi Dei miniſter & excelſae ſedis antiſtes*.

(*) Abraham, Iſaac, Jacob,

S. Achatius Ep. M. interloquens cum Martiano Conſulari Praeſide, ſciſcitante ab illo qualis eſſet Chriſtianorum Deus (ex *Act.* ſupra citt. p. IV.)

Cariſſimi, *virtutis veſtrae memores in auctorem omnium Jeſum Dominum*, *& qua ille tranſierit*, *quo pervenerit adſpicientes*, *ne timeatis minas volaticas mortalium hominum*, *quibus promiſſa jam prae manibus eſt* immortalium *ſocietas* Angelorum.

S. Victor Maſſilienſis M. adhortans Socios Alexandrum, Felicianum, Longinum ut martyrium conſtanter ſubirent, Maſſiliae an circ. 297. aut 303. (ex *Act.* Sancti & Socc. quae ex editis a Boſqueto, aliiſque codd. mſſ. vulgavit Ruin. a p. 300. n. 12.) Memoriam Sancti & Socc. vulgo celebrant Martyrol. d. 21. Jul.

Ille enim venenatiſſimus ſerpens *& inſatiabilis homicida chriſtianam innocentiam tormentis & mortibus vos cogit adpetere*, *qui paradiſi felicitatem primis invidens hominibus*, *immortalitatis ſpoliatos dignitate morti miſerabiliter ſubdidit ac ſubſtravit*. *Ipſe malignitatis aſtu idola pro Deo coli inſtituit*, *dolens illuc hominem poſſe obediendo redire*, *unde ipſe ſuperbiendo noſcitur corruiſſe*. *Iſte eſt quem cum ſatellitibus ſuis a corporibus humanis*

nis divina invocatione ejicimus, cui vos ſub vaniſſimis figmentis ritum profani cultus exſolvitis, & nova dementia Creatori creaturam praefertis.

S. Vincentius Diac. M. Dacianum Praeſidem adloquens & magna edocens tum de indole ſummopere maligna pravi Angeli, tum de aliis chriſtianae religionis arcanis (ex *Act.* Sancti, de quibus ſupra p. VII.)

Domine Jeſu *Chriſte, qui pro mundi ſalute pati dignatus es, pateant coeli tui, ut ſuſcipiant* Angeli *ſpiritum ſervi tui.*

S. Irenaeus Epiſc. civitatis Sirmienſium M. orans Dominum morti proximus ſub Probo Pannoniae Praeſide, Sirmii an. 304. (ex *Act.* ap. Bolland. ad d.25. Mart. Sancto ſacrum ap. Latinos, & ap. Ruin. qui ea ex pluribus codd. mſſ. vulgavit a p. 432. n. 5.)

Cariſſimi ... invocemus immaculatum, incomprehenſibilem, qui ſedet ſuper Cherubim.

S. Phileas M. uti *ſupra* p. XIX.

Quod condemnamur cum maleficis, beata cum Angelis *ſorte victuri ſumus.*

S. Gordius Caeſareenſis, Centurio M. adloquens Praeſidem, quum ſibi peſſima intentaret ſupplicia (ex *Act.* Sancti, quae Ruin. ad orat. S. Baſilii de Sancto Gordio, ex codd. mſſ. graecis e recenſionibus Combefiſii digeſta vulgavit a p. 567. n. 5. ſub fin.) Caeſareae ſub Diocletiano vel ſub Licinio. Dies 3. Januar. Sancto ſacer ap. Menologia Graecorum & Martyrol. Rom.

Vos potius recte ordinata perturbatis, praeponendo temporalia aeternis ... & propterea in ſuperbiam lapſi, atque in perpetuum damnati eſtis cum ſpiritibus malignis.

S. Ferreolus Tribunus militum M. Criſpinum Judicem objurgans, Viennae Allobrogum an. circ. 304. (ex *Act.* Sancti, e compluribus codd. mſſ. a Ruin. pervulgatis p. 509. n. 2.) Sancto dies ſacer 18. Sept. ap. Martyr. Rom. apud alia 18. Oct.

Laetor ergo iis, quae facta ſunt; quod pro meis prioribus peccatis viaticum idoneum adcipio

martyrium, *& quod in manus* Angelorum *tuorum meum trado ſpiritum*.

S. Leo M. Deum Patrem orans martyrium jamjam ſubiturus, Patarae in Licia ſub Procuratore Reip. Patarenſis, an. incerto (ex *Act.* SS. Leonis & Paregorii ap. Bolland. ad d. 18. Febr. utrique ſacrum in Menaeis Graecorum.)

Inimicus eſt diabolus *qui per vos operatur; victoriae vero palmam dat Dominus Jeſus Chriſtus Salvator mundi*.

S. Theodoritus Presb. M. reſpondens Juliano Comiti, ſciſcitanti ab eo veram ſententiam loquuto, *quis eſt inimicus? vel quis tibi dabit victoriam?* (ex *Act.* uti ſupra p. xv.)

SPECTANTIA AD CLASSEM III. ad pag. 376.

MONUMENTA ANTIQUITATIS

pro exſiſtentia peccati Originis.

EX ACTIS MARTYRUM ADLOQUENTIUM.

Ille etenim venenatiſſimus ſerpens & inſatiabilis homicida chriſtianam innocentiam tormentis & mortibus vos cogit adpetere, qui paradiſi *felicitatem* primis *invidens* hominibus, immortalitatis *ſpoliatos* dignitate, morti *miſerabiliter* ſubdidit *& ſubſtravit*.

S. Vincentius Diac. M. uti *ſupra* p. xxxiii.

Plura ſane compendio adſeruit dogmata in rem noſtram invictus Levita perbrevi hujus periodi adloquutione. En tibi exſiſtentiam Paradiſi terreſtris, & feliciſſimi quidem pro ejus incolis in ſtatu innocentiae: tum Protoparentes noſtros primos omnium homines in prima mundi molitione, ac immortalitate donatos dum innocentes permanſerunt: inſuper pravum angelum ob invidentiam tantae protoparentum innocentium felicitatis, eos validiſſimis ſuggeſtionibus excitaſſe ad peccatum: peccaſſe demum protoparentes a daemone victos, & illico una cum poſteris eorum univerſis morti ſubditos, ſubſtratoſque jacuiſſe.

Haec porro Vincentius, in ſacris dogmatis erudititiſſimus juxta ac robuſtiſſimus in fide propugnanda. Quamobrem, uti habemus ex citt. Sancti *Act.* ap. Ruin. p. 391. n. 4. proxime ante laudatam adloquutionem „ quumque reticeret Epiſcopus (*ad objecta Daciani*)... „ erat enim impeditioris linguae, ait Vincentius, ſi jubes, Pater, „ reſponſis Judicem adgrediar. Et beatus Valerius, dudum, filii cariſſime, divini verbi tibi curam commiſeram; ſed & nunc pro fi-

„ de,

„ de, pro qua adſtamus, reſponſa committo. Tunc Vincentius &c. „

TOMO IV. INSERENDA.

Nimirum

SPECTANTIA AD CLASSEM I.

pro Deo Fine creatorum ad pag. 21.

EX ACTIS MARTYRUM ADLOQUENTIUM.

Cariſſimi ... invocemus immaculatum, incomprehenſibilem, qui ſedet ſuper Cherubim, factorem omnium, qui eſt initium & Finis, cui gloria in ſecula ſeculorum. Amen.

S. Phileas Epiſc. M. uti *ſupra* p. xix.

Huic porro documento, quod Deum Finem exſerte depraedicat, complura poſſent opportune ſubjici, quae aliis vocibus Deum pariter Finem nuncupant & collaudant; ea nempe, quae pro coelo empyreo, hoc eſt pro aeterna beatitate, ſeu, quod eodem recidit, pro ſempiterna Dei ceu ſummi boni, & ultimi Finis hominis poſſeſſione recenſentur & illuſtrantur *inferius* ad Claſſem VI. Qui ſiquidem ſub voce *coelum* aut ſimili aeternam adſerit Dei poſſeſſionem homini merenti donatam, hoc ipſo Deum hominis finem profiteatur oportet; quum ea hiſce vocibus deſignata, eſto rem non adtendenti diverſa adpareant, re tamen ipſa unum idemque ſint.

Nihilo tamen ſecius, praeſtat, me judice, pro recto & adcuratiore claſſium ordine, cum expoſitione ſacrorum dogmatum connexo, monimenta cetera, quae aut coelum, aut vitam aeternam ſolitarie exprimunt, hoc loci penitus tacere, & ad Claſſem indicatam ceu ad ſedem propriam revocare.

SPECTANTIA AD CLASSEM II. ad pag. 118.

EX ACTIS MARTYRUM ADLOQUENTIUM.

Deus ... qui me dignum hac paſſione duxiſti ... ut completo ſacrificio iſtius diei *promiſſa tuae veritatis adcipiam. Ob hanc rem te benedico ...*

S. Polycarpus Ep. M. orans Deum gladio jamjam confodiendus (ex *Act.* ſupra citt. p. ix.)

Credebat itaque Smyrnenſis Antiſtes, mox, eodem die quo ſacrificium martyrii compleret, ſe coronam Martyribus in coelis promiſſam adcepturum.

Et converſa ad filios ſuos dixit: Videte filii coelum & ſurſum adſpicite, ibi vos exſpectat Chri-

ſtus cum Sanctis *ſuis*. *Pugnate pro animabus veſtris*, *& fideles vos in amore Chriſti exhibete*.

S. Felicitas M. Mater feliciſſima ſeptem filiorum Martyrum eos adloqueus coram Publio Praefecto Urbis, quum Matrem adigebat adhortari filios flore primo juventutis florentes ut diis immolarent, ne ipſi crudeli morte immolarentur, Romae an. circ. 150. (ex *Act.* Sanctae & filiorum citt. ſupra p. vi. n. 2.) Recolunt Sanctae memoriam Martyrologia d. 23. Nov.

Credebat porro quae ſic loquuta eſt, & filios quantocius perfeciſſent martyrium abſque mora migraturos in coelum, ibique Sanctos plurimos cum Chriſto diu regnantes reperturos.

Modo autem quia palam me voluit eſſe (*) *paratus ſum pro nomine ejus pati*, *ut cum ceteris* Sanctis *ejus partem habeam in regno ipſius*.

(*) Dominus Deus meus.

S. Serenus profeſſione olitor, fortaſſe monachus, M. roganti Praeſidi ubinam latitaret, ut martyrium ſubterfugeret, nec cogeretur deos colere, reſpondens, Sirmii in Pannonia an. circ. 307. (ex *Act.* Sancti, quae e cod. mſ. prae Bollandianis copioſiora vulgavit Ruin. p. 549. n. 3.) Sancto dies feſtus ad d. 23. Febr. vulgo refertur.

Sanctos heic Serenus abſque dubio intelligit, qui jam tum in coelis regnarent; quibus cum videlicet ſperabat quam cito habere partem in eo regno, vix martyrium perfeciſſet.

Ago tibi gratias, *Pater Chriſti*, *quod me* non diu ſeparaveris *a famulo tuo Paregorio*, *ſed velocem mihi occaſionem dederis eum ſequendi*.

S. Leo M. uti *ſupra* p. xxxiv.

Ubinam vero niſi in coeleſti patria putaret Leo, ſe cum Paregorio amico, paullo ante adfecto martyrio, citiſſime poſt mortem ſuam pro Chriſto obitam initurum eſſe ſocietatem? Et certe, niſi me omnia fallunt, ex frequentiſſimis eorundem Martyrum adloquutionibus apertiſſime colligitur, eos vulgo in illa fuiſſe ſententia, quod Martyrum animi poſt mortem corporis illico ad aeternam patriam, mercedem recepturi convolarent. Id quod egregie comprobat quae mox ſubcedit adloquutio.

Eſichyus autem quidam, *chriſtianus*, *quum eſſet miles*, *& ipſe cuſtodiretur*, *diceba ſancto Julio martyri*: *obſecro te*, *Juli*, *cum gaudio comple pollicitationem tuam & adcipe coronam*, *quam Domi-*

Digitized by Google

Dominus confitentibus ſe dare promiſit, & memor eſto mei, *nam & ego ſubſequor te. Plurimum etiam ſaluta Paſicratem & Valentionem famulos Dei, qui nos jam per bonam confeſſionem praeceſſerunt ad Dominum* (*) *Julius vero oſculans Eſichyum dixit, frater, feſtina venire; mandata enim tua jam* audierunt quos ſalutaſti.

(*) biduo ſcilicet

SS. Julius & Esichyus Milites & MM. mutuo ſibi valedicentes, quum Julius ad locum martyrii, morti proximus, duceretur. & Eſichyus in carcere martyrium ſibi impendens magno deſiderio exſpectaret, Maximo Praeſide, Doroſtori apud provinciam Moeſiam, ann. incerto poſt 300. (ex *Act.* S. Julii citt. ſupra p. xv. & S. Eſichyi ap. Bolland. ad d. 25. Maii.) S. Julii memoria recolitur vulgo d. 27. Mai. Eſichyi vero 25. ejuſdem menſis.

Id verò ex praclaro Martyrum colloquio, nullo docente, plane intelligis, ipſis certum fuiſſe, Martyres quoslibet ſtatim ac mortem obeunt, illico ad coelos migrare, coronam Martyrii recepturos.

Adde pro eodem argumento poſtremam adloquutionem Julii jamjam gladio feriendi; tunc enim (ex eiſdem *Act.*) *tetendit cervicem ſuam & dixit: Domine Jeſu Chriſte, pro cujus nomine haec patior, tu* cum Sanctis tuis *meum collocare dignare ſpiritum*; ſcilicet in coelis, ubi Sanctos jam tum cum Chriſto regnare cenſebat.

Rurſum expende verba illa prioris cum Eſichyo adloquutionis, *mandata enim tua jam audierunt quos ſalutaſti*. Credebat itaque Julius, Sanctos in coelis res noſtras divinitus intelligere.

Paullulum temporis, o ſenex, claude oculos tuos & bono animo eſto, mox enim videbis lumen Chriſti.

S. Pusices Praefectus fabrorum omnium Regis Saporis, M. adhortans ut martyrium viriliter ſubiret Apaniam ſenem Presb. quem conſpicatus eſt trementem quum in publico ſpectaculo pararetur ad mortem pro Chriſto jamjam perferendam: quocirca & idem illico delatus, & ſe chriſtianum faſſus, crudeliſſime mox occiditur una cum filia Deo conſecrata, in Perſide an. circ. 345. ſub immaniſſima Saporis 11. perſequutione (ex *Act.* S. Symeonis, pluriumque MM. in Perſide ap. Sozomen. hiſt. l. 2. c. 11.)

Profecto qui ſic loquitur martyrio proximus, credit ſine dubio ex ſententia tum inter catholicos obtinente, Martyres poſt mortem mox, abſque ulla mora videre in coelis jam beatos lumen Chriſti, hoc eſt viſione beata faciem Dei.

SPE-

Digitized by Google

SPECTANTIA AD CLASSEM III. ad pag. 194.

EX ACTIS MARTYRUM ADLOQUENTIUM.

Mihi enim nec fuſtes, nec ungulae, nec ignis ſentiendi dant dolorem, quia in me manet gratia Chriſti, quae me ſalvum faciet in aeternum, omnium Sanctorum orationibus, *qui in hac colluctatione certantes, veſtras ſuperaverunt inſanias; nobiſque virtutum exſempla reliquerunt.*

S. Maximus M. reſpondens in equuleo ſuſpenſus Optimo Proconſuli ad eum inclamanti, *jam reſipiſce, miſer, ab inſipientia tua, & ſacrifica ut animam lucreris.* (ex *Act.* quae primum edita a Sur. Baron. Bolland. deinde ad complurimos codd. mſſ. & edit. exacta vulgavit Ruin. p. 144. n. 2.) Apud Aſiam provinciam, forſan Epheſi, uti habet Martyrol. Rom. ad d. 30. Apr. an. circ. 250. ſub perſequutione Decii. Sanctus vulgo celebratur ad d. 30. Apr.

Habes in praeclaro documento, quod inſtar complurium eſt, dogma expreſſum de orationibus Sanctorum Martyrum pro victoria colluctantium ſimiliter in terris; itemque, ni fallor, de commoratione ipſorum in coeleſti habitaculo, quod, me judice, quum haec loqueretur, exſiſtimabat Maximus.

Obſecro te Juli...& memor eſto mei.

S. Esichyus M. uti *nuper* p. XXXVII.

Quid vero memorem ſui Julium, quum in coelis martyrii coronam nactus ſit, optet Sanctus, niſi ut ſuis precibus, ac intercesſione apud Deum eum adjuvet, ut quod caepit, feliciter proſequatur & abſolvat martyrium? Nullam porro video ejuſmodi verborum interpretationem magis obviam & naturae rei conſentaneam.

Velint itaque nolint adverſarii cum turba magna recentiorum Proteſtantium, ſancti dogmatis antiquiſſimam habemus traditionem ex fideliſſimis veritatis teſtibus.

SPECTANTIA AD CLASSEM IV. ad pag. 289.

EX ACTIS MARTYRUM ADLOQUENTIUM.

Deus Angelorum, Deus Archangelorum, Reſurrectio noſtra, *ſolutioque peccati...te benedico tibi ſerviens..*

S. Polycarpus Ep. M. Deum orans morti proximus, uti *ſupra* p. IX.

Praedicatur quidem a Sancto Deus reſurrectio noſtra, quoniam Reſurrectionem communem omnipotente brachii ſui virtute olim Dominus operaturus creditur. *Haec*

Digitized by Google

Haec me ducit cauſſa, haec me potiſſimum ratio compellit ad mortem, ut populus omnis intelligat, Reſurrectionem *futuram eſſe poſt mortem.*

S. Pionius M. adloquens populum, qui eum videns pyrae clavis trabalibus infixum, clamitabat, *poeniteat te, Pioni, tolluntur clavi ſi facturum te ſpondeas quod jubetur* (ex *Act.* de quibus ſupra p. 111.)

Dixerim exinde confidenter, Pionium pro ſancto dogmate de Reſurrectione communi Protomartyrem jure praedicari.

Culcianus dixit: caro haec reſurget? Sanctus Phileas reſpondit, Ita.

S. Phileas M. cum Culciano, longo ſermone colloquens (ex *Act.* uti ſupra p. xix.)

SPECTANTIA AD CLASSEM V. ad pag. 333.

EX ACTIS MARTYRUM ADLOQUENTIUM.

Quid me interrogatis de Jeſu *filio hominis? ipſe ſedet in coelo a dextris ſummae virtutis &* venturus eſt in nubibus coeli.

S. Jacobus Apoſtolus primus Hieroſolymorum Epiſcopus M. reſpondens Scribis & Phariſaeis, ſic eum adloquutis, *quandoquidem populus omnis errat, Jeſum ſectans crucifixum, doce nos quod ſit oſtium Jeſu ſuffixi cruci* (ex *Act.* Sancti, referente Hegeſippo ap. Euſeb. hiſt. l. 1. c. 23. edit. Valeſii) Hieroſolymis an. circ. 61. Feſtum ei ſacrum ad d. 1. Mai. De eo plura Bolland. ad ipſum d.

Quod quidem *τό venturus eſt in nubibus coeli* idem omnino virtute ſit, ac *venturus eſt ad judicandum vivos & mortuos*, ita erudito cuiquam exploratum puto, ut nulla indigeat probatione.

Ignem mihi minaris, qui unius horae ſpatio aeſtuat & poſt frigeſcit, ignorans futuri judicii *& aeterni ignis in impios tormenta perpetua.*

S. Polycarpus Ep. M. reſpondens Proconſuli, ei minanti, *ſi ferarum morſus nova praeſumtione contemnis, ignibus te cremabo* (ex *Act.* Sancti, de quibus ſupra p. ix.)

Rectum dogma, quod chriſtiani homines cum pietate ſervamus, hoc eſt, ut Deum unum exſiſtimemus ... & Dominum Jeſum *Chriſtum Dei filium confiteamur ... qui & humani generis* Judex venturus

turus eſt. Item, *hoc enim* (*) *nobis ſalutem & fiduciam conciliabit ante ejuſdem Domini & Salvatoris noſtri* terribile *illud* tribunal, *cui totus mundus divino juſſo adſiſtet*.

(*) pati pro Chriſto

S. Justinus M. adloquens Ruſticum, uti *ſupra* p. xviii.

Notate tamen nobis facies noſtras diligenter, ut recognoſcatis nos in die *illo* judicii.

S. Saturus M. adloquens turbam ethnicorum, qui coram adſtabant in ultima coena, quam de more fecit Saturus cum ſociis pridie quam mitterentur ad beſtias ex ſententia Hilariani Judicis. Quin etiam ſub eadem coena Martyres ad ſanctam fidem eoſdem cohortabantur, *comminantes* Judicium *Domini*, Carthagine an. circ. 203. (ex *Act.* SS. Perpetuae & Felicitatis, quae ex Act. editis ab Holſtenio & 2. codd. mſſ. vulgavit Ruin. a p. 85 n. 17. quem lege in admonit. praevia) Quis Sancto una cum Perpetua martyrium ſubeunti ſacer dies, incompertum mihi.

Moris quidem erat apud priſcos ethnicos, ut qui ad beſtias damnati eſſent, pridie pugnae coenarent lautiſſime coram populo, & eam coenam vocabant liberam: Martyres et vero, ſi *Acta* ibidem audias, *quantum in ipſis erat, non coenam liberam, ſed agapen coenarunt*. De Agape primitivorum chriſtianorum plura nos hoc Tom. V. ubi de re liturgica.

Infeliciſſime, & te, & tyrannum tuum Crucifixus, quem dicis, in die judicii, *ut ipſe optime noſti, habet mittere in gehennam*.

S. Theodoritus M. adloquens Julianum Comitem ſibi dicentem, *infatuaſti cor tuum, obediendo magis mortuo Crucifixo quam Regi* (ex *Act.* ap. Ruin. p. 660. n. 3. Vide ſupra p. xv.)

Uſque eo, o Nerſan, malitia tua progreſſa eſt, ut non ſolum tibi ſatis ſit quod Deum tuum negaveris, ſed & ſervos ipſius interficere contendas? Vae tibi infelix! quid facies in die illo, aut quo fugies a terribili judicio, *quum ſteteris ante horrendum illud tribunal, magno & aeterno Deo rationem redditurus?*

S. Bademus Abbas M. adloquens Nerſanem apoſtatam, qui ut vitam

Digitized by Google

vitam ſervaret incolumem, adnuente Sapore Rege, Bademum enſe interficere adgreſſus eſt (ex *Act.* Sancti ap. Bolland. ad. d. 8. Apr. Sancto & Sociis, opinor, ſacrum) In Perſide ſub Sapore II.

Praelaudatis denique pugilibus pro eodem ſancto dogmate adnecti poſſunt ex Ruin. cit. Revocatus & Saturninus uno ſpiritu Hilarianum Judicem adloquentes ad. p. 94. n. 18; tum Gordius reſpondens falſis amicis, qui eum & lacrymis, & precibus & eloquentibus ſermonibus a confeſſione publica Jeſu Chriſti, ut mortem evaderet, ſemovere conabantur ad p. 572. n. 7. Ut mittam Pionium, Philippum, Basilium in ſuis Adloquutionibus, ex *Act.* ipſorum ſaepe praecitatis.

SPECTANTIA AD CLASSEM VI. ad pag. 404.
EX ACTIS MARTYRUM ADLOQUENTIUM.

Quid me interrogatis de Jeſu *filio hominis? ipſe ſedet in* coelo *a dextris ſummae virtutis.*

S. Jacobus Apoſt. M. uti *ſupra* p. XXXIX.

Vir meus Getulius cum fratre ſuo Amatio... quaſi boni athletae daemones tuos vicerunt...paſſi mortem, quae pro nomine Chriſti ſuſcepta, inter homines terrenos quidem ignominiam eis peperit temporalem, inter Angelos vero decus & gloriam ſempiternam, inter quos nunc gradientes, & tropaea paſſionum ſuarum dantes, cum aeterno Rege vita aeterna *fruuntur in* coelis.

S. Symphorosa M. Uxor maritti Martyris & Mater VII. filiorum Martyrum, Tiburti adloquens Hadrianum Imp. an. circ. 120. (ex *Act.* Sanctae & filiorum, quae ex Mombrit. Sur. Cardulo, & quodam mſ. cod. vulgavit Ruin. p. 28. n. 1.) Sanctae & Filiorum feſtum celebratur 18. Jul. ap. Martyrol. Rom. apud alia vero diebus aliis.

Animadvertis, reor, hac una percelebri adloquutione plura mirabiliter deſignari dogmata: ut puta de Martyrii praeſtantia, ſummoque apud Coelites pretio; de exſiſtentia Angelorum; de incolatu coeleſti Martyrum ſtatim a confecto Martyrio; de Deo aeterno; de fruitione vitae eternae in coelo empyreo. Jure quidem gloriari licet Tiburtinis tanta Cive, Martyre, Adloquutrice, Patrona.

Videte, filii, coelum, *& ſurſum adſpicite, ubi vos exſpectat Chriſtus cum Sanctis ſuis.*

S. Felicitas, uti *ſupra* p. XXXVI.

Ad haec Praefectus Ruſticus : ergo futurum opinaris , ut in coelos *adſcendas , mercedem aliquam recepturus? Non opinor , inquit Juſtinus , ſed ſcio & hoc tam certum habeo , ut nihil dubitem.*

S. Justinus M. uti *ſupra* p. xviii.

Ineffabili myſterio (*) *homo pariter & Deus famulis ſuis tramitem immortalitatis inſtituit & ad* coeleſtia regna *perducit.*

(*) Chriſtus.

S. Epipodius M. Judicem adloquens (ex *Act.* uti ſupra p. xxiv.)

Putas ne ergo exſtinctas animas , quas fudiſti? Illae quidem coelum *poſſident ... Deus noſter* coelos *quos fecit , poſſidet ... & animas quas interemtas judicas*, regnum coeleſte *ſuſcepit ... Et quia fratrem meum cariſſimum* (*) *in* ſummo gaudio collocatum *ſcio , ſecurior viam devotionis ingredior.*

(*) Epipodium ſocium , primum martyrio adfectum

S. Alexander M. Epipodii ſocius , uti *ſupra* p. xii.

Egregius hic plane locus ad communiendum dogma de coeleſti Martyrum incolatu ſtatim atque martyrium abſolverint.

Hoc eſt quod ſemper optavi (*) *Propterea enim me manifeſtavi ut tandem carens miſerabili & temporali vita*, aeternam *recipiam*. Rurſum , *In me manet gratia Chriſti , quae me ſalvum faciet* in aeternum.

(*) Martyrio adfici.

S. Maximus M. uti *ſupra* p. xxxviii.

Chriſtiana ſum. Propter quod infelicem iſtum(*) *plango , quare adhuc modicum non toleravit ut* perpetuam requiem *inveniret*. Item, *Quum lapidarentur* (**)*... clamans ergo & plorans & de cuſtodia ſe proripiens, cucurrit ad locum, jactavitque ſe ſu-*

per

per eos dicens, ut vobiſcum poſſim vivere in coelis, *opto vobiſcum heic mori in terris.*

(*) Nicomachum, qui a fide in tormentis jamjam moriens defecit.
(**) Andreas & Paullus in paſſione ſocii.

S. Dionysia Virgo ſexdecim annos nata M. primum adloquens Proconſulem, Sanctos deinde qui pro Chriſto lapidabantur, Lampſaci an. circ. 200. ſub Decio Imp. (ex *Act.* horum SS. Martyrum, quae ex multis codd. mſſ. edidit Ruin. a p. 147. nn. 3. & 5.) Sanctae, Sociiſque feſtus dies ap. Latinos 15. Mai. apud Graecos 18. ejuſdem menſis.

Quid mirabile recenſent *Acta* n. 3. de ſancta Virgine in haec verba. „ Proconſul tradidit eam duobus juvenibus corrumpendam... „ Juvenes ergo adceptam caſtiſſimam Dei puellam duxerunt ad „ ſuum hoſpitium. Quumque uſque ad mediam noctem inſiſterent „ ut ei vim turpitudinis inferrent, marceſcebat cupiditatis eorum „ libido. Circa autem mediam noctem quidam ſplendidus juvenis „ adparuit eis illuminans totam domum. Illi vero timore perculſi „ magno ceciderunt ad pedes mundiſſimae puellae. At illa elevavit „ eos dicens, nolite timere, iſte enim eſt tutor meus & cuſtos pro „ eo quod vobis a nequiſſimo judice ſum tradita. At illi rogabant „ ut interveniret pro eis, ne quid eis male contingeret. „

Diſcas inde & morem illum antiquum apud Imperium Romanum violandi virgines chriſtianas, morti tradendas ex ſententia judicis, propter confeſſionem Chriſti; & praeclarum Caſtitatis exemplum in Dionyſia; & ſingularem ſummi Numinis providentiam in ſervanda puritate Virginum illibata. Et ille quidem qui adparuit juvenis, vel Angelus Cuſtos Virginis fuit, vel idem Chriſtus, etenim per τὸ *tutor meus & cuſtos* mſſ. codd. habent *Dominus & cuſtos*.

Gloria Chriſtianorum talis eſt & Domini promiſſio, ut qui fideliter certaverit cum diabolo, minas & quae ſunt praeſentia caduca contempſerit, perpetuam *& futuram* vitam *conſequatur.*

S. Lucianus primum Magos, deinde M. adloquens Sabinum Proconſulem, Nicomediae, aut Vici in Catalonia an. circ. 200. ſub Decio Imp. (ex *Act.* SS. Luciani & Marciani, quae ex vulgatis a Mombrit, & aliis codd. mſſ. digeſta dedit Ruin. a p. 151. n. 6.) Dies utrique ſacer 26. Oct.

Qui Deum timent nec igne, nec tormentis poſſunt laedi, magis enim proderit eis in ſalutem aeternam, *quia propter Chriſtum haec patiuntur.*

 S. Clau-

Digitized by Google

S. Claudius M. adloquens Lyſiam Praeſidem, ſibi graviora minitantem ſupplicia ſi diis non immolaret, Aegeae in provincia Lyciae an. 285. (ex *Act.* S. Aſterii & Socior. uti ſupra p. vii.

Nos vero pro Chriſti nomine parati ſumus excipere quidquid ira tortoris invenerit; quia non heic vita noſtra diſpendium patitur, ſi illi reddatur a quo ſumſit exordium, & in futuro multiplicatae lucis foenore muneratur.

SS. Rogatianus & Donatianus germani fratres MM. una voce adloquentes Praeſidem in confeſſione fidei ſuae, Namnetis in Aremorica provincia, quam hodie Britanniam minorem vocant, ſub Diocletiano & Maximiano (ex *Act.* ap. Sur. & Bolland. ad d. 25. Mai. eiſdem ſacrum & ap. Ruin. qui ex ipſis, aliiſque codd. mſſ. ea vulgavit a p. 295. n. 6.)

Cariſſimi, virtutis veſtrae memores ... momentanea ferte ſupplicia, ut triumphaliter ſuperare poſſitis aeterna; *& qui antea malebatis mori, quam vinci perpetuo perituri, nunc patimini, oro vos vincere, in* aeternum *poſtmodum* regnaturi.

S. Victor M. ut *ſupra* p. xxii.

Domine Jeſu Chriſte coeli, terraeque conditor ... gratias tibi ago quia feciſti me dignum coeleſtis *tuae* urbis *civem*, *tuique* regni *conſortem*. Tum, *Nolite lugere, fratres ... deinceps enim in* coelis *cum fiducia pro vobis Deum deprecabor*.

S. Theodotus M. primum Deum orans, deinde conſolans ſocios in paſſione propter martyrium ejus proximum lugentes. Vide *ſupra* p. xxviii.

Conſpicua heic etiam ſunt dogmata de coeleſti incolatu Sanctorum proxime poſt martyrium, ac de interceſſionibus Coelitum.

O felicem me! Iſtae minae tuae ad laudem & gloriam mihi ſunt, & terror aſperior, cumulatior beatitudo.

S. Vincentius Lev. M. adloquens Dacianum Praeſidem acerbiſſima ſupplicia ei comminantem (ex *Act.* uti ſupra p. vii. & alias.)

Ad

Ad gloriam. *Gratias ago Deo regnorum*. *Adparet* regnum aeternum, regnum incorruptum. *Domine Jeſu Chriſte*, *Chriſtiani ſumus*, *tibi ſervimus*.

S. Thelica M. quum vehementius lacceraretur, reſpondens Proconſuli, uti *ſupra* p xi. quam recolas.

Judex dixit, *quia ſi ingenua*, *quare nubere non voluiſti? Theodora reſpondit*, *propter Chriſtum*. *Adveniens autem in carne in hoc mundo abſtraxit nos a corruptione &* vitam *nobis* aeternam *promiſit*.

S. Theodora V. & M. ut *ſupra* p. xx. ſq.

Quid plura? Pene innumera pro dogmate vulgatiſſimo documenta ſuppetunt, ex ore teſtium veritatis profecta. Quid cuncta recenſeamus? Eorum teſtium nomina ſecundum editionem Ruinartii cum laude proferre ſatis eſto. Pro dogmate igitur adloquuti alterius ſunt Symphorianus ad p. 70. n. 3. & 5. Pionius p. 127. n. 5. Lucianus & Marcianus p. 154. n. 7: Irenaeus Ep. Sirmienſis p. 434. n. 4. & 5: Pullio p. 436. ſq. n. 2. Philippus Ep. Heracleae p. 451. n. 11: Probus p. 468. n. 5: Julitta p. 529. n. 3. & 4: Serenus p. 547. n. 3: Philoromus p. 550. n. 5: Quirinus Ep. p. 553. n. 2. & p. 555. n. 4: Gordius p. 571. n. 5: Arcadius p. 593. n. 5: Faustus p. 597. n. 1: Leo p. 612. n. 3. & 4: Julius p. 616. n. 1: Nicander p. 619. n. 2: Patricius p. 622. n. 1: Usthazades p. 635. n. 2: Pherbute V. cum Sociabus p. 641. n. 3: Basilius p. 654. n. 5. ſq. alii.

Hac itaque ſpe bonorum coeleſtium SS. pugiles communiti, martyria interdum atrociſſima conſtantiſſime ſubierunt, ipſaque tandem bona nacti ſunt.

SPECTANTIA AD CLASSEM IX. ad pag. 450.

EX ACTIS MARTYRUM ADLOQUENTIUM.

Vivent filii mei, *ſi non ſacrificaverint idolis*; *ſi vero hoc tantum ſcelus admiſerint*, *in* aeternum *ibunt* interitum.

S. Felicitas M. reſpondens Publio, ſibi ajenti, *miſera*, *ſi tibi ſuave eſt mori*, *vel filios tuos fac vivere*; eos ſcilicet hortando ut diis ſacrificent. (Vide *ſupra* ubi de Sancta p. xxxvi.)

Conſimilibus pro dogmate ſententiis Publio viriliter reſponderunt in examine fidei ſuae alii S. Felicitatis nati, Philippus, Alexander, Martialis (ex eiſdem *Act.* citt. ſupra p. vi.) Quam egregie filios in timore Dei & chriſtianis inſtitutis pientiſſima inſtruxerat mater!

Deus

Deus noſter inferna *moderatur* ... *vos vero cum diis veſtris* inferna *retinebunt*.

S. Alexander M. Epipodii ſocius, adloquens Praeſidem, ut *ſupra* p. xii.

Adſpicite fontes tepentes & anhelantes ibi unde exſtingui ſolent flammae. Unde eſſe putatis hunc ignem, niſi quia cum inferni igne *ſociatur?*

S. Pionius M. in longo ſermone coram Polemone judice (ex *Act.* ſupra citt. p. iii.)

Anne putabat doctiſſimus Pionius, ignem illum, quo tepent fontes, ex gehemna erumpere? Ut ut vero ſit de ejuſmodi ſententia Martyris, at ipſe tamen adſeruit & vere credidit exſiſtentiam ignis in inferno.

Haec non ſunt tormenta, quae pro nomine Domini noſtri Jeſu Chriſti inferuntur, ſed ſunt unctiones. Si enim receſſero a Domini mei praeceptis, quibus ſum de Evangelio ejus eruditus, vera & perpetua *mihi manebunt* tormenta.

S. Maximus M. adloquens quum fuſtibus caederetur Optimum Proconſulem, ei dicentem, *Sacrifica, Maxime, ut ab his liber ſit tormentis* (ex *Act.* Sancti, de quibus ſupra p. xxxviii.)

Miſer & infeliciſſime homo, cur propter unius horae ſpatium adquiſiſti tibi perpetuam & inenarrabilem poenam?

S. Dionysia V. M. adloquens Nicomachum apoſtatam, uti *ſupra* p. lxiii.

In hoc parati ſumus, ut quibus volueris nos impendas tormentis, quam denegantes vivum & verum Deum in tenebras exteriores & ignem inexſtinguibilem, *quem paravit Deus diabolo & ejus miniſtris, ingrediamur.*

S. Marcianus M. adloquens Sabinum Proconſulem, ita ſibi & Luciano ſocio minitantem, *audite me & ſacrificate diis, implentes regalia praecepta, ne exſcitatus furore novis vos & exquiſitis poenis impendam* (ex *Act.* uti ſupra ubi de S. Luciano p. xliii. quam recole.)

Etſi

Etſi graviora tormenta adhibeas, in nullo me laedis, animae vero tuae provides aeterna tormenta ... *tormentis enim mihi non poteris nocere; animae autem tuae* ignem inexſtinguibilem providiſti.

S. Claudius M. adloquens Lyſiam Praeſidem, uti *ſupra* p. xliv. quam recolas.

Ne in ignem aeternum *incidam &* tormenta perpetua, *Deum colo & Chriſtum ejus.*

S. Domnina M. uti *ſupra* p. xxviii.

Ego ignem aeternum *timeo, qui poteſt corpus & animam perdere; & horum quam maxime, qui impie reliquerunt Deum, & adoraverunt idola & daemonia.*

S. Theonilla Vidua M. adloquens eundem Lyſiam ſub eodem examine fidei una cum Domnina & aliis ſociis (ex *Act.* S. Claudii & Socior. MM. de quibus ſupra p. vii.)

Momentanea ferte ſupplicia, ut triumphaliter ſuperare poſſitis aeterna: *& qui antea malebatis mori, quam vinci* perpetuo *perituri, nunc patimini ...*

S. Victor M. adhortans vehementer Socios ad Martyrium jamjam ſubeundum, uti *ſupra* p. xxxii.

Minime, minime ... ſumma enim illius ignis ſempiterni *poena propoſita his eſt, qui Jeſum Dei Verbum negaverint.*

S. Irene V. M. reſpondens Dulcetio Praeſii eam interroganti, *num parata es ſacrificiis veſci & diis immolare?* (ex *Act.* SS. Agapes, Chioniae &c. de quibus ſupra p. xi. ubi de S. Eutychia. Ea recole.)

Flammam mihi levis iſtius minaris ardoris, quae deficit pene antequam ſurgat, ignorans violentiam illius perennis incendii, *quod ſine remiſſione* ſemper exaeſtuat, *& diſcipulos diaboli longa tabe conſumat.*

S. Hermes Diaconus M. reſpondens Baſſo Praeſidi, illi minitanti,

tanti, *traderis incendio*, *ſi in hoc furore* (de non immolando diis) *permanſeris*, Heracleae priuſquam juſſu novi Praeſidis Juſtini Adrianopolim cum Sociis duceretur, an. circ. 303. (ex *Act.* S. Philippi & Socior. uti ſupra p. XIII.)

Ignem tuum temporalem non timeo, timeo autem, ſi conſenſero tibi, ne forte ignis aeternus *in me dominetur*.

S. TARACHUS M. reſpondens Maximo Praeſidi, qui ei minatur poenam ignis, ſi diis non immolet, in ſecunda confeſſione (ex *Act.* S. Tarachi & Socior. uti ſupra p. XV.)

Si mori vellem, & in interitum animam meam tradere & in ignem aeternum, *tuis daemoniis darem voluntatem meam*,

S. CRISPINA M. adloquens Anulinum Proconſulem, uti *ſupra* p. VIII.

Hae poenae nullae ſunt, nec mihi aliquem incutiunt dolorem: quod ſi negavero nomen Dei mei, in veras poenas *& in majora* tormenta perpetua *ingreſſurum me eſſe cognoſco*.

S. PETRUS BALSAMUS M. adloquens Severum Praeſidem illi minantem poenas crudeliſſimas ſi diis non immolaret, apud civitatem Aulonam in Palaeſtina, an. circ. 311. (ex *Act.* Sancti, quae e codd. multis mſſ. & edit. vulgavit Ruin. p. 557. n. 2. cujus opiniones nos heic amplectimur.) Sancto dies vulgo ſacer 2. Jan.

Nolite flere ſuper me, ſed flete ſuper Dei inimicos, qui in chriſtianos continuo graſſantur, ipſos, inquam, flete, qui ignem nobis parant, ſibimet gehennae incendia,

S. GORDIUS Centurio M. adloquens falſos amicos, uti *ſupra* p. XLI. (ex *Act.* Sancti, quae ex hom. 19. Baſilii ad codd. mſſ. ex recenſionibus Combefiſii vulgavit Ruin. p. 567. n. 7.) Recole ſuperius dicta ad p. XXXIII. ubi de exſiſtentia Angelorum.

Deus vero eſt permanens in aeternum, quem ſi quis ... negaverit, habebit poenam perpetuam.

S. JULIUS M. adloquens Maximum Praeſidem, illum ſugillantem, quod profiteretur mortui & crucifixi legibus obedire, non Imperatorum (ex *Act.* uti ſupra, ubi de Sancto p. XV.)

Prae.

Praenoſcens autem (*) *quod homines conditorem ſe ac Dominum ſuum offenſuri eſſent ... geminas praeter haec ſedes adparavit, earumque alteram ... perpetuis tenebris &* nunquam finiendae caſtigationis igne *velut* ſempiterno ſupplicio *implevit, ut qui ... vivendi licentia ejus iras commeruiſſent, in tenebras ad omne ſupplicium &* ſempiternos *cruciatus deturbarentur*.

(*) Deus

S. Patricius Ep. M. uti *ſupra* p. xxii.

Quare impure canis ea loqueris quae ego audire non poſſum? ego enim perfecte mori cupio, ut aeternam vitam habeam. Nunquam hujus brevis vitae cauſſam remiſſior fiam, ne moriar morte ſempiterna.

S. Pherbute, aliis Tarbula V. M. adloquens Manprem, ſeu Pontificem magorum, ei ajentem per internuntium & ſe & ſocias liberas omnino evaſuras, ſi ſponderet, eam ſecum conjugium inituram, in Perſide ſub Sapore ii. (ex *Act.* Sanctae & Sociar. ap. Bolland. ad d. 22. April. eis una cum aliis compluribus ſacrum ap. Latinos, quamvis in Menaeis Graecorum memorentur d. 4. ejuſdem menſis.)

Qui promto, ſtrenuoque ſunt animo (*) *talem quaerunt mortem ut aeternam ex ea vitam ſortiantur; ignavi vero & deſides ad ejus conſpectum in* latebras *ſe conjiciunt. Qui Deum diligunt, ad Deum excesſerunt, qui vero mundum, in mundo manſerunt: illi quidem ad laetitiam & exſultationem, ii vero ad* aerumnas & ſuſpiria relicti.

(*) in via virtutis

S. Sadoth Ep. M. ſuum adhortans Clerum ad ſubeundum conſtanter martyrium ſub perſequutione Saporis impendente anno proximo, ut ſibi viſum eſt praenoſcere divinitus ex quadam viſione, quam veram porro eventus probavit (ex *Act.* de quibus ſupra p. xxx.)

Infeliciſſime, & te, & tyrannum tuum Crucifixus, quem dicis, in die judicii, ut ipſe optime noſti, habet mittere in gehennam,

S. Theodoritus Presb. M. adloquens ardenter Iulianum Comitem (ex *Act.* citt. p. xv.)

Jam vero ex documentis hac Claſſe productis manifeſto ediſcimus Eccleſiae primitivae doctrinae noſtram omnino conſonam eſſe, iis expreſſam Adſertis. Videlicet i. Eſt in locis ſubterraneis domicilium, quod gehennam vocamus, pro impiis a Deo providente deſtinatum. ii. Habitaculum illud pro daemoniis, hominibuſque pravis a Deo vindice ab initio rerum paratum eſt. iii Plenum eſt tenebris, aerumnis, multiſque ac variis ſuppliciis. iv. Ignem ardentem, quo ejus incolae cruciantur, continet. v. Nec ignis, nec tormenta cetera in ſolatium aliquod ullo uſquam temporis intervallo remittuntur.

vi. Ignis ille inextinguibilis, atque acerbiſſima tormenta reliqua aeternum durabunt cum adcolis patientibus, quin ulla unquam adfulgeat ultoris Numinis indulgentia. vii. Ejuſmodi poenarum timore correpti ut plurimum SS. Martyres, ut eas evaderent, Deum verum non negarunt, ſed conſtantiſſime confeſſi ſunt, tormenta quaelibet etiam atrociſſima animo invicto ſubeuntes. Sanctus itaque eſt, Deoque gratiſſimus gehennae timor, qui nempe tot, tantoſque Sanctos ad palmam martyrii primum, ac deinde ad coronam praeſtantioris beatitudinis ſecuros perduxit. Valeant ergo qui adſerta iis oppoſita amplecti gaudeant cum nuperis & exſecrandis Deiſtis.

Haec de Adloquutionibus Teſtium veritatis &, quem nobis praefiximus, ſtilo productis & illuſtratis. Quid, quaeſo, in iis non ſanctum, non mirabile, non illuſtre, non eximium, & pro dogmate fidei, & pro evangelica doctrina morum, & pro inflammandis ad opera virtutum cordibus noſtris? Et en tibi methodum, quae in poſterum circa ejuſmodi documenta, Deo auſpice, ſi conſilia meliora non ſubcurrerint, uſui nobis erit. Eorum, una cum ceteris toto deinceps Opere ſubnectendis, noſtra haec exſcriptio Deo O. M., veritatibus divinis, ipſiſque Teſtibus ſacra ex animo eſto atque devota.

Vetvs Anvlvs Ferrevs Christianorvm.

INDI-

INDICULUS

Martyrum pro ſanctis dogmatis adloquentium & rerum praecipuarum quas Adpendix complectitur.

MARTYRES ADLOQUENTES.

A

Achatius pro Exſiſtentia Dei. IV. Inviſibilit. XIX. Provid. XXIII. Angel. XXXII.
Atra pro Miſericordia D. XVII. Trinit. XXIV.
Agape pro Vita D. XIV.
Alexander pro Aeteroit. D. XII. Inviſibilit. XIX. Coelo XLII. Gehen. XLVI.
Androuicus pro Scient. D. XXI.
Arcadius pro Coelo XLV.
Aſclepiades pro Exſ. D. III.
Aſterius pro Unit. D. VII.
Augusius pro Omnip. D. X.

B

Bademus pro Aetern. D. XIII. Judicio univ. XL.
Basileus pro Juſtit. D. XVIII.
Baſilius pro Miſeric. D. XVIII. Scient. XXI. Judic. XLI. Coelo XLV.
Bonoſus pro Unit. D. VIII. Omnip. XII. Aetern. XIII. Vita D. XVI. Inviſibilit. XIX. Trinit. XXV.

C

Chionia pro Vita D. XIV.
Claudius pro Coelo XLIV. Geh. XLVII.
Criſpina pro Un. D. VIII. Omnip. XII. Geh. XLVIII.
Cyprianus pro Unit. Dei VI. Creat. XXVIII.

D

Didymus pro Patre Deo XXVI.
Dionyſia pro Coelo XLIII. Gehen. XLVI.
Domnina pro Deo Creat. XXVIII. Geh. XLVII.
Donata pro Exſ. D. III.
Donatianus pro D. Creat. XXXI. Coelo XLIV.

E

Epipodius pro Deo Creatore XXVII. Coelo XLII.
Eſichyus pro Interceſſ. SS. XXXVII. ſq.
Eulogius pro Deo Creat. XXXI.
Euplius pro Trinit. XXIV.
Eutychia pro Omnip. D. XI.

F

Fauſtus pro Deo Uno VIII. Creat. XXIX. & XXXI. Coelo XLV.
Felicitas pro Spiritu S. XXVI. Opport. fruit. beat. XXXVI. Coelo XLI. Gehen. XLV.
Felix pro Unit. D. VI.
Ferreolus pro D. Creat. XXIX. Angel. XXXIII.
Fructuoſus pro Unit. D. VI. Creat. XXXI.

G

Gordius pro Angel. XXXIII. Judic. XLI. Coelo XLV. Geh. XLVIII.

H

Hermes pro Gehenna XLVII.

I

Jacobus Apoſt. pro Judicio univ. XXXIX. Coelo XLI.
Januarius pro D. Creat. XXXI.
Ignatius pro Unit. D. V.
Irenaeus pro Angel. XXXIII. Coelo XLV.
Irene pro Omnip. D. XI. Scient. XX. Creat. XXVIII. Geh. XLVII.
Julitta pro Trinit. XXIV D Creat. XXXI.
Julitta matrona pro Patre D. XXVI. Creat. D. XXIX. Coelo XLV.
Julius pro Vita D. XV. Opport. fruit. beatit. XXXVII. Coelo XLV. Geh. XLVIII.
Juſtinus pro Inviſibilit. D. XVIII. Creatore XXVII. Judicio XL. Coelo XLII.

L

Leo pro Unit. D. viii. Angel. xxxiv. Opport. fruitione beatitudinis xxxvi. Coelo xlv.
Liberianus pro Exſiſt. D. ii.
Lucianus pro Coelo xliii.

M

Marcellus pro Omnip. D. x. Patre D. xxv.
Marcianus pro Omnipot. D. xii. Coelo xlv. Geh. xlvi.
Martialis pro Juſt. D. xviii. Trinit. xxiv. Creat xxxi.
Maximilianus Mil. pro Unit. D. viii. Aetern. xiii. Vita xvi. Inviſibil. xix.
Maximus pro Interceſſ. Coelitum xxxviii. Coelo xlii. Geh. xlvi.

N

Neon pro Deo Creat. xxviii.
Nicander pro D. Creat. xxix. Aetern. xiii. Coelo xlv.

P

Patricius pro Omnip. D. xii. Aetern. xiii. Scient. xxi. Volunt. xxii. Provid. xxiii. Creat. xxx. Coelo xlv. Gehen. xlix.
Petrus Balſamus pro Gehenna xlviii.
Pherbute pro Coelo xlv. Gehen. xlix.
Phileas pro Incomprehenſibilit. D. xix. Sanctit. xxi. Creat. xxix. Angel. xxxiii. Deo Fine xxxv. Reſurrect. xxxix.
Philippus pro Aetern. D. xiii. Creat. xxviii. Judic. xli. Coelo xlv.
Pionius pro Omnip. D. ix. Aeternit. xiii. Creat. xxvii. Angel. xxxi. Reſurrect. communi xxxix. Jud. xli. Coelo xlv. Gehen. xlvi.
Polycarpus pro Omnip. D. ix. Provid. xxiii. Trinit. xxiii. Opportun. fruitione beatitudinis xxxv. Reſurrect. xxxviii. Judicio xxxix.
Probus pro Un. D. viii. Vita xv. Coelo xlv.
Procopius pro Deo Creat. xxviii.
Pullio pro Un. D. viii. Coelo xlv.
Puſices pro Opport. fruitione beatitudinis xxxvii.

Q

Quirinus pro Unit. D. v. Immenſit. xiv. Coelo xlv.

R

Revocatus pro Judic. xli.
Rogatianus pro D. Creatore xxxi. Coelo xliv.

S

Sabas pro Unit. D. viii.
Sabina pro Exs. D. iii. Volunt. xxii.
Sadoth pro D. Uno viii. Creat. xxx. pro Gehen. xlix.
Saturninus pro Unit. D. vi. Sanctit. xxii. Judic. xli.
Saturus pro Judicio univ. xl.
Serenus pro Opportuna fruit. beatitudinis xxxvi.
Silvanus pro Omnip. D. ix.
Speratus pro Exſ. D. iii. Inviſibilit. xix.
Symphorianus pro Omnip. D. ix. Coelo xlv.
Symphoroſa pro Exſ. D. iii. Coelo xli.

T

Tarachus pro Vita D. xv. Geh. xlviii.
Thebaei Milit. pro Un. D. vii. Patre D. xxv. Creat. xxxi.
Thelica pro Omnip. D. xi. Coelo xlv.
Theodora pro Scient. D. xx. Patre Deo xxvi. Coelo xlv.
Theodoritus pro Unit. D. viii. Omnip. xii. Vita xv. Spir. S. xxvi. Creat. xxxi. Angel. xxxiv. Judicio xl. Geh. xlix.
Theodotus pro Omnip. D. xii. Deo Creat. xxviii. Coelo xliv.
Theonilla pro Gehenna xlvii.

V & U

Victor pro Angelo xxxii. Coelo xliv. Geh. xlvii.
Vincentius pro Un. D. vii. Omnipot. xii. Vita xiv. Patre D. xxv. Angel. xxxiii. Exſ. peccati orig. xxxiv. Coelo xliv.
Uthbazades pro Coelo xlv.

RES PRAECIPUAE.

A

Achatius in quibuſdam Actis qualis? IV. Idem porro Martyr. *Ibid.*

Actiones materialiter, ut ajunt, criminoſas permittit interdum Deus XXI.

Appendix haec Authoris primitias Martyrologico-dogmaticas exhibet II.

Aetas martyrii Sabinae & Aſclepiadis qualis? III.

Aeternitas Dei. XII. ſq.

Afrae Acta ſingularia. XVII.

Angeli Sancti & improbi exſiſtentia. XXXI. ſqq.

Apices divini Edicti Diocletiani & Maximiani dicuntur XIV.

Authoris mens & conſilium in edendo Appendicem, una cum ceteris deinceps monumentis Martyrologicis I. Ejuſdem Authoris Clauſula & Votum I.

B

Beatitudinis opportuna fruitio. XXXV. ſqq.

Biblia ſacra jubentur tradere Chriſtiani. XII.

Bollandiani AA. commendantur I.

C

Cirycus trimus Martyr. XXXIV.

Claudii Imp. intoleranda ſuperbia. X.

Coelitum interceſſio XXXVIII.

Coena libera apud ethnicos. XI.

Creationis rerum oeconomia. XXX.

Creator Deus XXVII. ſqq.

D

Didymi factum egregium. XXVI.

Diocletiani edictum de prodendis libris ſacris igni addicendis XII.

Dionyſiae eventum ſingulare. XLIII. Ejus illibata Virginitas. *ibid.*

Divinitas Chriſti. XXXI. ſq.

E

Empyrei beatitudo XLI. ſqq.

Epocha ejuſmodi documentorum prioribus IV. Chriſti Seculis circumſcribitur II.

Exiſtentia Dei. II. ſqq.

F

Finis creatorum Deus. XXXV.

G

Gehenna XLV. ſqq. De gehenna Eccleſiae primitivae doctrinae noſtra omnino conſona. I. Hic exploduntur ſenſa impia, quae in vulgus emittunt Origeniſtae nuperi, ac ceteri bene multi Deiſtae. *Ibid.* Eſt locus igne, tenebris, multiſque ſuppliciis varii generis plenus, a prima inde rerum molitione pravis Angelis & hominibus a Deo paratus. *Ibid.* Haec omnia, una cum adcolis patientibus aeternum durabunt, nec ullo temporis intervallo in ſolatium miſerorum intermittuntur. *Ibid.* Sancti plurimi eorum pio timore correpti Martyrium ſubierunt. *Ibid.*

H

Herculiani ſeniores milites. XVI.

Hieremias a Benettis laudatur. I.

I

Idola pro diis plerumque Paganis. XIV.

Idololatriae author Diabolus. XXXII.

Ignatii Adloquutio ad Trajanum quo anno? V.

Immenſitas Dei. XIII. ſq.

Impp. Romanis viventibus cultus deorum adtributus, auctore Claudio Imp. X.

Incomprehenſibilitas Dei XIX.

Inviſibilitas Dei XVIII. ſq.

Judicium univerſale. XXXIX. ſqq.

Juliani Auguſti edictum de prodendis libris ſacris nullum. XIII. Is mutat ſigna in labaro. XVI.

Juſtinus Philoſophus M. pertinet ne ad Acta quaedam? II. & XIX.

Juſtitia Dei. XVIII.

M

Miſericordia Dei XVI. ſq.

Monumenta id genus omnium praecipua pro ſanctis dogmatis. I. Nihil in iis non ſanctum, non mirabile, non illuſtre, non eximium. I. In iis deinceps toto Opere exponendis Authori methodus eadem, ni conſilia meliora ſubcurrerint. *Ibid.*

Omni-

Digitized by Google

O

Omnipotentia Dei. IX. ſqq.

P

Pater Deus. XXV. ſq.

Peccatum Originis. XXXIV.

Philippi Epiſc. paſſionis aetas, XIII.

Pionius vir doctiſſimus. XXXI. Chriſti Divinitatem qui probet? XXXI. ſq. Proto-martyr pro reſurrect. communi. XXXIX.

Polycarpi paſſionis aetas incerta. IX.

Polytheiſmum proſternunt SS. Martyres. IX.

Proto-Martyres Conſtantiniani monogrammatis Chriſti Jeſu Bonoſus & Maximilianus Milites. XVI.

Protoparentes humani generis. XXXII.

Providentia Dei. XXII. ſq.

R

Reſurrectio communis, XXXVIII. ſq.

Ruinartius Theodoricus laudatur. I. Reſiſtit Bollandianis. XI.

S

Sanctitas Dei. XXII.

Scientia Dei. XX. ſq.

Spes bonorum coeleſtium ac timor gehennae Sanctos ad Martyrium intet. dum perducit. XLIII. ſqq.

Spiritus Sanctus. XXVI. ſq.

Symphoroſa Tiburtina una adloquutione plura dat dogmata. XLI.

T

Theodorae Virginitas mirabiliter protecta. XX.

Traditores SS. Bibliorum. XII.

Trinitas Dei. XXIII. ſqq.

V & U

Veteranus miles apud Romanos. XV.

Vincentius in ſanctis dogmatis erudiſſimus. XXXIV.

Violatio SS. Virginum. XXII. & XLIII.

Vita Dei. XIV. ſqq.

Vitis in militia Romanorum inſigne Centurionum. X.

Unitas Dei. V. ſqq.

Voluntarium ubi non eſt, nec peccatum. XXI.

Voluntas Dei. XXI. ſq.

VETVS ANAGLYPHVM IN SARCOPHAGO MARMOREO.

D. M

D. M

FINI . VIRTVTIBVS . OBTINENDO

THEOLOGIAE. COMMENTARIVM

DOGMATICO-SCHOLASTICVM

HISTORICO-POLEMICVM

ANTIQVARIVM

DE . DEO . FINE . VIRTVTIBVS . OBTINENDO

ROMANI . EDITORES

VENANT . MONALDINIVS

ET . PAVLL . IVNCHIVS

IN . TESTIMONIVM . ORTHODOXIAE

L . L . M . DEDICARVNT

SEDENTE . PIO . VI . P . M

IND . VIII

Digitized by Google

ADPRO-

Digitized by Google

ADPROBATIONES.

PErlegi lubentiſſime, & quanto licuit ſtudio expendi Partem tertiam Tomos V. & VI. complexam Theologiae Dogmatico-Scholaſticae a Jo. Baptiſta Genèr Theologo Hiſpano diligentiſſime concinnatae. In ea non modo, aut fidei dogmatis, aut ethicae chriſtianae adverſum reperi nihil; immo potius complura paſſim offendi, quae Auctoris ingenium, doctrinam, eruditionem, criticen plane demonſtrant. Illud vero prae ceteris immortali dignum laude; quod nempe primus omnium ſancta fidei dogmata ſacrae antiquitatis documentis omnis cujuſque generis undecumque conquiſitis ſub novo quodam ordine, ac ſyſtemate theologico, probata, & communita perpetuis diſſertationibus prodat. Hunc in finem e penu ſacrae antiquitatis ancillantes dogmati ſibi adſciſcit Auctor peculiares illas diſciplinas, tanto noſtra tempeſtate receptas & excultas plauſu; nimirum de re martyrologica, lapidaria, liturgica, diplomatica, numiſmatica, diptycha, ſigillari, de re denique quodlibet generatim cujuſque generis monimentum vetus dogmati favens reſpiciente. Hanc differendi methodum jure optimo inter loca theologica repoſuit Auctor; & ex eo quidem fonte nullus dubito quin magnus accreſcat ſancto Dogmati ſplendor, uberrimuſque Scholis fructus. Ita ſentiebam de iis praelo ſane dignis commentariis, quos cenſurae commiſit meae Reverendiſſimus P. Thomas Auguſtinus Ricchinius S. A. P. M.

Romae 29. Junii 1774.

Thomas Dioniſi SS. Baſilicae Vaticanae Beneficiarius, & in Convictu Piae Domus Jeſu Praeſes.

IUſſu Reverendiſſimi P. Thomae Auguſtini Ricchinii S. P. A M. quo potui ſtudio perlegi = Theologiae Dogm. Schol. Partem tertiam, complectentem Tomos V. & VI. = a Cl. V. Jo. Baptiſta Genèr elaboratam; nihil in ea fidei aut chriſtianis moribus adverſum deprehendi. Quamobrem prelo dignam cenſeo.

Romae 14. Junii 1774. in Collegio SS. Vincentii & Anaſtaſii in Trivio.

Thomas Gabrini C. R. M. Lector Emeritus & Viſitator.

UT mandatis paream Reverendiſſimi P. Fr. Thomae Auguſtini Ricchinii S. P. A. Magiſtri, diligenter legi, atque recognovi Appendicem Monumentorum ex actis martyrum adloquentium, nec non alia id genus, & reliqua antiquitatis monumenta, quae ad Partem tertiam, continentem Tomos V. & VI. Theologiae Dogmaticae Scholaſticae &c. ſpectant, conlecta & inluſtrata a praeclariſſimo Viro Johanne Baptiſta Genèr Presbytero, de ſacris quibuſque diſciplinis optime merito: quumque nihil prorſus in hiſce deprehenderim quod rectae orthodoxaeque Fidei adverſetur, quin immo ad Catholica Dogmata adſerenda ac vindicanda maxime opportuna ſint, exiſtimo, quod publici juris fieri valeant. Ex Aedibus S. Callixti die XVIII. Octobris MDCCLXXIV.

D. Petrus Aloyſius Galletti Ordinis S. Benedicti Congregationis Caſinenſis Abbas S. Victoriae in Marchia Anconitana.

IMPRI-

IMPRIMATUR

Si videbitur Reverendiſſimo Patri Sacri Palatii Apoſtolici Magiſtro.

F. A. Marcucci Epiſc. Montis-Alti Viceſg.

IMPRIMATUR.

Fr. Thomas Auguſtinus Ricchinius Ordinis Praedicatorum Sacri Palatii Apoſtolici Magiſter.

CON-

CONSPECTUS
TOMI QUINTI.

UNIVERSAE
THEOLOGIAE
DOGMATICO SCHOLASTICAE
PARS TERTIA

DEUS FINIS VIRTUTIBUS OBTINENDUS. *Pag.* 1.

TRACTATUS I.
De Gratia.

LIBER PRIMUS
De Re Supernaturali. 2.

PROLUSIO I.
ſeu
HISTORIA POLEMICA
de Erroribus in Rem Supernaturalem. *ibid.*

E Paganis Scriptoribus. *ibid.*
E Paganis Conditoribus Edictorum Imperialium. 13.
E vulgo reliquo Paganorum. 37.
Ex Judaeis. 40.
Ex Mahumedanis. 41.
Ex Haereticis nomen chriſtianum jactitantibus. 43.
Ex grege impio Deiſtarum recentium. 46.
Ex aliis Doctoribus. 52.

CAPUT PRIMUM.
Rei ſupernaturalis exſiſtentia, notio, partitio, ſublimitas. 54.
QUAESTIONES DOGM. SCHOL. *ibid.*
MONUMENTA ANTIQUITATIS
Pro veritate Religionis ſupernae revelatae & contra falſitatem religionis ethnicae.

CLASSIS I.
E RE MARTYROLOGICA.
SECTIO I. 57.
SECTIO II. 61.
RURSUM QQ. DOGM. SCHOL. 66.

CAPUT SECUNDUM
de Myſteriis ſupernis. 73.
OBSERVATIO. 74.
MONUMENTA ANTIQUITATIS
Pro Myſteriis ſupernis.

CLASSIS II. 78.
Pro Divinitate Jeſu Chriſti.
E RE MARTYROLOGICA. *ib.*
E RE LAPIDARIA. 80.
E RE LITURGICA. 81.
E RE DIPLOMATICA. 83.
E RE ANTIQUARIA VARII GENERIS. *ibid.*

Pro Maternitate divae Virginis.
E RE MARTYROLOGICA. 86.
E RE LAPIDARIA. 87.
E RE LITURGICA. *ibid.*
E RE DIPLOMATICA. 88.
E RE ANTIQUARIA VARII GENERIS. 89.

Pro Incarnatione Verbi Divini.
E RE MARTYROLOGICA. *ib.*
E RE LAPIDARIA. 90.
E RE LITURGICA. 91.
E RE DIPLOMATICA. *ibid*
E RE ANTIQUARIA VARII GENERIS. 92.

Pro auguſtiſſima Euchariſtia.

E RE

Digitized by Google

E RE MARTYROLOGICA. 93.
E RE LAPIDARIA. 94.
E RE LITURGICA. 95.
E RE ANTIQUARIA VARII GENERIS. 97.

CAPUT TERTIUM
de Miraculis ſupernis.

RURSUM QQ. DOGM. SCHOL. 99.
OBSERVATIO. 115.
MONUMENTA ANTIQUITATIS *pro Miraculis ſupernis.*
CLASSIS III.
E RE MARTYROLOGICA. ib.
E RE LAPIDARIA. 117.
E RE LITURGICA. 119.
E RE ANTIQUARIA VARII GENERIS. 121.

CAPUT QUARTUM
de Vaticiniis ſupernis.

RURSUM QQ. DOGM. SCHOL. 123.
OBSERVATIO. 124.
OBSERVATIO ALTERA. 130.
OBSERVATIO TERTIA. 134.
MONUMENTA ANTIQUITATIS *pro Vaticiniis ſupernis.*
CLASSIS IV.
E RE MARTYROLOGICA. ib.
E RE LAPIDARIA. 136.
E RE LITURGICA. 138.
E RE ANTIQUARIA VARII GENERIS. 139.

CAPUT QUINTUM
de Revelationibus ſupernis.

RURSUM QQ. DOGM. SCHOL. 142.
OBSERVATIO. 148.
OBSERVATIO ALTERA. 154.
MONUMENTA ANTIQUITATIS *pro Revelationibus ſupernis.*
CLASSIS V.
E RE MARTYROLOGICA. 155.
E RE LAPIDARIA. 158.
E RE LITURGICA. 159.
E RE ANTIQUARIA VARII GENERIS. 161.

COROLLARIUM
pro concordia fidei & rationis. 163.
CONCORDIA FIDEI ET RATIONIS
circa *Myſteria ſuperna.* 164.
circa *Miracula ſuperna.* *ibid.*
circa *Vaticinia ſuperna.* 165.
circa *Revelationes ſupernae.* *ibid.*

CAPUT SEXTUM
de Gratiis, quas vulgo dicunt gratis datas.

RURSUM QQ. DOGM. SCHOL. 166.

CAPUT SEPTIMUM
de Donis ſupernis, finem beatum per ſe ſe reſpicientibus. 169.

OBSERVATIO. 175.

LIBER SECUNDUS.
De utraque Gratia. 176.

CAPUT PRIMUM.
De Gratia Auxiliante.

PROLUSIO II.
ſeu
HISTORIA POLEMICA
de Erroribus in Gratiam Auxiliantem. *ibid.*
Ex variis hominum claſſibus. *ibid.*

§. I.
Prooemialia de Statibus naturae humanae in ordine ad Gratiam.

QUAEST. DOGM. SCHOL. 190.
OBSERVATIO. 191.

§. II.
Gratiae Auxiliantis exſiſtentia,

no-

notio, indoles. 196.

CONCORDIA FIDEI ET RATIONIS

circa *Gratiam Auxiliantem.* *ibid.*

COROLLARIA. 202.

§. III.

Gratiae auxiliantis partitio & diſtributio multiplex. 203.

§. IV.

Gratia Efficax. 210.

OBSERVATIO. 215.

OBSERVATIO ALTERA. 218.

OBSERVATIONES. 223.

COROLLARIA. 227.

§. V.

Gratia Sufficiens, aut inefficax. 231.

§. VI.

Neceſſitas gratiae auxiliantis ad actus ſalutares. 239.

OBSERVATIO. 243.

MONUMENTA ANTIQUITATIS

pro Gratia Auxiliante.

CLASSIS VI.

E RE MARTYROLOGICA. 244.

E RE LITURGICA. 246.

E RE DIPLOMATICA 251.

CAPUT SECUNDUM.

De Gratia Sanctificante. 252.

PROLUSIO III.

ſeu

HISTORIA POLEMICA

de Erroribus in Gratiam, qua juſtos, qua impios Sanctificantem. 253.

Ex variis hominum claſſibus. *ibid.*

§. I.

Gratiae Sanctificantis notio, indoles, dotes.

RURSUM QQ. DOGM. SCHOL. 275.

§. II.

Adulti impii Juſtificatio per Gratiam Sanctificantem. 281.

§. III.

Reliqua Gratiam Sanctificantem ſpectantia. 289.

CONCORDIA FIDEI ET RATIONIS

circa *Gratiam Sanctificantem.* 297.

MONUMENTA ANTIQUITATIS

pro Gratia Sanctificante.

CLASSIS VII.

E RE MARTYROLOGICA. 298.

E RE LITURGICA. 303.

LIBER TERTIUS.

De Merito. 325.

PROLUSIO IV.

ſeu

HISTORIA POLEMICA

de Erroribus in Meritum theologicum. *ibid.*

Ex variis Perſonarum claſſibus 326.

CAPUT PRIMUM.

Pertinentia ad Meritum comparate ad actum ipſius Meriti.

§. I.

Quaeſtiones prooemiales de Merito ſecundum regulas fidei.

QUAEST. DOGM. SCHOL. 386.

OBSERVATIO. 391.

CONCORDIA FIDEI ET RATIONIS

circa *Meritum ſalutare.* *ibid.*

§. II.

Meriti notio atque partitio. 392.

§. III.

Conditiones ad Meritum neceſſario requiſitae. 397.

§. IV.

Meriti Incrementum. 405.

§. V.

CONSPECTUS TOMI QUINTI.

§. V.

Meriti Reviviſcentia. 406.

CAPUT SECUNDUM.

Pertinentia ad Meritum comparate ad perſonam Merentem.

§. I.

Conditiones in Merente neceſſariae. 410.

§. II.

Vota & conatus perſonae merentis. 413.

CAPUT TERTIUM.

Pertinentia ad Meritum comparate ad r munerantem Deum. 414.

MONUMENTA ANTIQUITATIS *pro Merito theologico*.

CLASSIS VIII.

E RE MARTYROLOGICA. 416.

E RE LAPIDARIA SACRA. 419.

E RE LAPIDARIA PROFANA. 425.

E RE LITURGICA. 438.

E RE DIPLOMATICA. 442.

E RE DIPTYCHA. 443.

INDICES ALPHABETICI. 444.

INDEX I.

DOGMATUM

una cum ipſorum patronis, elucidationibus & adverſariis. *ibid.*

INDEX II.

SAPIENTUM ETHNICORUM. 453.

INDEX III.

MONUMENTORUM ANTIQUITAT. 454.

INDEX IV.

QUAESTIONUM DOGM. SCHOL. 456.

INDEX V.

ERRONUM. *ib.*

INDEX VI.

RERUM PRAECIPUARUM. 460.

UNI-

UNIVERSAE

THEOLOGIAE

DOGMATICO-SCHOLASTICAE

PARS TERTIA

DEUS FINIS VIRTUTIBUS OBTINENDUS.

ADCEDIMUS jam ad expoſitionem mediorum, quorum uſus eſt homini oppido neceſſarius ad optatam ſui Finis adſequutionem, quem in Deo O M. aeterna juſtos felicitate beante conſtitutum vidimus, & multis probavimus. Hoc plane hujuſce Partis argumentum, quae propterea ternis de more Tractatibus abſolvitur, quorum I. de gratia, II de virtutibus, III. de peccato, virtuti oppoſito. Ex iis I. huic Volumini materiem dabit, de reliquis proximum (Deo favente) differet.

TRACTATUS PRIMUS

DE GRATIA.

2 NImirum de utraque gratia, puta de auxiliante, quam identidem actualem, ſeu tranſeuntem dicunt, ac de ſanctificante, quae & habitualis, ſeu permanens ac inhaerens, & juſtificans ſaepe numero audit; tum ſubinde de merito theologico, quod gratiam utramque ſubſequitur. Tribuitur autem Tractatus in Libros tres, e quibus I. ceu

prolegomenon quoddam utile, immo ferme ad quaslibet Theologiae noſtrae Diſſertationes perneceſſarium, eſt de re ſupernaturali, II. de utraque gratia, III. de merito.

LIBER PRIMUS

De Re Supernaturali.

3 PRofecto res ſupernaturales perfrequentem ac ferme perpetuam praeſtant materiem theologicis diſciplinis, ubi praeſertim agitur de arcanis ſanctae Religionis myſteriis, de utraque gratia ſupercoeleſti, de merito theologico, de virtutibus theologicis & moralibus infuſis, de reliquis demum donis coelitus immiſſis aut effectis, quae ad ſupernaturam, hoc eſt ad quemdam rerum divinarum ordinem a natura ſibi relicta remotiſſimum pertinere catholice concipimus. Satis quippe ſuperque conſtat, Theologiam ſacram ex munere ſuo in ſupernaturalibus praemaxime verſari, ac in ſingulis quibuſque tractationibus, vel directa vel obliqua ſaltem facie in Deum qua ſupernaturalis Author eſt, ubivis tendere (*a*). Quocirca & in id negotii cum primis incumbere debet, ut rei ſupernaturalis exſiſtentiam ardenter vindicet, & notionem ſubinde, indolem, partitiones, ceteraſque tantae ſublimitatis dotes expendat. Hanc in rem quae ſcitu digniora ſunt, pro inſtituto noſtro ediſſerere adgredimur. Sed audiamus primum Errones.

PROLUSIO POLEMICA HISTORICO-CRITICA

De Erronibus in Rem Supernaturalem.

HISTORIA POLEMICA. 4 TUrba hominum propemodum infinita ſacroſancti Dogmatis capitibus qua cunctis generatim, qua particulatim paucioribus hoſtiliter adverſa heic ſeſe prodit; ut taceam Atheos, Polytheos, Pantheiſtas, Materialiſtas, Spinoſiſtas, aliaſque hujus furfuris gentes barbaras cimmeriis idololatriae, ignorationis atque impietatis tenebris obvolutas, ſuis in locis jam notatas, aut deinceps notandas. Quid autem illorum ſingulos vel ne curſim quidem perſequamur? Eos et vero heic praemaxime recenſendos duximus, qui prae ceteris directa facie, propiuſque in eximium ordinem rerum ſupernaturalium impegiſſe videantur. Itaque

E Paganis Scriptoribus

I. *C. Cornel. Tacitus* Hiſtoricos, Rom. Conſul ad an. Ch. 97. (*b*) haec de Religione noſtra revelata, ejoſque Authore ac profeſſoribus lite-

(*a*) Recole quae in hanc rem indicavimus in Tom. I. p 145. & 247.

(*b*) Ex *Almeloveene* in faſt. Conſul. p. 129. & 437. Conſentit *Cav.* hiſt. lit. ad calcem Seculi II. Dubitat *Murat.* in theſ. novo Inſcr. claſ. 5. Conſul. ad aeram Chr. 97.

literis mandavit *(c)* . „ Ergo abolendo rumori Nero ſubdidit reos , „ & quaeſitiſſimis poenis adfecit , quos per flagitia invitos vulgus *Chri-* „ *ſtianos* adpellabat . Author nominis ejus Chriſtus , qui Tiberio im- „ peritante per Procuratorem Pontium Pilatum ſupplicio adfectus erat. „ Repreſſaque in praeſens exſitiabilis ſuperſtitio rurſus erumpebat , „ non modo per Judaeam originem ejus mali , ſed per urbem etiam, „ quo cuncta undique atrocia, aut pudenda confluunt, celebranturque „.

Ergo ad mentem Taciti , inviſi vulgo erant chriſtiani propter flagitia. At quaenam haec ? Quod fidem ſupernam colerent , quod polytheiſmum abnuerent , quod S. Triadem , Chriſti Divinitatem , nova legis evangelicae ſacramenta , & cetera myſteria coelitus revelata profiterentur . Tum Chriſtus re ipſa improbus & ſceleſtus fuit , quoniam per Pontium Pilatum ſupplicio jure adfectus eſt . Nova demum Religio chriſtianorum exſitiabilis ſuperſtitio eſt , videlicet & quoad leges divinitus adceptas, quibus teneri mundum jactitat, & quoad ritus, quos clanculum frequentant , & quoad ſacra , quae ſibi a Deo uno patefacta eſſe confingit . Haec ſine dubio Hiſtorici mens *(d)* (*).

A 2 Taci-

(c) Annal. l. 15. c. 44.

(d) Confer *Baron.* an. 66. n. 6.

ADNOTATIO.

(*) Hic Scriptorum omnium ethnicorum , ſaltem inter Hiſtoricos primus cultores ſupernae Chriſti legis *Chriſtianos* vocavit ex adpellatione vulgi ; heic nempe ubi primam Neronis in Chriſtianos perſequutionem enarrat , ingruentem an. Chr. 66. Imperii Neronis 10. ap. *Baron* in eum an. vel ap. alios cum *Pag.* an. Ch. 64. Neron. 2. ac inchoatam menſe Auguſto ineunte ex *Nicol Toinardo* , vel medio Novembri ex *Alphonſo des Vignoles* ap. *Jablonskium* inſt. hiſt. chr. ad Sec. I. c. 6. § 4.

Verum nec tum primum Chriſti cultoribus illud nomen impoſitum & apud vulgus notum ac frequentatum . Siquidem Antiochiae hoc natum eſt & illis adſcriptum ex *Luc.* Act. 11. 26. ſub imperio Claudii , videlicet an. Chr. 43. Claudii tertio , ſi conſentias *Uſſerio* in annal. vet. & nov. teſt. ad an. 43. p. m 643 ac *Tillemont.* hiſt eccl. t. 1. in chronol. ad ipſum an p. m. 663. contra pleroſque hoc factum rejicientes an. Chr. 41. & alios ad 42. Sacratiſſimum ergo cognomen Antiochiae advectum , in Urbem , uti & in ceteras , quas diſcipuli Chriſti incolerent mundi provincias , ſenſim traductum eſt .

Porro *Baron.* ad an. 43. n. 12. fretus authoritate Athanaſii in diſput. contra Arium coram Probo Judice , cujus textum ex n. 11. integrum profert , indubitanter adfirmat , Apoſtolos tum Antiochiae Chriſtianum nomen indidiſſe credentibus ad diſtinctionem aliarum ſectarum , quo nempe fideles ab infidelibus heterodoxis ſecernerentur ; ii ſiquidem uno identidem cum fidelibus communi nomine *Diſcipulorum* vocabantur .

Ceterum principio diſputatio illa non Athanaſii foetus eſt , ſed Vigilii Tapſenſis , ex ſententia *Caſſandri* & *Chifflerii* , quibus merito adhaerent *Maurini* Editores oper. Athan. t. 2. p. 631. in admonit. praevia . Illam deinde rationem Scriptores alii veteres ſubricent .

Veriſimilius demum nobis eſt , cum *Mamachio* orig. & ant chr. l. 1. c. 1. § 3. n. 2. Apoſtolos , qui probe norant , ex diverſitate nominum & gentium Judaeorum atque Graecorum poſſe , ut ſolet , ſuboriri diſſenſiones , voluiſſe ut omnes uno ſacroſancto nomine a Chriſto *Chriſtiani* cognominarentur.

Conſulto vero mittimus , quae cit. *Mamach.* adverſus effatum Tapſenſis profert, quod nempe ex priſcis Scriptoribus non orthodoxi modo , ſed etiam haeretici veteres ſibi nomen Chriſtianorum impoſuerint. Unde enim con-

Tacito jure ſubnectendi qui fidem Religionis chriſtianae ſuperſtam, aut homines noſtros qua ejuſdem fidei cultores ſcripis olim ſuis generatim quoquo modo tradoxerunt. Eos uno faſciculo chronologico colligatos brevitatis ergo indicare ſufficiat.

Nimirum e Seculo I. chriſtiano *Author*. Lapidis profani, qui eſt hujuſmodi,

NERONI. CLAVDIO.	*QVI. NOVAM. GE.*
CAESARI. AVG.	*NERI. HVMANO.*
PONT. MAX. OB	*SVPERSTITIONEM.*
PROVINCIAM. LA	*INCVLCABANT.*
TRONIBVS. ET. HIS.	*PVRGATAM.* (*)

E Seculo II. *C. Plinius Secundus* Romae Conſul ſuffectus ad an. Ch. 100. (*e*) fidem chriſtianam ceu pravam, & immodicam ſuperſtitionem ſugillat, & conſtantiam chriſtianorum in tuenda religione pervicaciam eſſe inquit, ſupplicio coërcendam.. *C. Suetonius Tranquillus* ſub Hadriano

conſtet id nominis ſibi haereticos adſumſiſſe ante inſtitutionem illam apoſtolicam?

Tunc quidem ii etiam dicebantur *Diſcipuli* ex citato Tapſcoſi. Quod ſi hujus teſtimonium, aliis utique priſcorum Patrum non comprobatum, rejicias, & tibi probandum incumbit ſimilibus documentis, eos tum *Chriſtianos* adpellari.

Provocet ſubinde hic Author ad Euſeb. hiſt. l. 4. c. 11. ad Epiph. haer. 29. n. 6. ad Conſtantinum Aug. ep Socr. hiſt. l. 1. c. 9. Ii tamen Scriptores quod certum eſt produnt, nempe aliquando haereticos vulgo nomen *Chriſtianorum*, quo decorarentur, ſibi adrogaſſe: quod autem, quo lis vertitur, ante inſtitutionem Apoſtolicam hoc ſibi adrogarint, illorum exprimit nullus.

A D N O T A T I O.

(*) Sic Lapidem deſcribit *Moraleſius* in Chron. Hiſp. l. 9. fol 265., adnotetque ſe illum non vidiſſe, ſed tradere eo modo, quo ſua aetate ferebatur inter Antiquarios Hiſpanos ceu exſcriptum olim ab aliquo, qui viderat Marmor in via vulgo *de la plata* apud Luſitanos, opinor. Lapidem varie varii exſcripſerunt, ut pute *Baron.* ad an. 69. n. 46. *Gruter.* p. 238. 9 e Scotti, Metellique ſchedis, *Halloixius* de Script. eccl. orient. in S. Ignatio c. 4. p. m. 299 *Bingham.* orig. eccl. l. 1. c. 2. §. 6. *Mamach.* orig. eccl. l. 1. c. 2. §. 7.

Vides heic Religionem Chriſtianam, quem ejus cultores per totum terrarum orbem hominibus enixe praedicabant, *novam ſuperſtitionem* vocari, dicique in ſummum Neronis plauſum ab eo purgatam; quo plene innuitur, perſequutionem Neronianam uſque ad extremos Hiſpaniae terminos pertigiſſe.

Haec quidem eorum opinio, qui cum *Baron.* cit. Lapidem hunc exſiſtiment genuinum. Non ita vero eorum, quibus cum *Scaligero*, *Fleetwoodo*, *Ittigio* ap. cit. Mamach. aut nothus eſt, aut ſaltem inter dubios referendus.

Ceterum hos omnes in Scaligero perſtrinxit cit. *Pagius* ſenior in crit. Baron. ad an. 64. ſecundum Baronium 66 n. 4 „quum „Scaliger, inquit, ſuae ſuſpicionis rationem nullam in medium adferat, nec cum „fundamento adferri poſſit„. Haec ille; qui tamen in eo fallitur, quod adſerat, Marmor in Hiſpania Piſvergae exſtare, ac etiamnum videri; niſi forte poſt editum, quem laudavimus, Moraleſii librum, fortuneta forte illud compatuerit.

(*e*) L. 10. epiſt. 97. ad Trajan.

Digitized by Google

no epiſtolarum Magiſter (*f*) chriſtianam Religionem dixit eſſe *genus hominum ſuperſtitionis novae ac maleficae*.. Tum *Domitius Ulpianus*, gente Tyrius, J. Ctus clariſſ. Praetorio Praefectus (*g*) *reſcripta Principum nefaria collegit, ut doceret quibus poenis adſici oporteret eos, qui ſe cultores Dei* (h. e. Chriſtianos) *confiterentur*.

E Sec. IV. *Himerius* ex Bithynia ortus, Sophiſta non incelebris ſub Conſtantio & Juliano Auguſto „ in dicendo talis, tantuſque quum eſſet, impie „ tamen de religione ſenſiſſe perſpicuum eſt, latenterque mordentes imi„ tatus canes, chriſtianos adlatravit „. (*h*).. *Theoſtenes* Peripateticus ſacrorum Evangeliorum calumniator impius (*i*).. *Eunapius*, de quo dictum ſuperius (*k*).. *Libanius* Antiochenus patria, profeſſione ſophiſta, S. Jo. Chryſoſtomi olim Magiſter, haud raro ſcriptis ſuis clam ſugillat religionem chriſtianam, ejuſque cultores (*l*). His forte quiſpiam adjiciendum cenſuerit *Anthorem*, vel *Authores* duorum Marmorum, quae apud Hiſpanos adſervata feruntur (*m*), & ſunt ejuſmodi,

DIOCLETIAN. IOVIVS. ET. MAXIMIANVS. HERCV
LIVS. CAESS. AVGG. AMPLIFICATO. PER. ORIEN
TEM. ET. OCCID. IMP. ROM. ET. NOMINE. CHRIS
TIANOR. DELETO. QVI. REMP. EVERTEBANT

Tum alterum,

DIOCLETIAN. CAES. AVG.
GALERIO. IN. ORIENTE. A
DOPT. SVPERSTITIONE. CHRIST.
VBIQVE. DELETA. ET. CVLTV
DEORVM. PROPAGATO (*)

E Sec. V.

(*f*) In Nerone c. 16.

(*g*) Inter Libros X. de Principum reſcriptis ad librum 7. de Officio Proconſulis, teſte *Lactant.* de juſt. l. 5. c. 11. ſub fin.

(*h*) Haec *Photius* cod. 165. ſub fin. p. 355.

(*i*) Eum 4. libris oppugnavit *Macarius Magnes* Epiſcop. qui fl. ſub initia hujus Sec. Conf. *I. A. Fabr.* in luce evang. c. 8. n. 11.

(*k*) Tom. IV. p. 148. ſq.

(*l*) Praeſertim 1°. in Monodia Juliani, 2°. in Epitaphio Juliani, 3°. in orat. de templis gentilium.

(*m*) Ap. *Moraleſium* cit. l. 10 c. 26. fol. verſo 381. & f. 382. ex *Cyriaco Anconitano*.

A D N O T A T I O.

(*) UTrumque Marmor, ceu Cluniae apud Hiſpanos aliquando proſtans, recitat *Gruter.* p. 280. 3. & 4. e ſchedis Scotti. Utrumque pariter *Occus* in Inſcript. Hiſpaniae p. xxiv. n. 2. & 3. Tum utrumque *Baron.* ad an. 304. n. 9. ex Aldo Manutio & Occo tanquam Arevaci exſiſtens. Item *I. A. Fabr.* in luce Evangel. c. 8 § 14. p. m. 157. Alterum denique recitat *Mamach.* cit. l. 1. p. 83. atque indicat *Bingham.* cit. l. 1. c. 2. §. 6.

Arne vero legitima, atque indubia ſint

E Sec. V. *Maximus* & *Hierax* alias notati (*n*) .. *Olympiodorus* Thebis Aegyptiacis oriundus, non modo ſuperſtitionum paganarum ritus commendavit, ſed & Chriſtianos ceu novae ac falſae religionis cultores clam traduxit (*o*) .. E Sec. VI. *Damaſcius* Philoſophus, iis Peripateticus, illis Stoicus, patria Damaſcenus, ſanctam religionem, quamvis timide, tectaque malevolentia, haud raro tamen ſugillat (*p*).

Et ii quidem, quos hucuſque praelibavimus Scriptores Ethnici obiter, quaſi aliud agendo, leviuſque religionem noſtram ſupernam perſtrinxerunt. Venio ad alios, qui fuſius & acerbius hoc idem argumenti genus perſequuti ſunt.

II. *Celſus* ille, quem libris octo celebratiſſimis exagitavit Origenes, ſecta Epicureus (*q*) ſub Hadriano Imp. malitia deteſtabili in veritatem

ſint haec Marmora? Ejuſmodi quidem ſunt citatis Occo, Grutero, Baronio, Fabricio, Binghamo; Mamachius autem nihil decernit; Moraleſius demum, emunctae naris vir, mihi vehementer dubitat.

Quod ſi rem definite lubeat, ab uno teſte tota lis pendet, ſcilicet a *Cyriaco Anconitano*, e cujus editis Antiquitatibus Marmora depromſiſſe Moraleſius teſtatur.

Jam Cyriacus patria Anconitanus apud Italos, Antiquarius percelebris, circa medium Sec. XV. primus omnium, vel inter primos fuit, qui Viatorem agens Eruditum verſus Orientem & univerſam Italiam, praeter alia antiquitatis monumenta, veteres Inſcriptiones undique collegit: ex iis vero, illarum, quas per Illyricum reperit, collectionem in vulgus edidit ſub hoc titulo: „ Epigrammata reperta per Illyricum a Cy„ riaco Anconitano apud Liburniam „ quam xxxiv. paginis conſtantem prelo committendam curavit Card. Franc. Barberini ſenior; reliquas autem in ſchedis ſuis, quae ampliſſimae ſuperſunt in Bibliothecis Vaticana, & Mediceo-Laurentiana, ineditas reliquit, at cum pluribus, reor, literis communicatas & in vulgus ſparſas. Ex iis etenim haud parum profecerunt proximi Inſcriptionum veterum Collectores, puta *Mazochius*, *Petr. Apianus*, *Barthol. Amantius*, quos ſerius imitatus videtur *Moraleſius* quum de antiquitatibus Hiſpaniae ageret.

Hinc ergo Cyriacus ceu diligentiſſimus juxta ac eruditiſſimus vir in diſciplina veterum monimentorum ſummis ornatur laudibus ab ſuis amicis, quas idem, nimia captus philautia, recitat in Itinerario, quod dicavit Eugenio P. IV., primum edito a *Laurent. Mehuſio* 1742. adjecta Praefatione eruditiſſima, nonnulliſque ſparſim notulis.

Jam vero quam in hiſce anecdotis mereatur Cyriacus fidem, paucis habe ex *Ant. Auguſtino*, Viro ſummo & adprime critico, in dial. 9. Antiq. p. m. 124. „ Cyriacus, in„ quit, Inſcriptiones fingendo commentus „ eſt, ut Jo. Annius Viterbienſis Beroſium „ & Metaſthenem ſuppoſuit „ & dial. 11. p. 161. „ Cyriaci autem Anconitani Inſcri„ ptiones plurimas in Annalibus Hiſpaniae „ Ambroſius Morales temere deſcripſit. Mi„ rari equidem ſoleo in tot, tantiſque Inſcri„ ptionibus, quas ille adtulit, nullas ho„ die in Hiſpania legi „ &c.

Auguſtino quidem ſuffragari videntur *Jo. Ger. Voſſius* de hiſtor. lat. l. 3. c. 10. p. m. 809. & *Jo. A. Fabric.* in bibl. med. & inf. latinit. l. 3. in Cyriaco. Eiſdem & nos adſentimur, putamuſque ſubinde adlata Marmora ad ſpuria, vel ſaltem vehementer ſuſpecta eſſe amandanda. His adde, nullum ex tot Encomiaſtis ſynchronis, aut ex poſteris Epigrammatum ſuorum exſcriptoribus, Viatorem hunc a fidelitate, adcuratione, critice commendaſſe.

(*n*) Ad Tom. IV. p. 149. ſq.

(*o*) In libris 22. hiſtoriae, quarum ampliſſima excerpta habes ap. *Phot.* cod. 80. a p. 178.

(*p*) In vita Iſidori ejus Praeceptoris. Conf. cit. *Phot.* cod. 181. a col 407. & cod. 242. col. 1027. ſqq.

(*q*) Quidquid aliis Stoicus fuerit, aliiſque Platonicus; de qua controverſia plura vide ſis ap. *Spencer.* in adnotat ad Origen. contra Celſ. non procul ab init. *Hornium* hiſt. philoſ. l. 5. c. 4. *Cudworth.* ſyſt. int. c. 4. p. 654. cum not. Moshem. *Voſſ.* hiſt. graec l. 2. c. 15. *Delarueum* in admonit. ad 8. libros Origenis contra Celſ. *Brucker.* hiſt. phil. t. 2. a p. 604.

ritatem divinam inflammatus libros duos adverſum religionem chriſtianam exaravit. In iis autem ſceleſtiſſimis foetibus impudens nebulo quidquid fere ſanctum eſt ac ſupernaturale creditur in noſtra religione inſtar canis rabidiſſimi morſibus, cavillis, jocis, ſcommatis, calumniis irriſit ac dilaceravit: videlicet Chriſti Domini perſonam, divinitatem, originem, miracula, virtutes, geſta omnia; veritates item revelatas & codicibus utriuſque Teſtamenti comprehenſas, tum divinam Apoſtolorum electionem, eiſque tributas, actiſque comprobatas gratias, quas gratis datas vocarunt; tum reſurrectionem Chriſti & noſtram, quam vel ne quidem poſſibilem inſipienter voluit; cetera demum Myſteria, quae Chriſti Eccleſia, revelatione duce jure amplectitur & adorat (r).

III. *Lucianus* Syrus Samoſata, Celſi praefati ſynchronus, itemque Epicureus, genere humili, ſuopte ingenio valde ſatyricus, ſaepe in dialogis, praeſertim in morte Peregrini, in Triephone & Critia, in Aſino, Philopatride religionem Chriſti ſupernam irriſit & exagitavit; quin immo impiiſſimus nebulo, quem ex *Suida* Atheis alias (s) adnumeravimus, haud dubitavit Chriſtum Dominum inter Sophiſtas, hoc eſt inter impoſtores referre, cujuſmodi Apollonius Thyanaeus, Alexander, hujuſque furfuris alii fuerunt (t) (*).

IV. *Por-*

(r) Singula haec luculenter ediſcimus, non ex eiſdem Celſi libris, qui perierunt, ſed ex laudatiſſimis Origenis eorum oppugnatoris commentariis contra Celſum, quos conſule tis.

(s) In Tom. II. p. 3.

(t) Conſ. citt. dialogos una cum ejus *Interpretibus* in edit. Amſtelod. 1687. & *Brucker.* hiſt. Phil. t.2. ap 615. §.7.

ADNOTATIONES.

(*) I. NOn convenit inter Eruditos, num dialogus Philopatridis foetus ſit legitimus Luciani, vel ſuppoſititius. Volunt quidem ſuppoſititium, aliique Anthori vetuſtiori, aut ſynchrono aut longe recentiori tribuendum *Theodor. Marcil.* interpres Luciani ſub init. Philopatr. in cit. edit. Amſtelod. t. 2. p. 763. ſq *Caveus* (ſubdubitans tamen) ad Sec. II. ſub fin. *Joa. Matthias Geſner.* in diſſ. de aetate & authore Philopatridis, quae exſtat inter opera Luciani tom. 3 ſub fin. edit. gr. lat. Amſtel. 1743. *Huet.* dem. ev. prop. ... *VValter. Moyle* ap. cit. Geſner. §. 25. *Brucker.* cit. p. 621. ſub fin. fere *Jacob. Mycill.* in argumento in Philopatrid. in edit. Baſileenſ. Lucian. t. 4. p. 456. in dialogis nothis.

Alii vero frequentius legitimum putarunt cum *Baron.* ad an. 66. n. 10. & 68. n. 2. ac *Indice Rom.* libr. prohib. in Luciano. Neque ambigere porro licet, apud hujus Authoris opera cum olim inedita, tum primum edita hunc de quo diſſerimus dialogum Luciano adſcriptum fuiſſe.

Quid vero? Ii profecto Scriptores nihil in dialogo animadverterunt Luciani ingenio acuto, dicaci, faceto, impio non omnino dignum. At illi tamen nonnulla repererunt, quae in legitimitatem ejus foetus dubium aut ſuſpicionem animo ingerere poſſint.

Quia nempe, ajunt, e. c. phraſis ac tota adeo Philopatridis compoſitio ceteris dialogis Lucianeis haud quaquam ſimilis eſt, quod eos hinc inde adcurate conferenti ſatis innoteſcet. Et inſtar plurium heic ſtili ineptias illa produnt, quae Critia interloquutore fatur pag. m. 765. „ phy, phy, „ phy, nugas illas. Heu, heu, heu, heu, „ conſultationes malas. Vae, vae, vae, „ vae, ſpei inani „.

Peccat deinde hic dialogus in chronologiam; quoniam fingit, Lucianum, qui floruit poſt bellum Marcomanicum an. Chr. 171., ex ejuſdem Pſeudomante, baptiſmo tin-

IV. *Porphyrius*, hoſtis ille chriſtiani nominis infenſiſſimus, de quo plura alias (*u*) in XV. libris impiis contra chriſtianos exſaratis, in ſacra pene ſingula ſupernae legis immaniter debacchatus eſt. Ii quidem omnes perierunt, prorſus aboliti ex lege *Conſtantini* M. (*x*) & *Theodoſii* M. (*y*) quin & ap. *Cod. Juſtin.* (*z*) haec legimus. „ Decernimus igitur, ut quaecumque Porphyrius propria impulſus veſania „ contra piam chriſtianorum religionem ſcripſit, apud quemcumque „ inventa fuerint, igni tradantur; ſiquidem omnia ſcripta, quae divinam iram provocant & animas laedunt, ea ne ad aures quidem „ hominum venire volumus „. Nihilo ſecius illorum aliqua memoria nobis ſupereſt apud veteres Patres, e quibus porro conjicere licet praecipuum Philoſophi laborem in eo verſatum eſſe ut Scripturarum ſacra,

tinctum fuiſſe a Paullo, martyril palma coronato an. Ch. 69. Nemo autem unus Luciano annum aetatis tertium ſupra centeſimum adſcripſit. Mitto cetera, quae adcuratiſſime pertractata videris a cir. *Geſnero*, alias Loeiani Interprete praeſtantiſſimo.

Utut vero ſit de certo hujuſce foetus parente, nec iſtum Lucianus noſter ediderit, alios tamen nobis mox indicatos edidit, in quibus ſupernam religionis chriſtianae fidem ceu falſam, exſitialem, ſuperſtitioſam, aut aperte, aut obſcure inſectatus eſt.

Animadvertas heic obiter, ap. clr. *Theodor. Marcilium* falli Baronium, quod verba Philopatridis mox recitata ad an. Ch. 68. Neronis 14. referat; quaſi adſeruerit hic Author Lucianum eo anno floruiſſe ac dialogum concinnaſſe.

Fallitur autem Marcil. nimiumque praecipiti criſice Baronium notavit. Hic enim in primis verba illa retulit non ſub an. Neronis 14. ſed ſub 10. n. 10. Nec ea deinde tum potuit, quod putaret ſub ea aetate ſcripſiſſe Authorem dialogi, quippe deinceps ad an. Ch. 171. M Aurel. & L. Veri 9. n. 7. diſerte adfirmat ad ea uſque tempora perveniſſe Lucianum, ac etiam eadem ſupergreſſum eſſe.

II. Sunt qui cum *Scholiaſte* veteri, & *Hoffman.* in lex. univ. in Luciano, autumaverint, Lucianum e caſtris chriſtianis ad ſacra gentilium transfugiſſe. Quia nempe in praenotatis dialogis ſe rerum chriſtianarum callentiſſimum oſtendit, ac in Philopatride ſanctum lavacrum ſuſcepiſſe adfirmat. Qui etiam a *Suida* art. Λουκιανός dicitur fuiſſe in Antiochia *concionator*, ut legit *Baron.* an. 171. n. 7.

Oppoſitum vero tenet vulgatiſſima opinio cum *Tillem.* hiſt. Imp. t. 2. in M. Aurel. art. 29. *J. A. Fabric.* bibl. gr. l. 4. c. 16. in vita Luciani p. 487. *Bruck.* cit. p. 622. Iis quippe documenta illa nihil probant. Principio etenim potuit Philoſophus acutiſſimus res chriſtianas inſigniter callere, quin profiteretur Chriſtianiſmum. Deinde Philopatris vel alterius parentis eſt, vel quae de ſuſcepto baptiſmo enarrat, inſtar fabulae habenda qua baptiſmum irrideat qui „ deorum, hominumque irriſor „ eſt *Barth.* in Rutilio.

Baronius demum adcepit interpretationem Scholiaſtis veteris, qui hunc Suidae locum ſic vertebat δημηγόρος ἐν ἀντιοχεία τῆς συρίας, *fuit concionator Antiochiae, quae Syriae urbs eſt*. Verum recentior & adcuratus Interpres *Ludov. Kuſter* in edit. Cantabrig. 1705. ex Mſs. Pariſ. legit δικηγόρος ἐν ἀντιοχεία, *Cauſidicus Antiochiae*; & haec quidem lectio & ipſi & nobis multis nominibus praeferenda. Nullo igitur titulo ethnici impiiſſimi chriſtianiſmus paucioribus Scriptoribus adſeritur.

Praeter laudatos Fabricium, Tillemont. Brucker. plura olim in Lucianum documenta congeſſit *Pope-blount* in cenſ. celebr. auth. ad an. 170., at more ſuo abſque ulla critice.

(*u*) *Supra* ad Tom. IV. pa. 47. ſqq.

(*x*) Conſtat ex altera ejuſdem epiſt. cui initium *Quum malos.* ap. *Socr.* hiſt. l. 1. c. 9.

(*y*) Habetur in Act. Synod. Epheſ. ap. *Harduin.* t. 1. p. 1720.

(*z*) De ſum. Trin.

Digitized by Google

ſacrarum authoritatem, hoc eſt fundamentum cui ſuperna religio innititur, prorſus convelleret (*a*).

Heinc ex Patribus diſcimus, illum e. c. *libro* 1. de contrarietate ac contradictionibus ſacrarum literarum egiſſe (*b*) *libro* 3. Scripturae interpretationem inter chriſtianos tunc temporis receptam, prae primis allegoricam perſtrinxiſſe (*c*) *libro* 4. hiſtoriam Moſaicam & antiquitates Hebraeorum ſugillaſſe (*d*) *libro* 12. & 13. contra prophetam Danielis ardenter diſſeruiſſe (*e*) *libris reliquis* in ſacram hiſtoriam Evangeliorum pugnare (*f*).

V. *Hierocles* Bithyniae Praeſes, deinde Alexandriae, ut ajunt, Praefectus, Diocletiano author & conſiliarius ut perſequutionem in chriſtianos excitaret, hoc „ ſcelere non contentus, ajebat *Lactant.* (*g*) „ etiam ſcriptis eos quos adflixerat inſequutus eſt. Compoſuit enim „ libellos duos, non contra chriſtianos, ne inimice inſectari videre„ tur, ſed ad chriſtianos, ut humane ac benigne conſulere putare„ tur; (eos ex *Euſeb.* mox adducendo inſcripſit Φιλαλήθης, hoc eſt „ amatoris veritatis) in quibus ita falſitatem Scripturae ſacrae argue„ re conatus eſt, tanquam ſibi eſſet tota contraria.. praecipue tamen „ Paullum, Petrumque laceravit, ceteroſque diſcipulos tanquam fal„ laciae ſeminatores, quos eoſdem tamen rudes & indoctos fuiſſe te„ ſtatus eſt „. Idem (*h*) „ cum facta ejus (Chriſti Domini) mira„ bilia deſtrueret, nec tamen negaret, voluit oſtendere, Apollo„ nium vel paria, vel etiam majora feciſſe „. Sycophantam acriter carpit laud. *Lactant.* fuſiuſque ac vehementius *Euſebius* commentario polemico, quem inſcripſit „ Liber contra Hieroclem, qui ex Philo„ ſtrati hiſtoria comparavit Apollonium Tyaneum Salvatori noſtro Je„ ſu Chriſto „. (*)

(*a*) Lege *Euſeb.* pr. ev. l. 10. c. 9.

(*b*) Conf. *Hieron.* in proem. ep. ad Galat. & in cap. 2. ejuſdem ep. & l. 14 commentar. in Iſai. ſub fin. & ep. olim 89 ad Auguſtin.

(*c*) Adeundus *Euſeb.* hiſt. l. 6. c. 19.

(*d*) Evolve *Euſeb.* pr. ev. l. 1. c. 9 & l. 10. c. 9. nec non *Theodoret.* ſerm. 2. de Therapeut.

(*e*) Conf. *Hieron.* in prooem. comment. in Daniel. & in Apolog. adverſ. Rufin. & in Matt. l. 4. ad cap. 24.

(*f*) Ita ſimpliciter *Caveus* hiſt. lit. ad Sec III ſub fin. ſed abſque ulla probatione. Quod autem nebulo eam hiſtoriam alicubi falſitatis inſimularit, erui videtur ex *Hieron.* l. qq. hebraicar. & ep. olim 101. ad Pammach. modo 57 n. 9. Reliqua de Porphyrio petenda ab *Holſten.* in celebri diſſ. de ejus vita & ſcriptis, quae exſtat ap *J. A. Fabric.* bibl gr. l. 4. par. 2. a p. 207.

(*g*) Inſt. l. 5. cap. 2.

(*h*) Proſequitur *Lactant.* c. 3.

ADNOTATIO.

(*) Sunt ex ſchola Eruditorum Proteſtantium, qui tenuerint, Hieroclem hunc diſtinguendum non eſſe ab Hierocle illo Philoſopho Alexandrino, Eccleſticis adnumerato, praeclaro Interprete illorum, quae dicuntur *aurea carmina*, Pythagorae vulgo adſcripta (de quibus plura *J. A. Fabric.* bibl. gr. l. 2. c. 12. p. 459. ſqq.) quem Hiſtoriographi Philoſophiae ad ſeculum v. rejiciunt. Ita quidem Je-

VI. *Anonymus*, qui in Bithynia antiſtitem ſe philoſophiae profitebatur, eodem ipſo tempore, quo juſtus populus nefarie lacerabatur, tres libros evomuit contra religionem, nomenque chriſtianum (*).

VII. *Julianus* Auguſtus, vulgo *Apoſtata*, Conſtantii Imp. ſucceſſor, primum chriſtianus, Ethnicifmi deinde inſtaurator, tres libros con-

Jo. Jonſius, *Lud. Kuſterus*, *Jo. Pearſonius*, quos duntaxat citator legere licuit, ap. *Brucker.* hiſt. Phil. t. 2. pag. 307. ſqq.

Oppoſitum tamen ceu hucuſque indubium docet vulgatiſſimus Criticorum chorus cum *Baron.* ad an. 302. n. 58. ſq. *Tillem.* hiſt. eccl. t. 5. in notis ſuper Dioclet. perſeq. not. 19. *Jo A. Fabr.* bibl. gr. l. 2. c. 12. § 6. p. m. 459. *Bruck.* cit. *Orſio* hiſt. eccl. ad an. 303. *Nicol. Lenglet* in notis ad Lactant. l. 5. inſt. c. 2.

Et jure quidem optimo. Quippe Hierocles, de quo Lactant., ille idem eſt Bithyniae Praeſes,, qui author & conſiliarius „ ad faciendam perſequutionem fuit „ quod, exprimens nomen Hierocliſ, alias tacitum, reperit Lactant. in l. de mort. perſequutor. c. 16. Nec alius item ipſe eſt ab eo, quem laudato commentario perſtrinxit Euſebi. Caeſareenſ. Id quod Lactantium cum hoc Euſebio conferenti ad evidentiam conſtare videtur. Floruit autem idem Hierocles ſub perſequutione Diocletianea, niſi aperte mendacii reum Lactantium velis.

At vero Hierocles Alexandrinus Philoſophus non niſi ſeculo v. floruit. Namque ſi qua fides Damaſcio .... hic diſcipulum habuit Theoſebium, qui Juſtiniani temporibus vixit. Ac inſuper ſi idem Hierocles conſcripſerit librum de providentia & fato, lectum *Photio* cod. 214. a p. 547. (quae ſententia eſt Jonſii poſt *Caveum* bibl. lit. ſec. IV. ſub fin. in Hierocle) hunc porro librum dicavit Author Olympiodoro hiſtorico, qui ſub Honorio ac Theodoſio II. Impp. inclarebat.

Quod autem Jonſius ap. cit. *Tillem.* excogitavit de Euſebio quodam juniore, qui ſub Theodoſio confutarit memoratum Hieroclis commentarium de providentia & fato, quaſi hic ille idem ſit, qui Euſebio Caeſareenſi tribuitur, commentum inſigne eſt. Nemo quippe Caeſareenſem percurrens non videt, eum potius, aut unice Philoſtratum convellere ab Hierocle laudatum, non Hieroclis a Photio lecti diſſertationes.

ADNOTATIO.

(*) Haec idem *Lactant.* inſt. l. 5. c. 2. ubi & ejuſdem Philoſophi audaciam, intemperantiam, barbariem, vanitatem, aliaque vitia vivis coloribus depingit. At impudentiſſimi tamen hominis nomen omnino reticet, quemadmodum & nomen Hieroclis heic ſiluit; quo plane videris, quam parum odioſus eſſet in hoſtes quorum nominibus parcit.

Heinc vero nonnulli divinare adgreſſi hunc celati nominis Philoſophaſtrum. Ex *Baronii* ſententia ad an. 302. n. 51. ille Porphyrius fuit, qui nempe & inter Platonicos hujus temporis excellebat, & adverſus chriſtianam religionem virulentos edidit commentarios.

Acriter refragantur *Baelius* lex. in Hierocle, *Cav.* hiſt. lit. ſec. IV. ad an. 302. *Holſten.* de vita & ſcript. Porphyr. c. 3, quatenus nempe quae de Anonymo tradit Lactant., nec Porphyrii moribus, nec aetati, nec numero librorum contra chriſtianos in Sicilia conſcriptorum admodum conveniunt. Id quod Holſtenius prae ceteris convincere videtur. Ne actum agamus, eum conſulas.

Hunc alii exiſtimant fuiſſe Maximum illum, ortu Epheſium, natalibus clarum, ea tempeſtate inter philoſophos praeceptorem, quem deinceps Nicomediae audivit Julianus Auguſtus.

Ceterum non video cur ipſe potius, ac alii Philoſophiae antiſtites, eadem tempeſtate florentes, neque minus ſcientia ſua tumidi, & Imperatorum adulatores, & chriſtianis ceu novae religionis ſibi adverſae cultoribus hoſtes infenſi (quales dixeris Plotinum, Jamblichum, Aedeſium, & alios, quorum vitas habes apud *Eunapium* ejuſdem Seculi Scriptorem) hic ille Maximus fuerit. Abeant ergo ejuſmodi hariolationes curioſae in re, quam Lactantius ſilentio contectam voluit.

Digitized by Google

contra ſancta Evangelia & venerandum chriſtianorum cultum compoſuit (*i*) immo commentarium confecit ſeptem libris conſtantem adverſum chriſtianos (*k*). Quot hic ethnicus convicia, probra, ſcommata effutierit in ſupernam religionem, ejuſque Authorem Chriſtum & profeſſores, non modo in libris citatis, ſed etiam in reliquis ſparſim ejuſdem ſcriptis, quae hodieque exſtant (*l*) quis enarrare ſufficiat? Satis ſit unum aut alterum ex deteſtandis ejus effatis innuiſſe. Videlicet Chriſtum Jeſum adpellat *novum conſictae Deitatis Deum Galilaeum*, ejuſque cultum *religionem agreſtem* (*m*) profeſſionem vero Ss. Trinitatis, ob quam Chriſtiani complurimi a Conſtantio Imperatore Ariano patria ejecti ſunt, dixit *amentiam Galilaeorum* (*n*) demum chriſtiani nominis cultum *impiam chriſtianorum religionem* vocitavit (*o*). Plura alias de Juliano inter Ethnicos apud ſyllabos noſtros adnumerando.

VIII. *Libanius* Sophiſta, Juliani encomiaſtes, haud leviter data occaſione ſupernam religionem carpere geſtit (*p*).

IX. *Eunapius* ſub Juliano Auguſto ſuum, quo aeſtuabat in religionem chriſtianam odium hiſce verbis explicuit (*q*), „ fieri namque „ poteſt ut iſtud (adflatum divinum) occultum habuerit Aedeſius ob „ temporum iniquitatem, quod tum Conſtantinus Imperium regeret, „ qui fana toto orbe celebratiſſima evertebat & chriſtianorum aedi- „ ficia exſtruebat „. Vir nequam *temporum iniquitatem* vocat, quae Conſtantinum everſorem ſuperſtitionis, & adſertorem, propagatoremque ſupernae veritatis ferebant. Tum ritus Paganiſmi ſuperſtitioſos, *invaleſcente jam lateque omnia occupante religionis chriſtianae negotio*, ut idem loquitur, *felicem & beatam vivendi formulam* vocat quam gloriatur Sardis innovaſſe Juſtum Aſiae Praefectum (*r*). Ejuſdem ſcommata in cultum chriſtianum erga SS. Martyres, eorumque lipſana *ſuperius* indicavimus (*s*).

X. *Q. Aur. Symmachus* Roma oriundus, ejuſdemque Urbis Senator, & Praetor, ac demum Conſul ad an. 391. cum Collega Tit. Fab. Tatiano, aliis Titiano, infenſum religioni revelatae animum prodidit prae primis in Relatione pro ara Victoriae, ſenatus nomine Valentiniano Imperatori oblata ſub an. 384.; in qua nempe cauſſam religionis ethnicae contra chriſtianam ſtrenue atque ex inſtituto tutatur (*t*). Hoſtem

(*i*) Author eſt *Cyrill. Alex.* l. 1. contra Julianum p. m. 3.

(*k*) Teſtem habeo *Hieronym.* epiſt. 70. alias 84. ad Magnum n. 3.

(*l*) Edidit gr. lat. *Ezech. Spanhem.* cum obſervat. *Petav.* an. 1696.

(*m*) In epiſt. ad Photinum haeret. quae exſtat ap. editionem Sirmondianam Facundi Hermiani pro tribus capit. ad lib. 4. c. 2. p. m. 59.

(*n*) In epiſt. 31. ad Aetium Epiſc. in t. 1. oper. p. 404.

(*o*) Epiſt. 49. ad Arſacium Pontific. Galatiae p. 429.

(*p*) Prae primis in orat. de ulciſcenda Juliani nece §. 22. ap. *J. A. Fabric.* bibl. gr. t. 7. p. 173. ſqq. ac in orat. parentali in ipſum Julian. §. 60. 61. 87. ap. cit. *Fabric.* p. 286. ſqq. Libanium haec differentem acriter confutavit *Socrat.* hiſt. l. 3. c. 23.

(*q*) In vitt. Philoſoph. in Aedeſio.

(*r*) In vita Chryſanthii ejus Magiſtri.

(*s*) Tom. IV. p. 148. ſq.

(*t*) Proſtat inter opera S. Ambroſ. edit. Maurinae poſt epiſt. 17. claſſis I.

hunc pluribus profligarunt *Ambroſius* (u) & *Aurel.Prudentius Clemens* (x).

XI. *Zoſimus* Comes & Ex-Advocatus Fiſci ſub an. circ. 425. in ſuis hiſtoriarum libris ferme quoties de rebus chriſtianorum occurrit ſermo, religionem eorum acerbe perſtringit; eoque nomine in omnes pene Principes chriſtianos, ac prae primis in Conſtantinum M. invehitur (y). Et huic quidem „ ob id infenſus, quod primus ex Imperatoribus, „ relicta exſecrabili Graecorum ſuperſtitione, chriſtianam religionem „ amplexus eſſet „ (z). Calumniatorem ethnicum pluribus proſcindunt, & chriſtianum Imperatorem ſtrenue vindicant complurimi (a). Porro *Jo. Leunclavius*, eruditiſſimus vir, prolixam in Zoſimi gratiam edidit apologiam (b). At ſi *Caveum* audias (c) laterem lavat, ac Aethiopem dealbare conatur. Secus tamen ex parte alii ſentiunt, quippe, ajunt, nec in omnibus ſine crimine Conſtantinus. Litem alii, quibus eſt otium, dirimant. Interim vero oppido conferendus *J. A. Fabricius* (d).

XII. *Proclus* Byzantii natus, dictus vulgo Lycius, quod parentibus ſit genitus Lyciis, Syriani diſcipulus, & in ſchola Athenienſi Platonicorum ſucceſſor, exſtinctus an. 485. „ Hic eſt Proclus ille, „ qui ſecundus a Porphyrio impuram & petulantem linguam in chri- „ ſtianos ſtrinxit. Adverſus hunc Joannes cognomento Philoponus „ ſcripſit, qui argumenta ejus XVIII. admirabili dexteritate refu- „ tavit „ (*).

XIII. *Jang*

(u) Epiſtola ad eundem Valentinianum conſcripta eodem an. 384. quae eſt 18. in ipſa claſſe.

(x) Duobus libris carmine concinnatis, quos *Iſaacus Grangeus*, Vindocinenſis commentariis eruditis expoſitos ſeorſim evulgavit Pariſ. 1614.

(y) Ad l. 2. hiſtoriar.

(z) Haec *Evagr.* hiſt. l. 3. c. 40.

(a) Cum cit. *Evagr.* c. 40. ſq. *Niceph.* hiſt. l. 16. c. 41. ſqq. *Baron.* ad an. 306. n. 18. apud quos videris capita accuſationum & vindicias.

(b) Eam praefixit libris hiſtoriar. ejuſdem Zoſimi ubi de Scriptor. gr. hiſt. Rom. t. 3. par. 2.

(c) Hiſt. lit. ad an. 425. p. 269.

(d) Bibl. gr. l. 5. c. 5. §. 21. a p. 608.

A D N O T A T I O.

(*) Haec *Suidas* Grammaticus, qui vivebat an. circ. 930. in lexico, art. Πρόκλος ὁ Λύκιος. Haec autem XVIII. quibus Proclus impura & petulante lingua chriſtianos inſectatus Suidae dicitur, argumenta continebat, mea opinione, quoddam opuſculum, quo Philoſophus ille dogma Platonicum & Peripateticum de aeternitate mundi, ab orthodoxis olim inſigniter confutatum, evincere conatus eſt.

Eo quippe proculdubio tendunt aliquot ſaltem Procli argumenta nobis citata *ſuperius* Tom. II. p. 91. ac Tom. III. p. 4. Conſentire nobiſcum videtur *Brucker.* hiſt. Phil. t. 2. p. 336. tametſi hoc loci Suidam minus fideliter citet.

At dubitaverit fortaſſe quiſpiam de praefato XVIII. argumentorum commentario Procli. Quippe antiquiores ejus biographi cum *Marino* Philoſophi auditore illum omnino ſubticent. Quid vero hic e ſchola platonica chriſtianis ardenter inſenſa eum non protuliſſe, quo caueret victoriam & pro ſuo dogmate, & pro Magiſtro?

Nihilo tamen ſecius quidquid quacumque de cauſſa rem ſiluerint vetuſtiores Platonici, ea certo conſtat ex apologia, quae exſtat, Philoſophi, qui florebat an. circ. 601.

Digitized by Google

XIII. *Jang Kuang Sieu*, Doctor Sinenſis, bina concinnavit volumina adverſum legem chriſtianam, ejuſque profeſſores (*e*).

De Scriptoribus ethnicis ſatis. Iis vero procul dubio adnectendi ſaltem Imperatores pagani, qui in odium religionis chriſtianae ceu falſae ac impiae, eoque nomine ejuſdem cultorum Edicta ſcriptis mandata tulerunt. Hos ego dixerim non modo Scriptores profanos & perfidos, verum etiam *Errones crudeles*, quorum nempe errorem ac ſaevitiem in religionem ſanctam & innocentiſſimam lata Edicta aperiſſime teſtantur. Itaque

E paganis conditoribus edictorum Imperialium

I. *Nero* Imp. ad an. circ. aerae chriſtianae 64. primus omnium in gregem Chriſti ferociit (*f*). Videlicet *hoc initio in chriſtianos ſaeviri coeptum. Poſt etiam datis* (alias *latis*) *legibus religio vetabatur, palamque, edictis propoſitis, chriſtianum eſſe non licebat* (*g*). Adde quod Nero chriſtianos non modo Romae, ſed *per omnes provincias pari perſequutione excruciari imperavit* (*h*) quo tamen pacto diſerte imperaſſet, niſi per reſcripta, ſeu monita, ejus nomine ad Praeſides provinciarum miſſa? Huc fortaſſe referendus *Lapis*, quem mox adtulimus, Neroni dicatus *ſupra* p. 4.

II. *Domitianus*, Nero ſecundus ob ſaevitiam animi dictus, ad an. circ. 93. *Chriſti Eccleſiam datis ubique crudeliſſimae perſequutionis edictis convellere auſus eſt* (*i*) Adcinunt *Acta* S. Antipae M. Epiſcopi Pergami in Aſia (*k*) per haec verba, *quum adverſus Chriſtianos perſequutionem excitaſſet Domitianus ... per orbem univerſum ad omnes magiſtratus miſſae ſunt literae ut homines chriſtiani decretis Imperatoris parerent, & ſine ulla excuſatione ſtultam idolorum religionem colerent, eorumque templa omni honore venerarentur.*

III. *Ulpius Trajanus* gente Hiſpanus *in perſequendis chriſtianis ſane deceptus, tertius a Nerone, quum paſſim repertos cogi ad ſacrificandum ido-*

601. philoſophus ſummus ac Tritheitarum dux ex *Niceph.* l. 18. c. 46. ſq., edita graece Venetiis an. 1535. ac ibidem latine an. 1551. apud Hieronymum Scotum ſub hoc titulo „ Joannis grammatici cognomento Philoponi libri duo de viginti adverſus totidem Procli ſucceſſoris rationes de mundi aeternitate, ad octavum Phyſicorum Ariſtotelis librum adtinentes. Gaſpare Marcello Montagnenſi Philoſopho Patavino Interprete „.

Quin etiam idem Philoponus in tr. de creatione Mundi lat. gr. Interprete *Corderio* Soc. J., edit. 1630. in prooem. ad lib. I. ſine dubio ad commentarium illum, de quo diſſerimus, ceu foetum ingenii ſui adludit ſub illis verbis „ oſtendi quoque (mundum) „ habuiſſe principium exſiſtendi, pluribus „ id argumentis convincens „. Nec ullum denique de legitimitate illius foetus Philopono tributi ſuſpicantem vidimus. Ex eo manifeſtiſſima cuique ſunt quae indicavit Suidas Procli argumenta.

(*e*) Eorum argumenta refert *Dominic. Fernandez Navarrete* O. P. in tractatib. hiſtor. Monarchiae Sinenſium l. 6. c. 15. p. 359. ſqq. edit. Matriti 1676.

(*f*) Ex *Tertul.* in apol. c. 5.

(*g*) Totidem verbis *Sulpic. Severus* hiſt. ſacr. l. 2. c. 29. edit. Hieron. de Prato 1754.

(*h*) Haec *Paul. Oroſius* hiſtoriar. adv. Paganos l. 7. c. 7.

(*i*) Inquit *Oroſ.* cit. l. 7. c. 10.

(*k*) Ea proferunt *Bollandiani* ad d. 11. April. p. 4. Interprete *Franc. Zino*.

idolis, *ac detrectantes interfici praecepiſſet* (*l*) in reſcripto miſſo ad Plinium ſecundum juniorem Bithyniae praefectum, ab eo quaerentem modum, quo ſibi agendum eſſet in rebus criſtianorum, haec edixit Imperator.

Reſcriptum Trajani.

„ Conquirendi non ſunt, ſi deferantur & arguantur (*eſſe chriſtiani*) puniendi ſunt, ita tamen ut qui negaverit ſe chriſtianum eſſe, idque re ipſa manifeſtum fecerit, id eſt ſupplicando diis noſtris, quamvis ſuſpectus in praeteritum fuerit, veniam ex poenitentia impetret „ (*m*)

Quo nempe chriſtianos a vera religione facilius avertat (*n*). Aetas utriuſque epiſtolae fortaſſe ad an. 107. haud incongrue referri poſſit. Aliud autem reſcriptum vel edictum commune ac univerſale Trajano adjudicandum reperias nullum.

IV. *M. Aurelius* ad an. 166. circ. Videlicet *ſub Aureliano* (lege *Aurelio*) *principe* (*o*) *quum adverſum chriſtianum nomen perſequutionis irae procella detonaret*, *& ad delendam religionem catholicaelegis imperii ſui decreta converteret* &c. (*p*)

Deinde (*q*) *quod enim nunquam antea factum fuerat*, *perſequutionem nunc patitur piorum hominum genus*, *novis per Aſiam decretis exſagitatum*. *Impudentiſſimi namque delatores & alienarum opum cupidi ex imperialibus edictis occaſionem nacti palam diu noctuque graſſantur*, *ſpoliantque homines innoxios*. Tum (*r*) M. Aurelius Antoninus *terribile praeconium evulgavit per univerſam terram ſic praecipiens:*

M. Aurelii Antonini Edictum.

„ Omnes qui noluerint Diis ſacrificare jubeo crudeliter interfici „.

Quum autem Edictum illud tam iniquum ubique divulgaretur ad Europam quoque perlatum eſt &c. (*s*) Item (*t*) *Dux dixit*, *Victor*, *literae mihi venerunt ab Antonino*, *jubentes ut ſacrificent chriſtiani*, *qui autem noluerint ſacrificare*, *in magna erunt damnatione*.

Praeterea ſub eodem M. Aurelio an. 167. (*u*) *Quo temporem efari ſuperſtitionis idolorum repugnatores impia contra pietatem ac religionem ſer-*

(*l*) Ex cit. *Oroſ.* l. 7. c. 11.

(*m*) Exſtat epiſtola Plinii una cum reſcripto Trajani ap. *Plinium* juniorem epiſt. l. 10. epiſt. 101. ſq. cum commentar. *Jo. M. Catanaei* edit. 1600. & aliorum.

(*n*) Conſ. *Tertull.* apol. c. 2. contra hoc reſcriptum & *J. Ger. Voſſ.* in analyſi ac comm. ejuſdem reſcripti poſt comment. in cit. Epiſt. Plin. ubi de opuſculis a p. m. 62.

(*o*) Ex actis S. Symphoriani Martyr. ap. *Ruinart.* p. 62. quibus alia ſubcinunt acta ap. *Bolland.* ad d. 22. Aug. a p. 493.

(*p*) Quod autem haec Acta, licet proconſularia non ſint, pro antiquiſſimis & germanis tuto haberi poſſint, pluribus contra Tillemont. jure comprobant citt. *Bollandiani*; qui inſuper una cum *Ruin.* cit. aliiſque recte putant pro τῷ *Aureliano* dicendum *Aurelio*, ſub quo utique paſſus eiſdem adſeritur Auguſtoduni Symphorianus a. cir. 180.

(*q*) Ex Melitone Sardiano Epiſc. in apol. M. Aurelio oblata ap. *Euſ.* hiſt. l. 4. c. 26.

(*r*) Ex Act. S. Glyceriae V. & M. ap. *Bolland.* ad d. 13. Maii c. 1. p. 189.

(*s*) Conſ. citt. *Bolland.* in notis.

(*t*) Ex Act. SS. Victoris & Coronae ap. citt. *Bolland.* ad d. 14. Maii c. 1. p. 266.

(*u*) Ex Act. S. Juſtini M. ap. *Ruin.* p. 45.

ed by Google

ſervantes chriſtianos per ſingulas urbes ac regiones Edicta propoſuerunt, ut quicumque chriſtiani deprehenſi eſſent, idolis ſacrificare cogerentur .... Ruſticus Praeſes dixit Juſtino, age, eſto diis ipſis obediens & Imperatoris edictis .... Haec audiens Praefectus talem ſententiam pronuntiavit: qui diis ſacrificare & Imperatoris edicto parere noluerint, flagello caeſi ad capitalem poenam abducantur, quemadmodum leges praecipiunt (*x*). His denique adjiciendum

M. Aurelii Edictum alterum.

„ Aurelianus (lege Aurelius) Imperator omnibus adminiſtratoribus ſuis atque rectoribus. Comperimus ab his qui ſe temporibus noſtris Chriſtianos dicunt, legum praecepta violari. Hos comprehenſos, niſi diis noſtris ſacrificaverint, diverſis punite cruciatibus, quatenus habeat diſtrictio prolata juſtitiam & in reſecandis criminibus ultio terminata jam finem „ (*y*).

V. *Severus Pertinax* an. circ 204. (*z*) *Alexandriam petiit. In itinere Palaeſtinis plurima jura fundavit. Judaos fieri ſub gravi poena vetuit. Idem etiam de chriſtianis ſanxit*. Inſuper *Divus Severus reſcripſit, eos etiam qui illicitum collegium coiſſe dicantur, apud Praefectos Urbi adcuſandos* (*a*). His nempe vetat Severus ne chriſtiani conventus cogant (*b*). Quo plane, me judice, tendere videtur *Tertull.* (*c*)

VI. *Decius*, exſecrabile animal (*d*) nova tulit Edicta ſub an. circ. 250. Nimirum (*e*) *exoritur ultio violati nominis chriſtiani, & uſquequo ad profligandas eccleſias Edicta Decii cucurrerunt, eatenus incredibilium morborum peſtis extenditur*. Item (*f*) *mittit* (Decius) *ad rectores gentium Edicta, quae terribilium poenarum in eos ſtatuendarum minas continebant, niſi omni genere tormentorum atque ſuppliciorum mulctaſſent eos, qui Chriſti nomen invocarent & adorarent, metuque ac tormentorum vi rurſus eos ad patrium daemonum cultum adduxiſſent. Ut autem hoc terribile atque impium Edictum Magiſtratibus exhibitum eſt* &c. Adde teſtimonium *Dionyſii* Epiſc. Alexandrini (*g*). Conſulto vero mittimus Edictum illud Toloſae typis editum an. 1664. quod praefert nomina utriuſque Decii, nempe Patris Augusti, & filii Caeſaris; jure ſiquidem

(*x*) Haec autem *Tillemontium* hiſt. t. 2. in M. Aurelio, art 2. negantem Aurelio Edictum quodlibet ex *Tert.* apol. c. 5., ubi tamen loco *nullus Severus* legendum putant Critici *nullus Verus*, egregie revincunt.

(*y*) Ex *Actis* ſinceris S. Symphoriani e codd. mſſ. ad an. circ. 180 vulgatis a cit. Ruin. n. 2.

(*z*) Inquit *Aelius Spartianus* in Severo c. 17. p. m. 618. edit. 1671.

(*a*) Haec *Ulpianus* ille chriſtianis infenſiſſimus, quemadmodum recitantur in corpore Juris civ. Juſtinianei Digeſtor. l. 1. tit. 12. de offic. Praefecti Urbi ſub fin.

(*b*) Haud ſecus Reſcriptum interpretantur noſtrates plerique omnes.

(*c*) Tr. de jejun. adv. Pſychicos c. 13.

(*d*) Qualem vocat eum *Lactant.* de mort. perſeq. c. 4.

(*e*) Verba ſunt *Oroſ.* cit. l. 7. c. 21.

(*f*) Haec antiquius retulerat *Nyſſen.* in vita S. Greg. Thaumat. ubi narrat perſequutionem Eccleſiae Neocaeſareenſis in Ponto ſub Decio, ad p. 999 ſq. t. 2. oper. gr. lat. Nyſſeni.

(*g*) Ap. *Euſeb.* hiſt. l. 6. c. 41.

dem haud omnibus Eruditis genuinum habetur (*h*) quemadmodum & illud quod fertur nomine *Philippi* & *Gordiani* Impp. (*i*)

VII. *Gallus* aut *Voluſianus*, vel ambo inſimul Imperatores tulerunt Edicta ſub an. circ. 255. quod *Cornelius* tum temporis Papa data epiſtola ſio teſtatur, *ſcias frater cariſſime arcam dominicam vento perſequutionis acerrime commoveri, & edictis Imperatorum chriſtianos ubique tormentis variis adfici; nam in urbe Romana* (alias *Roma*) *Imperator* (alias *Praefectus*) *ad hoc conſtitutus eſt; unde* (alias *neque*) *publice neque in cryptis notioribus Miſſas agere chriſtianis licet* (*).

VIII. *Va-*

(*h*) Adeundus *Tillem*. hiſt. t. 3. de perſeq. Decii art. 2. & in notis ad eandem perſeq. nota 2.

(*i*) In Actis ſuſpectis S. Heliconidis V. & M. Corinthiae ap. *Bolland.* ad d. 27. Maii p. 738.

ADNOTATIONES.

(*) I. Haec porro Cornelius graſſante jam perſequutione literis datis ad Lupicinum Epiſc. Viennenſem · Eruta dicitur ex bibl. Floriacenſi, & exſtat ap. bibl. PP. *Pariſ.* t. 3. col. 71. & ap. *Jo. a Boſco* in antiq. bibl. Floriac. Anne vero genuina haec Pontificis epiſtola? Ita ſane *Baron.* ad an. 255. n. 47. & conſentiunt *Pagius* ſenior in crit. Baron. ad eum an. n. 11. *Bellarm.* de Scriptor. in S. Cornelio, *Binius* t. 1. CC. in notis ad hanc epiſt. *Franc. Pag.* In brev. ubi de S. Cornelio ad Sec. III. §. 3. *Jo. Chenu* hiſt. Archiep. & Epiſc. Galliae ubi de Viennenſibus, in Lupicino n. 10. p. m. 467. *Bona* rer. lit. l. 1. c. 3. §. 1. cui adcedere videtur *Sala* ibid.

Multis vero poſt *Pearſon.* ſuppoſititia eſt, ut puta *Tillem.* h. e. in Cornelio art. 17. *Nat. Alex.* hiſt. Sec. III. c. 4. art. 3. ſub fin. *Bollandianis* ad d. 14. Sept. vita S. Cornel. n. 255. p. 180. ſq. *Couſtant* de epiſt. Rom. Pont. in adpend. col. 25. *Bocquilloto* tr. hiſt. de liturg. l. 1. c. 1. p. 14. ſub init. aliis, quibus adhaerere videtur *Harduinus* coll. ct. CC. t. 1., ubi de decretis Cornel. P. ſub fin. col. 134. poſt *Labbeum*.

Et ii quidem ſic diſputant. Quippe, ajunt, 1°. epiſtolam dirigit Cornelius ad Lupicinum *Archiepiſcopum* (eſto Baronius gratis & abſque veteri documento correxerit, ſcripſeritque *Epiſcopum*) quod porro nomen recentiora tempora ſpectat: quid inſuper Cornelius ſe diceret *Epiſcopum*, Archiepiſcopum vero Lupicinum, *cujus* praeterea *nullus veterum meminit*, ut ait *Nat. Alex.* 2°. haec inſcriptio epiſtolari methodo Cornelii non congruit: hic enim in epiſtolis, quae hodieque exſtant, ad S. Cyprianum miſſis titulum epiſcopalem nunquam non praeterit.

3°. *Miſſae* vox aevo Cornelii uſitata non erat, immo & Ambroſio antiquior minime videtur, nec ea inſuper uſi ſunt Cornelius, Tertull. & Cyprian., etſi alias uti debuiſſent: quo plane nomine, praeter alia, epiſtola Pii P. I ad Juſtum Eruditis ſpuria eſt. 4.° ante perſequutionem, qua Cornelius interiit, Miſſas *publice* agere Romae chriſtianis licuiſſe nemo unus dabit.

Sed haec tamen contra opinantes nequaquam deterrent. Namque 1.° potuit in apographum Floriacenſe ex inſcitia vel incuria exſcriptoris obrepere *Archiepiſcopum* pro *Epiſcopum*. Et paſſim quidem occurrunt monumenta, in quibus pleraque ſimilibus de cauſſis corrigenda, vel ſupplenda ſunt, & nihilominus genuina reputantur. Id quod infinitis propemodum exemplis confirmare ſupervacaneum eſt. Quod autem Lupicinus quidam Epiſcopus Viennenſis Cornelio ſynchronus floruerit, nemo qui ſeriem Epiſcoporum Eccleſiae Viennenſis Allobrogum apud *Chenum*, aliſque ſcriptores Gallos viderit, dubitare poteſt.

In ea quidem ſerie reponi ſolet S. Lupicinus Martyr S. Florentii item Martyris ſucceſſor, Cypriano, Cornelio, & Novato Haereſiarchae ſynchronus. Feſtum ejus colitur 8 cal. Januar. Haec autem monumentis veteribus innixa ſunt abſque dubio. Solum ambigitur de chronologia martyrii S. Florentii, qui Lupicini deceſſor dicitur. Sed ea tamen ſyſtemati chronologico, quod quiſque ſibi cordate adfixerit, facile aptari poteſt, ut eruat exinde Lupicinum ſuperſtite Cornelio Eccleſiae Viennenſi jam praeſediſſe.

2.° Fortaſſe Cornelius in aliis, quae-

perio

Digitized by Google

VIII. *Valerianus* an. 257. illud edixiſſe Reſcriptum legitur. *Imperatore Valeriano quartum & Gallieno tertium Conſulibus, tertio ca-*
Tom.V. C *len-*

perierunt, literis, ad Cyprianum, vel alios Epiſcopos miſſis alia uſus eſt methodo, ac dignitatem epiſcopalem expreſſit. Aut fortaſſe alterius ſcribae ſecus cogitantis opera, epiſtola ad Lupicinum exſarata eſt. Nec denique quod ſemel in epiſtola hac ſtilum aliquanto mutarit Cornelius, ſuſpecta debet eſſe falſitatis.

3°. Vox *Miſſa* pro celebratione Sacrificii Euchariſtici vetuſtiſſima eſt jam a primis inde Seculis. Sic enim *Ignatius* epiſt. ad Smyrn. nſ. §. 8. ex Interprete antiquiſſimo ap. *Coteler.* PP. Apoſtolic. t.2. p.153. „ propterea non licet ſine Epiſcopo, neque offerre, neque ſacrificium immolare, neque *Miſſas* celebrare „. Sic *C.Chartag.V.* vulgo II. an. 390. can. 3. ſtatuit „ reconciliare quemquam in publica *Miſſa* non licere „.

Neque vero τὸ *Miſſas agere* in epiſtola Corneliana contrahi debet ad celebrationem auguſti Sacrificii, quum varia fuerit ejus formulae notio jam inde a primis temporibus, e. c. conventus agere &c. Quod ſi vox *Miſſa* deſcendat ab hebraeo *Miſſach*, quod ſonat oblationem voluntariam, quae plurium ſententia eſt, facilè crediderís eam tempore Apoſtolorum ſacrificio Euchariſtico tributam, & deinceps inter nomina liturgica adſervatam, non ſecus ac ſervatae ſunt hebraeae voces *Hoſanna*, *Sabahot*, *Amen*, *Alleluja*; eſto illa non alias occurrat in ſcriptis priorum Patrum ante Ambroſium. Nec demum eo tantum titulo praeſata Pii epiſtola ad ſpurias amandatur a pluribus, aliis tamen diſſentientibus, quos ſupra indicavimus ad Tom III. p.279.

Plura nos de origine, uſu, ſignificatu vocis *Miſſa* ubi de ſacrificio Euchariſtico. Interea conſule ſis Liturgiographos cum *Bona* cit. ejuſque Adnotatore *Sala*, necnon *Fontanino* hiſt. lit. Aquilej. l.2. c.4. §.2. p.m. 85. ſq. ac unum ſufficiat nobis commonere cum *Bollandian.* citt. p.581. n.257., videlicet „ nolim cum Couſtantio adſerere, vocem *Miſſas*, quae in epiſtola praeſata occurrit, Cornelii aevo certo recentiorem eſſe „.

4.° Quod etiam ſaevientibus perſequutionibus fideles quoad ejus fieri poſſet Miſſas agerent, aut conventus, in quibus Deo ſacrificium laudis offerrent, monimenta plera que demonſtrant: e. c. *Dionyſ.* Alex. in epiſt. ad Germanum ſcripta poſtquam de edicto Valeriani conventus inhibentis meminit, ap. Euſeb. l.7. c.11. *Cypr.* epiſt. 5. & alias, *Acta* SS. Saturnini, Dativi &c. ap. Ruin. §. 1. p. 338. ſq. ad an.304. cum *Acta* S.Theoduti ad an.303.ibid. §.7. p.298. Videlicet quouſque fideles Imperatorum, Praeſidumque juribus & coactionibus, quibuſcumque conventibus prohiberentur.

Audi cit. *Dionyſium* in epiſt. ad Hieracem miſſa quum exul eſſet, ap. *Baron.* an.57. n.130. ex Euſeb. „ quum ab omnibus perſequutione exagitati eſſemus & morte mulctati, feſtum laetis animis celebravimus, & ſingula loca ad ſingula afflictionum genera nobis praeſtituta, ut ager ſilveſtris, ſolitudo deſerta, navis fluctibus jactata, diverſorium publicum & horridus carcer opportuna videbantur in quibus celebres conventus maximo cum gaudio ageremus. „

Similiter ergo Romae etiam ingruente perſequutione, qua Cornelius interiit, potuerunt fideles conventus agere & *publice*, hoc eſt in campo, aut aede aliqua privata, & *occulte*, hoc eſt in cryptis ſubterraneis, donec & iſtos agere modis omnibus impedirentur.

Jam nihil inde prohibet quominus praefatam epiſtolam edicta Imperialia indicantem, & alias ſimplicitatem illius aevi plane referentem, legitimum Cornelii foetum quis aliqua cum probabilitate exſiſtimet. Hinc vero conſequenter animadvertimus Cornelium ſubiiſſe Martyrium in perſequutione Galli & Voluſiani, ſub quibus interiit ex *Hieron.* de ſcript. in Cornelio, non autem Decii, uti profert *Martyrol. Rom* ad d. 14. Sept. abſque ulla Baronii nota in eum locum.

II. Anne huic Edicto duo alia Perſequutorum Principum jure ſubnectenda, nempe *Claudii II.* ad an.270. & *Probi* ad an. circ.280.? Porro Claudio Edictum tribuit Baron. ad an.270. n 3. ex Actis SS. Marii & Socior. quae exſcripſit ex Sur. die 14 Febr. Et conſentiunt Bolland ad d. 19. Jan. p.216. ex Actis ſimilibus e pluribus veteribus mſſ.

At merito repugnant Eruditi recentiores cum *Pagio* in crit. Baron. ad an. 269. n.2.
ac

Digitized by Google

lendarum Septembrium, Carthagine in ſecretario Paternus proconſul Cypriano Epiſcopo dixit: ſacratiſſimi Imperatores Valerianus & Gallienus literas ad me dare dignati ſunt, quibus praeceperunt, eos qui Romanam religionem non colunt, debere Romanas caeremonias recognoſcere ... non ſolum de Epiſcopis, verum etiam de presbyteris mihi ſcribere dignati ſunt ... praeceperunt etiam ne in aliquibus locis conciliabula fiant, nec coemeteria ingrediantur (ii). Et quidem ſecundum Faſtos caſtigatiores Valerianus IV. & Gallienus III. Conſules proceſſerunt an. 257. Quis autem dubitet, Imperatores hoc eodem anno ſuum ſcripſiſſe Paterno praeceptum?

Ad an. vero 258. ferale illud Edictum adtinet, quod enarrar idem Cyprian. (k) in haec verba, *quae autem ſunt in vero ita ſe habent. Reſcripſiſſe Valerianum ad Senatum ut Epiſcopi & Presbyteri & Diacones in continenti animadvertantur, ſenatores vero, & egregii viri & equites Romani dignitate amiſſa, etiam bonis ſpolientur, & ſi ademtis facultatibus Chriſtiani eſſe perſeveraverint, capite quoque multentur, matronae vero ademtis bonis in exſilium relegentur, Caeſariani autem quicumque vel prius confeſſi fuerant, vel nunc confeſſi fuerint, confiſcentur & vincti in Caeſarianas poſſeſſiones deſcripti mittantur. Subjecit etiam Valerianus Imperator orationi ſuae exemplum literarum, quas ad Praeſides provinciarum de nobis fecit.* Et en tibi Valerianus *nefarii author edicti & conſtitutor praecepti (l).*

IX. *Au-*

ac *Tillem.* t. 4. in notis ſup. S. Dionyſio P. nota 4. & 5. a p. 673. quibus utique citata Acta multis nominibus ſuppoſita ſunt, & ab authore recentiore parum idoneo conſcripta; eo maxime quod nullus ex antiquis ſciatur tradidiſſe, quod regnante hoc Claudio Eccleſia vexata ſit.

Probo inſuper Edictum adſcribunt *Bollandiani* ad d. 19. Sept. ex Actis SS. Trophimi & Sabbatii, primum editis a Metaphr. ut teſtatur Allat. in diatr. de ſcriptis Simeonum p. m. 123. & ex ſcriptis deinde a Lipom. & Sur., at pracipue ex Actis Authore anonymo e codice Mediceo biblioth. reg. Pariſ. Interprete Stiltingo, ubi ſub init. atrox ipſum & univerſale Probi Edictum recitatur.

Hanc praeterea de perſequutione Probi ſententiam confirmant celebri illo S. Leon. P. teſtimonio in ſerm. 2. de Pentec. c. 6. ubi habetur „ Probo Imperatore, Paullinoque „ Conſulibus, quum octava jam in Chri„ ſtianos perſequutio ebulliret (alias *de„ ſaeviret*) & innumera Martyrum millia „ ipſis ſuis victoriis probaviſſent, impletum „ eſſe „. &c.

Ceterum ex veteribus reliquis ne vel umbram quidem perſequutionis a Probo illatae meminiſſe deprehenditur. Idcirco cit. Leo de perſequutione Aureliani loqui videtur omnino ejus editori Queſnellio nota 3. in eum locum, & Ruinartio in praef. gen. ad Acta MM. n. 54.

Videlicet heic ſermo eſt apud Leonem de perſequutione Valeriani jamdiu exacta & ſub Gallieno exſtincta: quamobrem non ſoli Martyres perſequutionis octavae per tô „ innumera Martyrum millia „ ibi indicantur, ſed omnes, qui in octo anterioribus perſequutionibus pro Chriſto mortem oppetierant; quod ſcite Ballerinis Editoribus obſervatum. Heic vero facile crediderim cum laud. Ruin., eo loci ap. S. Leonem pro *ebulliret* legendum *ebulliiſſet*.

Iis autem praejactis, parva quidem habenda fides Actis memoratis; ſaltem quod ſpectat Probi Edictum (quod etiam Sanctus Leo prorſus tacuit) quidquid eorum autentiam legitimam laudat. Bollandianus Stiltingus promovere conetur adverſum Tiliemont. nobiſcum ſentientem in t. 4. ubi de S. Felice P. p. m. 366. Utrumque igitur, quod propoſuimus, Edictum nobis merito exploditur.

(ii) In Act. proconſular. S. Cypriani ap. *Ruin.* in Act. MM. p. 183.

(k) Epiſt. 82. ad Succeſum de nuntiis Roma reverſis perſequutionem nuntiantibus.

(l) Verba ſunt *Oroſ.* cit. l. 1. c. 22.

IX. *Aurelianus* ad an. circ. 275. *cruenta ſcripta* , ſeu edicta tulit (*m*) attamen quum vix ea tulerat occiſus ille fuerit, fortaſſe nec publicata ſunt, nec ad Praeſides provinciarum perlata. Id quod fortaſſe intendit *Euſeb.* ubi inquit (*n*) de hoc Principe, *ſed eum paratum jam & compoſitis contra nos edictis ut ita dixerim ſubſcribentem, ulta eſt divina juſtitia, quaſi conſtricto cubito conatum ejus reprimens.* Et hunc quidem ſenſum habere videntur cit. *Lactantii* verba, quae hujuſmodi ſunt, *verum illi ne perficere quidem quae cogitaverat, licuit, ſed protinus inter initia ſui furoris extinctus eſt. Nondum ad provincias ulteriores cruenta ejus ſcripta pervenerant, & jam Caenofrurio, qui locus eſt Thraciae, cruentus ipſe humi jacebat.*

X. *Diocletianus* plurima & immaniſſima quidem edicta promulgavit. Nimirum ad an. 285. *Lyſias Praeſes* (Provinciae Lyciae in civitate Aegea, ſedens pro tribunali) *dixit* (Claudio) *noli juventutem tuam cum inſania perdere. Sed jam nunc accedens ſacrifica Diis ſecundum praeceptum Domini noſtri Auguſti* (*o*). Tum ad an. circ. 290. *quum Diocletianus & Maximianus Romanae Urbis apicem gubernarent & eorum praeceptis in chriſtianorum nomen beſtialis feritas deſaeviret, ut gratiam religionis catholicae gentili ſub lege calcarent, miſſis epiſtolis ad Praeſidem Galliarum decreto ſanxerunt ut ſimulacra Jovis vel Apollinis, non deorum ſed daemonum quaſi divino cultu deberet univerſitas venerari: ea ratione praefixa pollicentes his qui eorum ceremonias colerent vel ſacrificia devote offerrent, publico ſe cognoſcerent ſtipendio munerandos... Eos vero qui chriſtiani nominis in confeſſione perſiſterent, poſt illa tormenta jubens capitalem ſubire ſententiam* (*p*).

Item anno 290. *Temporibus Diocletiani quatuor, Maximiani ter* (Conſulum) *Imperatorum orta eſt ſeditio maxima tempore perſequutionis eorum adverſus Chriſtianos, ut omnes Dei cultores ad inclinandas cervices nefandiſſimis idolis compellerentur. Qui etiam Tyranni miſerunt ex perſonis ſuis una cum divis apicibus* (*q*) *Judicem atrociſſimum & aſtutum nimis, Simplicium nomine, in partes Orientis, in Tarſum civitatem, quia eſt Metropolis Ciliciae Provinciae, ut ibidem omnes qui Chriſtum confiterentur utriuſque ſexus & aetatis per publicam audientiam interrogaret, ipſoſque per diverſorum tormentorum macerationem ad ſuae mentis veſaniam quantocius inclinaret* (*r*). Rurſum (*s*) ad an. 299. *Sanctis.* (Edeſſae in Meſopotamia) *dicit Praſes, diviniſſimus noſter Imperator haec ju-*

bet,

(*m*) Ap. *Lact.* de mort. perſ. c. 6.

(*n*) H. E. l. 7. c. 30. ſub fin.

(*o*) Sic *Acta* Proconſularia SS. Claudii & Socior. ap Ruin. ad cum an. §. 1. p. 234.

(*p*) Hæc *Acta* SS. Rogatiani & Donatiani MM. ap. cit. *Ruin.* § 1. p. 246. quo cum Edictum iſtud ad tempora perſequutionem illam acerbiſſimam praecedentia merito revocaveris.

(*q*) *Divini & Sacri Apices* dicebantur Imperatorum literae evocatoriae, reſcripta, mandata, Edicta, conſtitutiones ex L. 24. *de erog. mil. ann.* *Apicem* pro epiſtola habes ap. *Horat.* 3. carm. 21. 19. *Prudent.* Periſteph. 3. v. 136. *Sidon.* l. 6. ep. 8.

(*r*) Haec praefatio ad *Acta* S. Bonifacii M ap. cit. Ruin. p. 149. ex Holſten. qui ea e graeco latine reddidit.

(*s*) Ex *Actis* SS. MM. Guriae, Samoni & Abibi ap. Metaphr. quae recitat *Sur.* ad d. 15. Nov.

let, ut & a Chriſtianiſmo deficiatis, quem ſequimini, & imagini Jovis cultum tribuatis, thus in ara ſacrificantes (t) (*).

Venio

(t) *Arethas* in *Actis* ipſorum MM. ap. Lipom. t.3. fol.103. *Nolite*. ſic Praeſidem loquentem inducit „ licet innumerabilia urgeant Regum juſſa „ &c.

ADNOTATIONES.

(*) SUnt qui ad initia Diocletiani, imperio ſuffecti, debellato Carino, ad an. 284., illud Romae vulgatum edictum ferale referant, quod ſic habet „ ut nullus emeret, vel venumdaret „ aliquid, niſi ſtatunculis poſitis in eo loco, „ ubi emendi gratia ventum fuiſſet, thu„ ris exhibuiſſet incenſum. Circa inſulas, „ circa vicos, circa nymphaea quoque „ erant poſiti compulſores, qui neque „ emendi copiam darent, aut hauriendi „ aquam ipſam facultatem tribuerent, niſi „ qui idolis delibaſſent. „ Et haec quidem eſſe facta enarrant *Acta* S. Sebaſtiani, juſſu Diocletiani ſub an. 286. peremti, S. Am-

„ Et ne quiſquam potuiſſet
„ Contutari latebris,
„ Ubique componebantur
„ Hoc modo inſidiae
„ Quae cunctos compuliſſent
„ In jus idolatriae

Tum nonnulla iis conſentanea perſpicere licet in *Actis* SS. Guriae, Samonae, Abibi, Edeſſae in Meſopotamia Martyrio adfectorum ſub Diocletiano, conſcriptis ab Aretha Epiſc. Caeſareenſi ſub an. 540., ap. Lipoman. in vit. ipſorum SS. t.3.p.m. 105. §. *Ad haec*. ac Metaphr. ap. Sur. ad d. 15. Nov. & in *Actis* SS. MM. Nannetentium in Armorica provincia, ſeu Britannia minore Claudii & ſoc. mox recitatis.

Ceterum in primis Acta illa S. Sebaſtiani, certis utpote anachroniſmis non vacua, aliiſque ſcatentia vitiis, aut certo ſpuria ſunt Eruditis, aut vehementiſſime ſuſpecta & Ambroſio minime digna; atque ea quidem ratione ab Actis ſinceris Ruinartii rejecta ſunt, quidquid ſecus ſenſerint *Baron*. ad an. 286.n.3. *Jo. Neſſels a Lovanio*, *Galeſin*. *Roſweyd*. ap. & cum *Bolland*. cit. in comment. praev. §. 2. p. 257. ſq. ac partim cit. *Farlat*. p. 422.

Deinde eſto germana ſint, germanumque teſtimonium ex eis depromtum, hoc vero quae tum Romae in ea perſequutione geſta ſunt, plane probarent, at minime palam convincerent, ab expreſſo Imperatorum edicto, quod omnino ſilent, eſſe profecta. At enim ex nullo alio documento, quod Baron. & Farlat. tulerint, de ejuſmodi edicto expreſſo, quod in praeſentia quaerimus, conſtat.

broſio tributa, ap. *Bolland*. ad d. 20. Jan. §. 18. n. 65. p. 275.

Ita plane ſentit *Baron*. ad an. 286. n. 37. cui ſubcinit cit. *Farlat*. p. 422. col. 2. ſub init. Addunt, idem Edictum promulgatum protinus eſſe ap. aliquas ſaltem provincias cum Occidentis, tum Orientis, quod ex ſinceris documentis palam erui videtur. Nimirum e. c. *Ven. Beda* in hymno de paſſione S. Juſtini (alias Juſti) pueri novennis, in Gallia martyrium paſſi, Praeſide Rictiovaro ad an. circ. 295., in l. 3. oper. de an. 1563. p. 367. a verſ. 37. haec de immani perſequutione profert.

„ Non illis emendi quidquam
„ Aut vendendi copia,
„ Nec ipſam haurire aquam
„ Dabatur licentia,
„ Antequam thurificarent
„ [illegible] idolis.

Nec idem praeterea Edictum indicatum repereris ap. cetera, quae laudavimus Acta Martyrum ex Metaphr. Beda, Aretha, Ruinart. Ubi vero illud conſulto mittimus *Euſebio* adſertum hiſt. l.8. c.1. quod nempe ab interitu Carini uſque ad eam, quae decima vulgo memoratur, perſequutionem Diocletianeam, an. 202. vel inſequenti ſubortam, eccleſiam ubique gentium, Imperatoribus* faventibus aut diſſimulantibus pace optima perfruitam eſſe.

Haec enim cum feralibus perſequutionibus, quas ex Actis modo productis habemus, ac Euſebio apud Palaeſtinam degenti ignorari potuerunt, aperte pugnant, Niſi forte ſepoſueris, quae in hiſce Actis memorantur, ad tempora perſequutionis decimae referenda eſſe; eo maxime, quod illa non niſi ad extremam Ethniciſmi barbariem ac feritatem pertinere videantur.

Sed & cum iis pugnant Acta praefata,

quo-

Venio ad an. cir. 301. ſub eodem Diocletiano. Principio *ira furoris ſacrificare non eos tantum, qui ſacris miniſtrabant, ſed univerſos* (Chriſtianos) *qui erant in palatio juſſit, & in eos, ſi detrectaſſent, verberibus animadverti; datiſque ad Praepoſitos literis etiam milites cogi ad nefanda ſacrificia praecepit, ut qui non paruiſſent, militia ſolverentur* (u). Deinde an. 303. 14. Februar. Nicomediae Diocletiani *propoſitum eſt edictum, quo cavebatur ut religionis illius* (Chriſtianae) *homines carerent omni honore ac dignitate, tormentis ſubjecti eſſent, ex quocumque ordine aut gradu venirent, adverſus eos omnis actio valeret, ipſi non de injuria, non de adulterio, non de rebus ablatis agere poſſent, libertatem denique ac vocem non haberent* (x). Quin etiam (y) *haec ille primo adverſus Chriſtianos permiſerat datis legibus ut poſt tormenta damnati lentis ignibus urerentur* (z).

Tum (a) *non multo poſt aliae rurſum literae ſupervenerunt, quibus mandabatur ut omnes ubicumque Eccleſiarum Antiſtites primum quidem conjicerentur in vincula, deinde vero diis ſacrificare omnibus modis cogerentur*. Praeterea (b) *paullo poſt* (primordia perſequutionis apud Nicomediam) *Quum alii in Syria imperium adripere conati eſſent, promulgatum eſt Imperatoris Edictum ut omnes ubique Eccleſiarum Antiſtites vincti in carcerem truderentur,.. Rurſum vero quum aliud Edictum priora illa ſubſequutum fuiſſet, quo praecipiebatur ut carceribus incluſi, ſi quidem ſacrificaſſent, liberi abire ſinerentur, ſi vero id renuerent, tormentis graviſſimis cruciarentur* &c. (c)

Item *altero perſequutionis anno* (304) *vehementior adverſum nos Tyrannorum furor atque immanitas erupit. Flaviano id temporis in Palaeſtinae*

quoniam S. Juſtini paſſio ad an. circ. 287. vulgo refertur cum *Tillem.* in perſ. Diocl. ar. 2. p. m. 4. & Martyrium SS. Nannetenſium ante an. 300. ap. cit. *Ruin.*, triumpho denique Martyrum Edeſſenorum conſignatur annus 299., quo nempe Maximianus Conſul ſextum proceſſit, apud Acta eorum a Metaphraſte conſcripta, quae genuina *Allatio* ſunt in diatr. de Simeonum ſcriptis p. m. 129. ſub fin. edit. 1664.

Jam vero ex hucuſque diſputatis haec concludimus. 1°. ante perſequutionem decimam Diocletianeam aliae ſub eodem Diocletiano & Romae, & alibi excitatae ſunt. 2°. de expreſſo, quo idem Imperator illas excitaverit Edicto, diſerte non liquet. 3°. ex ſuſpectis S. Sebaſtiani Actis & illae perſequutionis circumſtantiae, quas mox recitavimus, ſuſpectae, dubiaeque fiot oportet, ſi alio documento graviori non probeotur: fortaſſe eorum ſcriptor quae carmine narravit Beda, proſa ſuis Actis inſeruit.

4°. Nec in Martyrum Nannetenſium, nec in Edeſſenorum Actis ap. Metaphr. Aeth. & Ruinart. illae de *ſtatunclus* &c. habentur circunſtantiae, quod eos perlegenti plane conſtabit, eſto apud omnes audiantur Præſides obtendere decreta Imperialia: quod utique argumento eſt, illud, quod praetenditur Romae emiſſum decretum, illico in aliis provinciis minime promulgatum fuiſſe, ſed aliud quodpiam, diverſam cruciatuum infligendorum formam praeferens.

(u) Author eſt *Lactant.* de mort. perſeq c. 10.

(x) Ibidem Author *Lact.* c. 13.

(y) Idem adjecit c. 21.

(z) *Euſeb.* hiſt. l. 8. c. 2. explicans primum illud perſequutionis generalis Edictum, addit, quod eo „ Eccleſiae quidem ad ſolum uſque dirui, ſacri vero codices flammis abſumi jubebantur „.

(a) Pergit ibidem *Euſeb.*

(b) Addit. *Euſeb.* l. 8. c. 6.

(c) Conſ. *Valeſius* in hunc Euſebii locum, de quatuor Edictis Diocletianeis diſſerens;

ſtinae Praefectura Urbanus fuerat ſubfectus, quum iterum ab Imperatore literae in Chriſtianos datae ſunt, prioribus longe quidem ſeveriores. In illis enim ſoli Eccleſiarum Dei Rectores ſacrificare jubebantur, in iſtis vero crudeliſſimum mandatum in cunctos ferebatur; ut omnes ſcilicet ubique locorum ac gentium viri, feminaeque cum filiis ſacrificia ac victimas inanimatis ſimulacris offerrent. Atque hujuſmodi erant Tyrannorum Edicta, qui ſupremo omnium Regi inſanientes bellum intentabant (d).

Inſuper an. 304. aliis 303. perſequutionis ſecundo *quum perſequutionis adverſus nos furor (e) vehementius incaluiſſet, Urbano tunc provinciam regente, primum Imperatoris miſſae ſunt literae, quibus generali praecepto jubebatur ut omnes ubique locorum ac gentium publice idolis ſacrificia ac oblationes offerrent.*

De hoc quidem Edicto loquutus eſt *Conſtantinus* M. quum haec zelo Dei ardens proferebat (*f*): Diocletianus *gladios ad puniendа crimina paratos adverſus ſanctitatem omni reprehenſione vacuam diſtrinxit. Statim igitur ſanguinolenta edicta cruentis, ut ita dicam, mucronibus ſcripſit, & judicibus praecepit ut ingenii ſolertiam ſibi a natura inſitam ad acerbiora ſupplicia excogitanda intenderent.*

Item Proculus *Judex dixit (g) juſſerunt Imperatores, vos, quae eſtis virgines, aut diis ſacrificare aut injuria meritorii* (hoc eſt meretricii) *provocari. Theodora reſpondit, puto non ignorare te, quoniam Dominus voluntatis inſpector eſt, nam voluntatem caſtitatis Deus adſpicit. Quod ſi autem haec facere cogis, non eſt meritorium, ſed violentia (h)* (*).

Inſu-

(*d*) Referunt *Acta* S. Timothei, Gazae Martyrium paſſi, ap. *Steph. Evod. Aſſeman.* qui primus Acta Chaldaico-latine edidit, in Actis MM., occidentalium, ſub init. p. 184.

(*e*) Verba ſunt *Euſeb.* de Martyr. Palaeſt. c. 3.

(*f*) Ap. *Euſeb.* in vita Conſt. l. 2. c. 51.

(*g*) Sic habent *Acta* ſincera SS. Didimi & Theodorae V. quorum paſſio apud Alexandriam revocatur ad an. 303. aut 304., ap. Bolland. ad d. 29. Apr. p. 573. & Ruin. p. 352. ſq.

(*h*) Haec plurimum faciunt pro dicendis *inferius* ubi de ſimili Romanorum lege de non occidendis virginibus abſque ſtupro praevio: quo fortaſſe Proculus heic reſpexit, videlicet ſecundum veteres Imperatorum leges. Nihilo ſecius veri ſimillimum eſt, barbarum id genus Edictum Diocletiani Collegae nomine promulgatum eſſe, quidquid contra ſentiat *Tillem.* h. e. t. 5. in perſeq. Diocl. art. 19. p. m. 50.

A D N O T A T I O.

(*) SI *Danielem Farlatum* audias in Illyrico ſacro t. 2. ubi de hiſt. Diocletiani, quam luculenter & adcurate illuſtrat, p. 369. §. *Diocletianus*, Edictis Diocletianeis huculque propoſitis illud praemittendum erat Aquilejae ab Imperatore perſcriptum intra finem vergentis anni 289. Siquidem, ait Cl. Author „ in ea urbe „ quum eſſet, per literas ad Praefectum Ur„ bis datas juſſit Chriſtianos omnes, qui „ tum Romae in vinculis erant, vel dimit„ ti, ſi Chriſto nuntium remitterent, vel ſi „ abnuerent, occidi; Chryſogonum vero „ magiſtrum Anaſtaſiae ad ſe Aquilejam „ perduci „.

Haec autem Farlatus non aliunde plane depromſit quam ex Actis S. Anaſtaſiae, ad quae hoc loci, & p. 425. & alias idem provocat. Videlicet acta ejuſmodi ap. *Bolland.* ad d. 3. Apr. p. 248. ſic habent n. 1. „ Eo tempore quum Diocletianus in Aquilejae partibus poſitus interficeret chriſtia„ nos,

Digitized by Google

Inſuper (*b*) *Diocletiano octies & Maximiano ſeptics* (an. 303.) *Conſulibus Auguſtis exivit edictum Imperatorum & Caeſarum ſuper omnem faciem terrae & propoſitum eſt per colonias & civitates Principibus & Magiſtratibus, ſuo cuique loco, ut libros deificos peterent de manu Epiſcoporum & presbyterorum. Tunc programma poſitum eſt in civitate Tibiurenſi die nonarum Juniarum*, apud Africam. Anne edictum hoc peculiare fuit, ac ſeorſim ab aliis promulgatum? Ita porro laudata Acta denotare videntur. Hiſtorici vero nonniſi Decreta quatuor a Diocletiano perſequutore univerſali profecta vulgo dignoſcunt (*).

XI. *Maximianus Herculius* Diocletiano collega adſcitus, *anno poſt ſuſceptum Imperium quinto* (297) *datis ad provinciarum Præfectos literis ſollemnia diis ſacra omnibus Romanae ditionis civitatibus imperavit. Atrox inde & ſaeva adverſum chriſtianos tempeſtas exorta eſt; capiebantur enim chriſtianae profeſſionis homines, atque exquiſitis ſuppliciis ſumma cum immanitate necabantur Cyzici* (*i*). Deinde (*k*) *tunc Praeſes Apollonium compellans* (Stratonicae patrem ethnicum) *Equidem, inquit … Hoc enim ab invictis Principibus cautum eſſe noſti, ut quicumque Jeſum, a Ju*

„ nos, relatio cucurrit de chriſtianis Praefecturae Urbanae. Tunc reſcripſit Rex „ debere omnes eos interfici, ad ſe vero ſolum Chryſogonum deſtinari. „ Et iis quidem actis ceu legitimis fidem eſſe adhibendam Farlatus p. 426., *Henſchenio* Duce, contendit.

Ceterum *Ruinart.* conſulendus in act. ſinc. a p. 346. multo graviori rationum pondere, me judice, communitus, adverſus Henſchenium Acta illa, e quibus eruit paſſionem SS. Agapes, Chioniae, Irenes, ſpuriis adnumeranda cenſuit. Atque adeo reſcriptum illud Diocletianeum Farlato probatum, illis actis inſertum, ſaltem valde dubium, ſuſpectumque ſit oportet, nobiſque ſubinde ſilentio obvolvendum.

(*b*) Sic ferunt *Acta* S. Felicis Epiſc. Afric. & M. ap. Ruin. §. 1. p. 313.

ADNOTATIO.

(*) Haec hoſtis inſenſiſſimi Edicta certa proferre licuit, ex quibus aperte colligas Diocletianeae perſequutionis binas periodos, priorem nempe localem ab exordio ſui Imperii ſub an. 284. ad an. uſque 302., alteram vero univerſalem ab hoc an. ad uſque 305. quo „ Diocletianus Nicomediae, Maximianus Mediolani purpuram depoſuerunt „ ut inquit *Euſeb.* in chron. ad an. 20. Imperii Diocletiani.

Iis tertiam localem ſubnectit. cit. *Farlat.* hiſt. Dioclet. c. 4. §. 12. ad an 305., ab hoc ſcilicet an. uſque ad 313. quo vivere deſiit. Sub hac nempe epocha Diocletianus in Dalmatia, cujus adminiſtrationem integram ſibi retinuit, chriſtianos Dalmatas Urbium & inſularum adcolas feralibus decretis peracerbe vexare non deſtitit; quo diis ſuis, quibus ſe devotiſſimum ſerebatur, praeclarum, gratumque praeſtaret obſequium. Inde vero ingens SS. Martyrum ſtrages apud Dalmatas ſub ea tempora.

Haec Author; qui tamen (ceteris, quas viderim, hiſtoriis ſubticentibus) ne vel unum quidem ſub ea periodo Martyrem ex relatis, indubiiſque documentis nominatim protulit, nec ullum in Chriſtianos decretum a Diocletiano profectum. Quibus itaque fundamentis novam illam periodum innixam dixeris?

(*i*) Haec *Acta* SS. MM. Stratonicae & Seleuci. Cyzici ap. *Steph. Evod. Aſſem.* in Actis MM. occidentalium, quae primus chaldaico-latine edidit, p. 68.

(*k*) Uti narrant ibidem eadem *Acta* p. 82. ſq.

a Judaeis Hieroſolymis crucis ſupplicio adfectum colere convicti fuerint, omni cruciatuum genere torti, interficiantur, quin etiam ut ſimilis poena adfines quoque involvat, qui ejuſmodi crimen diſſimulaſſent, quum id ſtatim ad judices detuliſſe oporteret. Cui Apollonius... Eam (Stratonicam) *itaque tua in poteſtate habeas, non abnuo, conſtitutas Edicto Principum poenas actutum luat.*

Rurſum *Maximianus impius Imperator anno Imperii ſui quinto* (eodem an. 297. apud cit. Aſſem.) *edixit ut in cunctis Romanae ditionis civitatibus ſtata Diis ſacrificia, ſollemneſque ſupplicationes fierent. Inſtante vero ſollemni quadam ethnicorum celebritate, ipſe Imperator, qui Samoſatae iis forte diebus verſabatur, Edictum ea de re promulgari, populumque ad aedem Fortunae in ipſo urbis medio poſitam convenire mandavit* (*).

Idem praeterea Maximianus ad an. 302. Romae praeceptum edidit. Nimirum *Decernitur in Senatu perſequutio. Reſcriptumque dedit Maximianus ad Venuſtianum Auguſtalem Tuſciae his verbis:*

Maximiani Reſcriptum.

„ Ex ſuggeſtione Patris noſtri Hermogeniani P. P. apud nos claruiſſe cognoſce... Ideo monemus ut ubicumque chriſtiani inventi fuerint ſuperſtionem colentes, aut ſacrificare cogantur diis, aut certe poenis intereant; facultatibuſque nudati eadem Fiſco cum tributis publicis ſocientur. Vale parens cariſſime. Dat. pridie Kal. Majas „. (*l*)

XII. *Galerius Armentarius*, dictus quoque *Maximianus*, Diocletiani & Herculii una cum Conſtantio Chloro ſubceſſor, in plagis orientalibus, quas ſibi gubernandas adſumſit, Edicta protulit in Chriſtianos. Siquidem *bello repente moto... ex lege ſatanica decretoque, quo Deus oppugnaretur (quicumque enim chriſtianus eſſet impio ſcripto exagitabatur & ad mortem ducebatur) tunc nimirum, tunc hic ter quaterque beatus Theodorus* &c. *Praeſes & Tribunus... dic, inquiunt, unde tibi innata audacia atque temeritate adverſus legem Imperatoris contumax es? nec te tremens Domini juſſis ſubmittis? neu quemadmodum placet iis, qui rerum potiuntur, adoras? Maximianus enim cum conſorte* (Maximino) *tunc imperium tenebat* (*m*). Rur-

ADNOTATIO.

(*) ITa plane ferunt *Acta* SS MM. Samoſatenſium Hipparchi & Sociorum ap. laudatum Aſſemanum p. 124. qui tamen ſpectare haec Galerium Maximianum jamjam adducendum affirmare non dubitat. Anne jure quidem? Rem Eruditis Lectoribus definiendam relinquimus.

(*l*) Sic *Acta* mſſ. S. Sabini Epiſc. Spoletini & M. quae Baron. an. 301. n. 18. ſq. protulit tanquam ſinceriſſima, cui libenter adhaeremus, quidquid contra ſuſpicetur Tillem. t. 5. de perſeq. Diocl. ar. 13.

(*m*) Haec *Nyſſen.* in vita S. Theodori Mart. Amaſeae, t. 2. oper. p. m. 1013. Similia habes in *Actis* ejuſdem Sancti ex Metaphr. ap. Surium ad d. 9. Nov. Hoc autem Edictum cum Baron. a. 304. n. 59. ac Tillemont. cit. de perſ. Diocl. §. 30. Maximiano Galerio adtribuimus, ad an. circ 305. quo una cum collega Maximiano perſequutionem univerſalem in chriſtianos Orientales movere coepit.

Rurſum *quum... Diabolus adverſus Dei ſervos turbinem commoviſſet ſub Maximiano Diocletiani genero... ſtatim impia ejus edicta per omnes regiones miſſa ſunt. Edictis autem illis id praecipiebatur, ut in omni urbe ſi quis eſſet qui nollet ad deorum culturam accedere ſine remiſſione aliqua omnibus ſuppliciis ac tormentis ſubjiceretur. Edicta vero ipſa omni terrore & regalibus minis ac periculis referta erant. Ad haec & exercitus Ducibus praeceptum fuit* &c. (*n*) (*).

XIII. *Maximinus* cognomento *Daja* vel *Daza*, & Caeſar in gubernio Orientis Galerio avunculo adlectus, & Imperator a ſe ipſo renuntiatus atrocia Edicta tulit. Nimirum (*o*) *quum Maximinus ſecundum adverſus noſtros bellum excitaſſet anno tertio perſequutionis Diocletiani, & per omnes provincias miſſa eſſent tyranni edicta, quibus Rectores jubebantur operam dare, ut omnes omnium urbium incolae diis publice ſacrificarent; quumque praecones per univerſam Caeſaream cunctos patres familias ad daemonum templa juſſu Praeſidis evocarent; ac praeterea Tribuni militum ſingulos ex tabella nominatim citarent* &c. Inſuper (*p*). *Porro in mediis urbibus, quod nunquam antea factum fuerat, civitatum adverſus nos decreta* (*q*) *& conſtitutionum Imperialium reſcripta, aereis inciſa tabulis proponebant* (*r*). Impium Maximini Reſcriptum ad ea civitatum decreta, ſic reddidit *Euſebius*. (*rr*)

(*n*) *Acta* S. Acacii M. & Soc. Byzantii ap. Bolland. ad d. 8. Mai. c. 1. p. 293.

ADNOTATIONES.

(*) I. PRo Edictis Galerii circumferri ſolet teſtimonium petitum a *Chryſoſt.* in t. 1. orat. 51. p. 566. 6. Ita Tillem. cit. in perſ. Diocl. art. 30. & Farlatit. in hiſt. Dioci. p. 448. col. 2. Ceterum ejuſmodi teſtimonium, quod conferrem, prout citatur, nec apud veteres, nec apud recentiores Chryſoſtomi editiones, quibus utor, hucuſque reperire licuit.

II. *Baron.* ad an. 304. n. 61. ſq. ad eundem Galerium refert Edicta, quae pro perſequutione Eccleſiae Caeſareenſis in Cappadocia, qua S. Gordius Centurio paſſus eſt, indicat *S. Baſil.* hom. 18. in ipſum Gordium n. 2.

Enim vero is Gordius ap. Menaea Graecorum, ex *Bolland.* ad d. 3. Jan. p. 130. paſſus eſt ſub Licinio; idemque legi ap. pervetuſtum Menologium a Cardinale Sirleto latinitate donatum, teſtetur ipſe *Baron.* in Martyrol. Rom. nota *h.* Quod quidem ex cit. Baſilii homilia veri ſimilius colligi putamus cum laud. Tillem. in nota 72. ſolierter conſulendo.

Eo maxime quod Baſilius in ea oratione, concinnata ſine dubio paullo ante an. 370. quo Epiſcopus Caeſareenſis creatus eſt, vel quum eſſet Epiſcopus uſque ad 379. quo migravit in coelum, fert, plures tum in vivis agentes martyrio Gordii teſtes oculatos adfuiſſe.

Naturae autem rerum congruentius eſt, eos teſtes perſequutionem Licinianam vidiſſe ac toleraſſe ſub an. circ. 319, quam vetuſtiorem Galerianam ante an. 313. Quocirca Edicta illa, de quibus Baſilius, Licinio jamjam adpingimus.

(*o*) Ut author eſt *Euſeb.* de Mart. Pal. c. 4.

(*p*) Verba ſunt ejuſdem *Euſeb.* hiſt. l. 9. c. 7.

(*q*) De iis loquutus *idem* eſt ibid. capp. 2. 3. 4.

(*r*) Quod olim a tempore ſaltem Conſtantini M. Edicta Imperialia figerentur ad aeternam memoriam in tabulis aeneis, ex pluribus conſtat legibus: e. c. ex L. 2. *de priv. cor. qui in ſacro pal.* L. 1. *de elim. quae inopes.* L. 4. *de ſueriis.* L. ult. *de frum. V. CP.* L. un. *de jure Italico.* L. 2. *quem ad. mun. civil.*

(*rr*) Proxime cit. l. 9. c. 7.

Maximini Reſcriptum.

Exemplum interpretationis epiſtolae, qua Maximinus reſpondit Decretis civitatum adverſum Chriſtianos ex tabula aenea Tyri deſcripta.

„ Tandem aliquando infirma humanae mentis audacia, abjectis ac diſcuſſis erroris tenebris, quae miſerorum verius, quam impiorum hominum ſenſus exſitiali ignorantiae caligine involutos antehac obſederant, perſpicere potuit ſe prolixa erga omnes bonos Deorum immortalium providentia regi & confirmari. Quae res incredibile dictu eſt quam grata, quamque jucunda nobis fuerit & accepta; quod religioſi veſtri erga Deos propoſiti illuſtriſſimum ſpecimen dederitis. Nam antea quidem nemini erat obſcurum quanta obſervantia ac religione Deos immortales coleretis; quippe quibus non nudorum & inanium verborum fides, ſed continua & ſtupenda illuſtrium facinorum miracula innotuiſſent. Unde & civitas veſtra Deorum immortalium ſedes & domicilium jure merito adpelletur. „

„ Multis certe argumentis evidentiſſime adparet, eam coeleſtium Numinum adventu ac praeſentia florere. Nunc vero Civitas veſtra, neglectis omnibus, quae ipſius intereſſe videbantur, & omiſſis precibus, quas pro reipublicae ſuae negotiis antehac nobis offerre conſueverat; ubi primum ſenſit homines deteſtandae vanitatis integrum ſerpere coepiſſe, & quaſi neglectum ac ſopitum quemdam rogum redivivis fomitibus ingentes ignium globos denuo exſcitare, confeſtim ad noſtram pietatem tanquam ad totius religionis metropolim confugit, remedium aliquod & ſubſidium efflagitans. Quod quidem ſalubre conſilium, vobis ob fidem pietatis veſtrae a Diis immortalibus ſuggeſtum eſſe non dubium eſt „.

„ Scilicet altiſſimus ille & maximus Jupiter, qui clariſſimae civitati veſtrae praeſidet, qui patrios veſtros Deos, qui uxores & liberos, qui penates & domos ab omni peſte atque exſitio ſervat incolumes, veſtris mentibus hanc ſalutarem injecit cogitationem, aperte indicans, atque oſtendens, quam eximium, quamque praeclarum & ſalutare ſit, ad cultum ipſius & ad ſacras Deorum immortalium ceremonias cum debita veneratione adcedere. Quis enim tam demens, tamque omnis ſenſus exſpers reperiri poteſt, qui non intelligat, propitia Deorum in nos benevolentia fieri, quod nec terra credita ſibi abnegat ſemina, ſpem agricolarum vana exſpectatione deludens; nec impii belli adſpectus impraepedite defixus haeret in terris; nec corrupta coeli temperie arentia pereunt corpora; nec immoderatis ventorum flatibus agitatum pelagus intumeſcit; nec ſubitae ac praeter exſpectationem ingruentes procellae perniciosam exſcitant tempeſtatem; quodque parens omnium & auctrix terra, nec ab imis ſedibus horrendo tremore concuſſa emergit, nec rurſus montes eidem ſuperpoſiti hiatu ſubito abſorbentur. Quas quidem omnes cala-

Digitized by Google

calamitates, iiſque adhuc acerbiores alias antehac ſaepius contigiſſe, nemo eſt qui ignoret „.

„ Haec porro omnia ob peſtiferum errorem inaniſſimae vanitatis ſceleratorum illorum hominum evenerunt, quo tempore error ille in animis eorum pullulavit, & univerſum propemodum terrarum orbem probro ac dedecore opplevit „.

. . . .

„ Adſpiciant in aperta camporum planicie florentes ſegetes & ſpicis quodammodo fluctuantes; prata conſiderent plantis & floribus collucentia propter opportunam imbrium irrigationem; coeli ſtatum intueantur in placidiſſimam temperiem reſtitutum. Laetentur in poſterum cuncti, quod per veſtram pietatem & ſacrificia & cultum Deorum numen fortiſſimi & potentiſſimi Martis placatum eſt, atque idcirco tranquilliſſima pace quietius perfruentes ſe ſe oblectent. Sed & quicumque caeco illo errore & ambage liberati ad rectam ſanamque ſententiam redierunt, eo magis gaudeant, tanquam ex inopinata tempeſtate, aut ex graviſſimo morbo ſervati & jucundiſſimam inpoſterum vita fruituri „.

„ Quod ſi qui in deteſtando ſuae vanitatis errore adhuc perſtant; ii quam longiſſime a veſtra urbe ac territorio ſecluſi, ſicut petiiſtis, abigantur, ut hoc pacto civitas veſtra juxta laudabile ſtudium veſtrum ac deſiderium omni piaculo ac ſcelere liberata pro inſito ſibi adfectu cum debita veneratione Deorum immortalium ſacrificiis inſerviat. „

„ Porro ut intelligatis quam grata nobis fuerit veſtra haec poſtulatio & qualiter animus noſter, etiam abſque decretis ullis ac petitionibus, ultro ſua ſponte ad beneficia viris bonis largienda promtiſſimus eſt, devotione veſtrae concedimus ut quodcumque & quammaximum volueritis beneficium pro hoc pio ac religioſo veſtro propoſito poſtuletis. „

„ Jam ergo ut id faciatis, utque adcipiatis operam date. Etenim illud abſque ulla mora conſequuturi eſtis. Quod quidem veſtrae civitati praeſtitum beneficium, cum religioſiſſimae veſtrae erga Deos immortales pietatis perpetuum deinceps erit teſtimonium; tum veſtris liberis ac nepotibus declarabit, vos pro hujuſmodi vivendi ratione ac inſtituto digna praemia a benignitate noſtra retuliſſe „.

Hucnſque ex cit. *Euſeb.* Interprete *Henr. Valeſio*.

Item *repente Edicta Maximini* (s) *contra Chriſtianos quoquo verſus per ſingulas ſunt miſſa provincias. Simul Praeſides, ipſeque Praefectus Praetorio propoſitis edictis & epiſtolis ac publicis juſſionibus inſtabant Curatoribus civitatum & Magiſtratibus ac Tabulariis ut Imperatoris praeceptum exſequutioni mandarent, quo juſſum erat ut idolorum quidem delubra, quae vetuſtate collapſa erant, omni cura ac ſtudio inſtaurarent; cunctos vero tam viros quam mulieres, una cum ſervulis & infantibus ſacrificare & libare diis immortalibus cogerent & immolatis hoſtiarum carnibus veſci; utque cuncta in foro venalia ſacrificiorum libationibus inqui-*

(s) Pergit *Euſeb.* de Mart. Pal. c. 9. edit. Valeſii.

narentur, & ante publica balnea quaſi in inſidiis collocarentur cuſtodes, qui lavantes illic homines, ſordeſque corporis expurgantes exſecrandis ſacrificiis macularent.

Praeterea (*t*) *quum tertio perſequutionis, quae diebus noſtris excitata eſt, anno* (Chr. 306.) *impii Maximini literae perveniſſent, quibus Rectores urbis jubebantur operam dare, ut omnes daemonibus ſacrafacerent; quumque praecones per cunctas civitates inclamarent, ut viri ſimul ac mulieres cum filiis ad Idolorum fana convenirent; atque idcirco Chiliarchae & Centuriones per domos, vicoſque vagantes oppidanorum cenſum agerent, & ſingulos inde nominatim citarent, ut eos ad ſacrificandum, prout ipſis imperatum fuerat, compellerent* &c.

XIV. *Licinius* Orientis Imperator ſub an. circ. 316. *lege lata praecepit ne Epiſcopi uſpiam inter ſe de ulla re conferrent, neve ulli eorum in alterius ſibi vicini eccleſiam ventitare liceret & ſynodos ac concilia de communibus negotiis habere* (*u*). Deinde *alteram legem tulit, qua jubebat ne viri orandi cauſſa in Eccleſiam Dei ſimul cum mulieribus convenirent, neve mulieres ad venerandas virtutis ſcholas diſcendi cauſſa ventitarent; poſtremo ne Epiſcopi divinae religionis praecepta mulieribus traderent, ſed ut mulieres ad id electae docendis mulieribus praeficerentur* (*x*). Haec autem quum ab omnibus riderentur, aliud quidpiam commentus eſt ad Eccleſiarum everſionem, *Juſſit enim ut ſollemnes populorum conventus extra portas in aperta planitie celebrarentur, adſerens liberum extra portas aërem turbis longe commodiorem eſſe, quam oratoria intra urbem ſita* (*y*).

Nunquam inſuper a perſequutione in Chriſtianos abſtinuit. *Quippe lege lata Epiſcopos ad gentilium aedes vetuit adcedere, ne ſcilicet chriſtianorum religio hujuſmodi obtentu propagaretur* (*z*). Item *lege lata prohibuit ne quis miſeris* (chriſtianae legis adſertoribus) *in carcere detentis alimenta humaniter ſubminiſtraret, neve quis homines in vinculis fame contabeſcentes miſeratione proſequeretur... Quin & legi adjecta erat haec poena, ut qui reis ſtipem dediſſent, pari cum reis ipſis ſupplicio plecterentur; atque in carcerem & vincula conjecti, eandem cum noxiis hominibus poenam ſubirent, qui humanitatis officia illis praeſtitiſſent*. Hujuſmodi fuere conſtitutiones *Licinii* (*a*).

Praeterea Caeſareae in Cappadocia ſub an. circ. 322. *quum tyrannus, qui tunc imperabat* (Licinius) *amaritudinem animi atque crudelitatem uſque ad Eccleſiae bellum extenderet, tolleretque adverſus pietatem manum Deo inſenſam & denuntiaretur ubique ac ediceretur in omni foro & in*

(*t*) Sic rem confirmant *Acta* S Apiani Caeſareae paſſi, edita ab Evod. Aſſem. cit. p. 191.

(*u*) Totidem verbis *Euſeb.* in vita Conſt. l. 1. c. 51. edit. Valeſ.

(*x*) *Euſeb.* idem c. 53.

(*y*) Ibid. *Euſeb.*

(*z*) Haec *Socrat.* hiſt. l. 1. c. 3. edit. Valeſ.

(*a*) Singula *Euſeb.* hiſt. l. 10. c. 8. ed. Valeſ. = Quod autem haec ultima lex adverſum chriſtianos in carcerem detruſos lata fuerit, diſertis verbis adfirmat *Farlat.* cit. p. 463. col. 1. in lectione citati loci Euſebiani, quem ipſe adducit ex l. 9. hiſt. eccl. c. 10. ſed fortaſſe aliud cogitans.

& in omni loco inſigni ut ne adoraretur Chriſtus, alioquin morte multarentur cultores; quumque praeceptum eſſet, ut omnes adorarent idola, haberentque pro diis lapides & ligna artis caelatura conformata; alioquin ſi qui dicto audientes non eſſent, perferrent intolerabilia &c. (*b*).

Denique (*c*) *poſtquam autem promulgatum eſt impium illud, ſceleſtumque Edictum* (a Licinio latum) *ut ne quis confiteretur Chriſtum, alioqui ſubeunda pericula eſſent, tum nullum non intentabatur genus ſuppliciorum, atque judices iniquitatis accendebantur multa ira ac ferina in hos pietatis cultores* &c.

XV. *Teredates* ethnicus Armeniae Rex ad an. fortaſſe circ. 316., priuſquam ad Chriſti fidem opera S. Gregorii Armenorum Apoſtoli traduceretur, quocumque per ditionem ſuam literas tranſmitti juſſit, quae hujus erant tenoris:

Edictum Teredatis.

„ Teredates Rex magnae Armeniae magnatibus, ducibus, ſatrapis, praefectis & reliquis in ditione mea ſubditis, oppidis, vicis & locis, liberis ſimul, & libertate carentibus, omnibus pacem. Providentia ſit ab auxilio deorum & plurimum alacritatis a fortiſſimo Jove, cura a Domina Diana: virtus ab Hercule virtute ornato adſit vobis & omni regioni, & reliqua. „

„ Porro omnibus annis temporum ſuorum Teredates Rex, inimicitias gerens cum Regno Perſarum, vindictam exquiſivit per pugnam & bellum, donec impleretur tempus quatuordecim annorum, quibus ſanctiſſimus Gregorius erat in carcere caſtri. Erat enim bellum duriſſimum inter Teredatem Regem & reges Perſidis. Rurſum juſſit componi ſecundum mandatum omnibus provinciis hunc in modum „.

„ Teredates magnae Armeniae Rex locis & provinciis, ſatrapiſque & belli ducibus, ac civibus, pacem. Valete, nam & nos ipſi valemus. Vos ſcitis quomodo antiquitus & a tempore progenitorum noſtrorum victoria & pax multa nobis data ſit per auxilium deorum ut omnes gentes concorditer haberemus ſubditas. Nam quando illos in ſimulacris colere non ſtuduimus, & mandata eorum contemſimus, ira ſua nos ejecerunt & expulerunt a maxima dominatione noſtra. „

„ Nunc ergo maxime propter religionem Chriſtianorum mandamus vobis (nam ſaepe contingit ut illorum aliquis inveniatur, ipſique cultum deorum praecipue impediunt) ut ſi quos tales inveniatis, in medium producatis. Nam eos manifeſtantibus & dona & honor dabuntur a Regibus: ſi vero illos non indicabunt, ſi etiam abſcondent, hi comprehenſi cum damnatis habebuntur, ductique in carceres regios moriantur, domus vero eorum publico detur. „

„ Si

(*b*) Haec *Baſil.* in ea, quam nuper laudavimus hom. 18. in Gordium M. n. 2. verſus fin.

(*c*) Verba ſunt ejuſdem *Baſil.* hom. 19. in SS. quadraginta Martyres, Sebaſte in Armenia paſſos, n. 3.

„ Si ego vel maxime non peperci dilecto meo & bene merito Gregorio, quem propter hoc mandatum, multis cruciatibus & tormentis prius ſubjectum, demum in profundiſſimum praecipitium projici juſſi, ibique ſimul a ſerpentibus devorari; neque enim magnum ejus laborem exſtimavi aliquid eſſe in comparatione ad amorem & cultum deorum, ut vobis etiam metus ſit ac timor mortis & ſub eorum vivatis providentia, & beneficia a nobis conſequamini; intelligite. Valete, & nos valemus. „ (*)

XVI. *Sapor* II. cognomento *Longaevus*, Perſarum Rex Edictis complurimis in Chriſti gregem daeſeviit quidem 40. totos annos & amplius uſque ad an. 380. quo ipſe interiit. Principio enim an.circ.327. *Inierat Sapor Perſarum Rex annum Regni ſui duodevigeſimum, ratuſque id e republica eſſe adverſus Chriſti Eccleſiam, adeo acerbam perſequutionem commovit, ut etiam eccleſias & altaria dirueret, monaſteria incenderet, graviſſimiſque oneribus univerſos chriſtianos divexaret. Haec porro Rex ad eum finem moliebatur, ut ii a Deo rerum omnium opifice deficientes, ad ignem*

ADNOTATIO.

(*) HAec Authore Agathangelo in vita perantiqua graece conſcripta S. Gregorii primi Armenorum Epiſcopi *Stiltingus Bollandianus*, ejus vitae interpres ad d.30. Sept. n.57. ſq.p.346.

Scio equidem, *Papebrochium* t.1. Mai. in Ephemer. graeco-moſch. p 43. & alias, *Tillemont*. t.5. mon. eccl. in perſeq. Dioclet. art.44. *Baillet*. de vit SS. in tab. critica in acta S. Gregorii ad d. 30. Sept. Agathangeli acta ceu fabulis & hiſtoriolis incredibilibus, aliiſque naevis refertam aut omnino rejicere, aut ſaltem valde ſuſpecta & dubia tenenda jubere.

Ego tamen malim conſentire cit. *Stiltingo*, qui prae ceteris quibuſque minutim, prolixius, & adcuratius re diſcuſſa, hiſque Agathangeli actis diligenter collatis cum ceteris fere cunctis geſta S. Gregorii concernentibus, cenſuit demum, & aperte probavit, haec acta, tametſi miſere corrupta, multiſque naevis faedata, perplura tamen continere, quae aut certa quidem ſunt, aut veri ſimilia, quam Critici praelaudati crediderint; atque adeo nec omnino probanda eſſe, nec omnino rejicienda. Confer diligenter hunc Authorem in commentat. praev. & mecum eris.

Heinc ergo pro re noſtra quod Edictum Teredatis ſpectat, veri ſatis ſimile eſt ab hoc Rege editum eſſe Seculo IV. ineunte. Quippe quod pridem ante hoc Seculum Armeni ad fidem vulgo converſi fuerint, teſtantur *Euſeb*. hiſt. l.9. c.8. & *Sozom*. l.2. c.7. & 8., quod inſuper Maximinus, qui ab an. 305. Syriam adminiſtrabat, vicinos Armenos ad cultum ſimulacrorum ac daemonum traducere per vim conatus ſit, refert ibid. *Euſeb*., quod praeterea Teredates una cum gente Armena pacem & amicitiam coleret cum populo Romano ejuſque Imperatoribus, perſpicue deducitur ex eodem *Euſeb*. paſſimque produnt rerum Teredatis Scriptores ap. cit. *Stilting*., quod demum Teredates idem tum a fide Chriſti alienus aegre ferret Deos immortales ethniciſmi in ejus imperio deſpici ac fidem chriſtianam coli & promoveri, teſtatiſſimo documento ſunt atrocia ſupplicia, quibus S. Gregorium, Ripſimen Virginem, alioſque pro fide Chriſti pugnantes dire adfici juſſit: quae omnia conſtant ex hiſtoriis Armenorum ap. *Galan*. in concil. eccl. arm. cum Rom. par. 1. hiſtoriali c.1. & ap. laud. *Stilting*.

His itaque praejactis liquido eruitur ceu veri longe ſimile, Teredatem Regem praefatum Edictum promulgaſſe, & vel ſponte quidem ſua, vel potius Galerii, aut Diocletiani ſuggeſtionibus perductum; quod ſecundum exſtimavit idem *Stilting*. ad n.58. notat. *o*.

Maneat igitur, hoc duplex Edictum, aut ſaltem quod ab Interprete dicitur *ſecundum mandatum*, ab Teredate adhuc ethnico, adeoque deorum ſuorum obſervantiſſimo, adverſum religionem ſupernaturalem conditum eſſe, atque ad omnes provincias tranſmiſſum.

ignem ſolem & aquam tanquam ad nova numina transfugerent . Si quis itaque horum inanium deorum cultum recuſaſſet , atroces & intolerandas quaeſtiones ſubire cogebatur (d); cogentibus videlicet Saporis Edictis ; quoniam *(e) macti animo agite dum , Regis Regum edictis obſequentes , ſolem , lunam , ignem praeterea & aquam ſanctis , ſtatiſque a Principe ceremoniis colite (f)*.

Deinde *anno trigeſimo Saporis* (hoc eſt Chriſti 339.) *Perſarum Regis Magi adverſum Nazarenos haec detulerunt ad Regem ... contumeliis, probriſque ſolem adcipiunt , contemnunt ignem , & nullo aquam honore dignantur . Ob haec Rex ita excanduit , ut ab itinere quod ſuſcepturus erat in oppidum Aſphareſam abſtineret , ediceretque ut caperentur Nazareni ... Ad haec Rex , reos* (chriſtianos Saporem Epiſcopum & alios ad Regem nominatim delatos) *inquit , per univerſum regnum meum exquiri, compertoſque ante triduum ad quaeſtionem vocari jubeo* &c. *(g)*

Tum *anno centeſimo decimo ſeptimo Regni Perſarum , qui fuit trigeſimus primus Saporis Regis Regum* (Chriſti 340.) *ea populum noſtrum calamitas pervaſit . Tum vero Rex* (reſponſis fortiſſimi M. Simeonis convictus & efferatus)... *irrugiit tandem horrendum in modum , terramque horrenda oratione commovit , atque edixit ut in Sacardotes ac Levitas ſine cunctatione animadverteretur , aedes ſacrae funditus exſcinderentur , ſanctiſſima Religionis monimenta conſpurcarentur , direptaque ſacri miniſterii inſtrumenta in profanos uſus abjicèrentur (h)*.

Inſuper *anno trigeſimo ſecundo Saporis Regis hoc eodem die* (in paraſceve an. Chr. 341.) *immaniſſimum promulgatum eſt Edictum , immitis exſerta romphaea , ferroque datum jus ad perniciem cujuſvis fatentis ſe eſſe chriſtianum , ut ſub jugum cogeretur & loris conſtrictus in ſervitutem adduceretur ... Illo* (Rege) *namque tonante acerbum Edictum emiſſum eſt ceu horriſonae grandinis excuſſa nubibus procella ... Etenim ab hora ſexta feriae ſextae , quae in quartam decimam lunae Aprilis diem incidit , qua Edictum illud promulgatum fuit , ad alteram uſque Dominicam Pentecoſtes* (hoc eſt Dominicam in Albis) *diebus ſcilicet decem a caedibus numquam ceſſatum (i)*.

Ceterum *re comperta* (quod nempë Azades ei cariſſimus pro fide Chriſti martyrium ſubierit) *Rex magna animi perturbatione ac moerore*

(d) Hoc initium ap. *Acta* ſincera SS. MM. Jonae , Brichieſu & ſociorum in Perſide , ea referente chaldaico-lat. *Steph. Evod. Aſſemano* in Actis ſinceris MM. Oriental. c. 5. a p. 215.

(e) Sic loquutus eſt Praeſes Jonam & Brichieſum , ibidem p. 217.

(f) Recole admonitionem Aſſemani in haec Acta .

(g) Sic *Acta* SS. Saporis Epiſc. & aliorum MM. producta ſimiliter ab cit. *Aſſem.* p. 226. ſq.

(h) *Acta* SS. MM. Simeonis Barſaboë Epiſcop. & Socior. ab cit. Aſſem. edita p. 15. 19. ſq. = Hoc porro Edictum celeberrimae perſequutioni Saporis annorum 40. initium poſuit .

(i) Sic ibidem *Acta* Azadis Eunuchi Regis & aliorum MM. deſcripta a S. Marutha , qui Synodo Nicaenae I. interfuit , & producta a cit. *Aſſem.* p. 45. 47. = De eodem Edicto eadem fere *Sozom.* hiſt. l. 2. c. 11. quem ceteri exſcripſerunt cum *Niceph.* hiſt. l. 8. c. 3 *Bolland.* ad d. 21. April. p. 845. *Hermant* in vita S Athan. l. 5. c. 26. *Ruin.* in Act. ſel. p. m. 498.

Digitized by Google

tore adflictus eſt: Edictoque cavit, ne deinceps in obvios quoſque pro ipſorum (Praeſidum) *arbitrio ſaeviretur, ſed eorum duntaxat judicia exſercerentur qui viae iſtius duces eſſe videbantur* (k). Videlicet Sapor *hanc generalem chriſtianorum caedem compreſſit, ſolos vero chriſtianae legis doctores interimi praecepit* (l).

Praeterea ſub an. regni Saporis 36., perſequutionis 6., Chriſti 345. *impius Rex juſtitiae neſcius & aequitatis, immani exarſit ira, camque repente exſenſſit, profuditque chriſtianos omnes cruento atque ſaeviſſimo Edicto proſcribens ... Edicti haec ſumma erat.*

Saporis II. *Edictum.*

„ Quicumque me amat, meumque regnum ſalvum cupit, det operam ne quis chriſtiani nominis tenax intra Perſidis fines, aut ſub ditione mea commoretur, quin ſolem adorare, atque ignem & aquam colere, veſcique animantium ſanguine compellatur. Si quis haec facere detrectaverit, hunc Praefectis actutum dedi jubeo, atque ex eorum ſententia torqueri & ultimo adfici ſupplicio „. (m)

Item ſub an. Chr. 346. Narſetus Tamſapor Praetor in quaeſtionem vocatas SS. Theclam, Mariam & alias Virgines Deo ſacras *hunc in modum compellat: vos vero niſi Regis Edicto obtemperaveritis, ut ſoli litare & nuptias inire velitis, acerbiſſimam quaeſtionem, conſtitutamque capitis poenam neutiquam evadetis. Statui enim quae in mandatis habeo celerrime perficere, atque in contumaces animadvertere* (n). E quibus conſtare videtur, ex peculiari Saporis Edicto teneri Virgines ad ineundas nuptias, ſpreto Virginitatis voto.

Rurſum ad an. 376. *trigeſimo ſeptimo noſtrae perſequutionis anno crudele & atrox Edictum adverſus cujuſcumque nominis chriſtianos promulgatum eſt, imperatumque Praefectis ut in chriſtianos exquiſitiſſimis ſuppliciis animadverterent, eoſque fuſtibus caederent, lapidibus obruerent, conficerent aerumnis* (o).

Poſtremo quum Zaruſciates quidam Praefecto, qui eorumdem Martyrum quaeſtioni praeerat, nove ſuccederet, *huic Rex impius ſeveriſſima adverſus chriſtianos mandata dederat. Inter cetera Praefectis ediverat, ut laicos quoſcumque in chriſtiana profeſſione perſeverantes exquiſitis tormentis cogerent, ad Viſitatores ſuos lapidibus obruendos* (p). Haec de Edictis Saporianis, quae clariſſ. Praeſuli *Evod. Aſſemane* debemus (q).

XVII. *In-*

(k) Sic eadem *Acta* ap cit. Aſſem. p. 50.

(l) Ita *Sozom.* l. 2. c. 11. idemque ferme repetit c. 12. ſub fin.

(m) Haec ferunt *Acta* SS. MM. Barbaſcemini Epiſc. & Socios. chaldaice exſarata ab eodem S. Marutha & latine reddita a laud. Aſſem. p. 117. = In eiſdem *Actis* alia antiquiora Edicta commemorari videntur p. 112.

(n) Sic *Acta* earum SS. Virginum & MM. a S. Marutha conſcripta & a cit. Aſſem. verſa atque primum edita, p. 124.

(o) Sic *Acta* SS. MM. Acepſimae Epiſc. & ſocior. ſimili modo conſcripta a S. Marutha, & edita a cit. Aſſem. p. 181.

(p) Sic ibidem eadem *Acta* p. 193. ſq.

(q) Ipſorum interpretationem ſaepe. dat idem *Evod.* in Admonitionibus, notiſque pereruditis ad eadem Acta, quas conſulere non pigeat. = Neque vero pluribus non laudandus *Joſ. Simon Aſſeman.*, qui primum de iis ex ipſis Actis in biblioth. Vaticana adſervatis multa diſſerueras in biblioth. orient. t. 1. a p. 184. & t. 3. par. 2. a p. LI.

XVII. *Julianus*, de quo ceu philoſopho mox loquuti ſumus, ceu Auguſtus Edicta praeſcripſit in imperii ſui auſpiciis. Nempe *jura condidit non moleſta, abſolute quaedam jubentia fieri vel arcentia, praeter pauca. Inter quae erat illud inclemens, quod docere vetuit magiſtros rhetoricos & grammaticos chriſtianos, ni tranſiſſent ad numinum cultum.* (r) Edicti ſui meminit, ejuſque rationes ethnicas exponit, chriſtianis illudens atque irridens, idem *Julianus* in haec verba:

Juliani *Epiſtola* XLII. *ad* Jamblichum,

„ Doctrinam rectam eſſe arbitramur; non verborum linguaeve magnificum & exquiſitum ſonum, ſed mentis bene conſtitutae ſanam adfectionem, & veras certaſque de bonis, & malis, honeſtis & turpibus, ſententias. Quare quiſquis aliud ſentit, aliud ſuos diſcipulos docet, is tantum videtur a ſcientia, quantum a probitate abeſſe. Ac ſi de parva re ſit linguae animique diſſenſio, in hoc ipſo etiam eſt improbus, tametſi modum non excedat ſceleris magnitudo: ſin vero in maximis rebus aliud ſentit, contraque ac ſentit docet, nonne haec cauponum, non dico bonorum, ſed nequiſſimorum, vita eſt? quippe quum id maxime doceant, quod maxime malum exſiſtimant, fallentes atque inescantes laudibus, quibuſcum ſua, ut arbitror, mala commutare volunt. „

„ Quamobrem omnes, qui quidvis docere profitentur, bonis moribus eſſe debent, neque opiniones novas & a ſenſu populari abhorrentes adferre; ſed inprimis tales eſſe debent, qui adoleſcentes in veterum ſcriptis inſtituunt, ſive ſint Rhetores, ſive Grammatici, & praecipue Sophiſtae, qui non ſolum verborum, ſed etiam morum magiſtros ſe eſſe volunt, & ad ſe philoſophiam de adminiſtrandis rebus publicis pertinere contendunt. Hoc verum ſit, nec ne, in praeſentia omitto: laudo eos, quod doctrinam tam praeſtantem exſpectant; plus certe laudaturus, ſi non mentirentur, neque ſe ipſi refellerent, dum aliud ſentiunt, aliud diſcipulis tradunt. „

„ Quid? Homerus, Heſiodus, Demoſthenes, Herodotus, Thucydides, Iſocrates, Lyſias Deos habent doctrinae ſuae duces, & auctores. Nonne eorum alii Mercurio, alii Muſis ſacros ſe eſſe arbitrabantur? Quare abſurdum eſt, qui horum libros exponunt, Deos vituperare, quos illi coluerunt. Neque tamen, quia id abſurdum puto, idcirco eos diſcipulorum cauſſa ſententiam mutare jubeo: verum do optionem, ut ne doceant quae non bona eſſe cenſent; ſin docere malunt, doceant re ipſa primum, & perſuadeant diſcipulis, neque Homerum, neque Heſiodum, neque quemquam eorum, quos interpretati ſunt, quoſque impietatis, amentiae, & er-

(r) *Ammian. Marcell.* hiſt. l. 25. c. 4. ad an. 363. edit. Hadr. Valeſii 1681. Ei ſubciunt Authores ceteri, ubi de Juliano, cum *Oroſ.* hiſt. l. 7. c. 30. aliiſque cum veteribus tum recentioribus, quos lato calamo recenſuit *J. A. Fabric.* in Luc. Evang. c. 14. a p. m. 301.

roris erga Deos condemnarunt, talem eſſe.„

„ Nam alioqui quum ex illorum ſcriptis alantur, mercedemque capiant; avariſſimos plane & ſordidiſſimos ſe fatentur, ſi paucis drachmis id facere ſubſtineant. Atque hactenus quidem multa erant, quae eos templorum aditu prohiberent: & timor undique impendens excuſabat, quo minus veriſſimae de Diis ſententiae explicarentur. Nunc autem quum Deorum munere atque conceſſu libertate potiamur, abſurdum mihi videtur ea homines docere, quae non bona eſſe arbitrentur. Quod ſi in iis quae docent, & quorum quaſi interpretes ſedent, ſapientiam eſſe ullam arbitrantur, ſtudeant primum illorum in Deos pietatem imitari.„

„ Sin in Deos ſanctiſſimos putant ab illis auctoribus peccatum eſſe, eant in Galilaeorum Eccleſias, ibique Matthaeum & Lucam interpretentur: quibus vos obtemperantes, a ſacris abſtinere jubetis. Cupio ego & aures, & linguam veſtram (ſicut vos loquere mini) renaſci in iis rebus, quarum utinam & ego ſim ſemper particeps, & omnes qui me diligunt. Doctoribus quidem, & praeceptoribus communis haec lex ſtatuatur, adoleſcentes enim qui ire volent, minime prohibentur. Iniquum ſiquidem fuerit, pueros adhuc ignaros quo ſe vertant, ab optima via rejicere, ac metu coactos ad patria inſtituta deducere. Quamquam autem verum erat iſtos tanquam impotentes, & inſanos, etiam invitos ac repugnantes curare: attamen liceat omnibus per nos ita morbo detineri. Docere enim amentes, non punire oportet.„ (s)

Tum *ſtudia authorum gentilium Chriſtianos adire prohibens ludos literarum, illis ſolis, qui deos deaſque venerarentur patere decernit.* (t) Itidem *Legem tulit ne chriſtiani humanioribus diſciplinis inſtituerentur; ne ſi linguam, ut ajebat, acuiſſent, gentilium dialecticis expeditius reſponderent.* (u) Edicta haec memoravit praeter alios, acriterque perſtrinxit Juliano ſynchronus *Greg. Nazianzenus* (x) (*). Prae-

(s) Epiſt. 42. inter opera Juliani ab *Spanhem.* edita t. 1. p. 422. ſqq. Lege not. *Petav.* in eam epiſt. ad t. 2. p. 123.

(t) *Rufin.* hiſt. l. 10. c. 52.

(u) *Socrat.* hiſt. l. 3. c. 12.

(x) Orat. 3. contra Julian. Eam conf. cum interpret. *Billii Prunaei*.

ADNOTATIO.

(*) Contendit *Baron.* ad an. 362. a n. 290. chriſtianos homines ſolum a docendo, minime vero a diſcendo, Juliani Edicto rejectos fuiſſe, quidquid edictum de non diſcendo gentilium literas adfirmarint praelaudati *Nazianz. Socr. Rufin.* quibus addi poſſunt *Sozom.* l. 5. c. 18. *Theodoret.* hiſt. l. 3. c. 4. *Auguſt.* civ. l. 18. c. 52. *Niceph.* hiſt. l. 10. c. 25.

Quandoquidem, inquit Baron., in praedicta Juliani Epiſt. 42. chriſtiani docere prohibentur, non doceri. Tum *Ambroſ.* epiſt. 30. ad Valentinian. ſcripſit „ petunt „ etiam ut illis privilegia deferas qui lo„ quendi & docendi noſtris communem „ uſum Juliani lege proxima denegarunt „ ubi vero jus diſcendi denegatum minime innuitur.

Hieron. inſuper ſcripſit in chron. „ Pro„ haereſius ſophiſta Athenienſis, lege data „ ne chriſtiani liberalium artium doctores „ eſſent, quum ſibi ſpecialiter Julianus „ concederet ut chriſtianos doceret, ſcho„ lam ſponte deſeruit. „ ubi pariter nec umbra

Praeterea *quum a Gouſtantio Julianus Caeſar factus eſſet, dedit legem ut Chriſtiani nibil in boc ſeculo poſſiderent* (*).

Rurſum *militiae cingulum non dari, niſi immolantibus jubet. Procurationem provinciarum, jurisque dicendi chriſtianis ſtatuit non debere committi, utpote quibus etiam lex propria gladio uti vetuiſſet. Et proficiebat quotidie in bujuſcemodi legibus exquirendis, quibus & ſi quid verſutum, vel callidum, tamen quod minus videretur crudele decerneret.* (y) Item *quaſi turpiſſimi cujuſdam criminis adcuſatis, novandum nobis cognomentum cenſuit, Galilaeos pro chriſtianis nominans, atque ita vocari publica lege decernens.* (z) Quin etiam *pecuniam a chriſtianis veteratorie extorquere cogitavit. Nam illis qui ſacrificare renuebant, mulctam impoſuit pecuniariam; ipſaque exactio in vere chriſtianos ſevera & exquiſita fuit...*

umbra quidem de lege, ne diſcerent chriſtiani.

Haec ille, qui rurſum in ſuae opinionis ſuffragium adſciſcere poterat *Marcellinum* mox productum, ubi nempe legem memorat inclementem de non docendo, neutiquam inclementiorem de non diſcendo.

Ceterum vehementer miramur, Baronium argumenta haec negantia tot, tantiſque eximiae fidei adfirmantibus praetuliſſe. Eſto quidem Edictum illud de non diſcendo ex epiſt. 42. Juliani extrudi nequeat; cur autem aliud ea de re Imperator non elicuerit, quod ſcriptores ſynchroni viderint, & adſeruerint, deinceps vero perierit, nec noſtra aetate proſtet? Porro licet Authores omnes Baronio laudatos Edictum praetereat, nullus tamen eorum adfirmat latum non eſſe; qua igitur ratione tot aliis, tantiſque, itemque ſynchronis, latum eſſe diſerte teſtantibus omnino neganda fides?

Apage nugas. Nec audiendus Annalium Parens, uti nobiſcum ſentiunt Eruditi Viri eum *Hermantio* in vita S. Baſil. l. 2. c. 26. & in elucidat. ad ipſum caput p. m. 625. ſq. *Pag.* ſenior. in crit. Baron. in citatum Baronii locum, *Tillem.* t. 7 in perſeq Iul. art. 9. & in notis, nota 3. ubi Hermantium exſcripſiſſe videtur, ſi hic citius vitam Baſilii in vulgus emiſerit.

ADNOTATIO.

(*) ITa proferunt *Acta* S. Gallicani praefixa paſſioni SS. Joan. & Paulli ap. *Bolland.* ad d. 25. Jun. n. 8. p. 38. Haec tamen Acta, quantumvis perantiqua, & e mſſ. codicibus ſex compilata, parvae fidei ſunt apud Eruditos eum *Tillem.* t. 7. ubi de perſeq. Juliani nota 6. quibus laud. *Bolland.* adcedere videntur.

Et ſignanter quidem de lege in Actis tradita, haec *Bolland.* in adnotatis lit. *z.* „ non invenio, qui Juliano hujuſmodi legem „ exprobraverit, ſed alias eo tendentes, qui„ bus praeſertim eccleſiae ſpoliarentur.„ Haec itidem *Tillem.* cit. adnotat. verſus fin. „ id nec ullus hucuſque dixit, nec dicere „ potuit.„

At, inquis, legem hanc eliei poſſe ex animo Juliani, prout eum ipſe explicat epiſt. 43. ad Hecebolum, ubi de *Galilaeis*, hoc eſt chriſtianis, orationem inſtituens, haec ſcribit.

„ Quod ipſis a lege admirabili imperatum eſt, quo facilius in regnum coelorum „ veniant, nos ad id hominibus opem tuli„ mus, eorumque pecunias omnes ab Edeſ„ ſenorum eccleſia tolli juſſimus, ut militi„ dividantur & facultates ut noſtris privatis „ adtribuantur; quo illi pauperes facti ſapiant, „ neque regno coeleſti, quod nunc etiam „ ſperant, priventur.„

Ceterum licet haec Juliani animum in bona chriſtianorum iniquiſſimum prodant, nequit vero inde liquido depromi, legem pariter, de qua lis eſt, quam nemo unus, quod ſciam, alias memorat, edixiſſe. Quocirca eam & nos ut ſubdititiam rejicimus.

(y) Haec praelaudatus *Rufin.* l. 10. c. 32.

(z) *Nazianz.* in praecit. orat. contra Julian.

fuit . . . Iſta quidem utebatur lege non ſolum in locis , quae ipſe peragravit , ſed in illis etiam , ad quae minime acceſſerat . (a)

Inſuper *Edicta adverſus aedes ſacras , tum publice propoſita , tum privatim explete , & donariorum ac pecuniarum depraedationem non magis ab impietate , quam ab avaritia manantem , & ſuppellectilis ſacrae direptionem profanis manibus indigne & contumelioſe tractatae praeteream* (b). Quid plura? *Clericis omnem immunitatem , honorem & frumenti congiaria ipſis a Conſtantino donata ademit , legeſque eorum cauſſa conditas abrogavit , & eos denuo curiis addixit* &c. (c) Demum *conſtituebat chriſtianos omni libertate & filucia ſpoliare , eoſque ab omnibus rebus arcere , conciliis , foro , publicis coetibus , ipſiſque adeo tribunalibus : neque enim fas eſſe quemquam iis uti , qui aris antepoſitis thura non adoleverit , tantamque tantae rei mercedem pependerit . O leges , & Legislatores , & Principes!* &c. (d). Haec Julianus ex chriſtiano ethnicus .

Hactenus de Imperialibus Edictis in ſupernam religionem , ejuſque cultores ſub IV. priora Secula nobis haud indiligenter adſertis , ac vindicatis . Cetera vero poſteriorum temporum alias , ſi faverit Deus , dabimus (e) (*).

E vul-

(a) *Socr.* hiſt. l. 3. c. 11.
(b) Praememoratus *Nazianz.*
(c) *Sozom.* hiſt. l. 5. c. 5.
(d) *Nazianz.* ibidem .
(e) In comment. de Hiſt. dogmatico-polemica univerſali , quam promiſimus in diſſ. de Scholaſt. vindicata edit. Genuae 1766. in praefat. p. xv.

ADNOTATIONES.

(*) I EN tibi totidem verbis exceptam ex probatiſſimis documentis , quam diu exoptavimus , nec ab ullo excipere licuit , collectionem , aut ſeriem ejuſmodi Edictorum , rariorum quidem , quae diſertis verbis dictata ſint ab Imperatoribus (haec enim perrara ſunt quae exſſent apud Scriptores etiam diligentiſſimos) complurium vero , quorum ſummam monimenta vetera palam explicant . Haec porro Edicta , quo nomine intelligas quoque velim Imperatorum Geutilium literas & reſcripta , potiſſima ſunt capita & fundamenta , quibus percelebris de perſequutionibus in Eccleſiam hiſtoria , una cum chronologia ſolide innititur .

Porro ſi *Lactantium* audias Inſtit. l. 5. c. 11. , *Domitius Ulpianus* , celeberrimus ille Jure conſultus , & fidei chriſtianae adſertoribus infenſiſſimus , exſtinctus an. Chr. 226. „ de officio Proconſulis libro VII. „ Reſcripta Principum nefaria collegerat , „ ut doceret quibus poenis adfici oporteret eos , qui ſe cultores Dei (hoc eſt „ *Chriſtianos*) confiterentur . „ Quorum et vero Principum ea fuerint Reſcripta , quae cum eodem libro VII. Ulpiani diu perierunt , niſi eorum , qui uſque ad obitum Ulpiani perſequutiones in chriſtianos excitaverunt ?

Iis quippe cit. *Lactantius* haec proxime praemiſerat „ quin etiam ſceleratiſſimi „ homicidae contra pios jura impia condiderunt ; nam & conſtitutiones ſacrilegae , „ & diſputationes Juriſperitorum leguntur „ injuſtae , „ quae quidem non niſi ad Edicta Principum perſequutorum referri poſſunt .

Ergo ne , inquies , ſingulis hiſce perſequutoribus peculiaria adſcribenda Edicta ? Hoc autem admiſſo , longe plura quam nos indicavimus , condita ſunt . Siquidem haec habemus ex *Chriſoſt.* io l. quod Chriſtus ſit Deus contra Judaeos atque Gentil. n. 15. c. 1. edit. noviſſ. p. 578.

„ Gentiles erant Imperatores Auguſtus , Tiberius , Cajus , Nero , Veſpaſianus , Titus , & poſt illum omnes uſque „ ad tempus beati Conſtantini Imperatoris : omneſque illi , alii minus , alii ve„ hemen-

E vulgo reliquo Paganorum

I. *Ii vulgo plerique omnes* religionem noſtram ſupernaturalem ; quod Deos everteret ſuos, novoſque induceret cum natura ſenſili pugnan-

,, hementius Eccleſiam oppugnabant , oppugnabant tamen omnes , Quod ſi qui ,, eorum viſi ſunt mitius agere , hoc ipſum ,, tamen quod Imperatores palam in impietate viverent , materia bellorum erat, ,, quum alii, qui ipſis adulabantur , gratiam illorum captantes Eccleſiae bellum ,, inferrent. ,, Haec ille.

Quid ? quod quum perſequutiones univerſales , ac pleraeque locales in variis provinciis exſequutioni mandatae ſunt, & quidem non niſi juſſu Principum perſequutorum , haec oportuit juſſa ad earundem provinciarum Praeſides reſcriptis emitti.

Ceterum antiqua obtinuit apud Romanos lex , ne ulla toto Imperio religio nova admitteretur ſine publica ſaltem authoritate, quam mihi *Tullius* l. 2. de legib. c. 8. ubi ſummam legum Romanarum exhibet , retuliſſe videtur ſub init. in haec verba ,, ſeparatim nemo habeſſit (ideſt *habuerit*) deos : neve novos , ſed ne advenas , niſi publice adſcitos , privatim ,, colunto ,, .

Heinc autem religio vera , quae Chriſtum Deum colit , ac Romanorum deos funditus rejicit , abſque lege ulteriore apud Romanos interdicta erat , cunctiſque proſcriptionibus abnoxia. Adde , quod neque Chriſtus Deus pacto ullo adſcitus eſt Romae , quemadmodum adſcitus publice eſt olim Aeſculapius Epidauro , ac Poſſinuote adcerſita eſt Mater Deum .

Quin immo Chriſtum Deum , vel ipſo Tiberio Imp. enixe poſtulante adſciſci Senatus Romanus expreſſe repudiavit ; quippe vetus erat decretum ne quis Deus ab Imperatore conſecraretur , niſi a Senatu probatus : quod diſertis verbis retulit *Tertul.* in apologe. c. 5. ſub init. cui ceteri vulgo conſentiunt cum *Euſeb.* hiſt. l. 2. c. 2. quidquid *Tanaquillus Gaber* epiſtolar. l. 2. ep. 12 a p. m. 33. edit. 1674. leviſſimis fretus conjecturis Aſto Doctori fidem deneget. (conferendus cit. *Gaber* cum notis *Valeſii* ad laudatum Euſebii locum .)

Jam vero poterant ſubinde & Imperatores Romani , & Praeſides Provinciarum , iis cum decretis obtinentibus , quamlibet in chriſtianos vexationem excitare ; immo ad id negotii quodvis Edictum novum omnino ſupervacaneum videri poſſet . Ideirco priora fortaſſe Edicta in Chriſti cultores , prout ea Ulpiano collecta Lactantius retulit , haud formam novae legis praeſeſerunt , ſed modum duntaxat in perſequutionibus obſervandum , videlicet quantum ad qualitatem poenarum ex placito Principum infligendarum Chriſti cultoribus .

Igitur ad hunc ſaltem modum habendum in vexationibus gravioribus & univerſalibus expectandum fuiſſe videtur Reſcriptum authenticum ad Praefectos Provinciarum directum , quidquid ii deinceps Praefecti feris barbariores in vexandis fidelibus nullum plerumque tenuerint modum . Id quod & hiſtoriae , & Acta ſincera Martyrum paſſim commonſtrant .

Sane ii ferme plerique omnes illi adſimiles Edeſſae Praeſidi in Diocletianea perſequutione , de quo *Arethas* in Actis SS. MM. Guriae , Samonae & Abibi ap. Lipom. t. 3. fol. verſo 102. haec tradidit:

,, Furebat rabie incitatus adverſum ,, Chriſtianos is , qui paullo ante miſſus ,, provinciae regendae fuerat Praeſes . Porro rabies illa id unum ſpectabat , quemadmodum ei , a quo miſſus fuerat , ,, omnibus in rebus gratificaretur . Itaque ,, nihil prorſus omittebat eorum , quae eos ,, preſtare par eſt , qui furoris ſui ſociis ,, omnibus in rebus inſerviunt. ,, Maneat ergo ex probabili argumento , Edicta multo plura , quam nos indicavimus , ab Principibus Romanis perſequutoribus fuiſſe condita . De ceteris autem non Romanis haud facilis dictu res eſt .

Quo plane ſubvertitur argumentum illud , quo *Henr. Dodwellus* diſſ. Cyprianica 11. paucitatem Martyrum convincere adnititur , inquiens ,, paucos Imperatores ,, Eccleſiam fuiſſe perſequutos , pauciora ,, Edicta adverſus fideles lata recenſeri . ,, Compluria ſiquidem ſunt , quae nos lata eſſe indicavimus .

II. Edictis Imperialibus plura ſubnecti poſſent a Romanis Praeſidibus provinciarum , hoc procul dubio jure ornatis , literis conſignata . Unum heic plurium inſtar recitare ſufficiat Edictum ab Agrippa in Urbe Philippi an. 318. ſub Licinio Imp. ex *Actis* S. Theodotae M. ſub init. apcit,

Digitized by Google

gnantes pietatis ſupernae ritus, odio pluſquam Vatiniano exſecrabantur; ſubinde noſtrates ceu ejuſdem cultores paſſim ſugillabant, diriſque devovebant. Heinc porro in eos illa nominum calumnioſorum plauſtra. Siquidem, ut cetera quamplurima mittam, Chriſtiani ſub priora ſecula Paganis audiebant *Athei*, quod opinione eorum nullum colerent Deum qui ſuos omnes deridebant & adſpernabantur; *Impii*, quod deos longe exterminarent; *Graeci Impoſtores*, quod inducta falſa religione mundo imponerent; *Magi*, *Superſtitioſi*, *Malefici*, quod miracula ab eis patrata praeſtigiis, & ſuperſtitioſis ac maleficis artibus adſcriberent; *Deſperati*, quod corpori ſuo pro fide Chriſti minime parcerent; *Latebroſa* demum & *lucifuga natio*, quod ad devitandum perſequutorum furorem opus eis eſſet conventus ſuos religioſos noctu agere (*f*).

II. *Se-*

cit. *Evod. Aſſem.* in Act. MM. occid.

Nimirum „ Agrippa Praefectus ſol„ lemne diis ſacrificium & Apollini feſtum „ facturus, edixit ut omnes iiſdem immo„ larent, eaque ſecum celebritate fruerentur. „ Quum autem Theodota meretrix Edi„ cto obtemperare recuſaret, apud Praeſidem „ accuſata eſt: Theodota, delatores dice„ bant, Edictum tuum parvi pendens, Apol„ lini litare detrectat. „ Atque Theodotam illico tormentis addici jubet.

III. Si deveniamus ad reliqua id genus Edicta cum ab Principibus, tum ab Judicibus inferioribus voce tenus prolata, haec propemodum innumera ſint oportet. Quandoquidem, ſi pauciores excipias, vel a tumultuantibus populis, vel a quibuſdam privatis hominibus ſaevis in odium ſupernae fidei peremtos; at maximus tamen SS. Martyrum numerus, qui vulgo innumerabiles dicuntur contra *Doduvellum* & perpaucos alios, ex ejuſmodi Edictorum injuria & violentia periit & coronam reportavit; adeo ut jure adſeras, tot te aut virtute exſtitiſſe memorata Edicta, quot Martyres ex hoc maximo numero in menaeis, in martyrologiis, in Actis Martyrum, in ceteris quibuſque tabulis eccleſiaſticis recenſentur, ſi quippe univerſi (quod ethnicos judices ſub iv. priora ſecula ſpectat) juſſu vel authoritate publica cecidiſſe exſiſtimantur.

Et in hanc porro claſſem prae primis illi Principes revocandi, de quorum perſequutionibus in chriſtianos certo conſtat, minime vero de Edicto literis conſignato. Eorum omnium inſtar ſit *Athanaricus* Rex Gothorum, atrox chriſtiani nominis perſequutor ad an circ. 372 ex *Epiph* haer. 70.n.15. *Auguſt.* l.18. civ. c 52. *Oroſ.* hiſt. l. 7. c. 32 *Sozom.* hiſt. l. 6. c. 37 at de cujus Edicto perſcripto nulla uſpiam, quod ſciam, injecta mentio.

Licet autem ex cit. *Sozom.* dicatur Athanaricus adminiſtris *mandaſſe* ut ſtatuam quandam in carpento collocatam per ſingula chriſti cultorum tabernacula circumducerent, ut eam nempe adorarent, ipſique ſacrificarent, alioqui extemplo perituri; hoc vero *mandaſſe* praeceptum regium qualecumque denotat, minime dictatum, calamoque perſcriptum.

Quam etiam ab cauſſam inter perſequutores ſaeviſſimos numeramus *Julium Maximinum* Imperio ſubſectum an. 237., minime vero inter conditores imperialium Edictorum; eſto audiam *Euſebium* hiſt. l. 6. c. 28. de illo ſcribentem „ perſequutione „ excitata ſolos eccleſiarum Antiſtites, ut„ pote evangelicae praedicationis authores „ interfici juſſit. „

Id ipſum dicendum ducimus de *Numeriano* Imp. ſub. an. 274. Apri ſoceri inſidiis occiſo, ac de paucis aliis, hoc praeciſe quod apud vetera Martyrologia Chriſti cultores aliqui adſerantur eorum *juſſibus* Martyrii lauream reportaſſe.

(*f*) Haec diſtribute colligas ex *Atheneg.* in legat. pro Chriſt. *Suet.* in Nerone c. 16. *Tacito* l 15. annal. c. 44. *Plin* l. 10. epiſt. 97. *Juſtino* apol. 1. *Arnob.* l. 1. contra gent. *Lactant.* inſt. l. 5. c. 9. *Minuc.* in Octav. c. 8. *Prudent.* περὶ ςεφανῶν hym. 10. de S. Romano ver. 868. *Hieron.* epiſt. ad Furiam, *Euſeb.* hiſt. l. 4. c. 15. Hanc in rem plura, & accurate quidem more ſuo *Bingham.* orig. eccl. l. 1. c. 2. quem conſulas.

II. *Sectae Philoſophorum*, quae poſt Servatorem natum ſuperſtites cum laude florebant, quam ſui Principes ferro & igne cruentabant, Religionem ſupernam rationum vi ac pondere, ſeu potius obcaecatarum mentium ſophiſmatis & cavillis inſectabantur. Sic enim e. c. e prioribus Seculis *Pitagorei Novi* cum *Q. Sextio*, nobili inter Romanos viro, *Sotione Alexandrino*, *Moderato* eloquentiſſimo, veteribus impenſe laudato, *Apollonio Tyaneo*.

Sic *Platonici* cum *Theone Smyrnaeo*, *Alcinoo*, *Numenio Syro*, *Maximo Tyrio*. Sic *Eclectici* cum *Ammonio*, *Plotino*, *Amelio* natione Tuſco. Sic *Peripatetici* cum *Alexandro Aphrodiſaeo* in Cariae urbe Aphrodiſiade nato, *Themiſtio*, *Simplicio* Ammonii Hermeae ac Damaſcii auditore.

Sic *Cynici* cum *Muſſonio* Babylonio, *Demetrio*, *Menippo*. Sic *Stoici* cum *L. Ann. Seneca* Cordubenſi apud Hiſpaniam Boeticam, *Epicteto* Hierapolitano Phryge, *M. Aurelio Antonino* Imp. purpurato philoſopho. Sic *Epicurei* cum *Cajo Plinio ſecundo* ſeniore, & *Diogene Laërtio*. *Sceptici* demum cum *Menodoro* Nicomedienſi, *Theoda* Laodiceno, *Herodoto*, *Sexto Empirico* vulgo Chaeronenſi, *Saturnino* (g).

Haud alia plane ejuſmodi ſophiſtarum noſtram in rem ſenſa fuerunt, ac ea, quae Scriptores ſub initium advocati, atque ſectis mox enuntiatis diſtributione adcommoda adſcribendi, ſatis ſuperque aperuerunt; nec enim putaverim, quidquam iſti ediſſererent, quam quod in ſcholis ſuis fere omnium, in novam fidelium ſectam ira flagrantium una vox eſſet; nec rurſum veri ſit cuiquam ſimile, tot tantaſque calumnias Chriſti cultoribus impactas aliunde profectas eſſe, quam ab ſcholis Philoſophorum. Criminationum in res chriſtianas ab graecis Sophiſtis objectarum ſummam ſibi invicte confutandam propoſuit: *Euſeb* (h) (*)

Ex

(g) De pluribus Scepticis perbelle *Huet*. in tr. philoſ. de infirmitate humanae mentis l. 1. c. 14. & alias.

(h) Praep. ev. l. 1. c. 2.

ADNOTATIO.

(*) Profecto nec primus, nec unus Euſebius criminationes illas revincere, & ab eis veritatem ſupernae religionis vindicare incredibili ſtudio, atque eximia cum doctrinae ſacrae, tum prophanae eruditionis ſuppellectile adgreſſus eſt. Id enim egregie praeſtiterunt alii Patres ſub priora Eccleſiae ſecula, quum ſophiſtarum dogmata ubique obtinebant, donec ſeculo iv. vergente, proſtrata jam Ethniciſmi ſuperſtitio ſilvas & pagos quaereret, & pauci qui ſupererant Philoſophi, in angulis latitarent. (Lege *Nourryum* in adpar. t. 1. l. 2. diſſ. 9. c. 1. ſect. 1. §. 2. 3.)

Ita quidem in commentariis dogmatico-polemicis pro vera religione contra Gentiles editis, *Quadratus* Athenarum Epiſcopus, *Agrippa*, cognomento Caſtor, aliis Paſtor, *Juſtinus*, *Athenagoras*, *Miltiades*, *Apollonius*, *Tatianus*, *Rhodon* chriſtiani Philoſophi, *Theophilus* Epiſc. Antiochenus, alii valde plurimi, quos laudatos & quantum ad commentarios polemicos hodieque exſtantes contra Gentiles in ſynopim redactos habes ap. *Dupin*. in biblioth.

Jam vero tanta argumentorum copia & vi noſtrates pugiles pro vera religione diſſeruerunt & falſam Gentilium oppugnarunt, ut haec ſenſim deficeret, quidquid contra Philoſophi pudore ſuffuſi, animum tamen non deſpondentes, conarentur obſiſtere,

Porro

Ex Judaeis

I. *Gens iſta* mire contumax, ſub ſole meridiano caecutiens, Meſſiam Chriſtum uſque modo adventaſſe pernegat. Subinde ſacros novi foederis codices ſceleſtiſſime repudiat, atque adeo quidquid ipſi perhibent

Porro facile credi nequit, quot iſti curis, vigiliis, lucubrationibus, artibus uſi ſunt, ut evidentias rerum obſcurarent, & ſuperſtitionem heinc inde miſere ruentem pacto aliquo ſubſulcirent. Hac plane de cauſſa commenta mira excogitarunt, quibus energiam rationum noſtratum ſubter fugerent: quae magis ridicula rationique diſſona in eorum ſyſtematis videbantur, aut temperabant, aut e medio tollebant; quae vero in ſyſtemate orthodoxo maxime rationi conſona, & ſuis met ſapientioribus ethnicis cum plauſu recepta animadvertebant, vocibus immutatis, ac tacito chriſtianorum nomine, cooptabant.

Quin etiam arcana in diſciplinis ſuis myſteria ſimulabant; adparitiones deorum & ab iis oracula ſibi revelata confingebant; morum ſanctimoniam, quae divinus Chriſtianiſmi caracter erat, & tenendam docebant ſcriptis, & aemulari ſtudebant factis; quumque mirum in modum premerentur Chriſti Servatoris miraculis, quae nec inficiari, nec praeſtigiis adſtribuere ratio ſineret, perſimiles confinxerunt heroes miraculorum editores, ut puta prae ceteris Pythagoram & Apollonium Tyaneum, quo nempe & chriſtiana gens Chriſto ſuo non ſuperbiret, & gens ethnica inſuperabilem miraculorum divinorum vim eluderet.

Sed & illud hac in re praecipuum fuit, quod nempe ut chriſtianiſmo a Patribus vindicato modis omnibus obſiſteretur, *Ammonius* parentibus fidelibus natus, ſtrenuus ethniciſmi profeſſor, ſectam Eclecticam cuderit, aut reformarit, ejuſdemque ſectatores ſummi ſtudii excoluerint.

In qua nempe nullius Philoſophiae Antiſtitis ſyſtema tenendum praeſcribitur; ſed pro arbitrio quae rationi magis conſentanea videntur dogmata adoptantur; tum hominum probatiſſimorum extaſes, portenta, miracula, una cum deorum adparitionibus & oraculis ad probos viros effuſis admittuntur; conciliatio itidem Platonis cum Ariſtotele tentata; ſectionum aliarum praecepta plurima rejecta, nec pauca quidem ex ſcholis chriſtianis excepta, ex iis praeſertim, quae tractationem de Deo ac divina familia, ſimulque moralem puriorem ſpectant.

Ceterum nec ſingulare iſtud conſilium de ſecta, in patrocinium ſuperſtitionis paganae labantis efficta, falſis utique, fucatiſque moliitionibus innixa, efficere potuit, quominus ſuperſtitio non corrueret penitus, & chriſtianiſmo victori manus daret.

Profecto Juliano (quem *diviniſſimum* vocavit Eunapius in vita Aedeſii) imperante e cocito reſurrexiſſe viſa eſt vana haec & putida ſuperſtitio, quam Conſtantinus extinxerat, ac ſub illius auſpiciis triumphum canere auditi ſunt percelebres ex ſchola Alexandrina & aliis Philoſophi; ut puta *Ammian. Marcellinus*, *Maximus*, *Aedeſius*, *Priſcus*, *Julianus* Cappadox, *Libanius*, *Proaereſius*, *Chryſanthius*, aliique nominis fama iis conſimiles.

Et vero nec diu haec tripudia ſubſtiterunt. Vix enim Juliano in bello Perſico miſerrime extincto ſuffectus eſt Jovianus ad an. 363., in ſignis olim chriſtianae fidei confeſſor „ eodem tempore (verba ſunt *Socratis* hiſt. l. 3. c. 24.) cuncta „ gentilium templa ubique occludebantur, „ ipſique daemonum ſacerdotes variis in „ locis ubi quiſque poterat ſeſe abdebant. „ Sed & Philoſophi pallium deponebant, „ & vulgarem habitum ſumebant. Sublata „ item eſt publica illa per victimarum „ ſanguinem contaminatio, quam Juliani „ temporibus ad nauſeam uſque celebra„ verunt. „

Addit *Sozom.* de Joviano differens l. 6. c. 3. „ Quum experimento didiciſſet, ita „ Dei ob deceſſoris ſui impietatem inve„ ctas eſſe calamitates Imperio Romano, „ nihil cunctatus, ſcripſit Rectoribus Pro„ vinciarum, ut in Eccleſia convenirent, „ & divinum Numen ſtudioſe colerent, „ ſolamque chriſtianorum fidem Romanis „ eſſe venerandam. „

Quo plane, toto ſaltem Romano Imperio juſtiſſima idolatriae clades inflicta eſt, ac neceſſaria conſequutione Philoſophiae cuicumque paganae chriſtianis dogmatis adverſanti; adeo, ut ſubinde nulli licuerit ejuſmodi Philoſophiam excolere, qui ſpiſ-

fis

Digitized by Google

hibent ordinem ſupernaturalem concernens; ut puta Chriſti divinitatem, myſteria, geſta, miracula, Sacramenta, gratiam, eccleſiam &c. Haec enim apud pervicacem gentem fidei confeſſio, vel potius confuſio, *fide perfecta adventum Meſſiae credo, ac etiamſi retardet, nihilominus ſemper illum expectabo donec veniat* (*i*) Ejuſmodi fanaticorum odia, infectationes, contumelias, probra, convicia, qua voce, qua ſcriptis effuſa in Religionem ſupernam a Chriſto inſtitutam, ejuſque ſacra quis enumerando par ſit?

Jam tum ſub novae Legis initium Chriſtianos viperino animo adpellabant iidem *impoſtores*, quemadmodum & Legislatorem Chriſtum *impoſtorem* (*k*). Quin etiam ut caracterem iſtum nequiſſimum ad poſteros propagarent, ex Hieroſolyma ad omnes univerſi orbis ſynagogas miſſi ſunt nuntii atque emiſſarii, qui eos a quadam ſecta nefaria nuperrime a Jeſu quodam Galilaeo *impoſtore* excitata ſibi cavere commonerent. (*l*) Tum illos ab authore ejuſdem ſectae per ludibrium atque immane probrum *Nazarenos* vocabant, eoque nomine exſecrabantur, diris devovebant, precibus ad Deum fuſis maledicebant. (*m*) Quid plura? Infinitus ſim oportet, ſi omnes calumnias judaicas in Religionem chriſtianam recenſeri adgrediar. De iis plura tempore differemus. (*n*)

Ex Mahumedanis

I. *Mahumedes* idem Pſeudo-propheta, & vulgatus Alcorani conſarcinator de vera Chriſti Religione portentoſe fabulatur in hoc opere. Primum enim Chriſtianos ſaepiſſime *infideles* vocitat. Tum adſectatoribus ſuis religionem colendam praeſcribit ex judaica, chriſtiana & mahumedana conflatam (*o*) immo confundit & adprobat religiones quaslibet, & unicuique ſuam profitenti religionem, dummodo in Deum unum credat, & bona operetur, dat ſpem ſalutis (*p*). Neque mihi audiendus *Hadrian. Relandus* (*q*) ubi Surarum loca, in quibus portentoſa haec dogmata apertiſſime deprehendimus, neſcio quo conſilio, in mitem, nec adeo abſurdum ſenſum detorquet; contra vulgo nitentibus noſtris dogmatum Alcorani interpretibus & op-

ſis ſub tenebris non delitеſceret inglorius.

Haec ſummatim de indole & fatis Philoſophiae gentilium ſupernae Religioni ſub iv. priora ſecula refraganti; quae quidem facile confirmari poſſent ex *Eunap.* in vit. Philoſ. *Philoſtr.* vit. Apoll. Tyan. *Porph.* vit. Plotini, *Jambl.* de myſt. Aegypt. & vit. Pythagorae, *Marino* vit. Procli, *Lact. ut.* inſt. l. 7. c 7. *Auguſt.* civ. l. 10. c. 25. l. 12. c. 20. l. 13. c. 19. *Balto* in defenſ. Patrum Platoniſmi adeuſatorum, *Scriptorib.* hiſt. Philoſoph. paganae recent. cum primis *Bruckero* t. 2. ubi de ſecta eccleſtica.

(*i*) Eſt confeſſionis artic. xii. quem hebraico-latinum cum ceteris retulit *Buxtorſ.* in Synag. judaic. c. 3. p. 14.

(*k*) Conf. *Hieron.* ep. 54. ad Furiam n. 5.

(*l*) Haec retulit *Juſtin.* dial. cum Triph. n. 108.

(*m*) Lege *Hieron.* in cap. 49. Iſaiae.

(*n*) Interea conſule ſis *Buxtorſ.* cit. capp. 10. 18. 21. 29. ac deinde unum pro multis *Pfeiffer.* in theol judaic. exercit. 5. qua deſcribitur obtrectator Apella ex pandectis talmudicis & ipſorum met ſcriptis.

(*o*) Conf. *Jo. Conrad. Scvvarz* de Mahumedo plagiario c. 1. 2. ſqq.

(*p*) In Sura 2. & 5. interprete *Ludov. Marraccio*.

(*q*) De relig. Mahumedica l. 2. §. 2.

Digitized by Google

pugnatoribus. (*r*) Poſtremo Chriſtum Dominum nec Deum eſſe, nec Legiſlatorem a Deo miſſum, nec mundi cruenta obita morte Redemtorem nebulo infandus commentus eſt (*ſ*). Ut mittam Ss. Triadem pluraque Myſteria divinitus revelata, a quibus valde abhorruit (*t*) nec non ſacrae Scripturae Oracula ab eodem paſſim interpolata ſeu corrupta (*u*).

II. *Interpretes Alcorani* plane non pauci inter Doctores Mahumedanos, & *Moslemos* prae primis, eadem adprobant anti-dogmata, & confirmare atque defendere pluribus moliuntur. Tantae ſiquidem exſtimationis apud eos Alcoranus eſt, ut eum plerique increatum & aeternum adſerant; plureſque itidem vulgo putent, nihil illo melius aut fieri aut excogitari unquam potuiſſe. (*x*) Ex iis quidem Interpretibus celebriores paſſim recitat & perſtringit laud. *Marrac.* (*y*) permultos itidem primum exhibuerat *Hottingerus*. (*z*) (*)

III. *Ahmed*, filius Abdolalim pro Alcorano apologiam confecit. (*a*)

IV. *Ahmed* filius Zin Alabedin, Perſae Aſphahenſis, aliis Perſarum ſapientibus ſymbolam ferentibus, commentarium conſcripſit adver-

(*r*) Cum *Dion. Cartuſ. Turrecrem. Guadagnol. Gonzalezio*, *Marrac.* &c.

(*ſ*) In Suris 3. 4. 5. & aliis.

(*t*) Ejuſmodi errores ſparſim in propriis ſedibus memoramus.

(*u*) Plura in iſtos Alcorani errores & pravum ſenſum in Religionem chriſtianam dabunt *Mich. Nau* S. I. in relig. chriſt. contra Alcoranum defenſa, *Guadagnol.* in apol. pro rel. chr. *Gonzal.* demonſtrat. contra Mahumed. *Hottinger.* theſ. philolog. *Levin. VVarnerus* in compend. hiſtor. eorum, quae Mahumedani de Chriſto & praecipuis aliquot relig. chriſt. capitib. tradiderunt, *Jo. Andreas* in confuſione ſectae Mahumed. *Richard.* in confutatione Alcorani, *Jo. Galenſis* tr. de vita & doctr. Mahumedi, *VVidmenſtadius* in notis ad theolog. Mahumedi atque epitome Alcorani, *Angel. a S. Joſeph* Carm. excalc. in pharmacopaea perſica. *Pfeiffer.* cit. exercit. 6. th. 31. ſq. *Marracc.* in prodr. & in confut. Alcorani.

(*x*) Legito *Pfeiffer.* cit. th. 31. ſqq. a p. 314. & cit. *Marracc.* in prodromo ubi de Alcorano c. 6. a p. 43.

(*y*) In confutationib. Alcorani.

(*z*) In bibl. orient. p. 158. ſqq.

ADNOTATIO.

(*) IIs quaſi eadem omnino ſentientes pronum eſt ſubnectere perplurimas Mahumediſmi ſectas veteres, in quas hic a prima ſui origine diſtractus eſt. Eas cum praecipuis erroribus recenſitas habes ap. *Marrac.* t. 1. par. 3. c. 24. a p. 73. ex hiſtor. arabica Iſmaëlis, filii Aly.

Tum ceteras fere quaſque recentiores, quas pariter una cum naevis inſignioribus ibidem deſcripſit *Marrac.* c. 25. ſq. a p. 85. ex hiſtor. Ricauti de ſtatu Imperii Othomanici hodierno.

Enim vero ex iis jure primum excipiendi *Capmeſſalii* vulgo dicti, hoc eſt diſcipuli Meſſiae, quod credant, pro pugnentque Chriſtum eſſe Deum ac mundi Redemtorem. Deinde *Muſerini*, quippe qui non modo chriſtianam, ſed & aliam quamlibet religionem repudiantes, Atheiſmum impune profitentur. *Kadezadali mixti* demum, qui nempe Mahumediſmum cum Chriſtianiſmo mirum in modum quantum ad leges, dogmata, & mores permiſcent, confunduntque.

De reliquis vero factionibus quis ſciens prudens merito ambigat, conſentire cum duce ſuo in capitibus ſaltem primariis pſeudo-religionis ab eo inſtitutae, tantoque inſipientium plauſu receptae?

(*a*) Eam recitat *Marrac.* t. 1. ubi de Alcorano c. 6. p. 43. & alias.

adverſum chriſtianam teligionem, anreiis caracteribns typis excuſſum; eum praenotavit *Politor ſpeculi*, & ad Urbanum P. VIII. tranſmiſit, ut eidem reſpondendum curaret.

Nimirum Ahmed, ejuſque ſocii hoc commentario pro virili conati ſunt obruere librum alium ſacra dogmata Religionis ſupernae continentem, probantemque, a quodam *Jeſuita* editum ſub titulo *Speculum verum oſtendens*. Perſarum itaque librum anti dogmaticum Urbani ejuſdem juſſu egregie confutavit laudatus *Philipp. Guadaguolus* e Cler. Reg. Min. linguae arabicae in Lyceo Romano Profeſſor Clariſſimus, (*b*)

Ex Haereticis nomen chriſtianum jactitantibus

I. *Obtrectatores* nominibus contumelioſis ſupernae Religionis ejuſve cultorum complures in ſcenam producere licet. Nimirum, *Montaniſtae* chriſtianos orthodoxos per ludibrium vocarunt Pſychicos, hoc eſt mundanos, ſeculares, carnales. (*c*)... *Novatiani* Apoſtatas, Capitolinos, Synedrianos (*d*)... *Chiliaſtae* Allegoriſtas (*e*)... *Manichaei* Simplices, hoc eſt ingenii hebetis homines, & eorum Epiſcopos ſimpliciorum magiſtros (*f*)... *Gnoſtici* Idiotas ac nihil ſcientes (*g*)... *Ariani* Euſtathianos, Paullinos, Homouſianos, Athanaſianos (*h*)... *Aëtiani* Chronitas (*i*)... *Appollinariſtae* Anthropolatras (*k*)... *Origeniſtae* Philoſarcas, Carneos, Animales, Jumenta, Luteos, Piloſiotas (*l*).. Tum *VValdenſes* dixerunt per contemtum orthodoxos ſumme ſuperſtitioſos, *Lutherani* Papiſtas, *Calvinicolae* Idololatras &c.

II. *Obtrectatores alii*, qui Religione orthodoxa faediſſime conculcata, hujus dotes & notas inſigniores ſectis ſuis acatholicis jactabundi vendicaverint, permulti fuerunt, fuſiore oratione alias advocandi.

III. *Pelagiani* in rem ſupernaturalem exinde peccaſſe incuſantur, quoniam *ſollemne atque perpetuum ipſis fuit, ut dona Dei re ipſa naturam longe lateque ſuperantia nudis viribus humanae libertatis adſcriberent. In hoc enim errore proprie haereſis Pelagiana ſita eſt.* (*m*)

IV. *VVillelmus Poſtellus*, Barentonius. vir alias doctiſſimus, ſed non ſatis integra & ſana mente, ad an. circ. 1550. primus omnium finxiſſe, aut ſomniaſſe fertur, conflandam eſſe religionem ex chriſtiana, judaica & turcica; tum ſectas demum univerſas ad portum ſalutis deducendas fore per Chriſtum. (*n*)

 V. *Men-*

(*b*) In apol. pro chriſt. relig. edit. Romae 1631. Lege ejus Praefationes.

(*c*) Conf. *Tert.* contra Prax. c. 1. & de monogam. c. 1. *Clem.* Al. l. 4. ſtrom.

(*d*) Nominum energiam exponit *S. Pacian.* epiſt. 2. ad Sympronian.

(*e*) Ex *Euſeb.* hiſt. l. 7. c. 24.

(*f*) Ex diſputatione Archel. cum Manete ap. *Zacagninum* in collectan. gr. lat. p. 7. edit. 1698.

(*g*) Adeas *Iren.* l. 1. c. 15.

(*h*) Conſule *Sozom.* hiſt. l. 6. c. 21, ac *Tillemont.* mon. hiſt. t. 6. art. 81.

(*i*) Ap. vulgatum *Athanaſ.* dial. 2. de Trinit.

(*k*) Contumelioſi nominis meminit *Nazianz.* t. 1. orat. 51.

(*l*) Ap. *Hieron.* in caput 29. Jerem. & epiſt. olim 61. ad Pammach. In nomen *Piloſiotas* conferri poteſt *Bingham.* orig. eccl. l. 1. c. 2. §. 17.

(*m*) Haec totidem verbis *Janſen. Ipreuſ.* de haer. pelag. l. 3. c. 23. p. m. 74. Videndus hanc in rem *Suar.* de grat. t. 1. proleg. 5. c. 2. 2 n. 3.

(*n*) Conſ. *Liedan.* in dubitant. dial. 2.

V. *Mennonitae*, authore *Mennone Simonis*, ex Parocho in Friſia pſeudo-epiſcopo Anabaptiſtarum, ſub fin. Sec. XVI. ſuſtinuerunt, ſingulis quibuſque eccleſiis Chriſtum profitentibus rationem verae ac revelatae religionis competere. (o)

VI. *Hoſtes jurati Rei & Religionis ſupernaturalis* dubio procul habendi qui unum quodlibet ex Myſteriis, Miraculis, Vaticiniis, & ceteris omnibus, quae ſecundum ſenſum & conſenſum verae Eccleſiae, ceu revelata coelitus a Domino, ſacro Scripturarum codice continentur, aut ab inerrante traditione adcepta ſunt, elata fronte adſpernantur & pernegant. Verbo, Omnes & ſinguli haeretici.

VII. *Indifferentes*, Anabaptiſtarum proles foeda & intoleranda, qui ulli cuiquam Religioni chriſtianae nomen darent, ſingulas quaſque perinde probas & ad ſalutem utiles crediderunt. (p) Ii vero deinceps jam a Sec. XVI. in ſectas plures diſtincti, quas utique conſtituerunt *Libertini*, *Tolerantes*, *Politici*, *Adiaphoriſtae*, *Syncretici*, *Pietiſtae*, *Independentes*, in varias hac in re ſententias abierunt. Fuerunt ſiquidem qui ſimpliciter docuerint, rationem cultus erga Deum uniuſcujuſque, prout eam magis commodam & opportunam exſiſtimaverit, libertati relinquendam eſſe. Et huic quidem obſcurae, falſaeque doctrinae innixus ſuam inſtituiſſe fertur apud Anglos ſectam an. circ. 1619. *Jo. Robinſon*, quam ſubinde *Bridgeſius*, *Simſonius*, *VVardius* inter Hollandos propagarunt. (q)

Alii rurſum adtequationem ſalutis reſtringunt ad ſolam & quamlibet Religionem chriſtianam, in qua videlicet profeſſores ſinguli credere tenentur in unum Deum & in unum Chriſtum Redemtorem ſub uno eodemque baptiſmate. Quocirca diſcrimen, ajunt, quod inter Romanos, Luthericos, Calviniſtas &c. intercedit, nec in ſubſtantia eſt, nec in fundamento fidei, ſed in rebus duntaxat erga ſalutem adiaphoris.

Sed & *ii* praeterea in binas factiones ſubſcinduntur. Quippe *Liberiores* plerique tenent, ad ſalutem ſatis eſſe fidem in Chriſtum modo quodam confuſo, tametſi praecipua de Chriſto myſteria, ut puta natura duplex cum una perſona, paſſio, reſurrectio, & reliqua id genus in ſpecie, aut explicate non adtingantur. *Rigidiores* vero, cohors altera ſubſtinet, promovetque ceu neceſſarium & ſufficiens ad ſalutem, quod articuli praecipui de Ss. Triade ac de Chriſto Domino credantur, quos nempe vocant fundamentales, eſſentiales, ſubſtantiales, & neceſſarios ad ſalutem, relictis quibuſque ceteris, tanquam adcidentalibus, arbitrariis, adiaphoris; quos utique credere pro libitu poſſis aut inficiari citra periculum ſalutis. Porro quinam illi ſint univerſim in materia Religionis revelatae articuli fundamentales, inter hoſce doctores non convenit; nullus adtamen eorum non putat,

(o) Adi ſis *Hoſium* l. I. de haereſ. ſui temporis, in Memnonitis, *Lindan.* cit. dial. 3. *Florim.* de haereſ. l. 4. c. 15. *Pluchet.* in lexico art. *Anabaptiſtae*, pene ſub fin.

(p) Recole ſis *Pluchet.* proxime cit.

(q) Vide, ſi licet, *Arndium* in lexico ant. eccl. p. 502. ſqq & *Stockmanium* in elucidar. p. 287.

putat, quod ſatis ſit ad ſalutem illos ad eum ſenſum profiteri, quo credenda docentur in ſecta ſua. (r)

VIII. *Antonina* vulgo *Antonieta de Burignon*, phanatica errorum magiſtra, univerſalem religionum quarumlibet tolerantiam, complures ſequuta duces, admiſit. Perpaucis vero doctrinae impiae diſcipulis relictis, animam efflavit an. 1674. (*)

Et ve-

(r) Adeundus hanc in rem *Pichler* in Theol. pol. par. 1. controv. 1. art. 5. & 9. ubi plurimos palmaris hujuſce erroris adſectatores & enumerat, & valide oppugnat; item *Eberhard. Stoſch* in continuatione hiſt. Jablonski, t. 3. ad Sec. XVIII. ſect. 1. §. 35. ubi & alios Indifferentiſmi ſectatores producit.

ADNOTATIO.

(*) Haec ex authore neſcio quo mihi olim exſcripta. Ceterum quiſquis ille ſit, ab hoc naevo faediſſimo nobis vindicanda jure venit honeſtiſſima & literata haec Virgo, in urbe Flandriae, quae Inſularum nomen habet, vulgo *Lille* orta 1616. 13. Jan. novemdecim librorum Auctrix, & poſt fortunam variam Franekerae in Provincia Friſiae denata 1680. 30. Oct.

Profecto Burignoniae ingenioſiſſimae fata fuerunt plurimum varia, tum vehementer ſingularia ejus doctrinae dogmata, quae porro, ut in novis ſyſtematum productionibus uſu venit, & alii turmatim amplexi ſunt ceu novae Magiſtrae diſcipuli, & alii acerrime confutarunt, ceu hoſtes jurati parentis ſectae novae.

Haec quidem fuſe narrata diſcimus ex vita interiore & exteriore ejuſdem *Antoninae*, ſuimet biographae, *Petro Poireto* ſtrenuo ejus defenſore & apologiſta in continuat. ipſius vitae, *Actis Erud. Lipſ.* Authore *Sechendorfio* ad an. 1636. in Januar. a p. 9. & ad an. 1687. ad Maj. p. 233. ſq. *Novellis* aut Nuntiis Reip. Literat. ad an. 1685 in Apr. art. 9. & in Maj. art. 8. *Baelio* dict. crit. & *Continuat. Morer.* art. *Antoinietta Bourignon.*

Quod autem ejus doctrinam ſpectat (qui noſtrae diſſertationis ſcopus eſt) mirum quot quantique errores adſigentur Antoninae, ſub fide ac dogmatis catholico-romanae Religionis enutritae, adultae, ac procul dubio demortuae. Adcuſatur quidem perplurium opinionum longe heteroclitarum; ut puta quod Chriſtus & Adam hermaphroditae nati ſint; quod Chriſtus Dominus duobus conſtiterit corporibus; quod rudis quidam Chiliaſmus nos maneat; quod revelationes ſibi a Deo exceptae, illis quas praeſtat Codex ſacer, aequiparandae ſint; quod verae Eccleſiae obventura ſit everſio univerſalis, ac praeclara deinde innovatio; quod ſe novi Evangelii nuntiam eſſe crediderit & praedicarit.

Traducta inſuper eſt Infidelitatis erga Ss. Triadem, &, quod eodem recidit, erga Deitatem Chriſti & S. Spiritus; tum quod tenuerit, Chriſtum ab Adamo ante Evam genitum fuiſſe; itemque interceſſionem Chriſti pro ſalute hominum eo valuiſſe, ut gentiles etiam, quibus Evangelium de Chriſto non praedicatur, virtute ſua ſalvi fieri poſſint adverſum Paulli effatum *Act.* 24. 12., quod demum Romano-Catholicis quoque, quorum alumna erat, apoſtatam a vero Chriſtianiſmo ſtrenue objecerit, omnemque eorum cultum, diſciplinam, ſanctimoniam, novas etiam coetuum religioſorum reformationes pro nihilo habuerit: adeo ut exinde doctrina Bourignoniana plerique, poſtremis temporibus, adriſerit Scoticae gentis Doctoribus, qui eam avide amplexi ſunt, & etiamnum fortaſſe profitentur.

Sed enim ex hiſce criminationibus nonnullas, nempe craſſiores confutavit ardenter Antonina eadem vulgata Sleſvici caſtae fidei confeſſione ſub an. 1673., tum ferme reliquas alii ejuſdem patroni, fautores & apologetae, prae primis cit. *Poiretus* adverſum Sechendorfium, Baelium, Jurium.

Quid tum vero? Litem hanc, obſcuram ſane, nimiumque utrimque implexam excurere heic ac definise, nec vacat, nec praeſtat. Eſto tamen aliquam partem, vel etiam maximam ex indicatis opinamentis & erroribus animo foverit Antonina; exinde vero, ſi quid adſequor, nondum liquido colligere licet, cam religionum quarumlibet

Tole-

Et vero Tolerantiſmum illum inter ſectas chriſtianas promoverunt prae primis *Jo. Lokius* (s) *Petr. Baelius* (t) *Jo. Clericus* (u) *Author* editionis operum Spinoſae . (x)

Ex grege impio Deiſtarum recentium

I. *Progenies haec viperarum* , naturae immaniter faventium , ac divinae cuiquam revelationi perridicule ac impie adverſantium , per varias Europae regiones duobus praeſertim poſtremis ſeculis diriſſime propagata eſt. Nomen ipſis familiare apud Gallos *Espriss forts* , apud Anglos , Germanoſque *Frey Greyſter* , *Frey-Deucker* , apud Italos *Spiriti forti* . Eos jure adpellaveris *Philoſophaſtros Chriſtianos-Ethnicos* , hoc eſt Monſtrum horrendum ingens. *Deiſtae* tamen ac *Naturaliſtae* vulgo audiunt , quoniam admiſſa religione naturali Dei unius , ſupernaturalem aut libere revelatam omnino reſpuunt ; adeo ut religionem illam ceu numeris omnibus abſolutam ſummis efferant praeconiis , iſtam vero ceu mille capitibus repugnantem vehementer deprimant : tum *Rationaliſtae* quod pertendant , naturae ac ſpeciatim rationis humanae vires ad omnia , quae ſalutis aeternae cauſſa cognoſcenda ſunt , abunde ſufficere. En tibi praecipuos , ſi Atheos & Polytheos exceperis , rei & religionis noſtrae adverſarios , olim in caſtris Chriſtianorum ſacro

Tolerantiſmum univerſalem profeſſam eſſe , ſuoſque adſectatores docuiſſe .

Quod ſi qua fides cit. Sechendorfio , Quackeris , Anabaptiſtis , Memnoniſtis , Labadiſtis , Luthero , ceteriſque religionis pſeudo-reformatoribus inimicam ſe ferebat Antonina : quid ergo harum ſaltem pſeudo-religionum promiſcuam communionem ac tolerantiam aegerrime non tulerit ?

Lego equidem ap. ipſum *Sechendorf.* p. 56. formulam pactorum , quae promittere tenebantur in numerum filiorum ſpiritalium Burignoniae recepti , nihil omnino tamen quod praetenſum Tolerantiſmum ſubolere videatur , deprehendere licet .

At vero , reponas , haec ibidem ſacrae formulae recitandae praemiſit *Seckendorf.* ,, „ recepit itaque ipſa , nullo religionis diſcrimine , quotquot pro matre ſpirituali „ eam agnoſcere , & ad pacti , quod praeſcripſerat , formulam obligare ſe voluerunt . „ Probavit itaque & pro palam adprobavit in ejus ſecta religionum omnium tolerantiam .

Sed nemo tamen unus ſibilationem probaverit tuam . Haud enim illa alumnos ſub magiſterium recipiebat ſuum , nullo religionis diſcrimine , ut unuſquiſque in coetu ſuo alias viciſſim tolerans , falſam , cui addictus eſſet , religionem profiteri pergeret , ſed (utor verbis praelaudatae formulae) ut Chriſtum imitentur , ejuſque diſcipulos , qui non fuerint de hoc mundo , „ hujus ſub ſignis renovata promiſſione in „ Baptiſmo facta „

Hic ergo ſcopus , in quem molimina Burignoniae contendebant , ut nempe cujuſlibet ſectae alumni unam colerent deinceps religionem , quam unice veram credebat , unum imitantes Chriſtum , renovata fide in Baptiſmate promiſſa , quae una in omnibus eſſe debet .

Utut itaque ſit de geſtis , dogmatis , opinionibus , ſcriptis noſtrae Virginis , nequit ex documento veri ſimili , quod ſciam , inſimulari ceu Tolerantiſmi omnium religionum adſertrix .

De rebus famoſae Burignoniae praeter citatos , egerunt *Mollerus* latine in iſag. ad hiſt. Cherſ. Cimbr. par. a. c. 6. §. 7. ac germanice *Colberg* in Chriſtianiſmo Platonico par. a. c. .o. & *Arnold* hiſt. haeretic. & haereſ. par. 3. c. 16. & par 4. s. 3. n. 17. Ita eos recitant *Continuat. Morer.* Conſule iis quos manibus noſtris terere non licuit.

(s) In epiſtola quadam prolixa , ejus operibus inſerta .

(t) In comment. philoſophico

(u) In diſſ. de eligenda inter diſſidenter chriſtianos ſententia .

(x) In longa praefat.

ſacro baptiſmate initiatos. Proh Deus immortalis, quantus eorum numerus! E compluribus paucos adcipe.

II. *Ex Anglis*. Agmen duxiſſe fertur *Eduardus Herbertus* primum Baro Caſtri Inſulae de Kerry apud Hibernos, paucisque poſt annis Baro de Cherbury in Anglia creatus a Carolo I. fato functus 1648. 20. Aug. annorum 45. Cujus illud effatum eſt „ quidquid neque per „ inſtinctum naturalem, ſenſum internum, ſenſum externum, ne- „ que diſcurſum innoteſcit, tanquam verum proprie dictum nullo pa- „ cto probari poteſt „ Tum illud „ Unicam veritatis normam in ne- „ ceſſariis facimus conſenſum ipſum univerſalem „. (*y*) Ex iis primum eſt baſis & fundamentum, cui ceteri ejus errores innituntur. Alterum vero aperte denotat, in nullis rebus, nec in iis quae ad religionem pertinent, quidquam ut verum eſſe tenendum niſi omnium conſenſio adcedat: unde tacite jubet omnia ferme Myſteria & dogmata chriſtianae fidei eſſe repudianda, pro quibus utique univerſalis hominum conſenſus plane deeſt. (*z*)

Thom. Hobbes Malmesburiae in agro Wiltonienſi natus, an.1679. 4. Dec. aetatis ſuae 91. exſtinctus. (*a*) Hobbeſium pauci laudarunt: multo plures diris devoverunt (*b*) ... *Jo. Tolandus*, vita functus 1722. (*c*) ... *Ant. Collins* in provincia Eſſequienſi Theſaurarius, qui ad plures abiit 1729. (*d*) ... *Guillelm. Lyons* (*e*) ... *Ant. Ashley Cooper*, Comes de Schaftsbury. (*f*)

Thom. VVolſton, Collegii Sidnecani in Cantabrigia Socius (*g*) .... *Matth. Tindal* (*h*) ... *Georg. Jonſtonus* (*i*) ... *Thom. Morgan* Medicinae Doctor, Arianus primum, mox Socinianus, tum Quakerus, poſtremo Deiſta (*k*) ... *Mandeville* pariter Medicinae Doctor (*l*) ... *Carolus Blount* (*m*) qui tandem ſibi ipſi manus violentas intulit.

Domin.

(*y*) In l. de veritate prout diſtinguitur a revelatione, a veriſimili, a poſſibili & a falſo.

(*z*) Conf. *Pope-Blount* in cenſ. celebr. Author. in Herberto, *VValch.* in miſcell. ſacr. l. 1. exſercit. 6. § 5. *Budde.* de atheiſmo & ſuperſt. c. 2. §. 27.

(*a*) In libris 3. de cive, & in Leviathan, ſeu de materia, forma & poteſtate civitatis eccleſiaſticae & civilis, paſſim.

(*b*) De hoc impio Scriptore plura cit. *Pope. Bl.* in Hobbeſio, & *Brucker.* hiſt. phil. t. 2. ubi de Hobbeſio.

(*c*) In Pantheiſtico, edit. 1720. & in tr. de relig. chr. abſque myſteriis.

(*d*) In l. de libert. cogitandi, primum edito 1713. & in l. altero de fundament. & rationib. chr. relig.

(*e*) In tr. de infallibilit. dignit. praeſtantia humanae mentis, edit. circ. 1723.

(*f*) In Caracteriſticis.

(*g*) In antiqua apolog. pro verit. relig. chriſt. contra Judaeos & Ethnic. innovata, edit. 1705. & in epiſt. variis edit. 1720. & in ſex diſcurſ. ſup. mirac. Salvatoris, edit. 1727. & 1729. Vide ſis *Le Moine* in diſſ. hiſtor. ſup. fatis V Volſtoni.

(*h*) In l. praenotato *Chriſtianiti as olde as the creation* edit. 1730.

(*i*) In defenſ. errorum Tindali edit. 1733.

(*k*) In l. de morali philoſoph. edit. 1737.

(*l*) In l. de fabula muſcarum ad mel, ſeu de bono, quod in Publicum infert corruptio particularium civium, referente cit. *Le Moine*.

(*m*) In ſcriptis variis ap. *Lelandum* in delineatione praecipuorum ſcriptorum Deiſtarum, quae in Anglia lucem viderunt, epiſt. 4.

Domin. de St. Evremond. (n) ... *Thom. Chubb*, artem olim chirothecas, deinde candelas faciendi profeſſus (o) ... *Henricus* Comes de Bolingbroke, vir alias ingenii & eruditionis politioris laude clarus apud ſuos, cui tamen pleraque ex dogmatis praecipuis chriſtianae legis meram habent fabulam, licet non inutilem ad plebem in officio continendam (p) ... *Anonymus* (q) nec non *Scriptor alter ignotus*, qui tractatum illius ex anglico vertit in gallicum. (r)

III. *Ex Gallis*. Inficietus ille *Simon Tyſſot de Patot* (s) ... *Franc. Arovet de Voltaire* Poëta & Hiſtoricus haud omni laude defraudandus, at in multis virga ferrea caſtigandus (t) ... *La Serre* (u) ... *Diderotus* Medicus Pariſienſis (x) ... *Touſſaint* Çauſidicus Pariſienſis (y) ... *Deslandes*. (z) Hic autem paullo ante obitum ſcriptorum, quibus ſacrae religioni illudere voluit, poenitentia ductus eſt ... *Jo. Jacob. Rouſſeau* Civis Genevenſis, hodierno Seculo apud Deiſtas magnum nomen. (a) Ejus tamen epiſtolae Hagae Comitum authoritate publica flammis traditae ſunt.

Jo. Martin. de Prades Presb. Montalbanenſis & Theol. Baccallaureus. (b) Impias ejus theſes mox damnarunt plerique Galliae Epiſcopi cum Ill. Chriſtophoro de Beaumont Archiep. Pariſienſi in docum pastorali ſub d. 29. Jan. 1752., tum Sorbona eadem, & poſtremo Bened. P. XIV. eas prohibuit, proſcripſitque Conſt. *Commiſſa nobiſ.* d. 22. Maii 1752. tanquam *reſpective falſas; piarum aurium offenſivas, male ſonantes, temerarias, erroneas, blaſphemas, impias, haereſi proximas, haereticas, ac faventes Deiſtarum ac Materialiſtarum erroribus*. Idem vero de Prades, neſcio quid iis repoſuerit in ſua Apologia (c) quam nempe evolvere non licuit. Hoc tamen conſtat, ipſum e Gallia profugum, Berolinum ſe recepiſſe, & poſt revocatos errores muneri eccleſiaſtico in Sileſia fuiſſe admotum. (d)

Helvetius Marchio d'Argens (e) ... *Hubertia* Virgo Lugdunenſis, nomi-

(n) In peſtifero libello de vera relig. ex ſacro codice demonſtrata, edit. gallice a Gilberto Burneto Londini 1745.

(o) In l. pro relig. natur. edit. 1746 Recole cit. *Leland.*

(p) In libris v poſthumis contra relig. chriſt. edit. a Davide Mallet Londini 1754.

(q) In tr. de ratione humana.

(r) In praefat. prolixa ad ipſum tr.

(s) In libello *Voyages & Aventures de Jaques Maſſe*, & in epiſt. ſelectis edit. 1727. & in l. de rel. natur. edit. 1766.

(t) In epiſt. ad Uraniam, in Virgine Aurelianenſi, in dictionar. philoſoph. ſparſim. Conf. *Anonym.* de errorib. Volterii t. 2. c. 3.

(u) In libello *Examen de la religion, dont on cherche l'eclarciſſeman de bonne foi, attribué a Monſ. St. Evremond.*, edit. 1745.

(x) In famoſo tr. *Penſées philoſophiques*, & *Lettres ſur les aveugles*.

(y) In l. *Les moeurs*.

(z) In libello *Reflexions ſur les grands hommes morts en plaiſantant*, edit. 1712.

(a) In Emilio, ſeu de educatione libris 4 & in epiſtolis *Lettres ecrites de la montagne*, edit. 1764. Amſtelod. prae primis epiſt. 3. Conf. *Erneſt.* theol. bibl. t. 3. p. 824. ac t. 4. p. 259. ſq.

(b) In theſibus publice defenſis Pariſiis 1751. 18. Nov. ſub titulo „ Hieruſalem coe„ leſti. Quaeſtio theologica: Quis eſt ille, „ cujus in faciem Deus inſpiravit ſpiraculum „ vitae? Geneſ. 27.

(c) Edita Amſtelodami 1753.

(d) Adi ſis *Acta hiſt. eccleſ.* t. 16. p. 106. ſqq.

(e) In l. de ſpiritu, cujus tamen theoremata revocaſſe videtur in epiſtola, quae circumfertur, nobis lecta, ad quemdam Jeſuitam conſcripta; & alias.

Digitized by Google

nominis famam apud multos haud exiguam conſequuta, ſi quia fides pleriſque ſit, qui ejus ſcripta tanquam Deiſmo faventia confutarunt (*f*) *Anonymi permulti*, qui obſcurum nomen ſuum evulgare non auſi, ſcripta nefanda titulis variis praenotarunt (*g*).

IV. *Ex Germanis* fertur *Carol. Auguſtus Gebhardus* (*h*)... *Jo. Laurent. Schmidius* (*i*)... *Hatzfeld* nobilis Saxo, in Religionem vero ignobiliter inſolens ac infidelis (*k*)... *Georg. Schade* Holſatus (*l*).

V. Quod *Italia* itidem Seculo ſuperiori complura ejuſmodi monſtra in ſinu ſuo foverit, ſententia eſt *Paulli Erneſti Jablonski* (*m*) freti authoritate ſui *Sam. Parckeri*. (*n*) Ceterum qui ea tempeſtate vulgo numerantur in Italia hoſtes fidei, potius inter Atheos recenſeri conſueverunt cum Jordano Bruno, Andr. Caeſalpino, Coſma Ruggerio (*o*) aut inter Polytheos cum Joſ. Franc. Borrio nobili Mediolanenſi, qui divam Virginem Matrem voluit, dixitque Deam (*p*) minime vero inter id genus Deiſtas, de quibus in praeſentia diſputamus.

VI. De *Belgio* inſuper quid ſimile ſibi reponendum duxerit quicumque audierit querimoniam illam amariſſimam *Gisberti Voëtii*, qui inclarebat an. 1644., in haec verba (*q*) *Belgium noſtrum, vere libertinorum, omniumque fanaticorem Africam, his peſtibus quam maxime fuiſſe & etiamnum eſſe obnoxium, negari non poteſt*; quippe ubi de Atheiſmo differit, eos procul dubio ſermone ſuo notat libertinos, qui rum temporis, non Deiſtae, immo potius Athei ob diſſolutionem morum & dogmatum a fide chriſtianâ diſcrepantiam vulgo audiebant; quales dixeris Franc. Cuperum, Witichium, Geulingium, alios. (*r*)(*)

(*f*) In epiſtolis ſuper religione eſſentiali, & in aliis epiſt. 14. ſuper ſtatu animi a corpore ſoluti & alias.

(*g*) E. c. „ Monumenta Gaudentii de „ Luque .... Oracula rationis .... Literae „ judaicae....Religio feminarum nobilium.... „ Pygmalion, ſeu ſtatua animata .... Princeps Malabarii, hoc eſt coelibatus philoſophicus .... Naufragium Inſularum fluctuantium .... Catechiſmus honeſti viri .... „ Telliamedus .... Cogitata philoſophica .... „ Diſcurſus ſuper vita beata .... Epiſtolae „ Perſicae „ &c.

(*h*) In ſcriptis quibuſdam materna lingua exſaratis, vulgatiſque Berolini 1743. & 1744.

(*i*) In praefat. ad ſuam famoſam verſionem VVertheimienſem SS. Bibliorum edit. 1735. ac ſaepius in eadem verſione.

(*k*) In novo veritatis apertae ſyſtemate, ab Authore correcto & aucto, edente Equite Veridico Naſſavienſi Hayae Comit. 1745.

(*l*) In l. de religione Adeptorum. Conſ. *Erneſt.* theol. bibl. t. 2. p. 334. ſq. & *Nova Acta* hiſt. eccl. t. 3. p. 362.

(*m*) Inſtit. hiſt. chriſt. ad Sec. XVII. ſect. 1. §. 13.

(*n*) In diſputat. de Deo diſp. 1. ſect. 24. 99.

(*o*) Eos cum aliis in ſcenam *ſupra* produximus ad Tom. II. p. 5. Et eoſdem quidem cit. *Parker.* non inter Deiſtas, ſed inter Atheos recenſet in illa diſp. 1. ſub hoc titulo, *An Philoſophorum ulli, & quinam Athei fuerint?*

(*p*) Ex *Bernino* hiſt. haereſ. ad Sec. XVII. c. 5.

(*q*) T. 1. diſp. ſelect. d. 1. de Atheiſmo.

(*r*) Ipſos pariter indicavimus in cit. Tom. II. p. 5. ſq.

ADNOTATIONES.

(*) I. DUbitari video inter Eruditos de primo omnium, qui ſub recentia tempora parum putum Deiſmum publice tenuerit atque defenderit. Fertur quidem, nomen *Deiſtarum*, quod ad levandum odium homines hujus furfuris haud invi-

VII. Productis impiis obiter ſubnectendi veniunt *Irreligioſi*, nec numero quidem pauci, qui cum *Poppo*, *Oſiandro*, *Macchiavello*, *Cardano*, *Hobbeſio*, *Baelio*, impudentiae repagula quaeque praetergreſſi, arbitrari

invici adſciverunt, audiri primum coepiſſe circa medium ſeculi XVI. ap. *Petr. Viretum* ex Schola Proteſtantium in praefat. ad tom. 2. inſtruct. chriſtianae, gallice Genevae editae 1564. Ac inſuper apud *Scriptorem* hiſt. eccl. Reformatar. eccleſiar. in Gallia l. 2. p. 88. Author eſt Theod. Beza, ſectam Deiſtarum originem ſuam debere Guiliel. Poſtello ejuſque diſcipulis: haec autem caracteri haereſium Poſtelli, ex nuper dictis art. IV. minime conſona ſunt.

Mihi vero primus omnium recentium Author impius Deiſmi ex notis documentis occurrit ſub an. circiter 1430. *Anonymus* ille Germanus Presbyter, liberalium Artium Baccallaureus, Verbi Dei Praeco, & Sacramentorum adminiſtrator, de quo *Nyder* ſynchronus in formicar. edit. Colvenerii, l. 3. c. 10. p. 244. ferme teſtis oculatus haec refert:

,, Sciolus modicum de artibus, diſ-
,, plicentiam in ritu fidei chriſtianae adqui-
,, ſivit, & ſyllogizando vel paralogizando
,, potius, ſecum tacite de articulis fidei
,, & de totius eccleſiae ceremoniis confe-
,, rens, majora ſibi haec videbantur, quam
,, antea, eſſe deliramenta. Et ut perſtrin-
,, gam brevius, ad hoc miſer iſte deve-
,, nit, ut nihil penitus crederet de iis quae
,, ſunt catholicae fidei, niſi pro quanto a
,, naturali philoſopho haec proprie dicta
,, demonſtratione philoſophica evidenter &
,, efficaciter probare valeret; veluti de-
,, monſtratur unum eſſe principem totius
,, univerſi & primam cauſſam. Deriſit ergo
,, ceremonias omnes fidelium, parvipendit
,, doctrinas chriſticolarum, ſprevit ſacra-
,, menta Eccleſiae omnia, vetus teſtamen-
,, tum non admiſit, novum nihil magni
,, pendit, utriuſque gloſſas & Doctores
,, pro deliramentis habuit & omnium eo-
,, rum imitatores.,,

Annon Anonymus hic puri puti Deiſmi ſecundum ſyſtema hodiernum mox propoſitum certus & antiquior, quod ſciamus, architectus & Author? Utinam vero qui tanto numero illum errantem ſequuti ſunt, poenitentem imitarentur! Ille ſiquidem in carcere detruſus, vexatuſque ſuppliciis, tum prolixa & ſtrenua Doctorum graviſſimorum diſputatione errorum convictus, reſipuit tandem, perfidiam ſuam publice revocavit, atque ut omnibus poſteris poenitentiae conſtantis exemplo eſſet, in ordinem Paullitarum apud Hungaros tum egregie florentem ſe recepit, eodem *Nydero* Authore.

II. Ex Scriptoribus pro Deiſmo recentiore adlegatis pleroſque oculis obſervare non licuit, contra votum; eos tamen adduximus in fidem Authorum, qui in negotio citationum nobis alias probati ſunt adcuratiſſimi. Hinc vero licet plura ſatis nobis occurrant adnotatu digna in ea quae circumferuntur de ſtilo, methodo, principiis, adſertis, adagiis Scriptorum Deiſtarum; quum tamen ex eorundem pleriſque nec textum, nec contextum in fonte, ut ajunt, nobis invitis expendiſſe licuerit, ne adnotationes noſtras minus fideliter & adcurate digeramus, iis omnino ſuperſedendum duximus, ſtudioſis Lectoribus ad Polemicos, qui ejuſmodi ſcripta recitant, confutantque, amandatis.

III. Multa quidem non ſubſtitit Scriptorum Deiſtarum impietas; ab ea ſiquidem Religionem ſacram commentariis ſtrenue vindicarunt Chriſtiani complurimi, cum Catholici, tum Proteſtantes; & qua generatim adverſum qualiacumque Deiſtarum theoremata; & qua particulariim contra unum aliquod ex eiſdem Scriptoribus impiis. E. c. e. Catholicis *Mich. Elizalde* S. I. de forma verae relig. quaerendae & inveniendae, edit. Neapoli ſ662. *Jo. Laurent. Lucheſinus* S. I. qui vitam degebat 1705. in demonſtrata impiorum inſania, *Ridolph. Toutre* S. I. de relig. revel. ante 1748. *Fouche Boernier*, qui fl. 1707. de princ. rel. *Jo. Bapt. NogheraS. J.* animad. ſup. rel. rev. *Jo. Hooke* de princip. rel. nat. & rev. *Ant. Valſechi* O. P. de fundamentis religionis, & fontibus impietatis, *Cenbone* O. P. de Theol. nat. & revel. *Faſſonus* Sch. Piar. diſſ. de mirac. *Chriſtoph. de Beaumont* Archiep. Pariſ. in alio docum. paſtor. contra Emilium I. I. Rouſſeau de an. 1762. 20. Aug. *Jo. Franc. de Montillet* Archiep. de Auch in docum. paſtor. adverſum libros Deiſtarum varios de 20. 1764. 23. Jan. *Anonym.* gallus in profeſſionem fidei philoſophicae J. Jac. Rouſſeau ante 1764.

Senatus Pariſienſis ip proſcriptione edita 1770.

Digitized by Google

trari adfectant, Religionem quamlibet, non modo ſupernam, ſed etiam naturalem privatis hominibus, totique humano generi inimicam eſſe ac perniciosam. Iis vero dux & patronus vulgo (s) conſtituitur *Critias* ille Athenienſis Philoſophus, auditor Socratis, qui nempe omnium primus tenuit, vulgavitque, hoc de vera religione negotium ab ingenioſo aliquo homine fuiſſe inventum & introductum ad continendum homines in officio, eo quod animadvertiſſet, leges humanas ad id ſatis potentes non eſſe. (*)

1770. 18. Aug. impiorum liberculorum hoſce titulos praeſerentium.

1°. „ La Contagion ſacrée „ ou Hiſtoira naturella de la ſuperſtition: 2°. „ Dieu & les hommes: 3°. Diſcours ſur les „ Miraclae de Jaſus Chriſt: 4°. Examen cri„ tique des Apologiſtes da la Raligion chre„ tienne: 5°. Examen impartial dee prin„ cipales Religions du monda: 6°. Le „ Chriſtianiſme davoilá, ou Examen de „ principes & des effets de la Religion chre„ tienne: 7°. Syſteme de la Nature, ou das „ Loix du Monde phyſique & du Monde „ moral. „ Demum *Jo. Maria Maſnata* S. J. de relig. cathol. apoſt. romana, ope ſoliue rationis naturalis demonſtrata, *TT. Scholaſtiai recentiores* ubi agunt da fide, ſeu da relig. revelata, cum *Cſapodi* Societ. J. *Gazzaniga* O P. *Anton.Genuenſi*, &c &c.

E Proteſtantibus vero *Salomon Van Til* in compand. theol. nar, & rev. ante an. 1713, *Jaa. Abbadie* de varit. relig. chriſt. ante 1727. *Humfred. Ditton* de rel. chr. ax reſurrect. Chriſti D. demonſtrata de an. 1728. *Jo. Diecmanus* da Naturaliſmo cum aliorum, tum maxima Jo. Bodini, *Epiſcopus*, ut vocant, *Londinenſ.* in docum. paſtor. ad Clerum ſuum, de an. 1730. *Them. Morus* tr. contra Deiſtas, *Carol. Gildon* in manuali Daiſtar. contra Carol. Pope-Blount, *Jac. Elmerus* contra Didarotum 1749. *G.F. Meyer* contra La Serre atiam Deiſtam &c. &c. Prolixum uttiuſque Scholaa hanc in eam Scriptorum diu nobis digeſtum, Deo propitio, alias dabimus. Ac ſaltam praelaudatos huc loci delibaſſa, res ipſa poſtulare vidatur in gratiam Religionis atque aruditionis. Ji ergo pugiles, ſi conſulantur, ad revincendos Deiſtas copioſa tibi pugnanti tela dabunt; in hunc nempe praecipue finem eos adlegavimus.

(s) Cum cit. *Elizaldio* Soc. J. cap. 1. n. 11.

A D N O T A T I O.

(*) Critiae inſaniam aeterno videntur obvolviſſe ſilentio Scriptores vetares, qui particulatim de notioribus ajus geſtis verba fecarunt, cum *Xenophon.* in memor. Socr. l. 2. & l. 2. de geſt. Graecor. *Corn. Nep.* in Thraſybulo c. 2. *Aeliano* l. 2. c. 1. ac l. 3. c. 18. Unus, quam viderim, *Sext. Empiric*, l. 8. adv. Mathem. p. m. 264. edit. 1669., Gentiano Heryeto Interptete, eam deſcripſit in hunc modum.

„ Critias diſertis verbis ita dicit. Fuit „ tempus quando erat hominum vita inor„ dinata & belluina & miniſtra virium, „ quum neque bonis ullum aſſet prae„ mium, neque ullum malis ſupplicium. „ Deende mihi videntur homines leges tu„ liſſe, quae poenas irrogarent, ut tyran„ nus eſſet Juſtitia & ancillam habaret Con„ tumeliam. Deinde quoniam leges qui„ dem ipſos ea adducebant, ut palam „ ſcelara non admitterent, clanculum au„ tem ea admittebant, tunc mihi videtue „ vir aliquis ingenioſus & prudens cognoviſ„ ſe quod operae pretium faceret, ſi intae „ mortales invaniſſet quemadmodum malis „ metus eſſet incutiendus, etiamſi clam a„ garent, aut dicerent, aut cogitarent. „

„ Heinc Deum introducit, nempe „ quod ſit Deus minima interitui obnoxia „ vigens vita, menteque audiens & adſpi„ ciens, cogitansque & haec adtendens & „ divinam geſtans naturam: a quo auditue „ quidem quidquid dictum eſt inter homi„ nes, quidquid autem fit, videra poterit: „ ſi quis autem apud ſe tacitus aliquid cogi„ ses mali, hoc Deos non latebit, ineſt „ anim prudentia. „

Haec in naturam, & in quamlibet religio-

Ex aliis Doctoribus

I. *Anonymi* quidam inde prae primis exſiſtentiam rerum ſupernaturalem faſtidire atque abnuere viſi ſunt, quod de ea nec apud ſacros codices, nec apud priſcos Patres, nec apud decreta & ſcita eccleſiaſtica ulla uſpiam occurrat mentio; adeo ut ejus notio in una Theologorum cavillantium ſchola ſit ſuborta, pervulgata & adulta. (*)

II. *Pe-*

gionem, & in cujuſvis Numinis divinitatem Critias ille, qui & alias degener Socratis diſcipulus paſſim declamatur, atque in patriam ingratus & ſummopere injurius, tum inter triginta tyrannos, qui Athenis a Lyſandro Lacedaemonum duce ſubjugatis imperarunt, omnium peſſimus. (Lege *Philoſtrat.* in vit. Sophiſt. l. 1. n. 16. & *Xenoph.* proxima cit.) Quid autem ab ejuſmodi monſtro, Atheis paſſim jure adnumerato, meliorem doctrinam axſpectavaris? Profecto tam impio authore dignum ſcelus; quod ſane qui religionem quamlibet repudiant, adoptare non dedignantur.

Sed en tibi intar Eruditos recentiores diſſidium, exinda natum quod *Plutarch.* t. 2. oper. de placit. Philoſ. l. 1. c. 7. p. m. 880. adit. Pariſ. 1624. aandem omnino ſententiam & ſub eiſdem ferma vocibus Euripidi tragico Poëtae adtribuit in haec verba „ Aperſe quidem profiteri hanc ſeutentiam non eſt auſus, metuens Areopagiticum judicium, indicavis tamen hac ratione. Siſyphum introduxis, qui eam proferret, ipſeque ei patrocinatus eſt,

Incondita olim vita fuit mortalium,
Et belluina, viribuſque ſerviens.

„ Lagibus deinde poſitis, cit, injuſtitiam „ fuiſſe repreſſam. Sed quum hac aperta „ poſſent flagiria prohibere, multi autem „ occulte ſcelera perpetrarent, tum quem„ dam callidum virum prodiiſſa, qui docue„ ris veritati tenebras mendacio offunden„ das, hominibuſque perſuadendum aſſe,

Quod ſit perenni vita aliquis vigens Deus,
Qui cernat iſta, & audiat, atque intelligat.

Quis ergo inter Critiam & Euripidem haec primus effutiit, & quis hunc deinde exſcripſit, ſuumqua fecit apophtegma, quod ab alio mutuatus eſt? Vel potius cuinam id ipſum tanquam vero Authori tribuendum: Critiae ne, vel Euripidi? Rem ſatis curioſe ac erudita utrinque ventilant *Petit*, *Le Fevre*, *Morerius* ap. & cum *Baelio* dict. crit. in Critia, adnotat. *H.* At non niſi conjectando ac divinandu; quum nec Critiae, nec Euripidis commentarius, qui eam praeferat ſententiam, orationa ligata, vel ſoluta exſaratam, jamdiu exſtet.

Quid tum vero? Porro Critias & Euripides ſerme ſynchroni paris fuerunt impietatis, quippe intar Atheos uterque vulgo recenſetur abſque vindice; & quemadmodum Euripidi poëtae ſamoſo, ita & Critiae ſua priſcis Scriptoribus adſcribuntur carmina. Poſſis itaque ſine injuria utrilibet adſcribere ſententiam impiam.

Sextus Empiricus deinde atque Plutarchus non abſimiliter ferme ſynchroni, ut ſuſpicamur cum cit. *Herveto* in praeſat. ad opera Empirici, pari quoque gaudent authoritate, qua ſcriptis ſuis noſtram obligent fidem.

Ergo ne unum, idemque impii enthuſiaſmi cogitatum & Critiae, & Euripidis animo inſedis? Aut vero Plutarchus, vel Empiricus memoria humanitus lapſus, authorem falſum pro vero deſcripſit; ſiva id potius utriuslibet commentarius patitur propter incuriam & oſcitantiam Amanuenſium vel exſcriptorum? Sana conjactanti *Petito* verus author probabilius eſt Euripides; mihi tamen una cum *Baelio*, conjecturis Petiti ſtrenue reluctanti Critias videtur, antequam in cives ſuos Athenienſes tyrannidem adſumeret & exſerceret.

ADNOTATIO.

(*) ERrorem hunc intolerandum, & Religioni & Scholae ſummopere injurium ut convellat *Ripalda* in commentario peregregio de ente ſupernat. l. 1. diſp. 1. ſect. 3., plura congerit vaterum Patrum teſtimonia, quae *ſupernaturalitatem* exſerte exprimunt; nimirum ex *Dionyſ.* vulgato epiſt. 4. ad Caium monach., ex *Cyr.* Alex. l. 1. in Ioan. c. 13. & 14. ex *Damaſc.* de fide l. 3. c. 15. & l. 4. c. 14. tum ex *Triſagio*, & carmine in Theogoniam.

Haec praeclarus Author. Verum, me

judi-

Digitized by Google

II. *Petrus Abaelardus* vehementer traducitur, quod aperte docuerit, ex myſteriis ſupernaturalibus ea duntaxat poſſe prudenter credi

judica, parum feliciter; quoniam adducti Patres rem plane dixerunt, non autem voces, quod Ripalda contendit. Quia enim ipſi citate opera graece conſcripſerunt, nec ſi qua *ſupernaturalitas* ibi ſonat, eorum vox eſt, ſed Interpretum plerumque latinorum, qui ea latio donarunt. Quin etiam ex iis nonnulli ſubindicatos Patrum textus in *ſupernaturalitatem* commutarunt, alii vero in voces alias, quae eundem redderent ſenſum.

Sic enim a. c. ubi Ripalda in epiſt. pſeudo dionyſiane legit *Virgo ſupernaturaliter concipiens*, Corderius vertit „ ſupra naturam „ parit „ et Jacob. Billius „ ultra humanum „ modum, ſupra hominem „ : & ubi Ripalda in Damaſc. l. 3. c. 15. legit cum Jac. Febro Stepul. „ non terrena facta aqua, „ ſed ſupernaturali Divinitatis potentia „ tum l. 4. c. 14. alias 15. „ ſic & propoſitionis „ panis, vinumque & aqua per invocatio- „ nem & adventum Spiritus S. ſupernaturali- „ ter tranſmutantur in corpus & ſanguinem „ Chriſti „ vertit Billius „ per eximiam Di- „ vinitatis potentiam „ & „ mirabili mo- „ do „ cui adcinit Laquienius, ſic eos textus treducens „ ſuperexcellenti Divinitatis „ potentia „ & „ modo, qui naturae viri- „ bus & conditione ſublimior eſt „ Haud itaque rei nomen, de quo lis erat apud Ripaldam, Graeci Patres evulgarunt, ſed rei ſubſtantiam. Alia ergo argumentandi ratione hic error confutandus.

Quid tum vero? Subticuerint, eſto, ſacra volumina *ſupernaturalitatis* verbum, rem tamen per verbum ſignatam, aut qualis haec vulgo deſcribitur, aut qualis nobis explicatius *infra* proponitur, millies & amplius in utroque Teſtamento diſerte proſerunt; quoties nempe in medium producunt divines cum homine adloquutiones, myſteria ſacra, vaticinia, miracula, dogmata demum circa ea, quae omnem naturae conditionem ſuperant, praeſertim comparata ad felicitatem aeternam, ad quam homines beandi vocantur & inſtituuntur.

Patres inſuper Schola vetuſtiores quod ſpectet, quis ibit inficias, eos numero pene infinitos toties *ſupernaturalitatem*, aut rerum *ſupernaturalium ordinem* perſpicue adſeruiſſe, quoties aut Verbum Dei ſcriptum commentariis illuſtrarunt, aut de myſteriis divinis qua credendis, ſuperno va cultu tractandis verba fecerunt, aut revelatae religionis dogmata ſermonibus explanarunt, aut ſancta ſupernae fidei adſerta adverſum haereſes vindicarunt? Totidem ergo ex eiſdem Patribus *ſupernaturalitatis*, ſeu, quod eodem recidit, rerum ſublimium naturae metas excedentium ordinis conſpicui teſtes habentor.

Quid omnino ſimile dixerim de decretis & ſcitis eccleſiaſticis, quibus nempe ſacra Concilia, ſummique Hierarchae *ſupernaturalem* rerum ordinem aut virtute, aut expreſſe deſignent, adſeruntque: quandocumque videlicet ſuperna fidei dogmata conſtituunt, vel exponunt, eorumque hoſtes pervicaces anathemate profligant.

Praeterquam quod *C. Viennenſe*, relatum in Clement. 1. de fide cath. collationem gratiae informantis & virtutum *ſupernaturalium* in ſacro baptiſmate adſeruit; tum *Gregorius* P. XIII. & S. Pius P. V. in proſcriptione theſium vulgo Baii 22. & 24. non modo rem, verum etiam nomen *ſupernaturalitatis* & hominis *ſuper naturae ſuae conditionem ſublimati* ſub eundem Scholae ſenſum conſecraſſe viſi ſunt.

Quae quum ita ſint, nemo Theologis e Schola crimini jure verterit, quod ad exponendum, ſubſtinandumque primatium hoc fidei dogma de re ſupernaturali, ejuſmodi voces, utique ſignatae rei conſentaneas in uſum Scholae inſtituerint.

Nec ullum quidem in nova ejuſmodi vocum inſtitutione piaculum, ſi memineris plura olim recepta eſſe & conſecrata magnorum rerum vocabula, nec in ſacra pagina, nec in veterrima Patrum traditione primum inventa: quemadmodum exemplo ſunt vox ὁμοούσιον e Synodo Nicaene Symbolo adjecta, Θεοτόκον definita ab Epheſina, *Tranſubſtantiatio* a Lateranenſi conſacrata. Caecutiant itaque in meridie oportet Errones, qui ſacroſanctum hoc dogma tot in locis praeſcriptum, totque modis expoſitum, nuſpiam animadvertentes, confictum eſſe ab Scholaſticis commenti ſunt.

di, quae noſtra mens, ratione duce deprehendere poſſit. (*)

III. *Michaël Bajus* ab iis, quae ſparſim docuit in editis commentariis, nec non in praelectionibus quotidianis, tum alias, ordinis rerum ſupernaturalium hoſtis aut inſidiator vulgo declamatur. Quippe multa quae ſunt illius duntaxat ordinis propria, nudae naturae inconſideranter adtribuit; pluraque viciſſim quae naturam nudam condecent, ad ſupernaturalem ſtatum neceſſario referenda duxit. (*t*)

IV. *Michaël Molinoſius* Hiſpanus Presbyter Aragonenſis (*u*) ordini ſupernaturali, qui Deo loquenti praemaxime innititur, plurimum detrahere viſus eſt, quum haec ore ſuo nefando adſeruit, *Deus nunquam loquitur, ejus loquutio eſt operatio*. (*x*).

De erroribus pluſquam ſatis, hactenus. Ad enucleandas veritates, & doctinas veri ſimiliores feſtinat oratio.

ADNOTATIO.

(*) Haec plane *Gaulterii* adcoſatio in tab. chronogr. ad Sec. XII. in Petro Abeilardo n. 16. laudata epiſtola 190. S. Bernardi. Et vero multa jam praenotavimus in cauſſam Abaelardi, quod ejus errores ſpectat, *ſupra* Tom. II. p. 276. ſq. & p. 367. pluraque notanda reſtant in errorem eidem in praeſentia adfictum ad Tom. VI. ubi de Erroribus in fidem theologicam.

Interea ergo ſatis ſit huc loci monere, hujuſmodi ſententiam & in catalogo errorum Petro adſcriptorum, & in confeſſione apologetica ipſius Abaelardi ſaepius laudata omnino deſiderari.

(*t*) Pleroſque Baji particulatim id genus errores, *ſupra* ſuis in locis indicavimus; alios quum tempus erit producemus *inferius*; nec pauca de cauſſa Bajana ſuperſunt diſſerenda ad Tom. VI. Conf. interea *Ripald.* In comment. contra doctrinam Baii & Baianorum, diſp. I. prooem. ſect. II.

(*u*) Hujus ſycophantae ac filii perditionis fata & cauſſam pluribus exponimus ad Tom. VI.

(*x*) Haec eſt particula Propoſit. XX ex LXVIII. proſcriptis ab Innoc. P. XI. Conſt. *Coeleſtis Paſtor*. an. 1687.

CAPUT PRIMUM

Rei Supernaturalis exſiſtentia, notio, partitio, ſublimitas.

5 QUAESTIO I. DOGMATICA, Num exſiſtat Supernatura, hoc eſt ordo quidam rerum ſupernaturalium, quem ſupra ordinem, vires, & exigentiam omnis naturae creatae ſublimiorem merito concipimus? In idem plane recidit Quaeſtio illa nunc temporis adverſum Deiſtas agitatiſſima de exſiſtentia Religionis cujuſpiam revelatae, quam utique ceu baſim totius doctrinae ſacrae coelitus revelatae ſatius eſſet, me judice, ſi methodum ames optimam, ceteris quibuſque Theologiae diſceptationibus, *Angelico* duce (*y*) praemitti; (*z*) iis incun-

QUAESTIONES DOGMATICO-SCHOLASTICAE.

(*y*) Par. I. q. I. art. I.

(*z*) Eam propterea ubi nos de praecipuis Theologiae cujuſquam fundamentis diſſerimus in *Inſtit. de Theol pol. fundam.* contr. I. diſſ. I. primo omnium loco ex inſtituto diſputamus.

incunctanter adjectis, quae in ulteriorem dogmatis elucidationem ſubinde tradit Scholaſtice.

6 Adsero jam. Re ipſa exſiſtit, uno Deo Authore, hujuſcemodi Ordo. Et ille quidem varias ſupernaturalium claſſes complectitur; ut puta e. c. revelationes inerrantes, myſteria ineffabilia, ſacramenta veneranda, miracula patrata, prophetias aut vaticinia completa, dona gratiae & gloriae praeclariſſima, internas virtutes actioneſque infuſas, prae primis fidei, quam a creatura Deus loquens extorquet.

7 Haec porro generatim eo ſtatu vel ordine praeſtantiſſimo continentur, iiſque ediſſerendis Theologia dogmatico-ſcholaſtica ex inſtituto potiſſimum incumbit ſub auſpiciis & authoritate ſacri codicis, traditionis divinae, conſenſionis Eccleſiae, ejuſque Conciliorum & Patrum: e quorum nempe teſtium documentis ſaepe numero ingeminatis ſingularum, quas indicavimus, rerum ſupernaturalium exſiſtentiam apertiſſime conficit, vindicatque. Exſiſtit itaque ordo hic ſublimiſſimus ſupra omnem naturae ordinem atque exigentiam divinitus collocatus.

8 Jam vero is ordo eximius ſuperexcelſa Authoris ſui adtributa ſummopere commendat & extollit. Eo quippe admiſſo, plane intelligis, perplura & ea quidem excellentiſſima poſſe Deum, ac re praeſtitiſſe in gloriam ſui & bonum creaturarum, quam quae naturae terminis circumſcripta noſſe queas: quo ſubinde argumento illico raperis ad ſuſpiciendum demiſſe tanti Authoris majeſtatem, tum ad compenſanda cordis amore & obſequiis mira dona, quae ab eo fonte profluxerunt. Adde ex *Angelico* (a) quod „ nullo modo melius manifeſtari „ poteſt, quod tota natura divinae ſubjecta eſt voluntati, quam ex hoc „ quod quandoque ipſe (*Deus*) praeter ordinem naturae aliquid operatur. „ Ex hoc enim adparet, quod ordo rerum proceſſit a Deo non per „ neceſſitatem naturae, ſed per liberam voluntatem. „

9 Praeterea quod ſtatus hic poſſibilis undequaque ſit, nemo unus inficias iverit, qui plures in Deo providentiae, omniſcientiae, omnipotentiae, bonitatis theſauros abſcondi fateatur, prae iis qui nativae rationis lumine deprehendi poſſunt. Ecquis autem ſanae, dociliſque mentis terminos ſummae Dei potentiae, ubi repugnantia adparet nulla, praeſcribere auſit?

10 Quod is itidem ſit creaturis utiliſſimus, nequit niſi inſipienter in dubium verti. Quid enim iis utilius, quam in arcana Dei abditiſſima penetrare, commercio familiari cum Deo uti, ſublimium & inerrantium revelationum lumine colluſtrari, certis dogmatis communiri, ſcriptis a Deo dictatis inſtitui, ſacramentis ad vitam aeternam comparari & perfici, gratiae & gloriae donis ineffabilibus perfundi atque beari? Quid? quod revelationes divinae, quibus ſtatus hic abundat, aut ea, quae ratione naturali intelligi nequeunt, palam oſtendit, aut quae ratione naturali intelligere licet, certius atque diſtinctius explicat.

7 Quia

(a) Cont. gent. l. 3. c. 99. n. 7.

11 Quin immo ſi prae oculis habeamus ſummam naturae humanae ſibi relictae imbecillitatem in cognoſcendo verum, & amando bonum, naturae pernecesſarius eſt idem ſtatus. Siquidem cognoſcendis cunctis legis naturalis praeceptis lumen rationis, alias magnopere obſcuratum, impar eſſe videtur; ac inſuper tanta eſt nativa voluntatis a bono averſio, tanta intrinſecus cupiditatum pugna, tanta demum in omne malum propenſio, ut integra legis obſervatio abſque auxilio ſtatus ſuperni ſit cuiquam homini ſaltem moraliter impoſſibilis. Ergo ſaltem moraliter neceſſarius eſt alius ordo ſuperior, e quo auxilia deſcendant ad praecepta ejuſdem legis naturalis probe cognoſcenda & obſervanda. Quod autem Deus naturae Author neceſſitati morali adeo immani non occurrerit, quis crediderit, ejus providentiae ac bonitati non injurius?

12 Ad haec, ſi ordinem ſupernaturalem e medio tollas, quis ſatis intelligere poſſit, quo determinato cultu naturae Author amet coli? quae ſit notio beatitatis, ut finis homini a Deo praeſtituti, quid certo exigatur ad ejus adſequutionem, quid ipſius privationem inducat? quae prorſus adhibenda ſint impetrandae a Domino remiſſioni criminum; num deinceps haec ſemel tantum, aut ſaepius concedatur etiam atque etiam delinquentibus? Haec autem, pluraque id genus ignorarent funditus homines in ordine mere naturali conſtituti, quin eis in tanta caligine; nata ingerere animis deſperationem de obtinendo fine ultimo, auxilio ullo ſuccurreret naturae Author. At hunc tamen Authorem ordine ſuperno inſtituto tot tantiſque malis obvium adtuliſſe remedium, quis niſi delirando ambigere poſſit?

13 Quod ſi Adſertum & rationi & adtributis ſummi Conditoris ita conſonum pluribus confirmare lubeat, huc advoca ratiocinia propemodum innumera, quibus Polemicis noſtratibus probari conſuevit exſiſtentia Religionis revelatae; haec enim & ab ſtatu illo ſupernaturali ortum ducit, & eo auxiliante prae ceteris quibuſque falſis religionibus eminet, & ipſum conſtantiſſime profitetur: quidquid ergo hujuſmodi religionis exſiſtentiam probet, & ordinem ſupernum pariter ſubinferat oportet. Plura nos alias cum Anti-deiſtis in hanc rem (*b*).

Interim vero, priuſquam cavillationes hoſtium Adſerti retundamus, juvat illico ex ſacris Adloquutionibus priſcorum Martyrum oſtendere atque illuſtrare exſiſtentiam & veritatem Religionis noſtrae ſupernae, ſimulque falſitatem illius, qui tot pridem ſeculis toto pene terrarum orbe tyrannicum dominatum tenuit, Paganiſmi: quem plane ſub priora Eccleſiae ſecula iidem Martyres & generoſe loquentes, & ſupplicis ultra modum plerumque atrociſſima ſubferentes invicte, mirum in modum pudore ſuffuſum oppreſſerunt.

MONU-

(*b*) In *Theol. pol. fundam.* controv. 1. diſſ. 1.

MONUMENTA ANTIQUITATIS

pro veritate Religionis ſupernae revelatea & contra falſitatem religionis ethnicae.

E RE MARTYROLOGICA.

In binas ſectiones Claſſem diſpeſcimus, ne pro utroque argumento documenta confundantur. Prima quidem pro noſtra Religione aget, altera vero adverſus ethnicam. Quod hanc inſuper ſpectat, eam porro Martyres ſummopere improbaut ceu idololatricam, nimiumque rationi adverſam. Nec aliam ferme religionem impetunt, quoniam ipſis eum ethnicis, qui tum toti pene terrarum orbi dominabantur, tota lis erat: ab iis quippe celebrabatur tanquam quid optimum Paganiſmus, & ab iis, quod eum repudiarent, & Chriſtianiſmum defenderent, ad dedecora, ad ſupplicia, ad mortem damnabant Martyres. Et vero dum Paganiſmum ſacri pugiles ceu legi revelatae oppoſitum ſuis colloquiis & martyriis protriverunt, hoc ipſo, mea ſententia, & ceteras quaſque religiones ab hominibus inventas, & divinae repugnantes eiſdem armis debellaſſe dicendi ſunt.

SECTIO I.

1 *Polemon ... ait ad Pionium, quis vocaris? Pionius ait,* Chriſtianus. *Polemon, cujus eccleſiae? Pionius ait,* Catholicae, *nulla enim alia eſt apud Chriſtum.* Rurſum, *Polemon ait, quae diceris? Illa reſpondit, Theodota &* Chriſtiana. *Polemon, ſi Chriſtiana es, cujus eccleſiae? at illa;* Catholicae.. *Polemon, quem colis Deum? illa reſpondit, Deum ... quem cognovimus per* Verbum *ejus* Jeſum Criſtum. Item rogatus Aſclepiades quis eſſet, *Reſpondit Aſclepiades, Chriſtianus. Polemon, cujus eccleſiae? Aſclepiades*, Catholicae. *Polemon, quem Deum colis? Aſclepiades*, Chriſtum.

SS. Pionius, Theodota, Asclepiades (ex *Act.* S. Pionii & Socior. de quibus ſupra in Adpendice p. 111.)

Vides quidem hiſce teſtimoniis ſupernae religionis exſiſtentiam & veritatem quamglorioſe expreſſas & commendatas. Porro qui ad conſpectum impendentis martyrii ſe Chriſtianum eſſe confitetur, & ſectatorem Eccleſiae catholicae, illum colentis Deum, quem cognovimus per Verbum ejus Jeſum Chriſtum, hic inquam ſub iis vocibus pla-

plane fatetur, ſe unice veram ducere ſupernam ChriſtiReligionem, quam Eccleſia Catholica conſtituit, Authore Chriſto, Verbo Dei.

Heinc autem vox illa, quam toties in confeſſionibus Martyrum reſonare geſtimus, *Chriſtianus ſum, Chriſtianus ſum*, triumphalis clamor & plauſus mihi eſt, qui veritatem ſupernae religionis promulgat, confirmat, illuſtrat, ad coelos evehit. Ejuſmodi quidem plauſum ea voce ſollemniſſima praemiſerant ante Martyres praelaudatos, Polycarpus Smyrnae; Ptolemaeus, Lucius, Juſtinus, Chariton cum conjuge Charitana, Evelpiſtus & Hierax Romae; Vettius, Epagathus, Maturus, Attalus, Blandina, Bibliades, Epipodius, Alexander Lugduni; Symphorianus Auguſtoduni; Donata cum ceteris duodecim Martyribus Scillitanis Carthagine; Perpetua Tuburbii; Baſilides, Ammon. Zeno, Theophilus, aliique ſocii Alexandriae.

Quin etiam alii poſt eos, quos in praeſentia ex ſuis laudamus teſtimoniis, Martyres eamdem vocem triumphalem, Chriſtum exſerte confitentes ingeminarunt; ut puta Maximus apud provinciam Ambienſem in Aſia; Lampſaci Petrus, Andreas, Paullus, Dionyſia; Carthagine Cyprianus; Tarracone Fructuoſus; in Numidia Jacobus [illegible] loco; in magna Syriae Antiochia Nicephorus; alibi tandem complurimi pene ſine numero.

Haec profecto cum fremitu Paganiſmi audita toties triumphalis vox *Chriſtianus ſum* probando, illuſtrandoque dogmati ſatis ſuperque eſſet; ſiquidem & de Marciano Martyre proferunt jure ejus *Acta* (ap. Ruin. ex codd. edit. & mſſ. ad an. circ. 260. n. 14. quod „ Haereticorum quoque ſuperbiam & improbam contumaciam retundebat, conteſtans eos ut vel de copia Martyrum intelligerent Eccleſiae veritatem „ Eccleſiae videlicet, quae cum Religione ſuperna revelata una eademque eſt. Nihilo tamen ſecius ulteriores rei noſtrae teſtes in medium exhibere pergimus.

2 . *Verus pater noſter* Chriſtus *eſt, & mater* fides, *qua in ipſum credimus.*

S. Hierax M. S. Juſtini, aliorumque in paſſione ſocius, gente Phryx, reſpondens Ruſtico Praeſidi, eum interroganti ubinam gentium eſſent ejus parentes, Romae an. circ. 167. (ex *Act.* S. Juſtini & Socior. uti ſupra in Adpend. p. 11.)

En tibi veritatem chriſtianae Religionis, quam Sanctus ore confeſſus eſt, & martyrio conſtanter exantlato confirmavit.

3 *Turpitudines, quibus daemones veſtros colitis, oblectant membra corporis, mentes interimunt. Quae autem illa vita eſt, ubi partis potioris detrimenta proveniunt?* nos *pro anima adverſus corpus bella ſuſcipimus,* nos *pro anima adverſus vitia*

vitia dimicamus. Vobis venter deus eſt & in morem pecudum poſt ingluviem prodigam, finem vitae praeſentis, mortis judicatis occaſum. Ceterum nos *quicumque vobis perſequentibus interimus, dum nos temporalia deſerimus, vitam ingredimur aeternam.*

S. Epipodius M. reſpondens Praeſidi, eum blande adhortanti ut legem chriſtianam desereret (ex *Act.* uti in Adpend. p. xii.)

Egregia Sancti deſcriptio religionis ſupernae atque paganae! qua quidem Praeſes vehementer commotus os Epipodii pugnorum ictibus elidi juſſit.

4 *Martianus ait, ideo Magi eſtis* (*) *quia novum neſcio quod genus religionis inducitis. Reſpondit Achatius, Illos deſtruimus, quos vos prius facitis & a vobis factos ipſi timetis; deficient enim vobis dii, ſi artifex ſaxo, aut ſaxum non abundaret artifice.* Timemus enim nos illum, *non quem fabricamus, ſed a quo fabricati ſumus, qui nos creavit ut Dominus, amavit ut pater, & aeternae morti quaſi bonus patronus* (**) *eripuit.*

(*) Chriſtiani

(**) alias *paſtor*

S. Achatius Epiſc. M. Martiano Conſulari reſpondens, illum paucis edocens palmare diſcrimen inter religionem ſupernam veram, atque ethnicam falſam (ex *Act.* de quibus Adpend. p. iv)

5 *At illi* (*) *dicebant ad turbas: quoniam aperuit Dominus ſenſum noſtrum ut de tenebris & umbra mortis, quibus nunc uſque deſtinebamur,* nos liberatos ad ſalutem veram perduceret. Rurſum, *Praedicabant Verbum Dei cum fiducia, & objurgabant omnes gentes, quod inanibus erroribus detinerentur... Credite nobis, fratres, quod ſi hoc melius non cognoviſſemus, nunquam converſi fuiſſemus ad eum* (**) *unde &* vos convertimini ad eum ut ſalvemini.

(*) ad fidem converſi

(**) Chriſtum crucifixum

SS. Lu-

SS. Lucianus & Marcianus ex Ethnicis Magis effecti Chriſti cultores & praedicatores, MM., ſuadentes Paganis veritatem crhriſtianae Religionis & vanitatem ethnicae (ex *Act.* Sanctorum, uti ſupra Adp. p. XLIII.)

Quis deorum huic (*) *ſimilis ? omnes enim dii gentium daemonia*. Deus *autem* noſter *coelos fecit. Et ideo illi cum ſuis cultoribus aeternis incendiis damnati ſunt & damnandi, ſicut ſcriptum eſt... De iſto autem ſanctus Propheta dixit, Deus noſter prae omnibus diis omnia quaecumque voluit, fecit... Quocirca, viri illuſtriſſimi ... ſemoto quaeſo paullisper odio & contentione, juſto examine vim utriuſque partis adtendite, nec turpiſſimis & inimiciſſimis daemonibus damnatis atque damnantibus ulterius vos ipſos tradatis...ut eorum damnationem evadere valeatis. Obedite autem...* omnipotenti Creatori *& amico veſtro, cujus...ſemper valeatis amicitia gratulari.*

(*) Chriſtianorum Deo

S. Victor M. longo ſermone Praeſides in examine ſuae fidei, & frequentem ethnicorum coronam iis inter alia adhortans ut religionem paganicam ceu falſam repudient, & Chriſtianam amplectantur ut veram (ex *Act.* Sancti & Socior. ap. cit. Ruin. p. 304. ſq. n. 9. edit. Pariſ. 1689. Recole dicta Adp. p. XXXII. ubi de S. Victore.)

7 Chriſti Regis pia & ſancta mandata (*) *quae unum Deum in coelis indicant intonantem: quae non poſſe dici Deum ex ligno & lapide ſalutifera admonitione teſtantur: quae corrigunt noxas & emendant: quae innocentes in propoſiti ſui perſeverantia & obſervatione corroborant: quae Virgines integritatis ſuae edocent obtinere faſtigia... quae praecipiunt inimicis veniam... caritatem cunctis, malum nemini facere: adcipere patienter illatas injurias, facere omnino nullas: ſuis bonis* cede-

cedere, aliena ne oculorum quidem delectatione concupiſcere: in perpetuum eſſe victurum qui pro fide momentaneam mortem, quam vos poteſtis inferre, contemſerit.

(*) haec ſunt.

S. Pullio M. exponens peregregiae praecepta religionis ſupernae, Auctore Chriſto Domino, Probo Praeſidi, quaenam eſſent mandata Chriſti a Pullione indicata eum roganti (ex *Act.* uti ſupra Adp. p. VIII. ubi de Sancto.)

8 *Si vero, o Procurator, unum qui vere eſt Deus, intelligeres, non banc materiam nullo ſenſu praeditam bonoraſſes bonore ſuffituum. Ceſſa ergo in bis fruſtra laborare, & lauda* Deum *univerſorum &* ejus filium unigenitum *Dominum noſtrum* Jeſum Chriſtum, *Servatorem mundi*.

S. Leo M. iis inter alia Chriſtianiſmi ſuperni veritatem ſtrenue adteſtatur & confirmat apud Procuratorem in confeſſione fidei ſuae Judicem (ex *Act.* uti ſupra Adp. p. VII.)

Pauca haec exempla, relictis aliis propemodum innumeris, pro veritate ſupernae Religionis, brevitatis ſtudio indicaſſe ſufficiat; quae plane rogo & obteſtor hodiernos Deiſtas oppido ruminent.

SECTIO II.

9 *Reſpondit Acbatius, qui ſunt dii, quibus ſacrificare me praecipis? Martianus ait, Apollini ſervatori noſtro... Reſpondit Acbatius, illi vere, ut putatis, interemto, qui infelix quum puellae amore flagraret, currebat adtonitus, ignarus perditurum ſe optatiſſimam praedam? Apertum eſt itaque, quia nec divinus fuit qui iſta neſcivit, nec deus, quem puella decepit... ipſi qui cum Neptuno aliquando ſervivit (*) ipſi qui aliena pecora ſervavit, huic ſacrificare me praecipis? An Aeſculapio fulminato, an adulterae Veneri, & portentis ceteris ſacrificium impendam? Vel ob hujus vitae exitum adorabo ego eos, quos non dignor imitari?* quos

quos contemno, quos ddcuſo, quos horreo; quorum facta nunc ſi quis admittat, num ſeveritatem legis veſtrae poterit effugere? Et modo in illis colitis quae in aliis vindicatis?

(*) nempe in aedificandis, Trojae moeniis.

S. Achatius Ep. M. ſolide ac lepide irridens religionis paganae vanitatem (ex *Act.* uti ſupra, Adp. p. IV.)

En tibi complurium inſtar teſtimonium.

10 *Proconſul dixit ad eum... ſacrifica ergo magnae deae Veneri. Petrus reſpondit, miror, ſi perſuadeas mihi, Optime Proconſul, ſacrificare impudicae mulieri & ſordidae, quae talia opera egit, ut confuſio ſit enarrare, quum apud vos hiſtoria arguat ejus impudicitiam. Nam & vos turpia quae geſſit, in impudicis punitis. Et ſi vos impiam illam nominatis & publicam meretricem*, quomodo me tam ſordidam meretricem adorare & ſacrificare compellitis?

S. Petrus M. ſtultitiam religionis ethnicae exprobrans & confundens (ex *Act.* SS. Petri, Andreae, Paulli & Dionyſiae, de quibus Adp. p. XLIII.)

11 *Lyſias Praeſes dixit... jam nunc adcedens ſacrifica diis... Claudius dixit, Deus meus talia ſacrificia opus non habet, ſed eleemoſynas & converſationes juſtas*. Dii *enim* veſtri, daemones immundi ſunt, *ideo hujuſmodi ſacrificiis (*) delectantur, perdentes animas in aeternum, has duntaxat, quae eos colunt: unde in nullo perſuades mihi ut eos colam.*

(*) profanis

S. Claudius M. adloquens Lyſiam Praeſidem, illum urgentem ut diis immolaret (ex *Act.* de quibus in Adp. p. VII. ſq.)

12 *Quem (*) ſi plena fidei mente receperis, numinum tuorum* irridenda veneratione *neglecta*,

faci-

facile poteris aeternae vitae praemia promereri.

(*) *Deum Chriſtianorum*

S. Felix Presb. M. adloquens Cornelium Ducem in examine ſuae fidei, Valentiae Allobrogum, an. circ. 212. (ex *Act.* SS. Felicis, Fortunati, Achillei, ab auctore coaevo conſcriptis ap. Bolland. ad d. 23. Apr. Sanctis ſacrum, n. 7.)

13 *Iſti autem, quos ipſi deos vocatis*, daemones ſunt, *cum quibus & qui eis credunt, a vero & ſolo Deo meo in omnes imperium tenente, in illo ipſo judicii tempore, quod definivit, in ignem gehennae, qui nunquam exſtinguitur, detrudentur in tenebras exteriores, ubi erit fletus & ſtridor dentium.*

S. Basileus Epiſc. M. uti *ſupra* Adp. p. xviii.

14 Dii *qui coelum & terram non fecerunt*, pereant. Rurſum, *ſunt mihi praeſentia, o Imperator, bona praemia & certa promiſſa futurorum: brevi enim convincam te fruſtra eſſe inflatum*, & deos, *quos nominas, oſtendam eſſe humanis viribus longe imbecilliores.*

S. Anthimus Epiſc. Nicomedienſis M. adloquens Maximianum Imp. quum gravius coram illo torqueretur, eum animoſe irridens, & imbecillitatem deorum ſuorum, atque adeo & paganae religionis, iis devotae, Nicomediae in Bithynia, an. 302. (ex *Act.* quae e mſ. graeco Regis chriſtianiſſimi ediderunt Bolland. ad d. 27. Apr. nn. 8. 10.) Dies Martyri ſacer ap. Latina Martyrologia 27. Apr. ap. Menolog. Graecorum 3. Sept.

Haec porro Acta, Bollandiano Henſchenio collata cum editis a Lipomano, vetuſtiorum ſimplicitatem mirabilem mihi non redolent.

15 Dii *tui ſi quid virtutis habent, defendant ſe ipſos ab iis, qui eos negant & tuam defenſionem non requirant. Si vero malitiae eorum es ſocius, multo melior ſum diis tuis; & te, quia vobis non obaudio, habens Deum verum...*

S. Neon M. ſolide ac lepide arguens vanitatem Lyſiae Proconſulis, ejuſque paganae religionis (ex *Act.* de quib. in Adp. ubi de S. Aſterio p. vii.)

Quis

16. *Quis enim vitae humanae truculentior hoſtis adpareat, quam qui agenda docet, proprioque exemplo ſuadet quae extrema ſint agentis opprobria & juſtiſſimis legibus capitaliter puniantur? Nonne autem agenda docentur, quae publice recitari, quae laudando cantari jubentur?* Tales *quippe*, tales *ſunt* dii veſtri maximi, *quibus praecipientibus horrenda ſua ſcelera non ſolum recitantur, ſed & viſibiliter effinguntur in theatris, cantantur & ſummis laudibus celebrantur in templis &c.*

S. Victor M. Imp. Maximiniano ardenter exprobrans deorum ſuorum nefanda ſcelera, Religioni ethnicae pene ad imitandum propoſita (ex *Act.* in Adp. p. xxxii.)

17 *Quod ad deorum tuorum facta adtinet, turpe eſt eloqui; dicam tamen ad veſtram confuſionem.* Is, *quem* Jovem *adpellatis*, *& deorum omnium maximum creditis eſſe, in mulierum, puerorumque contumeliam eo proceſſit, ut* malorum omnium *ipſe* principium & finis ſit. *&c.*

S. Theodotus M. Theoteeno Praeſidi Proconſuli profanorum deorum, prae primis Jovis turpitudines oſtendit palam (ex *Act.* Adp. p. xxviii.)

18 *Heu miſeros & deflendos qui Divinitatis ſacroſanctum nomen ignorant! Heu infelices vos, qui coeleſtia ad terrena transfertis, &* veritatis ignari *invenitis & facitis quod colatis! Quid aurum, argentum, aes, ferrum, vel plumbum? Non ne ex terra & nutriuntur & conflant? &c.*

S. Philippus Epiſc. M. Baſſum Praeſidem fervente oratione convincens de vanitate deorum, quos profana colebat religio (ex *Act.* in Adp. p. xiii.)

19 *Quid enim ſimile homini Deus aliquando formavit? Sed* conatus eſt diabolus *opus coeleſte violare.*

ſare. Invenit illa (*) *quae colitis, & ſervos juris ſui ſacrificando vos fecit.*

(*) Idola

S. Hermes Diac. M. his inter alia oſtendit Juſtino Praeſidi, qui Baſſo proxime ſubceſſit, religionem paganam a diabolo ortum ducere, ejuſque alumnos ſervos eſſe diaboli (ex eiſdem *Act.* De Sancto egimus in Adp. p. XLVII. ſq.)

20 *Vos potius recte ordinata perturbatis*; praeponendo *temporalia aeternis, mortua viventibus, ſcientibus* (*) *bruta*, mendacium veritati: *& propterea in ſuperbiam lapſi, atque in perpetuum damnati eſtis cum ſpiritibus malignis.*

(*) Alias *ſentientibus*.

S Ferreolus M. deſcribens apud Praeſidem nequitiam & vanitatem religionis ethnicae; quae utique fabuloſos ritus ſuos religionis ſupernae veritati praeponit (ex *Act.* uti in Adp. p. XXXIII.)

21 Deos vanos, *qui vos nihil juvare poſſunt, relinquite. Deum meum, qui me confortat, agnoſcite; pro quo mori vita eſt. pro quo pati deliciae...*

S. Arcadius M. adhortans morti proximus paganos martyrii ſui ſaeviſſimi ſpectatores ut vanam religionem ſuam relinquerent, & ſupernam veri Dei amplecterentur, in Achaia, vel, ut aliis placet, Caeſareae in Mauritania ſub IV. Seculum, at an. incerto (ex *Act.* Sancti, quae ex libro pervetuſto de agonibus Martyrum vulgavit cit. Ruin. a p. 591. n. 5.) Sancti memoria recolitur vulgo d. 12. Jan.

22 *Non ergo, inquit Saturninus, vera tibi videtur eſſe religio, quam Imperator noſter conſtituit?* Qui poteſt, *refert Baſilius*, vera eſſe, *o Praeſes, quae prae rabidis canibus carnes per ora ferens circumeundo manducat, & ante aras daemonis latratum ciens, ſuas ipſis carnes circumponit, ſuum ſanguinem ſuper ipſas effundit*: qui, *inquam*, poteſt ſana integraque haberi?

S. Basilius Presb. M. uti *ſupra* in Adp. p. XXI.

Dies plane me deficiet, ſi Martyrum reliquas declamationes adverſum falſitatem Paganiſmi recenſere pergam. Illud et vero declamationum genus minime praetereundum, nonnullis Martyribus familiare; qui nempe zelo Dei ardentes, nec graviora reformidantes ſupplicia ſibi impendentia, & Juliano Auguſto, & Juliano Comiti ejus avunculo verae religionis ſupernae apoſtatis novitiam falſi Paganiſmi profeſſionem liberrime pro palam exprobrarunt. Quid enim ejuſmodi exprobrationibus illuſtrius ad convincendum falſitatis ex ore teſtium veritatis Paganiſmum?

Varii quidem id genus Teſtes adduci poſſent, at inſtar plurium unus eſto BASILIUS idem, quem mox laudavimus. Hic enim (ex ejus *Act.* citt. n. 5. & 6.) ita in primis Julianum Auguſtum, eum impellentem ut diis immolaret, piiſſime ſubiratus adloquutus fertur, *Minime, non erro, Imperator. Tu quidem factus apoſtata abdicaſti regnum coeleſte, at ego Chriſto meo credo, quem tibi imperium conferentem ejuraſti, quod hic quoque brevi eſt ablaturus a te, ut cognoſcas qualem Deum offenderis... Immo ut ſcias Imperator, quod nulli ſint quos nominas deos; idola enim ſunt ſurda & caeca, quae credentes in ſe ad infernum ducunt.*

Haec deinde Julianum Comitem, quae renuntiaret nepoti, ei ſe oſtendens mirabiliter ſanum ex ſaeviſſimis, quas pridie exceperat, plagis, *O ſtulte & impie! ... Nuntia tyranno tuo Juliano quanta ſit virtus Dei, quem dereliquit, & animam ſuam perdidit a diabolo deceptus... at ego confido in Chriſto meo, quod & ipſe ejiciendus ab ea* (Eccleſia ſancta) *ſit, quae ſibi ipſi faciens ſatis, retribuet ei prout factis ſuis commeritus eſt & in tyrannide ſua extinguetur.* Haec inter alia haud abſimilia invictus Martyr.

OBJECTIONES.

RURSUM QQ. DOGM. SCHOL. 14 Obj. *primo*. Is ordo ſupernaturalis commentitius eſt. Nam 1.° quod ſupra naturam dixeris, contra naturam eſt; eum quippe invertit ordinem, quem rerum naturis regendis ſibi Deus praefixit; ipſumque in materia religionis, quae homini adeo neceſſaria eſt, huic eſt immanitet improportionatum, nimiumque a facultatibus, quibus uti debet, alienum. 2.° quum ordo ille arcana valde obſcura & ſublimia proponere confingatur, ſtatim ſubinde exigitur ab iis, qui talem ordinem profitentur, ut videant quae nec lumine nativo, nec oculis corporeis conſpicere fas eſt, ac defectum evidentiae imaginationis vi ſuppleant, atque adeo in falſitatem identidem prolabantur. Hoc autem a providentia divina nimium abhorret.

15 ℞. *N. Aſſ.* Ad 1. prob. *N. Aſſ.* cujus probationes nihil evincunt. Principio enim ſummus rerum Conditor providentiam ſuam erga natura-

turalia cum providentia erga ſupernaturalia decretis ſuis optime temperat & conciliat, adeo ut ſupernaturalia jugiter ſupra naturam univerſam ſint, nuſquam vero contra. Deinde quod facultatibus humanis ſibi relictis longe inconveniens eſt, eiſdem auxilio profluente ex ordine ſuperno fultis, quam maxime proportionatum dixeris.

16. Ad 2: circa fidem in arcana, quae ordo ſupernus continet, nullum imminet erroris periculum, ubi pleraque adfulgent ſigna, quae illa commonſtrant morali quadam evidentia credibilia. Quid? quod vel ipſa myſteriorum obſcuritas & ſublimitas illud eximie conficiunt, quod plura Deus exſequi poſſit, quam menti creatae vel ne excogitare quidem liceat.

17 Obj. *ſecundo* Rurſum ejuſmodi ordo ſupernus repugnare convincitur. Nam 1.° ſi ſtatus naturae non ſufficiat homini perducendo in felicitatem ſibi praeſtitutam, valde inutilis ac imperfectus ſit oportet, contra Authorem ejuſdem naturae. 2.° nec ſtatus ille, nec religio, quam dicimus revelatam eo quod talem ſtatum credat & profiteatur, ullatenus inveniri queunt; in primia enim ratio naturalis contra eum ordinem ſupernum potius militat, quam pro eo; deinde inter ſapientes plerique illum adfirmant, multo plures negant, at in dubio poſſidet libertas; ex iis denique qui uſque modo orbem univerſum incoluerunt, pauciſſimi ſunt, qui ſtatum illum adſeruerint ac ſint profeſſi, ceteri autem propemodum innumeri vel ne quidem ipſum noverunt, utpote iis prorſus impervium. Id autem contra providentiam Dei, denegantem ſingulis hominibus lucem perſpicuam, qua ſtatum hunc abditiſsimum invenire queant, refunditur.

18 ℞. *N. Aſſ.* Ad 1. prob: porro ſtatus aut lex naturae quidquid ad ſuum ordinem pertinet, edicit. Quamvis autem non omnia doceat, quae nempe ordinis ſuperni ſunt, ad multa vero perutilis eſt, ad illud prae primis, ut homo tamdiu ſe contineat ad leges honeſtatis nativae, quamdiu revelationem clariorem de modo colendi Deum haud ſatis compertam habeat. Quid? quod manifeſtiſſima naturae humanae alias corruptae imbecillitas cognoſcendo verum in cauſſa eſt cur mens hominis ſibi relicta leges omnes ſibi praeſcriptas a natura capere ad amuſsim nequeat.

19 Ad 2. *N. Aſſ.* Ecquis ſanae mentis crediderit, naturam, aut ejus Authorem, qui cunctis prima indidit principia, ut diſciplinas naturales addiſcant, ut puta illud *quodlibet eſt vel non eſt*, pluraque id genus, prima ceteroqui denegaſſe principia reperiundo ſtatui ſuperno, e quo negotiorum omnium ſumma pendet? Ad *primam* ejus prob. *N. A.* Immo potius ope rationis nativae rem adcuratiſsime expendenti evidens fit, ſupernum ordinem certo credibilem eſſe atque credendum.

20 Ad *ſecundum*: non ſapiunt, immo deſipiunt enormiter qui eum inconſiderate abnuunt, quoniam non intendunt animum ut par eſt in argumenta, quae eum apertiſsime manifeſtant; nec inſuper quod

in ſe eſt faciunt, ut eis Deus fidem ſupernam miſericors infundat; nec demum in eo, quod vocas dubium, libertas humana poſsidet, ſed Deus O. M. qui per tot ſecula omnes apud gentes in poſleſsione eſt. Ad *tertiam*: adverſus ordinem ſupernum a Deo conſtitutum minime praeſcribit ſtultorum, qui infinitus eſt, numerus; quippe qui vincibiliter & culpa immaniſsima ignorant, quem deſides non inquirunt. Neqnicquam igitur exinde culpanda Dei providentia.

21 Obj. *tertio*. Supervacaneus omnino eſt ordo rerum ſupernaturalium. Nam 1.° naturae lex ſatis intimat, definitque modum, quo Deus coli amat per *τὸ Deus ceu excellentia ſumma colendus eſt*. 2.° ſi per legem naturae Deus non praecipiat modum, quo in ipſum cultus ferri debeat, cenſendus eſt hujus definitionem arbitrio hominis reliquiſſe. 3.° ſingulae ferme gentes ethnicae diis, quos adorarunt, ſacrificia obtulerunt, quaſi inſtinctu naturae intelligentes, velle Deum eo cum primis modo coli, quo reapſe prae ceteris quibuſque modis honorabatur: quin immo ſacrificium lege naturae praeſcriptum eſt: ſuperfluit ergo lex altera ordinis ſuperni, quae ſacrificium indicat.

22 ℟. *N. Adſ.* Ad 1. prob *N. A.* Licet enim ex eo praecepto naturali conficias illico Deum ſublimioribus generatim ritibus colendum eſſe, nondum habes exinde, ſeorſim a revelatione ſuperna, quibus ſpeciatim ritibus debeat, ac re velit honorari ſumma Dei excellentia qua talis. Ad 2. *D. A.* ſi ſermo ſit de lege aut religione quapiam vera naturali, quae ritus a Deo non adceperit, *Eſto*; haec vero nulla eſt: ſi autem de lege ſeu religione, quae ordinem ſupernum profiteatur, *N.* huic quippe ritus proprios revelatione injunxit Deus.

23 Ad 3. *Eſto A.* & *N. Con.* Profecto exſiſtimaverim, quod vota ſacrificiorum a gente in gentem effluxerint ex ſacrificiis, quae Deus offerenda olim injunxerit Protoparentibus, aliiſque poſteris, e quibus morem illum ebiberint Noë filii, iſtorumque nepotes toto terrarum orbe diſperſi: quocirca ritum ſacrificandi apud ſingulas pène gentes, gentiumque ſectas uſitatiſsimum, non ex inſtinctu naturae, ſed potius ex doctrina & exemplo a majoribus excepto, vel quaſi ex communi quodam jure gentium ſubortum dixeris. (*p*) Quid? quod eſto naturae lumen ſacrificii debitum utcumque perſpiceret, non autem diſerte ſacrificii ſecundum placitum Dei, cujus ſubinde eſt illud revelatione ſuperna definire. (*q*)

24 QUAESTIO II. Quaenam rei ſupetnaturalis notio? Adsero. Haec ſecundum proprii nominis etymon, eſt quae ſuperat aut excedit omnem naturae ordinem & exigentiam, immo & quamlibet actionem Dei ſecundum jura & leges naturae operantis. Et iſta quidem deſcriptio ſingula rerum ordinis ſuperni capita complecti videtur; nec aliam

(*p*) Super famoſa de origine ſacrificiorum quaeſtione plura *inferius* ubi de ſacrificio ad Tom. VIII.

(*q*) Plura huc adplicari poſſunt, quibus Anti-deiſtae Religionem revelatam vindicant.

aliam fortaſſe rei explicandae aptiorem repereris, quidquid contra pugnantem *Arandam* Soc. J. animadverteris (*r*). Nomine autem naturae, ſupra quam res ſuperna eminere dicitur, venit collectio cauſſarum & rerum omnium cujuſdam ordinis inferioris, quae nihil aliud poſſunt & exigunt, quam quod ſibi naturae legibus praeſcriptum eſt. Porro quousque rerum hujus ordinis facultas & exigentia ſeſe porrigant ſecundum praeſcripta naturae, haud facile definieris; nihilo ſecius ea, ex dicendis, ſunt ſigna & argumenta pro ſupernaturalitate plurium, quae probant pariter, haec quamlibet naturae facultatem & jus praetergredi.

25 QUAESTIO III. Quaenam rei ſupernaturalis partitio? ADSERO. Multiplex eſt, & multis quidem nominibus nobiliſsima. Partitur primum in increatam & creatam. Illa eſt Deus quoad illa attributa, quae omnem naturae captum & exigentiam ſuperant, vocanturque Myſteria ſuperna, e. c. Trinitas, providentia praedeſtinans & reprobans, ſcientiae ac decreta circa ea omnia, quae ordinem ſupernum conſtituunt; & in iis quidem ſitam dixeris ſupernaturalitatem proprie divinam, Deoque intrinſecam. Haec vero eſt operatio temporaria a Deo ceu Authore ſuperno & principali profluens: ejuſmodi ſunt unio hypoſtatica, qua homo ſit Deus, Eccleſiae ſacramenta, revelationis divinae, miracula, vaticinia, beatitudo, gratia auxilians & ſanctificans, virtutes & actus infuſi, gratiae quae dicuntur gratis datae: & en tibi ſupernaturalitas participatione divina, & Deo extrinſeca.

26 Creata deinde diſpeſcitur in eam, quae primario & proxime fertur ad felicitatem aeternam comparandam aut retinendam, ſecundario vero ac remote ad oſtenſionem gloriae ſuperni Authoris, cujuſmodi ſunt dona, quae Scholaſtici dixerunt entitate ſupernaturalia; ac in eam, quae contra primario & proxime tendit ad manifeſtationem gloriae Authoris ſuperni; ſecundario autem ac remote (ut plurimum) ad obtinendam ſalutem, cujuſmodi ſunt quae apud Scholaſticos audiunt ſupernaturalia quoad modum, ac ferme penitus miſſa vulgo fecerunt in commentariis.

27 Conſulto diximus *ut plurimum*, quippe miraculum perpetuum, quo daemones & animi reproborum igne materiali cruciantur, ad ſalutem tendere minime videtur, ſed omnino in teſtimonium irae vindicis ſuperni Judicis; quin immo & pleraque ejuſdem rationis fortaſſe occurrerint tot inter, tamquam diverſi generis miracula, myſteria, ſigna, portenta, quae ſuperna virtute ubivis patrata referuntur. Ad haec, ni fallimur, revocari generatim poſſunt cuncta rei ſupernaturalis capita, de quibus nobis in praeſentia ex inſtitutio agendum (*s*).

QUAE-

(*r*) In comment. de act. hum. l. 11. ubi de ſupernat. actuum d. 41. ſect. 1.

(*s*) Qui plures ab Authoribus excogitatas partitiones optes, adeas *Ripald.* de ente ſupernat. d. 1. ſect. 3. 4.

28 QUAESTIO IV. Quaenam rei ſupernaturalis ſublimitas aut eminentia comparate ad naturam? ADSERO. Eximia eſt; multis quippe titulis naturam excedit, quemadmodum Dogmatice nos condocet. Nimirum 1.° quoad exigentiam, quia nequit natura exigere quod eſt omnino gratuitum, ab Authore ſuperno pendens, ſibique indebitum, nulloque pacto proportionatum. 2.° quoad rationem agendi, quia natura ob inſufficientiam ſuarum virium ad eliciendam actionem quamlibet ſupernaturalem, auxilio ſuperno indiget. 3.° quoad meritum tum condignum propter inaequalitatem, tum congruum propter improportionem naturalis obſequii cum praemio ſupernaturali. 4.° quoad impetrationem, quia nihil naturale poteſt Deum movere ſecundum praeſentem rerum providentiam ut quidquam ſupernaturale operetur. (*t*) Haec autem omnia clarius elucent in donis internis ſupernaturalibus gratiae & gloriae, de quibus potiſſimum diſſeruerunt Patres ac Theologi, relate ad vires naturae rationalis. Uberius quidem Adſerta haec dogmatica elucidabit ſolutio noſtra multiplex ad

OBJECTIONES.

29 Obj. *primo* contra 11 r. Adſ. Supernaturalitas ſaltem in homine juſto non excedit naturae vires quoad meritum condignum erga praemium ſupernum. Nam 1.° opera moraliter bona mere naturalia procedunt a ſuppoſito juſto per gratiam, a qua propterea condigna fiunt: quocirca ex multis Scripturis, CC. & PP. cuncta opera juſtorum moraliter bona ſunt condigne merentia. 2.° quaevis opera moraliter prava, etiam virtutibus moralibus oppoſita, re ipſa indigna ſunt doni ſuperni: ergo e contrario bona digna ſunt. 3.° non minus potis eſt gratia juſtificans, quam auxilians; at haec reddit opera naturalia dono ſuperno digna: ergo & illa.

30 ℞. *N. Adſ.* (*u*) Quia enim ad quodvis boni ſuperni meritum gratia auxilians neceſſaria eſt. Ad 1. prob. *D. A.* procedunt a ſuppoſito juſto, ita ut ab hujus juſtitia vel gratia evadant illa opera dono ſuperno digna, *N.*, ita ut ab ejus juſtitia quantum ad dignitatem controverſam prorſus abſtrahant, & minime dependeant, *C.* Et vero Scripturae, CC. PP. loquuti ſunt de operibus, quae Dei auxilio ſuperno eliciat, non natura ſola. Ad 2. *N. Con.* Quia minus ad ejuſmodi indignitatem requiritur. Quod ſi conſequentia fluat, etiam in peccatore, atque infideli actio naturaliter proba mereretur condigne gloriam, qua indigna eſt actio naturaliter prava: quo quid abſurdum magis?

31 Ad 3. *N. Ma.* de potentia indendi actionibus internis ſupernatura-

(*t*) Nobiſcum vulgo re ipſa ſunt TT. quoad propoſita Adſerta, eaque pluribus illuſtrant cum cit. *Rip.* dd. 5. 15. 16. 17. & *Munieſſa* in diſp. ſingulari de ente ſup. n. 104. ſqq. eademque nos fere cuncta *inferius* retractabimus ubi de neceſſitate gratiae auxiliantis, poſtquam plura innuimus *ſupra* in Tom. III. p. 401. ſq.

(*u*) Cum *CC. Arauſic.* II. can. 25. & *Mogunt.* cap. 8. *Auguſt.* l. de nat. & grat. c. 28. *Mag.* l. 2. diſt. 27. §. *Quum ergo. Thom.* ad Rom. 4. lect. 1. col. 2. aliiſque plurimis ap. & cum *Zumel* 1. 2. q. 114. ar. 4. d. 1. concl. 1. *Suar.* de grat. t. 3. l. 2. c. 7. *Vazq.* 1. 2. d. 219. c. 5. contra Cajetan. 1. 2. q. 109. ar. 9. & Sot. de nat. & grat. l. 3. c. 4.

turalitatem. Gratia quidem auxilians, utpote ad agendum deſtinata, conferre poteſt ſupernaturalitatem vel intrinſece, eliciendo actum ſuapte conditione per ſeſe pertinentem ad felicitatem naturae, vel extrinſece conſtituendo libertatem ad actum ejuſdem rationis cum eo, qui auxilio naturali comparatur. Et vero gratia juſtificans, quum nec principium agendi vitale ſit, nec conſtituat facultatem liberam agendi in actu primo circa opus naturale, idcirco pro effectu formali ſola gaudet condignitate actus interni, non autem ſupernaturalitate, ſeu bonitate morali. (*x*)

32 Obj. *ſecundo*. Res ſupernaturalis non excedit naturam ratione praeditam quoad meritum congruum proximum aut remotum, quod ineſſe poteſt actioni naturali erga donum ſupernum. Nam 1.° Matth. 25. 14. Chriſtus Dominus proponit, dona gratiae ſuperna *unicuique ſecundum propriam virtutem* ſubrogari, hoc eſt ſecundum opera naturalia virtutum moralium. 2.° hoc pacto poſſe initium ſalutis a nobis eſſe cenſuit Chryſoſt. (*y*) una cum aliis PP. graecis (*z*) nec non Scholaſtici veteres cum *Tho.* (*a*) 3.° in cujuſque poteſtate eſt adipiſci ſalutem; at non eſſet, ſi merito proprie naturali ſaltem congruo initium illud ſalutis adnexum non ſit. 4.° natura viribus ſuis ſubjectum praeparat ad introductionem animi rationalis, qui ab uno Deo induci poteſt: ergo & animum praeparare poteſt ad gratiam, quam non niſi Deus valet infundere. 5.° Deus elargitus eſt ethnicis facultatem ſaltem remotam credendi fide ſuperna, ſine qua non eſt ſalus; at haec facultas nequit intelligi abſque poteſtate praevia naciſcendi per actus naturales auxilia proxima, ad fidem ſupernam oppido neceſſaria: pariter ergo.

33 ℞. *N. Adſ.* Nullum quippe gratiae, pietatis, aut ſalutis initium merito cuipiam naturali adſcribi poteſt, ſed Deo ſuperne agenti: quod quidem ſaltem conſequitur ex effatis quibuſdam *Conciliorum* (*b*) & vulgo cenſetur univerſaliter fide ſancta definitum adverſum Semipelagianos Maſſileenſes, adjudicantes naturae meritum congruum erga donum ſupernum. Ad 1. prob: locus ille *Proſpero* ſic exponitur (*c*) *unicuique ſecundum propriam virtutem, hoc eſt ſecundum propriam & naturalem poſſibilitatem, non autem ſecundum proprium meritum, quia aliud eſt poſſe operari, aliud operari.*

34 Ad 2: fortaſſe PP. graeci de hoc argumento vocibus non admodum cautis diſſeruerunt ante haereſim Pelagianam & Semipelagianam; et vero oppoſitum docuerunt conſtanter latini PP. cum *Auguſt.* (*d*) Quin & ipſis ſaepe alias conſentit idem *Chryſoſt.* (*e*) ſubinde objecta ejuſ-

(*x*) Conf. *Rip.* cit. d. 15. ſ. 5. a n. 32. itemque in hanc rem *inferius* retractanda l. 2. c. 1. §. 5.

(*y*) Hom. 27. in Geneſ. & alias.

(*z*) Eos recitarunt *Mo'i.* in concord. d. 41. & *Vazq.* in 1. p. d. 89. c. 3.

(*a*) In 1. diſt. 28. q. 1. a. 4. & ſaepius.

(*b*) Puta *Arauſ.* 11. can. 3. 4. 5. *Trident.* ſeſſ. 6. c. 5. *Mogunt.* cap. 7.

(*c*) L. 2. de vocat. gent. c. 8.

(*d*) De praedeſt. SS. c. 2. & ſaepius.

(*e*) E. c. hom. in Pſ. 118. hom. 25. in 7. Matt. cet.

ejuſdem homilia nonnullis ſuſpecta eſt. Noſtrates inſuper TT. aliquam duntaxat conditionem naturae adſcribunt, abſque ulla tamen exigentia, aut connexione cum dono ſuperno, quo plane Maſſilienſibus e diametro adverſantur.

35 Ad 3. *N Mi.* Homini quidem facultas data eſt adipiſcendi ſalutem, non quomodocumque, ſed per auxilia, quae ex meritis Chriſti & ex lege elevationis ſupernae nunquam ei tempore opportuno non ſuppetunt. Ad 4. *N. Con.* Animus quippe rationalis eſt donum naturale, cujus exigentia non repugnat naturae, quemadmodum donum quodlibet ſupernum repugnat. Ad 5. *D. Ma.* facultatem remotam, conſtitutam ſolis naturae viribus, *N.* conſtitutam auxilio ſuperno, quod naturam praevenit, *C.* Et *N. Mi.* (*f*)

36 Obj. *tertio* contra IV. Adſ. Naturae preces Deum movere poſſunt, ut ab eo impetrent donum ſupernum. Nam 1.° quamvis naturae oratio nihil mereatur, poteſt tamen quidquam impetrare; quod conſtat ex orationibus coelitum pro nobis. Immo PP. a naturae precipus impetrationem ablegant, quod iſtam non diſcernant a merito: ergo dum diſcerni poſſit, ableganda non eſt; ſic enim nihil detrahitur rationi doni ſuperni, quod integrum, hoc eſt prorſus gratuitum tueri PP. contendunt: ad eum plane modum, quo in humanis preces pauperum ad divites effuſae rationi gratiae, ſeu miſericordiae gratuitae eleemoſynarum, quas illorum compulſi precibus, vel harum intuitu divites erogant, nihil detrahunt. 2.° ex adagio receptiſſimo, *facienti quod in ſe eſt, gratiam Deus non denegat*: ergo gratia ſolis naturae viribus impetrari poteſt, atque adeo quodvis aliud donum ſupernum.

37 ℟. *N. Adſ.* Quidquid urgeas, illud conſtat (*g*) conſtituiſſe Deum in hac providentiae lege, nullius intuitu actionis, quam auxilio ſuo divinitus non praeverterit, donum ſupernum cuiquam erogare. Quamobrem jure PP. actionem quamlibet merito vacuam ſi a gratia auxiliante independeat agnoſcunt: quo praeadſerto plane dotes ejus gratiae qua talis puriores, ſublimioreſque propugnarent adverſum Semipelagianos. (*h*) Ad 2. *N. Con.* Id enim ſibi vult adagium, quod facienti quod in ſe eſt naturae viribus, ſummus naturae ac ſupernaturae Author vel ex lege ſibi praeſtituta, vel ex pacto inito cum Chriſto, vel ſua bonitate ac miſericordia motus, non autem ex merito ita facientis, hujus adnuit votis, quin gratiam neceſſariam ad ſalutem deneget. (*i*)

38 Hactenus de re ſupernaturali generatim ſumta. Nonnulla deinceps

(*f*) Rurſum recolendus *Rip.* cit. d. 17. ſ. 8. ſqq.

(*g*) Ex C. *Arauſ.* 11. can. 6.

(*h*) Conſ. *Auguſt.* de dono perſev. l. 2. c. 23. *Proſper* in l. de ingrat. c. ult. *Suar.* de praedeſt. l. 2. c. 6. a n. 40. *Vazq.* 1. p. d. 91. c. 15. cum *Thom.* in art. proxime cit.

(*i*) Favent *Thom.* in 4. diſt. 20. q. unic. a. 1. q. 1. O. ac de verit. q. 14. a. 11. ad 1. *Can.* in relect. de ſacram. p. 2. 6. *Ad rationem ultimo. Lorca* in 1. 2. d. 26. *Vega* in Trident. l. 3. c. 12. *Leſſ.* tr. de auxil. in adpend. ad c. 10. *Pennot.* de libert. l. 6. c. 13. ut mittam ex antiquioribus *Albert.* M. in diſt. 28. *Autiſſiodorenſ.* in ſumma l. 3. tract. 2. q. 5. &c.

Digitized by Google

ceps ex praecipuis ejuſdem ſacri ordinis ſupernaturalis capitibus ſigillatim exponenda adgredimur.

CAPUT SECUNDUM

de Myſteriis ſupernis.

39 QUAESTIO I. Quae Myſterii ſuperni notio & partitio? Adsero 1. Vox. *Myſterium* Μυςήριον, praetermiſſo ejus etymo mihi ſatis incerto (k) vulgo uſurpari conſuevit pro re occulta, obſcura, arcana, mortalium mentibus impervia, quod videre eſt ap. *Clem.* & *Euſeb.* proxime adlatos, *Chryſoſt.* (l) *Theodoret.* (m) Inde vero generatim *Myſterii ſuperni* nomine illa venit res occulta ſeu arcana ſacra, quae naturaliter rationi humanae incognita eſt, nec deprehendi poteſt abſque revelatione libera Dei; ſicut enim ejuſmodi Myſterium omnem naturae ordinem & exigentiam & facultatem ſuperat, ita & omnem cognitionem certam. Quo ſiquidem pacto fingere poſſis in mente creata facultatem illud cognoſcendi, quod principia quaelibet naturalia ſupereminet? Heinc Myſterium nonnullis jure *Acatalepſia* vocitatur, ſeu ἀκατάληπτον, *ăcatalepton*, hoc eſt (n) quod comprehendi non poteſt.

40 Quamvis autem eo nomine latius adcepto quidquid ad ordinem ſupernaturalem pertinet, donari valeat, quod variis exemplis heinc inde petitis confirmare liceret (o) ceterum apud Scriptores eccleſiaſticos myſteria diei conſueverunt veritates quaedam divinitus revelatae, quae ſublimiores juxta ac captu difficiliores menti humanae adparent, ut puta Ss.Trinitas, providentia Dei praedeſtinans & reprobans, libertas Dei, incarnatio Verbi, gratia efficax in homine libero, paſſio & mors Dei hominis, maternitas Dei cum virginitate conjuncta; tum ſaepe aliae, quae ſingularem, frequentioremque erga Deum gratitudinem a nobis extorquere videntur, e. c. actiones omnes Chriſtum Dominum ſpectantes, prae primis Ss. Euchariſtia, quae antonomaſtice *Myſterium fidei* eſt; illae demum, quarum fides neceſſaria potiſſimum eſt ad ſalutem, & ſymbolis Apoſtolico, Nicaeno, Conſtantinopolitano, ac vulgo Athanaſiano continentur. Heinc

(k) De quo plura ap. *Clem. Alex.* in protrept. *Euſeb.* praep. ev. l. 2. § 3. *Voſſius* in etymolog. *Caſaubon.* l. 1. de ſatyra c. 2. *Suicer.* in theſ. eccleſ. art. μυστήριον.

(l) Hom. 7. in 1. Cor. & hom. 19. in epiſt ad Rom.

(m) In c. 11. ep. ad Rom.

(n) Ad ſenſum *Tullii* l. 4. academ. qq.

(o) Nimirum ex *ſacris literis*, e. c. ex *Dan.* 2. 28. *Math.* 13. 11. & 1. *Cor.* 4. 1. *Epheſ.* 3. 4. & 6. 19. *Coloſſ.* 4. 3. & 1. *Timoth.* 3. 4. *Apoc.* 10. 71 tum ex *PP.* e. c. ex *Nyſſen.* hom. 4 in Cantic. & in vita Thaumaturgi, *Pſeudo-Dionyſ.* de coel. hier. c. 4. ſect. 4. *Cyril.* Alex. l. 1. contra Neſtor. & l. 16. de adorat. *Theodoret.* ac *Theophy act.* in epiſtol. ad Epheſ. 5. 31. *Chryſoſt* hom. 118. in Joan. *Iſidor.* Hiſpal. in Geneſ. §. 31. ſub fin. *Damaſc* l. 4. de f. orth. c. 14 In iis autem locis nuncupari videris *Myſterii* nomine quae in coelis peraguntur, & ſpiritalem Chriſti cum eccleſia conjunctionem per gratiam, & ea ſingula quae Deus revelat, & crucem, ſeu mortem Chriſti cruci ſuffixi, & praedicationem evangelicam, quae caritate interna operatur, & actiones Chriſti Domini, & omnia univerſim eccleſiae ſacramenta &c.

Digitized by Google

41 11. Varia conſtitui poteſt Myſterii ſuperni partitio. Primum videlicet partitur in Myſteria divinitus revelata in lege naturae, quae habes in toto libro *Geneſeos.*, & in libro *Exodi* a cap. 1. aduſque 20. ac in reliquis V.T. bibliis; & in revelata in lege Evangelica, quae praeferunt biblia N. T. necnon alia documenta, quae ex divina traditione didicimus. Partitur deinde in myſteria divina, Deoque intrinſeca, ſita videlicet in illis Dei dotibus, quae omnem naturae ordinem, captum & exigentiam ſuperant, nobis mox dicta ſimpliciter *Myſteria* ſuperna; & in creata Deoque extrinſeca, quae nempe conſiſtunt in operatione temporaria, a Deo ceu authore ſuperno & praecipuo profluente. Haec autem ſubdividuntur in Myſteria quae primario & proxime, atque in alia quae ſecundario & remote feruntur ad oſtenſionem gloriae Conditoris ſupranaturae: in eum plane ſenſum, quo de ſimili rei ſupernae ſubdiviſione nuper diſſeruimus p. 69. Myſterium quippe ac res ſuperna, me judice, convertuntur, nec aliud quidem rei ſupernae Myſterium ſuperaddit, quam quod haec ſit quid arcanum, vel abſconditum & creaturae cujuſpiam captui naturaliter impervium. Haec quidem Myſteria ſibi ex inſtituto elucidanda adſumit Theologia ſacra. (§)

QUAE-

OBSERVATIO.

(§) Neque vero putaverit quiſpiam, huc nos in obſequium magni dogmatis de Myſteriis ſupernis obtrudendam moliri CONCORDIAM FIDEI ET RATIONIS ex myſteriis vulgatiſſimis Paganae gentis petitam. Complura quidem myſteria apud Ethnicos inſtituta ſunt, cum majora, cum minora dicta, & ipſa variis ſacra diis, ſemidiis & heroibus, ut puta Jovi, Herculi, Minervae, bonae Deae, Junoni, Apollini, Proſerpinae, aliis; ac prae ceteris celebratiſſima Eleuſinia, nuncupata per excellentiam ſimpliciter *Myſteria*, ſacra nempe Cereri, ac Eleuſinae (quae oppidum eſt maritimum Atticae, inter Megaram ſeu Nyſaeam urbem & Piraeum portum Athenienſium) vel ab eadem Cerere inſtituta, vel ab aliis a Cerere edoctis, inter quos recenſentur (ap. *Clem.* Alex. in protrept. & *Arnob.* contra gent. l. 5.) Triptolemus bubulcus, Eumolpus opilio, Eubulcus ſubulcus; eſto alias ap. *Diodor. Siculum* bibl. hiſt. l. 5 §. 69 p. m. 385. ex edit. noviſſ. *Petri VVeſſelingii 1746.* non inſtitutor dicatur myſteriorum Triptolemus, ſed cui „ ſemina frugum „ tradiderit *Ceres*, cum mandatis ut donum „ hoc cum univerſis hominibus communica- „ ret, & elaborationem illius doceret. „ Plura de iis myſteriis *Tertull.* adv. gent. c. 7. & adv. Valentin. c. 1, *Euſeb.* praep. l. 3. §. 12. & alias, *Lucian.* de dea Syria, *Thucidides* l. 2. *Pauſanias* in Phocicis, *Herodot.* l. 8. *Euripid.* in Hippolyto, *Ariſtid* in Eleuſinia, *Iſocrates* in panegyr. quos una cum aliis erudite deſtotarunt *Jo. Meurſius* in l. ſing. de Eleoſiniis, & *Jac. Gothofred.* exſercit. 2. quae eſt de incarnat. Chriſti.

Quid tum vero? Sacra illa, immo & eadem Eleuſinia toto terrarum orbe laudatiſſima nihil aliud erant, quam feſta quaedam & ludi, quos in honorem deorum ſub certis ritibus a ſuperſtitione ſuggeſtis peragebant. Nec inſuper haec ideo myſteria vocitabant, quod ſupra rationis captum haberentur, ſed quoniam obtecta erant ac perſonata typis, figuris, ritibuſque ſecretis, ſive, ut verbis *Tullii* utar in Verr. 5. *maximis atque occultiſſimis ceremoniis*, quo plane major in ea populi opinio, reverentia & admiratio excitarentur. Quocirca, ſi credas *Diodoro Sic.* cit. l. 5. § 49. p. 370 „ quae ſingulatim in arca- „ nis hujus ſacri peraguntur, initiatis tantum „ noſſe conceſſum eſt „ additque ex multis teſtibus *Meurſ.* c. 20. „ quod ſi quis haec di- „ vulgaſſet, ei mortem lex ſtatuebat. „

Eadem denique ferme de cauſſa Myſteria univerſim noctu peragebant profani homines, quae propterea *opertanea ſacra* nuncupavit *Plin.* hiſt. nat. l. 10. c. 56. quoniam ex *Eurip.* in Bacch. „ noctu plerumque tenebrae „ ha-

Digitized by Google

42 QUAESTIO II. Anne Myſteria ejuſmodi coelitus revelata ſunt materia, in qua verſatur Religio certo vera? Adfirmo. Vera quippe Religio Myſteria haec perpetuo cultu profitetur, atque cernuo ſuſpicit obſequio; haec alumnos ſuos credenda docet, ac celebranda ſuggerit. Haec porro Theologiae omnes Religionis noſtrae ex inſtituto reſpiciunt; ut puta e. c. Biblica interpretatur, Dogmatica confirmat, Polemica tuetur ab hoſtibus, Scholaſtica elucidat, Popularis ſermone familiari ad populum exponit, Liturgica feſtis, votis, ritibus concelebrat &c. Haec igitur myſteria negotiis verae religionis ſacram praeſtant materiam & ſcopum digniſſimum; nec alio quidem ſenſu, quam quo eadem in Schola vulgo dicuntur objectum materiale proximum fidei (p) quid enim aliud eſt materia fidei, ac materia Religionis fide credentis?

„ habent raverentiam „ & ex *Syneſ.* l. de provid. „ ignoratio myſteriorum eſt illo- „ rum veneratio, propterea nocti creduntur „ myſteria. „

Sed & aliam *Auguſtin.* in qq. V. & N. T. actioni huic nocturnae cauſſam ſapienter adpingit in haec verba „ quamobrem pagani „ myſteria ſua in tenebris celebrant, vel in „ eo prudentes: erubeſcunt enim palam illu- „ di, piacula enim, quae illis vice legis „ aguntur, nolunt manifeſtare, ne qui „ prudentes ſe dicunt, hebetes his videan- „ tur, quos ſtultos judicant. „

Haec quippe didiciſſe potuit Auguſt. ex *Theodoreto*, ſic diſſerente de conſeſſibus ea myſteria celebrantibus, ubi de cur. graec. adfect. ſerm. 7. „ in iis autem conventicu- „ lis omne flagitiorum genus intrepide pa- „ trabatur: initia enim Cereris & Liberi „ patris orgia horum ſcelerum involucra „ praetendebant, Eleuſis quidem pectinem, „ veretrum autem Phallagogia. „ Rurſumque *Tertull.* proxime cit. audiiſſe potuit, haec ſcribentem „ nam & illa Eleuſinia, „ haereſis & ipſa Atticae ſuperſtitionis quod „ tacent pudor eſt. „

Jam vero quis niſi inſipientiſſime cogitare auſit, id genus ſacra, eo tantum nomine dicta myſteria, quod ſcelera neſandiſſima honeſtis oculis abſconderint, vel aenigma, vel leviſſimam quidem umbram praetuliſſe Myſteriorum ſupernorum?

Quin immo nec *Gothofredo* laudato adſentior, nuncupanti myſterium incarnationis Dominicae *magnum myſterium*, adluſione facta, ut ait, ad myſteria Eleuſinia majora, quae ſimpliciter *magna*, *μεγάλαι νίκαι*; dicta ſunt. Quid enim hac opus ſit adluſione in myſteria putidiſſima, ubi confirmandae magnitudini quantum ad epitheta myſterio ſacratiſſimo conſona, argumenta alias propemodum innumera ſuppetunt?

Porro ſi *Buddeum* audias in theol. l. 1. c. 1. §. 24. in nota p. m. 23. ſq., apud Ethnicos pleraque religionis revelatae, ſeu, quod in idem recidit, rei ſupernaturalis rudera & veſtigia deprehendere licet. Id quod ſuſtineri poſſe nititur authoritate *Pfanneri* in ſyſtem. theologiae gentilis purioris, *Mornaei* de verit. relig. chr. c. 27. (26.) *Grot.* de verit. chr. rel. l. 1. (§. 16.) *Ger. Jo. Voſſ.* de Idol. orig. & progr. l. 1. c. 29. 30. *Huet.* dem. ev. prop. 4. c. 3. p. 99. ſqq. *Vitring.* ſacr. obſerv. l. 3. c. 12.

Enim vero ſi per *τὸ rudera & veſtigia* intelligat Buddeus effata, geſta, ſenſa, dogmata, iis quae alias loquutione ſuperna revelata ſunt, conſona, vel ſaltem nequaquam diſſona, ei lubenter conſenſerimus; id quippe ipſum & nos perſtrequenti oratione urgemus ubi CONCORDIAM FIDEI ET RATIONIS palam facimus; idemque pariter intendere videantur praecitati Authores a nobis collati, uno excepto Pfannèro, quem ad manus habere non licuit.

Quod ſi ulterius Author ille pertendat, ea myſteriorum ſupernaturalium rudera & veſtigia obtinuiſſe apud Ethnicos, quae notionem rei cujuſpiam ſupernaturalis Ethnicis exploratam adumbraſſent, plane is fallitur, quum ejuſmodi notio, ſecluſa revelatione Dei libera, omnem naturae captum praetervolet. Nec veſtigium quidem adferri, huic noſtro advertanti reperire eſt apud Scriptores praelaudatos.

(p) Ex dicendis *infra* Tom. VI. ubi de objecto materiali fidei, cum *Suar.* in tr. de fid. d. 2. ſ. 2.

Digitized by Google

43 QUAESTIO III. Quonam pacto Myſteria haec credibilia ſint, atque credenda? ADSERO. Sunt prudenter, & quidem metaphyſice evidenter credibilia & credenda; perpetua vi & energia ſignorum aut notarum religionis revelatae (*q*) Principio enim ea ſigna ſedulo perſpecta movere poſſunt ac debent virum prudentem ad credendam veritatem myſteriorum: unde ex *Pſal* 92. *teſtimonia tua credibilia facta ſunt nimis*: prudenter itaque myſteria haec credibilia ſunt atque credenda.

44 Deinde ad evidentiam liquet, poſſe evidenter credi id, pro quo evidens eſt urgere ſigna, quae movere prudentem poſſint ad credendum; at enim evidens eſt pro myſteriis ſupernis ea ſigna propemodum innumera urgere: ergo myſteria haec ſunt evidenter credibilia. Inſuper evidens eſt teneri nos Deo credere quum ſine temeritate nefas eſt negare eum quidpiam loquutum eſſe; at ſine temeritate nefas eſt negare Deum eſſe loquutum myſteria ſuperna, quae ſacro codice continentur (ex ſtatim differendis) ſunt igitur haec evidenter credenda, ſeu, quod eodem recidit, evidens eſt debere credi.

45 Poſtremo metaphyſice evidens eſt conſtare morali certitudine, quod haec myſteria revelata ſint a Deo ut credantur: ergo metaphyſice eſt evidens poſſe ac debere prudenter credi. Et en tibi judicium de credibilitate myſteriorum, quod vocant ſpeculativum, utpote ſoli propoſitioni de ſignis credibilitatis innixum, ſubindeque prorſus naturale; quippe ad illud ſatis eſt generalis Dei concurſus; nec eſt alioqui cur ſupernum adſeratur. Et vero praefata evidentia debet eſſe reſpectiva, ut ajunt, aut ſecundum idoneam judicantis capacitatem, quatenus hic, quicumque ille ſit, de oppoſito prudenter dubitare nequit, non autem abſoluta & perfecta in ſingulis quibuſque. Nullus quippe ſanae mentis exſiſtimaverit, ita Chriſtum inſtituiſſe religionem, ut potiorem in rudibus adparentiam requireret, ac quae naturaliter iis comparari poteſt. (*r*)

OBJECTIONES.

46 Obi. *primo*. Myſteria ſuperna non ſunt evidenter credibilia: Nam ſi talia ſint, 1.° ſunt pariter evidenter poſſibilia & vera: quoniam ſi eſſent evidenter impoſſibilia, eſſent quoque evidenter incredibilia: ergo & e converſo, ſecundum vetus axioma dialecticum, *ab oppoſito conſequentis ad oppoſitum antecedentis valet illatio*. Id tamen falſum eſt; quippe poſſibilitas & veritas Myſterii, e. c. Trinitatis non eſt evidens. 2.° metaphyſice evidens eſſet, illa eſſe credibilia fide ſuperna; atqui hoc ipſo ſunt metaphyſice evidenter vera, quum ſit evidens metaphyſice, eam fidem eſſe metaphyſice connexam cum veritate; ergo. 3.° nemo poſſet eis diſſentire; at haeretici diſſentiunt. 4.° actus

(*q*) Vulgatiſſima opinio haec eſt ap. TT. cum veteres, tum juniores ubi de fide ſuperna diſſerunt, cum *Cajet. Suar. Vaſq. Con. Juen. Daing. Beyli*, *Maſch. Gaſpodi*.

(*r*) Conf. *Suar.* de fide d. 4. ſ. 3. ſqq. *Delu.* de fid. d. 5. n. 3. ſqq. *Viv.* de fide par. 4. d. 3. q. 1. ar. 3. *Juen.* de fid. par. 7. diſſ. 4. c. 3. ar. 2.

actus fidei circa ea myſteria merito vacuus eſt, quoniam rapitur & cogitur moraliter mens ad adſenſum objecti ſibi moraliter evidenter propoſiti.

47 *R. N. Adſ.* Ad 1. prob. *N. Adſ.* quippe veritas, quae deſumitur ex intrinſeca connexione inter ſubjectum & praedicatum reperta, rei convenit prout eſt in ſe; credibilitas vero, quae petitur a teſtimonio dicentis, aliiſque motivis extrinſecis competit rei prout ſubeſt iis adjunctis, ſuadentibus rem ita ſe habere, tumque poſſe ac debere credi ſicuti dicitur. Hinc poſſunt etiam impoſſibilia fieri credibilia, ſi nempe adpareant ſub adjunctis, quae prudentem adſenſum extorqueant, quod quidem aperte liquet in ruſtico decepto a Parocho circa quaternitatem Perſonarum in Deo.

48 Ad hujus prob. *C. A.* Et *N. Con.* Quia enim evidentia impoſſibilitatis rei eodem evidentiae gradu oſtendit, rem illi non poſſe adparere evidenter credibilem, cui impoſſibilitas rei evidens eſt; evidentia vero credibilitatis rei ſolum oſtendit evidenter, rem ita adparere, ut poſſit prudenter credi, quin eodem evidentiae gradu oſtendat rem eſſe poſſibilem aut veram, ſeu ita ſe habere quemadmodum adparet. Quocirca evidens rei impoſſibilitas connectitur evidenter cum ejus incredibilitate; non autem evidens credibilitas cum ejus poſſibilitate aut veritate. Adlatum axioma intelligendum eſt de oppoſito contradictorio, non autem de oppoſito contrario; quatènus nempe concludit argumentum ad propoſitionem negantem, non item ad adfirmantem.

49 Ad 2. *D. Ma.* fide in eſtimatione ſuperna tali, *C.*, re ipſa tali, *N. Ma.* & *Mi.* ſub eo ſenſu. Si re ipſa exſiſtat Dei teſtimonium de myſterio, hoc certitudine fidei certum eſt, at quum ejuſdem exſiſtentia nec phyſice, nec metaphyſice evidens ſit, nec evidens nobis eſſe poteſt, fidem noſtram re ſupernam eſſe. Ad 3: nemo unus ſignis credibilitatis probe captis diſſentiri prudenter poteſt, haeretici vero imprudentiſſime diſſentiuntur, vel potius diſſentiri confingunt exterius, ne terrenis, quibus inhiant commodis valedicere cogantur.

50 Ad 4. *N. Adſ.* Ad prob: moralis evidentia, quum nonnihil obſcuritatis admittat, non ita mentem premit, ut nequeat ex imperio voluntatis in obſequium fidei captivari; eo praeſertim quod ſub ea evidentia ſolum adigitur mens ad adſenſum innixum ſignis credibilitatis ceu objecto formali, non autem ad adſenſum fidei propter teſtimonium Dei. Neque vero evidentia moralis impedit quominus contra militet ratio aliqua, eſto leviſſima, qua mens temere diſſentiri valeat: quod liquet in judicio temerario. Quid? quod maxima moralis neceſſitas ad adſenſum ſtat quam optime cum phyſica ad diſſenſum libertate, non ſecus ac moralis neceſſitas conſentiendi a gratia auxiliante ſuborta cum phyſica diſſentiendi. (*s*)

51 Obj. *ſecundo*. Judicium illud credulitatis ſupernaturale eſt. Nam

1.° C.

(*s*) Conf. cit. *Del.* a n. 25. *Flatel.* de fide a n. 51. *Arriag.* de fide d. 5. a n. 27. *Muniess.* de fid. d. 6. ſ. 1 *Juen.* cit. *Gottus* de fide tr. 9. q. 1. dub. 8. § 1.

1.° C. Milev. definit (*t*) *donum Dei eſſe ſcire quid facere debeamus*: cui conſonat *Aug.* inquiens (*u*) *nullus enim credit, niſi prius cogitet eſſe credendum, & hoc vult Apoſtolus* 2. Cor. 3. *non eſſe ex nobis, ſed ex gratia*; tum idem (*x*) fert, *Deum dare cordi humano cogitationes pias, per quas habeat fidem*. 2.° ejuſmodi judicium a virtute ſuperna fidei elicitur, quum adſerat myſteria eſſe credibilia fide ſuperna: ergo ſuperna eſt, docente Thoma (*y*) quod *lumen fidei facit videre ea quae creduntur*, item (*z*) quod *ea quae ſunt fidei, fideles per lumen fidei vident eſſe credenda*.

52 *R. N. Adſ.* Ad 1. prob. Conc. & Aug. ut ſummum intelligi poſſunt de judicio regulante proxime piam adfectionem ſupernam, ad actum fidei praerequiſitam. (*a*) Ad 2. *N. A.* Ad prob. adj. *D.* quum adſerat explicate, *N.*, tacite, *Esto*. Neque vero ex reſpectu ad terminum ſupernum habito accedit actui ſupernaturalitas. Et *N. Con.* Thom. adductus per lumen fidei fortaſſe heic, ut alias, intelligit auxilium tranſiens, quod dirigit actum fidei. (*b*)

Accedant iis illuſtrando ſacratiſſimo dogmati Monimenta e penu Antiquitatis depromta.

(*t*) Can. 4.
(*u*) L. 2. contra duas epiſt. Pelag. c. 8.
(*x*) De dono perſev. c. 8.
(*y*) P. 2. 2. q. 1. 2. 4. ad 3.
(*z*) *Ibid.* a. 5. ad 1.
(*a*) Ex dicendis *inferius* Tom. VI. ubi de fide.
(*b*) Adeundus *Suar.* de fide d. 6. ſ. 8. a. n 3. tum citt. *Platel.* n. 41. ac *Del.* n. 49. ſqq

MONUMENTA ANTIQUITATIS

pro Myſteriis ſupernis.

CLASSIS II. Ex iis Myſteriis, quae ſane ingenti numero complurima, fide duce, innotuerunt nobis, ſelectiora quaedam praelibamus, monumentis id genus & hoc loci, & fuſius deinceps tempore illuſtranda. Neque vero praeterenndum, permulta, quae opportunam heic ſedem occupare poſſent, ſimilem *ſuperius* illuſtrationem ſortita eſſe. Ut puta e. c. *Myſterium Ss. Triados* ad Tom II. a p. 372 & a p. 425. & a p. 494. *Myſterium quod peccatum Originis involvit* ad Tom. III. p. 475. ſqq. *Myſterium Dei finis ſuperni hominis* &c. Iis itaque miſſis, ad alia paucis procedit oratio.

PRO DIVINITATE IESU CHRISTI.

E RE MARTYROLOGICA.

1 *Deum omnipotentem* (*) ... *quem cognovimus per* Verbum ejus Jeſum Chriſtum.

(*) colo

S. Pionius M. uti *ſupra* Adp. n. ix.

2 *Dominum autem* Jeſum Chriſtum *altiſſimum* Dei Filium *pro caritate reſtaurationis humanae*

vere

vere quidem hominem fuiſſe mortalem ... vultu conſtanti ac liberae vocis plena auctoritate proteſtatur.

S. Victor M. Praefectos in examine fidei ſuae adloquens, Maſſiliae (ex *Act.* Sancti, de quibus in Adp. p. xxxii.)

3 *Dion ad Maximilianum, milita & adcipe ſignaculum. Reſpondit, non adcipio ſignaculum: jam habeo ſignum* Chriſti Dei *mei ... Non adcipio ſignaculum ſeculi, & ſi ſignaveris rumpo illud, quia nihil valeo* (*) *Ego Chriſtianus ſum, non licet mihi plumbum collo portare poſt ſignum ſalutare Domini mei* Jeſu Chriſti filii Dei *vivi*.

(*) Alias *valet*

S. Maximilianus M. annorum 21. Adoleſcens, Dionem Proconſulem adloquens, Thebeſtae in Numidia, an. 295. Tuſco & Anulino Coſſ. (ex *Act.* Sancti, quae Bolland. e codd. miſſ. ſinceriſſima produxerunt ad d. 12. Mart. Sancto ſacrum, & caſtigatiora, ut idem inquit, ex alio mſ. vulgavit Ruin. p. 309. n.2.)

Porro ſi Mabillonium audias in Acta Sancti, quae idem pariter inſeruit Adpendici tomi iv. veterum ſuorum Analectorum, apud veteres Romanorum militias „ puncta & *στίγματα* in manibus, inſcri-„ ptio nominis Imperatoris, praeterea monile plumbeum theſſerae „ erant militis adſcripti „. Si Ruinartium itidem in ſua Actorum editione ad notam *e.* „ Veteranorum (*qualis erat Fabius Maximiliani pa-„ ter*) filii ad militiam cogebantur.

Jam vero Maximilianus, eo utique dumtaxat titulo, *quod indevoto animo ſacramentum militiae recuſaverit* (ſic enim ferebat Dionis decretum, quod ex tabella recitatum eſt, ex *Act.* n.3.) capite plexus, anne inter Martyres jure numerandus? Sancto quidem Imperatoris ethnici militiae nomen dare abnuenti haec adpoſite repoſuit Dion „ in ſacro comitatu dominorum noſtrorum Diocletiani &. Maxi-„ miani, Conſtantii & Maximi milites Chriſtiani ſunt & militant „ Quin etiam complurima id genus exempla ei objici potuiſſent, ut puta de ejus patre Fabio, de Marcello M. Tingitano, de Taracho, de Legione integra Martyrum Thebaeorum, de aliis propemodum innumeris. Nec itaque inhoneſtum ipſi Chriſtiano erat ſub pagano Principe militare, nec ob ullius virtutis chriſtianae defenſionem Dionis capitalem ſententiam tulit.

Nihilo tamen ſecius varia quidem Martyrologia cum edita, tum mſſ. quae Bollandiani citt. laudarunt, itemque plerique eorundem Inter-

terpretes illum inter Martyres concelebrant. Morti quippe ſponte ſua oblatus eſt; quoniam ob amorem chriſtianae innocentiae, dictante interius & urgente conſcientia propria, ad quam unice tum animum intendebat, arbitratus eſt, ſe ſalva Chriſti fide, cui nomen dederat, ejuſmodi alias militare non poſſe. De aliis martyriorum generibus poſtmodum, Deo auſpice, diſputabimus ubi de Martyrio.

4 ***Deus ... ſpiritum meum ab hac hodie vita diſcedentem ſuſcipe & concede ut apud te &* Unigenitum filium tuum *Dominum noſtrum* Jeſum Chriſtum *gratiam inveniat.***

S. Antipas Epiſc. Pergami in Aſia M. Deum Patrem orans quum igne torreretur morti proximus, coram Praefecto urbis, Pergami an. 92. (ex *Act.* Sancti, quae poſt Metaphr. Lipom. Sur. Bollandiani ex mſ. graeco Veneto, collato cum mſ. graeco Vaticano vulgarunt ad d. 11. Apr. Sancto ſacrum, p. 5. n. 5. quos conſule ſis pro authentia Actor. in adpar. praevio n. 2.)

Quid autem dogmati confirmando cohortem teſtium propemodum innumerabilem exigas? Dabimus quidem tempore. Modo tamen ſatis eſto paucos in memoriam revocare, quorum teſtimonia de ſacroſancto dogmate ſuperius, quaſi aliud cogitando, in cit Adpend tradidimus. Teſtes nimirum ſunt Thebaei Milites, Marcellus Centurio, Vincentius Levita, Theodora Virgo praeclara ad pag. xxv. laudati, Didymus & Julitta ad p. xxvi. Epipodius ad p. xxvii. Fauſtus ad p. xxix. Pionius demum ad p. xxxi.

E RE LAPIDARIA.

5

D M ☧ S

VITALIS DEPOSITA DIAE SABATY K(AVG

Q. VIXIT ANNIS XX Ϛ MES Ϛ III FECIT CVM MARIT ANNIS X DIES XXX

Romae olim in Muſeo Victorio, ut ſupra in Tom. IV. pag. 28. ſqq. n. 17.

Ibidem argumento ſatis efficaci, nimiumque veriſimili adducti, priores, quas Marmor ſub initium praefert ſiglas hunc in modum interpretati ſumus,

DEO . MAGNO . CHRISTO : SACRVM

Quo quidem Marmoris literati Author, Vitalis eo ſubcluſae nomine Chriſtum Dominum profeſſus eſt Deum.

Quod

Quod autem aetas Marmoris antiquiſſima tempora ſibi vendicet, res ipſa loquitur : videlicet illa ortographiae, atque grammaticae in ſcriptione barbaries, quam in Marmoribus vetuſtiſſimis paſſim animadvertimus; ſtilus itidem, quo Titulus concinnatus eſt; ſigla ϛ pro numero ſexto; formula FECIT CVM MARITO, hoc eſt *vitam auxit*; ſacroſancta ſymbola ω A; nec non Chriſti monogramma ſub figura ⳨, quae quidem omnia a primis jam inde ſeculis in Epigrammatis ſepulcralibus vulgo uſitata videris apud *Grater. Lipſ. Fabret. Boldet.* ceteroſque Lapidum chriſtianorum Collectores.

6 ERENEA VI
BAS IN DEO A ☧ ω

Remae ut ſupra ad Tom. III. p. 24. n. 17.

Poſtremam Tituli partem ſic interpretor, IN DEO CHRISTO. Et, me judice, jure quidem optimo. Quoniam uti in eodem Tomo ad p. 19. praemonuimus „ fere apud omnes convenit, priſcos fideles ea „ conjunctione ſiglarum & Crucis, aut Monogrammatis Chriſti Do„ mini intendiſſe exprimere aut profiteri Chriſti Divinitatem, aut „ praecipua Chriſti, qua Deus eſt, adtributa. „

Recole locum citatum; & ſubinde dogmati noſtro comprobando huc revoca quoſcumque Lapides ea ſacra conjunctione inſignitos, hucuſque nobis expoſitos. E. c. ad Tom. II. p.24. n.29. & 375. n.6., ad Tom.III. p.18. n.4. ſqq., ad Tom.IV. p.22. n. 4. ſqq.

7 IVBENTE DEO CHRISTO NOSTRO
S. MARTYRI VICTORINO QVODVVLT
DEVS DE SVO FECIT

Ad ſepulcrum S.Victorini ap.Baron. in Martyr. Rom. ad d. 15.Apr. exſcriptum Reineſio claſſe 20. *n.*411. *quem dein exſcripſit Fabret. claſſe* 8. *n.* 165.

Martyrium paſſus eſt S. Victorinus Imperante Trajano, cum Marone & Eutychete, quorum Acta ſapientibus probata referunt *Surius* & *Bollandiani Hagiographi* ad d. 12. Maii. Non autem propterea aetatem Trajani ſpectat Lapis hic, quum votivus ille ſit, non autem ſepulcralis. At eum tamen ſatis antiquum dixerim. Fortaſſe ad ultimam periodum Seculi IV. vel ad priorem Seculi V., quum nomen *Quoduult Deus*, atque huic ſimilia obtinerent, pertinet. Dixiſſet Baronius optarem ubinam aetate ſua exſtaret una cum Lapide Victorini ſepulcrum.

Jam vero habes heic praeter Divinitatem Chriſti, probatam quoque religionem erga Sanctos, Chriſti ſervos, votaque eiſdem dicata Sanctis. Anne etiam Revelationem Quodvultdeo divinitus factam, ex τὸ JUBENTE DEO CHRISTO NOSTRO? Cetera in Tom. VII. ubi de hoc argumento, ſi faveant Superi, longe fuſior erit ſermo.

E RE LITURGICA.

8 *Vere dignum ... hic* (*) *princeps fidei confitendae; ille* (**) *intelligendae clarus adſertor ; hic Chri-*

ſtum Filium Dei vivi pronuntiavit divinitus inſpiratus; ille hunc eundem Verbum, Sapientiam Dei atque Virtutem, vas factus electionis adſtruxit...

(*) Petrus (**) Paullus

Ex Sacramentar. vulgo Leoniano in Praefat. Missae ad S. Paullum num. xxvi. (ap *Murat.* de Miſſa Rom. vet. t.1. col. 344.)

Quid quaeſo pro re noſtra magis perſpicuum & praeclarum! Et haec quidem, non modo popularis, verum etiam eccleſiaſtica Traditio populi Dei in ſupernam Chriſti Domini Divinitatem; quam porro qui e grege Deiſtarum non audiat ac revereatur, inſanus atque impius ſit oportet. Neque vero alias obſcurius Ordo eccleſiaſticus in officiis liturgicis loqnutus eſt, quod ex iis, quae tempore ſubnectimus, plane liquet. Alterum heic addimus.

9 *Vere dignum. In hac die, qua Jeſus Chriſtus Filius tuus, Dominus noſter, divini conſummato fine myſterii, diſpoſitionis antiquae munus explicuit (*)....*

(*) Alias *explevit*

Ex eodem Sacrament. in precibus in Ascensa Dominus, *hoc eſt in feſto Adſcenſionis*, num. vi. (ap. cit. *Murat.* col. 315.)

Dat praenobile fragmentum, praeter Divinitatem Jeſu Chriſti, eum adſerens Dei filium, ejus divinum Redemtionis myſterium, & mirabilem in coelos Adſcenſionem, feſto ſollemniſſimo conſecratam.

Quod autem feſtum hunc diem anniverſarium ſingillatim ſpectat, vel ab inſtitutione apoſtolica ortum ducere vulgo creditur, vel ſaltem inter quatuor omnium antiquiſſima feſta, quae ubivis jam a primis temporibus celebravit Eccleſia, recenſetur, *Auguſt.* authore ep. 54. alias 118. c. 1. Enm ap. *Pſeudo-Clem.* conſtit. apoſt. l. 8. c. 3. ſervis praeſcriptum videris in haec verba, *die Adſcenſionis*, ἀναλήψεως, *vacent ſervi, quod tunc fuerit impoſitus finis oeconomiae Chriſti*; quo deinceps nomine feſtum ipſum donarunt Graeci ap. *Allat.* de Dominic. Graecor. c. 28. p. 1460. quemadmodum & Cappadoces ἐπισωμένην, hoc eſt *diem ſalutis* jure optimo nuncuparunt ex *Nyſſeno* hom. 3. de Reſurrect. Celebrari autem conſuevit feria quinta, quadrageſimo poſt Reſurrectionem die, quo reipſa Dominus in coelos penetravit ex *Act.* 1. 3., quidquid contra opinatus videatur *Chryſoſt.* hom. 3. in Act. Apoſt.

Sed & eadem Adſcenſio, quae feſti ſcopus eſt, Adſcendentis Chriſti Divinitatem haud obſcure praeſefert. Inde ſiquidem Dominus Adſcenſionem & congruentem & neceſſariam eſſe perſuaſit Diſcipulis; quod non niſi ea intercedente Spiritum ſanctum ad eos eſſet miſſurus, ſic nempe effatus ex *Joan.* 17. 7. *expedit vobis ut ego vadam; ſi enim*

enim non abiero, Paraclitus non veniet ad vos, ſi autem abiero, mittam eum ad vos. Ecquis autem, quum Deus non ſit, mittere Deum poſſit? Hunc itaque hominem ad coelos ob oculos progredientem, Hominem Deum interius fatearis oportet. De hoc feſto percelebri plura *Thomaſſin.* tr. de feſt. eccl. l. 2. c.17. a §. 6. & *Baillet* de vit. SS. & feſtis annuis t. 4. ubi de feſto Adſcenſ. §. 2. a col. m. 106. edit. Paris. 1703.

E RE DIPLOMATICA.

10 *Rex Anglorum Athelbertus miſericordia omnipotentis Dei catholicus, omnibus ſuae gentis ſidelibus, & adventum gloriae magni Dei Salvatoris noſtri Jeſu Chriſti...*

ATHELBERTUS Anglorum Rex ad an.603. ut *ſupra* (ad Tom.II.p.96. n.5.) Recole interea, ſi lubet, quae ibidem in iſtud Placitum obſervavimus.

11 *... Et coram omnipotentem Dominum Deum & Salvatorem noſtrum Jeſum Chriſtum ... aeternam poſſideant bonitatem.*

STEPHANUS P. II. vel III. ad an. circ. 754. in Reſcripto, quo Fulrado Abbati uſum Dalmaticae concedit (ap. *Mabillon.* de re dipl. edit. 1. p.491. e Codice Thuaneo num. 780.)

E RE ANTIQUARIA VARII GENERIS.

12

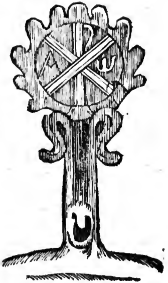

Romae in Muſeo Kircheriano.

Scal-

Scalpta ſunt chriſtiana haec ſymbola in marmore ex tumulis veterum chriſtianorum ſublato. Vides heic inter cetera, quae obſervare nihil adtinet, Monogramma Chriſti ſacris ſymbolis interjectum ſingulari quodam modo, quem in documentis id genus raro animadverteris, nempe in formam crucis. Anne ejus Author hoc novo emblemate deſignare intenderit Divinitatem Chriſti crucifixi? De hoc argumento plura ad Tom. VII. ubi de Monogrammate ☧. Interea, ſi placet, conſulas *Vitryum* diſſ. in tumulum T. Fl. Clementis, ubi & de Monogrammate Chriſti ſuo, quem illuſtrat, Lapidi adjecto perdocte diſputat; tum *Gorium* in ſymbol. lit. t. 3. c. 7.

13

Florentiae olim in Muſeo Gorio, id teſtante eodem Gorio in ſymbol. literar. t. 3. p. 135. & in Diptych. t. 3. p. 137.

Clypeum hunc ex aere vetuſtiſſimum, aeri inciſum primus omnium heic edidit Clariſſ. *Gorius*, ſi eidem fides. De monumento, quod picturis vaſculorum vitreorum coaevum exſiſtimat, ſic idem Author diſſerit in symbol. p. 136. „ Illud obſervatione dignum, quod „ clypeus ille in ſublime erectus & adfixus, quoddam, ut ita dicam, „ oſtenſorium in modum coronae, columellae impoſitum referre vi- „ detur, pendentibus heinc inde lemniſcis. Circa imam partem ad- „ ſurgit anſula, e qua catenulas innexas crediderim, quibus ſuſpen- „ di

„ di poſſet in ſacrorum coemeteriorum uſum cum Lucerna . „ Scite „ quidem, conſentimus & nos. Ulterius vero ſub praeclaris hiſce symbolis Divinitatem Chriſti ex more veterum chriſtianorum expreſſam colimus & adverſum Deiſtas elata voce praedicamus.

14

Nolae olim in Baſilica vetuſtiſſima S. Felicis ap. Jo Steph. Remondinum in hiſt. eccleſ. nolana t. 1. l. 2. c. 10. p 411. & primum ante p. 351.

Haec illa celebratiſſima Crux eſt, ſymbolis pretioque inſignis, colore purpurea, auro plena, gemmiſque incruſtatis elegantiſſime rutilans; fabrefacta nimirum ſtudio, juſſuque S. Paullini primi Nolae Epiſcopi, ſanctimonia, doctrina, & ſacra poëſi praeſtantiſſimi. Eo quo Monogramma Chriſti redimitur, diademate inter ſacra symbola, videtur mihi pientiſſimus Praeſul quodam veluti ſigno triumphali extollere & coronare voluiſſe quod ſummum in Chriſto eſt, nempe Divinitatem; id quod & alias manifeſtius denotarat, procurans videlicet in duobus columnarum arcubus ad Baſilicam S. Felicis in Pincis coronas extrui, quae Monogramma una cum eiſdem symbolis eleganter circumcingerent. Eas pariter deſcripſit cit. *Remondin.* in conſpectu Baſilicae S Felicis in Pincis in coemeterio Nolano, fig. IV. ante p. 351. ipſum conſule ſis.

Iis adde *Chriſti Domini Iconem* Hieroſolymitanam cum adjecta Inſcriptione graeco latina, ut *ſupra* ad Tom. II. p. 48. n. 14 Cetera, Deo propitio, ubi ex inſtituto de Divinitate Servatoris noſtri.

PRO

PRO MATERNITATE DIVAE VIRGINIS

E RE MARTYROLOGICA.

15 *Pro peccatoribus Dei filius de coelo deſcendit ad terras*, & de Virgine natus *vocat omnes ad indulgentiam*.

S. Alexander P. I. M. carceri mancipatus, Quirinum Tribunum ad fidem recens converſum, & mox Martyrem cum tota familia ſua, adloquens, Romae an. 130. ſub Adriano Imp. & Aureliano Judice (ax *Act.* Sancti, quae Bollandiani ex variis & optimae notae codd. mſſ. producere teſtantur ad d. 3. Maii Alexandro ſacrum.)

16 *Verbum Patris... quum in quandam veluti ſenectutem mundus iſte jam vergeret*, conceptum a Virgine *naturam ſuſcepit hominis*, *nec proptcrea divinitatem amiſit*.

S. Donatus M. Thmui Epiſc. in Aegypto Macarium poſt ea ſocium & M. adloquens coram Diocletiano Imp. ſuper dogmatis chriſtianorum, forte Salonae, ubi tunc commoraretur Diocletianus. Sanctus Thmui martyrium ſub Diocletiano inchoatum, perfecit ſub Licinio Imp. an. incerto (ex *Actis* ejus, quae Bolland. e mſ. graeco Bibl. Florentinae, interprete Daniele Cardono S. J. vulgarunt ad d. 22. Mai. Sancto, Sociiſque ſacrum, n. 9.)

Prolixis ſane altercationibus Donatum inter & adverſarios fidei Acta haec redundant. Fortaſſe graecus eorum Scriptor, Hagiographorum graecorum more, plus aequo amplificaverit. Immerito tamen exinde Acta ſuppoſita dixeris, aut eorum periodum in laudem Matris Virginis heic exſcriptum.

His pro argumento ſimili addito Adloquutionem S. Marci Epiſc. Atinae ad Praeſidem, Atinae ſub an. 82. (ex *Act.* Sancti, quae ex mſſ. & edit. vulgarunt Bolland. ad d. 29. Apr. eidem ſacrum, p. 556. n. 24.)

17 *Deus qui fecit omnia per Verbum ſuum, miſertus eſt generi humano, quos tranſgreſſos a fide, idolis videbat ſervire, mittens Verbum ſuum*, per Virginis uterum *carnem ſuſcepit humanam, quia Divinitas videri non poterat*.

S. Theodoritus M. reſpondens Juliano Comiti, ajenti, *miſerrime hominum, quem* (Chriſtum) *nos omnes ante trecentos plus minus*

annos

annos ex muliere natum novimus , tu creatorem & remuneratorem dicis eſſe ? (ex *Act.* n. 3. citt. Adp. p. xv.)

Vides in egregia Adloquutione & Maternitatem divae Virginis, & incarnationis Dominicae oeconomiam.

E RE LAPIDARIA.

18 ΤΑ . ΣΑ . ΕΚ . ΤΩΝ . ΣΟΝ . ΣΟΙ . ΠΡΟΣΦΕΡΟ

ΜΕΝ . ΟΙ . ΔΟΥΛΟΙ . ΣΟΥ . ΧΡΙΣΤΕ

. . . .

ΠΡΕΣΒΕΙΑΙΣ . ΤΗΣ . ΑΓΙΑΣ

ΘΕΟΤΟΚΟΥ . ΚΑΙ . ΑΕΙ . ΠΑΡΘΕΝΟΥ

ΜΑΡΙΑΣ

Nimirum

Tua de tuis tibi offerimus ſervi

tui, Chriſte.

. . . .

itercedente ſancta Dei Matre

& ſemper Virgine Maria.

Conſtantinopoli olim ex voto Juſtiniani I. ac Theodorae Auguſtae, ut ſupra in Tom. IV. p. 198. n. 11. ubi Epigraphen legas integram.

Viden' heic Imperatores Auguſtos una cum divina Maternitate Mariae & ſupernam ejus Virginitatem ſancte profitentes?

19 *de donis* . DEI . ET . SCE . DI . GENITRICIS . MVN

VS . . . . .

Romae, ut ſupra in eodem Tom. IV. p. 199. n. 12.

Sanctam Dei Genitricem perantiqui Marmoris Epigramma Mariam Virginem jure adpellat, quidquid contra muſſitent & reclament obtrectatores cum Neſtorianis, Socinianis, aliiſque id genus peſtibus. Cetera in hanc rem ſuo loco.

E RE LITURGICA.

20 Ὅς (χρίςος) ἐκ πνεύματος ἁγίου καὶ ἐκ τῆς ἁγίας δεσποίνης ἡμῶν θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας σαρκωθεὶς καὶ ἐνανθρωπήσας . . .

Scilicet

Qui (nempe *Chriſtus*) *ex Spiritu S. & ex ſancta Domina noſtra Matre Dei ac ſemper Virgine Maria carnem adſumens & homo factus . . .*

Habes

Ex Liturgia S. Basilii Alexandrina sub init. oblationis (ap. *Renaud.* in colleƈt. liturg. orient. t. 1. p. 66.)

Habes heic pariter cum Virginitate Matris, oeconomiam Myſterii Dominicae incarnationis. De authoritate vero acceƈtae Liturgiae nonnihil delibavimus contra Proteſtantes ad Tom. III. in Adp. liturg. praefixa p. 11. ſq; fuſius de ea *Renaud.* in diſſ. praevia ad t. 1.

21 ... *Maria beata facta eſt templum pretioſum portans Dominum dominorum*. Genuit *enim pro noſtris deliƈtis* vitam praeclaram, *ut mors pelleretur amara. Illa enim viſcera, quae humanam non noverant maculam, Deum portare meruerunt* ...

E Missali Gothico in Immolatione Missae ad diem Nativitatis Domini nostri Jesu Christi (ap. *Mabillon.* de liturg. gallic. l. 3. n. 1411. p. 192.)

De authoritate itidem ac vetuſtate hujuſce Miſſalis nonnulla obſervavimus ad cit. Tom. III. in Adpendice p. vi. ſq. quae recolere non pigeat.

E RE DIPLOMATICA.

✠

22 *In nomine Domini noſtri Jeſu Chriſti ejuſque ſanƈtiſſimæ Genetricis .... Temporibus Domini Viri Glorioſiſſimi Arichis Summi Ducis Gentis Longobardorum* ...

Alfhanus Sedis Beneventanae Epiſcopus ſub finem Seculi vi. vel ſub initium vii. in Charta, qua Patronatum eccleſiae S. Martini, quam ille a fundamentis erexerat, Traſamundo conceſſit (ap. *Jo. de Vita* in antiq. benevent. t. 2. diſſ. 5. p. 323.)

Explicationem qui optes eorum, quae hoc in Diplomate occurrunt, nonnihil difficultatis praeſeferentium, adeas cit. *De Vita*, qui cunƈta erudite ac feliciter enodat.

23 ... *Hanc libertatem monachis, qui in Eccleſia beatæ Dei genetricis Mariæ ... famulantur* ...

Ina Rex Weſtſaxonum an. 704. (ut ſupra in Tom. II. p. 99. n. 9.)

E RE

E RE ANTIQUARIA VARII GENERIS.

24

Romae olim in Muſeo Victorio ap. Ill. & Cl. Garampium, qui Monumentum edidit in diſſ. de Nummo Bened. P. III. p. 150. ſub fin.

Icon haec pervetuſta, etiam Inſcriptione non loquente, divam Virginem tibi ob oculos Matrem Chriſti Dei repraeſentat. Quippe moris fuit apud majores noſtros, & cordatiſſimi quidem, poſt Synodum Epheſinam adverſum perfidiam Noſtorianam, & pingere & ſculpere ſanctam Virginem in ulnis geſtantem tenellum Dominum, ut eam ΘEOTOKON, ſeu veram Dei Matrem quam manifeſte proderent ac celebrarent. Ergo ubicumque inter monumenta ſacrae vetuſtatis divam Virginem hoc ritu pictam aut effictam videris, ejus generis documentum ad confirmandam illius Maternitatem ſupernam proditum noveris.

Huc rurſum advocanda ſacra divae Matris Imago muſivo opere, quam *ſupra* ob oculos Lectori poſuimus ad Tom. II.

25

MP
ΘY

Hieroſolymis olim, ut ſupra in cit. Tom. II. p. 48. n. 15.

PRO INCARNATIONE VERBI DIVINI
E RE MARTYROLOGICA.

26 *Dominum autem* Jeſum Chriſtum, *altiſſimum Dei filium pro caritate reſtaurationis humanae*

nae vere *quidem* hominem *fuiſſe* mortalem, *& impiis ſe volente occiſum ... proteſtatur.*

S. Victor Maſſilienſis M. uti *ſupra* p. 79.

27 *E contra de virtute Domini noſtri Jeſu Chriſti ... deque* myſterio Incarnationis ejus *multa quidem tam Prophetae, quam viri ſpirituales praedixerunt ... teſtificantes quomodo noviſſimis temporibus* de coelis inter homines adparuit ...

S. Theodotus M. Theotecno Praeſidi diſcrimen inter religionem ethnicam & chriſtianam exponens (ex *Act.* citt. Adp. p. xxviii.)

28 *Propter Chriſtum.* Adveniens *autem* in carne in hoc mundo, *abſtraxit nos a corruptione & vitam aeternam promiſit. Unde ...*

S. Theodora V. M. reſpondens Judici, ajenti, *quia ſi ingenua, quare nubere non voluiſti?* (ex *Act.* citt. Adp. p. xx.)

29 *Dominus meus* Jeſus Chriſtus *dixit ſe pro peccatoribus* deſcendiſſe de coelo. *Nam & Evangelia ejus teſtantur, quod meretrix rigaverit lacrymis pedes ejus & indulgentiam adceperit.*

S. Afra M. ad Gajum Judicem ſibi reponentem, *ut audio, meretrix es; ſacrifica, quia aliena es a Deo Chriſtianorum,* (ex *Act.* n. 1. Vide ſis Adp. p. xvii.)

E RE LAPIDARIA.

30

ΤΑ . ΣΑ . ΕΚ . ΤΩΝ . ΣΟΝ . ΠΡΟΣΦΕΡΟ
ΜΕΝ . ΟΙ . ΔΟΥΔΙ . ΣΟΙ . ΧΡΙΣΤΕ
ΙΟΥΣΤΙΝΙΑΝΟΣ . ΚΑΙ . ΘΕΟΔΟΡΑ
Α . ΕΥΜΕΝΟΣ . ΠΡΟΣΔΕΞΑΙ . ΥΙΕ
ΚΑΙ . ΛΟΓΕ . ΤΟΥ . ΘΕΟΥ . Ο . ΣΑΡ
ΚΟΘΕΙΣ . ΚΑΙ . ΣΤΑΥΡΩΘΕΙΣ
ΥΠΕΡ . ΗΜΩΝ *&c.*

Nempe

Tua de tuis tibi offerimus ſervi tui
Chriſte, Juſtinianus & Theodora. Ea tu
propitius adcipe, Fili Dei Verbum, qui
noſtri cauſſa carnem adſumſiſti &c.

Conſtantinopoli, ut ſupra p. 87.

En

En tibi in eximio Lapide dogmatico, praeter alia tempore receníenda, oppido confirmata Myſteria ſublimiora de Incarnatione Verbi divini ac de Divinitate Chriſti. Occludant plane ad illum oculos, aures & ora Neſtorius, Socinus, ac Deiſtae univerſi, vel ſuperna haec Myſteria haud inviti protinus fateantur. Et hoc quidem anguſtum ac perinſigne teſtimonium noſtro dogmati ex traditione illuſtrando heic ſatis eſto.

E R E L I T U R G I C A.

31 *Unicus Filius Dei, qui genitus de utero Patris incarnari venit ex utero Virginis, eluat vos cct.*

Ex Oration. gothico-hiſpano in Benedictione ad Matutinum inter orationes de Adventu Domini (ap. cit. *Blanchin.* p.4.)

Exſtat eadem Oratio in Breviario Moz-arabico Toleti edito ſub an. 1502. fol. 16. col.1., exſtant & plurimae hujuſce Orationalis, ut monemur ab eodem *Blanch.* ſub init. codicis anecdoti ad marginem.

De Benedictionibus ad preces horarias, & alias occurrentibus *ſupra* egimus ad *Tom. IV.* p.35.ſqq. pluraque tractanda reſtant ad Tom.VI. ubi de Spe theologica & alibi.

32 *Deus, qui Verbi tui Incarnationem praeclari teſtimonio ſideris indicaſti; quod videntes Magi oblatis Majeſtati tuae muneribus adorarunt...*

E Missali goth. inter praefationes et collectiones in Vigiliis Epiphaniae (ap. cit. *Mabillon.* l.3. p. 205.)

Occurrit hoc loci in praeclarum ſupernae Incarnationis teſtimonium Adoratio Magorum, de qua plura alias differemus. De feſto autem Epiphaniae, cui eadem adoratio argumentum praebuit ac rationem plura *ſuperius* in Tom. IV. a p.30. & rurſum leviter *inferius* ad Tom. VI.

E R E D I P L O M A T I C A.

33 *Igetur dum & omnipotens Pater qui dixit de tenebris lumen ſplendiſcere, per incarnationis miſtirium unigeniti filii ſui Domini noſtri Jeſu Chriſti vel inluſtrationem Spiritus-ſancti inluxit in corda ſanctorum...*

Clodoveus junior in Placito, quo ſub an. 643. libertatem monaſterio Sandionyſiano adſerit & confirmat (ap. cit. *Mabill.* l.6. p.466. ex autographo corticeo.)

De hac Diplomatis particula rurſum, ſi faverit Deus, redibit ſermo. Sed & aliam huic ferme omnino parem legere eſt apud Praeceptum, *Theodorico Calenſi* ſubſcriptum an. 723. depromtumque e tabulario Dionyſiano ab cit. *Mabillon.* p.488.

34 ... *Illud autem omnipotentis Dei ... interdictione, interdico ne ... anno dominicae incarnationis ſeptingenteſimo viceſimo quinto ...*

INA Rex Weſtſaxonum (ut *ſupra* Tom.II. p.99. n.10.)

Eodem in loco iſtud & alterum ejuſdem *Inae* Diploma, una cum alio *Offae* Regis Merciorum a ſuſpicione falſitatis ob adjectam ita mature aeram chriſtianam *Incarnationis Dominicae* vindicamus ad p.100.

Huic autem Diplomati ſacra nota ejuſdem aerae inſignito ſubnectere liceret alia propemodum innumera, quae ab aetate Caroli Magni aduſque annum Dominicae Incarnationis milleſimum fere paſſim occurrunt.

Jam vero qui ſacram ejuſmodi notam in Diplomatis, Placitis, Praeceptis, & Chartis quibuslibet nominum ſuorum ſubſcriptionibus praefigunt, Incarnationem porro Dominicam teſtantur, ac profitentur. Haec quidem de Myſterio fert traditio non modo vulgaris & plebeja, verum etiam regia & imperatoria.

E RE ANTIQUARIA VARII GENERIS.

35

Viſis in Valvis aeneis pervetuſtis Baſilicae Primatialis in areola I. ap. Ciampin. vet. monim. par.1. c.6. poſt p.46. litera A. *&* *ap. Joſ. Martinium in theatro Baſil. Piſanae tab.12. poſt p.48.*

Inſcriptio quae typum explicat, ſic legenda, AVE MARIA GRA- TIA PLENA, quibus plane verbis, ſi τὸ MARIA exceperis, Angelus Gabriel maximo de Myſterio acturus, divam Virginem ſalutavit ex *Luc.* 1.28. Typus hic, Incarnationem Verbi, in utero Virginis, divino Spiritu cooperante, perfectam, expreſſius alio quolibet repraeſentat.

In

In dubium quidem vertitur ap. Eruditos Piſanos, ubinam gentium & qua aetate valvae ſtilo iſto ſatis rudi & inculto (quod & ex aliis valvarum typis hoc Opere jam productis, aut poſtmodum producendis eruere licet) conflatae ſint. Nonnulli Piſis olim conſtructas autumant; alii frequentius aliunde advectas fuiſſe arbitrantur. Undenam vero? Ajunt plerique ex Hieroſolymis. Vulgaris autem traditio ex Inſulis Balearibus, a Piſanis ſub ſeculum XII. ſubactis canit, Authore *Ciamp.* mox cit. cui adcinit praelaud. *Martinius* p.49. cum *Paul. Troncio* in Annal. Piſan. p.56., quum ſcilicet Piſani tum mari potentes quaeſiti & in auxilium dati Berengario Barcinonis Comiti, ac ſtrenuo belligeratori, ſub eo Comite una cum Catalanis & Genuenſibus, eas Inſulas, tum ſub Mahumedanis maria infeſtantibus gementes, expugnarunt, ac devicerunt aperto marte ad an.1115. apud Hiſtoricos Hiſpanarum rerum cum *Mariana & Zurita* ad eum an. Putant itaque, tum Piſanos ſecum adduxiſſe valvarum ſpolia, quae deinceps Eccleſiae Piſanae dono dederint.

Sed haec tamen omnia, quum nullo uſpiam documento fulciantur, nimium dubia ſunt, nec pene nomen conjecturae ſibi vendicant. At merito tamen ex ipſa valvarum conſtructione plerique omnes vulgo conſentiunt cum citt. *Ciampin. & Martin.*, eas longe ante annum milleſimum eſſe alicubi fabrefactas. Id quod inſtitutum noſtrum cum primis ſpectat.

Reliqua id genus monimenta pro ſacratiſſima incarnatione divini Verbi tempore dabimus.

PRO AUGUSTISSIMA EUCHARISTIA

E RE MARTYROLOGICA.

36 *Panem Dei volo, panem coeleſtem, panem vitae*, quae eſt caro Jeſu Chriſti filii Dei, *qui poſteriori tempore ex ſemine David & Abraham factus eſt: & potum Dei volo* ſanguinem ipſius, *quae eſt caritas incorrupta & perennis vita.*

S. Ignatius M. Romanos adloquens per epiſtolam ad eos conſcriptam quum jam vinculis mancipatus eſſet, lata in eum a Trajano Imp. mortis ſententia (ex *Epiſt.* Sancti Actis adnexa, n. 3. Recole Adpendic. p. v.)

Hoc uno celeberrimo monumento Myſteria terna depraedicat, ut vides, Ignatius; nempe Ss. Euchariſtiam, Chriſti Perſonam & Divinitatem, Dominicae Incarnationis Oeconomiam, ubi quidem & tacite Chriſti Matrem enuntiat.

37 *Ecce confirmati ſumus* Corpore & Sanguine *De-*

Domini noſtri Jeſu Chriſti , *ut & noſter ſanguis pro confeſſione nominis ipſius fundatur.*

S. Calocerus, alter olim ex praecipuis Adriani Imp. miniſtris, M. una cum aliis permultis Anonymis recens ſacra unda initiatis, adloquens alios Martyres carceri propter fidem Chriſti mancipatos, vix divinitus, adcepto baptiſmate, ſacroſancto Chriſti corpore & ſanguine refecti ſunt, Brixiae an. 119. ſub eodem Adriano (ex *Act.* Sancti n.6. ap. Bolland. ad d. 18. Apr. Calocero ſacrum, p. 525.) Qui Brixiae adeo egregie loquutus eſt, martyrium perfecit Albingae, quae urbs eſt epiſcopalis maritima Liguriae.

Bina haec praeſtantiſſima documenta poſtmodum ulterioribus obſervationibus illuſtrabimus.

E RE LAPIDARIA.

38

Romae olim e coemeterio S. Pontiani effoſſus Lapis ap. Boldet. in obſervat. p. 208.

Occurrit in ſingulari Froiteae Epitaphio, graecis latiniſque literis exſarato ſacratiſſimae Euchariſtiae ſymbolum haud obſcurum & ignobile. Sub illa nempe panum cruce ſignatorum figura, qui calici depicto inſidentes objiciuntur oculis. Nimirum moris fuit apud primaevos Chriſti cultores frequenter panes delineare in ſymbolum venerandi Panis Euchariſtici, in quem videlicet auxilio ſymboli iterum iterumque oculis propoſiti & ſubcurreret memoria, & raperetur voluntas. In hunc nempe aut ſimilem id genus finem tendebant Majorum noſtrorum ſymbola, quod ſaepius inculcandum ſupereſt nobis.

Conſentit de propoſito ſymbolo ſermonem agens *Aringh.* cit. l 6. t.2. p.534. n 7. in haec verba „ ut ad Synaxes peragendas panum „ ejuſmodi ſigno propoſito panis in Chriſti corpus converſione, mul- „ tiplicatis ejuſdem panibus Chriſtiani probe meminiſſent „. Nec diſſentire quidem videtur *Boldet.* proxime cit. & alias.

Jam

Jam vero panes illos in Marmore deſcriptos, ex mente Epitaphiographi, ad Ss. Euchariſtiam, antonomaſtice dictam *Myſterium fidei* referri, conjectare licet; videlicet ob eximiam fidem, flagrantemque pietatem ejuſdem Authoris, aut Froileae ſepultae erga ſupernum Myſterium, in quo *memoriam fecit mirabilium ſuorum miſericors & miſerator Dominus* ex *Pſ.* 110 4. Et hoc quidem unum ſufficiat ſpecimen eorum longe plurium, quibus & hunc Lapidem, aliaque documenta pro Myſterio Eucharíſtico fuſe ſuis in locis illuſtrabimus.

E RE LITURGICA.

30 *Credo, credo, credo & confiteor ex tota anima mea, quod hoc ipſum quod eſt in manu mea, illud eſt corpus vivum filii tui unigeniti Domini noſtri, Dei noſtri.*

E Liturgia veteri Coptitarum (*Athanaſ. Kirchero* Interprete in prodromo copto c. 2. p. m. 34.)

Profeſſionem hanc fidei in realem Chriſti praeſentiam ſub elementis aucharíſticis recitat Sacerdos, conſecratione peracta. Utinam Deo inſpirante profeſſionem conſimilem Deiſtae omnes coram Venerabili Sacramento tandem aliquando elicerent! Sub eiſdem ferme vocibus elucet haec fides, vel a ſacrifico, vel a populo adſtante palam expreſſa, in Liturgia communi Aethiopum, quam exhibent *Biblioth.* PP. Lugdun. t. 27. p. 633. ac cit. *Renaud.* t. 2. p. 317., tum in Liturgia peculiari Aethiopum Abaſſinorum ap. cit. *Kircher.* p. 39. ſqq.

40 *Hanc igitur oblationem, quam tibi offerimus ob diem jejunii Coenae Dominicae: in qua Dominus noſter Jeſus Chriſtus filius tuus in novo teſtamento ſacrificandi ritum inſtituit, dum panem ac vinum (quae Melchiſedech in praefiguratione futuri myſterii Sacerdos obtulerat) in ſacramento (*) ſui corporis & ſanguinis transformavit: quaeſumus &c.*

(*) In Sacramentum

E Missali gallic. vet. Feria v. in Coena Domini, oratione post Sanctus (ap. cit. *Mabillon.* p. 349.)

Legat heic etiam atque etiam incredulus quiſque & impudens veritatis hoſtis rationem veri Sacrificii, ac verae converſionis, quae voce eccleſiaſtica vulgo *Tranſubſtantiatio* audit, quam nempe myſterium Euchariſtiae divinitus importat, jam a remotis uſque ſeculis diſertiſſime confirmatam.

E RE

41 ... *Et ſi quis ipſam epiſtolam noſtram infringere conaverit ... a communione participationis corporis & Sanguinis Domini noſtri* Jeſu *Chriſti excommunicatus adpareat ...*

S. Reolus Archiep. Remenſis in Charta pro conditu parthenonis Gaugiaci an. circ. 685. (ap. *Mabillon.* annal. benedictin. t. I. p. 702.)

Hoc quidem ceteris quibuſque terribilius anathematis fulmen, nocumentum ac dedecus; arceri nempe a communione corporis & ſanguinis Domini, ob quam prae primis idem Dominus Ss. Euchariſtiae Sacramentum dignatus eſt inſtituere, quo cibus ſpiritalis cunctis eſſet hominibus, ſalus, vita, & omne delectamentum. Haec autem, quae orthodoxam fidem ſpectant, Reolo ſanctiſſimo plane obſcura non erant, ſed notiſſima: idcirco Vir Dei ut majori qua poſſet induſtria & vi Chartam ſuam communiret, in ejus infractores tremendum hoc fulmen intorquendum duxit. Et hoc quidem exemplum fortaſſe primum omnium eſt, quod deinceps apud omnes ferme catholicas gentes Viri Principes, aliique ſibi in re ſimili imitandum duxerunt.

Jam vero & Reolus & ceteri, qui ſua infringentibus decreta hujuſmodi anathemate minas intentaverint, fidem ſuam erga Ss. Euchariſtiam plane teſtatiſſimam prodnnt. De participatione corporis & ſanguinis Chriſti per ſumtionem elementorum rite conſecratorum fide ſancta, plura *inferius* ad Tom. VIII. ubi ex inſtituto de Ss. Euchariſtia.

42 *Vas argenteum ... patenis atque calicibus ad miniſterium ſacroſanctum, prout valui, Deo annuente, diſtribui ... Vineam tibi eatenus derelinquo, ut diebus feſtis & omnibus Dominicis, ſacris altaribus mea offeratur oblatio ... Vineam do, quam poſui Vindoniſſae, ſub ea conditione, ut a patribus ſuis, omnibus diebus feſtis ac Dominicis pro commemoratione mea ſacris altaribus offeratur oblatio.*

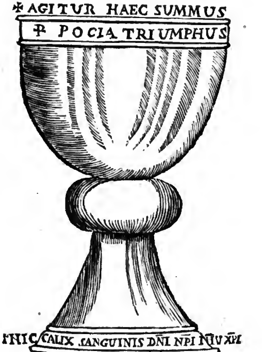
S. Remigius Epiſc. Remenſis, mundo ereptus an. 533. in Teſtamento ſuo (ap. *Mabillon.* de lit. gallic. in adpend. probat. p. m. 466.)

Certo plane certius eſt, quod & *Miniſterium* illud *ſacroſanctum*, & *ſacris altaribus offerenda oblatio* nihil ſint aliud ad catholicum Remigii ſenſum, ac Sacramentum & Sacrificium Ss. Euchariſtiae, quae patenarum & calicum miniſterio pridem perfici conſueverunt. De iis, ſimi-

ſimilibuſque ad rem tantam conficiendam inſtrumentis *infra* uberrime ubi ex inſtituto de Ss. Euchariſtia.

E RE ANTIQUARIA VARII GENERIS.

43

Calix S. Ludgeri apud Anonymos duos Benedictinos e Congreg. S. Mauri, videlicet Martenium & Durandum, in ſecundo itinere literario, Pariſiis edito 1724. *p.* 234. *ſq.*

Ejuſmodi Calix ex aere deaurato uſui fuit ſacris operaturo S. Ludgero, primum Epiſcopo Mimigardevordenſi in Weſtphalia, deinde Monaſterienſi apud eccleſiam antiquiorem Verdenenſem, & e vivis erepto an. 809. 26. Mart. ei ſacro. De Sancto plura *Bolland.* ad eum diem, hoc tamen de Calice nihil omnino.

Porro quale, quantumque ſint teſtimonium pro veritate Sacrificii Euchariſtici praeclarae illae inſcriptiones ſuperne ac inferne calici

lici adſcalptae, non eſt quod dicam & interpreter, res ipſa loquitur. Id ipſum argumenti genus retractabimus *infra* perlubenter ad Tom. VIII.

Ludgeriano Calici praeſtantiſſimo adnectere liceret Patinam illam famoſam S.Petri Chryſologi, de qua jam multa diximus *ſupra* Tom.III. p.390. ſq. ac Tom.IV. p.46. ſq. at plura tamen de eadem comparate ad rem Euchariſticam ſuperſunt tempore differenda. Vide ſis interea *Sebaſt. Paulli* in diſſ. de eadem Patina edit. Neap. 1745.

44

Piſis in Valvis mox memoratis p. 92. n. 35. apud citatos ibidem Ciampin. & Martin. ad literam O.

Rudioris iconiſmi Epigraphe haec eſt, Cena Domini, Coena proculdubio Euchariſtica, tametſi ab imperito artifice inciſa, ſi ad editionem Ciampini adtenderis; & manifeſtius quidem, ſi alteram Martinii adcuratiorem conſulueris. Haec illa Coena mirabilis, de qua in ſacro Evangelio & in epiſtolis Paulli ſaepe divinus recurrit ſermo, a Servatore noſtro in maximam Dei-hominis gloriam, ſimulque in maximam creatorum omnium ratione utentium utilitatem, *pridie quam pateretur*, inſtituta. De ea nos paucis hucuſque, at perpluribus tempore, Deo auſpice, differemus.

Addi poſſet conſimile, ſed illuſtrius de Coena Domini monimentum, alias recenſendum, quod Piſis itidem exſtat apud Eccleſiam primatialem in volumine vetuſtiſſimo benedictionis cerei paſchalis, iconibus illuſtrato, num. 12. ap. cit. *Martin.* in adpend. tab. 36. poſt p. 19.

45

Flo-

Florentiae in Monaſterio Monialium B. Clariti Flor. ap. cit. Gorium t.3. p. 208.

Adjacet Monimentum hoc depictum iconi grandiori, quae praefert Chriſtum benedicentem XII. Apoſtolis, ſugentibus vitales aquas, quae ex ventre illius fluunt: quo fortaſſe Author ad ea Domini alludit verba ex *Joan.* 7. 38. *ſi quis ſitit, veniat ad me & bibat: qui credit in me, ſicut dicit Scriptura, flumina de ventre ejus fluent aquae vitae*, & adpoſite quidem: atque id ipſum fortaſſe ſubjecto de Ss. Euchariſtia typo clarius & illuſtrius exprimere in votis fuit.

Gorius more ſuo documentum ex utraque parte conflatum nuncupavit ſimpliciter *Diptychon*, at nullo tamen jure, quod videam, uti alias in ſimili obſervatum nobis eſt. Profecto typus propoſitus ad rem noſtram eximius eſt, ac hiſtoriae Liturgico-euchariſticae materiam praeſtat plurimam. Enim vero eſto ex una vel altera hujus picturae conditione poſſis illam ſatis vetuſtam dicere, at ex aliis longe pluribus ad tempora recentiora aevi infimi revocandam cenſemus. Idcirco, extra orbitam Epochae noſtrae primo aerae chriſtianae millenio circumſcriptae, in qualemcumque de myſterio diviniſſimo dogmatis illuſtrationem recuſa hoc loci admittatur Criticis.

Observatum denique velim. Quae toto Claſſis decurſu tradidimus Monumenta pro tribus primis capitibus exornandis, ſpectantibus nimirum Divinitatem Chriſti, Maternitatem divae Virginis, Incarnationem Verbi divini, quantum ad cujuſque ſcopum ſecum invicem colligata videri, ut quod unum probet ex hiſce myſteriis, probet & reliqua. Quippe qui dixerit Chriſtum Deum, & Virginem eſſe Dei Matrem, & Verbum carnem adſumſiſſe in utero Virginis, neceſſaria conſequutione dicat, ſeu tacite profiteatur oportet; idemque omnino e converſo, quum adſeris aut Virginis Maternitatem, aut Verbi Incarnationem, hoc ipſo Chriſtum depraedicas Deum, Verbo: ea ſingula documenta ad unam prae primis Incarnationem, quae alia bina myſteria divinitus complectitur, collimare atque referri dicenda ſunt.

Id quod etiam in tradendis *inferius* ad Tom. VII. e re antiquaria pro tribus eiſdem myſteriis ſedulo praeobſervandum jubemus, ne hoſtibus veritatis in methodum noſtram jure obgannire datum ſit.

CAPUT TERTIUM

de Miraculis ſupernis.

53 QUAESTIO I. Quid de notione ac partitionibus Miraculi? RURSUM QQ.
ADSERO I. Miraculum prout in praeſentia uſurpatur, eſt operatio, DOGM. SCHOL.
quae praeter uſitatas atque mechanicas naturae leges advenit, & vires

res cauſſarum omnium naturalium ſuperat. (*e*) quo quidem ſenſu miraculum ſumitur in ſacro codice, e. c. *Exod.* 11. 4. *Num.* 26. 10. & ſaepius, ac ſub eodem itidem miraculi rationem explicant *Auguſt.* (*f*) & *Thom.* (*g*) Heinc miraculum adpoſite nuncupatur nonnullis ſuſpenſio cujuſquam legis naturalis, mutatio ſenſibilis in ordine naturae, & ab hujus legibus viſibilis exceptio. Dicitur autem mirabile, quia natum eſt excitare admirationem in iis, qui effectum noverunt, ejus tamen cauſſam perſpectis naturae legibus adſequi nequeunt; tum rarum & inſolitum, non eo tamen quod raro & infrequenter evenire debeant miracula, alias quae Moiſes & Chriſtus Dominus frequentiſſime patraverunt, vera non eſſent miracula; ſed quoniam ſolitum naturae curſum egrediuntur (*h*).

54 II. Tribuitur in varias claſſes, aut gradus. Horum quidem primus & ſupremus eſt quum facultas naturae quoad rem ipſam, quae efficitur, exceditur; uti quum ſol in coelo ſtetit, aut retroceſſit. Alter eſt quum naturae facultas exceditur, non re quidem illa quae fit, ſed re potius illa in qua fit, e. c. ſi vita homini mortuo reſtituatur, aut coeco reluceat dies. Tertius quum exceditur naturae vis quoad ordinem duntaxat & modum rei quae fit; quo pacto Eliae vel Samuelis precibus ſubito aër denſatur & fluunt imbres, id quod cauſſae naturales praeſtare potuiſſent, at juſto temporis ſpatio. Quartus quum factum aliquod, eſto alia etiam quam divina virtute evenire poſſit, ex adjunctis tamen aut circunſtantiis liquet non niſi Deo adſcribendum eſſe; ut quum e coelo deſcenderunt flammae, quas pravi genii potuiſſent quidem immittere, tum vero minime, quum reddi comperta debuit Dei majeſtas & vera divinitas. Haec autem frequentior miraculi graduum partitio, ad quos revocare ceteros poſſis (*i*).

55 Heinc a vera ratione miraculi protinus rejicienda veniunt quae dici conſueverunt miracula naturae, artis & averni; illa nimirum naturae effecta ſuapte conditione rara, & ex ignoratione cauſſae, modique admiranda; ea inſuper quae ingenii acutiſſimi ſolertia ſupra communem hominum captum inuſitata & mirabilia interdum excogitari ſolent; praeſtigiae denique pravorum geniorum, quas nempe iidem

(*e*) Conſentiunt vulgo Doctores, cum noſtrates cum *Suar.* de fide d. 4. ſ. 3. n. 8. & l. 4. de Angel. c. 39. *Bened.* P. XIV. de beat. & can. Servor. Dei t. 4. par. 1. c. 1. *Valsech.* de rel. chr. l. 2. c. 6. *Faſſin.* diſſ. de mirac. n. 4. *Cſapodi* de rel. rev. l. 1. prop. 8. *Cerbon.* de Theol. rev. l. 1. q. 2. art 2. ceteriſque *Anti-deiſtis* ubi de miraci; rum exteri cum *Grot.* de ver. rel. chr. l. 1. §. 5. *Leibnit.* in theodic. par 2. n. 207. & 249. & alias. *Buddeo* de atheiſmo & ſuperſt. c. 3. §. 5. & c. 7. §. 5. ac in Theol. l. 2. c. 1. §. 30. cum aliis pariter *Anti-deiſtis* & *Anti-ſpinoſiſtis* quum agunt de mirac.

(*f*) De Trin. l. 3. c. 4. 5. & de Gen. ad lit. l. 6. c. 13. & l. 26. contra Fauſt. c. 3.

(*g*) P. 1. q. 105 a. 7. 8. & l. 3. contra gent. c. 101. & in diſput. de potent. q. 6. a. 2. O.

(*h*) Lege *Albert.* M. in 3. ſent. diſt. 18. art. 3. *Thom.* proxime cit. *Salmant.* t. 6. tr. 13. d. 3. dub. 4.

(*i*) Cenſum Authorum, quibus haec partitio probatur & exponitur, habes ap. cit. *Bened.* XIV. l. 4. par. 1. c. 1. n. 6. ſqq.

iidem per ſe ſe repraeſentent, aut homines improbi per privata cum eis pacta. Haec quippe omnia intra arcanum naturae aut artis ſinum latent, & inde vel hominum, vel daemonum induſtria naturali depromuntur (*k*).

OBJETIONES.

56 Obj. contra 1. Ads. Perperam nobis deſcribitur notio miraculi. Nam 1.° nomen miraculi non niſi comparate ad hominum opiniones poteſt intelligi, & nihil aliud ſignificat, quam opus, cujus cauſſam naturalem exemplo alterius rei ſolitae explicare non poſſumus, vel ſaltem ipſe non poſſit, qui miraculum ſcribit aut narrat; antiqui ſiquidem & omnes fere in hoc uſque tempus nullam praeter hanc normam miraculi habuerunt. Totidem fere verbis Naturaliſtarum juniorum Parens *Spinoſa* (*l*) 2.° nihil contra vel ſupra naturam contingere poteſt; tum quia ipſa aeternum, fixum & immutabilem ordinem ſervat; tum quia nihil in natura contingit, quod ex ejus legibus non ſequatur; tum quia ejus leges ad omnia, quae & ab ipſo divino intellectu concipiuntur, ſe ſe porrigunt: ergo. Haec idem *Spinoſa* (*m*) 3.° ſi rata omnibus ſit haec deſcriptio, nullum relinquitur indicium, quo miracula poſſit quiſquam agnoſcere, quum vires naturae quouſque pertinent ignorent omnes, & vel ipſi quidem philoſophi acutiſſimi naturae exploratores. Ita *Monteſquiu* (*n*) & deinde *Rouſſeau* (*o*).

57 ℟. *N. Adſ.* Ad 1. prob. *N. A.* Hoc autem perinde eſt, ac ſi vaferrimus author, ſpecioſis verbis fucum facere intendens imperitis, rotunde dixiſſet, non dari miracula. Perperam ſubinde & per ineptam principii petitionem pro certo ſtatuit, nihil unquam, quod cauſſam naturalem non habuerit, contigiſſe; indeque totam miraculi naturam ad ignorantiam eorum, qui effecti miraculoſi cauſſam neſciunt, imperite revocat contra ſenſum omnium bene ſapientum, quibus hucuſque alia nobiſcum animo inhaeſit miraculi notio. Quod ſi opinio haec ſpinoſiana verum teneat, haud temere comparaveris cum pleriſque impiorum recentium (*p*) vera priſcorum chriſtianorum miracula cum iis, quae Pagani ceu miracula vera & adoranda praedicabant. Verum apage impietatem.

58 Ad 2. *N. A.* quod perinde ordinem rei ſupernaturalis univerſum impetit. Fruſtra tamen, ut ex iis quae Cap. 1. mox diſſeruimus, ſatis evincitur. Porro prima ratio (unde reliquae fluunt) qua adſumtum argumenti probat Author, ex impio illo principio deducitur, quod Deus & natura unum idemque ſint, atque adeo ſi Deus quidquam agat contra vel ſupra ordinem naturae, quidquam plane

ſupra

(*k*) Miracula id genus congeſſit plurima eruditiſſ. *Maluenda* de Antichr. l. 8. par. 2. c. 16. ſqq.

(*l*) In tr. theol. polit. c. 6. p. m. 69. ſq.

(*m*) Proxime cit.

(*n*) In literis in monte conſcriptis lit. 3. p. 95.

(*o*) In literis, quas vocat *Perſannes*, lit. 153.

(*p*) Quibus merito adcenſendus *Author* anonymus cogitationum philoſophicar. §., 42. 48. 50.

ſupra vel contra ſe ipſum agere convincatur: tum ex alio non minus impio, quod nempe omnia ex fatali neceſſitate conſtituta ſint & fiant (*q*). Ergo dum vaferrimus homo primum abſurda haec immania non probat, principium petit & incaſſum diſputat (*r*).

59 Ad 3. *N. A.* Nec evincit quidquam adj. probatio. Siquidem (eſto nulli omnino compertum ſit quouſque naturae vis agendo progredi poſſit, quamobrem quaeſtio de miraculis naturam omnem excedentibus mihi nunquam perdifficilis & valde ardua non fuit) ſaepiſſime novimus ad evidentiam quouſque naturae vis progredi nequeat, quum e. c. certo conſtat nullam eſſe inter aliquam cauſſam naturalem & effectum proportionem, ut puta ſi homo quiſpiam mortuum ad vitam revocet, ventis imperet, innocuus ſuper flammas incedat, per aëra ſicut avis volitet, ſuper aquas conſtanter gradiatur &c. quippe in iis, aliiſque id genus eventis perſpicue deprehendimus, inter effectum & cauſſam naturalem, e qua prodierit, nullam intercedere proportionem, atque adeo naturae vim eſſe tum finitam & limitatam, aut, quod in idem recidit, inverti, ſuſpendique tum leges, quas, ut experientia univerſali & perpetua condocemur, huic adſpectabili mundo regendo praeſcripſit ſummus Conditor, videlicet ne mortuus ad vitam uſpiam ſuſcitetur, ne flammis immiſſus adustionem evadat &c. (*s*).

60 Iuſiſtis. Incertum eſt, annon in hoc univerſo effecta quaedam accidant inſolita & extraordinaria, quae raro quidem, ſuo tamen tempore virtute cauſſarum naturalium, quae ceteris quibuſque communibus efficacia praeſtent, certo eveniant; quia enim quouſque vires naturae progredi poſſint penitus ignoramus: ergo quum illa eveniunt, quae nos miraculis adcenſenda duximus, prudenter etiam tum ſuſpicari licet, annon ea proveniant a virtute cauſſae cujuſpiam naturalis praeſtantiſſimae: nullum itaque miraculo adſerendo indicium certum haberi poteſt (*t*).

61 *R. Eſto A.* ſi ſermo ſit de effectis inſolitis, at intra ordinem tamen

(*q*) Adſerta haec ſtultiſſimi ſunt *Spinoſae* in ethica par. 1. prop. 14. 15. 29. 33. & par. 2. prop. 11. in coroll. & alias.

(*r*) Haec egregie praeoccupavit *Angelicus* cit. de potent. q. 6. ar. 1. o. confoditque ceu priſca Anaxagorae, aliorumque Philoſophorum deliria. Eadem pluribus convellunt perdocti *Anti-Spinoſiſtae* cum noſtrates, tum Proteſtantes, quidquid *Abraham. Kuffaelerus* in ſpecim. art. ratiocin. ut Spinoſam ſuum a nota tantae impietatis vindicaret, multum operae ac temporis incaſſum poſuerit.

(*s*) Pluribus haec amplificant *Calmet* in diſſ. de veris fictiſque prodigiis, praefixa commentario in Exod. §. *Prodigia*. p. 289. edit. Manſi, *Valsech.* l. 2. in adpend. ad c. 16. *Faſſon.* cit. n. 6. *Cerbon.* cit. art. 2. p. 54. ſq. *Cſepodi* cit. p. 83. ſq. & nos ſtatim retractabimus.

(*t*) Cauſſam huic argumento praebere potuit Syſtema *Huttevillii*, qui cenſuit ap. Faſſon. cit. §. 14. Deum ab exordio mundi generales quaſdam ſciviſſe leges, juxta quas cauſſas naturales ita diſpoſuit, ut tali tempore neceſſario edituri eſſent certos effectus, qui miracula vocantur; non quod eveniant praeter leges naturae, ſed quod nobiliorem finem propoſitum habeant, & inuſitati ſint, nobiſque prorſus incogniti. Haec autem opinio cum vera miraculi indole ac notione vehementer pugnat; atque adeo illico explodenda.

tamen naturalem contentis, qualia dixeris quae miracula naturae audiunt. Et *N. Con.* Alioqui vehemens ſuſpicio erit annon in cenſum mirabilium ejuſmodi naturalium reponenda ſint inſignora miracula, quae patrata referunt ſacrae paginae a Moſe, a Chriſto Domino, ab Apoſtolis, ab aliis; quo plane quid impudentius & magis impium? Quod autem haec vera miracula ſint, naturae ordinem egreſſa, multa comprobant indicia, quibus verum miraculum a falſo diſcernitur ex regulis poſtmodum indicandis.

62 QUAESTIO II. Quis miraculorum Author? Adsero. Deus eſt, & ipſe quidem ſolus virtute propria. Quippe Deus eſt *qui facit mirabilia ſolus* ex *Pſ.* 71. 18. adcinuntque alia Scripturae teſtimonia, e c. *Exod.* 3. 20. & 15. 11. *Pſ.* 105. 21. *Actor.* 3. 6. & 9. 34. tum *PP.* (u) Nec alia quidem eſt Doctorum noſtratum ſententia (x).

63 Et ratio quidem apertiſſime ſuadet. Principio enim miraculum, uti ajebat cit. *Chryſoſt.*, eſt quoddam omnipotentiae pignus: ergo Deum omnipotentem ſibi authorem vendicat. Deinde miraculum quid ſupernum eſt, ac ſupra ordinem totius naturae; quod autem intra ordinem naturae conſtitutum eſt, facultate limitata gaudet ad producendos effectus naturales, extra quos progredi nequit: ergo nihil creatum poteſt virtute propria miraculum edere, ſed ſolus Creator. Id quod de ceteris quibuſque effectis ſupernaturalibus tenendum dixeris. Praeterea ille unus poteſt legem immutare, qui legem condidit (y) at unus Deus legem curſus naturalis condidit: ergo.

OBJECTIONES.

64 Obj. Deus nullo pacto edere poteſt miracula. Nam 1.° ſi Deus, qui author naturae eſt, agat contra naturam, quemadmodum egiſſe miraculoſe perhibetur in fornace babylonica, adverſum ſe ipſum agere plane convincitur; quo quid abſurdum magis? 2.° ſicut ordo juſtitiae humanae a divina juſtitia derivatur, ita & ordo naturae a divina ſapientia; at nequit Deus operari contra ordinem juſtitiae humanae, ne dicatur cauſſa peccati, quod ſolum ordini juſtitiae repugnat: ergo nec contra ordinem naturae. 3.° bonum univerſi eſt bonum ordinis, ad quem curſus rerum naturalium pertinet; at nequit Deus facere contra bonum univerſi; quia nempe ex ſua bonitate ſumma provenit, quod omnia ſint valde bona ſecundum ordinem univerſi: ergo contra curſum rerum naturalium nequit Deus face-

(u) Cum *Baſil.* ac *Theodoret.* in cit. Pſalm. 71. 18. *Chryſoſt.* hom. 14. in Matth. *Aug.* l. 10. civ. c. 12. *Thom.* p. 1. q. 110. a. 4. O. & l. 3. contra gent. c. 102. & de potent. q 6. a. 1. & a. O.

(x) Cum *Suar* de Angel. l. 4 c. 39. & de fide d. 4. ſect. 3. n. 5. *Lauraea* In 3. ſent. Scoti t. 4. d. 20. de miraculis art. 12 n. 544. *Calm.* in cit. diſſ. *Bened.* P. XIV. in cit. l. 4. par. 1. c. 2. ſub init. *Gazzaniga* in prael. th. t. 4. diſſ. 1. n. 98. *Faſſon.* de mirac. n. 21. *Cſap.* cit. prop. 8. coroll. 7. p. 88. *Ignat. a Cruce* Auguſtiniano diſcalceato in vindiciis Relig. revelatae edit. 1773. diatriba 4. c. 3. §. 1. 2.

(y) Ex *Bernardo* l. de diſpenſ. & praecepto.

facere . 4.° non poteſt Deus eſſe cauſſa mali ; at malum ex Auguſt. (z) eſt privatio modi, ſpeciei & ordinis: facere ergo nequit contra curſum naturae , qui ſpectat ordinem univerſi . 5.° naturae leges neceſſariae omnino ſunt & immutabiles ; atque adeo violari commutarive neutiquam poſſunt : ſi vero miraculum admittas , praeterquam quod iſtud in legibus naturae mutationem aliquam involvit, & Deum , & eſſentias rerum mutari oporteret ; Deum videlicet idcirco quod cauſſarum ordinem & efficientiam , quam ab aeternitate conſtituit , in tempore abrumperet ; eſſentias deinde , quod quum ex iis quaelibet profluat naturae lex ; haec intactis illis violari nequit : repugnat ergo miraculum a Deo effici .

65 ℞. *N. Adſ.* Ad 1. prob. *N. A.* Quia enim Deus etiam ſupernaturae , vel ſupernaturalis author quum ſit , potuit quamoptime curſum naturae ita praeordinare , ut ſemel ac ſaepius effectis ſupernaturalibus adjectis impediatur atque invertatur. Immo jure dixeris cum *Aug.* (*a*) „ quomodo eſt contra naturam quod Dei ſit voluntate ? „ Ad 2. *N. Con.* Quippe juſtitia hominis ſita eſt praeprimis in ordine debito hominis ad Deum ; quocirca nequit Deus agere contra ordinem juſtitiae ; curſus vero naturae ſitus eſt in ordine unius creaturae ad aliam ; non autem in ordine creaturae ad Deum , atque adeo agere Deus poteſt contra curſum naturae : huc vulgare illud proloquium addito, quod Deus licet agere poſſit contra ordinem unius creaturae ad aliam , quod quidem eſt quaſi naturae particularis relate ad Deum, nequit tamen agere contra ordinem univerſalem , ſeu creaturae ad ſe ipſum , Heinc

66 Ad 3. *D. Mi.* nequit facere contra univerſale bonum univerſi , *C.* contra bonum particulare cujuſpiam naturae univerſi , *N.* Et vero patrato miraculo ſatis ſuperque ſupplet Deus cujuſcumque naturae ſingularis defectum . Ad 4. *D. Ma:* non poteſt eſſe cauſſa mali moralis , *C;* hoc autem eſt contra ordinem totius naturae , eo quod voluntas , cui malum ejuſmodi ineſt , ab ultimo univerſi fine deordinetur per culpam ; mali phyſici , quale dixeris illud , quod naturae cuipiam ſingulari , miraculo patrato infligitur , *N.* Et *C. Mi.* ad ſenſum Auguſtini . Et *N. Con.* ex nuper expoſitis .

67 Ad 5. *N. Ma.* Quo ruunt cetera . Porro patratione miraculi minime mutatur Deus , quippe qui nihil edit in tempore , quod ab aeternitate non decreverit eſſe futurum . Nec item mutantur rerum eſſentiae vel naturae ; licet enim iis violentia divinitus inferatur , cum eadem tamen permanent erga terminum , quo privantur , exigentia . Sic enim e. c. dum ignis in camino babylonico puerorum corpora comburere impeditus eſt , etiam tum vero vim ille comburendi retinuit (*b*) .

QUAE

(z) De nat. boni c. 4.
(a) Civ. c. 8. n. 2. l. 21.
(b) Conf. *Thom.* cit. de pot. 9. 6. a 1. & 1. p. q. 100. a. 4. & l. 3. contra gent. c. 102.

Digitized by Google

68 QUAESTIO III. Quos ob fines Deus edere miracula intelligi poſſit? Adsero. Primarius omnium finis ipſemet Deus eſt, vel ejus gloria in oſtenſionem potentiae ſuae, caritatis, aliorumque adtributorum: id quod & de ceteris quibuſque operibus verum eſt ex *Prov.* 16. 3. ſpeciatim comparate ad miracula conſtat ex *Joan.* 11. 4. & pluribus exponunt *Hieron.* (*c*) & *Auguſt.* (*d*) Inter ſecundarios vero reponi principio poteſt adprobatio Divinitatis Chriſti Domini, ejuſque miſſionis a Patre, quo plane tendebant pleraque ab eodem Domino patrata, ut colligere eſt ex *Joan.* 2. 11. & 3. 2. & 4. 48. & 10. 38. & ex Evangelio univerſo paſſim.

69 Deinde oſtenſio aut confirmatio veritatis doctrinae fidei vel morum: quod eruere licet ex *Exod.* 4. ſqq. *Judic.* 6. 17. & 3. *Reg.* 13. 3. & 18. 38. *Matth.* 12. 38. *Marc.* 8. 11. *Luc.* 11. 16. *Jo.* 4. 59. *Act.* 4. 33. *Hebr.* 2. 3. ſqq. Tum manifeſtatio ſanctimoniae, qua perſona quaepiam praedita ſit: ſic enim manifeſtavit Deus probitatem Moſis *Ex.* 4. 6. & 17. 6. Eliae 4. *Reg.* 1. 10. & 14. Chriſti Domini *Joan.* 18. 6. & *Matt.* 25. 45. &c.

70 Comprobatio itidem probitatis herois cujuſpiam poſt mortem per contactum corporis aut aliarum ejuſdem reliquiarum, ſeu per praeſentiam, vel invocationem ad ejus ſepulcrum vel imaginem: exempla ſuppeditant ſacrae Literae 4. *Reg.* 13. 21. *Eccli.* 48. 13. *Act.* 19. 12. ſubcinuntque compluribus *PP.* veteres, ut puta *Nazianz.* (*e*) *Ambroſ.* (*f*) *Auguſt.* (*g*) *Gregor.* Turon. (*h*) Utilitas demum boni ſpiritalis, vel etiam corporalis ex liberalitate ſummi Conditoris erogandi: adprobant teſtimonia propemodum innumera ex utroque foedere, e. c. translatio Enochi, dona Abrahamo coelitus conceſſa, protectio populi in deſerto per annos XL., victoriae ab judaica gente divinitus reportatae, gratiae Loth, Tobiae, Judithae, Suſannae, Danieli impartitae, vocatio Apoſtolorum, infirmi ad ſanitatem & mortui ad vitam revocati a Chriſto Jeſu & ab ejus Apoſtolis ac Diſcipulis. (*i*).

71 QUAESTIO IV. Num Deus edere poſſit miraculum in confirmationem falſae doctrinae aut ſanctimoniae? Adsero 1. Nequit ſimpliciter (*k*). Quippe Miraculum ſuapte natura eſt virtute quaedam Dei loquutio, & quaſi apertum ſigillum, quo ſummus Con-

(*c*) In c. 6. Daniel.

(*d*) Civ. l. 10 c. 12. & l. 18. c. 26. & l. 22. c. 10.

(*e*) In Julianum orat. 1. & in Cignaeis.

(*f*) Serm. 91. & epiſt. olim 85.

(*g*) Civ. l. 22. c. 8.

(*h*) De glor. Mart. l. 1. c. 1. & l. 2. c. 45. ac de glor. Conf. c. 64.

(*i*) Qui pluribus haec adſerta confirmare optes, adeas cit. *Laurae.* in 3. ſent. Scoti t. 4. d. 20. art. 10. & 11. ubi ferme de ſingulis, quae in utroque foedere narrantur, miraculis ſyllabum pertexuit.

(*k*) Conſtans haec eſt apud Theologos opinio cum *Auguſt.* l. de util. creden. c. 16. *Thom.* p. 3. q. 43. ar. 1. *Bellarm.* de Eccleſ. l. 4. c. 14. §. *Jam quod.* & *Suar.* de fide d. 4. ſ. 3. n. 10. & in p. 3. tom. 2. d. 31. ſ. 2. *Bened.* P. XIV. in cit. l. 4. de beat. & can. par. 1. c. 4. n. 3. & alias, *Gaſtald.* de pot. angel. t. 1. diſt. 2. q. 1. art. 3. §. *Tandem.*

ditor authoritate ſua ſigillat, communitque doctrinam, in cujus confirmationem miraculum editum eſt. Idcirco miracula apud ſacras paginas teſtificationes adpellari ſaepius conſueverunt: ſic enim habes e. c. *Joan.* 5. *opera, quae ego facio, teſtimonium perhibent de me*, ac ſimiliter cap. 10., tum *Marc.* 16. *Domino cooperante & ſermonem confirmante ſequentibus ſignis*, ac *Hebr.* 2. de doctrina evangelica dixit Apoſtolus, *in nos confirmata eſt, conteſtante Deo ſignis & porteutis*. Nequit autem ulla lege Deus doctrinam falſam ſuo quaſi nomine ac ſigillo teſtatam reddere & communire, ac pro ea veluti data ſyngrapha atque chirographo fidem oppignorare ſuam.

72 II. Nulla itidem lege poteſt Deus miraculum edere, quo vel abuſu etiam inſenſibili, ut ajunt, creatura abutatur, hoc eſt ſub adjunctis vel circumſtantiis, in quibus exſiſtimari prudenter poſſet ac deberet viris peritis Deum illud edere in conteſtationem doctrinae falſae (*l*). Quippe miraculum, ex dictis, per ſe ſe habet comprobare & nomine Dei ejus authoris credibilem reddere prudentibus doctrinam, pro cujus veritate ex judicio prudentum illud editur. Deus itaque ſub adjunctis indicatis per ſe ſe intelligendus eſſet comprobare atque teſtari falſam doctrinam, ſuo nempe quaſi nomine, ſubſcriptione, ac ſigillo communitam: non ſecus ac Rex ſcienter ſigillo ſuo muniens miniſtri ſui ſcripturam mendacia continentem, mendacii ac deceptionis author, ſeu particeps jure haberetur.

73 Exinde vero audenter omnibus una cum *Rich. Victorino* (*m*) Domino reponere fas eſſet, *Domine, ſi error eſt quod credimus, a te decepti ſumus; iſta enim in nobis iis ſignis & prodigiis confirmata ſunt, quae non niſi a te fieri potuerunt*; videlicet in conteſtationem doctrinae falſae, ſecundum adcuratum virorum prudentum judicium. Quod ſi haec Deus pacto aliquo agere poſſit, incaſſum profecto inter ſigna credibilitatis Religionis verae miracula referas (*n*) quippe non unquam dubium non ſuperſit oportet, annon doctrina, quam miraculo confirmatam eſſe prudentes merito definiunt, re falſa ſit.

OBJECTIONES.

74 Obj. *primo* contra II. Adſ. Hoc rationi valde repugnat. Nam 1.° miraculum non eſt Dei loqutio, ſed ſignum tantummodo credibilitatis de loqutione divina. 2.° poteſt Deus patrare miraculum & permittere ſenſibilem ejus abuſum; ſub adjunctis nimirum, in quibus poſſet quis ac teneretur credere non patrari ad confirmandum doctrinam falſam: ergo & permittere abuſum inſenſibilem; utrobique ſiquidem miraculum patraret, quin eſſet teſtis falſitatis, aut patrator ex fine teſtificandi falſitatem. 3.° poteſt Deus elargiri miniſtro

(*l*) Huic Adſerto, quo praecedens roboratur inſigniter, favent e Recentioribus plurimi cum *Contnck* de fide diſputat. 11. n. 2. *Del.* de fid. d. 2. ſect. 1. n. 99. ſqq. *Munier.* de fid. d. 5. ſ. 7. a n. 84. *Paull. a Concept.* de fid. tr. 15. d. *r.* n. 54. *Gutierre de la Sal* de fid. d. 7. n. 15. aliis in alias opiniones abeuntibus.

(*m*) De Trinit. l. 1. c. 2.

(*n*) Cum *Bellarm.* cit. ceteriſque Polemicis ubi de ſignis, aut notis Eccleſiae verae.

ſtro facultatem conficiendi ſacramenta, qua hic abutatur in pravum finem . 4.° quantumvis creatura abutatur concurſu Dei ad peccandum, non propterea peccante creatura , peccat Deus ; quoniam creatura peccans agit contra intentionem Dei : ergo pariter in caſu, licet creatura abutens gratia ad patrandum miraculum , deciperet , non item Deus .

75 ℟. *N. Adſ.* Si Deus enim hoc pacto ederet miraculum, probaretur ſaltem virtute mendax, quoniam cum mente ſua non conformaret ſignum, ſyngrapham, ſigillum, teſtimonium, quae prudentes judicare deberent, in confirmationem falſitatis. Ad 1. prob. *D. A.* non eſt re loquutio Dei *C.* non eſt virtute ac aequivalentia , *N.* Porro ſigna quaelibet credibilitatis ſunt loquutionis divinae teſtimonia aeque vera, prae ceteris autem miraculum eſt teſtimonium notius & maxime perſpicuum.

76 Ad 2. *N. Con.* & prob. adj. Quoniam in primo eventu haud jure exſiſtimaretur Deus author falſitatis, quemadmodum in altero. Ad 3. *N. Con.* Abuſus ſacramenti in pravum finem non eſt aliquid quo Deus falſum adteſtetur, ſicuti eſſet abuſus inſenſibilis miraculi. Nec ulli quidem incompertum eſſet, quin Deus confectionem ſacramenti rectum in finem ordinarit ; quum tamen in eventu alio unuſquiſque prudens teneretur credere operationem miraculi ordinari a Deo in confirmationem falſi . Ad 4. *N. Con.* In priori caſu munus cauſſae primae adimplet Deus , quocirca neutiquam peccat, aut peccare merito putatur ; in altero vero Deus moraliter & ſecundum aequam prudentum aeſtimationem, falſum adteſtaretur ; quod plane Deum O. M. ſimpliciter dedecet.

77 Obj. *ſecundo* . Rurſum idem Adſertum cum ratione pugnat. Nam 1.° Poteſt Deus, quin ſit deceptor , miracula falſa & adparentia permittere : ergo & vera cum abuſu inſenſibili . Siquidem quod miracula vera ſint aut falſa, perinde eſt, ſi pro veris habeantur; hoc enim ipſo aeque apta ſunt ut deceptionem animo ingenerent. 2.° ex oppoſito fieret, quod doctrina quaelibet vero miraculo confirmata eſſet phyſice evidenter vera, quum ſit phyſice evidens, loquutionem divinam eſſentia ſua cum veritate connecti . 3.° ſaltem miraculum ex ſolo Dei placito ejus loquutionis nota eſt, non autem ex natura rei, hoc eſt ex natura foetuum peculiarium Dei ſupernaturaliter operantis; ſaepius etenim elucet miraculum ad comprobandum, non aliquam doctrinam veram, ſed adtributum quodpiam divinum e. c. omnipotentiam, aut viri probi innocentiam, ſanctimoniam &c. ergo.

78 ℟. *N. Adſ.* Ad 1. prob. *N. Con.* & prob. adj. Plane miraculum falſum non eſt Dei loquutio uti verum . Nuſquam itaque intelligitur per illud Deus loqui ſicuti per iſtud . Quod autem homines miraculis falſis inducantur in errorem , culpa ipſorum eſt; falſitatem quippe detegerent , ſi diligentius intenderent animum in eorum adjuncta; e. c. in veſtigia quae relinquit miraculum ; in veri-

 rita-

ritatem intimam doctrinae, quae confirmanda intenditur & jactatur; in ejus conſonantiam cum Scriptura, Patribus, Eccleſiae dogmatis, diſciplina, moribus; in perſonam moreſque ejus, qui miraculum elicit; nunquam oblivioni data conſultatione cum Deo viriſque doctiſſimis (*o*).

79 Ad 2. *N. Adſ.* quod minime evincit probatio adj. Sane in caſu propoſito praeter evidentiam de eo quod Deus aut re, aut virtute falſum loqui nequeat, debet etiam eſſe evidens miraculi veritas ac ordinatio in eum finem, & inſuper quod ſenſus doctrinae miraculo confirmatae hic idem ſit & non alius: quae tamen omnia haud facile concurrunt. Idcirco doctrina Chriſti tot, tantiſque confirmata miraculis, eſt nihilominus eo nomine moraliter duntaxat evidens, ac merito fidei locum praeſtat, quum poſſit, etſi imprudenter, negari.

80 Ad 3. *N. Adſ.* Omnes omnino apud gentes cum barbaras, tum politicas naturae ductu vim hanc naturalem agnoverunt in miraculis. Et Chriſtus quidem ajebat *Joan.* 15. *ſi opera non feciſſem in eis, quae nemo alius fecit, peccatum non haberent, nunc autem excuſationem non habent de peccato ſuo:* ſi vero miraculum ea vi ſuapte natura non gauderet, excuſabiles Judaeos dixeris, potuiſſent quippe inſtitutionem divinam ignorare. Ad prob. adj. reponas ex *Tho.* (*p*) *dicendum quod ſemper miracula ſunt vera teſtimonia ejus, ad quod inducuntur*; quippe ſemper loquuntur ſaltem tacite id ad cujus confirmationem adſumuntur, vel a ſolo Deo, vel etiam a Creatura (*q*).

81 QUAESTIO V. Coeleſtes Angeli, piique homines aut viventes, aut vita functi quo pacto edere miracula intelligendi ſunt? Adsero. Nuda ſunt inſtrumenta, quibus utique ceu cauſſis inferioribus phyſicis, aut moralibus, ſecundum varia Doctorum placita (*r*) miraculorum author Deus utitur; ſub hoc enim ſenſu dicuntur cauſſae efficientes & cooperantes miraculorum, quae ipſis vulgò adſcribuntur, non autem ſub alio ſublimiori, quatenus nempe miracula ipſi edant virtute propria ceu cauſſae principales; id etenim unius Dei eſt, ex nuper adſertis (*s*).

82 Porro ſancti Angeli, utpote ſpiritus, re corporea longe ſublimiores ex *Job* 41. 24. complura ardua, inſolita & admiranda virtute propria operari poſſunt, quae vires & facultatem univerſae naturae corporeae atque viſibilis excedunt: quod plane liquet ex Angelo

gelo

(*o*) De iis *Suar.* c. 2. in 3. p. d. 31. ſ. 2. §. *Dices*.

(*p*) P. 2. 2. q. 178. a. 2. ad 3.

(*q*) Conf. *Bened.* XIV. in cap. proxime laudato, ceterique mox producti cum *Del.* d. 2. a n. 15. *Gott.* q. 1. dub. 7. §. 6. *Rhod.* de fide d. 2. ſ. 4. §. 7.

(*r*) Primum docent *Thom.* cit. q. 6. de Mirac. art. 4. & 9. O. *Suar.* de Angel. l. 4. c. 39. *Gaſtald.* de poteſt. Angelica t. 1. diſt. 2. q. 1. art. 2. §. *Quarta concluſio.* cum *Cajet. Valent.* aliis; alterum vero tenent *Scot.* in 4. diſt. 1. 4. & 5. *Vazq.* in 3. p. d. 57. c. 5. *Averſ.* de Incarnat. q. 13. ſect. 3. *Laurae.* cit. d. 20. art. 13. n. 361.

(*s*) Conf. *Th.* 2. 2. q. 178. a. 1. ad 1. *Viguer.* inſt. theol. de grat. div. c. 9. §. 2. *Delrius* diſq. mag. l. 2. q. 7.

gelo una nocte occidente octoginta millia militum Senacherib, ex alio traducente per aërem Habacuc ad Danielem in lacu leonum commorantem &c.; haec autem licet indolem miraculi praeferre videantur, re tamen vera miracula non ſunt, quae nempe totius naturae non modo corporeae atque viſibilis, verum etiam incorporeae ac inviſibilis (ad quam pertingere Angelis datum non eſt) facultatem ſuperare debent. Hac itaque de cauſſa qui notionem miraculi nobis praeſcriptam tenent, operationes illas Angelorum vocare conſneverunt miracula minora, aut ſecundum quid & improprie, vel comparate ad cognitionem & facultatem noſtram, quae ultra naturam viſibilem & corpoream non efferuntur. Sint ergo ipſa nobis *portenta & mirabilia* ferme inſtar miraculorum, nuſpiam vero *miracula ſimpliciter*; quia enim exinde Deus miracula edit authoritate propria, quoniam natura univerſa eſt ei ſubjecta; non eſt autem ſubjecta Angelis (*t*).

83 Jam vero eadem omnino ratione & piis hominibus miracula edere datum eſt, non propria quidem, ſed ſuperna Dei virtute (*u*).

OBJECTIONES.

84 Obj. Profecto Angeli ſancti vera edunt miracula virtute propria. Nam 1.° miracula omnia, quae refert ſacra pagina eveniſſe in Aegypto, in campo Thaneos, in mari rubro & in deſerto, ab Angelis effecta ſunt in ſignum majeſtatis atque omnipotentiae ſummi Conditoris: ergo ſuapte natura, ſeu virtute naturali propria. 2.° Raphaël medio felle piſcis Tobiae viſum miraculoſe reſtituit; & quidem virtute propria. 3.° quod Angeli virtute propria edant miracula, potentiae divinae non detrahit, immo hanc magis commendat; quippe quae hiſce Spiritibus, gloriae ejus miniſtris nobilius communicata, in eis clarius elucet. 4.° ex Greg. M. (*x*) Angeli vel Spiritus illi, per quos miracula frequentius fiunt, Virtutes vocantur, virtus autem ſuperior ordini cauſſae inferioris non ſubditur: ergo. 5.° in quocumque miraculo, quod in veteri lege patratum eſt, non fuerunt Angeli voluntatis divinae exſequutores, ſed potius Deus, qui cuſtodiam ſui populi Angelis commiſerat, voluntatis angelicae exſequutor fuit, ei obſecundans; ita ut non voluntate particulari ullum ex eis miraculis voluiſſe dici potuerit, ſed tantum voluntate generali, voluntate nimirum faciendi quidquid Angeli voluiſſent. Et haec quidem *Malebranchii* doctrina (*y*). Ergo quia miracula illa ediderunt virtute propria.

85 ℟. *N. Adſ.* Ad 1. prob. *N. Con.* Ex iis quae tum contigiſſe narrant ſacri codices, plura fortaſſe fuerunt mira tantum, nec omnem naturae ordinem, atque adeo nec omnem naturae Angelicae facultatem ſupergreſſa; quae tamen vera fuerunt miracula, non niſi a Deo

(*t*) Recole *Auguſt.* l. 3. de Trinit. c. 8. ſub init. & *Suar.* proxime cit. a n. 3.

(*u*) Lege *Bened.* XIV. cit. l. 4. par. 1. c. 2. n. 10.

(*x*) Homil. 34. in Evang. fere ſub med.

(*y*) In tr. de Nat. & grat. in poſtrema elucidatione, conceptiſque verbis §. *Oraſt* p. 324. edit. Roterodam. 1684.

Deo potuerunt fieri, aut ab Angelis, vel alia qualibet cauſſa, Dei imperio & vi ſuperna, quod perinde eſt. Ad 2: eadem vi ſuperna Dei ſanatio miraculoſa Tobiae obtigit. Praeterquam quod ſunt qui cum *Galeno* (z) *Plinio*, *Eliano*, aliis vim callynomio piſci tribuunt, ut ejus felle caecitas quaedam, vel oculorum infirmitas depellatur (*a*).

86 Ad 3. In primis *Eſto A.* & *N Con.* Nec enim Altiſſimo placuit ea Angelum natura condere, quae per ſeſe miracula ederet. Deinde *N. A*, quod repugnantiam involvit, videlicet meram naturam quod ſuper naturam eſt, ſeorſim ab elevatione ſuperna, per ſeſe prodere. Adde, quod aliquorum opinione minime ſpernenda, ſupernae cujuſque rei productio virtutem infinitam neceſſario ſibi vendicet. Ad 4: nihil prohibet quominus Angeli illi dicantur antonomaſtice Virtutes, quod peculiari ad patrandum miracula virtute a Deo accepta praediti emineant (*b*).

87 Ad 5: hanc porro doctrinam *Benedictus* cit. (*c*) *novam & periculoſam* dixit, ac merito confutatam ab Authore diſſert. typis Colonienſibus editae 1686. Ceterum *Malebranchius* idem in reſponſ. in animadverſiones philoſophicas ac theologicas Arnaldi epiſt. 2. c. 1. edit. Pariſ. 1709. a p. 136. id confirmare pergit quod ſaepius in tr. de nat. & gratia praeſtiterat, quod videlicet *Deus non agit voluntate particulari niſi quum edit miracula*. Quin etiam in percelebri ejuſdem Authoris ſyſtemate nulla eſt in creaturis cauſſa efficiens, ſed duntaxat occaſionalis, agente Deo ſolo in omnibus efficienter, immo & in epiſt. cit. c. 2. p. 179. diſerte inquit, quod *Angelis, qui bonorum temporariorum diſtributores ſunt, propriae virtutis, aut efficientiae nihil ineſt*. Haec autem eum doctrina objecta minime cohaerent. Anne *Malebranchius* praeformatam obſcurioribus vocibus doctrinam, perpaucis jure probatam, meliora ſapiens revocaverit? Bene ſit. Et ipſam nos repudiamus, & illico *N. A.* & *Con.*

88 QUAESTIO VI. Quid de pravis Angelis, improbis hominibus, haereticis, infidelibus, de Antichriſto demum quantum ad patrationem miraculorum? ADSERO 1. Iis generatim omnibus poteſt uti Deus tanquam inſtrumentis ad patranda miracula in teſtificationem cujuſpiam veritatis ad fidem, vel mores pertinentis, vel alium in finem honeſtum, prout ſummo Conditori placuerit. Nec enim minus potens eſt Deus, nec eum minus decet ad haec hoſtium opera uti, quam amicorum. Immo omnipotenti ac omniſcio Deo glorioſius nihil, quam a perduellibus & hoſtibus infenſiſſimis teſtimonium veritatis extorquere. Quid? quod ex *Marc.* 9. 37. & 1. *Cor.* 12. 11. in editore miraculi nec fides, nec caritas, nec donum aliud

(z) L. 10. Simtom. medicam.

(*a*) Author eſt *Gaſtald.* cit. diſt. 2. q. 1. art. 4. p. 177. col. 2. ſub. fin.

(*b*) Conf. *Thom. Suar. Gaſtald. Lau-rae.* proxime citt.

(*c*) L. 4. par. 1. c. 2. n. 8.

aliud ſupernum jure praeexigitur (*d*). Num vero ejuſmodi ſpeciatim miniſtris ad patranda miracula uſus ſit quandoque Deus, aut olim utetur? Id ut de ſingulis definiamus, nobis otium non eſt.

89 II. Quod particulatim Antichriſtum ſpectat, ſunt qui ex *Matt.* 24. 23. & ex 2. *Theſſal.* 2. 9. ſubinferant, portenta magna olim ab illo edenda (*e*). Anne ſigna ejuſmodi erunt vera miracula, vel ſaltem pleraque? Adſerunt nonnulli (*f*). Ceterum vulgatiſſima Patrum, Doctorumque vox eſt, ea plerumque futura mendacia, praeſtigioſa, doli ac falſitatis plena, nec naturae ordinem praetergreſſura, nec ſuperno Dei auxilio patranda (*g*). Quippe, ajunt (quod nos *ſupra* ſtatuimus) nequit Deus ejuſmodi patrare miraculum, quod viri prudentes credere poſſint ac teneantur edi in teſtificationem doctrinae falſae (*h*).

90 QUAESTIO VII. Quid de miraculis comparate ad Religionem ſupernaturalem? Adsero I. Ornatur haec eorum multitudine pene innumerabili & praeclariſſima quidem, quae nempe in ſacro codice patrata legimus ſub utraque lege, cum Moſaica, tum Evangelica (*i*) & deinceps ſub omnibus ſubceſſive aetatibus uſque modo, prout ea teſtantur Hiſtoriae fide dignae, ac ſequioribus pro ſeculis acta romana pro beatificatione & canonizatione ſervorum Dei.

91 II. Quatenus ea miracula plerumque edita ſunt in confirmationem doctrinae, quam in dogmatis habet haec Religio, ſunt caracter & nota divinitatis, qua ejuſmodi doctrina gaudet. Quippe miraculo, quod virtute Dei vox eſt, teſtimonium, ſyngrapha, ſigillum, nequit Deus teſtificari doctrinam, quae divina non ſit, vel a Deo profecta.

III. Sunt

(*d*) Conſentiunt quoad ſingula Adſerti membra *TT.* E. c. adfirmant de pravis Angelis *Gerſon* ſerm. in Evangel. Dominicae 19. poſt Pentecoſt. *Eſtius* in 2. ſent. diſt. 7. §. 20. *Lauraea* diſp. 20. de mirac. art. 17. n. 700. *Silv.* in 2. 2. q. 178. art. 2. concl. 3. & ex proteſtantib. *Sam. Clarkius* de exiſt. & attrib. Dei t. 2. c. 15: de Improbis hominibus *Eſt.* in 1. Cor. 13. 1. *Suar.* de relig. t. 2. l. 1. de orat. c. 25. n. 4. *Bened.* XIV. cit. l. 4. par. 1. c. 3. n. 20. ſub fin. *Gaſtald.* cit. concl. 1. p. 225. col. 2. *Gazzaniga* tr. de virt. theol. diſſ. 1. n. 115: de haereticis & infidelibus *Eſt.* in 2. ſent. diſt. 7. §. 19. *Gaſtald.* cit. diſt. 2. q. 1. art. 3. quaeſtiunc. 1. concl. 2. p. 165. *Medina* de recta in Deum fide l. 2. c. 7. p. 53. *Melch. Cornens* S. J. de mirac. eccl. catholicae defenſis p. 12. edit. Mogunt. 1652. *Bened.* XIV. cit. n. 17. *Gazzan.* proxime cit: de Antichriſto *Oleaſt.* in Deuter. 13 1. *Medina* cit. l. 5. c. 7. p. verſa 155. *Calmet* diſſ. de Antichr. praefixa commentario in ep. ad Galat. art. 6. §. *An prodigia*.

(*e*) Hanc in rem conferendi *Hippolyt.* M. orat. de conſummat. mundi, *Ephraem* Syrus ſerm. de Antichr. *Lactant.* inſt. l. 7. c. 17. *Maluen.* de Antichr. l. 8. c. 17. ſqq.

(*f*) Nimirum *Pſeudo-Clem.* l. 3. recognit. *Ambroſiaſter* In 2. Theſſal. 2. 9. *Author oper. imperf.* olim putatus Chryſoſt. hom. 49. in Matth. *Mich. Med.* proxime cit. p. verſa 155.

(*g*) Ita *Iren.* l. 5. c. 28. *Hippol.* & *Ephraem* citt. *Cyrill.* catech. 15. *Hieron.* q. 11. ad Algaſiam, *Theodoret.* in 2. Theſſal. 2. 9. *Aretas* Epiſc. Caeſar. in Apoc. 13. *Damaſc.* de fid. l. 4. c. 27. *Rabban.* opuſc. de Antich. *Thom.* q 6. de mirac. a. 5. ad ultim. *Suar.* t. 2. in 3. p. d. 54. ſ. 4. *Bellarm.* de Rom. Pont. l. 3. c. 15. *Valent.* t. 4. d. 1. q. 2. pu. 2. *Leſſ.* de Antich. demonſtr. 10. *Acoſta* de noviſſ. l. 2. c. 18. 19. *Ribera* in 13. Apoc. *Gaſtald.* cit. a. p. 230. *Malu.* cit. l. 8. c. 26. ſqq. *Rainaud.* t. 5. theol. nat. diſt. 4. q. 4. art. 6. n. 334. &c. &c.

(*h*) Hanc in rem prae ceteris conſuli merentur *Suar.* & *Maluen.* proxime laudati.

(*i*) Haec miracula diſerte vindicant *Anti-deiſtae*; ſingillatim vero Diluvium univer-

92 III. Sunt miracula haec character manifeſtiſſimus unius verae Religionis, quo nempe iſta a ceteris quibuſque religionibus ceu falſis diſcriminatur. Nequit enim non eſſe vera, quae tot habet pro veritate ſua documenta, quot ſunt miracula inſignia, quibus ejus fidei myſteria & dogmata comprobantur a Deo. Deinde ſi qua fides *Auguſtino* (*k*) miracula fuerunt neceſſaria ut mundus crederet, atque adeo nulla vera religio inſtitui poteſt abſque miraculis, quae ejus dogmata confirment. Quod quidem oſtendiſſe videtur Dominus in miſſione Moſis ad promulgandam legem ſcriptam ex 4. *Exod.* I. ſqq. & in miſſione Apoſtolorum ad promulgandam legem evangelicam ex *Matth.* 10. 1. & 8. Jam vero in nulla alia Religione, ſi excipias ſupernaturalem, miracula, quae ejus dogmata confirment, reperias: ergo ſupernaturalis, utpote miraculorum charactere inſignita, una eſt, ſeu unice vera.

93 IV. Miracula ſunt argumentum potiſſimum pro veritate Religionis ſupernaturalis; quibus idcirco haec tanquam fulcro, baſi & columnae potentiſſimae prae primis innititur (*l*). Nulla quippe veritatis confirmatio Omnipotenti ſuppetit magis ſublimis & magis efficax adteſtatione miraculorum. Id quod & idem Chriſtus Dominus commonſtraſſe viſus eſt ex *Joan.* 10. 38. & 14. 10. & 15. 22. &c.

94 Hinc vero & ipſe Dominus ſe ſe Deum & Meſſiam a Patre miſſum miraculis potiſſimum comprobavit (*m*). Miraculis itidem miſſiones ſuas praemaxime confirmarunt Moſes & Apoſtoli, quod *nuper* praemonuimus; tum praecipui doctrinae evangelicae Praecones, uti legere eſt apud biographos Sanctorum Antonii Patavini, Vincentii Ferrerii, Franciſci Xaverii, & ſimilium. Quin etiam paſſim videris apud Hiſtoricos adcuratiores, ad unius cujuſpiam miraculi conſpectum copiam ingentem auditorum vel ad fidem Chriſti, vel ad meliorem frugem illico eſſe traductos. Tanta quidem eſt in animos hominum miraculi vis & efficacia! Subinde jure quidem optimo *Auguſtin.* ajebat (*n*) ſe teneri in Eccleſia miraculorum vinculis.

OB-

verſale Noëticum vindicat *Faſſon.* diſ. de mirac. a n. 31. contra Spinoſ. & Abrahamum Myle; tum iſraëliticum tranſitum maris rubri *Faſſon.* ibid. a n. 48. & *Author* diſſ. de mirac. Cremonae a Joſ. Lombardo propugnatae §. 5; plura ex utroque Teſtamento laud. *Faſſon.* ferme obiter; at quae a Chriſto Domino edita ſunt, ex profeſſo, poſt alios ab J. A. Fabricio in luce Evang. c. 9. a p. 180. recenſitos, *Cerbon.* de Theol. revel. t. 2. q. 1. art. 2. & 3. contra VVoolſtonum, hiſtoriam Evangelicam univerſam in ſenſu mere adlegorico exponentem; Dominicam denique reſurrectionem tanquam unum ex praecipuis Religionis ſupernae capitibus *Hadrian. a Cattenburch* in ſpicil. theol. chr. l. 3. c. 13. *Steph. Curcellaeus* inſtit. relig. chr. l. 5. c. 13. ſq. *Humfrid. Ditton* in Relig. chr. demonſtrata per Reſurrect. Chr. *Valſech.* de fundam. relig. l. 2. c. 16. §. 2. ſqq. *Cerbon.* cit. t. 2. l. 3. q. 1. art. 2. §. 4. prop. 1. alii quos recitat laudatus Fabric. a p. 182.

(*k*) Civit. l. 22. c. 8.

(*l*) Contra *Authorem* cogitationum philoſophicarum, qui Religionem ratione, non miraculis firmandam eſſe fuſe diſputat.

(*m*) Ea recitat S. Evangelium, colligitque *Joachim. Morgenvveg* in tabella ſingulari, praefixa editioni germanicae novi Teſtamenti Hamb. 1712.

(*n*) In l. de util. credendi c. 17.

OBJECTIONES.

95 Obj. *primo*. Ex miraculis pro veritate Religionis argumentum firmum repeti nequit. Nam 1.° Doctorum plurium opinione (*n*) miracula patrarunt daemones, infideles, haeretici, idemque Antichriſtus patrabit, tametſi ii omnes in religione improba, Deoque inviſa verſentur 2.° *Auguſt.* (*o*) ait non eſſe credendum Donatiſtis, tametſi miracula faciant, quos propterea per contemtum *mirabiliarios* lepide vocat; additque (*p*) Eccleſiam non manifeſtari talem ex miraculis, quae in ea fiunt. 3.° olim ad ſepulcrum Hieremiae fiebant in eorum utilitatem, qui Hieremiam ſacrificiis, diviniſque honoribus ut Deum colebant. Haec ferme *Centuriatores* & *Calvinus*.

96 *R. N. Adſ.* Ad 1. prob. *D. A.* miracula patrarunt in confirmationem erroris, aut religionis cujuſpiam falſae ac improbae, *N.* ob alium honeſtum finem, Deo dignum, *Eſto.* Et *N. Con.* Ad 2; laudatus *Auguſt.* (*q*) in Donatiſtas miracula jactitantes haec differit „ „ aut falluntur aut fallunt... teneamus ergo unitatem, fratres mei; „ praeter unitatem & qui facit miracula nihil eſt. „ Ex quibus, una cum contextu totius libri manifeſto concludito, ad mentem S. Doctoris Donatiſtas miracula confingere, aut ea ſaltem non edere in confirmationem ſchiſmatis ſui, cujus nempe oppoſitum, videlicet unitas cum Eccleſia catholica plus commodi cuicumque adferre poſſit, ac miraculi patratio, quam viro etiam improbo adſcribere poſſis.

97 Recte praeterea ſentit ubi ſecundo loco citatur, Eccleſiam non probari catholicam hoc ſolummodo quod in ea qualiacumque miracula edantur, haec enim, ex dictis, edi quoque poſſunt & apud Donatiſtas, & apud quamlibet Eccleſiam falſam. Minime vero inficiatur Eccleſiam manifeſtari catholicam vel ex copia pene infinita miraculorum, vel ex miraculis, ejus ſancta dogmata conteſtantibus (*r*). Ad 3: ap. *Epiphan. Iſidor. Villegas*, *Bollandian.* ad diem 1. Maii, alioſque Hieremiae biographos legimus quidem miracula ad ejus ſepulcrum edita, de ſacrificiis vero, diviniſque honoribus Prophetae jacenti delatis legimus profecto nihil.

98 Obj *ſecundo*. Fruſtra rurſum petitur ex miraculis argumentum firmum pro veritate Religionis. Nam 1.° miracula, quae Sanctis noſtris adſcribimus vel ficta ſunt vel imaginaria, videlicet aut non ita res contigerunt, & falſo narrantur ab hiſtoricis minime criticis, aut ſi contigerint, praeſtigiae ſunt daemonum, utpote confirmantes falſa dogmata, ut puta SS. Euchariſtiam, confeſſionem auricularem, ſanctorum cultum &c. Haec *Calvin.* (*s*) & *Centuriat.* (*t*). 2.° infinita pene ſunt in unoquoque rerum genere portenta & mirabilia, ſeu,

(*n*) Conf. *Maluendam* de Antichr. l. 7. & 8.

(*o*) Tr. 13. in Joan.

(*p*) Libro contra Donatiſtas, vulgo *de unitate eccleſiae*, c. 19. n. 50.

(*q*) Tr. 13. in Joan. n. 17.

(*r*) Conf. idem *Auguſt.* l. contra epiſt. Fundam. c. 4. n. 5. & civ. l. 22. c. 8. 9. 10.

(*s*) In praefat. Inſtit.

(*t*) In ſingul. ferme Centuriis ad c. 13.

ut vocant, *miracula minora*; quae pravi genii nativa vi ſupra ordinem totius naturae corporeae ac ſenſibilis edere poſſunt per ſeſe, vel per Magos ſibi addictos (*u*): poſſunt inſuper pene infinitis praeſtigiis ſpectatorum ſenſibus illudere (*x*). Atqui fieri nequit, aut ſaltem ſummopere difficile eſt, ut homines vel etiam acutiſſimi miracula vera ab ejuſmodi portentis & praeſtigiis diſcernant. Heinc 3.° Quidquid Scriptores catholici inſudarint conſtingendis regulis pro diſcernendis miraculis ſupernis a naturalibus, illae tamen regulae tot adjunctis alias improviſis, totque exceptionibus obnoxiae ſunt, ut ſub eis etiam prudenti cuilibet viro quaeſita diſcretio ſit omnino imperceptibilis: ergo fruſtra petitur &c.

99 ℞ *N. Adſ.* Ad 1. prob. *N. A.* quod gratis quidem effutiunt ii obtrectatores; at minime probant. Quod miracula quiſpiam conſulto finxerit, abſque certo documento adfirmare nefas. Fateor equidem, multa ex iis, quae in tanta copia minus peritis, nimiumque credulis ſcriptoribus enarrantur miracula, veri rationem non attingere; verum quod alia multo plura Authoribus cordatis & criticis probata veritatem miraculi obtineant, nequit prudenti viro in dubium verti. Quod poſtremo quae nos profitemur dogmata de SS. Euchariſtia &c., falſa ſint, naeniae quidem ſunt iis Heterodoxis nimium familiares a polemicis noſtratibus diu profligatae.

100 Ad 2. *N. Mi.* Porro (*y*) „ Angeli mali minus poſſunt ex „ divina providentia eos reprimente, quam poſſint ſecundum natu„ ralem virtutem. Quia ut Auguſtinus dicit l. 3. de Trin. c. 9. „ quaedam quae Angeli mali poſſunt facere ſi permitterentur, ideo „ facere non poſſunt, quia non permittuntur. „ Quocirca non adeo viris peritis timendum eſt a facultate & arte daemonis in negotio miraculorum diſcernendorum, quemadmodum urget objectio. Perdifficilis quidem eſt haec diſcretio. Alias vero ſatis conſtat apud doctos & eruditos quid non poſſit artibus ſuis daemon (*z*). Nec dubitandum eſt de peculiari auxilio divini luminis erga eos praeſertim, quorum eſt ex munere miraculum verum a falſo diſcernere, quia enim Omnipotentis opus eximium eſt miraculum.

101 *Ad* 3. *N. A.* Fatendum ſane, haud omnes illas regulas rem invicte probare, tum ex eiſdem regulis meliores, & Scriptoribus maxime probatas permultis interdum alias non praeviſis adjunctis & exceptionibus ſubjacere, quae rei definitionem perobſcuram ac difficillimam reddunt. Nihilo ſecius confidenter reponimus, eam difficultatem ſuperandam denique: ubi nimirum conferantur adcuratiſſime heinc regulae Authorum probatiſſimae, & ſi quae viro docto & eru-

(*u*) Plura id genus enumerant *Delr.* diſq. mag. toto l. 2. *Maluen.* de Antich. l. 8. par. 2. c. 16. ſqq. *Laur.* cit. d. 20. art. 17. §. 2. ut taceam *Sprengerum*, *Nider.* *Prieratem*, *Spinaeum*, *Victoriam*, alioſque veteres, recentiorum, quos adpellavimus, duces.

(*x*) Quod iidem Scriptores pluribus oſtendunt.

(*y*) Ex *Thom.* q. 6. de mirac. a. 5. O

(*z*) Lege cit. *Laurae* d. 20 art. 17. §. 1. *Gaſtald.* a p. 370. *Delr.* l. 2. a. q. 17. uſque ad 25.

& erudito conferenti ſubcurrant denuo; illeinc vero adjuncta & exceptiones, quae difficultatem ingerunt . Hoc autem examine praejacto, nullus dubito quin viro perito atque prudenti ſolidae ſaltem probabilitatis lux adfulgeat, qua verum a falſo ſecernat. Haec pro ſolvendis pleriſque objectionibus, exemplis plurimis confirmare liceret, ſi brevitas inſtituti noſtri pateretur (*a*) (§).

102 Adcedant jam comprobando dogmati de ſupernis miraculis documenta, quae Vetuſtas late ſuppeditat, heic indicanda.

(*a*) Conf. *Gaſtald.* cit. diſt. 2. q. 1. ar. 5. dub. 1. a p. 212. & *Laur.* cit. art. 19. a p. 591.

O B S E R V A T I O.

(§) EAdem de cauſſa praeſcribendis hoc loci ſignis, legibus, aut regulis pro diſtinguendo miraculo vero a falſo jure ſuperſedemus. Porro miraculi caracteres ii generatim dici poſſunt: 1. vires agentis omnes naturales notas, & incognitas plane ſuperat: 2. ad Deum & Chriſtum Dominum dirigit: 3. in veram Eccleſiam, doctrinam, & pietatem nihil labis admittit. Haec quidem apud omnes bene ſapientes indubitata ſunt, adnuente ſapienter *Paſchali* in ſuis cogitationibus ubi de Miraculis.

Jam ut rite deprehendas, num actio aliqua externa, de qua quaerimus: an ſit miraculum, iis conſtet caracteribus, nec ne, conſulendae tibi ſunt regulae ad id negotii ab graviſſimis Anthoribus, cum Canoniſtis, tum Theologis inſtitutae.

Quod eas heic curſim indicem, operae pretium nullum erit, quum illae plerumque prolixis egeant commentariis ut recte capiantur & in praxim revocari tuto poſſint. Syllabum eorum, qui in hanc rem, Chriſtianae Religioni utiliſſimam, immo perneceſſariam diſſeruerint, facile contexeremus: eorum pleroſque hoc Capite ſparſim adpellavimus.

At plurium inſtar unus eſto *Bened.* XIV. in cit. l. 4. par. 1. c. 4. a n. 7. ubi & probatiſſimos Canones doceaſis, & claros Scriptores, qui pro dignitate de iis egerint.

M O N U M E N T A A N T I Q U I T A T I S *CLASSIS III.*

pro Miraculis ſupernis.

E R E M A R T Y R O L O G I C A.

1 Jeſus Chriſtus *multa atque ſtupenda* miracula fecit. *Primum enim aquam commutavit in vinum: & quinque panibus & duobus piſcibus quinque millia hominum ſatiavit in deſerto: & infirmos verbo ſanavit: & ſupra mare velut ſuper aridam ambulavit. Ejus quoque dominatum agnovit natura ignis, & mandato ejus reſuſcitati ſunt mortui & a nativitate caecis lumen ſolo verbo adfulſit: claudos celerrime fecit ambulare, & a diebus quatuor tumulatos revocavit ad vitam . . .*

S. Theodotus M. uti *ſupra* p. 64.

Porro haec omnia Deiſtae, ſi volens deſipere nolit, een miracula ſuperna ſuſpicienda ſunt.

2 Chriſtus caecos videre fecit, *ſurdos audire, leproſos mundavit, mortuos ſuſcitavit* &c.

S. Phileas M. reſpondens Culciano Praeſidi ab eo ſciſcitanti, *quomodo perſuaſus es de eo quod Deus eſſet Chriſtus* (ex *Act.* Sancti citt. Adpend. p. XIX.) Chriſtum ſimiliter ex iiſdem miraculis Deum probaverat Theodotus mox laudatus.

3 *Dominum autem* Jeſum Chriſtum, *fuiſſe ab impiis* ſe volente occiſum, *ſed divinae ſuae virtutis potentia, die tertia* ſuſcitatum, coelos adſcendiſſe ..*proteſtatur*.

S. Victor M. uti *ſupra* p. 79. ubi de divinitate Chriſti.

Vides, Chriſti mortem voluntariam, ejuſque virtute propria reſurrectionem, & in coelos adſcenſum inter illuſtriora ſuperni ordinis miracula Martyri noſtro merito recenſeri.

4 *Recordor primi Centurionis, qui cruci Servatoris adſiſtens, ejus divinitatem per* prodigia *facta cognoſcens, non eſt veritus ... nomen ejus palam fateri*.

S. Gordius Centurio M. falſis reſpondens amicis, Chriſtum ore negare illum adhortantibus (ex *Act.* Sancti, citt. Adp. p. XXXIII.)

Innuit hoc loci Gordius ſtupenda miracula, quae in morte Chriſti contigiſſe ferunt ſacri Codices, aliique Scriptores veteres.

5 *Homo ſimilis nobis* (*) *ſed Spiritus divinus erat in eo, & in Spiritu* virtutes & ſigna & prodigia faciebat.

(*) erat Paullus Apoſtolus;

S. Phileas M. reſpondens Culciano Praeſidi, eum interroganti, quis eſſet Paullus, ſi Deus non erat? (ex *Act.* mox laudatis)

Huc advocanda inſtar plurium perpauca miracula, quae ex ore Martyrum excepimus. E. c. Teſtatur S. Basilius Ancyranus ſubitaneam ſanationem ſui corporis ſaeviſſimis plagis excarnificati, ex *Act.* n. 6. ap. Bolland. ad d. 22. Mart: S. Theodorus, Ancyranus quoque, ſuum in equuleo mirandum levamen; quod juvenis quidam (Angelus abſque dubio) & ſudorem ſibi abſtergeret linteo candidiſſimo, & frigidam frequenter infunderet, ex Rufino hiſt. l. 10. c. 35. & aliis: S. Sabas Gotthus curationem gravium vulnerum pridie adceptorum quam citiſſimam, ex *Act.* Sancti ap. Bolland. ad d. 12. Apr. ei ſacrum inter Latinos: S. Alexander P. I. interventum pueri, qui ſe & Eventium in caminum ardentem immiſ-

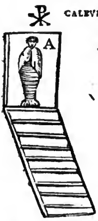
miſſos recreavit, ex *Act.* n. 19. ap. Bolland. ad d. 3. Mai.

Advocandi rurſum Teſtes, quos pro Reſurrectione communi certe futura, ſummo quidem miraculo, adlegavit Adpendix p. XXXVIII. ſq. quibus addito S. GORDIUM ex ejus *Act.* a cit. Ruin. vulgatis, n. 5. ſub fin.

E RE LAPIDARIA.

6

CALEVIVS BENDIDIT *&c.*

Heic *bilanx*,

candelabrum, *domus*, *piſcis*.

Romae, ut ſupra in Tom. IV. p. 317. n. 58.

Huic adjice e *Muſeo Kircheriano* Lapidem alterum, qui Chriſtum ſuſcitantem Lazarum ob oculos ponit.

Eximium ultra omnes naturae vires Miraculum a Chriſto Domino patratum Deiſtis praeſtant hi duo Lapides, Lazari nempe quatriduo mortui & jam faetentis notiſſimam Reſurrectionem. Hanc quippe ferme ad evidentiam miraculoſam & ipſi Deiſtae fateri convincuntur, ſi concedant, illam prout narratur a *Joanne* cap. 11. 23. ſqq, verum tenere. Quid enim mirabilius ac vere mortuum & quatriduanum & faetentem uno vocis imperio ajentis *Lazare veni foras*, ſtatim, in ictu oculi ad vitales auras revocari vivum, prorſuſque ſanum? nam *ſtatim prodiit qui fuerat mortuus, ligatus pedes & manus inſtitis, & facies illius ſudario erat ligata; quocirca multi ex Judaeis, qui venerant ad Mariam & Martham & viderant quae fecit Jeſus, crediderunt in eum*; haec quippe vis eſt atque efficacia veri miraculi ad extorquendam fidem ab ocularis praeſertim teſtibus. Pluribus haec illuſtrant *Patres* & ſacri *Interpretes* in eum Joannis locum, Cum *Cyril. Al.* l. 8. in Joan. *Chryſoſt.* hom. 63. in Joan. *Aug.* tr. 1. in Joan. n. 5. *Maldon.* in Joan. 11.

Quod autem res omnino verum teneat nemo quidem ſciens ac prudens negaverit, qui evertere penitus non auſit laudati ex Joanne

ne capitis authentiam omni retro antiquitati probatiſſimam, nec paucis alias nobis confirmandam. Si vero hanc mihi non cedat hiſtoriam Deiſta, nec ipſi ullam cedam, vel a Tull. Cicerone, vel a Virgilio, vel a T. Livio, vel ab Spinoſa, vel ab alio quopiam enarratam; nullam quippe video majori atque illuſtriore documentorum authoritate gaudere prae noſtra de Lazaro redivivo. Anne hanc inficietur Deiſta, cauſſatus pugnantia & impoſſibilia praeferre, ea nempe quae Deus, alias naturae legibus inſolubiliter adſtrictus, abſque repugnantia operari nequit? Hoc tamen eſt litem producere, non tenere victoriam, atque id quod in quaeſtione eſt, & argumentis conſtantiſſimis pro ſupernaturalitate Dei ſuper quaſlibet naturae leges nobis evictum, pro ratione concludente reddere: quo quid ineptum magis?

Scio equidem, hoc divino miraculo preſſos & omnino convictos Deiſtas, ad alias ratiunculas pompoſe nimis expoſitas provocare, ducem ſe praeferente *VVoolſtono* ſuo. At parum ipſis urgent: facile quidem earum inanitatem diſſipare poſſis. Quid autem heic in loco non ſuo prolixas inferamus vindicias pro ſancto miraculo? Eas olim contra Celſum egregie adornavit *Origen.* l. 2. contra eundem n. 48. ac ipſo deinde duce, contra VVoolſtonum perdocte & acute tradidit Cl. *Cerbonius* in Theol. revel. l. 3. q. 1. art. 2. §. 2. num. 10. a p. 115. Eum conſulere ne pigeat.

☧

7

MARCIANO
KARISSIMO FEC
IT ΠΡΙΜΑΚΙΑ &c.

Piſauri, ut ſupra in Tom. IV. p. 315. n. 53.

Miraculum aliud ſupernum Deiſtis obſervandum praeſtat Lapis, piſcem videlicet evomentem Jonam Prophetam adhuc vivum, quem pridie, ſeu tertium ante diem navi ad undas ejectum ingluvierat. Nonne factum iſtud magno portento ſimile, quamlibet naturae facultatem excedit? quis ſanae mentis ambigere auſit? Neque vero cuipiam fas eſt id facti prudenter in dubium revocare. Quoniam & idem Jonas, aut ſi quis alius Jonae libri author, cap. 2. enarrat, & ipſum Chriſtus Dominus reproduxit *Matt.* 12. 38. ac 16. 4. & *Luc.* 11. 29. ſq. Conſtat autem non modo ex ſacris literis, ſed etiam ex profanis, tota Hebraeorum antiquitate ſuffragante cum *Joſepho* l. 9. antiq. c. 11, hanc de Jona hiſtoriam eſſe fide digniſſimam & moraliter certam; quidquid theologo-politicus diſputator *Spinoſa* conjectationibus nimium exſilibus ductus adfectet refragari: ut modo taceam ſacram Evangeliorum Matthaei & Lucae authentiam, millenis documentis alias nobis illuſtrandam. Conf. *Huet.* dem-

ev-

ev. prop. 4. c. 14. ubi de prophet. Jonae. De natura & indole famoſi piſcis alias, Deo propitio, agemus ad Tom. VI.

E RE LITURGICA.

8 *Vere dignum. Sanctorum Martyrum gloriam cum exultatione recòlentes, in quibus mirabiles tuae Majeſtatis effectus... cognoſcimus...*

E Codice vulgo Leoniano ad natale SS. Adaucti et Felicis iii. Kal. Septembr. num. 1. (ap. cit. *Murat.* t. 1. col. 401.)

9 *Exultet, Domine, chriſtianae plebis humilitas, quia in Martyrum commemoratione Sanctorum tua mirabilia veneramur....*

Ex eodem codice in natali S. Euphemiae V. et M. num. iii. (*ibidem* col. 407.)

10 *Vere dignum... quia tua factum eſt operante virtute, ut* (S. Laurentius Martyr) *nullis calumniis impiorum, nulla ſaevitia perſequentum, nulla dirarum atrocitate poenarum, vir tuo ignitus Spiritu vinceretur. Per &c.*

Ex laudato Sacramentar. in natali S. Laurentii Missa v. (*ibid.* col. 395.)

Sub Monumentis deſcriptis duo miraculorum genera cuiquam jure celebrari videantur, quae Omnipotens Deus haud raro per Sanctos Martyres edere conſuevit, repagulis quibuſque naturae ſuperatis: & ea videlicet quae operatus eſt Dominus ad praeſentiam Martyrum, ſeu intuitu meritorum paſſionis; & ea inſuper, quae palam oſtendit in eiſdem Martyribus, eos intrinſecus virtute ſuperna communiens ad paſſionem quorumlibet cruciatuum heroice perficiendam.

Pro utroque miraculorum genere documenta propemodum innumera ſuppeditant Acta ſincera Martyrum. Pro priori genere nonnulla praenotavimus *ſupra* ubi de re martyrologica p. 116. Plura vide ſis ap. *Euſeb.* de martyr. Palaeſt. n. 30. §. *Quae quum*; ap. *Ruin.* in Act. SS. Bonoſi & Maximiliani, Theodoriti Presb. Vincentii, Theodotae; ap. *Bolland.* in Actis SS. Leonis & Paregorii ad d. 30. Jun. S. Serapiae ad d. 29. Aug. & aliorum paſſim.

Pro altero vero genere quid mirabilius, quid vehementiſſimo ſtupore dignius, quam tot, non videre dixerim, ſed tantum commemorare Martyres ex utroque ſexu & ex omni adultorum aetate, atrociſſima ſupplicia incredibili conſtantia perferentes pro Chriſto? Quid vel inſigniorum nomina pertexere adgrediar, ut infinitus ſim?

Il-

Illorum nomina & miranda geſta abunde quaerenti dabunt Actorum collectores, quibus addito *Gellon.* l. de cruciatibus SS. Martyrum. Heinc vero cum pleriſque *Bozius* de ſign. eccl. l. 7. c. 3. ſign. 27. & cit. *Valſecb.* l. 2. c. 15. §. 5. ſqq. perpetuam Martyrum ſeriem & ſucceſſionem inter ſigna verae Eccleſiae merito repoſuerunt.

Sed Deiſtas tamen confidenter reponere audio, praeclaram illam Martyrum fortitudinem e naturae viribus potuiſſe facile ſuboriri; plures quippe religiones aliae, ut puta Donatiſtae, Ariani, VVicleſitae, Lutherani, Calviuicolae, Judaei, Foxiani &c. in confirmationem ſuorum dogmatum efferunt Martyres, qui illis valde ſimilia pertuliſſe feruntur. Quid? quod & *ſupra* Tom. III. p. 198. ſq. nobis definitum eſt, poſſe quempiam naturae viribus ſimpliciter elicere actus moraliter honeſtos quomodocumque difficiles & heroicos, atque adeo naturale ſubire martyrium, e. c. pro vitando crimine contra legem naturae, pro ſervanda virginitate perpetua &c. Addunt denique ex *Dodvvello* diſſ. cyprianica 12. §. 1. eam Martyrum conſtantiam ex variis humanae rationis fontibus profluere potuiſſe.

Et vero parum aut nihil iis urgent. Principio enim aliarum religionum dogmata certo falſa ſunt: quocirca qui adgreſſi ſunt ea martyrio teſtificari, non id effecerunt ex honeſta fortitudine adducti, ſed ex audacia prava, pertinacia, obſtinatione, quae non niſi martyrem Satanae creare poſſunt. Deinde & in Tomo citato ſcriptum eſt, illud abſque auxilio ſuperno non poſſe fieri moraliter, hoc eſt ſecundum prudentum exſiſtimationem, in magna rei arduitate, cui vincendae natura impar putatur, innixam. Idcirco prudentibus viris perſuaſum vulgo eſt, actus ejuſmodi heroicos non niſi ſub auxilio ſuperno elici conſueviſſe: annon autem potiori jure id ipſum dixeris de paſſione Martyrum ob fidem Chriſti, vel ſuperni alterius myſterii ſublata? quum nempe internus paſſionis actus per ſe ſe tendat ad ſcopum ſupernum praevia cognitione ſuperna creditum, & ſupernus ille ſit oportet.

Tandem ex adjunctis, quibus inſignitas colimus SS. Martyrum paſſiones prudentiſſime ac certo moraliter tenendum, eas ad extremum & primario non aliunde profluxiſſe, quam a ſuperna operante virtute, qua eorum animi coelitus igniti tot tantaque devicerunt ſuppplicia. Conf. *Rob. Perſonius* Soc. J. in examine Calendarii proteſtantici foxiani tr. 2. c. 4. Cum citt. *Bozio* & *Valſechio*.

11 *Dignum & juſtum eſt... Hæc ſunt enim feſta Paſchalia, in quibus.... primum Patres noſtros filios Iſrahel educens de Ægypto; Rubrum mare ſicco veſtigio tranſire feciſti...*

E Missali Gothico in consecratione Cerae ad noctem Paschae num. xxxii. (ap. cit. *Mabill.* de lit. gall. l. 3. p. 241.)

Hoc

Hoc illud inſigne miraculum, ſeu potius miraculorum complexio, quam operatus eſt Dominus in tranſitu maris Rubri, quod ſicco veſtigio ejus juſſu filii Iſraël trajecerunt, quum eos de Aegypto educere placuit, atque a dira ſervitute redimere. Rem enarrat Moſes *Exod.* 14. 21. ſqq. & 15. 3. ſqq. eademque ut inſigniter mirabilia commemorant ſacri Codices *Pſ.* 77. 12. ſqq. & 113. 1. ſq. *Sap.* 10. 18. & 19. 7. ſqq. *Iſai.* 63. 11. ſq. *Judith* 5. 11. ſqq. *Habac.* 3. 15. tum ex profanis Scriptoribus, ut fertur, *Diodor. Siculus* & *Artapanus*. Ergo multiplex heic occurrit miraculum ſupra omnes naturae vires in oſtenſionem omnipotentiae ſuae patratum a Domino; quia enim contra leges Hydroſtaticae bipartitae ſunt aquae, & Hebraeis in mari medio ampliſſimam ſtraverunt viam, ac utrinque muri inſtar immotae conſtiterunt; tum contra leges motus, quae *Nevvtono* authore de princ. leg. mot., depoſcunt nullum corpus ſuapte natura ad motum a quiete transferri, in priorem locum undae ſe receperunt ut Pharaonem univerſo cum exſercitu opprimerent.

Nihilo tamen ſecius Spinoſiſtae cum parente ſuo, cui praeiverat *Joſeph.* antiq. l. 2. c. ult., ut iſtiuſmodi miraculorum vim elevent, rem totam ad nativum & reciprocum maris aeſtum referendam contendunt. Fruſtra tamen adverſum teſtatiſſima divini Numinis oracula, quae nullum tergiverſationi locum relinquunt, recalcitrare audent infidi homines. Notum quippe omnibus eſt, aquas marini aeſtus vi bis ad litus properare, bis ab eodem recedere, nuſpiam vero medium maris alveum undis vacuum aut omnino ſiccum relinqui.

At Moſes, inquiunt, Phyſicae univerſae callentiſſimus, ut populum perduceret incolumem, opportunam aeſtus marini occaſionem adripuit: nec enim exemplo res iſta caret, quoniam & Alexander cum copiis ſuis mare Pamphilium ſicco itinere trajecit. Ceterum in primis ſi Moſes, divinus vir, ita negotium geſſiſſet, quid deinceps facinus eximii portenti loco teſtibus ocularis, immo toti poſteritati impudens venditaſſet? nonne paullo poſt de naturali eventu certior populus, ducem & imperatorem ſuum ſubleſtae fidei, graviſſimaeque fraudis coarguere potuiſſet? Deinde apocryphum eſt de tranſitu Alexandri exemplum. Nam *Strabone* authore ubi de hoc eventu, Alexandri milites per quaſdam maris Pamphilii anguſtias, quae ſiccae aliquando eſſe ſolebant, iter fecerunt hiberno tempore priuſquam undae defluerent, & uſque ad umbilicum demerſi ſunt. Plura *Faſſon.* diſſ. de mirac. n, 50. ſq. Et plura de miraculis ap. Documenta liturgica ex citt. *Mabill. Blanchin. Murat.*

12

Romae olim in fundo Crateris vitrei perantiqui, adteſtante Boldet. in obſerv. p 196. ad tab. 3. libri . n. 5.

Vix Lazarum nomine proprio vocavit Chriſtus Dominus, ſtatim prodiit qui fuerat mortuus, ligatus pedes & manus inſtitis ex *Joan.* 11. 43.

13

Romae in fundo vetuſti alterius Crateris vitrei ap. cit. Boldett. ipſo teſte p. 2c5. *ad tab.* 8. *libri* 1. *n.* 34.

Chriſtus Dominus in monte quinque panibus hordeaceis benedictione ſacratis adeo cibum multiplicat, ut eo paſcantur viri numero

ro quaſi quinque millia, & deinceps fragmenta ſuperſint, quibus duodecim cophini impleti ſunt ex *Joan.* 6. 10. ſqq.

Quod autem bina haec documenta objiciant oculis Miracula vera & omnino certa, nemo unus ſanae mentis, reor, inficias iverit. Veteres iconiſmos varii generis, haec, aliaque miracula, quae antiquo & novo foedere continentur, exhibentes valde plurimos repetere poſſis ex *Interpretibus* Romae ſubterr. quibus addito *Bonarr.* in obſerv. *Ciampin.* de vet. monim. *Martinium* de baſil. Piſana, *Allegranz.* de monum. Mediolanens.

Haec autem ſecum recogitet Deiſta & Dei omnipotentiam ceu ſupernam Miraculorum effectricem adoret. Quod ſi more ſuo diſtineatur ambiguitate circa authentiam ſacrorum Codicum, quibus ea narrantur Miracula, perpendat ſedulo quae pro ſingulorum authentia noſtrates Polemici & Anti deiſtae ſtrenue diſputant, atque illico, ſperaverim, inani quovis dubio diſſipato, manus dabit.

CAPUT QUARTUM.

De Vaticiniis ſupernis.

103 QUAESTIO I. Quae notio, & quae partitiones Vaticinii ſuperni, quod vulgo Prophetia vocatur? ADSERO I. Eſt *divina praeſenſio & praedictio futuri cujuſpiam eventus, qui in cauſſis naturalibus praevideri nequit*. Adcinunt PP. & vulgo TT. cum *Caſſiod.* (*b*) Atque erui videtur ex 1. *Petr.* 1. 10. & 2. *Petr.* 1. 20. *Rom.* 12. 6. & 1. *Cor.* 12. 10. ubi nempe diſcimus, omnem prophetiam eſſe *divinam*, quod Spiritus ſancti donum ſit, nulla humana adlatum voluntate. Eſt autem *praeſenſio*, vel cognitio divinitus infuſa futuri eventus, non cujuſque, ſed contingentis aut liberi, extra omnes cauſſas naturales poſiti, qui propterea naturali lumine nequit uſpiam praevideri. Eſt itidem *praedictio*, quippe donum eſt ad publicam Eccleſiae utilitatem conceſſum, ut quae Deo inſpirante quis noverit ea ceteris adnunciet. Liquet ex 1. *Cor.* 12. 7. ſeqq. (*c*) RURSUM QQ. DOGM. SCHOL.

104 II. Multiplex enumerari poteſt prophetia. Omnium celebratiſſima in Lege Moſaica illa occurrit, quam adpoſite nuncupaveris *Oraculum Sacerdotale*, quod interventu ſeu adminiculo, vel ad conſpectum URIM & THUMMIM pectorali ſummi Pontificis Dei juſſu inſer-

(*b*) Praefat. in Pſalmos c. 1.

(*c*) Haec pluribus perſequuntur qui de Prophetia ex inſtituto diſſerunt cum *Tho.* 2. 2. q. 171. & in qq. diſputatis q. 22. de Prophetia, *Delr.* diſq. mag. l. 4. c. 1. q. 1. *Van-Dale* diſſ. de vera & falſa prophet. par. 1. c. 1. *Laurae.* in 3. ſent. Scoti l. 4. d. 19. ab art. 9. *Cravina* in lapide lid. l. 2. c. 25. *Bened.* P. XIV. de beat. & can. SS. t. 3. l. 3. c. 45. ubi perplures laudat: tum *Anti-deiſtae* illos ſequuti cum *Bookia* de princ. rel. nat. & rev. t. 2. diſſ. praevia c. 2. *Valſech* cit. l. 2. c. 17. *Cerbon.* de theol. rev. l. 1 q. 2. art. 3. *Ignat. a Cruce* cit. in vindic. rel. rev. diatriba 4. c. 4. quibus rem, ut in ceteris, parciſſime libando, nuperrime adceſſit *Anton. Genuenſis* in opere poſtumo de univerſae chriſtianae theologiae elementis dogmaticis, hiſtoricis, criticis, l. 5. c. 6. §. 8. 9.

Digitized by Google

ſertorum ſaepius effuſum refertur. Iis nempe Pontifex ad ſancta Sanctorum coram Arca Teſtamenti rite inſtructus, in rebus dubiis & perplexis, ad ſalutem regis, totiuſve populi pertinentibus, poſt preces adhibitas, reſponſa & oracula certiſſima coeleſti lumine adflatus excipiebat, promebatque. (§) Aliam vero dixeris *Oraculum prophe-*

OBSERVATIO.

(§) EX vulgatiſſima ſecrorum Interpretum, cum noſtratum tum Hebraeorum & Proteſtantium expoſitione, Sacri Codices Oreculum illud perinſigne vel diſerte adfirment, vel plene innunnt. E. c. *Lev.* 8. 8. *Num.* 27. 19. ſqq. *Deuter.* 33. 8. & 1. *Reg.* 13. 2. & 9. & 1. *Reg.* 28. 6. & 2. *Eſdr.* 7. 65. obi & de ſymbolis *Urim* & *Thummim* injicitur tacite, vel expreſſe mentio apud codicem hebreeum.

Prae primis vero Domini ad Moſeo preeceptum, eoque iovolutum Orecnli donum profertur *Exod.* 28. 30. in haec verba „ „ ponas autem in rationali judicii Doctrinam „ & Veritetem, quae erunt in pectore Aaron „ quendo ingredietur corem Domino „ ubi pro *Doctrina & Veritate* hebraicus codex conſtanter hebet *Urim*, quod deſignat lumine, ſeu illuminetiones a redice *Ur*, & *Thummim*, quod ſonet perfectiones a *thammam*, perficere.

Conſentiunt vulgo Noſtrates cum *Delr.* diſq. mag. l. 4. c. 1. q. 2. ſect. 1. *Abulens.* in Exod. 28. q. 13. *Cornel. a Lap.* in Ex. 28. 30. & Proteſtantes cum *Buxtorf.* hiſt. de Ur. & Thum. c. e. *Saubert.* de Sacerd. Hebreeor. par. 2. c. 6. *Polemanne* diſſ. de Ur. & Thum. theſi 1. *Benedict. Dav. Carpzov.* diſſ. de Pontiſ. Hebr. veſtitu c. 3. o. 5. quibos RR. Hebreeorum copie megna preefulſit, contre unum ferme *Bellarmin.* qui l. 4. de Rom. Pont. c. 3. docuit, ille nomina deduci a radicibus, quibus deſignetur *docere & credere*, ſecundum Vulgatam & LXX. quo rem iuem conficeret.

Horum vero nominum ratio, ut conjectemur, heec fuit. Dicte ſuut ejuſmodi ſecra ſymbola *Urim*, quod ut lux queedam ignorantiae & embiguitatis tenebras fulgore ſuo coelitus diſpellerent ab animo conſulentis; *Thummim* vero, quod, quemadmodum omnis prophetie, indubia quoque ſplendoris eſſet promiſſio, & certo Deus quod fulgore pollicebatur, id eventu perficeret, quio dubitationi locus eſſet. Neque vero ab hac interpretatione multum abludunt, qui nobiſcum mox conſenſerant.

Quid autem rei eſſent heec *Urim* & *Thummim*, celebris eſt inter Scriptores cujuſque claſſis contentio. Porro *Fl. Joſephus*, & idem entiquiſſimus & ſapiens Judeeus ac Sacerdos, l. 3. entiq. c. olim 9. haec de Oraculo diſſerit:

„ Per duodecim gemmas, ques in pe„ ctore Pontifex Max. inſutas Pectoreli ge„ ſtabat, in bello victoriem preenunciare ſo„ lebat Deus: nem priuſquem exiercitus ſe „ ie movrret, tentus ſulgor ex iis emicabet, „ ut toti populo ſacile innoteſceret, adeſſe „ Deum, opemque & auxilium ſnum ed„ laturum eſſe invocantibus. Queproptet „ Graeci, qui a noſtra religione abhorrent, „ quum hoc mireculum pro compertiſſi„ mo hebeant, ite ut negari non poſſit, pe„ ctorale vocent λόγιον, i. e. Oreculum. „ Deſiit tam pectorele, quam ſardonyx (ille „ ſcilicet in utroque humero ſuperhumeralis) „ fulgorem emittere CC. annis antequam „ haec commentaremur, ireto Deo propter „ contemtum legum ſuarum.„

Ergo ad mentem Joſephi Urim & Thummim ceu inſtrumenta oreculi quid diverſum non erant e gemmis duodecim, quibus pectorele Sacerdotis enitebat; immo eaedem gemmee erent, quas intelligerentur ad preces Pontificis certum, perfectumque reſponſum reddere hoc duntaxat quod ſinguleri promicerent fulgore, ec perſpicuam de ſe lucem projicerent. Quem quidem ſententiam poſt *Liran. Toſtat. Oleaſtr. Riber.* ſtrenue tuetetus eſt cit. *Delr.* cui Recentiores alii cum *Tirine*, R. *Abarbanel*, R. *Azeria* facile ſubſcripſerunt.

Iis nihilo ſecius, une cum teſtimonio Joſephi, elii repugnant mordicus, eo preecipue, quod exinde fieret, hoc Oreculum inſueviſſe duntaxet de bello reſpondere; quod quidem a vero nimium abludit. Statuuntque inſuper Urim & Thummim fuiſſe nomina certe divine, ſcripte vel ſculpte, duplicationi pectorelis pontificii indita. Id quod ſibi videntur liquido depromere ex cit. *Exod.* 28. 30. Unde putant ſcripſiſſe *Hieronymum* quod pectorele Pontificis duplex fuerit; apertum & ebſconditum, ſimplex & myſticum.

Sed & ii perſtringuntur eb aliis, qui oihil eorum introſpiciunt in laudetis Exodi verbis. In diverſas alii abeunt opiniones; ſed omnes

pheticum, quod nempe ſacri ejuſdem legis Vates ferme paſſim edebant.

105 Rurſum Oraculum propheticum dividitur in *Viſionem*, *Verbum*, *Somnium*. Viſio, Hebraeis *roë*, Graecis ὅραμα, eſt vaticinium quo mens cernit ſpiritaliter ſcopum propheticum ipſi coelitus adnontiatum. Verbum, Hebraeis *dabar*, Graecis λόγος, eſt vaticinium, quo Deus prophetam docet eventum futurum loquutione aliqua, ſcilicet vel mentali, vel externa, tum vel nitide rem exprimente, vel per adlegorias aut aenigmata. Somnium eſt vaticinium, quod dormientibus tantum medio ſimulacro vel phantaſmate divinitus immittitur (*d*) Et haec quidem de praecipuis ſpeciebus praedictionum, quas electis in utroque Teſtamento prophetis proxime Deus per ſeſe, vel per Angelos ſanctos infundit (*e*) dicta ſunto. (*f*).

OBJECTIONES.

106 Obj. *primo* contra 1. Adſ. Non exhibetur adcurata prophetiae notio. Nam 1.° prophetia ad praeterita porrigitur, quod tradit *Greg.* (*g*) & conſtat ex Joan. 4. 19. Samaritana ſiquidem mulier Servatori dicenti, *quinque viros habuiſti*, *& nunc quem habes non eſt tuus vir*, reſpondit illico, *Domine*, *ut video*, *Propheta es tu*; & pergens ad civitatem clamavit ℣. 29. *venite & videte hominem*, *qui dixit mihi quaecumque feci*. 2.° porrigitur etiam ad praeſentia, quod cit. Greg. quoque cenſuit; & liquet ex Luc. 2. 76. ubi Joannes Baptiſta dicitur *Propheta*, quod Jeſum ſibi praeſentem adnuntiaturus foret; tum ex Luc. 7. 39. ubi Phariſaeus de Chriſto obmurmurans aje-

omnes tamen, me judice, conjecturis valde tenuibus freti. Quocirca illorum plurium praeſtare ſententiam in re obſcuriſſima cenſeo, qui tenent cum *Auguſt.* l. 2. qq. ſup. Exod. c. 116. id negotii ſimpliciter incertum & ignotum eſſe, atque adeo in medio relinquendum.

Quid enim documentis ſolidis deſtitutus definire auſim quae ſacri codices procul dubio non abſque certo conſilio reticuerunt? Noſſe ſufficiat, quaedam fuiſſe ſymbola peculiaria, per quae Deus ſummo Pontifici ex ſingulari & praeſtantiſſimo Spiritus S. adflatu voluntatem ſuam de rebus rite quaeſitis panderet.

Eandem ab cauſſam idem fere dixerim de pluribus, quae heic Recentiores fuſius diſputant ac intrepide definiunt, *Delrio*, *Buxtorfio*, ac nonnullis *Rabbinis* ducibus: e. c. de qualitate conſulentis, interrogationis, & reſponſi; de virtute, qua per Urim & Thummim reſponſa data ſunt, de uſu oraculi &c.

Qui tamen curioſis ad haec ſtatuenda conjecturis delecteris, ſi otium ſit. Scriptores adeas hac Obſervatione praelaudatos. Quibus addere licet *Vatabl.* in Ex. 28. 3. *Salom. Vanril* de tabernac. c. 28. par. 2. *R. Abraham* fil. *Davidis* comment. de templo c. 36. ap. Ugolin. in collect. t. 9. col. 560. ſqq. eundem rurſus *R. Abraham* diſſ. de veſtitu Sacerd. Hebr. c. 4. ſub fin. ap. cit. Ugol. t. 13. col. 90. *Servat. Gallaeum* in diſſ. ſibyllinis c. 13. 6. *Non ſolum*. ipſum *Ugolin.* diſſ. de Sacerdotio Hebr. c. 6. col. 634 ſqq ad t. 13. *Hermann. VVitſium* in Aegyptiacis l. 3. c. 11. *VVilhelm. Schickard* de jure reg. Hebraeor. theorem. 2. *Eduardum Bernardum* in notis ad Joſeph. antiq. l. 3. c. 8. edit. Haveream. pi, *Fagium* & alios, quos habes ap. *Criticos ſacros* in Exod. 28. 30. a col. m. 656.

(*d*) Rem hanc docte ac erudite perſequitur cit. *Delr.* l. 4. c 1. q. 2. ſect. 2.

(*e*) Ex *Laur.* cit. art 9. 6. 2. poſt *S. Tho.* in diſputatis q. 12. a. 8. & 2. 2. q. 172. a. 2.

(*f*) Alias *Thom.* ex *Hieron.* fert & explicat prophetiae partitiones 2. 2. q. 174. a. 1. & in diſp. q. 12. a. 10.

(*g*) Hom. 1. in Ezech.

ajebat, *hic ſi eſſet Propheta, ſciret utique quae & qualis eſt mulier, quae tangit eum, quia peccatrix eſt*. Haec Lauraea. Notum denique eſt ex 1. Reg. 9. 9. Prophetas olim ſimpliciter *Videntes* dici; at ratio ſuperne Videntis peraeque ad praeterita & praeſentia protrahitur atque ad futura.

107 ℞. *N. Adſ.* Praeter ea, quae pro adcurata notione indicavimus, adeſt inſignis *Iſaiae* locus 41. 23. *adnuntiate quae ventura ſunt in futurum, & ſciemus quia dii eſtis vos*. Ad 1. prob. *N. A.* Nec ea exempla quidquam evincunt, in eis enim *Propheta* late ſumitur pro ſciente quodlibet arcanum coelitus revelatum; ceteroqui revelationem quamlibet, ſi loqui intenderis adcuratiſſime, prophetiam tuto dixeris, quod nemo admiſerit. Haec quidem mens citati *Greg.* ſic diſſerentis, *in duobus temporibus prophetia etymologiam perdit, quia cum ideo prophetia dicta ſit, quod futura praedicat, quomodo de praeterito aut praeſenti loquitur, rationem ſui nominis amittit*. Heinc ad 2. ſimili de cauſſa *N. A.* Quod denique olim Prophetae dicti ſint *Videntes* eo quod peraeque praeterita & praeſentia viderint, atque futura, nullo ſuſpicor demonſtraveris documento: quin immo ad cit. locum haec habet *Gloſſa ordin.* ſcilicet, *Eſdrae verba ſunt, Videns dicitur propheta quia praenoſcit futura* (*h*).

108 Obj. *ſecundo*. Ad rationem prophetiae haud requiritur neceſſario praeſenſio, vel praeſcientia. Nam 1.° ex Eccli 48. 14. corpus Eliſei mortuum prophetavit, & Eccli 49. 18. oſſa Joſeph poſt mortem prophetaverunt. 2.° ex Joan. 11. 51. Caiphas *prophetavit quod Jeſus moriturus erat pro gente*; at praenotionem revelatam non obtinuit de ea, quam praenuntiavit, convenientia mortis Domini, ex communi cum Chryſoſt. (*i*) Nec item Sibyllae (ſi quae verae fuerint prophetides) intellexerunt quae de Chriſto Jeſu propheraſſe dicuntur. 3.° ex Auguſt. (*k*) poteſt Deus cujuſpiam mentem inſtinctu occultiſſimo movere ad ea proferendum, quae neſcit, quo caſu loquens mere paſſive, ut ajunt, ſe habeat; eo maxime quod Deus per prophetiam intendit praecipue audientium utilitatem, non prophetae. Et plurium quidem opinio eſt (*l*) ſacros Vates ſaepenumero non intellexiſſe quae praedixerunt, quod liquet prae primis ex Jonae vaticinio, ex Jon. 3. 4. Heinc Auguſt. idem concludit (*m*) *Propheta nihil aliud eſt, niſi enuntiator verborum Dei hominibus, qui Deum vel non poſſunt, vel non merentur audire*.

109 ℞. *N. Adſ.* Nomen *Prophetia* & *Propheta* varie uſurpatum eſt apud gentes, immo apud ſacras paginas. E. c. pro doctrina & hortatione ad pietatem ex 1. *Cor.* 14. 29. ſqq: pro concentu divinarum laudum inſolentiore ex 1. *Reg.* 19. 24. & 1. *Paral.* 25. 1: pro operatione miraculorum ex *Eccli* 48. 14. & *Luc.* 7. 16: pro loquutione de-

(*h*) Conf. *Tho.* 2. 2. q. 171. a. 3. ubi notionem nobis datam & heic explicatam propugnat.

(*i*) Hom. 65. alias 64. in Joan n. 1.

(*k*) De Gen. ad lit. l. 2. c. 17.

(*l*) Cum *Alap.* prooem. in prophetas §. *Rogatis*.

(*m*) L. 2. in Exod. q. 17.

delira & inſana ex adflatu pravi genii ex 1. *Reg.* 18. 10: pro certa futuri eventus praedictione abſque ulla ejuſdem praeſcientia ex *Joan.* 11. 51. *Dan.* 6. 17. *Jon.* 3. 4. &c. Jam vero prophetia in ejuſmodi adceptionibus vel in ſenſu vulgari, minus proprio, minuſque nobili uſurpatur, vel per catachreſim aut antiphraſim, quoniam propriiſſima juxta ac nobiliiſſima ratio prophetiae, ſaltem quod prophetantem ſpectat, praeſcientiam una cum praedictione futuri eventus ſibi vendicat.

110 Quia enim prophetia Hebraeis vocatur *chaſon*, hoc eſt viſio, & Prophetae *choſim*, hoc eſt videntes, *quoniam* ex *Baſil.* (*n*) *futura tanquam praeſentia conſpiciunt*: heinc apud omnes ferme Prophetarum libros loco prophetiae legitur *viſio*, non autem enuntiatio; ſic etenim Iſaiae 1. *viſio Iſaiae filii Amos*, ſic Abdiae 1. *viſio Abdiae* &c. Quod ſi ſacri iidem Vates futurorum, quae nuntiabant, ſcientiam non habere deprehenſi fuiſſent, quinam fieri poterat, ut in tantam opinionem apud Hebraeos devenirent? (*o*) Porro apud *Auguſtin.* (*p*) ille *maxime Propheta eſt, qui utroque praecellit, ut & videat ſpiritu corporalium rerum ſimilitudines ſignificativas, & eas vivacitate mentis intelligat*. Maxima ergo, propriiſſima, & ceteris praeclarior prophetia eſt, quae perſpectam futuri praenuntiationem exhibet (*q*). Heinc.

111 Ad 1. probe dicitur cadaver Eliſei prophetaſſe, hoc eſt patraſſe miraculum, quoniam ad ejus conſpectum mortuus ad vitam revocatus eſt; quo quidem eventu confirmavit Eliſeus prophetiam ſuam, id eſt praedicationem de vero Dei cultu adverſum Idololatras. Oſſa Joſephi prophetarunt, quatenus prophetiam, quam Joſeph vivens ediderat de exitu Hebraeorum ex Aegypto cum oſſibus ſuis, hanc oſſa ejus confirmarunt poſt annos 144.; totidem quippe fluxere a morte Joſeph ad exitum uſque Hebraeorum ex Aegypto (*qq*).

112 Ad 3. & 4: propterea Caiphas, Sibyllae, ac Prophetae vaticinia ſua non intelligentes, Prophetae proprie dici nequeunt, quoniam prophetias ex certa ſcientia non ediderunt, ſed duntaxat ceu mera inſtrumenta inſenſilia, quibus uſus eſt Deus ad enuntianda hominibus placita ſua; ad eum plane modum quo Deus haec enuntiaret per bruta animantia, e. g. per equum aut aſinum; ii nempe licet tunc vaticinia ederent, Deo operante, vates autem aut prophetae non niſi valde improprie nuncupari poſſent. Porro finis aut ſcopus Dei, qui in publicam utilitatem tendat, perinde obtinetur ſi quis vaticinium ſciens, aut neſciens edat, adeoque ejuſmodi vaticinium, quod Deum ſpectat, proprie prophetia erit, non ita vero quod ejus prolatorem, ſi edat neſciens. Auguſtinus demum loquitur de prophe-

ta

(*n*) Praefat. in Iſai.

(*o*) Ita ferme *Orig.* cont. Celſ. l. 1.

(*p*) De Gen. ad lit. l. 12. c. 9.

(*q*) Nobiſcum ſentiunt *Tho.* 2. 2. q. 171. a. 1. ubi tuetur prophetiam primo, & principaliter conſiſtere in cognitione, tum pari jure ii omnes, qui cum *Caſſiodoro* mox cit. methodo dialecticae adſtricti deniunt prophetiam per duo praeſcientiae ac praedictionis adtributa, *Delr.* cit. l. 4. c. 1. q. 1. §. *Dixi tertio*. *Bened.* XIV. cit. c. 45. n. 1.

(*qq*) Si qua fides *Corn. a Lap.* in eum loc.

ta ſumto in ſenſu vulgari, & ſecundum id quod prophetia relate ad Deum praefert, ut liquet ex eodem *Auguſt.* deinceps nobis laudato.

113 QUAESTIO II. Quaenam prophetiae authoritas? ADSERO. Summa eſt, nempe divina, ab uno utique Deo authore, a quo immitti poſſit, ſuborta (*r*). Docent *Sacri Codices*. E. c. *Deut.* 18. 20. ſqq. & 3. *Reg.* 8. 39. & 2. *Paral.* 6. 30. *Iſai.* 4. 6. & 24. & c. 25. 21. & c. 41. 33. & *Jerem.* 17. 9. & c. 28. 9. & 1. *Cor.* 12. 9. & *Act.* 1. 7. & 1. *Petri* 1. 21. Adde *Prophetas* paſſim teſtantes a Deo coelitus adſpirante vaticinia excepiſſe. Tum *PP.* (*s*) Quid? quod futurorum contingentium, & ſecretorum cordium praenotio, certa Deitatis nota eſt & caracter (*t*). Eam igitur cuiquam Angelo vel homini adſcribere nefas eſto, Ad haec, vel etiam apud Ethnicos qui ſe futura praedicere profitebantur, a diis inſpiratos eſſe plerumque ſimulabant; cenſentes utique non niſi a diis proficiſci poſſe vaticinia, ſeu divinationes. Quod quidem & illi Aruſpices Babylonii ultro faſſi ſunt ex *Daniele* 2. 11. (*u*).

114 Porro experientia conſtanti compertum eſt unum quempiam certo neſcire quid is idem olim acturus ſit: quo igitur potiori jure certo vaticinabitur quae aliis agenda ſunt? Conſtat inſuper apud omnes, creatae menti naturaliter id praeſens eſſe non poſſe, quod in nulla cauſſa ullam ſui determinationem, aut conjecturam habet; ſi quae enim nonnunquam futura conjiciendo longe proſpicimus, ea in ſuis cauſſis aliquo modo nobis exhibentur praeſentia: nequit ergo mens creata ſuo conſilio relicta quidquam prophetice praevidere (*x*).

OBJECTIONES.

115 Obj. *primo*. Creatura mente praedita vi naturali poteſt futura contingentia certo praeſagire. Nam 1.° ita praeſagire poteſt homo vividiore imaginatione inſtructus, quippe quae etiam ea quae in praeſentia non ſunt, repraeſentat. Haec Spinoſa (*y*) Santevremondus (*z*) aliique Deiſtae. 2.° futura manifeſtari poſſunt homini, ſi paſſionibus vehementioribus agatur, & gloriae deſiderio ſummo incitetur; Themiſtocles enim praelium Salaminae geſtum praevidit; & Scipio praevidit omnia, quae ſi Carthago everteretur, eventura erant. Sic Helvetius (*a*). 3.° prophetia pendet a diſpoſitione aliqua natu-

(*r*) Haec una Anti-deiſtarum & catholicorum omnium ſapientium vox.

(*s*) Cum *Tertull.* in apol. c. 20. *Orig.* l. 6 cont. Celſ. n. 10. *Hilar.* de Trinit. l. 9. *Hieron.* in Hierem. 17. 9. *Pſeudo-Juſtin.* in reſp. ad q. 146. *Chryſoſt.* hom. 18. in Joan. *Athanaſ.* vulgatus quaeſt. 27. ad Antioch. *Auguſtin.* de diverſis qq. ad Simplician. l. 2. n. 1. & alias, quibus mihi equidem praeiviſſe videtur *Tullius* l. 1. de divinat. ſub fin. quem conſulas.

(*t*) Id quod fuſe probatum eſt *ſupra* Tom. III. p. 95. n. 81. ſqq.

(*u*) Vide ſis *Hieron.* in eum loc.

(*x*) Conf. *Valleſ.* de ſacra philoſ. a p. m. 738. edit. 1587. *Hook.* cit. t. 2. diſſ. praev. ubi de authorit. prophetiae, *Bened.* XIV. cit. l. 3. c. 46. n. 4. *Carbon.* cit. theol. rev. l. 1. q. 2. art. 3.

(*y*) Tract. theol. pol. c. 2.

(*z*) In examine Relig. c. 7. n. 10.

(*a*) In ſuo Spiritu diſc. 3. c. 7.

naturali, e. c. ab hominis indole, humoribus, ingenio, ſtudio, variiſque exterioribus rerum cauſſis; quod plerique Rabbinorum tenuerunt (*b*) atqui haec omnia vi naturae adtemperari tandem poſſunt in ordine ad edendum certum de re futura vaticinium.

116 ℟. *N. Adſ.* Ad 1. prob. *N. A.* temere excogitatum. Quippe imaginatio vividior pleraque ſaepenumero confingit, & quae plane repugnant, repraeſentat; verum ut ea, ſeorſim ab auxilio ſuperno intercedente, certo dignoſcantur, quae pendent a cauſſis liberis, nec ullam habent determinationem, nullus uſpiam adſequutus eſt. Porro futura pleraque per viſionem imaginariam ſacri Vates edocti ſunt; at Deo tamen ſuperne agente. Neque vero prophetia ſita eſt in viſione imaginaria, ſed in certa mentis cognitione (*c*). Ad 2. *N. A.* Quae de Themiſtocle & Scipione feruntur ad eas pertinent meras conjecturas & divinationes fortuitas, quae hominibus ſollertiſſimis, & in rebus humanis exercitatiſſimis ſaepe merito adtribuuntur (*d*) Ad 3. *N. Ma.* Quod ex unó arbitrio Dei donantis pendet, nullam in recipiente diſpoſitionem, quam donator ſupplere poteſt, praeexigit (*e*). Rabbinos illos enormiter erraſſe, exinde conjice, quod ea ratione perſuaſi Danielem ac Davidem e numero Prophetarum ſubduxerint (*f*).

117 Obj. *ſecundo*. Rurſum mens creata poteſt ſuapte natura certo praedicere futura contingentia. Nam 1.° ex *Greg.* (*g*) *ipſa aliquando animarum vis ſubtilitate ſua aliquid praevidet*, ac prae primis in hora mortis; adduxitque illico exempla plurium, qui morti proximi futura praedixerunt. Et *Auguſtin.* quidem cenſuit (*h*) quod animis humanis ſecundum quod a ſenſibus abſtrahitur, competit futura praevidere. Id ipſum quantum ad jamjam morituros docuerant primum *Plato* (*i*) & *Tullius* (*k*) 2.° quaedam bruta animantia praecognoſcunt certo futura ad ſe pertinentia inſtinctu quodam naturali ex Jerem. 8. 7; at hominibus tanto praeſtantioribus natura noverca non eſt: ergo. 3.° daemones olim apud Ethnicos futura paſſim praedixerunt in Oraculis, quae poſtea confirmavit eventus, puta in ſtatua, vel Oraculo Delphico, Dodonaeo, Jovis Hammonii, Aeſculapii, Mercurii, aliiſque propemodum innumeris.

118 ℟. *N. Adſ.* Ad 1. prob: Gregor. & Auguſt. loquuti ſunt de praeſenſione aut praedictione per conjecturas, quae connexionem aliquam habet cum cauſſis naturalibus. Si autem morituri certo praenoſcant quae per naturam reſciri nequeunt, haec divinitus praeſagiant oportet. Quod ſi contra ii SS. Doctores intelligendi veniant, Auguſtino opponimus Auguſtinum proxime laudatum pro Adſerto no-

(*b*) Ap. *Calm.* praefat. in prophetas art. 3. ex Majemon. & Grot.

(*c*) Conf *Thom.* in diſput. q. 12. art. 9. & 2. 2. q. 173. a. 2.

(*d*) Lege *Thom.* 2. 2. q. 182. a. 1.

(*e*) Id ipſum pluribus perſequitur cit. *Tho.* in diſp. art. 4.

(*f*) Ap. laudat. Calmet.

(*g*) L. 4. dialog. c. 26.

(*h*) Sup. Geneſ. ad lit. c. 13.

(*i*) In Apolog. pro Socrate.

(*k*) L. 1. de divinat. c. 30.

ſtro, atque Gregorio ceteros Patres ibidem adductos. Platonem vero ac Tullium, utpote paganos ſuperſtitioſos non curamus. Ad 2. *N. Con.* Bruta animantia inſtinctu praenoſcunt futura ex ſuis cauſſis, illorum phantaſiam moventibus; homines vero ratione longe nobilius & uberius futura, quae in cauſſis latere conjicimur, praeſagire poſſunt (*l*).

119 Ad 3: ejuſmodi famoſa Oracula in reſponſis quantum ad futura contigentia, quae nullam in ſeſe determinationem habuerint, aut fortuito rem adtigerunt, aut falſa deprehenſa ſunt. Hinc qui oracula reddebant, ne caperentur in ſermone, reſponſa ut plurimum obſcuris latebris ambiguitatis obtegere conſueverunt (*ſ*).

120 QUAESTIO III. Ecquis, divino adflante Spiritu, edere poſſit prophetiam, hoc eſt certam & infallibilem praedictionem futuri cujuſpiam contingentis? Adsero. Poſſunt utique Angeli cum boni, tum pravi; tum homines quicumque juſti & peccatores, viri, feminae, pueri; heterodoxi & ethnici (*m*). Quippe prophetia nec cum caritate, nec cum diſpoſitione naturali proxima connexionem importat, ſed ab una pendet inſpirantis Dei voluntate; quae propterea iis omnibus tanquam inſtrumentis uti poteſt prophetiis edendis, non ſecus ac patrandis miraculis ex *nuper* adſertis. Prophetias autem a ſingulis ferme perſonis cujuſque claſſis ex iis, quas Adſertum praefert,

(*l*) Conf. *Tho.* 2. 2. q. 172. a. 1. & *Raph. de la Torre* in 2. 2. q. 95. ar. 1. diſp. 2. in reſp. ad 3.

O B S E R V A T I O.

(*ſ*) Adſerti hujus teſtes illico produci poſſunt *Tullius* de divin. l. 2. c. 54. *Tertull.* in apolog c. 22. *Euſeb.* pr. ev. l. 5. c. 10. Quin etiam illud in negotio de oraculis profanarum gentium haud paucis commonſtrare liceret, quod ea nempe, quae apud Hiſtoricos vulgo circumferuntur, minime a pravis geniis, ſed a fraudibus dumtaxar, technis, cavillis eorundem Myſtarum profanorum architectata fuerint. Id quod perdocte atque erudite oſtendit *Anton. Van Dale* Medicus Batavus duabus diſſ. de oraculis ethnicorum edit. Amſtelod. 1683. auctioribuſque ibidem recuſis 1700.

Quum autem quaeſtio haec illam aliam ſibi adnexam ferat celeberrimam de ſilencio eorundem oraculorum ſub ipſum Servatoris noſtri adventum, ideo utramque hinc a Vandalio, illinc a *Jo. Franc. Baltho* Soc. J. olim acriter agitatam, *infra* tanquam in ſede propria ſerio excutiendem duximus, Deo auſpice, ad Tom. VII. ubi de Nativitate Chriſti Domini ſermo erit.

Porro de profanis ejuſmodi oraculis, non modo Graecorum, ſed etiam Hebraeorum, Romanorum, ac omnium fere gentium ethnicarum, quum olim polytheiſmum colerent, multa multi, cum veteres, tum recentiores, quos conſulere interea poſſis, cum *Heſioda* l. de orac. *Tull.* in libr. de divinat. *Plutarch.* de orac. defectu, *Lact.* inſt. l. 2. c. 6. 17. & alias, *Euſeb.* pr. ev. l. 6. c. 4. & ſaepius, *Auguſt.* l. de divinat. daemon. *Horozce* de vera & falſa prophet l. 1 c. 14. *Villalpand.* in Ezech. t. 1. par. 1. c. 2. & ſaepius, *Torreblanca* in epitome delict. l. 1. c. 12. *Delr.* cit. l. 4. c. 2. q. 2. *Jo. Opſopoea* in tr. edpeudice de oraculis metricis Jovis, Apollinis, aliorumque deorum ac vatum, gr. lat. libris VII t. ſibyllinis adjecto, *Van Dalie* & *Baltho* citt. *Jac. Pignatellio* in noviſſ. conſultat. can. t. 1. conſult. 81. a p. m. 300. edit. coſmop. 1711. *Bened.* XIV. cit. l. 3. c. 46. num. 7. *Calm.* in dict. bibl. art. *Oraculum.*

(*m*) Conſentiunt vulgo TT. cum *Tho.* in qq. diſp. q. 12. a. 5. *Laurae.* cit. diſp. 19. ar. 9. §. 3. *Suar.* de fide diſp. 8. ſect. 7. *Gotti* de vera relig. t. 3. cap. 11. §. 2. *Bened.* XIV. cit. l. 3. c. 45. n 8.

Digitized by Google

fert, editas plurimi (*n*) collegerunt ex ſacris literis & SS. Patribus. Sed omnium celebratiſſimae quidem ſunt prophetiae illae, quae Sibyllis profeſſione paganis adſcribuntur. At de iis tamen ex inſtituto agemus tanquam in ſede propria ad Tom. VII. ubi de Meſſia divino a Sibyllis praenuntiato.

121 QUAESTIO IV. Quid de vaticiniis comparate ad Religionem ſupernaturalem? Adsero I. Eorum copia praeſtantiſſima cunctis temporibus decorata & communita enituit haec Religio. Porro quae ad legem naturalem & ſcriptam adtinent, paginis antiqui foederis continentur, novi autem quae ſpectant evangelicam, quae reliquum denique temporum eccleſiaſticorum fluxum hiſtoriis adcuratioribus, actiſque in cauſſis ſervorum Dei pro beatificatione & canonizatione ipſorum (*o*).

122 II. Sunt caracter conſpicuus ejus divinitatis, veritatis & unitatis. Quippe neceſſario ſit, oportet, divina, vera & una prae ceteris quibuſque Religio illa, quae tot gaudet vaticiniis ab uno ſacro Numine divinitus agente profectis, a viris & feminis ſanctiſſimis ſimpliciter ac ſine dolo praenuntiatis, atque ipſo eventu pene ad evidentiam confirmatis. At enim ejuſmodi ſunt religionis ſupernae vaticinia relate ad potiſſima ejus myſteria, ſignanter ad redemtionem generis humani, & Eccleſiam a Servatore noſtro conſtitutam (*p*).

123 III. Caracter hic vaticiniis ſacris coelitus inſculptus argumentum eſt praeclariſſimum juxta ac efficaciſſimum pro veritate Religionis ſupernae. Nequit enim is hominem ſiniſtri cujuſpiam praejudicii expertem, eumque diligenter perſcrutantem non rapere vehementer ad dignoſcendum, profitendumque veritatem; quod nimirum unice vera ſit, Deo grata, & hominibus ſalutaris, ea religio, quae hujuſmodi vaticiniis inſtructa ſit & confirmata. Neque vero vaticiniis probe cognitis, quum eventibus comprobantur, minor ineſt vis percellendi, perſuadendique homini, quam inſit miraculis: immo vaticinia quo ſenſu a Deo ſuperne agente procedunt, miracula dixeris. Idcirco vaticiniis ceu fundamento firmiſſimo Religio ſuperna innititur.

(*n*) Una cum *Scriptoribus* proxime laudatis.

(*o*) Utriuſque foederis Vaticinia, prae primis quae Chriſtum D. ſpectant, vindicant *ſacri Interpretes*: tum partim, vel ex integro *Anti-Deiſtae* cum *Huet* dem. ev. prop. 6. 7. ſqq. *Hook*. t. 2. ubi de lege judaica & chriſt. ſparſim, *Valſeck*. l. 2. c. 17. *Cerbo*. theol. rev. l. 2. q. 1. art. 3. *Anony*. tr. de verit. rel. chr. de an 1689. ſect. 4. c. 5. ſqq. *Droys* in probat. & praejud. pro relig. chr. par. 2. libri 5. *L. F.* in probat. pro verit. relig. Chriſti ſect. 1. c. 1. ſqq. *Pontbriand* de ver. rel. chr. c. 12. ſqq.

De ceteris autem in Chriſtianiſmo hominum, feminarumque vatum prophetiis varii pluribus differunt cum *Boſ.* de ſign. Eccl. lib. 6. c. 2. *Bagatta* de admir. orb. chriſt. lib. 4. cap. 2. §. 2. cit. *Bened.* XIV. l. 3. c. 47.

(*p*) Id ipſum pluribus exponere, & confirmare pergunt mox citt. Polemici *Antideiſtae*, quos adi ſis.

OBJECTIONES.

124 Obj. *primo* contra 11. Adſ. Vaticinia quae legimus in ſacris literis, divinitatem non praeſeferunt. Nam 1.° illae nihil aliud ſunt quam merae adlegoriae, quas utique unuſquiſque pro ingenio ſuo de Chriſto interpretatur. Haec *Epiſcopius*, *Collinus*, ahii ejuſdem furfuris. 2.° eorum pleraque flexiloqua ſunt, valde obſcura & ambigua, generalia & indeterminata: quo quidem nomine oracula quae olim ethnicorum vates ac prophetides edidiſſe feruntur, ceu falſa merito repudiantur. 3.° quae ex illis magis perſpicua ſunt ac plane determinata, nihil continent, quod ſagacitas humana non potuerit facile praevidere; cujuſmodi ſunt e. c. oracula illa de captivitate futura decem tribuum ac deinceps Judaeorum. 4.° in vaticiniis Prophetarum, ſi ea adcuratius introſpexeris, nihil aliud videris, ac vivacitatem imaginationis, quam vel ipſis ethnicorum pſeudo-vatibus nemo abjudicat; tum effecta eorumdem Prophetarum praejudiciorum, educationis, temperamenti: ergo nihil in eis divini elucet. Sic argutatur cit. *Spinoſa*.

125 ℟. *N. Adſ.* Ad 1. prob. *N. A.* Plura quidem ex antiquo foedere adlegorica ſunt, vel typica. Quid tum vero? Nulli notum non eſt, antiquum foedus novi ferme ex integro typum eſſe, ac perplurium ex iis typis non niſi Chriſtum Dominum una cum ejus Myſteriis antitypum eluxiſſe. Non itaque pro cujuſque arbitrio, ſed ex graviſſimis fundamentis eas adlegoricas prophetias ceu indubie tendentes in Chriſtum jure interpretamur (*q*). Ad 2. ejuſmodi plane fuerunt omnia Paganorum oracula, atque adeo tametſi alia deeſſent, jure repudianda; verum a ſanctis Propheris pleraque perſpicue ac determinate praedicta ſunt, ut de Chriſti adventu, geſtiſque nihil dixerim: e. c. fata omnia cum gentis judaicae, tum imperiorum externorum; nec non eventa quaedam particularia cum ſingulis quibuſque locorum & perſonarum adjunctis (*r*).

126 Ad 3. nulla mens creata ſibi relicta potis eſt ad certo & infallibiliter praenuntiandum futurum quidquam contingens, quo pacto ſanctis prophetis complura praedicta ſunt & opere completa. Hinc Ad 4. *N. A.* inſcitia & impietate plenum. Quid quaeſo ea omnia conferant ad vaticinandum vel ne unum quidem ex iis propemodum innumeris, quae SS. Prophetis praedicta novimus & eventu comprobata? Apage perridiculas nugas (*ſ*).

127 Obj. *ſecundo*. Rurſum vaticinia ſacrae paginae divinitatem non praeſeferunt. Nam 1.° fatendum eſt cum Spinoſa, pleraque eorum tanta obſcuritate obvoluta eſſe, ut omnem creatae mentis captum praetervolent, atque adeo vaticinantis dolo aut imaginationi tribuenda; tum etiam cum Porphyrio plura ita eſſe perſpicua, ut non niſi poſt eventum conſcripta viro cordato credenda ſint. 2.° Pro-

(*q*) Recole *Huet.* cit. prop. 7. & 8. ubi de lege judaica a p.m.100.edit.Ven.1763.
(*r*) Exempla congeſſit cit. *Huet.* l. 8.
(*ſ*) Lege cit. *Valſech.* l. a. c. 17. §. 21.

Prophetae ſacri quandoque ſibi mutuo contradicunt: ſic enim e. c. *Exod.* 34. 7. pugnat cum *Ezech.* 18. 4. & 1. *Reg.* 15. 28. cum *Hierem.* 18. 6: addi poſſent permultae antilogiae e ſacris libris excerptae ab Interpretibus, ut puta ab *Auguſt. Richar.* mon. Cluniac. *Zeraphino Cumirano, Trino*, qui circ. 1450. antilogias ex ſacris libris collegit (*t*) aliis. 3.° etiam apud Iſraëlitas pſeudo-prophetarum numerus plùs nimio excrevit ex *Deut.* 43. 5: perpetua itaque manet ſuſpicio, annon ex iis profecta ſint quae feruntur vaticinia, ſive a veris prophetis.

128 ℟. *N. Adſ* Ad 1. prob: placuit Deo pleraque eorum prophetis nitidiſſime ſuggerere, quo Spinoſam audacem deterreret; alia vero ſubobſcure, quo Porphyrium incredulum confunderet: ecquis Domino legem & modum poſuit in revelandis ſapientiae ſuae arcanis? (*u*) Ad 2 *D. A.* ſibi re ipſa contradicunt, *N*; in ſpeciem vel adparenter, *C.* ſidem, qui laudantur, Interpretes, immo & reliqui omnes ubi occurrunt objecta loca, immo & cetera ſecum in ſpeciem pugnantia, pugnam quamlibet ſolidis commentariis e medio tollunt. Eos conferas. Ad 3. *N. Con.* Quippe ex conſtanti Judaeorum & Chriſtianae Eccleſiae traditione certo novimus, quos tradunt ſacri codices, inter ſanctus & veros prophetas eſſe recenſendos (*x*).

129 Obj. *tertio*. Contra 111. Adſ. Vaticinia, quae feruntur apud hiſtorias eccleſiaſticas non ſunt argumentum efficax pro veritate ac unitate Religionis ſupernae. Nam 1.° unaquaeque religio prophetas ſuos jactitat & prophetias, ut liquet ex oraculis apud ſibyllas, alioſque vates paganorum, ex oraculis apud Priſcillam & Maximillam in ſecta Montaniſtarum &c. 2.° ſubdifficilis eſt ac vel homini ſagaciſſimo impervia verae prophetiae cognitio; quia enim propheta ille eſt qui certo praedicit rem, quae intra cauſſas naturales non latet; at perquam difficile eſt intelligere quidquid latet aut non latet intra cauſſas naturales: ergo poſita qualibet prophetia, prudens ſuſpicio ſupereſt, anne illa vera prophetia ſit, aut falſa. 3.° ipſi veri prophetae haud ſtabili curſu, ſed ex tempore vaticinantur, ac ſpiritu proprio quandoque loquuntur: quis ergo certo intelligere poſſit illos prophetias, quae pro veris habentur non fuiſſe loquutos ſpiritu proprio, ſed Dei, quin dubitet illas fortuito eventu confirmatas eſſe? 4.° etiam apud hiſtorias eccleſiaſticas percenſentur prophetiae, quas Critici ad apocryphas amandant; e. c. quae tribuuntur S. Malachiae, Abbati Joachimo, Authori cujuſdam codicis, adſervati olim ap. Patres Ciſtercienſes monaſterii Populetani in Catalonia (*y*) &c. ℟. *N.*

(*t*) In ſacr. Script. t. ult. indice 4.

(*u*) Plura de hacce perſpicuitate, ac obſcuritate differenda ſuperſunt ubi de Scriptura ſacra: interea vide ſis *Theodoret.* in Iſai. 29. 11. & *Calmetum* praefat. in Prophetas art. 5.

(*x*) Conſule *Huet*, dem. ev. prop. 9. c. 171. §. 1. ſqq. *Hook* cit. t. 2. diſ. de prophet. ubi de claritate ac obſcuritate prophet. praememoratum *Culm* art. 4. & 5 *Auctorem* de probationib. relig. Chriſti c. a. c. praeſim art. 2.

(*y*) Ap. *Feijoum* in theat. univ. t. 2. diſc 4. §. 7.

130 ℞. *N. Adſ.* Ad 1. prob: id ipſum argumento eſt, veram prophetiam ex communi hominum conſenſione religionis verae caracterem eſſe. At quae tamen objiciuntur, dicendae ſunt pſeudoprophetiae, pſeudoprophetis editae. Ad 2: non deſunt canones, quibus viri ſcientia & prudentia praediti eam difficultatem adcurata rei meditatione ſuperent, habita ſubinde morali quadam de veritate prophetiae certitudine. Ad 3: ſunt quoque canones, quibus aliqua certitudine haberi poſſit, prophetam non ſuomet ſpiritu, ſed divinitus agitatum verba, quum prophetavit, fudiſſe; atque adeo eventu certo, non fortuito vaticinium comprobari. Ad 4: argumenta, quae hujuſmodi prophetiarum falſitatem conficiunt apud Criticos, evincunt pariter veritatem plurium, quae ſub facie & adjunctis toto coelo diverſis ſub oculos objiciunt Hiſtoriographi noſtrates (ſ).

131 Nec deerunt quidem illuſtrando ſancto dogmati de Vaticiniis ſupernis teſtimonia e ſacra Vetuſtate depromta. Ea jamjam ſubjicimus.

OBSERVATIO.

(ſ) De ſignis verae ac falſae prophetiae multa diſputant Authores, & quibus veram a falſa diſcernas, varios excogitarunt canones, ſed qui tamen ferme omnes exceptiones patiuntur ſuas. Id quidem negotii ſubdifficile eſt, laboris & periculi plenum. Multa etenim praedicuntur, & eventu gaudent, quae in caſum ſine dubio refunduntur; nec pauca ſane, quae in cauſſis naturalibus latent, ac ope rei magicae, divinatoriae, veneficae, praedici valent, magiſtro daemone, cum eventu, quae ſubinde doctoribus etiam ſagaciſſimis vaticinia videri poſſint divina; qui enim probe noverit quousque ſagaciſſimus quisque ingenio ſuo, aut ope daemonis in cauſſas naturales penetrare valeat, ſeu nequeat, rarus erit. Quid autem ſi prophetia ſit quidem divina, in ſe ſe tamen latentem imbibat conditionem?

Ergo ut duces habeas quum tibi veritas aut falſitas cujuſquam vaticinii definienda occurrat, conſule ſis praelaudatos *Horozeum Huet. Hook*, *Bona*, *Calm*, tum *Suar.* de fide d. 8. ſect. 4. ſqq. *Feijoum* cit. t. 2. diſc. 3. 4. *Scacchum* tr. de notis & ſign. ſanctit. ſect. 8. c. 2. *Bened.* XIV. cit. l. 3. c. 47. quibus addi poteſt e Proteſtantibus *Van Dalius* in diſſ. de falſis prophetis ac falſa prophetia.

CLASSIS IV.

MONUMENTA ANTIQUITATIS

pro Vaticiniis ſupernis.

E RE MARTYROLOGICA.

1 *De virtute Domini noſtri Jeſu Chriſti, ejuſque miraculis, deque myſterio Incarnationis ejus multa quidem tam Prophetae quam viri ſpirituales* praedixerunt .. *De Incarnatione vero ipſius adcurate* ſcripſerunt Prophetae, *deque morte & paſſione ipſius, ac reſurrectione a mortuis, quorum teſtes Chaldaei ac Magi*...

S. Theo-

S. Theodotus M. uti *ſupra* p. 64.

De hujuſcemodi Vaticiniis re ſplendide comprobatis fuſiorem orationem paullo poſt inſtituimus. Quos autem, inquies, deſignare intendat Martyr* per τὸ *viri ſpirituales*? At mea quidem ſententia, eos intelligit, qui quum in numero Prophetarum recenſeri non conſueverint, praelaudatos tamen eventus ceu veri Prophetae praedixerunt, ut puta e. c. Moïes ex *Geneſ.* 49. 10. & alias, David in *Pſalmis* ſaepe numero, Zacharias Praecurſoris Domini parens ex *Luc.* 1. 68.

2 Propheta *clamat interminans*, non eſt qui faciat bonum, *omnes declinaverunt, ſimul inutiles facti ſunt* (*) *Ideo purgare te non potes.*

(*) Ex *Pſal.* 13. 3. & 52. 6.

S. Achatius M. objurgans Martianum Judicem, quod innocentes ſuppliciis addiceret (ex *Act.* Sancti n. 3. Vide ſis cit. Adpend. p. iv.)

Davidem Prophetam, ejuſque vaticinium ceu quid supernum venerabundus laudat heic Achatius.

3 *Ubinam terrarum Filius hominis poſtquam venerit, fidem poterit invenire?* (*) *Audio enim quod unuſquiſque ſocium ſuum prodat, ut compleatur quod dictum eſt* (**), frater fratrem tradet ad mortem.

(*) Ex Luca 18. 8.
(**) Prophetice per Matthaeum 10. 21.

S. Pionius M. cum lacrymis verba fundens ad quoſdam lapſos detentos carcere, qui *per vim tracti fuerant ad immolandum & magnum fletum excitabant*, uti habent Acta Sancti Bollandiana n. 12. (ex Act. citt. in Adpend. p. 111.)

En tibi duo haec Vaticinia e ſacro Codice petita oſtendit palam Pionius indubitanter credere ac profiteri.

4 *Tu quidem Juliane, malis cruciatibus* in lecto tuo morieris: *nam tyrannus tuus* (*) *qui ſperat in paganos victoriam facere*, non poterit vincere; *ſed ita occidetur, ut ne quis cognoſcat a quo fuerit interfectus, & nec in terram Romanorum revertetur.*

(*) Julianus Auguſtus

S. Theodoritus M. hoc effudit ſupernum oraculum adloquens Julianum Comitem (ex Act. Sancti citt. in Adp. p. xv.)

Haec quidem publica Martyris Prophetia in utroque Juliano mirum in modum impleta eſt, eiſdem *Actis* referentibus n. 4. & 5.

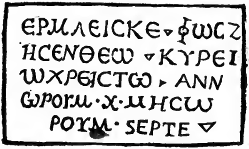
Quod

Quod vero famoſam Juliani Auguſti necem ad an. 363. 26. Jun. aetatis 31. ſpectat, ajunt Acta, quod inter praeliandum cum Perſis *ſubito veniens ſaggitta de aëre percuſſit eum ... & ſic veniens in quamdam civitatem, crudeliter mortuus eſt*; alii vero clandeſtinis inſidiis necem tribuerunt ex Ammiano Marcell. hiſt. l. 25. n. 3. alii hoſtili conto, quod Perſis frequens armorum genus, cum I. A. Fabric in ſalut. luce Evang. c. 14. p. m. 338. rumor demum incertus per transfugas jactato, ferebat; *Julianum telo cecidiſſe Romano* ex cit. Amm. n. 6. aliter alii. Ut ut autem ſit de hoc mortis genere, at certum tamen eſt tum occubuiſſe Julianum, quin de authore mortis certo conſtaret, nec in terram Romanorum remigraſſe: qui porro ſingularis eventus vaticinium Theodoriti adverſum Deiſtas invicte comprobat.

E RE LAPIDARIA.

Nullam porro Epigraphen ſollicitanti mihi ſuppeditat Antiquitas Lapidaria, quae unum aliquod Vaticinium ſupernum exſerte praeferat; ſed non paucas exhibet in theſauro ſuo, ſacra dogmata, myſteria, vel miracula adſerentes, quae Vaticinia praeterita ceu finem & ſcopum unicum reſpexerunt, quibuſque illorum veritas confirmata eſt, aut fide ſancta creditur confirmanda. Haec autem Vaticinii magna pars & illuſtrior, nimirum eventus, qui ſui praedictionis veritatem manifeſto adprobat; jacet enim quaſi ingloria Prophetia donec eventu, quem praedixerat, confirmetur. Ergo operae pretium duximus ad uberiorem dogmatis de Vaticiniis ſupernis illuſtrationem, nonnullas e Re Lapidaria producere ſeu repetere Epigraphes, demonſtrantes eventus praeclariores, qui ſacra Veterum Vaticinia teſtatiſſima reddunt & illuſtrant.

5

Videlicet
Hermaiſce . lux . vi
vis . in . Deo . domi
no . Chriſto . anu
orvm . x . menſi
vm . ſeptem

Re-

Romae in Muſeo Kircheriano ap. cimelium monumentorum chriſtianorum.

Titulus hic ſingularis (cujus aetatem voluit ante nicaenam *Lupius*, qui eum exſcripſit, vertitque ubi de Epit. Severae p. 191.) Chriſtum Dominum Deum exprimit, in quo nempe confirmata ſunt pleraque Vaticinia e veteri praeſertim Teſtamento, quae diſerte praenuntiarunt quemdam fore venturum Redemtorem mundi, hebraico nomine *Meſſiam*, graeco χριςον, latino *Unctum*, qui homo & Deus eſſet. (Conf. *Galatin.* de arcan. l. 3. c. 2.) Quod autem Meſſias hic jamdiu venerit, idemque ille ſit Chriſtus Jeſus, quem cernui colimus ceu Hominem-Deum, Vaticinia praeclariſſima teſtata ſunt. Ea prae primis ex *Geneſ.* 49. 10. ex *Dan.* 9. 34. ſqq. ex *Aggaeo* 8. 9. Haec pluribus tempore illuſtrabimus. Interea conferat qui volet Theologos ubi agunt de adventu Meſſiae contra Judaeos.

Quantum vero ad Divinitatem Meſſiae noſtri Chriſti Jeſu, eam ſaepenumero vaticinatus eſt Deus per Scriptores canonicos ſacri Codicis. Liquet nimirum ex *Geneſi* 22. 18. *Deut.* 18. 15. adjecto *Act.* 3. 12. ex *Pſ.* 2. 7. adjecto *Act.* 13. 33. & *Hebr.* 1. 5. & 5. 5. ex *Pſ.* 44. 7. & 109. 1. adjecto *Matth.* 22. 43. ſqq. ex *Iſa.* 35. 4. & alias, ex *Jerem.* 23. 6. & 26. 16. ex *Baruch* 3. 36. ſqq. ex *Mich.* 5. 2. ex *Luca* demum 1. 31. Haec autem, pluraque divini codicis loca de Divinitate Chriſti praenuntiata ſapienter exponunt ſacri Interpretes, quibus merito addendi *Suar.* in 3. p. t. 1. d. 2. ſ. 2. & *Athanaſius* in comment. de Divinit. Chr. par. 1. d. 1. fere per tot. ac deinceps.

Scio equidem flocci haec omnia facturos Deiſtas, rejicientes utique pervicaciter quidquid ſupernam rem ſubolet; hoc tamen capite ethnicis obcaecatiſſimis & iidem adcenſendi: quid autem a jaculis ethnicorum pertimeſcendum ſupernae fidei, quam univerſa religio chriſtiana amplectitur & pro aris & focis tutatur? Unitarii vero ſeu Sociniani, qui rerum ſupernarum ordinem profitentur, ne cogantur iiſce Vaticiniis Divinitatem, quam impii denegant, Chriſto Domino adjudicare, millenis illa interpretationibus, tricis, cavillis obſcurare atque eludere pergunt, ubi a Polemicis noſtris invicte perſtringuntur cum *Athanaſio* proxime laud. c. 17. quem videſis.

6 ✱ BEATA . DI . GENETRIX . SEMP . VIRGO . MARIA

DE . TVA . TIVI . DONA . LEO . INDIGNVS . EPC *&c.* *A. C.* 871.

In civitate Caſtellana ſub atrio ſacrae aedi Epiſcopalis prope fontem baptiſmi ap. Fontanin. in diſco chr. c. 12. p. 33. ex Bonarrota.

Sacra Mariae Dei Matris VIRGINITAS, quam exprimit Saxum, illo fuit eventus mirabilis, qui praeclare confirmavit Vaticinium Iſaiae, ſic loquenti *Iſai.* 6. 14. ſqq. *Dabit Dominus ipſe vobis ſignum. Ecce Virgo concipiet & pariet filium, & vocabitur nomen ejus Emma-*

nuel, butyrum & mel comedet ut ſciat reprobare malum & eligere bonum. Idemque Vaticinium uti iam impletum laudatur *Matth.* 1. 22. ſq. Conſule ſis ſacros Interpretes in haec duo loca.

7 TVA DE TVIS TIBI OFFERI
MVS . . CHRISTE . . . .
EA PROPITIVS ADCIPE FILI
ET VERBVM DEI QVI CAR
NEM ADSVMSISTI ET CRVCI ADFIXVS FVISTI
NOSTRI CAVSSA . . . .

Conſtantinopoli, uti ſupra p. 87.

Crucifixio Chriſti Domini, quam praeter alia myſteria Lapis commemorat, eventus eſt funeſtiſſimus juxta ac univerſo generi humano ſaluberrimus, quem praenuntiavit *Zacharias* 12. 10. ac 13. 6. Tum ipſum eventum idem qui cruci adfigendus erat Chriſtus praedixit Apoſtolis ex *Matth.* 20. 19. Et decebat quidem cruci humillime ſuffigendi majeſtatem ſupplicium adeo ignominioſum praemiſſa vaticinii divini gloria decorare. De praejactis Zachariae praedictionibus plura ſacri Interpretes in ea loca cum cit. *Athanaſ.* l. 1. par. 1. c. 16. §. 5. Literata Saxa id genus complurima brevitatis ergo miſſa facimus.

E RE LITURGICA.

8 *Vere dignum. Quoniam merito huic* (S. Joanni Baptiſtae) *inter hominum filios nemo praelatus eſt, quem ab exordio ſui uſque in finem tot bonorum inſignibus, tot chariſmatum ſplendoribus conſecraſti; decebat enim ut ineffabile Domini Sacramentum, quod Prophetica voce praedixerat, viſibiliter etiam monſtraturus, ceteris ejus Nuntiis eminentior appareret. Unde cum Angelis* &c.

E Sacrament. vulgo Leoniano in Natali S. Joan. Baptistae, Missa iii. in praefat. (ap. cit. *Murat.* t. 1. col. 325.)

Effert ad ſidera Joannem Praefatio haec ceu Prophetarum omnium Prophetam ſummum & principem. Et jure quidem optimo; quia enim & Meſſiam Deum venturum eſſe coelitus praedixit verbis illis ex *Joa.* t. 27. *ipſe eſt* (Chriſtus) *qui poſt me venturus eſt, qui ante me factus eſt... ut manifeſtetur in Iſraël, propterea veni ego in aqua baptizans*, & Meſſiam praedictum digito jam praeſentem demonſtravit, ſic divine loquutus, *& ego vidi, & teſtimonium perhibui, quia hic eſt filius Dei... ecce Agnus Dei*. Quid autem iis praecla-

Digitized by Google

clarius dici aut fingi poteſt ? Merito itaque Ss. Domini Praecurſor ceteris quibuſque praeferendus prophetis.

Heinc vero decuit & oportuit Prophetam tantum ab aliis Prophetis minoribus praenuntiari. Sic enim ex *Malachia* 3. 1. *Ecce ego mitto angelum meum & praeparabit viam ante faciem meam*, videlicet Joannem, Chriſto eodem Interprete ex *Matth.* 11. 10. Sic itidem ex *Luc.* 1. 76. Sic denique, quod caput eſt, ex *Matt.* 11. 9. Chriſtus Dominus in divina panegyri ad turbas habita de Joanne, *ſed quid exiſtis videre? Prophetam? Etiam dico vobis, & pluſquam Prophetam;* videlicet Prophetam, quod Meſſiam venturum ceu Praecurſor ejus praedixerit; & pluſquam Prophetam, quod ipſum digito jam praeſentem oſtenderit: ſubinde Dominus panegyrim celebratiſſima illa peroratione abſolvit, *amen dico vobis, non ſurrexit inter natos mulierum major Joanne Baptiſta*.

Ex iis autem ſatis mirari non poſſum eorum inſolentiam veterum Proteſtantium, qui Evangelium Chriſti tenentes ac propugnantes, tot nihil ominus confictis naeniis Prophetae tanti dignitati, virtutibus, laudibus detrahere auſi ſunt. Et vero, praeterquam quod eos plurimi cum *Caniſio* Soc. J. invicte revinxerunt, Eccleſia univerſa orthodoxa Joannem meum eximie vindicat, eum praecipuis honoribus concelebrans. Plura id genus Documenta alias.

E RE ANTIQUARIA VARII GENERIS.

Hoc demum Capite documentis effigiatis comuniendi & illuſtrandi veniunt plerique ſacrorum eventuum, quibus complura veterum Prophetarum vaticinia divinitus completa ſunt. Dum vero eventus proponimus, de veritate vaticiniorum, in eos directa facie tendentium quis mente ſanus ambigere queat? Iis adde quae ſub initium hujuſce Claſſis praemonuimus.

9

Romae ap. Muſeum ſacrum Vatic. Benedictinum, a Benedicto P. XIV. conditum.

Vides in perpulero documento ex jaſpide antiquo, quod primum fortaſſe edidit Cl. *Paciaud.* praefixitque in fronte commentarii antiquitat. chriſt. de cultu S. Joan. Baptiſtae, Divum Praecurſorem Domini, qualem divinitus praenuntiarunt e coelo *Gabriel*, e terris vero *Malachias* & Joannis pater *Zacharias* Sacerdos, quorum quidem vaticinia nuper deſcripſimus.

Huic adde iconem aliam Praecurſoris ex Carneola antiqua, editam ex Muſeo ſuo ab eruditiſſimo *Victorio* meo in commentario de numo aereo veterum Chriſtianorum par. 2. c. 9. edit. Rom. 1757. quae ſub eadem pene forma ob oculos Sanctum objicit.

Jam vero, ut cetera mittam, adparet heic Baptiſta poenitens & auſteriſſimus vir, ſeminudus, piliſque hirſutis & horridis camelorum tectus, zonaque aſpera pellicea cinctus ad lumbos. Egregie quidem ſecundum prototypum. Qualis nempe deſcribitur *Matt.* 3. 4. & 11. 18. atque ex *Luc.* 1. 15. ſqq. divinitus praenuntiatus eſt ab Angelo.

Non me latet multam Proteſtantium turbam cum *Jo. Chremitio*, diſſ. de amictu Joan. Baptiſtae & *Paul. Rubeo* in theſau. novo diſſ. Theolog. Proteſtant. t. 2. poſt *Magdeburg. Melanchton. Chytrae. Schindler. Frantz.* in ea perſtitiſſe ſententia, quod Ss. Praecurſor amictum lineum, purum, nitidumque, immo mollem & elegantem induiſſet; quod ex voce *καμήλος camelus*, quam lectio graeca praefert, eruere conantur criminoſis ludificationibus. Sed ita tamen contra votum omnium bene ſapientum ineptienres nec audire juvat. Eos acriter revincendos adlegamus ad *Caniſ.* de curruptel. Verbi Dei l. 1. c. 4. & cit. *Paciaud.* diſſ. 5. c. 3.

10

Piſis in vetuſtiſſimo benedictioni cerei paſchalis volumine, praecitato p. 98.

Ponit rurſum ob oculos haec tabella Ss. Euchariſtiae Myſterium ſummum, quod oracula propemodum innumera praenuntiarunt.

E. c.

E. c. ex *Pſ.* 4. 8. & *Pſ.* 22. 5. & *Pſ.* 110. 4. ex *Proverb.* 9. 1. ſq. Tum ex libro *Canticor.* 5. 1. ex *Zachar.* 9. 17. ex *Malach.* 1. 11. Ex *Joan.* demum 6. 56. Inſtitutor idem futurus Myſterii Chriſtus illud praenuntiavit Oraculum, *Caro mea vere eſt cibus & Sanguis meus vere eſt potus: qui manducat meam carnem & bibit meum ſanguinem in me manet & ego in illo*. Haec, aliaque plura dilucide interpretantur & illuſtrant ſacri *Interpretes*, quos adire poſſis.

II

Romae olim in cryptis ſubterraneis ap. eorum Interpretes cum Bottar. t. 3. tab. 92.

Chriſti Jeſu Crucifixionem, quam tabula picta pervetus repraeſentat, vivae vocis oraculo idem Dominus, quod mox innuimus, praenuntiavit ex *Matth.* 20. 18. ſq. *Et filius hominis tradetur principibus ſacerdotum & ſcribis, & condemnabunt eum morte; & tradent eum gentibus ad illudendum & flagellandum &* CRUCIFIGENDUM; ac rurſum ex *Joan*, 3. 14. & 12. 32. ſq.

Multa quidem heic, ſi ad graviora non feſtinaret oratio, diſſeri abunde poſſent ad conſpectum ſingularis hujuſce Imaginis in titulum inſcriptum cruci; in quatuor clavos quibus pendentis Ss. Redemtoris manus ac pedes terebrantur; in tunicam oblongam abſque manicis, qua ſacrum corpus honeſtiſſime conregitur; in ſubpedaneum, cui pedes corporis innituntur. Alias de iis omnibus pertractabitur. Interea qui erudiri voles, adeas *Lipſium* in libris de cruce, *Voſſium* harm. evang. l. 2. c. 7. *Jacob. Boſium* tr. de cruce, *Bonarrot.* in obſervat. ubi de diptycho rambonenſi, *Curtum* l. de clavis dominic. *Gorium* in ſymbol. t. 3. dec. 1. ubi de mitrato capite Jeſu Chr. crucifixi, *Angel. Roccam* t. 1. de cruc. partic. *Gretſer.* de cru-

cruce l. 2. ferme per tot. *Ayalam* in pictore chriſtiano erudito l. 3. c. 17. ſq.

Quid autem, inquies, de aetate noſtrae tabulae? Nos quidem, omnibus longa meditatione perpenſis, eam ad Seculum VI. aut VII. revocandam duximus. Licet enim quae in cryptis romanis monimenta reperta ſunt, antiquiſſima vulgo reputentur, haec tamen pictura, ſicut & reliquae ejuſdem conclavis, Authore *Bottar.* cit. t. 3. p. 170., ceteris, quae heinc inde adparent in cryptis, recentior videtur. At ipſa fortaſſe prima omnium eſt, quae ad latera Crucifixi Virginem Matrem & Joannem Evangeliſtam ſtantes, tum ſuperne ſolem heinc, inde lunam repraeſentat; quae nempe ceteris complurimis, quae deinceps & uſque modo cum eis adjunctis elaboratae ſunt, formam dederit & exemplum. Haec de Imagine ſingulari modo innuiſſe ſufficiat. Documenta uberiora pro indicata opinione in ejus aetatem ceu veri plane ſimillimam, Deo propitio, inferius dabimus ad Tom. VII. ubi de Chriſto cruci ſuffixo.

Ex Tabulis Romae ſubterraneae, ex Diptychis Gorianis, & aliunde plura liceret huc loci congerere documenta, Vaticiniis clariſſimis illuſtrandis oppido inſignia. Et vero iis, aliiſque alias proferendis modo praetermiſſis, Deiſtae, ſi quidem non omnino caecutiat, perſtringendo dicta ſint ſatis.

CAPUT QUINTUM

de Revelationibus ſupernis.

RURSUM QQ. DOGM. SCHOL. 132 QUAESTIO I. Quae notio, & quae partitiones ejuſmodi revelationis? ADSERO I. Revelatio eſt *loquutio ſuperna Dei cum creatura rationali veritatem aliquam maniſeſtans*. Haec quidem revelatio, ſeu loquutio jure dicitur ſuperna, vel quia veritas, quae per illam oſtenditur, eſt quid ſupernum e. c. Trinitatis, vel Euchariſtiae myſterium, vel quia modo ſuperno revelatur, e. e. cognitione divinitus & praeter omnem rei naturam infuſa. Quum Deus ſic loquitur, audientem plerumque quod Deus ſit qui loquitur omnino certum reddit. Ab hac frequentiſſima Dei cum hominibus noſtris ſanctis adloquutione Eccleſia Chriſti *religio revelata* vulgo audit, iis videlicet revelationibus potiſſimum innixa (1) quibus utique propter infallibilem Dei, qui nec falli, nec fallere poteſt, revelantis authoritatem, fidem certiſſimam praeſtare tenemur.

133 II. Multiplex eſt. Nimirum ex parte Dei revelantis eſt revelatio *enuntians*, quae aliquid ſimpliciter adſerit, *praecipiens* quae legem aut praeceptum injungit, *promittens* quae praemia pollicetur, *comminans*, quae ſupplicia comminatur &c. ex parte rei revelatae eſt

(1) Ex *Thom.* 1. p. q. 1. a. 8. ad 2.

Digitized by Google

eſt quae adnuntiat praeterita, quae praeſentia, quae futura; tum veritates duplicis generis, nempe naturales, quae legem naturae conſtituunt, nec ex ſe ipſis rationis humanae lumen ſuperant, & ſupernaturales, ut puta myſteria ſingula quae omnem naturae captum praetervolant: ex parte fidei, quae Deo loquenti debetur alia eſt publica ſeu catholica, quam uni adceptam omnibus credendam proponit Eccleſia; alia vero privata, cui ſolummodo qui audiit fidem praeſtare cogitur: ex parte denique modi, quo Deus loquitur eſt revelatio perſpicua quae rem nitidiſſime adnuntiat, & aenigmatica, quae ſub obſcuris aenigmatum, parabolarum, ſimilitudinum involucris; tum interna quae fit per nudam animi intellectionem aut imaginationem, & externa quae per vocem aut per aliud ſignum ſenſile; quae demum ad hominem dormientem in ſomno loquitur, & quae ad vigilantem. Exempla de hiſce ſingulis luculentiſſima ſuppeditant paſſim ſacri codices.

134 QUAESTIO II. Quid generatim de neceſſitate atque exſiſtentia ſupernae revelationis? Adsero I. Neceſſaria ſimpliciter eſt quantum ad ea, quae veram religionem ſpectant lumini naturali prorſus impervia. Nec enim aliunde lux ulla adfulgere poteſt, qua homini myſteria verae religionis adſequi liceat. Quid? quod ad finem ſupernum, qui proportionem quamlibet naturalis facultatis humanae ſuperat, quum conditus homo ſit (*a*) neceſſum omnino fuit ut ſupra legem naturalem humanam lege divinitus adcepta in finem ſuum dirigeretur (*b*) at vero ſublata penitus revelatione ſuperna, qua tandem ratione hominis mentem & voluntatem in Deum uti authorem ſupernum tendere finxeris? Quis cultum, quo Deus revereri amat, diſerte noverit? Quis actiones, quibus pro peccatis placandus Deus? Quis modum, quo animi paſſiones moderandae ſint, tum quid ſenſibus indulgendum ſit, aut contra? Quis demum aeterna, quae probos manent praemia, & quae improbos ſupplicia? Ergo (*c*).

135 II. Eſto in alia rerum providentia, ut puta in religione quadam mere naturali, quam ſtatum purae naturae dicunt, poſſet homo legibus a Deo revelatione naturali praeſcriptis ad finem ſuum naturalem dirigi; at in eo tamen, qui nunc eſt, naturae lapſae ſtatu miſero (*d*) ſuperna revelatio neceſſaria eſt ſaltem moraliter ad omnia legis naturalis praecepta rite cognoſcenda (*e*). Quia enim fieri pene nequit ut quis ope ſolius humanae rationis, tot tantiſque offuſſae tenebris in hoc ſtatu, perveniat ad cognitionem omnium

(*a*) Quod *ſuperius* probatum eſt Tom. IV. p. 18. num. 28. & alias.

(*b*) Conf. *Thom.* 1. 2. q. 91. a. 4.

(*c*) Pluribus haec perſequuntur *Antoine* cum *Valſech. Cerb. Cſapodi*, *Gazzan.* ubi de neceſſ. rel. rev.

(*d*) Eum deſcripſimus & illuſtravimus *ſupra* in Tom. III p. 372. ſqq.

(*e*) Adcinunt *Orig.* l. 1. contra Celſ. *Lactant.* inſt. l. 3. c. 27. *Thom.* l. 1. contra gent. c. 4. & 1. 2. q. 2. a. 4.

nium naturae officiorum erga Deum, proximos, & ſe ipſum, quae ad rectam vivendi rationem pertinent. Heinc ſiquidem & apud veteres ſapientiores philoſophos, & apud integras Paganiſmi gentes revelatione deſtitutas, tot, tamque iniquos in hoc genere contra ipſam naturam errores deprehendimus obtinuiſſe (*f*).

136 Porro magna eſt naturae vis humanae menti ſibi relictae ad cognoſcendum verum (*g*) itidemque humanae voluntatis arbitrio ad amplectendum bonum (*h*). Et vero in natura peccato originis vulnerata, ea eſt mentis & voluntatis debilitas, eaque paſſim emergunt incommoda, quae & cognitionem veri, & boni operationem impediunt, ut cordato cuiquam ſit moraliter impoſſibile omnes in eo ſtatu veritates naturam ſpectantes intelligere, omneſque virtutes amplecti abſque praeſidio ſuperno ſupernae gratiae auxiliantis ac divinae revelationis. Ergo. Huc advocanda quae *ſuperius* Cap. I. urgebamus pro neceſſitate ordinis ſupernaturalis.

137 III. Re ipſa exſiſtit revelatio ſuperna, qua Deus O. M. cum hominibus ſaepenumero loquutus eſt. Quod porro luculentiſſime conſtat ex ſacris libris cum antiqui foederis, tum novi, quod cum antiquo conjunctum omnino eſt. Quod autem ii libri coelitus revelati ſint, atque adeo anthoritate divina gaudeant, ea certitudine vel evidentia morali tenendum eſt, quae inter morales quantum ad res hiſtoricas ſummum obtinet locum. (Loquimur cum Deiſta, qui revelationem quamlibet prorſus rejicit) Notum vero eſt hiſtoriam aliquando tantam ſibi vendicare certitudinem, ut illi, quae ſuboritur ex demonſtrationibus geometricis & mathematicis aequiparari valeat; quae ſiquidem propoſitio geometrica tibi certior erit, quam fuiſſe e. c. Caeſarem Auguſtum, qui commentarios concinnavit? (*i*)

138 Jam quod ii libri, qui ſaltem *protocanonici* audiunt, genuini ſint, ac divinitus revelati ſcriptoribus fide undequaque digniſſimis, qui divino adflati Numine illos literis conſignarunt, praemaxime liquet ex antiquiſſima, conſtantique traditione, qua iidem pro talibus habiti ſunt; videlicet a tota Hebraeorum gente qui vetus teſtamentum ſpectant, qui vero novum ab Eccleſia Chriſti univerſa. Si autem teſtium id genus, quorum erat rem iſtam ceu propriam ſerio diſcutere, atque adcuratiſſime librare, judicio ſtandum non eſt, cuinam quaeſo credendum hiſtoriae, tametſi alias praeclaris teſtimoniis confirmatae?

139 Liquet deinde librorum divinitas ex miraculis & vaticiniis opere completis ibi paſſim occurrentibus (*k*). Inſuper ex doctrina do-

(*f*) Eos longa oratione percenſent citt. *Anti-deiſtae*, quos conſulere licet, ne actum agamus.

(*g*) Quod pluribus *infra* perſequemur ubi de neceſſitate gratiae auxiliantis pro cognitione veri.

(*h*) Quod etiam *ſupra* in Tom. III. a p. 197. fuſe confirmatum reliquimus.

(*i*) Hoc argumentum pluribus *Anti-deiſtae* perſequuntur, duce *Huet.* dem. ev. ſub init. poſtulato 1. & 2.

(*k*) De divina horum ratione mox egimus Capp. III. & IV.

dogmatica, quae utroque Teſtamento continetur, videlicet & theoretica quae de Deo ejusque myſteriis & operibus agit, & practica iis intenta, quae homo agere debeat ut ſit beatus. Quid enim hujuſmodi doctrinis verius, auguſtius, purius, pietati rationique conſentaneum magis, Deoque dignius, iis praecipue quibus enitet novum foedus? Eas cujuſque ſiniſtri praejudicii expertes percurrant Deiſtae, ac dextras proculdubio jungent.

140 His proinde doctrinis evangelicis imbuta Chriſti Eccleſia, celeritate incredibili per orbem univerſum propagata eſt, ac vi pene divina novam religionem, & alii dominanti, & ſenſui vitaeque eorum qui tunc agebant, ex diametro oppoſitam eiſdem mirifice perſuaſit, videlicet non modo plebaeis rudibuſque viris ac femellis, ſed etiam optimatibus, Principibus, & permultis ſapientiſſimis ex ethnicismo philoſophis, alumnos denique propemodum innumeros enutrivit, qui & cruciatuum feroeiſſimorum perpeſſione, & proprii efluſione ſanguinis eaſdem propugnaverunt doctrinas. Haec autem omnia, ut plura mittam, manifeſtiſſima divinae ſacrorum codicum revelationis argumenta eſſe quis prudens deneget? *(l)*

OBJECTIONES.

141 Obj. *primo* contra 1. Adſ. Superna revelatio ad profitendum veram religionem, qualem ſapientes plurimi naturalem eſſe conſentiunt, non eſt ſimpliciter neceſſaria. Nam 1.° pagani philoſophi religionis naturalis profeſſores plura eorum cognoverunt quae myſteria revelata vocamus: quod & nos abunde ſatis fatemur in CONCORDIA FIDEI ET RATIONIS, quam paſſim inculcamus: conſtat praeterea, in plurium ſententia nonnullos philoſophos, ac prae primis Platonem, ejuſque diſcipulorum recentiorum pleroſque arcanum Ss. Triados intellexiſſe, ac literis mandaſſe; tum perplures philoſophorum veterum non valde abſuiſſe a vera idea Verbi divini, quam a Joanne ſub initium evangelii traditam ſuſpicimus. 2.° quod Deo placando pro commiſſo crimine ſatis ſit animi diſplicentia, cum ſatisfactione congrua, & voluntate non peccandi de cetero, facile ex iis intelligi poteſt, quae apud homines uſuvenire ſolent. Sic Tyndalius & Lokius. 3.° quae revelatione innoteſcunt obſcuriora iis ſunt, quae ratio naturalis deprehendere poteſt: ergo nullum eſt revelationis praeſidium, quo nempe ceu nova luce defectui luminis naturalis ſuppleatur ad veritates cognoſcendas. Sic Rouſſeaus.

142 ℟. *N. Adſ.* Ad 1. prob. *N. A.* Nequit ſola ratione clare percipi quod omnem rationem ſuperat; quocirca philoſophi veteres, revelatione ſepoſita, non niſi per umbram leviorem, aut per obſcuram quamdam delineationem potuerunt quidquam ominari de oraculis divinitus fuſis: heinc apud nos *concordia fidei & rationis* cir-

(l) Multis haec pro inſtituto ſuo urgent *Antideiſtae*, nec paucis nos in *Theol. polem. fundam.* ubi de canone & authorit. S. Script. quibus nonnulla ſuperſunt adjicienda *inferius* Tom. VI. ubi de regulis fidei.

ca ea plerumque verſatur, quae lumine naturae quoquo modo internoſci poſſunt, qualia dixeris Dei exſiſtentiam, unitatem, providentiam, aeterna proborum praemia, & iniquorum ſupplicia, cet; quin tamen conſentiamus Cl. *Valſecchio*, neſcio quo panico timore, hanc noſtram diſſerendi rationem immerito rejicienti (*m*) & poſtmodum tempore confutando (*n*). In cognitionem philoſophorum veterum, ac prae primis Platonis, ejuſque ſectatorum de Ss. Triade recolenda *ſuperius* dicta (*o*). Quod denique de idea Verbi divini apud veteres paganos obtrudunt nobis Deiſtae, nullo perſpicuo documento confirmatum hucuſque videre licuit.

143 Ad 2: ex modo agendi invicem inter homines nequit rite ſubinferri modus agendi Dei cum hominibus, quum injuriae Deo irrogatae pene infinitum ſuperent in malitia hominum injurias: nec ubi proportio nullatenus adfulget, ulla poteſt inſtitui comparatio. Quid? quod crimina ſemper ab humanis legibus abſque ulla remiſſione puniuntur, ita ut iis expiandis nulla poenitentia par ſit. Immo & ethnici minime freti poenitentia placandis Diis pro peccato commiſſo, ſexcenta ſacrificia expiatoria, quae *februa* vocarunt (*p*) inſtituerunt. Quis ergo ſolo naturae ductu, certo modum ſubinferat, quo Deus peccatori reconcilietur? Ad 3. *N. Con.* Ope revelationis ſuppletur quidem defectui luminis naturalis ad certo & infallibiliter cognoſcendas veritates, cum ſupernas, quae alias percipi nequeunt, tum naturales, quoniam revelatio naturam perficit & illuſtrat.

144 Obj. *ſecundo* contra II. Adſ. Revelatio ſuperna non eſt eo pacto moraliter neceſſaria. Nam 1.° naturae corruptio, quae hanc neceſſitatem invexit, evanida eſt, utpote hiſtoriae de peccato originis ſubnixa, hiſtoriae inquam, quae, aliis praetermiſſis, eo praeprimis nomine commentitia eſt, quod incredibile, immo abſurdiſſimum ac divinae aequitati ſummopere repugnans videatur, Adami delictum, eſto verum ſit, omnem poſterorum naturam infeciſſe. 2.° vulgata eſt apud Theologos noſtros cum Thoma opinio, ethnicum in ſilvis enutritum, qui legem univerſam naturalem impleverit, praeſidio tandem ſuperno, quo ſalvus fiat, communiendum divinitus fore: credunt ergo ſine dubio, poſſe ethnicum propriis viribus legem univerſam naturalem implere. 3.° in ſtatu naturae, quam dicimus corruptam, revelatio divina tam in lege naturali, quam in ſcripta & evangelica perpaucis innotuit, perplurimis denegata eſt; abhorret autem magnopere a bonitate & caritate Conditoris quod ad ſalutem moraliter neceſſarium eſt, non manifeſtare ubique cunctis ad beatitatem conditis: ergo revelatio non eſt moraliter neceſſaria.

℞. *N. Adſ.*

(*m*) De fund. rel. l. 2. c. 2. §. 5. ſqq.

(*n*) Ad Tom. VI. Proluſ. de Erronib. in fidem ſuperna.

(*o*) In Tom. II. a p. 368. n. 658. ſqq.

(*p*) Ap. *Ovid.* faſt. 2.

145 ℟. *N. Adſ.* Ad 1. prob. *N. A.* cum prob. Propagatio peccati originis eſt quidem myſterium abditiſſimum, incredulis prorſus incognitum, credentibus vero manifeſtatum Ss. Scripturarum revelatione (q). Arcanum adpoſite, quantum fas eſt, exponunt, vindicantque Polemici noſtrates, *Auguſtino* duce (r). Ad 2. *D. Con.* credunt poſſe phyſice adimplere univerſam legem, *C.* poſſo moraliter, hoc eſt abſque ſumma difficultate, *N.* Ex hac itaque difficultate, quae a corruptione naturae provenit, neceſſitas moralis revelationis apte colligitur.

146 Ad 3: cuicumque facienti quod in ſe eſt, exſacta ſcilicet legis naturalis obſervatione, manifeſtavit ubique Conditor ſupernam revelationem, qua beatitatem ſibi praeſtitutam adſequi ſimpliciter poſſet, ad eum plane modum, quo de ſilvicola cum Theologis mox faſſi ſumus. Inde vero *innumeros filios occultos* Religioni revelatae, ſeu verae Eccleſiae *ſupra* adſeruimus (s). Quod ſi reliquis uſpiam adultis revelatio neceſſaria non innotuit, id in culpam ipſorum, minime Conditoris aequiſſimi actutum referas.

147 Obj. *tertio*. contra III. Adſ. Non exſiſtit ſuperna revelatio, prout deſcribitur in libris ſacri codicis, qui propterea divini non ſunt. Nam 1.° plura continent Deo indigna: e. c. quod Deus tanquam iners ſex dierum ſpatio mundum condiderit, ac die ſeptimo fatigatus requieverit; quod Deum dolore cordis tactum, hominem feciſſe poenituerit; quod Deus gaudeat ſacrificiis animalium, nidoremque ſuaviſſimum combuſtorum vitulorum odoretur; quod levibus de cauſſis iraſcatur & placetur &c. 2.° inveriſimilia & incredibilia narrant: e. c. quod femina de coſta Adae facta ſit; quod ſerpens erecto corpore ſteterit, loquutus ſit, & Protoparentes deceperit; quod uno navigio noëtico univerſa animantium ciborumque genera collecta ſint; quod diluvium totam inundaverit terram contra chronologiam Aegyptiorum, Chaldaeorum, Sinenſium &c. 3.° Moſes in tota lege Pentateucho contenta vitam aeternam memoraſſe non repetitur, ſed promiſſiones duntaxat temporarias. 4.° multa in eis legas, quae non modo divinae mentis nihil ſapiunt, verum ita ſunt humilia & plebeja, ut vix digna ſint homine ſapiente, ut puta quae percenſentur de cauda canis Tobiae, de Jona recubante ſub hedera &c. 5.° illorum, qui vetus Teſtamentum ſpectant e. c., plerique ſunt deuterocanonici, hoc eſt non recepti ceu divini, videlicet a veteri Judaeorum ſynagoga.

148 ℟. *N. Adſ.* Ad 1. prob. *N. A.* Porro Scriptores ſacri linguam hominum loquuti ſunt, non linguam Dei; ſi enim Deus lingua aeternitatis per eos adloqueretur nos, quis eum capere poſſet? Stilus ergo Scripturarum perpetuus eſt divinas res ex ideis rerum humanarum exponere, quoniam ex *Rom.* 15. 4. *quaecumque ſcripta*

(q) Recole *Tom.* III. p. 372. a n. 630. & alias ſaepiſſime.

(r) De nupt. & concup. l. 1. c. 19.

(s) Ad *Tom.* II. p. 342. n. 615. ſqq.

ſunt, ad noſtram doctrinam ſcripta ſunt; quocirca nobiſcum ſe gerit Deus, non ſecus ac ſapientes cum idiotis, qui non lingua ſapientium ut intelligantur, loquuntur, ſed idiotarum lingua. Heinc itaque quae objiciuntur, humanum in morem dicta ſunt & captui idiotarum adcommodata, atque adeo rite intellecta ſecundum vulgarem ſacrorum Interpretum expoſitionem, Deum ſumme decent.

149 Ad 2. *N. A.* ni fidem, qua Deo loquenti credendum eſt, perſtringere audeas. Plane virago de coſta Adae eo modo, quo ſummo Conditori placuit, miraculo quidem intercedente praeter omnem naturae ordinem producta eſt (*t*): ſerpens non vi propria, ſed diaboli loquutus intelligitur, qui nempe eo tanquam organo ſonis quibuſdam in modum vocis efformatis uſus eſt: plerique Critici geometrice demonſtrarunt ad ea omnia continenda parem fuiſſe arcam noëticam, admiſſa & adcurate perſpecta Moſis deſcriptione ejuſdem arcae: diluvii demum memoria, contra fabuloſas paganorum chronologias, apud omnes fere gentes adſervata dignoſcitur (*u*).

150 Ad 3: ſub ſymbolo promiſſionum earum omnibus aeternas eſſe intelligendas par erat, ajente Apoſtolo 1. *Cor.* 10. 11. *omnia in figura contingebant illis*. Quid? quod fortaſſe Moſes ſupervacaneum duxit Hebraeis proponere dogma illud de vita aeterna, quod apud omnes commune ac firmiſſimum eſt, utpote a primoribus parentibus traditione conſtanti proculdubio adceptum.

151 Ad 4: haec & alia, quae male feriatis atque infidelibus hominibus pro ſtultitiis habentur, ſancte credentibus Deo ſuggerenti aut inſpiranti myſteria ſunt. Quin ideo tamen non credamus cum *Huet.* (*x*) menda quaedam levicula in aliquos Scripturae ſacrae codices irrepſiſſe. Ad 5: tangitur heic graviſſima difficultas ſuper canone ſacrorum codicum, quam pluribus noſtri Interpretes elucidare nituntur cum cit. *Huet.* (*y*) Nobis autem in praeſentia res verbo expeditur. Synodus nempe Tridentina canonem librorum ſacrorum omnibus notum conſtituit ceu fide certa tenendum: unde nam vero fas illi deducere libros ſingulos a Deo eſſe dictatos, niſi ex conſtanti traditione Judaicae eccleſiae, illos ita plane dictatos eſſe profitentis? Novit itaque documenta id genus omnia, e quibus prudenter, certoque ſubintulit ſingulorum librorum divinitatem, quam ſubinde certa fide tenendam propoſuit. Neque vero minori digna fide Synodus haec ſapïentiſſimis conſtans judicibus, quam univerſus Deiſtarum obcaecatorum grex (§). QUAE-

(*t*) Conſule *ſuperius* ſcripta Tom. III. p. 50. a n. 55.

(*u*) Conf. *Huet.* qq. aln. l. 2. c. 12. §. 1. & *Grot.* de ver. rel. chr. l. 1. §. 16.

(*x*) Dem. ev. prop. 4. c. 14. §. 19.

(*y*) Prop. 4. c. 14. ubi de canone librorum ſacrorum §. 1. ſqq.

O B S E R V A T I O.

(§) ME dies profecto deficiet, ſi ceteras quaſque hoſtium veritatis objectiones perſequi velim. Sane quum noſtrum Adſertum vel unicum ferme ſit, vel inter reliqua praecipuum pro re ſupernaturali, vel quod eodem recidit, pro

152 QUAESTIO III. Quid de revelationibus privatis? Adsero 1. Donum privatae revelationis a tempore, quo foedus novum conſcriptum eſt, uſque modo in vera Chriſti religione floruit. Haec una vox eſt inter Sapientes eccleſiaſticos, & Myſticos, & Adſceticos, & Scholaſticos, & Hagiographos, & quoslibet ferme ceteros orthodoxos (z). Jam vero Adſerti veritas liquet apertiſſime ex documentis, quae propemodum innumera peti poſſunt ex hiſtoriis eccleſiaſticis, & veteribus, & medii aevi, & recentioribus; quas plane quantum ad hanc rem, niſi nullis unquam literis eſſe credendum ſtatuas, mediaque alia obliteranda, quorum tamen teſtis eſt hiſtoria gentium, in dubium vertere nefas eſt; eas prae primis quae viris prudentia & doctrina longe conſpicuis poſt maturum examen ceu divinae probatae ſunt (a). Favent hac in re plurimum Veteres *PP.* (*b*) mul-

pro religione divinitus revelata argumentum, nullum Deiſtae non movent lapidem, nullum non intorquent jaculum, nullum non effutiunt ſophiſma, ut hocce argumentum, quo miſere confodiuntur, irrideant, arietent, penituſque ſubruant.

Heinc vero ſus deque omnia vertunt, & nihil intentatum relinquunt, quo iacris quibuſque codicibus divinam authoritatem abjudicent. Subinde quidquid divinitatis iiſdem continetur, canino dente adrodere pergunt, ut puta myſteria, miracula, vaticinia, hiſtorias, dogmata, Chriſtum Meſſiam, Apoſtolos. Quin etiam nodum in ſcirpo ſine hne quaerentes, ſingulorum pene codicum authores genuinos in dubium vertunt, verſiones quaslibet flocci faciunt, ſtilum incuſant, antilogias ſeu apertas contradictiones ebuccinant, obſcuritatem exaggerant, inutilia & perridicula legere occlamant.

Haec itaque omnia, pluraque haud abſimilia ut quis rite convellat, quanta, quaeſo inſtructus ſit oportet, & ingenii vi, & doctrinae ſublimioris praeſtantia, & diſciplinae biblicae intelligentia, & ſacrae proſanaeque eruditionis copia?

Ergo dum haec omnia, quae Deiſtae, argumentis undecumque emendicatis, cavillantur, in commentario quodam abſoluto rite digeſta atque ſoluta deſiderantur, adeundi ſunt *Authores* noſtri, qui de hoc rerum genere vel perpetuo, vel ſucceſſivo labore ſuſius & praeclarius diſputarunt. Cujuſmodi ſunt ſacri Interpretes & Scriptores, qui ſingulorum Scripturae codicum authentiam vindicant cum *Sixto Senenſi*, *Fraſſen*, *Graveſſon*. *Anti-deiſtae* demum, quibus & nos, ſi Deus faverit, ſymbolam feremus in noſtra Theol. polem. fund in controv. de Script. ſacra, nec pauca ſuperſunt nobis in hanc rem *inferius* diſſerenda ad Tom. VI. ubi de regul. fidei.

(z) Contra pleroſque Proteſtantium, qui cum *Magdeburg.* in ſingulis ferme centuriis, *Melancth.* in Calend. Manlii ad 23. April. *J. Rictio* l. de vet. ſuperſt. *Marbachio* l. de mirac. hoc genus revelationum extra ſacrum canonem ceu fabulas penitus eliminant; e noſtratibus vero *Henric. de Haſſia* & *Sibyllanus* dec. 1. c. 8. q. 6. diſplicent Theoph. Raynaudo in heterocl. ſect. 2. pun. 3. n. 26. quod de revelationib. Ss. Brigittae & Cathar. Senenſis licentius loquantur: quin etiam plurimi ſeculis proxime elapſis omnibus quae tum temporis circumferrentur revelationibus novis valedicebant ap. *Nyderum* praefat. ad formicar. c. 1. & *Leandr.* Granat. in luce mirabilium diſc. 1. §. 5.

(a) *Domin. Gravina* in lapide lydio l. 1. c. 2. a p. 29. ſeriem chronologicam revelationum contexuit ſub ſingula ſecula chriſtiana ad uſque XVII. in qua tamen nonnihil criticus quis jure deſideret.

(b) Ex c. *Juſtin.* dial. cum Tryph. *Iren.* l. 2. c. 27. *Orig.* l. 1. cont. Celſ. *Cypr.* epiſt. l. 3. ep. 14. & l. 4. ep. 5. & alias, *Athanaſ.* in vita S. Antonii, ubi de ejus viſionibus, *Chryſoſt.* in Matth. hom. 3. *Auguſt.* civ. l. 22. c. 8. 9. & confeſſ. c. 7. ac ſaepius.

multiſque id ipſum Doctores noſtri confirmant (*c*).

153 II. Revelatio privata quantumvis a Sede Apoſtolica probetur, uti uſuvenire ſolet in apotheoſibus Sanctorum, non ideo proponitur, ut fide certa teneatur, ſed ut recipiatur tanquam probabilis ex ſolidis argumentis; eſto hujuſmodi adprobatio haud levi authoritate gaudeat. Quippe ex *Epheſ.* 2. 20. *ſuperaedificati ſumus ſuper fundamentum Apoſtolorum & Prophetarum*, quocirca (*d*) revelationi iis infuſae noſtra innititur fides, non autem revelationi, ſi qua fuerint alii Doctores donati (*e*). III. Si audienti revelationem de ea certa quadam evidentia conſtiterit, eidem fide divina adſentiri tenetur; Deus enim abſcondita ſapientiae ſuae pandens, ſumma veritas eſt, & fallere & falli neſcia, quae ſubinde eſt ratio propria & proxima, qua Deus adſenſum audientis ſibi vindicat (*f*).

154 IV. Canones complurimi adferri ſolent pro diſcernendis revelationibus veris a falſis; quos tamen hoc loci particulatim recenſere nihil adtinet. Eos plena manu dabunt alii (*g*).

OBJECTIONES.

155 Obj. contra I. Adſ. Donum revelationis divinae extra ſacrum canonem minime obtinuit apud Eccleſiam Chriſti. Nam 1.° ex Job 33. *ſemel loquitur Deus & ſecundo id ipſum non repetit*: ubi Gloſſa interl. „ Deus ſingulis privata voce non reſpondet, ſed elo„ quium condidit, quod omnibus ſatisfacit „ 2.° nulla pene inter ethnicos religio fuit, quae ſibi revelationes divinas non vendicarit: immo & in Eccleſia primitiva in vulgus ſpargebantur revelationes ſub nomine Paulli, Thomae, Stephani &c. quin etiam plures haeretici tanquam ſibi immiſſas evulgarunt; e. c. Cerinthus, Montanus ejuſque prophetis, Lutherus, Caroſtadius, Munzerus, Anabaptiſtarum

(*c*) Ut puta *Gerſon* tr. de diſcret. revelat. *Turrecr.* in adprobat. revelat. S. Brigittae, *Lanſperg.* epiſt. apolog. revelationibus S. Gertrudis praefixa, *Bloſius* prefat. ad monile ſpirituale, *Catharin.* l. 4 contra Cajet. §. *Secundam*. *Ribera* in vita S. Tereſiae l. 1. c. 1. *Bellarm.* de not. Eccl. l. 4. c. 15. *Boz.* de ſign. Eccl. l. 5. ſign. 19. c. 2. & l. 22. c. 3. ſig. 93. *Aegid.* de Concept. B. V. l. 3. q. 6. art. 4. §. 1. *Conſalv. Durantus* in tr. de viſionib. revel. adparit. c. 9. §. *Aliud.* ſub fin. ſq *Jo. Nyder*. in formicario l. 2. c. 1. *Grav.* cit. l. 1. c. 9. *Languet* praefat. in vitam Marg. Mar. de Alacoque §. 21.

(*d*) Ex *Tho.* 1. p. q. 1. a. 8. ad 2. & q. 2. de virtutib. at. 13. ad 6.

(*e*) Conſentiunt *Sot.* de nat. & grat. l. 3. c. 11. *Valent.* t. 3. q. 1 punc. 1. diffic. 5. *Bona* de diſcr. ſpir. c. 20 § 1. *Grav.* cit. l. 1. c. 3. contra Vegam. Salmer. Catharin, alios. Conſulendus omnino cit. *Bened.* XIV. l. 3. c. ult. n. 15. ubi plura de revelat. a Sede Apoſt. probatis.

(*f*) Lege *Scot.* in 3. d. 23. q. un. *Cathar.* in apol. de certit. grat. contra Sotum c. ult. Suar. de fide d. 3. ſ. 10. n. 5. *De Lugum* de fid. d. 1. ſ. 11. n. 229. qui plures pro Adſerto primum recenſuerat, *Gottum* tr. de fide q. 1. dub. 3. §. 2.

(*g*) Videlicet *Gerſon.* tr. de diſtinct. verar & falſ. viſion. *Turrecr.* & *Durant.* cit. in tractatib. revelationib. S. Brigittae praefigi ſolitis, *Nyder* cit. in formicar. l. 2. 3. *Suar.* de fide d. 3. ſ. 7. n. 7. *Herez.* cit. l. 1. c. 21 ſqq. *Grav.* in lap. lyd. par. 2. *Bona* cit. de diſcr. ſpir. c. 20. §. 3. ſqq. *Bened.* XIV. cit. cap. ult. a n. 4. *Amort* de revelat. privatis par. 1. ubi regulas complures ex S. Tereſia & aliis ſollertiſſime collegit; ceteri plerumque *Scriptores Myſtici*, ubi agunt de donis rem myſticam intime ſpectantibus.

rum plerique (*h*). Nec minus quidem non repugnat Deum loqui cum impio, ac non repugnet per eum miracula patrare, ac vaticinia fundere. Nihilo tamen ſecius eas omnes apocryphas jure dicimus: ergo & apocryphae dicendae reliquae. 3.° ſi qua vera eſſet extra canonem, providentiam Dei ſpectaret, ut ei non minor authoritas publice deferretur, quam quae poſitis in canone defertur, nec enim illa minus eſſet vox Dei, ac iſtae ſint; at nulli alii extra canonem ea authoritas adſcribitur. 4.° quum tanti ſit plena periculi diſcretio verae revelationis a falſa, revelatio quaelibet in aedificationem Eccleſiae ſupervacanea eſt.

156 ℞ *N. Adſ.* Ad 1. prob: nec illa verba ſunt Jobi, ſed Heliu injuſte illum perſequentis, nec Gloſſa inficiatur ſecretam quamlibet Dei loquutionem, aut iſtam inter ſacra cariſmata donorum Altiſſimi reponendam ex 1. *Cor.* 12. 7. ſqq. Ad 2. *N. Con.* Quia illae omnes ex certis indiciis ad apocryphas amandandae ſunt; plures autem ex iis, quae feruntur a viris & feminis orthodoxis acceptae, perſpicuis inſignitae caracteribus veritatis enitent. Licet autem poſſit cum impio Deus colloqui, at perraro loquutus deprehenditur: frequentiſſime quidem cum ſanctis loquitur, immo perſonae ſanctimonia inter eas refertur notas, quae veritatem revelationis oſtendunt: id quod exemplis e ſacro canone petitis ſatis ſuperque confirmatur.

157 Ad 3: cogimur quidem generatim omnes a providentiſſimo rerum Conditore fide divina credere ſacri codicis revelationes, pro quarum utpote veritate perinſignes credibilitatis notae ſuppetunt; non autem poſteriores extra codicem, quarum nempe veritas divina non ita perſpicue refulget. Iis plane viciſsitudinibus Eccleſiam ſuam regi omniſciae Providentiae placuit: illas voluit noſtrae fidei ſcopum eſſe atque materiam, non iſtas. Quid tum vero? *Quis enim* (cum Paullo loquimur *Rom.* 11. 34.) *cognovit ſenſum Domini, aut quis conſiliarius ejus fuit?* Ad 4. *N. A.* Pro iis ſaltem, qui veris colluſtrantur revelationibus, iſtae magno ſunt pro comparandis virtutibus emolumento. Sunt deinde inter revelationes Sanctorum plurimae tot, tantiſque veritatis ſuae notis communitae, ut vel a prudentioribus & cautioribus adſenſum extorqueant, quibus proinde & eaedem magnopere utiles eſſe poſſint (*i*).

158 QUAESTIO IV. ADPENDIX. Num eſſe poſſit Dei O. M. loquutio & revelatio, quae ſupernaturalis non ſit, ſed naturalis, aut ordini naturae conſentanea? ADSERO 1. Generatim eſſe poteſt (*k*).

Natu-

(*h*) Prolixum revelationum, quas ejuſmodi monſtra venditabant, catalogum contexuit cit *Gravina* par. 1. l. 1. c. 6.

(*i*) Conf. cit *Nyder*, ejuſque exſcriptor *Grav.* cit par. 1. l. 1. c. 9. a 6. *Ad rationes.*

(*k*) Ita quidem *Ripalda*, quo nemo, me judice, luculentius, acrius & ingenioſius de indole & adtributis rei naturalis & ſupernaturalis diſſeruit, de ente ſupernat. t. 1. diſp. 11. ſect. 8. n. 44. & t. 2. d. ult. ſ. 27. & t. 3. adpend. d. 21. n 66. & alias, *Arriaga* tr. de fide d. 14. ſect. 7. per tot *Pallavicin* de fide l. 3. c. 3. *Jo. Moravvski* in qq. ſelect. q. 1. prop. 2. ſq. a p. 6 edit 1681. contra Vazq. in 1. 2. d. 195. c. . . . *Suar.* de fide d. 2. ſ. 2. n 7. Eſparz. l. 3. q. 19. ad 4. & q. 26. art. 7. Ant. Perez in tractatib. variis tr. 4. d. 2. c. 3. a n. 5. alios.

Natura ſiquidem rationalis non exigit Anthorem ſuum & Principem mutum ac truncum, ſed verbiloquum. Ad eum quippe qua talem ſpectat creaturis rationalibus mandata imponere, minis conſulere, & a vitiis deterrere, interna conſilia quae exſequantur aperire, ſecreta naturalia enunciare, eas denique propoſitis praemiis ad officia virtutum provocare. Haec autem, quae boni cujuſque Principis providentiam decent, abſque externa conceptuum manifeſtatione, quae verbis aut alia ratione demonſtretur atque evidenti naturae notione percipiatur, aegre intelligi poſſunt. Et hoc quidem pacto dubio procul ſe ſe Deus geſſiſſet in ſtatu purae naturae, quem condidiſſet, uti potuit; quidquid *Suar.* mox cit., neſcio quo conſilio, contra ſentiat, in eo ſtatu ſi quae fuiſſent revelationes Dei, non niſi ſupernaturales futuras (*l*).

159 Deinde quod poſſit Deus naturaliter loqui, reſpondere, creaturis quae velit praecipere, videtur a natura mentibus inſitum; quippe pagani gentium omnium, quae Deitatem aliquam agnoverunt, etſi nihil penitus de rebus ſupernaturalibus cogitarint, pro certo ſibi ſtatuerunt, poſſe Deos ſuos reſponſa eloqui; quocirca eos conſulere ac palam interrogare conſuevere. Deus insuper in natura pura (cum iis loquimur, quibus ea poſſibilis eſt) lethalem culpam indulgentia aliqua naturali condonaturus intelligitur, ne pro ullo eventu confingatur inexorabilis (*m*) ergo & loquuturus naturali quapiam revelatione, ne tum pro principe muto haberetur, ac minus aequo providenti. Tandem ex *Job* 1. 7. ſqq. ſaepe Deus ſatanam loquutus eſt; at haec loquutio non fuit ſupernaturalis, ceteroqui ut ei cognitae adquieſceret Satanas, omnis gratiae donis exutus, auxilio ſuperno indiguiſſet: naturalis itaque fuit.

160 II. In hac rerum hypotheſi potiſsimum videtur poſſibilis, immo futura in ſtatu naturae purae divina revelatio naturalis de re naturali, quae ſit naturae captui obvia & conſentanea; e. c. de aliquo praecepto novo, de nova objurgatione, de hiſtoria, quae alias poſſet naturaliter addiſci. Iis enim nihil communi hominum ſenſui conformius adparet. Quid enim naturis rerum magis conſonum, ac naturae Conditorem colloquia cum Angelis & hominibus inſtituere verbis & cognitionibus prorſus naturalibus, ejuſdemque conditionis cum iis, quas cum creaturis aliis colloquutio parit, quippe quae eorum captui maxime connaturales ſunt ac proportionatae? Anne pariter de re ſupernaturali, e. c. de myſterio Ss. Triados, revelatio naturalis exſiſtimanda poſſibilis? Doctiores viderint, *Arriaga* conſulto (*n*).

OBJECTIONES.

161 Obj. contra 1. Adſ. Nulla eſſe poteſt revelatio naturalis Dei. Nam 1.° alias nihil eſſet, quod non poſſet naturaliter intelligi, quum

(*l*) Conſultius nobiſcum ſentiunt *plerique Doctorum*, quos pro Adſerto laudavimus.

(*m*) Pro virili poſitionem hanc promovet cit. *Ripal.* t. a l. 6. d. ult. ſ. 27. a n. 382.

(*n*) In cit. tr. de fide d. 14. ſ. 7. a n. 74.

quum Deus poſsit omnia revelare. At vero ex PP. (*o*) illud eſt ſupernaturale, quod ſolum ex revelatione divina intelligere licet: ergo. 2.° Dei loquentis hoc eſſe debet maxime proprium, quod quando vult & prout vult, loquatur: nulla itaque loquutio Dei eſt naturae debita; atque adeo nulla naturalis. 3.° loquutio Dei eſt actus ſocialis donans jus ad ſecreta divina: debet igitur eſſe ſupra exigentiam omnium creatorum; nequit enim Deus eſſe naturaliter ſocius ſocietate hujuſmodi jus donante. 4.° ſi loquutio Dei poſſit naturaliter haberi, & amicitia quoque naturalis cum Deo conſiſtere poſſet; hanc autem admittere abſurdum eſt. 5.° magnitudinem Principis praemaxime ſpectat, ut ejus loquutio vires audientis excedat. 6.° ad finem naturalem ſupervacaneum eſt ulterius Dei praeceptum; quum lex naturalis quidquid praecepta Dei ſpectat, ſatis expoſitum repraeſentet. 7.° admitti homines ad miſcenda cum Deo colloquia eſt maxima gratia: ergo ſupernaturalis. Haec cit. Perezius, ob profunditatem & acumen ingenii Theologus *mirabilis* dictus. 8.° ſi Deus poſſit naturaliter loqui, quum apud ſacros codices plura ſint hiſtorias naturales ſpectantia, haud temere quis ſuſpicabitur ea Deum naturaliter revelaſſe aut ſuggeſſiſſe Scriptoribus canonicis; quae ſubinde credenda non ſint fide ſupernaturali.

162 ℞. *N. Adſ.* Ad 1. prob. *N. A.* In data hypotheſi Deus quatenus Author naturae eſt, ſolum intelligitur potens revelare quae intra ordinem naturae ſunt. Ex PP. vero, qui nec meminerunt quidem loquutionis naturalis Dei, illud habetur ſupernaturale quod ſolum ex revelatione divina, non qualicumque, ſed ſupernaturali conſtare poteſt. Ad 2. *N. Con.* Quia productio quoque coeli & terrae fuit a Deo prout voluit & quando voluit, quin tamen per actionem maxime naturalem effecta non ſit. Quid autem, quum Deus in ſeſe non minus ſit ſubſtantia naturalis, aut natura quam homo, loquutio procedens ab homine prout vult & quando vult, ſit unde naturalis, quae tamen ſimiliter a Deo procedit, ſupernaturalis habenda eſt? Adde quod loquutio Dei naturalis in natura pura e.c. deberi poſſet naturae aut ejus Authori, quatenus hunc maxime deceret novis praeceptis, objurgationibus, minis &c. homines ad majorem finis naturalis excellentiam perducere.

163 Ad 3: ejuſmodi juris ex actu ſociali donationem ignoravit hucuſque Theologia. Loquutio autem nihil morale proprie importat, ſed manifeſtationem duntaxat phyſicam cognitionis tuae. At eſto, donarit loquutio Dei jus illud ad ſecreta divina naturalia, quae videlicet Deo prout eſt Author naturae competunt, quid inde tamen pro ſupernaturalitate ejuſdem loquutionis? Ad 4. *N. A.* Quia amicitia in adloquutione non conſiſtit, ſed alia multa importat. Quis dixerit Regem contraxiſſe cum carnifice amicitiam, quum eum verbis objurgavit? Quid? quod apud pleroſque Theologos non repu-

(*o*) Quos laudatos reperies ap. *Ruizium* de Trinit. d. 41. ſ. 3.

gnat in natura pura Dei cum hominibus amicitia naturalis.

164 Ad 5. *N. A.* Quid juverit magnitudinem Principis ita loqui, ut audiens nequeat illum percipere? Deus ergo ut naturae Author aliter loqui dicendus cum creaturis, ac loquatur ut Author ſupernaturae ſeu gratiae ſupernae. Ad 6. *D. A.* ad finem naturalem utcumque obtinendum, *Eſto*. Quippe ad ejuſmodi adſequutionem finis ſufficientes & commodas praeſcripſit natura leges; obtinendum facilius aut majori cum merito naturali, *N.* Quia majorem hanc naturae perfectionem intendere poſſet ejuſdem naturae Author, novum praeceptum aut quid aliud naturae conſonum revelans.

165 Ad 7. *D. A.* eſt maxima gratia naturalis quum Deus naturaliter colloquitur, & maxima gratia ſupernaturalis quum colloquitur ſupernaturaliter, *Eſto*; ſecus, *N. A.* & *Con.* Ad 8: vulgatiſſima Theologorum ſententia conſtitutum videtur, Deum in ſtatu naturae ad ſupernam beatitatem elevatae, ex decreto providentiae ordinariae non niſi ſupernaturaliter adloqui cum creaturis; adeo ut quamvis poſſit ſimpliciter in eodem ſtatu loqui naturaliter, non tamen ſic loquutus poſſit intelligi abſque fundamento urgentiſſimo, quod quidem nullum eſt ad probandum unam quampiam ſacri codicis veritatem fuiſſe a Deo naturaliter loquente vel inſpirante revelatam aut ſuggeſtam Scriptoribus: quocirca omnes omnino veritates ſacri codicis fide ſuperna credantur oportet (*p*) (§).

ſuffra-

(*p*) Conf. cit. *Arria.* a n. 64. *Ripal.* proxime cit. ac t. 1. d. 11. ſ. 8. a n. 44. *Pallav.* cit. a n. 38. *Moravv.* cit. a p. 13.

O B S E R V A T I O.

(§) Quae profecto hac quaeſtione conſulto diſputavimus, haud parum lucis iis adfundere poſſunt, quae pro ſtatu poſſibili naturae purae, hac tempeſtate tanta animorum contentione adverſum Baium, Janſenium & Doctores Auguſtinenſes cum Bertio, pleriſque admiſſo & propugnato; adjectis praeſertim quae de ſecunda liberi arbitrii libertate ad actus eliciendos *ſupra* diſſeruimus Tom III. a p. 197. Ex iis quippe omnibus tanquam certis rite praejactis facile conſurgit naturae purae ſtatus in genere ſuo numeris omnibus abſolutus, ac Deo O. M. naturae Conditori decentiſſimus.

Ceterum non deerit, ſemur, qui nobis ſuccenſeat quod aſſertis praejactis arma miniſtraverimus Deiſtis, & validiſſima quidem. Quippe qui Noſtratum argumentis multa fidenter reponere poſſent. Nimirum ſi Deus poſſit naturaliter loqui, nec neceſſaria nec utilis eſſet humano generi loquutio ſeu revelatio ſupernaturalis.

Poſſet etenim adloquutionibus ſuis naturalibus quidquid ad ordinem, ſummamque religionis naturalis perfectionem ſpectaret dictare, revelando videlicet cultum, quo venerari amet, modum quo peccator cum Authorae naturae reconciliandus ſit, rationem qua virtutes omnes morales adquirantur, & impedimenta quaelibet eis obſtantia ſuperentur: verbo, poſſet Deus revelare naturae quidquid dicitur ſupernaturaliter revelaſſe in ordine ad naturam, ſeu potius ad religionem naturalem.

Fac itaque ea, ut potuit, ſummeque decuit Authorem naturae, revelaſſe Deum; porro quod ſpectat religionem naturalem, ceteras, quae ſupervenerint, loquutiones ſupernas nec neceſſarias, nec utiles, immo potius omnino ſupervacaneas unuſquiſque ſapiens & prudens exiſtimaverit.

Addiderint fortaſſe, vehementi ſuſpicioni locum eſſe, quod revelationes univerſae de rebus naturalibus, ſacris codicibus recitatae, naturales fuerint; quum

enim

166 Suffragatur quammaxime veneranda Antiquitas monimentis eximiis ad illuſtrationem dogmatis de revelationibus ſupernis. Ea mox exponimus.

enim fateamur hujuſmodi eſſe potuiſſe, fruſtra nobis ſupernaturales decantantur: eadem quippe eſt Dei authoritas ut credatur, ſive naturaliter, ſive ſupernaturaliter loquatur.

Verum enim vero nec hilum his proficerent Deiſtae impii. Primum ſiquidem nos loquimur de ſtatu naturae purae mere poſſibili, quem illi re ipſa exſiſtentem nequiter confingunt. Acriter deinde pugnamus pro ſtatibus naturae corruptae ac elevatae, quos iidem infideliter rejiciunt. Quidquid ergo ſubdolis ac certo falſis hiſce fundamentis inniti effutiunt, ſuis conatibus ſtramineum nullumque argumentum ſit oportet.

Nullo deinde pacto, quod ipſi magnopere litem victuri optarent, permitti poteſt, nempe in natura pura modo exſiſtente ea Deum naturaliter revelaſſe, quae ejus potentiae naturali adtribuimus comparate ad ſtatum nude poſſibilem. Quia enim, uti adpoſite ajebant majores noſtri, a potentia ad actum argumentum non valet. Aliat quippe ex propoſita hypotheſi de revelatione naturali apte concluderent, ad perfectionem religionis naturalis in praeſentia revelationes ſupernas omnino inanes futuras.

Verum apage nugas. Satis autem ſuperque & noſtris argumentis, & conſtanti experientia novimus praeſentem naturam oppido quantum ad mentes ac voluntates hominum corruptam eſſe ac depravatam; atque adeo ut verum rationis ductum adſequatur in ſpectantibus religionem naturalem illuſtrationibus ſupernaturalibus indigere.

Plane Deus quomodocumque loquatur ſumma gaudet authoritate apud audientem, cui de loquutione certo conſtet. Nihilo ſecius quod nuſpiam ſit naturaliter loquutus, locum omnem ambigendi tollit idem quo fruimur, & adverſarii impudentiſſime diffitentur, naturae ad beatitatem ſupernam evectae ſtatus, quod mox praemonuimus. Ex noſtris itaque Adſertis pro infelici Deiſtarum cauſſa praeſidium nullum.

MONUMENTA ANTIQUITATIS **CLASSIS V.**

pro Revelationibus ſupernis.

E RE MARTYROLOGICA.

1 *Martianus ait, nomen ejus (*) mihi enuntia. Achatius dixit, Deus Abraham, Deus Iſaac, Deus Jacob. Martianus ait, deorum iſta ſunt nomina? Achatius reſpondit, non iſti, ſed* qui loquutus eſt iſtis, *ille eſt* Deus verus.

(*) Dei, quem colis

S. Achatius M. quaeſitis Martiani Praeſidis dogmatice reſpondens (ex *Act.* Sancti citt. in Adp. p. IV.)

Quod autem cum Patriarchis Achatio laudatis ſaepe numero loquutus ſit Deus verus, ex ſacro Geneſeos libro ſatis abunde innoteſcit: immo putaverim, frequentes, familiares, & myſteriis plenos Dei veri cum iis ſanctis ſermones haud minimam eſſe cauſſam, ob quam Dominus eo ſaepe donetur cognomine, *Deus Abraham* &c. Ergo Deus loquutus eſt.

2 *Praeſtat quippe tolerantiam fortitudinis (*)*

 qui

qui *ſuis* in Evangelio loquitur *nolite timere eos qui occidunt corpus, animae autem non habent quid faciant* (**).

(*) Chriſtus Dominus
(**) Ex Matth. 10. 28.

S. VINCENTIUS M. urgens generoſiſſime Dacianum Praeſidem, ut corpus ſuum acerbioribus, quae poſſet excogitare tormentis pro Chriſto cruciandum juberet (ex *Act.* ſaepe citt. n. 6.)

Vincentio ſubjiciendi compluribus, qui etiam in tormentis permulta ſacrorum Bibliorum loca diſerte ac fideliter excerpta laudarunt, ceu verba inerrantia, quae Deus proloquutus eſt. Inſtar plurium paucos adcipe, prout menti occurrunt ex *Actis* eorumdem Martyrum. Videlicet divina laudarunt Oracula ex Deuteronomio & Pſalmis Davidis PETRUS BALSAMUS, GORDIUS, PATRICIUS, QUIRINUS: ex Iſaia CARPUS Epiſc. Thyatirae, MAURA in Thebaide: ex Zacharia BARACHIUS monachus Perſa, PHILIPPUS Epiſc: ex Matthaeo, & Joanne, & epiſt 1. ad Col. PATRICIUS idem: ex epiſt. ad Roman. iidem GORDIUS & PHILIPPUS: ex epiſt. ad Philippenſ. ARCADIUS: ex Actis Apoſt. FERREOLUS: ex Evangelio Joannis & Matthaei AFRA: ex libro Exodi PHILEAS: ex Matthaeo QUIRINUS idem, IRENAEUS, EUPLIUS, PHILIPPUS, & JONAS. Haec itaque, ut valde plura mittamus, glorioſa & veneranda nobis ſupereſt traditio pro ſupernis revelationibus, & pro auctoritate ſacrorum codicum, quibus illae continentur, quidquid impia Deiſtarum turba contra nitatur.

3 *Deus, gratias tibi. Quinquaginta & ſex annos habeo in hoc ſeculo. Virginitatem cuſtodivi,* Evangelia ſervavi, *fidem & veritatem praedicavi...*

S. FELIX Epiſc. Africanus civitatis nondum Eruditis exploratae, M. Deum orans, jamjam gladio interficiendus, apud Venuſium, quae eſt civitas Apuliae in Italia, an. 303. (ex *Act.* Sancti, quae Ruin. e codd. mſſ. ac edit. vulgavit p. 376. n. 6.) Eum celebrant Graecorum Menaea d. 16. Apr. at Martyr. Rom. 24. Oct.

Primus hic Felix ex Africa dicitur pro defenſione divinorum codicum ſubiiſſe martyrium adverſus edictum Diocletianeum. Jure quidem optimo dixit Sanctus, *Evangelia ſervavi*. Quippe, ut eadem Acta ferunt, rogatus primum a Magniliano Curatore, *da libros, vel membranas quaſcumque habes*, reſpondit Felix, *habeo, ſed non do*. Rurſum Curatori praecipienti, *da libros, ut poſſint igni aduri*, Felix, *melius eſt me igne aduri, quam Scripturas deiſcas*.

Proconſuli deinceps Anulino ab eo e vinculis educto quaerenti

ti bis, *quare Scripturas ſupervacuas non reddis?* reſpondit primum Felix, *habeo, ſed non dabo*, ac deinde, *non ſum eas daturus*. Venuſiii demum ſciſcitanti Praefecto, *quare Scripturas Dominicas non das, aut forſitan non habes?* impavide & ſancti propoſiti tenaciſſimus Felix, *habeo quidem, ſed non do*. Quam unam ob cauſſam extemplo juſſu Praeſidis gladio interemtus Felix, praeclarus Eccleſiae percolitur Martyr.

Nec immerito quidem, ſi animum intenderis in egregium facinus. Quid enim pro fide chriſtiana illuſtrius, quam eo conatu pro ſanctis codicibus, ſeu tabulis legis ſuae, digito, vel potius verbo Dei inſcriptis pugnaſſe? Quis ſubinde laureae & honorum Martyrii eo dignior, qui ne porcis margaritas projiceret, & pro incolumitate divinorum ejuſmodi codicum ſe flammis ultro permittit, gladio ſupponit caput, vitam cum ſanguine profundit? Dixerim, Sanctum eo facto non unum aut alterum a Deo revelatum dogma proteſſum eſſe, ſed & virtute cuncta, quae ſacrae paginae complectuntur; qui enim ut iſtae integrae penitus & illibatae ſint, martyrium ſubit, & omnia plane, quae continent, dogmata ceu revelata credit, fatetur, adorat, ac propria vita & ſanguine eſſe ſingula pretioſiora exſiſtimat & virtute depraedicat.

Eximium hunc Protomartyrem ex Africa pro divinis revelationibus in ſacra pagina conſcriptis imitati ſunt plurimi, qui & Adloquutionibus, & exanthlatis ſuppliciis, & morte interdum crudeliter obita pro incolumitate ſacrorum codicum decertarunt, referentibus eorum *Actis*. Sic enim Carthagine SATURNINUS cum numeroſa utriuſque ſexus, & cujuſque aetatis cohorte: ſic EUPLIUS Catanae: ſic PHILIPPUS Epiſc. Heracleae: ſic plures alibi. Recole ſcripta in cit. Adp. p. VII. Et adde, ex Actis Felicis noſtri, quae *ſupra* adlegavimus ad p. 23, primum, reor, innotuiſſe ferale Diocletiani edictum ſub an. 303. de tradendis divinis codicibus: quod multos quidem peperit Eccleſiae Martyres, preecipue in Africa, ubi hac occaſione chriſtiani plurimi, apud quos illi violenta manu reperti ſunt, mortem ſubinde pro confeſſione Chriſti pertulerunt.

4 *Dum enim adpenſus patibulo intolerabilibus cruciarer anguſtiis, miſericordem Dominum ſupplicibus lacrymis invocavi. Et ecce protinus illum video, glorioſum noſtrae redemtionis ſignum in manu ferentem & dicentem mihi, pax tibi Victor, ne timeas*, Ego enim ſum Jeſus, qui in Sanctis meis injurias & tormenta ſubſtineo. *Ad cujus vocem &c.*

S. VICTOR M. adhortans Socios ad perferendum viriliter tormen-

menta cum ſpe in Chriſtum Dominum, qui ipſis non deerit, proponens eis in ſemetipſo exemplum fidele (ex *Act.* Sancti, de quibus in cit. Adp. p. XXXII.)

Ecquis autem tanto Martyri haec loquuto inſolenti auſu integram deneget fidem? Deus itaque praeter verba divini codicis, alia deinceps ſanctis viris dignatus eſt loqui. Nec uni quidem Victori, ſed & pleriſque Martyrum, ut iidem de ſemet ipſis revelationibus ejuſmodi dignatis teſtantur: e. c. apud *Acta* S. Cypriani, tum SS. Perpetuae, Felicitatis & Socc. item SS. Pionii & Socc. nec non SS. Jacobi & Mariani; SS. itidem Maximi, Quintiliani, Dadae, & apud alia complurima. At ea tamen omnia pro ſancto dogmate veneranda teſtimonia brevitatis ſtudio inviti miſſa facimus.

E RE LAPIDARIA.

5 LEO PRIMUS EP. CREDO RESURGERE

Nolae, ut ſupra in Tom. IV. p. 295. n. 14.

En tibi Revelationem ſupernam de reſurrectione communi aut explicate, aut tacite ſaltem expreſſam in confirmationem ſancti dogmatis. Quid enim τό CREDO RESURGERE aliud eſt in viro catholico, ac adtentior Deo, qui ſuperne loquutus eſt, mihique dixit per Chriſtum, Prophetas, & Paullum, univerſum genus humanum fore aliquando reſurrecturum a mortuis? Adſeverat itaque perſpicue Deum revelaſſe coelitus reſurrectionem communem catholicus vir, quum ait CREDO RESURGERE. Plane ſi quem palam aut in Marmore olim dixiſſe finxeris *non credo reſurgere*, hoc ipſo ſub eiſdem verbis divinam de reſurrectione communi loquutionem apud quoſque probe ſapientes explicate denegaſſet; quis enim, niſi penitus deſipiat, credat ac fateatur, Deum fallere ac falli neſcium quidquam revelaſſe, quin ei ceu verum indubitanter loquuto protinus adquieſcat? Pariter ergo ex oppoſito qui adſeruit *credo reſurgere*, ſub eodem adſerto divinam loquutionem de reſurrectione exſerte proteſtatur.

6 HIC REQVIESCIT ....
AGELPERGA ...
....
CREDO DEVM PATREM CREDO
DM̄ FILIVM CREDO DM̄ SPIRITV
SANCTO * CREDO Q̄ NOBISSIMO
DIB RESVRGAM

* *Spiritum ſanctum*.

Capuae, ut ſupra ad Tom. II. p. 285. n. 1. & p. 372. n. 1.

Egregia in Marmore praenitet fides etiam atque etiam expreſſa erga divinas loquutiones, hoc eſt erga veritates coelitus revelatas de Ss. Triade, ac de Reſurrectione communi in die noviſſimo. Neque vero myſteria haec altiſſima, & ab humanis ſenſibus nimium remota poterat alias Agelperga adſenſu firmiſſimo credere, niſi ea

Altiſ-

Altiſſimus Dominus dignatus eſſet revelare. Itaque ſub τὸ CREDO toties geminato & Agelpergae fidem catholicam, & veritates divinitus revelatas, quas ejus fides explicate reſpicit, Deiſta intelligat & ſuſpiciat oportet, ex *nuper* praeadſertis ad num. 1.

Iis, admiſſo ſyſtemate noſtro, ſubnecti jure poſſent cetera quaeque Marmora pro fide theologica *inferius* tempore praeſtanda; quidquid enim hanc fidem probat aut explicat, & divinam revelationem, quam directa facie reſpicit fides, & probet & explicet neceſſum eſt; adeo ut qui exſiſtentiam fidei theologicae fatearis, & exſiſtentiam revelationis divinae neceſſaria conſequutione convincaris eſſe profeſſurum. Sed pauca tamen, quae modo praeſtitimus & illuſtravimus, ad rem noſtram ſuffecerint.

E RE LITURGICA.

7 Interr. *Credis etiam novi & veteris Teſtamenti, legis, & Prophetarum & Apoſtolorum unum eſſe authorem Deum & Dominum omnipotentem?* Reſp. *Credo.*

Haec tibi fides augeatur a Domino ad veram & aeternam beatitudinem....

E CODICE ANTIQUISSIMO RITUALI BIBLIOTH. VATICANAE IN EXAMINATIONE AD ORDINATIONEM EPISCOPI (*ap. Morin.* de ſacr. ordinat. par. 2. p. 224. col. 2.)

Haec totidem verbis habes in *Ord. rom.* Hittorp. ubi de examine Epiſcopis ordinandis ſecundum Gallorum inſtitutiones ſubeundo, ſub titulo *item interrogatio de credulitate* p. 99. col. 1., tum in *Pontificali* eccleſiae Noviomenſis annorum circ. 900. ap. cit. *Marten.* l. 1. c. 8. art. 11. ord. 6. p. 387. & in aliis pariter. Nimirum ex veteri diſciplina periculum ſubire tenebantur electi Epiſcopi ante conſecrationem, ut ſpecimen de fide eorum catholica propalam ederent, congruis reſponſis datis ad quaeſita ſuper praecipuis ſanctae fidei capitibus. Fuſius hanc in rem liturgicam ad Tom. VIII. ubi de Ordine ſacro. Conf. interea, ſi lubet, *Marten.* de ant. eccl. rit. l. 1. c. 8. ar. 10. & 11.

Tempus autem hujus examinis varium fuit, ſecundum variam uniuſcujuſque eccleſiae conſuetudinem. Vulgo tamen ipſa conſecrationis die fieri conſuevit, quae ſingulis temporibus, uti conjicio ex codicibus liturgicis, dies Dominica fuit: & quidem vel poſt introitum Miſſae ſollemnis, vel ante Evangelium, vel ante orationem ſecretam, vel ad praefationem quamdam prolixam illius liturgiae propriam, in qua formam ordinationis conſtituit cit. *Marten.* §. 14. quem unum de argumento, quod exponimus, ex inſtituto agentem hucuſque reperi. Conſimilem fidei profeſſionem emittebant olim ad Epiſcopatum promoti apud Coptitas, Syros, Jacobitas, Melchitas, Neſto-

Noſtorianos, Alexandrinos, Authore *Renaud.* t. 1. p. 277. & 407. necnon apud Graecos, uti liquet ex Euchologiis Allatianis, adlatis a *Goario* in enchol. a p. 306. Hodieque noſtrates Romae eliciunt proxime poſt examen de ſcientia coram Sanctiſſimo longe ante diem ordinationis.

Iam vero in Interrogatione atque Reſponſo apud Monimentum noſtrum praeſcriptas habemus compendio revelationes omnes ſupernas divini Numinis, ſingulis qribuſque partibus & libris ſacri codicis contentas, & ab orthodoxa Religione ceu Verbum Dei ab ore Altiſſimi profectum conſtantiſſima fide creditas & cultas. Ita quidem docet ac profitetur veneranda Traditio ab ipſis Eccleſiae cunabulis ad nos uſque tranſmiſſa, quidquid contra iniquiſſime frendeat Deiſta, ex profeſſore olim huius fidei in adverſarium legis, prophetarum & evangelii, inſtar monſtri, converſus. Ergo ne unquam & uſpiam cum hominibus Deus loquutus eſt?

8 Antiphona ad introitum.

Populus Sion, ecce Dominus veniet ad ſalvandas gentes, & auditam faciet Dominus gloriam vocis ſuæ in lætitia cordis veſtri. (Populus Sion).

Tom. VIII. oia euouae.

Pſ. 19. *Qui regis Iſrael, intende, qui deducis velut ovem Joſeph.*

(Populus Sion)

(Gloria. Populus Sion) &c.

Ex Antiphonario ordinato a S. Gregorio M. (ut ferunt ex *Amalar.* l. 4. de eccl. offic. c. 30. & *Bernone* de Miſſa c. 4) per circulum anni in Miſſa ad Dominicam II. de Adventu Domini (ap. *Thomaſium* t. 5. edit. Vezzoſſianae p. 4.)

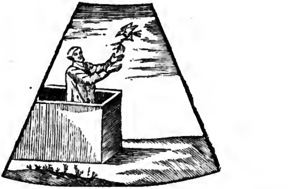
Haec ſollemni cantu proferenda & geminanda exhibet Antiphona noſtra, ex Verbo Dei ſcripto & revelato fideliter, piiſſimeque excerpta. Nimirum moris eſt apud orthodoxam Eccleſiam ſuas ad Deum laudes, preceſque fundere, verbis, quae a Deo revelata credit, quo ad ejus fieri poſſit, ſtudioſe inſertas. Nec ſibi quidem verius, elegantius, caſtiuſque loqui videtur, quam quum verba divina e ſacro Codice depromta loquitur. Id ipſum porro ad oculum demonſtrant Codices liturgici, ut puta Sacramentaria, Miſſalia, Breviaria, Antiphonaria, & id genus reliqua; in quibus nempe & ex veteri & ex novo Foedere a Deo revelatis lectio paſſim occurrit. Adpoſite plane quis dixerit, Codices liturgicos ſacerrimam eſſe texturam, quam ex theſauris Scripturarum divinarum majores no-

Digitized by Google

noſtri orditi ſunt. Quid autem ejuſmodi codicibus tanta antiquitate atque authoritate praeditis magis aptum & idoneum revincendo Deiſtae divinam quamlibet revelationem nequiter inficianti? Ex tot itaque ac propemodum innumeris teſtimoniis, quae e codicibus liturgicis repetere liceret, ſit haec Deiſtae inſtar plurium Antiphona prima ad Introitum Miſſae propoſitae, ex iis, aliiſque ſacrae Scripturae locis excerpta. De Antiphona, aliiſque conſimilibus ritibus liturgicis alias, Deo propitio, plura.

E RE ANTIQUARIA VARII GENERIS.

9

Romae olim extabat haec tabula depicta in conclavi ſecundo coemeterii S. Calliſti P. & aliorum SS. Martyrum via Appia & Ardeatina ap. Bottar. cit. t. 2. tab. 59. n. 2.

Cum Noë Patriarcha viro ſanctiſſimo loquutus eſt Deus. Haec etenim Arca, ſeu navis maxima de lignis laevigatis, in qua Noë columbam olivae ramum virentibus foliis ore deferentem excipit, expreſſo Dei juſſu quantum ad ſingulas ejus partes & particulas fabrefacta eſt a Patriarcha centum annorum ſpatio, ut ſe, ſuamque familiam, & ſingula cunctorum animantium genera in adluvione immenſa incolumia redderet. Ita quidem rem magnam diſcas ex *Geneſ.* 6. 12. ſqq. & 7. 1. ſqq. & 8. 15. ubi geminatas Altiſſimi loquutiones animadverteris. Ecquis autem rationis compos ſacerrimo huic documento auſit obſiſtere?

At obſtitit tamen ethnicus ille Celſus impudente oratione, quam recitat & perſtringit *Orig.* l. 4. contra Celſ. n. 41. in haec verba „ nobis obtrudunt (*Chriſtiani*) diluvium quoddam & ridiculam ar„ cam ubi omnia incluſa fuerant, tum columba & cornicula nuntio„ rum munere fungentes. Qua in re nihil agunt quam interpola-

„ re ac depravare Deucalionis hiſtoriam. Neque enim putabant, „ opinor, haec in lucem eſſe proditura, ſed inepta illa figmenta „ pueris narrabant. „ Haec inſanus nebulo, quem continuo perſtringit cit. *Orig.* Quin & eadem Pagani alii obtrudebant Chriſtianis ceu fingentibus, aut fidem temere praeſtantibus hiſtoriae de Arca & diluvio Noëticis: at idcirco fortaſſe, quod ſcite obſervat laud. *Bottar.*, noſtrates hiſtoriae imaginem & depingendam, & ſcalpendam ſaepe curabant, ut fidem ſuam erga Verbum Dei ſcriptum etiam atque etiam teſtatam redderent. Sed & alia ratione ethnicos ſequuti ſunt Apoſtatae Deiſtae, quos alias, ſi Deus faverit, confutabimus. Lege interim qui plura voles *Kircher.* de arca Noë l. 2. *Jo. Pelletierium* de arca N. a c. 26. & 31. *Calmetum* in Geneſ. c. 7. & in dict. bibl. art. *Arca Noë*, ac *Diluvium*, & *Faſſon.* diſſ. de mirac. a §. 32.

10

Romae in arcu triumphali Titi Veſpaſiani ad radices montis Palatini, ad dextram progredientis e Capitolio in Amphitheatrum.

Figura haec praenobilis marmoreo anaglyphico opere caelata, quam in arcu hodieque perſpicimus inter alias, quibus S. P. Q. R. triumpho Judaico Titi plaudit, illud repraeſentat aureum Hebraeis celebratiſſimum Candelabrum, quod Deus magnifice atque ornatiſſime conſtruendum Moſi praecepit *Exod.* 25. 1. & 31. ſqq. in haec verba, *loquutuſque eſt Dominus ad Moyſen, dicens ... facies & Candelabrum ductile de auro mundiſſimo, haſtile ejus & calamos* &c. Ergo, velit nolit, rideat, obganniat Deiſta impius, Deus loquutus eſt. Candelabri noſtri prae ceteris id genus figuris vetuſtiſſimi, meminit *Baron.* ad an. 73. n. 2. idemque adfabre delineatum aerique inciſum, una cum reliquis arcus ornamentis triumphalibus a *J. P. Bellorio*, in vulgus primum edidit *J. Jac. de* Ru-

Rubeis Romae 1690. tum ipſum praeſtitit *Lamyus* tr. de tabernac. Moſaico in altera ex tabulis ſub fin. tomi repoſitis. Ea vero prae primis ratione imago haec, a Quiritibus lauro redimitis delata, in pompa triumphali eminet, quoniam Titus Auguſtus ipſum templi Hieroſolymitani Candelabrum aureum inter alia Judaeae ſpolia ſecum in Urbem detulit, *Fl. Joſepho* teſte de bel. jud. l. 7. c. 5. n. 5. ſub fin. p. 415. in t. 2. oper. ex edit. Sigeb. Havercampi.

Pergit inde fuſior noſtra in Candelabrum diſſertatio; at eam tamen abrumpere brevitatis ratio cogit & alio continuandam differre.

11

Romae, ut ſupra in Tom. II. p. 44. n. 4.

Exprimit rurſum tabella haec perantiqua muſivo opere Deum O. M. loquentem cum Jacob, paſcente greges ſuos, eique injungentem mandatum ex *Geneſis* 31. 3. Videlicet, *maxime dicente ſibi Domino, revertere in terram patrum tuorum, & ad generationem tuam, eroque tecum.*

Plura ſatis varii generis documenta pro ſupernis revelationibus ſacro codice contentis, dogmati facile adcommodanda toto commentariorum decurſu ſparſim dabimus; ubi praeſertim de authoritate Scripturae ſacrae, ac de Chriſto Domino ſermo erit.

C O R O L L A R I U M

pro concordia fidei & rationis.

167 Anne vero, inquies (ne quid alicujus momenti noſtrum inſtitutum ſpectans praeteriiſſe videamur) deſideratur nobis CONCORDIA

DIA FIDEI ET RATIONIS pro praecipuis, quae in praeſentiarum commentari ſumus, Theologiae ac Religionis revelatae capitibus aut dogmatis? Porro de hiſce ſingulis plures ſaltem umbras, & incultas imagines, plura incondita rudera atque veſtigia habemus apud veterum mores gentium, ipſarumque Sapientum apophtegmata; quae plane ſi ratio fidei expers ceu vera crediderit, apertum ſibi ſtravit iter, quo fidei dogmata ceu illis ſatis conſona tandem amplectatur. Nec illis quidem gentibus ſua defuerunt myſteria, miracula, vaticinia, revelationes. Quocirca religionem ſuam vanam & abſurdam, iis tamen adparentibus praeſidiis & ornamentis inſtructam ceu veram tenuerunt & vindicarunt: quod plane teſtatiſſimum reddunt tot Chriſtianorum, quod eam ceu falſam deſpexerint, martyria.

168 Principio autem Myſteria quod ſpectat, complura *Aegyptii* habuerunt in dogmatis, feſtiſque rituum cultibus celebrarunt, nec pauca *Graeci*, ad quos illa defluxerunt. (*q*) *Theologi Graecorum mithyci* multos ex diis ſuis humanam induiſſe naturam confinxerunt, ſubindeque urbes obambulaſſe, hominum luſtraſſe facta, cum hominibus perſaepe converſatos eſſe, quae plane qui inficiarentur, legibus, poeniſque coërcebantur. (*r*) Quidni ergo credere detrectent Dominicae Incarnationis Myſterium? Quin etiam & *Gymnoſophiſtae* Indorum Buddam ſuum (*s*) & *Tartari* veteres Praecopenſes Ulanum primum eorum Regem ortos ex virgine abſque conſortio viri commenti ſunt (*t*). En tibi umbram divae Virginis. Mitto myſteria, quae adfectabant ſua comprehendere ſacrificia, e. c. Taurobolium, & Criobolium, de quibus *infra* (*u*).

169 Deinde miranda portenta gentis ſuae alumnis adſcribunt Scriptores ethnici. E. c. Claudia Guintia Romana navim, qua ſimulacrum matris Phrygiae vehebatur, quum loco moveri nullis viribus poſſet, zona adligata in teſtimonium pudicitiae ſuae illibatae movit, traxitque. Sic *Tullius* (*x*) *Livius* (*y*) *Suetonius* (*z*) *Silius Italicus* (*a*) *Herodianus* (*b*) *Plinius* (*c*) *Feneſtella* (*d*) Tuccia item Virgo Veſtalis, de cujus corruptione quaerebatur, aqua tiberina impleto cribro, neque perfluente, pro innocentia controverſiam diremit. Sic *Plinius* (*e*) *Dionyſ. Halicarnaſſeus* (*f*) *Valerius Maximus* (*g*) Ut plura mittam, ab eiſdem, aliiſque nonnullis profanis Auctoribus tributa prodigia, ſeu miracula Veſpaſiano, Adriano, Servio Tullio

(*q*) Lege *Jamblich.* de Myſter. Aegyptior. ſect. 2. c. 11.

(*r*) Conf. *Platon.* in Timaeo, *Tulli.* in libb. de nat. deor. ſparſim, *Euſeb.* praep. ev. l. 1. c. 10. & l. 2 in prooem.

(*s*) De eo diſſeruimus *ſup.* Tom. IV. p. 3. ſq.

(*t*) Si *Huetium* audias in qq. alnet. l. 2. c. 15.

(*u*) Plura id genus Myſteriorum divinorum rudia ſimulacra *inferius* ad Tom. VII. & VIII.

(*x*) Orat. de reſponſ. Haruſp.

(*y*) Hiſt. l. 29. c. 14.

(*z*) In Tiberio c. 2.

(*a*) L. 17.

(*b*) L. 1.

(*c*) Hiſt. nat. l. 7. c. 35.

(*d*) De Sacerdotiis Romanor. c. 12.

(*e*) L. 28. hiſt. c. 2.

(*f*) L. 2.

(*g*) L. 8. c. 1. n. 5.

lio Romanorum Imperatoribus, Lucio Marcio, Aeſculapio, Attio Navio Auguri, aliiſque permultis Gentiliſmi numinibus & profeſſoribus. (*h*)

170 Praeterea prophetias, aut vaticinia de rebus futuris contingentibus complura ſuis adtribuerunt Oraculis Sapientes ethnici. Ex iis numeroſae inſtar cohortis adpellari poſſunt *Heſiodus* (*i*) *Tullius* (*k*) *Plutarchus* (*l*) *Strabo* (*m*) *Lucanus* (*n*) *Porphyrius* (*o*) *Platonici* vulgo, *Pithagorei*, *Stoici* (*p*). Permulta itidem famoſis illis Sibyllis, quas ut ſacras prophetides ſuſpiciebat Romana gens, ethnici pariter Scriptores vindicarunt. Ut puta e. c. *Varro* (*q*) *Servius* (*r*) *Tullius* (*s*) *Gellius* (*t*) *Feneſtella* (*u*) *Aelius Spartianus* (*x*) *Rutilius Claud. Numatianus* (*y*) *Julius Capitolinus* (*z*) adſentientibus univerſe profanis quibuſque gentibus (*a*).

171 Poſtremo quod ſaepe dii hominibus adparuerint, eiſque adloquutione ſua vel praecepta dederint, vel futura, ſeu arcana alia revelarint, vulgo tenuerunt non modo Mithyci Vates cum *Homero* (*b*) *Euripide* (*c*) *Catullo* (*d*) *Virgilio* (*e*) verum etiam & Hiſtorici cum *Tacito* (*f*) ac *Strabone* (*g*) & Philoſophi ſeveriores cum *Tullio* (*hh*) *Dion. Halicarnaſſeo* (*ii*) *Jamblicho* (*kk*) His protinus adjiciendi Auctores eorum Lapidum votivorum, quos certis conſecrarunt diis, aut numinibus, ceu adſtricti eorum monitis, juſſibus, aut praeceptis in ſomno aut per quietem opinione ſua indubitanter adceptis. E. c. *Vibius*, *T. Flavius Ariſtion*, *Muſtius* (*ll*). Subnectendae rurſum *Sibyllae*, quas utique perſuaſum omnibus fuit, non niſi diis intrinſecus agentibus atque dictantibus oracula fundere.

172 En itaque dum profanae gentes in haec, quae propoſuimus, dogmatum ſuorum capita vulgo conſpirant, & rudiora confingunt, adoptantque ſimulacra verae fidei dogmatum, quae ſubinde, ſi ratione ſe duci ſinant & urgeri, probanda potiſſimum eſſe atque tenenda fatendum ipſis eſt.

CA-

(*h*) Lege *Malvend.* de Antichr. l. 8. c. 23. & *Gazzanig.* de fide diſſ. 1. in notis ſub n. 123.

(*i*) L. de oraculis.

(*k*) L. 1. de divinat. c. 2.

(*l*) L. de oraculorum defectu.

(*m*) L. 7.

(*n*) L. 5.

(*o*) In philoſophia ex oraculis petita.

(*p*) Conf. *Euſeb.* praeparat. ev. l. 4. c. 2. ſub fin.

(*q*) In lib. rerum divinar.

(*r*) In Aeneid. 3. Virgilii.

(*s*) De reſponſ. Aruſp.

(*t*) L. 1. c. 19. alias.

(*u*) In l. de xv. viris.

(*x*) In Adriano.

(*y*) In itinerario 2. alias.

(*z*) In Adriano.

(*a*) Hanc in rem pulcre ac erudite *Huet.* in qq. alnet. l. 2. c. 12. §. 2.

(*b*) Odyſſ. 3.

(*c*) In Hippol.

(*d*) In Argon. de nupt. Per. & Thet.

(*e*) In Aeneid. paſſim.

(*f*) Hiſt. l. 5 c. 13.

(*g*) L. 26.

(*hh*) De nat. deor. l. 1. & 2.

(*ii*) L. 2.

(*kk*) De myſter. ſect. 3.

(*ll*) Hos alioſque plures dabimus *infra* ad Tom. VI. ubi de fide theologica.

CAPUT SEXTUM

de Gratiis, quas vulgo dicunt gratis datas.

RURSUM QQ. DOGM.SCHOL.

173 QUAESTIO I. Quid de iis generatim? Adſero 1. Gratia gratis data prout in praeſentiarum ſumitur ad ſenſum *Paulli* mox laudandi, eſt donum Dei ſupernaturale ſine meritis datum homini primario in aedificationem atque utilitatem Eccleſiae, natumque manifeſtare ſigno aliquo externo, quod Spiritus Domini per illud operetur. Et heinc quidem celebris illa Gratiae partitio, quae primum ab *Alex. Alenſi* (m) profluxiſſe reor ac ceteris deinceps Scholaſticis adcepta & uſurpata, in Gratiam gratum facientem, ſeu juſtificantem, quae in bonum recipientis, eum cum Deo proxime conjungens datur, & in Gratiam gratis datam, quae primario recipienti conceditur in bonum Eccleſiae, homines remote perducens in finem ſupernum (n). En tibi perſpicuam ejuſmodi gratiarum notionem ac ſupernaturalitatem.

174 II. Id genus gratias novem numeravit, expoſuitque Apoſtolus 1. *Cor.* 12. 4. in haec verba, *Diviſiones vero gratiarum ſunt, idem autem Spiritus; & diviſiones miniſtrationum ſunt, idem autem Dominus; & diviſiones operationum ſunt, idem vero Deus, qui operatur omnia in omnibus. Unicuique autem datur manifeſtatio Spiritus ad utilitatem. Alii quidem per Spiritum datur ſermo ſapientiae; alii autem ſermo ſcientiae ſecundum eundem Spiritum; alteri fides in eodem Spiritu; alii gratia ſanitatum in uno Spiritu; alii operatio virtutum; alii prophetia; alii diſcretio ſpirituum; alii genera linguarum; alii interpretatio ſermonum*. Haec Apoſtolus, quibus ſubcinunt ab eodem ſcripta *Rom.* 12. 6. & *Epheſ.* 4. 7. ſqq. Vides jam & noſtram deſcriptionem cum doctrina Paullina conformari, & exſiſtentiam qualemcumque hujuſmodi gratiarum dogmaticam eſſe, fide certa tenendam (o).

175 III. Dona haec Deus diſpenſare conſuevit, non permanenter, quaſi a nutu recipientis illa pendeant, ſed tranſeunter, ut ajunt, quum ſcilicet adcommoda ex Dei beneplacito occurrunt tempora, in quibus ope divini Spiritus operationes ſupernae prodeant. Quemadmodum *ſuperius* innuimus de donis miraculorum & prophetiae. Quia enim haec dona potius in actione, quam in habitu ſita eſſe videntur. Et hoc etiam pacto clarius elucet operationem ſupernam a Deo fluere (p).

176 IV. Dona eadem juſtis & peccatoribus, ſi Deo lubeat, communia ſunt, non ſecus ac nuper diſſeruimus de donis miraculorum & pro-

(m) Par. 3. q. 61. ar. 5. ſub init.

(n) Conf. *Pſeudo-Clem.* l. 8. conſtit c. 1. *Thom.* 1. 2. q. 111. a. 1.

(o) Conſulendi ſacri *Interpretes* in 1. Cor. 12. 4. ſqq. praeprimis *Chryſoſt. Theodoret. Salmer. Alap. Calm.* necnon *Scholaſtici* in 1. 2. q. 111. a. 1. 4. 5. & in 2. 2. q. 76. a. 1.

(p) Adcinit *Lauraea* cit. qui diſp. 19. ar. 3. quantum ad ſingula haec dona in id ipſum argumenta profert.

& propheriae (*q*). Operationes ſiquidem haec cariſmata ſpectantes a gratia juſtificante non pendent, adeoque ab illa ſeparari poſſunt & a peccatoribus elici. Indubium vero eſt a Chriſto Domino, Apoſtolis, aliiſque ſanctis viris elicitas fuiſſe. v. Iis gratiarum cariſmatis praeditata eſt Eccleſia Chriſti a 1. Seculo (*r*) ſubceſſione ferme indeſinente uſque ad noſtra tempora (*s*). Quibus nempe ceu indiciis, notiſque veritatis ad evidentiam manifeſtis convicti ex omni gente homines Religionis ſupernae fidem, myſteria, ſacra, mores amplexi ſunt atque profeſſi (*t*). Huc adplicanda quae de miraculis comparate ad religionem revelatam mox diſſeruimus; quid enim aliud ſunt haec cariſmata, quam divina miracula, certis donata nominibus? Nec minus quidem illa oderunt Deiſtae, quam miracula.

OBJECTIONES.

177 Obj. contra 1. Adſ. Non omnis gratia gratis data eſt donum ſupernum; cum plerique a natura, & nonnulli quoque jure quaſi rio hereditario aliqua gratia gratis data inſigniti conſpiciantur. Nam 1.° Salutatores, quos vocant in Hiſpania, gaudent gratia permanente ſanandi hydrophobos, hoc eſt morſos graviter a canibus rabioſis, ſerpentibus venenoſis &c. 2.° Eadem gaudent Reges Galliae per ſubceſſionem in laborantes ſtrumis aut ſcrofulis.

178 ℞. *N. Adſ.* Et *D.* adjunctam rationem: id habent a natura, hoc eſt ex vi naturae, *N.* hoc eſt naturae a Deo gratis & ſupernaturaliter congenitum, *C.* Hinc ad 1. & 2. prob. dic ſimiliter. Porro de hac curationum gratia idem ſentiendum ac de immortalitate, quam, ſtatu innocentiae perdurante, in generatione ac per traducem obtinuiſſet humanum genus, non proinde quidem naturalem, ſed aliunde ſupernam. Haec autem dicta ſint pro eventu, quo ſanationes objectae reapſa naturam ſuperent; alias enim eſſent gratiae naturales modo inſolito datae ab Authore naturae, non autem gratiae ad ſenſum Apoſtoli. Ceterum apud viros Criticos & Salutatorum Hiſpanorum, & Regum Galliae ſanandi, quae venditatur, virtuti aut nulla, aut valde dubia praeſtanda fides (*u*).

179 QUAESTIO II. Quid ſpeciatim de hiſce gratiis? ADSERO 1. *Sermo ſapientiae* eſt externus ſermo, quo quis abſque humano labore ac ſtudio de myſteriis divinis ita diſſerit, ut audienti certo adpareat, Spiritum S. in eo loqui; adeo ut & nemo valeat illi reſiſtere, & virtute ſua incredulos convertat ad fidem, credentes in fide confirmet, peccatores in bonam frugem reducat. Erui videtur ex

(*q*) Conſentiunt *Auguſt.* l. 83. quaeſt. q. 79. *Gregor.* hom. 17. in Ezech. ſub fin. *Anaſt. Sinai.* in Hexaëm. l. 6. ſub fin. *Tho* 2. 2. q. 172. a. 4. ad 1. *Alenſ.* cit. par. 3. q. 62. memb. 1. *Suar.* de grat. t. 1. proleg. 3. c. 4. n. 8. ſqq.

(*r*) Id comprobant aperte praeter teſtimonia ab Apoſtolo mox petita, hiſtoria ſacra Evangelii & Act. Apoſtol.

(*s*) Hoc itidem conficitur ex hiſtoriis fide digniſſimis propemodum infinitis, ubi agunt de miraculis Servorum Dei.

(*t*) Rem pulcre illuſtrat cit. *Laurea* d. 19. ar. 2. n. 4.

(*u*) Lege *Laur.* proxime cit. & *Feijoum* in theatro crit. t. 3. diſc. 4.

ex *ſacro Codice* (*x*). Adcinuntque *PP.* (*y*).

180 II. *Sermo Scientiae* eſt ſermo externus omnino ſimilis de rebus moralibus ad ſalutem pertinentibus, & cum ſimili erga audientes virtute. Id ipſum comprobare videntur eadem, quae pro ſermone ſapientiae indicavimus teſtimonia ex *ſacro Codice* & *PP.* (*z*).

181 III. *Fides* eſt eximia in Deum O. M. fiducia ad impetrandum ſupernaturale quod petitur atque obtinetur. Et en virtutem patrandi haud haeſitanter miracula in nomine Domini. Depromitur ex *Luc.* 17. 6.

182 IV. *Gratia Sanitatum* eſt facultas, qua quis abſque remedio naturali morbos corporis ante oculos ſtatim curat. Ejuſdemque facultatis depellendi ſtatim morbos a vexatis corporibus plura exhibuit exempla Chriſtus Dominus, e. c. *Matth.* 8. 3. *Luc.* 18. 43. *Marc.* 7. 35. *Joan.* 5. 9.

183 V. *Operatio virtutum* eſt virtus operandi inſignia quaedam & rariora miracula, quae ſanationes corporum non ſpectant; e. c. ſuſcitandi mortuos, ejiciendi daemones e corporibus, ſolem in coelo ſiſtendi, hoſtes Dei plagis, caecitate, morte puniendi &c. Quod autem nomine *virtutum* veniant plerumque miracula praeſtantiſſima extra curationes corporum, ſubintelligi poteſt ex phraſi ſacro codici ſatis frequenti, e. c. *Matth.* 7. 22. *Marc.* 6. 2. *Act.* 8. 13. & 2. *Cor.* 12. 12. *Galat.* 3. 5. *Hebr.* 2. 4. (*a*). De *Prophetia* vero late *ſuperius* (*b*).

184 VI. *Diſcretio ſpirituum* eſt judicium Deo illuſtrante adceptum & ſigno aliquo exteriori comprobatum, quo quis tam in materia doctrinae dogmaticae, quam morum, ſine diſcurſu diſcernit eos qui S. Spiritu adflati ſunt, ab iis qui non item. Haec in re plerique omnes, ſi excipias *ſignum externum*, quod video eos omnes praeteriiſſe. Sed eo tamen deficiente gratia haec non erit proprie gratis data ad ſenſum Apoſtoli (ex definitione quam primo loco propoſuimus) quem omnes heic interpretari ſatagimus. Pro diſcretione ſpirituum, quae humano labore & induſtria adquiri poſſit, plures adferuntur praeindicatis Doctoribus Canones, qui huc non ſpectant.

185 VII. Gratia de *Generibus linguarum* eſt facultas divinitus adcepta, qua quis, nulla intercedente humana induſtria, una lingua vel pluribus, quas non noverat, loquitur in utilitatem audientium, qui illas capiunt ac poſſident. Et ejuſmodi quidem loquutio eſt proprie gratia gratis data; ad quam propterea referri poſſunt portentoſae Apoſtolorum loquutiones ex *Act.* 2. 4. ſqq. & 1. *Cor.* 14. 18. quemadmo-

(*x*) E. c. ex *Matth.* 10. 17. *Luc.* 21. 14. *Act.* 6. 10. & 1. *Cor.* 2. 1. ſqq.

(*y*) Cum *Hieron.* ac *Theodoret.* in 1. Cor. 12. in τὸ *ſermo ſapientiae*, & *Origine* l. 6. cont. Celſ. ſuper eadem Apoſtoli verba.

(*z*) Conſ. *Salmer.* *Vatab.* *Eſt.* *Tirinus*, *Calm.* in cit. *Pauli* loca.

(*a*) In hanc gratiam plura *Suar.* t. 1. de grat. proleg. 3. c. 5. a n. 17.

(*b*) Quibus addi poſſunt quae in rem praeſentem de eadem ſelecta tradit cit. *Suar.* n. 21. ſqq.

modum interpretari videntur PP. (c). Quibus adcinunt *Doctores* (d).

186 VIII. *Interpretatio ſermonum* eſt facultas declarandi divinitus myſteria, vel reconditos ſenſus, in ſermone aliquo, Scriptura ſacra, viſione, ſeu revelatione obſcura contentos; dato ſigno aliquo externo, veritatem interpretationis certo moraliter indicante. Exempla varia hujus gratiae ſuppetunt ap. *Danielem* in ejus prophetia cap. 2. ſqq. tum apud ſacros *Evangeliſtas* ubi ſaepe numero loca obſcura veteris Teſtamenti recitant, exponuntque. Adſerto favere videntur Doctores (e). Et haec quidem ſatis pro noſtro inſtituto de hiſce mirabilibus gratiis (f).

Quod ſpectat Monumenta Antiquitatis pro definitis hoc Capite, ſatis erit huc revocare quae pro miraculis ſupernis mox expoſita ſunt; quae plane eodem redeunt.

CAPUT SEPTIMUM
de Donis ſupernis finem beatum per ſe ſe reſpicientibus.

187 QUAESTIO I. Quid generatim de Donis hujuſmodi? Ansero I. Haec eorum notio: ſunt dona per ſeſe pertinentia ad felicitatem naturae, hoc eſt ad beatitatem aeternam, quae unice vera & propria felicitas eſt (g). Adcinere vulgo dixerim *SS. Patres*, quippe quibus nihil frequentius, quam ut ejuſmodi donorum indolem & excellentiam ex reſpectu ad vitam aeternam habito ſubinferrent & explicarent (h). Horum itaque ſupercoeleſtium donorum ſeries naturalem ordinem divinitus promovet, elevat, perficit intrinſecus ad ſupernum finem comparandum aut retinendum; media quippe fini, ad quem ordinantur, adfinia ſint oportet.

188 II. Hae ipſorum partitiones. In binas diſtinguuntur claſſes, quarum prima continet quae permanentia ſunt, e. c. gratiam ſanctificantem, lumen gloriae, habitus aut virtutes cum theologicas tum morales, animis a Deo per ſe ſe infuſas, eiſdemque inhaerentes; altera vero quae ſunt tranſeuntia & ab animis eliciuntur, nempe gratiam auxiliatricem, & actus virtutum, quos merita theologica nuncupamus. Ad ſpecies iſtas, reor, univerſa id genus dona, definitione noſtra tacite adtacta revocari poſſunt, & illa ſcilicet quibus

(c) Cum *Pſeudo-Cypr.* in expoſit. Symboli, *Nazianz.* orat. in die Pentec. *Hieron.* apol. adv. Rufin. *Aug.* tr. 32. in Joan. *Ambroſiaſt.* in Rom. 5. 5. *Baſil. Seleuc.* in ſerm. de Innocent.

(d) Cum *Tho.* 2. 2. q. 176. a. 1. *Anſelm.* in 1. Cor. 12. *Cajet.* in Act. 2. *Viguer.* inſt. c. 9. §. 1. verſ. 8. *Suar.* cit. proleg. 3. c. 5. a n. 50.

(e) E. c. *Tertull.* l. 5. adv. Marcion. c. 8. *Theodor.* & *Gloſſa ordin.* in 1. cor. 12. ubi de hac gratia, *Hieronymiaſter* in 1. cor. 14. 13.

(f) Qui copioſius erudiri volet, ſacros adeat Interpretes in citata Pauli loca, tum Scriptores alios hoc capite praelaudatos; ac prae primis *Suarezium* in cit. proleg. 3. & tr. de fide diſp. 8. ſect. 2. & *Lauraeam*.

(g) Id quod *ſup.* monuimus Tom. IV. ubi de beatitudine formali.

(h) Conf. *Araudam* in comment. de act. hum. l. 11. de ſupernaturalit. actuum diſput. 40. n. 121.

bus animi in terris degentes in patriam ſupernam contendunt; & illa quibus coelicolae beatitatem obtentam perpetuo curſu retinent.

189 III. Dicuntur vulgo (*i*) dona haec eſſe *ordinis divini*. Quatenus nempe ſunt de ordine Divinitatis ſublimius participatae. Quia enim per haec dona vel longius, vel propius efficimur *divinae conſortes naturae* ex 1. *Petri* 4. conſortio videlicet ac participatione, quae animos cum ſummo Conditore divinitus conjungit. Et ex iis quidem ſublimioribus Deitatis participationibus conſtituitur ex integro praeclariſſimus hic *ordo divinus* ex frequenti Patrum loqutione. Infer, ſupernaturalitatem hiſce donis eximio quodam jure competere (*k*).

190 QUAESTIO II. Quid ſingillatim de habitibus ſeu Virtutibus permanentibus? ADSERO I. Ejuſmodi Virtutes ex munere ſuo perficiunt & complent potentiam vitalem, eamque inclinant, hoc eſt diſponunt, inducunt, promtam reddunt ad actus ſupernos eliciendos. Heinc vero gratia ſanctificans, quae donum ejuſdem generis eſt, vita animi metaphorice tantum dicitur, non ſecus ac peccatum lethale mors animae (*l*).

191 II. Ex iis aliae in mente reſident, atque in adſequendum verum incumbunt, & aliae in voluntate ad proſequutionem boni deſtinatae. Quin etiam in eamdem cenſum referuntur theologicae, quae Deum tanquam objectum formale proxime reſpiciunt, & morales, quas cardinales & adnexas vocant, quae creaturas pari modo reſpiciunt. Aliae demum diverſis inſignitae nominibus, e. c. dona Spiritus ſancti ſeptem, & multo plures ad praedictas facile revocantur.

192 Quod autem ex iis virtutibus non modo tres theologicae (*m*) verum etiam morales admittendae ſint, fere certum eſt, aut ſaltem valde probabile. Earum quippe exſiſtentia ſatis colligi poteſt ex probatis documentis (*n*). Cenſemus ergo gratiam juſtificantem eſſe quaſi naturam exigentem connaturaliter has & illas virtutes, quibus nempe actus ſuperni eliciantur connaturaliter, hoc eſt cum nativa proportione & conſonantia, ſecundum congruam, ſuavemque Dei pro-

(*i*) Ap. & cum *Suar.* de Incarnat. d. 9. ſ. 2. & *Munieſ.* tr. de Deo, in adpend. de ente ſupernat. d. 13. n. 82.

(*k*) Lege *Ripal.* de ente ſuper. d. 1. n. 24.

(*l*) Conf. *Suar.* in 1. 2. tr. 3. d. 3. ſ. 2. n. 4. *Vazq.* in 1. 2. d. 84. c. 2. *Ovied.* in 1. 2. tr. 3. controv. 2. pun. 2.

(*m*) Eas cum vulgatiſſimo TT. ſententia probatas habes ap. *Ripal.* d. 120. n. 26. ex Script. CC. PP. contra Magiſtr. in 1. diſt. 17. negantem habitum caritatis.

(*n*) Ut puta ex cap. *Majores.* de baptiſmo, ex *Clement.* de ſum. Trin. & ſi. cath. ex *Trident.* ſeſſ. 6. c. 7. tum ex *PP.* qui de iiſdem loquuti videntur, ut puta *Hieron.* praefat. in Hierem. lament. *Aug.* de lib. arb. l. 2. c. 19. & de Trin. l. 6. c. 4. *Proſp.* de vita contempl. l. 3. c. 15. *Greg.* hom. in Ezech. Ut mittam *Scholaſticorum* chorum fere innumerabilem nobis adſtipulantium cum *Tho.* 1. 2. q. 63. a. 3. 4. & alias, *Suar.* t. 1. in 3. p. d. 19. ſ. 1. ſub init. *Vazq.* 1. 2. d. 86. c. 6. *Coninck* de ente ſupern. d. 6. n. 44. contra alios cum *Scoto* in 3. diſt. 33. q. un. a. 3. *Durando* in 3. diſ. 33. q. 6. *Bacon.* &c. quorum tamen opinio abſit ut jure aliqua inuratur cenſura: dici ut ſummum poteſt minus probabilis ex citt. *Suar.* *Vaz.* *Con.*

providentiam; eſto poſſent ſimpliciter elici abſque ejuſmodi conprincipiis.

193 III. Virtutes cum gratia ſanctificante connectuntur. Quatenus videlicet infuſâ gratia, & illae ceu comites perpetuae cum in parvulis, tum in adultis, pro actuum, quos vel remote, vel proxime elicere poſſint, exſercitatione, pariter infunduntur; tum gratia creſcente, ex illo *Proſperi*, quod omnibus certum eſt, *Semper enim ſanctis ſupereſt quo creſcere poſſint*, & illae adcreſcunt; gratia item ad quorumcumque peccatorum venialium praeſentiam perdurante, perdurant & illae; gratia demum pereunte, & virtutes pereunt omnes, ſi fidem & ſpem theologicas demas, quae, ex peculiari Dei lege, Scripturis, CC. PP. communique Theologorum & fidelium conſenſione comprobata, amiſſa etiam gratia, in peccatore ſubſiſtunt, donec per infidelitatem ac deſperationem abeant (o).

194 Jam vero gratia ſuapte natura facultates permanentes exigit, quibus agentibus clueſcat per actus ſupernos Deitatis participatio una cum ceteris excellentiis, quibus juſtificatos inſignit: tum virtutes omnes & invicem connexae ſunt (p) & una ſimul tempore in animo conſiſtere incipiunt (q) & conſiſtere pergunt propter ſolam exigentiam gratiae, quae alias nulla venialium mole diminui aut exſufflari poteſt (r). Virtutes ergo gratiae quantum ad praedicta capita comites individuae ſunt.

195 IV. Influunt virtutes probabiliter in actus in idem objectum tendentes, aut eos indeliberatos dixeris, qui ſunt gratia auxiliatrix, aut deliberatos, qui ſunt meritum theologicum. Quoniam actus utriuſque generis continentur ſub ſphaera potentiae agentis virtutum; iſtae vero per modum potentiae ad ſuos actus quum dentur, cauſſae ſunt longe proportionatae actuum, qui in idem objectum feruntur. Quid autem eas quum actus producuntur, otioſas effinxeris? (s)

196 V. Nulla ratione opponuntur proxime cum vitiis. Quia enim vitium eſt propenſio ſeu facilitas ad peccatum, virtus autem minime ad ſuos actus propenſio ſeu facilitas eſt: poſſunt ergo ſimul in eodem animo conſiſtere (t). Remote vero opponuntur cum lethali quolibet e vitiis exſorto, quatenus connectuntur cum gratia, quae nullo cum lethali ſociari poteſt. Solum ergo moraliter inter virtutes & actus vitioſos proxima intercedit oppoſitio, ſcilicet ratione malitiae actuum, quae cum gratia pugnat.

OBJECTIONES.

197 Obj. contra II. Adſ. Admittendae non ſunt virtutes mora-

les

(o) Legito *Tho.* 1. 2. q. 65. a. 4. & 2. 2. q. 4. a. 4. & q. 18. a. 4. ejuſque Interpretes in citata loca.

(p) Ex *Aug.* & *Hier.* proxime citt.

(q) Ex *Tho.* p. 3. q. 85. a. 6. O. & in 3. diſt. 25. q. 2. a. 1. O.

(r) Ex ſententia Theologorum, quos recitavit *Rip.* d. 30. n. 2.

(s) *Auguſtinum*, *Tho. Molinam* nobis conſentientes dedit *Rip.* d. 122. n. 4. Ipſum conſule ſis.

(t) Favet *Tho.* 1. 2. q. 65. & alias cum copioſa Theologorum cohorte.

Digitized by Google

les infuſae. Nam 1.° non ſunt in ſubſtantia ſupernae, ſed adquiſitae, quae infundi non ſolent. 2.° non infunduntur ſimul cum gratia ad hujus exigentiam; plures quippe virtutes ei repugnant, cui gratia infunditur, e. c. temperantia Angelo, fides obſcura Chriſto. 3.° peccator elicit plures virtutum actus abſque virtutibus infuſis, ac ubi convertitur, manet cum habitibus vitioſis qui olim inerant: ergo ad nihil deſervient poſtmodum virtutes infuſae. 4.° in juſtificatione impii non niſi virtutes obtinendae ſaluti neceſſariae infunduntur, cujuſmodi morales non ſunt. 5.° virtutes infuſae non ſunt aequales numero & varietate naturalibus adquiſitis, quae innumerae propemodum ſunt: ergo ſaltem haud infunduntur illae, per ſe ſe adquiſitis reſpondentes.

193 ℟. *N. Adſ.* Ad 1. prob. *N. A.* Eodem modo illae ſupernae ſunt, quo ſuperni ſunt eorum actus & virtutes theologicae. Ad 2. *N. A.* Gratia diverſas exigit virtutes pro diverſa naturae rationalis, cui inhaeret, capacitate. Ad. 3. *N. Con.* Peccator non elicit connaturaliter actus ſupernos connaturalitate quae propria eſt naturae elevatae atque participis ſummae Deitatis per gratiam, quemadmodum eos elicit juſtus mediis virtutibus ſimul cum gratia infuſis. Neque vero infuſae virtutes habent expugnare vitia, ſed ſolum prodere connaturaliter actus, non ſecus ac virtutes theologicae.

194 Ad 4. *N. A.* Infunduntur quae ad augmentum gloriae perutiles ac forte neceſſariae ſunt, & modo quidem conſentaneo naturae Deitatis conſorti: neque vero virtutes theologicae, quae certo infunduntur, ſimpliciter neceſſariae ſunt ad ſalutem in qualibet rerum providentia. Ad 5. *N. A.* Nec porro Deus parcior eſt in ordine ſuperno quam in naturali; nec gratia minus fecunda quam natura; nec praeterea actus ſuperni certo alicui objectorum generi adſtricti ſunt (*u*).

195 QUAESTIO III. Quid ſingillatim de actibus liberis, quos ſalutares dicunt, e. c. de actu fidei, religionis, juſtitiae, ac ſimilibus? ADSERO I. Singuli procul dubio ſunt entitate, ut ajunt, vel in ſubſtantia ſupernaturales. Ejuſmodi quippe ſunt & virtutes infuſae, quas nuper expoſuimus, & actus imperfectiores, qui ſunt gratia auxilians, de qua *inferius* Libro II: ergo potiori jure actus ſalutares, quorum dumtaxat gratia & virtutes, & auxilia animis donantur. Nec ea quidem edendis actibus in ſubſtantia naturalibus aut neceſſaria eſſent, aut maxime opportuna (*x*).

196 II. Actus ſalutares ex ſe ſe nati ſunt adtingere proxime pro ratione formali rem ſupernam. Quod quidem ex notione ac indole ipſorum actuum cunctis exploratiſſimum eſt. Nihil adtamen obſtat

(*u*) Conferendi *Vaz. Con.* proxime citt. *Rip.* d. 120. ſ. 3. & 7.

(*x*) Conſentiunt TT. cum veteres, tum recentiores, quorum catalogum pertexuit fideliter *Rip.* d. 44. n. 1. adverſum pauciores ex veteribus, quorum opinio male audit ap. *Canum*, *Sot. Zumel*, *Medinam* ibid.

ſtat, quominus poſſint, immo interdum adtingant rem naturalem, quemadmodum & actus naturales reſpicere poſſunt objectum formale ſupernum. Principio enim Chriſtus Dominus ſcientia infuſa cognoſcebat etiam proxime naturalia in ſe ipſis, quae nempe nec in Verbo noverat, nec in alio medio prius cognito. Deinde poteſt actus ordinis ſuperioris ſpecie differre ab actu ordinis inferioris ſolum ex modo tendendi in idem objectum formale, actui ordinis inferioris proportionatum. Cur non ita? Sic enim in eandem feruntur albedinem viſio exterior, ſenſatio interior, mens humana, angelica & divina: ergo. Quid demum prohibet, quominus bonitas Dei, qua naturae author eſt, quae amore naturali diligitur, movere poſſit actum caritatis ſupernum?

197 Quod praeterea actus naturales reſpicere poſſint pro objecto formali quid ſupernum, exinde conficitur, quod poteſt quis amore naturali ſanctum virum diligere propter dona ſuperna, quibus eniteſcit; tum fide naturali adſentiri myſterio ſuperno propter teſtimonium Dei, quod reponatur evidenter credibile. Heinc adpoſite *Synodus Arauſic.* adſeruit contra Pelagium, gratiam ſupernam oppido neceſſariam eſſe ad eliciendos actus, *prout oportet ad ſalutem*; quo plane additamento innuit, me judice, poſſe abſque gratia ſuperna effici actus motivum ſupernum adtingentes, non autem ſalutares, ſed ad ſalutem tamen inutiles (y).

198 III. Actus ſupernus ad mentem pertinens, ut puta cognitio, nequit ullo pacto eſſe falſa. Quippe potiſſima cognitionis perfectio veritas eſt, non ſecus ac falſitas imperfectio ſumma; quid autem hanc adſcribas operi, cujus Author & artifex ſupernus Deus eſt? Quod ſi actus fidei divinae e. c. poſſit quoquo modo falli, haud certus eris omnia fidei dogmata vera eſſe: quin immo de multis ſacri Codicis adſertis jure ambigere poſſes, num fuerint errores ſcriptoribus ſacris infuſi. Fides demum divina mentem ſuapte natura elevat ut ſuum adſequatur finem, qui verum eſt: nequit itaque ullatenus in falſum ferri; ne ulterius effingamus, mentiri Deum poſſe (z).

199 IV. Actus ſupernus de linea voluntatis nequit vitiari, quatenus nempe ab actu pravo imperetur, ſeu fiat ex turpi fine. Quoniam de ratione hujuſmodi actus eſt ſpecialiſſimo titulo a Deo eſſe tanquam Authore, per omnia placere Altiſſimo, a prudentia dirigi; at enim competere iſta nequeunt actui, inducto ab imperio criminoſo, aut corrupto a pravo fine, ne Deum dicamus actus improbi ſpecialiſſimum Authorem. Idcirco actionibus externis etiam ſanctiſſimis poteſt quis ad fines turpes abuti, nequaquam vero actibus ſupernis intus latentibus. Subcinit jure *Auguſt.* inquiens (a) *gratia quid*

(y) In utramque Adſerti partem ex *TT. CC. PP.* plura congeſſit *Rip.* d. 45. a n. 5. & 22.

(z) Adeas *Trident.* ſeſſ. 6. c. 9. *Suar.* in 2. 2. d. 3. ſ. 1. & d. 6. ſ. 5. *Con.* cit. d. 10. dub. 4.

(a) L. de geſt. Pelag. c. 3.

quid mali agere non poteſt, hoc eſt nequit ad actum malum concurrere; alias ad ruinam animi gratia infundi poſſet. Tum *Proſp.* (*b*) *in malis voluntas intelligenda ſine gratia*. Nec non *Damaſc.* (*c*) *impoſſibile eſt ex malo bonum habere ortum*. Ut *Scolaſticos* praeteream (*d*). Ex quibus ſane plura excidunt conſectanea, quae Rip. ſubinfert ex oppoſito placito.

OBJECTIONES.

200 Obj. *primo* contra 1. Adſ. Formuli ſunt actus liberi ſalutares quoad modum duntaxat ſupernaturales, non in ſubſtantia. Nam 1.° ita docuerunt veterum Theologorum plerique; quibus utique modus ille vel eſt actio qua producitur actus, vel facilitas qua elicitur, vel ejuſdem intenſio, vel ratio ſui meriti. Quibus accinit Tho. inquiens (*e*) bonum naturale & ſupernum non differre ſecundum ſubſtantiam actus, ſed ſecundum modum agendi. 2.° in prima rerum conditione actus ſalutares Angeli & Adami fuerunt ſuperni tantum quo ad modum; quippe qui tum ſumme faciles ad bonum, non eguerunt gratia ſuperna in ſubſtantia. 3.° CC. & PP. contra Pelagium decernunt neceſſitatem gratiae auxiliantis ad actus, non utcumque eliciendos, ſed *prout oportet ad ſalutem*; qua quidem adjectione denotatur ejus neceſſitas, non ad ſubſtantiam, ſed ad modum actus.

201 ℞. *N. Adſ.* Eſt porro natura nimium imbecilla & impotens ad actum quemlibet ſalutarem, qui propterea nequit eſſe in ſubſtantia naturalis. Ad 1. prob: alii quoque veterum contra tenuerunt. Neque vero totuplex illa modi explicatio ſatis eſt ad ſupernaturalitatem abſolutam actus ſalutaris. Videlicet nec actio producens actum, quum gratia auxilians non provideatur naturae rationali propter actionem, ſed propter actum; nec facilitas qua actus elicitur, ad quam nempe habitus naturales adquiſiti ſatis eſſent; nec intenſio, quum hac abſente ſupernus actus conſiſtere potis ſit; nec ratio demum meriti, hoc etenim rem in ſubſtantia ſupernam ſibi identicam poſtulat. Thomas autem ut ſibi conſtans dicatur, conciliandus videtur cum iis, quae alias pro Adſerto noſtro perſcripſit (*f*).

203 Ad 2. *N. A.* & prob. Ille quippe ſtatus antecedentem naturae impotentiam non immutavit, atque adeo nec auxilii in ſubſtantia ſuperni exigentiam ad operandum ſalutariter (*g*). Ad 3: CC. & PP. additamento illo ſolum oſtendunt, eos tum verba facere de actibus ſimpliciter ſupernis, non autem de aliis nude naturalibus, pro quibus etiamſi idem objectum formale reſpiciant, fruſtra exigas gratiae ſupernae auxilium (*h*). Obj.

(*b*) Ep. ad Gallos c. 6.

(*c*) l. 4. de fide c. 21.

(*d*) Cum *Suar.* de fid. d. 6. ſ. 7. n. 14. & alias, *Bannez.* in 2. 2. q. 4. ar. 5. dub. 2. *Vaz.* in l. 1. 2. d. 53. c. 4. & alibi, *Valent.* in 1. 2. d. 5. q. 1. pun. 2. contra alios ap. & cum *Rip.* d. 50. n. 3. ſqq.

(*e*) De verit. q. 24. a. 14. O.

(*f*) P. 2. 2. q. 24. a. 2. & 1. 2. q. 109. a. 3. O & ad 1. & 3.

(*g*) Conf. *Aug.* l. de corrept. & grat. c. 11. 12. & civ. l. 12. c. 2. 9. tum proſcriptas a *Pio* V. & *Greg.* XIII. Baii theſes 24. 25. & 27.

(*h*) Recolendi citt. *Con.* d. 4. dub. 3. & *Rip.* d. 44. ſ. 2. & 8.

Digitized by Google

204 Obj. *ſecundo* contra IV. Adſ. Actus ſupernus de linea voluntatis vitiari poteſt. Nam 1.° PP. ſaepè, graviterque declamant ne eliciamus actus caritatis, miſericordiae &c. ex aliquo pravo fine, e. c. vanitatis aut proprii commodi temporanei: putant ergo actus ab eo ſiniſtro fine poſſe prodire ac ſaltem extrinſece deturpari. 2.° actus miſericordiae e. c. ac intentio inanis gloriae objecta contradictoria non habent; immo intentio haec conducere poteſt ad illum actum, quem proinde poteſt voluntas emittere, divino adſiſta auxilio. 3.° poteſt quis ex vanitate veniali ſe diſponere per adtritionem ſupernam ad abſolutionem ſacramentalem, quam dubio procul excipiet.

205 ℟. *N. Adſ.* Ad 1. prob: declamant PP adverſum eos actus, quod ex pravo fine improbi ſint; quin uſpiam innuant eſſe aliunde ſupernos. Ad 2: objecta miſericordiae atque inanis gloriae componi ſimul nequeunt comparate ad eundem actum ſupernum, ad quem ſubinde repugnat parari a Deo ſupernum auxilium. Ad 3. *N. A.* Poteſt quis elicere adtritionem ſupernam ex imperio, non quidem intentionis pravae; ſed alterius actus ſubſequuti moraliter boni, independenter omnino ab improba intentione. Ut ſummum ſi haec intentio perſeveraret, comitaretur plane adtritionem ſupernam, non autem in eamdem influeret (*i*) (§). L I-

(*i*) Conſulendus *Vazq.* in 1. 2. t. 1. d. 53. c. 4.

O B S E R V A T I O.

(§) Ergo iis pro inſtituto noſtro expedita nobis ſunt potiſſima generatim capita diſciplinam de re ſupernaturali ſpectantia, quorum nempe captu, intelligentia, tractatione nihil, me judice, dignius, utilius, opportunius, immo & magis neceſſarium Theologo; quippe qui diſciplinam eacolit, quae ex munere ſuo primario de Deo Authore superno eſt, ac de rebus ceteris quibuſque ſupernis, quae in quaeſtionem congruam cadere poſſunt. Idcirco mihi plane audiendus eſſet qui Diſſertationem hanc prooemii loco praefixam ceteris, quae ad uſque finem Operis acturae ſigillatim ſunt de materiis ſupernis, alterius Prolegomeni loco, Theologiae univerſae praemittendam duceret.

Ecquis enim non videat priores quoque tractatus omnes, quos hucuſque interpretati ſumus, paſſim eventilare quaeſtiones, aut de divinis myſteriis, e. c. de Trinitate ac peccato originis; aut de miraculis, & vaticiniis olim complendis, e. c. de Judicio publico, & reſurrectione communi; aut de revelationibus Prophetarum & Apoſtolorum e. c. circa praemia vel ſupplicia aeterna; aut de ſacris actibus interioribus, e. c. de beatitudine formali; aut de aliis rebus ſupernis id genus? Haec autem omnia porro aegre intelligas ac vindices abſque ſcitis prooemialibus, quae Diſſertatio haec praeſtat, de exſiſtentia, notione, dotibus rei ſupernaturalis cum generatim, tum particulatim uſurpatae.

Jam vero priora hujuſce Libri capita non modo dogmatice, ut alias ferme ubique, ac partim ſcholaſtice, ſed etiam polemice pertractavimus, ea quippe pro re nata occurrerunt, viro cuiquam Theologo vindicanda, quae hac tempeſtate miſera Deiſtis, aliiſque male feriatis hominibus per ſummam audaciam & impudentiam in controverſiam revocantur. Quis autem religioni non duxerit eos hoſtes non modo iniquos demonſtrare, ſed etiam inermes?

Poſtremum vero Caput, ceteris quidem ſubtilius ac difficilius, intentum utique explicandis generatim interioribus animi virtutibus & actibus, qui ſe ſe nuſquam foras exferunt, ſcholaſtice more noſtro digeſſimus, duce ut plurimum *Ripalda*, viro ſummo, ac de iis Scriptore praeſtantiſſimo; ea conſulto ſeligentes, quae hac in materia Theologiae ſtudioſo utiliora putavimus, ac pene neceſſaria. Scholaſticis et vero, e.c. Magiſtro, Alenſi, Bonaventurae, Thomae debet orthodoxa religio adcuratiorem, illuſtrioremque intelligentiam atque eruditionem ſuper hac omnium nobiliſſima ſupernarum rerum ſerie.

Digitized by Google

LIBER SECUNDUS

de utraque Gratia.

206 Videlicet de Auxiliante & Sanctificante ſub initium Libri praeindicatis. De utraque heic, praetermiſſis aliis de voce *Gratia* adceptionibus minus neceſſariis. (*k*) itemque bene multis, quae de gratia praeſertim auxiliante Theologi de Schola ardenter olim diſputabant; quae nempe hodieque non memorantur ac ferme obſoleta jacent.

CAPUT PRIMUM

de Gratia Auxiliante.

PROLUSIO POLEMICA HISTORICO-CRITICA

De Erronibus in Gratiam Auxiliantem.

HISTORIA POLEMICA.

207 Permultis plane, variiſque modis in dogmata ſacroſancta de Gratia Auxiliante homines vel ignoratione, vel pervicacia inſipientes peccarunt. Nimirum, ut mittamus veteres illos Philoſophos, qui luce fidei orbati (*l*) hominem ad optima quaeque capeſſenda ſibi ſufficere, laudemque ex ingenita virtute partam totam hominis eſſe, nec a diis ſuis ullatenus derivari (quo ſane poſterioribus Erronibus quadantenus praeluſiſſe dixeris) contenderunt,

Ex variis hominum claſſibus

I. *Gentiles* quidam Romani nimis praefidenter jactarunt, gentibus deberi juſtitiam & ſalutem, non autem propter gratiam Chriſti, immo potius propter philoſophiam ſuam, virtuteſque morales.

II. *Judaei* quidam itidem Romani contra venditarunt, ſalutem ipſis deberi propter opera legis, & quod eſſent Abrahae poſteri, queis nempe Meſſias una cum ſalute promiſſus erat; adeo ut ſi eam gentes obtinere vellent, circumcidi deberent, & conſtitui Judaei proſelyti.

III. *Judaei alii* ad fidem chriſtianam converſi Neophytos Galatas ad Judaiſmum perducere conabantur, eis falſo obtendentes Chriſti gratiam abſque obſervatione legis Moſaicae ad ſalutem imparem eſſe (*). IV. *Prae-*

(*k*) Eas vide ſis ap. *Suar.* de grat. l. 1. proleg. 3. & *Ripald.* de ente ſup. l. 5. d. 101.

(*l*) Ap. *Tulli.* l. 3. de nat. deor.

ADNOTATIO.

(*) Conſtant porro errores hucuſque producti ex *Act.* 15. 1. ſqq. & 21. 20. ſqq. ex epiſt. ad *Rom.* 2. 13. ſqq. & ſaepius, ex epiſt. ad *Galat.* 2. 4. & alias. Eorum meminerunt *Tertull.* l. contra Judae. ſub init. *Hieron.* in praefat. in epiſt. ad Galat. *Auguſt.* epiſt. olim 95. & ſerm. 13. de verb. Apoſt. c. 4. & in expoſitione inchoata epiſtolae ad Rom. ſub init. Errones autem quos tertio loco poſuimus, *Cerintho* omnium duce, *ſuperius* jam notavimus ad T. III. p. 209.

Hos et vero ſtrenue revinxit *Paullus* in ca-

IV. *Praeformatores Pelagianiſmi*, uti vulgo feruntur: nimirum *Origenes*, Pelagiani erroris princeps dictus (*m*) incuſatur quod nimio plus tribuerit legi naturae, & quae ſuperno Dei auxilio debentur in generale tranſcripſerit auxilium: tum quod docuerit, quidquid gratiae nobis largitur Deus, id totum noſtrae libertatis arbitrio adceptum eſſe referendum; praeterea quod nullam axcitantem, aut gratis datam admittat gratiam; quin immo illam unam quandoque agnoſcat gratiam, quae ſit humanae voluntatis pediſſequa, & ad ejuſdem nutum compoſita, nec non pro meritis a Deo in nos erogata (*).

Nonnulli deinde in cenſum Origeniſtarum relati ab cit. *Hieron.* ut puta *Evagrius* Ponticus Iberita (*n*). *Ammonius*, *Euſebius*, *Or*, *Euthimius*, *Iſidorus*; qui nempe docuerunt (*o*) ἀπάθειαν ϗ ἀναμαρτησίαν, impaſſibilitatem & impeccantiam, hoc eſt hominem ſolis naturae viribus efficere poſſe, ut ſine peccato ſit. Et iis quidem adnectitur *Jovinianus*, alias notatus (*p*) quatenus effutiit, *eos qui fuerint*

eadem apiſt. ad Galat. ubi nempe praeter alia probat ex inſtituto, nos minime ax operibus legis juſtificari, ſed ex fide & gratia Chriſti; quoniam ceteroqui Chriſtus legem abolens eſſet peccati miniſter: tum quia lex ipſa ſe ſe in Chriſto deſinere profitetur: demum quia alias mortem gratis obiiſſet Chriſtus.

Ceteros praeterea Errores primum adductus *Paullus* idem edocet, acriterque confutat in cit. epiſt. ad Roman. ubi demonſtrat, praeſertim ad quinque priora capita, ſingulis quibuſque tam Judaeis, quam Gentilibus gratiam ſupernam neceſſariam eſſe, atque a Domino diſpenſari, hancqua gratiam pee Meſſiam gratis promiſſum collatam plane gratuitam eſſa, nulliſque praecedentibus meritis erogari; nec anim alio pacto gratia eſſat ant dici poſſet.

Hoc quidem argumentum in adverſarios gratiae Chriſti ediſſerit Paull. & convincit in hac polemico-ethica epiſtola; idemque retractat in alia ad Galatas miſſa; quin immo in hac eadem epitomen epiſtolae ad Roman. concinnaſſe viſus eſt.

Nec inſcite quidem pleriqua putarunt, & ex notatis erroribus ceteros, qui poſtmodum inventi ſunt, ortum duxiſſe, & eos pariter quoslibet ſufficienter confutari ex iis epiſtolis, quae primam Apoſtolo occaſionem obtulerunt ad gratiam Dei praedicandam. Conf. *Suar.* t. 1. de grat. proleg. 5. c. 1. *Scip.* Maffej. hiſt. theolog. de grat. l. 2. 3. ſacri *Interpretes* in utramque Paulli epiſtolam.

(*m*) Ap. *Hieron.* epiſt. 133. ad Cteſiph. adverſ. Palag.

ADNOTATIO.

(*) HAec quidem pleriſque colligi videntur ex ejuſdem Orig. philocal. c. 2. tr. de princip. l. 3. c. 2. comment. in epiſt. ad Rom. & ex aliis locis. Heinc itaque reum volunt Origenem *Thom.* contra gent. l. 3. c. 89. *Janſen. Ipren.* de haer. pelag. l. 6. c. 13. ſqq. *Noriſ.* haer. pel. l. 1. c. 1. alias, *Nat. Alex.* ad ſec. 111. diſſ. 16. ar. 3. *Berti* l. 14. c. 1. ac in diſſertationib. in ſec. v. diſſ. 1. c. 2. ſqq. Nihilo ſecius Adamantium defendunt alii cum *Halloixio* in Orig. defenſo, *Raynau.* in apol. pro Valeriano Cemelienſi c. 9. *Boſſueto* in defenſ. tradit. PP. l. 8. c. 28. & l. 11. c. 19. ſq. & l. 12. 2. 27. ſq.

Conſulendi vero hanc in cauſam *Garner.* diſſ. 8. in Mar. Mercat. c. 6. *Huet.* in Origenian. l. 2. q. 7. §. 10. ac 12. ſqq *Ceillier* de AA. eccl. t. 2. c. 38. n. 13. *Ballerin.* obſervat. in l. 1. hiſt. pelag. Card. Noriſii c. 1.

(*n*) Hic *Vallarſio* in ejus edit. oper. S. Hieron. *Iberipolita* dicitue.

(*o*) Ap. cit. *Hieron.* conſentiuntque nuperi Hiſtoriographi Pelagianiſmi cum *J. Ger. Voſſio* l. 1. c. 3. p. m. 7.

(*p*) Ab *Hieron.* praefat. in dial. adverſ. Pelag.

Digitized by Google

rint baptizati a diabolo non poſſe ſubverti. (q) (*) Prae-

(q) Errorem hunc enarrat & convellit idem *Hieron.* l. 2. adverſ. Jovinianum.

A D N O T A T I O.

(*) EN tibi famoſum illud placitum, quod *Hieron.* Authorem in cit. epiſt. ad Cteſiph. n. 1. & in *Hierem.* l. 4. in praefat., Pythagoras & Zeno primum invexerant, atque deinceps innovarunt Origenes, Origeniſtae, ac Pelagiani. Et illud quidem tanuiſſe Zenonam eum Schola ſua Stoica, certum omnino eſt, ſi audiantur ejus de philoſophia morali ſcita ap. *Epictet.* anchir. c. 1. ſq. & *Arrian.* l. 1. diſſ. 1. & l. 3. diſſ. 24. Quod autem Pythagoras idem probaverit, non ita ex aliis indubiis mihi documentis liquet. Nec mirum quidem; perpauca namque noſtra aetate reſtant de rebus & doctrina Pythagorae teſtimonia; quod & doluiſſe video Cl. V. *Brucker.* hiſt. crit. Phil. t. 1. p. 1039. §. 16.

De Origena deinceps pleriſque ejuſdem defenſorum aut negatur, aut in dubium vertitur. At de Origeniſtis tamen & Pelagianis, quorum placita ſtrenuiſſimo eorum maſtygi Hieronymo procul dubio exploratiſſima erant, unum hujus teſtimonium dubitare non ſinit. Quin etiam, quod Pelagianos ſpectat, ex eorum doctrina Hieronymo conſentit *Auguſt.* l. de nat. & grat. n. 77. & contra Julian. l. 2. n. 23. & l. 6. n. 40. & ſaepius.

Docuerunt itaque praefati Origeniſtae Stoicorum impeccantiam & impaſſibilitatem, quod videlicet ea ſit libero arbitrio vis, ut meditatione & aſſidua exercitatione virtutum concupiſcentiam, omneſque paſſiones exſtirpare funditus de mente poſſit, adeo ut homo deinceps nulli uſquam vitio aut crimini ſit obnoxius.

Quoniam, ajebant Stoici, igniculi Divinitatis in homine ſunt, immo pars aliqua Dei animus eſt. Quae plane fundamentalis horum ſententia ſatis ſuperque conſtare cuiquam poteſt ex *Tullio* diſput. Tuſcul. l. 1. *Laert.* vit. Philoſ. in Zenone, *Seneca* ep. 31. *Macrob.* in ſom. Scip. l. 2. *Horat.* l. 2. ſat. 2. Nec alia quidem Pelagianis, aut ſaltem Coeleſtio ſententia fuit ex *Auguſt.* l. de geſt. Pelag. n. 42. Vide iſtorum haereſeos fontes.

Quid tum vero? inquies: & nos eandem apathian admiſimus, pluribuſque *ſupra* comprobavimus in Tom. III. c. IV. a p. 197. ubi de ſecunda liberi arbitrii facultate ad actus eliciendos diſputavimus, huic utique vim adſerentes ad actus quoslibet moraliter honeſtos, quomodocumque difficiles & heroicos eliciendos; haec autem abſque praedicta apathia conſiſtere poſſe quis dixerit?

Caeterum quantum ſolis ortus ab occaſu diſtat, haud minus ſententia noſtra ab ea Origeniſtarum, & Pelagianorum diſcrepat apathia. Hanc quippe iſti re animo, ſeorſim a ſuperno quovis auxilio, inſiſtentem volunt, tantoque meriti fulgore praeditam, ut ſe ſola natura ſatis ſit ad ſalutem, vitamque beatam obtinendam; quocirca eos in eodem Tomo p. 18. inter *Adulatores* liberi arbitrii, Auguſtini authoritate freti, merito recenſuimus.

Illam nos tamen facultatem libero arbitrio adſcripſimus ceu phyſice duntaxat poſſibilem, moraliter vero, ſi divinae gratiae adiutorium abſit, plane impoſſibilem. Quin etiam vim eandem mere naturalem libero arbitrio nobis tributam nihil omnino ad ſalutem conferre ibidem adſerto duplici conſtituimus p. 201. ſqq. idemque aliis vocibus hoc in Tomo confirmavimus ad p. 70. Nulla ergo conventio lucis noſtrae cum Belial Pelagianorum. Conſ. cit. *Maffei.* l. 7.

Hinc itaque nec hilum quidem me movent inconditi clamores illi de perpetuo atque palmari Pelagianiſmo Romanenſium Scholaſticorum, ac prae primis Jeſuitarum, quos voce & calamo paſſim ebuccinant Proteſtantes cum *Voſſ.* in hiſt. Pelag. *VValch.* miſc. ſacr. de Pelagianiſmo ante Pelagium. *Buddeo* in comment. hiſt. theolog. de Pelagianiſmo in eccleſia Romana triumphante, ac in inſtit. theol. dogm. l. 1. c. 1. §. 53. p. 70. & alibi ſaepius.

Ii ſiquidem vel ſua hallucinantur in expoſitione doctrinae noſtratum Scholaſticorum, quae nihil porro, Pelagianorum more, ſoli naturae tribuit, quod conferat ad ſalutem, vel ad ordinem rerum ſupernaturalium, aut ſpiritualium (ut illi loquuntur) pertineat; aut potius doctrinam noſtram probe intelligentes, fucum temere faciunt imperitis, quo nobis ceu Pelagianis invidiam conflent, ipſiſque tutior aperiatur via ad propugnandum immane illud paradoxon de exſtinctione liberi arbitrii ad actiones ſpirituales Deo gratas poſt lapſum Adae; quod plane haud nimium abludit ab ſcitis Manichaeorum, Priſcillianiſtarum, aliarumque id genus peſtium. At haec miſſa faciamus modo, ne in pugnam acriorem cum hoſtibus alias ſatis urbanis deſcendamus.

Praeterea *Theodorus* ille Mopſueſtenus Antiſtes, alias notatus, vir cetera literatiſſimus, ac dum in vivis eſſet bonae famae apud viros etiam ſanctiſſimos, docuiſſe perhibetur quod potis ſit homo ſolis naturae viribus ſupernaturalem quamlibet dignitatem comparare. Fertur enim jactaſſe blaſphemum illud paradoxon, *Non invideo Chriſto, quod factus eſt Deus, quoniam & ego, ſi volo, poſſum fieri ſecundum illum* (r). Illis autem temporibus *τὸ ego, ſi volo, poſſum* idem omnino ſonabat, ac *fieri poſſe liberi arbitrii viribus* (s).

Primus denique Pelagii magiſter ac ſeductor *Rufinus* (t) placitis pelagianis Gratiae auxiliatricis neceſſitati adverſis praeluſiſſe colligitur ex ejus in libr. Periarchon Origenis commentariis, ubi haud ſemel quidem, origenianis etiam textibus quandoque interpolatis, de ſupernis Gratiae auxiliis minus digne diſſerere deprehenditur. Sane Rufinum hujuſce antidogmatis reum voluit *Hieron.* (u) cui & recentiores eruditi vulgo conſentiunt (x).

V. *Pelagiani*, quorum Author famoſus vulgo declamatur *Pelagius*, in ſcenam ſaepe productus, ac praecipui adſeclae, & propugnatores *Coeleſtius* monachus, *Julianus* Epiſcopus Eclanenſis, *Annianus* Celedenſis diaconus apud Italos, amanuenſis Pelagii (y). Eo naturae vires extulerunt, ut Gratiae auxiliantis ad opera ſalutaria neceſſitatem prorſus everterint: nec ipſi quidquam adſcripſerint, ac aliquam quomodolibet congruitatem. Annon peſtilentiſſime inimica Chriſti gratiae monſtra id genus jure dixeris? (*)

(r) Objectum illud eſt in *C. Chalcedon.* act. 10.

(s) Adeundus *Garner.* cit. diſſ. 1. de primis eurh. & defenſ. haer. Pelag. c. 2.

(t) Is ille Rufinus eſt, quem ſupra memoravimus ad Tom. III. p. 332. Ibi dicta recolere ne pigeat.

(u) In epiſt. cit. ad Cteſ. & comment. ſup. Hierem. in praefat. ad l. 4

(x) Cum laud. *Garner.* diſſ. 7. c. 6. §. 1. *Huet.* in Origenian. l. 2. q. 7. n. 10 & 14. *Bertio* l. 14. Theol. c. 1. quos conſule ſis.

(y) Horum natales, patrias, & pleraque fata adcurate, more ſuo perſequitur ex probatis documentis *Aeticotus* S. J. in ſum. auguſtin. par. 4. in praefat. a n. 1. Nonnihil & nos de iiſdem indicavimus *ſupra* ad Tom. III. a p. 331. ubi de Protoparentibus Pelagianiſmi quod culpam originis ſpectat.

ADNOTATIO.

(*) Porro ſub IV. priora ſecula ut impium de Fato placitum, apud ethnicos Fataliſtas, Phariſaeos, ac pleroſque Haereticorum commune Patres noſtri disjicerent, & libertatem hominis ſartam tectam demonſtrarent, argumenta minime petebant a divina revelatione, ſeu gratia Chriſti ſupera, ſed iis omnino praetermiſſis, ad eas provocabant dotes, quibus pollet & potis eſt natura humana ad quodlibet vitium & crimen fugiendum aut ſubjugandum.

Quum vero Catechumeni aut Fideles in rebus ſacris inſtituendi eſſent, tum ore aperto diſſerebant de notis chriſtianae religionis, de Scripturis divinis, de magna humanae naturae miſeria, peccato originis vulnerate, de neceſſitate gratiae Chriſti ad agendum ſupernaturaliter, de ſuperne reconciliatione cum Deo ad veniam pro commiſſo crimine impetrandam. Haec liquido conſtant ex iiſdem, qui ſuperſunt, commentariis Patrum, & polemicis, & biblicis, & moralibus, & catecheticis. Copioſe ex iis teſtimonia mox laudabimus ubi de exiſtentia gratiae auxiliantis.

Licet autem Patres & homini libertatem integram, & neceſſitatem gratiae ad actus ſalutares adſeruerint, nequit tamen negari

Porro errores alios Pelagianiſmi gratiam auxiliantem ſpectantes, & eos quidem certos ac indubios, ex hoc paradoxo tanquam ex fonte putidiſſimo ſponte ſua profluentes *ſupra* percurrimus (z) ubi egimus ex inſtituto de *Adulatoribus* liberi arbitrii, quos lepide, meritoque dixit *Auguſt.* (a) *non defenſores, ſed inflatores & praecipitatores liberi arbitrii*. Eos recole & adde Animadverſiones, quas explicationis aliquanto uberioris gratia ſubnectimus (*).

VI. *Se-*

gari eos ita quandoque diſſeruiſſe, ut heic totum libero arbitrio, ſecluſa gratia, & totum illeic gratiae victrici, qualibet liberi arbitrii facultate exploſa, tribuere viſi ſint: prae primis Graeci ubi aut ſetam Manichaeorum, Ethnicorumque confutabant, aut maximam naturae peccato corruptae imbecillitatem ad bonum coram populo promovebant.

Jam vero Seculo v. ineunte *Pelagius* primus omnium aperto, & pervicaci mente, vi naturae, quam incorruptam jactitabat, ultra modum commendata, neceſſitatem gratiae repudiavit: ſibi utique blanditus, Rufino duce, hujuſmodi paradoxon ex ſcriptis graecorum Patrum liquido, ſancteque depromſiſſe.

Ardentis plane ingenii & indolis vir, modumque vitium inter & virtutem tenere neſciens, vitae auſterioris & perfectiſſimae, quam palam profitebatur, adſeclas perfrequentibus ac vehementiſſimis adhortationibus quaeritabat. Paſſim tamen ejus auditores propoſitam perfectionis ſuae imitationem negligebant & ardenter excuſabant; obtendentes utique manifeſtiſſimam naturae corruptionem & imbecillitatem ad perſequendum bonum; tum quod donum coeleſte illius quam urgebat, imitationis a Deo bonorum omnium authore ipſis non eſſet datum.

Hinc animatum zelo, non ſecundum ſcientiam ardens Pelagius, in eam deſcendit ſententiam ſibi mordicus propugnandam, ut rejectis Scripturis, & divinis Eccleſiae traditionibus, oſtenderet, naturam adamitica labe infectam non eſſe, immo tantae illam ingenitae facultatis eſſe, ut nullius interventu ſuperni auxilii, ſummam in humanis perfectionem, immo & beatitatem ſupernam pertingere poſſit.

Haec prima mali labes. Hoc barathrum quod homunculum hunc ſibi relictum, obſtinateque praeſidentem ſubmergere parabat. Haec, pluraque diſcas ex Pelagiano-Maſtyge *Auguſt.* de peccat. mer. l. 2. c. 16. & ep. 89. & ſparſim in libr. de nat. & grat. ac de lib. arb. & alias ubi *Pelagium* nominatim inſectatur.

Quod autem ſanctum de neceſſitate gratiae auxiliatricis dogma, in Epiſtolis ad Romanos & Galat. ab Apoſtolo definitum & expoſitum, ante Pelagium ſine lite obtinuerit in Eccleſia, haec plane teſtatiſſimum faciunt. Quia nempe primum Patres e ſingulis quibuſque Seculis mox producendi illud ceu vulgo certum atque indubitatum literis tradiderunt. Deinde nullum ſub illis aetatibus reperias haereticum gratiae inimicum, & Patrem qui eam polemice vindicaverit nullum. Vix denique Pelagius propalam adverſus gratiam inſurrexit, cum Eccleſia univerſa tanquam ſceleſtum haereticum proſcripſit.

Pelagius itaque (qui huic Adnotationi ſcopus eſt) primus omnium fuit haereticus publicus, impiuſque Gratiae auxiliantis hoſtis.

(z) Ad Tom. III. p. 181.

(a) L. de grat. & lib. arb. c. 14.

ADNOTATIONES.

(*) I. POtiſſima haec fuerunt Pelagianiſmi fundamenta. 1.° Non eſt liberum arbitrium, ſi indiget auxilio Dei, quoniam propriam voluntatem habet unuſquiſque facere aliquid aut non facere. 2.° gratia Dei ſecundum merita noſtra datur, propterea & ipſa gratia in hominis eſt poſita voluntate, ſive dignus fiat, ſive indignus. 3.° Dei gratia & adjutorium non ad ſingulos actus datur, ſed in libero arbitrio eſt, & in lege atque doctrina exteriori. 4.° victoria noſtra ex Dei adjutorio non eſt, ſed ex libero arbitrio. 5.° ex illo quod ait Petrus, *nos divinae eſſe conſortes naturae*, conſequens fit, ut ita poſſit eſſe anima ſine peccato, quemadmodum Deus. 6.° non datur poenitentibus venia ſecundum gratiam & miſericordiam Dei, ſed ſecundum meritum & laborem eorum, qui per poenitentiam digni fuerint miſericordia,

Haec

VI. *Semipelagiani*, ſic dicti quod nonnihil de Pelagianiſmo inculpate retinerent, reliqua ſancte rejicerent, ſub an. circ. 424. in Afri-

Haec quidem omnia docuit Pelagius ſub exordio ſuae haereſeos, eiſque ne anathemate confoderetur, ſubdole anathema dixit in Synodo Dioſpolitana Paleſtinae (Errores una cum proſcriptione Patrum & revocationa Pelagii habemus in Actis Synodi Dioſpolit. & in lib. Auguſt. de geſtis Pelag. contra adverſar. gratiae Chriſti, qui diu latuerat, & fertur inventus an. 1629. in biblioth Abbatiae S. Barthol. Canonicor. Regul. in dioeceſi Feſolana: eum ex apographo ſingulari integrum tradidit, notiſque illuſtravit *Suarez*. de grat. t. 1. proleg. 6. poſt cap. 7.) deinceps vero mordicus ſubſtinenda reſumſit. Nec ab ais quidem plurimum deſciverunt ejus adſeclaa, *Coeleſtio* duce, tametſi ab Hiaronymo & Auguſtino valide confutati & ab Eccleſia ſeveriſſime proſcripti. Ex iis autem ſatis obvia cuique ſunt immania, quae adverſus gratiam in negotio ſalutis exurgunt paradoxa. Conſulendus cit. *Suar*. proleg. 5. c. 2. n. 4. ſqq. ac *Th. Lemos* in panopl. grat. t. 1. iſag. tr. 1. c. 3. & 6.

II. Pelagius, ejuſque ſectatores inter ardentes, quibus a Catholicis exagitabantur pugnas primum gratiam aliquam adoptarunt at fuco tamen, & cavillis nomine gratiaa abutentes; eo nimirum intelligantes naturala donum libertatis abſque praecedentibus meritis homini datum, ex *Auguſt.* de haereſ. c. 88. & ſaepe alibi, & ex *Hieron*. epiſt. olim 139. tum Legem divinam revelatam, quae eſt veluti lucerna viam oſtendens; nec raro Chriſti doctrinam & exempla, quibus ad bene agendum ſummopere permovemur; & quandoque itidem remiſſionem peccatorum. Hacc eruimus ex *Aug* de grat. Chr. capp. 2. 7. 10. 11. 37. & epiſt. olim 94. ſq. ac l. 4. ad Bonif. c. 5. tum ex *C. Milev*. can. 3.

Sed enim iidem veritatis hoſtes diſputationum decorſu aliquam veri nominis gratiam admittere viſi ſunt, qua nempe mens ad bonum perficiendum illuſtratur, ac torpens infirmaque voluntas excitatur atque ſubconditur, nec ulterius gratiam mere ſufficientem poſthac abnuiſſe reperiuntur. Ita quidem pletique Scholaſticorum contendunt, effatis aliquot Auguſtini freti, poſt cit. *Lemoſum* tr. 1. c. 6. 9. & alias, ac *Didac. Alvarez* in ſumma operis de aux. div. grat. l. 1. c. 1. aliis autem non omnus Auguſtino fretis acerrime refragantibus, poſt *Leſſium* lib. de effic. grat. c. 17. *Suar*. cit. proleg. 5. c. 3. a n. 7. *Bellarm*. in recognit. l. 1. c. 13. de grat. & lib. arb. Ut ut vero ſit de lite ſcholaſtica, quae hiſtoriam noſtram polemicam minime ſpectat, omnibus tamen exploratum eſt, *Auguſtino* teſte de haereſ. c. 88. in l. de grat. Chr. capp. 26. 27 29. 31. & l. de grat. & lib. arb. c. 14. quam libet gratiam tum ſubdolis Palagianis probatam, apud eos gratuitam non eſſa, ſed naturaa meritis retribui; nec illam inſuper homini conferri ut neceſſariam, ſed ut modo utilem ac ſuperabundantem ad exſequutionem operis ſalutaris. Quo quidem palam oſtenderunt a potiſſimis inventae haereſeos fundamentis deſciviſſe nuſquam.

III. Diſputatur ardenter inter Theologos, quaenam illa fuerit gratia, de qua inter Auguſtinum Eccleſiae partes agentem & Pelagianos tam diuturna exarſit contentio? *Janſen.* Iprenſis (ut alia Theologorum de Schola ſenſa conſulto praeteream) Hiſt. de haer. pelag. & ſemip. l. 5. c. 11. 14. & alias paſſim pertendit, gratiam illam Pelagianis repudiatam, & Auguſtino defenſam, eſſe voluntatis & actionis gratiam, hoc aſt efficacem, quae nempe invicta, inſuperabili atque indeclinabili virtute ſua voluntatem ad agendum cogit, quam utique neceſſario adplicat atque determinat, hoc eſt neceſſitat, quin ei voluntas poſſit reſiſtere. Et haec quidem univerſi ſyſtematis Janſeniani baſis aſt, & commentarii, quem Iprenſis praenotavit *Auguſtinus*. unicus veluti ſcopus & finis.

Haec autem opinio non niſi putida & intoleranda haereſis eſt, & baſis inaedificando ſyſtemati haeretico janſaniano excogitata ſummoque (ſed evanido) ſtudio perpolita. Vide hominis audaciam & inſolentiam, qui veritus non ſit & Auguſtino, & Eccleſiae univerſae tantam adpingere calumniam. Adverſus hoc immane paradoxon plura *Tournel.* proxime cit.

Thomaſſinus inſuper in comment. de gratia, quem laudavit *Tournel*. de grat. Chr. q. 3. ubi hoc argumentum pertractat, cenſuit multiſque probare adgreſſus eſt, potiſſimam Auguſtino cum Pelagianis litam exarſiſſa ſuper gratia ſanctificante ac permanente, non autem ſuper auxiliatrice ac tranſeunte.

Sed vulgo tamen rejicitur ceu nimium a vero abludens, ut ſatis ſuperque produnt diſ-

Digitized by Google

Africa & Galliis exorti, pro virili defendebant, initium ſalutis a nobis eſſe, videlicet fidem & bonam voluntatem ſalutariter operandi ex natura ſola provenire, operationem vero ſalutarem, ejuſque progreſſum & perfectionem ex gratia auxiliante (*b*). *Ticbonius* quidam Donatiſta primus eſt, ni fallor, inter Africanos author hujuſce placiti, quo ſumma ſenſuum factionis continetur (*c*) (*).

VII. *Prae-*

diſputetiones utrinque Pelagienos inter, & Orthodoxos agitetae, quas hodieque literis mandetas habemus. Claro Authori pauci adhaeſerunt cum *Du Hamelio* tr. de gret. Salvet. l. 2. c. e. concl. 2. Eumque ſigillatim conſutarunt praecitati *Tournel* & *Gazzan.*

IV. Ceute nobis hac in materia procedendum. Quippe haud erroneum vel haereticum cenſendum eſt quidquid Pelagiani aut ſcribendo aut diſputendo adfirmarunt; nec enim ſingula haereticorum effata ſunt haeretice, quod interdum monuimus; quin immo cunctis haereticis moris eſt falſe miſcera vatis, miſcendoque perturbare omnia, quo quidem ſecurius inceutis virus queſi melle circumlitum propinent. Auguſtino creda ajenti l.e. qq. evang. q. 40. *nulla falſa doctrina eſt, quae non aliqua vera intermiſceat.*

Nec deinde quidquid Hieronymus, Auguſtinus, Marius Mercetor, aliique Patres veteres adverſum eoſdem Novarores ſcriptis ſignetum reliquerunt, fide divina tanctum eſt, adeo ut oppoſitum ſit heereticum aut erroneum. Petres etenim haud raro privatis ſuis opinionibus, momentis dontaxat probebilibus, atque humanis interdum rationibus, necnon quibuſque mediis quae oppugnando errori conferre arbitrabentur, uſi ſunt.

Quin etiam iidem non ſemel generatim Patres ad extremum alterum errori quem perſtringebant oppoſitum nonnihil humenitus deflexiſſe viſi ſunt, quemadmodum de ipſis univerſim pronuntievit *Taraſius* in Synodo Nic. II. act. 6. ac de pleriſque nominatim nos ſparſim oſtendimus in Proluſionibus. Ex iis igitur, quae Auguſtinus, ceterique Patres adverſum Pelegianos, aliosve Acatholicos diſputarunt, ea dontaxat in cenſum dogmatum fidei referenda ſunt tenquam illorum erroribus oppoſita, quae ab Eccleſia univerſa qua talia recipi conſtat. Vide ſis *Suar.* proxime cit. n. 13. & nuperum *Genveſium* in elem. Theol. chr. l. 6. c. 4. §. 17.

V. Cauſſam famoſam Pelegianiſmi ne latius perſequamur, nobis ad graviora feſtinantibus otium fecerunt plurimi recentiores, qui ex ſcriptis veterum hiſtoriam hujus haereſeos accuratius conſignerunt: ut puta *Jo. Ger. Voſſius* hiſt. de controverſiis, ques Pelagius ejuſque reliquiae movarunt, *Uſſerius* in antiquitat. eccleſ. britannicar. *Petav.* dogm. theol. hiſt. Pelag. *Garner.* proxime cit. par. 1. *Noris* hiſt. pelag. in t. 2. oper. edit. Veron. *Nat. Alex.* ad ſec. v. ubi de Pelagianiſmo, *Maffei.* hiſt. theolog. dogmat. & opinion. ex italico latine verſa a Frider. Reiffembergio S. J. l. 7. *Aurelot.* ſumm auguſtin. t. 4. in praefat. de Pelagianis rebus & perſonis: ut taceam Theologos recentiores pene omnes in tractatib. de gret. euxil, quibus primus omnium facem praetulit *Suarezius* cit. t. 1. de grat. prolegom. 6.

(*b*) Hunc alioſque ſectae errores ex teſtimoniis *Hilarii* & *Proſperi* jam praemiſimus ad Tom. III. p. 181. ſq.

(c) Sic enim de eo *Auguſt.* de doctr. chr. l. 3. n. 46. „ Laboravit in ea (haereſi pelegiana) ſolvenda Tichonius bene, ſed non plene. Diſputans enim de fide & operibus, opera dixit nobis a Deo dari merito fidei, ipſam vero fidem ſic eſſe in nobis, ut nobis non ſit a Deo. „

A D N O T A T I O.

(*) ADſtruxit *Janſenius* in hiſt. Pelag. l. 8. c. 6. & ſaepe alias, Semipelagianos gratiam duntaxat efficacem & phyſice praevenientem ab initio fidei & bonae voluntatis excluſiſſe, non autem neceſſitatem gratiae ſufficientis, & moraliter tantum praevenientis atque excitantis: quod nempe putarent, priorem libertati nocere, & inutilem reddere correptionem, non item alteram. Conſentiunt *Macedo* in opuſc. ſup. v. propoſ. Janſ. art. 5. *Contenſon.* theol. l. 8. diſſ. hiſt. 1. & alii, quos ſuppreſſo nomine laudavit *Nat. Alexander* ad ſec. v. c. 3. art. 8. n. 1

Alii vero plerique omnes ſecus omnino contendunt cum *Tournel.* de grat. Chr. q 3. ubi de errore Semipel., primaevos omnes, germanoſque Semipelagianos internae prae-

ve-

VII. *Praeformatores*, aut *Sectatores Semipelagianiſmi* quantum ad caput praecipuum de initio ſalutis a natura ſuborto, compluribus inculpate diſputantes referri ſolent, ſanctimonia & doctrina illuſtres Viri. E. c. ex Patribus graecis *Clemens* Alex. *Gregorius* Naz. *Cyrillus* Alex. *Chryſoſtomus*, *Marcus* Adiceta, *Damaſcenus*: ex latinis *Hilarius*, *Hieronymus*, *Ambroſius*, *Auguſtinus* olim, *Optatus* Ep. Milev. *Adrumetini monachi*, *Caſſianus* una cum ſuis *Coenobitis* & reliquis univerſo *Doctoribus Maſſilienſibus*, *Monachi Lerinenſes*, *Severus Sulpitius* &c: tum ex Theologis de Schola *Thomas*, *Scotus*, *Gabriel*, *Durandus*, *Ricardus*, alii; quatenus nempe docuerint, diſpoſitionem, ſeu praeparationem aliquam ad juſtificationem ex libero hominis arbitrio pendere (*).

VIII. *Praedeſtinatiani* vulgati, praeter alia tenuiſſe feruntur; ita gratiam antecedere liberum arbitrium, ut ante adcipiat homo quam petat, ante inveniat quam quaerat, ante ei aperiatur quam pulſet: tum ad fidem Chriſti nullum adcedere, quin fuerit invitus a Patre tractus (*d*).

IX. *Anonymus*...

venientis gratiae neceſſitatem ad initium fidei conſtantiſſime pernegaſſe. Quibus & nos lubenter ſubſcribimus, freti utique prae primis *Auguſtini* teſtimoniis ex l. de praedeſt. Ss. c. 5. n. 10. & l. de dono perſever. ſparſim, quos nempe vulgavit S. Doctor contra praecipuum Semipelagianorum errorem, internam quamlibet gratiam ad initium ſalutis inficiantem.

At minime tamen argumento movemur, quod vulgo iidem poriſſimum urgere conſueverunt, petitum nempe a prop. IV. Janſenii falſitatis & haereſeos damnata, quae ſic habet. „ Semipelagiani admittebant gratiae interioris praevenientis neceſſitatem ad ſingulos actus, etiam ad initium fidei: & in hoc erant haeretici, quod vellent eam gratiam talem eſſe, cui poſſet humana voluntas reſiſtere vel obtemperare „.

Quid inde tamen? Cenſura pontificia, me judice, primum theſis membrum non ferit, ſed alterum dontaxat. Primum quippe ad nudam pertinet quaeſtionem facti, de quo plane aut verum ſit, aut commentitium, parum aut nihil commodi negotio fidei adcedit. Et complexa quidem quum ſit ac bimembris theſis haec, ut falſa ſit ac haeretica, ſatis eſt alterum falſitate, haereſique ſordere membrum. Pontifex item in proſcriptione theſium, Doctorum opinione, id in eis profligare intendit, quod turpius eſt & adparet. Quid? quod ex reg. Juris in 6. id in obſcuris eligi debet, quod minus eſt. Nec Semipelagiani denique haeretici eſſent, immo vero catholici, ſi ad initium fidei gratiam internam neceſſariam vellent. Janſenius ergo fide peſſima utrumque poſuit membrum, quo manifeſtius adcuſaret haereſeos quamlibet audentem admittere gratiam ſufficientem aut inefficacem, cui reſiſtendae par eſſet voluntas.

ADNOTATIO.

(*) Ex hiſce Doctoribus pene ſinguli ſtrenuos nacti ſunt patronos, & vindices; ac jure quidem optimo; quidquid contra reclament alii, eoſque plerumque in pravum ſenſum interpretantes cum cit. *Voſſio* de haer pelag. & *Walchio* de Pelagianiſmo ante Pelagium. Abundant quidem ejuſmodi vindiciis noſtratas Scriptores, cum hiſtorici & polemici, tum Scholaſtici ubi de erroribus Semipelagianorum ſermonem inſtituunt.

Haec, pluraque cauſſam Semipelagianiſmi ſpectantia, ex inſtituto alias, Deo propitio, diſcutienda atque libranda, modo praetermittimus. Conferri interea poſſunt *Petavius* & *Noriſius* in hiſt. Palag. *Suar.* de grat. t. 1. proleg. 5. c. 5. & 6. *Vazq.* in 1. p. d. 91. c. 8. 9. *Garner.* in Mar. Mercat. ubi de Semipelag. *Neuſſer* in prodromo velitari contra Noriſium, *J. Bapt. Gueſnayus* S. J. in Caſſiano illuſtrato l. 1. c. 61. *Maſſejus* hiſt. theolog. l. 8. *Alticotius* S. J. in ſumma auguſtin. par. 5. in praefat.

(*d*) Conf. *Sirmond.* in Praedeſtinato l. 1. haer. 90 *Lucid.* in libello ad Gallicanos Antiſtites, *Porter* in ſyſtem. decretorum dogm. ad ſec. v. c. 3.

IX. *Anonymi Britanni* ad an. 1368. haec in dioeceſi Oxonienſi praeprimis apud imperitum vulgus diſſeminabant. 1.° gratia juxta communiter ponentes eſt truſſa, eo quod non eſt poſſibile aliquem talem eſſe. 2.° poteſt aliquis ex puris naturalibus vitam aeternam promereri (*e*). Eis item in hoc altero errore conſentientes habes *Zvinglium* & *Melchiorem Hofmannum* (*f*) neque multum diſtaſſe putaveris *Socinianos* (*g*). Hoc illi ſyſtemate neceſſitatem gratiae funditus ſubruere ſatagebant.

X. *Lutherus* haec ſtatuebat in ordine ad Gratiam auxiliantem: 1.° „ homo ſine gratia Dei neceſſario elicit actum difformem & malum (*h*). „ Heinc 2.° „ omne opus legis ſine gratia Dei foris adparet bonum, ſed intus eſt peccatum (*i*). „ 3.° „ nulla eſt diſtinctio inter auxilium efficax & inefficax aut ſufficiens: quid enim eſt vis inefficax, quae auxilio ſufficienti adſcribitur, niſi plano nulla vis? Unice ergo eſt gratia efficax, cui a voluntate reſiſti nequit: & iis quidem omnibus auxilium ſufficiens ad ſalutem deficit, qui non ſunt a maſſa perditionis divina praedeſtinatione diſcreti (*k*). „ Adde in ſententia Lutheri, voluntatem erga auxilium, quo excitatur, mere paſſive ſe habere recipiendo auxilium, minime active agendo & illi cooperando (*l*). 4.° „ Judaeis minime conceſſa eſt gratia ſufficiens ut lex obſervaretur, adeoque illius obſervantia impoſſibilis fuit: quin immo Dei ſcopus in lege condenda fuit, non ut vitarentur peccata, ſed ut multiplicarentur, eorumque multitudine retunderetur hominum ſuperbia, magiſque agnoſcerent Redemtionis neceſſitatem, quam propterea ardentius expeterent (*m*). „

XI. *Melanchthonici*, alias *Confeſſioniſtae* tenuiſſe dicuntur ex ſententia Melanchthonis, poſſe hominem ſolius naturae viribus ſe ſe ad gratiam recipiendam diſponere (*n*) (*).

XII. *Cal.*

(*e*) Lege *Wilkinſum* in CC. megnee Britanniae & Hibern. t. 3. ad eum an. p. m. 76. & *D' Aggentr.* in collect. nov. judic. ad ipſum an.

(*f*) Ex dictis in Tom. III. p. 182.

(*g*) Recole iſtorum hanc in rem opiniones ap. *Calovium* in ſcriptis anti-ſocinianis parte 2. tomi I ſect. 4. art. 5. controv. 7. ſqq.

(*h*) Haec eſt prop. VII ex iis quae publicatae ſunt an. 1517. a M. Franciſco Gunthero defendendae, Praeſide Martino Luthero.

(i) Eſt ibidem prop. XXVIc.

(*k*) Ita ſaepe philoſophatur in l. de ſervo arbitrio, quem an. 1525. contra Eraſmum vulgavit.

(*l*) Eam exploſit *C. Senon.* decr. 15. & *Trident.* ſeſſ. 6. c. 5.

(*m*) Immania haec paradoxa interdum ingeminat in cap. 3. epiſt. ad Gelat. ac praefat. in libros V. T.

(*n*) Paſſim *Haereſeologi* cum *Gault.* ad ſec. XVI. in collat. error. c. 10. err. 4.

ADNOTATIO.

(*) Porro in percelebri Confeſſione Auguſtana, quem Melanchthon adornavit, in XVIII, ex articulis fidei praecipuis haec lego „ eſſe fatemur liberum arbitrium omnibus hominibus, habens quidem judicium rationis, non per quod ſit idoneum ſu his, quae ad Deum pertinent, ſine Deo aut inchoare, aut certe peragere „.

Enim vero quum Melanchthon idem in ſuis adeo varius, ſibique parum conſtans fuerit opinionibus, uti pluribus poſt *Coccium* in theſ. cath. l. 8. art. 7. §. 2. a p. 1034. & alios demonſtrat *Florim. Remundus* in hiſt. de ortu haer. l. 2. c. 9. quumque inſuper Con-

feſſio

XII. *Calvinus* praememorata Lutheri paradoxa de gratia ambabus ulnis amplexus eſt. Nimirum 1.° gratiam efficacem, quae arbitrium hominis irreſiſtibiliter cogat, admittit; inefficacem aut nude ſufficientem explodit (*o*) ac ſuo deinde authori adnuit *Synodus Dordracbena* (*p*) nec diſſenſit *Carolus Molinaeus* (*q*) nec poſteri deinceps Haereſiarchae adſectatores cum *Jo. Piſcatore* Argentinenſi, *Sibrando Luberto*, *Claudio Jurio*, *Jac. Picenino* &c. (*r*). 2.° judaicam legem omni deſtitutam gratia dolet, atque adeo obſervatu impoſſibilem (*s*). 3.° ob defectum gratiae etiam in lege Chriſti putat in hac carne impoſſibile legis implementum (*t*). 4.° opinatur, omnia fidelium opera, ſecluſa gratia, eſſe peccata mortifera (*u*). Ita vero dum gratiae neceſſitatem amat ultra modum extollere, Conditori humanae libertatis nimium injurius deprehenditur.

XIII. *Mich. Bajus* haec adſeruiſſe fertur. 1.° *non datur gratia niſi reluctanti* (*x*). 2.° *liberum arbitrium ſine gratiae Dei adjutorio non niſi ad peccandum valet* (*y*). Quid ſimile ferunt ex eadem Bulla Propoſitiones XXIX. XXXVII. LXV. (*).

ſeſſio eadem toties retractata ſit, correcta, deformata, adeo ut ex ipſa Confeſſiones aliae Provinciales XXII. & amplius exortae ſint; nullus dubito, quin expoſitum errorem aut Melancthon ſuis aliquando ſcriptis conſignarit, aut aliqua ex indicatis Confeſſionibus ediderit; quid certi demum in hac re, nondum mihi compertum. Earum Confeſſionum nomina indicavit poſt alios *Sianda* in lex. pol. art. *Confeſſioniſtae* . §. 16.

(*o*) Inſt. l. 2. c. 2. ſect. 6. & c. 3. ſect. 10. ac in antid. Trid. ad ſeſſ. 6. ſub init.

(*p*) Sub p. 745.

(*q*) In epiſt. quae habetur in actis ejuſdem Synodi p. 395.

(*r*) Quantum vero ad irreſiſtibilitatem refragantur acriter ex hodiernis ſcholis externis *Arminiani* cum *Limborchio* in Theol. chr. l. 4. c. 13. ſqq. & *Lutherani* cum *Buddeo* in Theol. dogm. l. 4. c. 3. §. 43. & alias.

(*s*) Inſt. l. 2. c. 7. fere per tot.

(*t*) Ibid. ſect. 5.

(*u*) Inſt. l. 3. c. 14. ſect. 9. ſqq.

(*x*) Prop. hanc ceu haereticam proſcripſit Fac theolog. Pariſ. an. 1560. 27. Jun. ex Bajanis edita a Gerberonio 1696. in cenſura ejuſdem facultatis ad prop. 14. p. 6.

(*y*) Eſt prop. XXVIII. ex damnatis in Piana Bulla.

ADNOTATIO.

(*) Vindicem ſui, uti alias, hoc loci habemus Bajum. Hic enim in adnotatione ad cenſuram Sorbonae in theſim primo loco recitatam, ex citt. *Bajanis* p. 24., ſic eam explicat, ut quam ſane intelligi poſſit adſerta contra Pelagium, cujus ſententia fuit, quod gratia auxilians bonum uniuſcujuſque propoſitum adjuvaret, non autem reluctanti ſtudium virtutis immitteret, ex *Auguſt.* l. 2. cont. duas epiſt. Pelagianor. cap. 8.

Bene eſt. Et vero theſis ulterius progredi videtur, & excludere quamcumque aliam gratiae inſpirationem excepto illo eventu primae inſpirationis in reluctante, quum tamen illa ad quodvis opus ſalutare etiam in adnuente poſt primam converſionem neceſſario exigatur. Quandoquidem vero aliunde hanc neceſſitatem non inficiatur Bajus, ſed ſupra modum effert, putaverim, eam theſim ſolitarie acceptam, ſub ſenſum, quem hic Author expoſuit, ſuſtineri poſſe abſque cenſura.

Reliquae indicatae poſitiones, poſtrema dempta, excerptae vulgo feruntur ex opuſculis Baji. Nimirum XXVIII. ex lib. 2. de virtutibus impiorum c. 8. immo eſt huic capiti praefixus titulus: XXIX. quae ait „pelagianus eſt error dicere, quod liberum arbitrium valet ad ullum peccatum vitandum „(ſcilicet abſque gratia), ex eodem c. 8. ap. *Ripald.* contra doctrin. Baji in prooem. diſp.

nullo docente, ſatis ſuperque commonſtraut tres illae notiſſimae ex quinque famoſis ejuſdem propoſitionibus toties Vaticano fulmine profligatis, videlicet I. II. IV. In iis etenim virus undique ſpirantibus habemus profecto Deum impoſſibilia quandoque ferentem praecepta, quippe qui gratiam, qua poſſibilia fierent, juſtis volentibus & conantibus obſervantiam, denegat: tum exterminatam penitus poſt Adae lapſum gratiam quamlibet ſufficientem aut inefficacem, & admiſſam duntaxat per ſeſe efficacem, & omnino irreſiſtibilem. Et haec quidem ſumma eſt doctrinae de gratia, quam Author toto pene commentario ſui *Auguſtini* defendendam, illuſtrandam, vindicandam ſuſcepit (*a*).

XV. *Janſeniani*, ita vulgo cognominati, quod Magiſtri ſui Janſenii *Auguſtinum* (ab eodem olim ſedis Apoſtolicae judicio ſemel iterumque ſubmiſſum) & partes omnes ardentioribus animis per fas nefaſque, interpoſitis cavillis, dolis, ſubterfugiis, tergiverſationibus, intrepide tueantur, etiam contra decreta & definitiones reclamantis Eccleſiae: ii, inquam, ducibus & coriphaeis *Zinnchio*, *Ludov. de ſancto amore*, *Anton. Arnaldo*, *Nicolio*, *Gabr. Gerberonio*, *Sanbovio*, *Paul. Irenaeo*, *Dionyſ. Raymundo*, aliis cum antiquis, tum recentibus (*b*) hanc fovebant ſententiam & palam vulgabant, *gratia ſufficiens ſtatui noſtro non tam utilis, quam perniciosa eſt; ſic ut proinde merito poſſimus petere, a gratia ſufficiente libera nos Domine* (*c*).

XVI. *Michaël* ~~*Molinoſius*, hiſpanus Presb.~~ Aragonenſis, in oppido Munnoz Ceeſaraugustanae dioeceſis an. 1627 genere haud ignobili natus, famoſus in theologia myſtica & animorum directione ſpiritali magiſter, aſtutiſſimus hypocrita; obtentu perfectionis eximiae, ſublimioris contemplationis, atque unionis intimae cum Deo, ſermonibus & ſcriptis Hiſpaniam, Italiam, Romam duorum ſupra viginti annorum magiſterio ad exſecrandos Gnoſticorum mores perfidus ac ſpurciſſimus Haereſiarcha perduxit Seculo XVII. jam vergente.

Nefandum ejus doctrinae ſyſtema in theſes LXVIII. diſtributum Innocentius P. XI. damnavit ſollemni decreto 1687 XII. Kal Dec. lato, ceu praeferens theſes reſpective haereticas, blaſphemas &c. Jam ex hiſce damnatis propoſitionibus, quae in varia impingunt chriſtianae fidei & pietatis dogmata, gratiam auxiliatricem haec videntur impetere,

1.° „ Velle operari active eſt Deum offendere, qui vult eſſe

 ipſe

(*a*) Idem conferendus ſpeciatim de haer. pelag. l. 8. c. 6. tum de grat. Chriſti Salvat. l. 2. c. 4. 15. 24. 25. & l. 3. c. 13. ac de ſtatu nat. lapſae l. 4. c. 24. 25. = Recole Tom. II. ad p. 332. ſq. ac Tom. III. ad p. 179. in Adnotat. col. 2.

(*b*) Illos quaerenti abunde dabit celeberrima *Cauſa Queſnelliana*; iſtos vero *Bibliotheca Janſeniſtica*, in qua tamen haud parum aequae critices interdum deſideratur.

(*c*) Eſt prop VI. ex damnatis ab *Alexandro* P. VIII. d. 8. Dec. 1690. in decreto, quo potiſſimum errores Janſenianorum profligavit. Et ipſam quidem totidem verbis effutiit *Jo. Zunichius* in theſi de an. 1649. 16. Oct. qui eam ſine dubio a ſuo depromſit *Janſenio* ubi de grat. Salv. l. 3. c. 2 ſub fin. & c. 3. ab initio tituli. Conf hujuſce proſcriptae theſis Interpretes oppugnatores, prae primis *Vivam* in trutina.

ipſe ſolus agens, & ideo opus eſt ſe ipſum in Deo totum & totaliter derelinquere & poſtea permanere velut corpus exanime „ (*d*) 2.° „ Activitas naturalis eſt gratiae inimica, impeditque Dei operationes & veram perfectionem, quia Deus operari vult in nobis ſine nobis „ (*e*) 3.° „ Nihil operando anima ſe annihilat & ad ſuum principium redit „ &c. (*f*). Iis animadvertis, reor, Haereſiarcham adeo efferre gratiam, ut illi totum adtribuat opus ſalutare, atque homini duntaxat gratiam pati, at minime cum illa agere. Quo plane tendit prima baſis falſi illius Quietiſmi, quem homo verſutiſſimus innovavit (*g*).

XVII. *Paſchas. Queſnellus* & ipſe Janſenianorum primipilus, Abbas & Prior (*h*) praecipuum Janſenii ſui ſyſtema de gratia auxiliante, videlicet de omni gratia per ſe ſe efficaci & irreſiſtibili, ac de nulla ſufficiente vel inefficaci multis, miriſque modis recoxit, ejuſque nefandum virus, uti cetera, poculis aureis propinavit; tanta nimirum formularum vafritie, iamque fucata & doloſa pietatis ſpecie, ut vel etiam cautiores in ſuum quandoque traxerit ſenſum (*).

XVIII. *Ri-*

(*d*) Eſt prop. II. ex cit. decreto Innocentiano.

(*e*) Eſt ibid. prop. IV.

(*f*) Eſt prop. V.

(*g*) De hoc quietiſmo, ac de cauſſa celeberrima Molinoſi fuſius alias, ſi ſuperi faveant.

(*h*) Quod una cum pluribus factionis actis & ſatis lepidiſſimis nos condocet *Cauſſa Queſnelliana* Mechlinienſis.

A D N O T A T I O.

(*) ITa quidem in famoſis obſervationibus moralibus in N. T. quas una cum 101. propoſitionibus ex eis fideliter collectis damnavit ſollemniter *Clemens* P. XI. Conſt. *Unigenitus*. edita 1713. 10. Sept. In iis vero proſcriptis theſibus, ſi eas ſedulo excolas, quae pene omnes a numero 2. adusque 42. perſtringit Conſtitutio, heterodoxum Queſnelli, quod innuimus, ſyſtema, vel latens, vel ſe ſe palam prodens, jam iis, jam illis adornatum phraſibus repereris.

Ut autem in theſibus indicatis fucum capias, & latens aut manifeſtum in gratiam auxiliantem virus abſque ambiguitate perſpicias, ſtrenuam praeferent *Antiqueſnelliani* earum theſium Interpretes Oppugnatores, e quibus nonnullos primae notae *ſupra* praemiſimus ad Tom. II. p. 253. nota e. quibus addi poſſunt *Pius Vandendick* & *Aloyſ. Andruzzi*.

Porro Queſnellus cum factione ſua ut eas prae primis theſes, ac ceteras deinde ab aequiſſima proſcriptione vindicarent, nullum non moverunt lapidem. Nimirum pro adſertis ſuis breviora vulgarunt Hexapla ſub an. 1715. & alia deinceps ampliora. Tum ut ſymbolam conferrent, advocati ſunt (ſi mea me non fallit ſuſpicio) ex ſchola lutheranica Doctores.

Siquidem commentariis editis an. 1714 pro adſertis queſnellianis pugnarunt *Joan. Frickius* Ulmenſis theologus in inclementia Clementis examinata; *J. VVolfg. Jaegeri* Tubingenſis in bulla novitia Clementis P. XI. *Gottleb Fridericus Jenichen* Lipſienſis in hiſtoria & examine bullae Clementis P. XI. Et iis quidem injucundum minime fuerit, & contra decreta Romani Pontificis, & pro gratia irreſiſtibili libertatem hominis ſubprimente totis lacertis debellare.

Quid autem, precipue urgebant vulgo adverſarii, damnantur in Queſnello, quae in Auguſtino, aliiſque vetuſtis Patribus cum laude dicta feruntur ac tenentur? Ceterum eſtu nonnullae ex confixis theſibus ſolitarie ſumtae, ac nitidis verbis expoſitae a vero non exorbitent, poſſintque facile in partem bonam traduci, illae nihilominus univerſae ſimul adceptae, reſpectu habito ad erronea Authoris ſenſa, quae in obſervat. moralib. paſſim ſe ſe produnt; tum ſolerter evolutis verborum involucris, quibus deprehenſus idem eſt imperitis & incautis fucum facere, porro illae omnes ut minimum falſae ſunt & damnationi jure ſubjacent. Conferendus Cl. *Deſirantius* in S. Auguſtino vindicato l. 2. a cap. 5.

Digitized by Google

XVIII. *Ricardus Simonius* alias notatus, Semipelagianiſmi acriter incuſatur. Quia enim, miſſis aliis, in quaeſtione ſuper hac haereſi a doctrina & placitis S. Auguſtini, quem tanquam praecipuum gratiae Doctorem & vindicem eccleſia univerſa probat & ſuſpicit, obtentu antiquioris Patrum antiquitatis, mirum quantum ex inſtituto recedit (*i*). Nimirum Grotium & Arminium ſemipelagianiſmi apud Proteſtantes inſtauratorem ſequutus, ea ceu Patribus vetuſtioribus plus conſona, majorique acumine & adcuratione adſerta probat placita, quae S. Doctor junior primum minus caute animo foverat; minime oppoſita, quae idem deinde Auguſtinus ſenior & doctior, illis tanquam *damnabili ſententia* revocatis (*k*) adverſum Semipelagianos ſaepius diſerte tutatus eſt (*l*). Jure quidem dixeris de Simonio quae de Maſſilienſibus Semi-pelagianis ſcripſit *Proſper* ad Auguſtinum (*m*) *obſtinationem ſuam vetuſtate defendunt*.

Idem praeterea Simonius (*n*) probat & impenſe laudat Jacobum Cardin. Sadoletum, quatenus (*o*) in Semipelagianiſmum diſerte propendere videtur, ubi nempe quum oppugnare amat Lutherum & Calvinum, Auguſtini doctrina abutentes, S. Doctorem deſerit, ipſique praefert adverſam opinionem antiquiorum Patrum Graecorum & Latinorum, qui ſic nobis aliquid tamen relinquunt in negotio ſalutis, ut totum quod habemus virtutis & meriti ad Dei gratiam nihilominus referant: quo videlicet medium teneat locum inter ſeveram Auguſtini ſententiam, & alteram Pelagii haereticam, quae gratiam Dei prorſus evertit (*). De

(*i*) In hiſt. crit. novi teſtam. c. 20. partis 3. & alias.

(*k*) L. 2. retractat. c. 66. ac de praedeſt. SS. c. 3. n. 7.

(*l*) E. c. de praed. SS. c. 17. n. 42. & 47. de grat. & lib. arb. c. 4. ſqq. & alias.

(*m*) Epiſt. inter Auguſtinian. 225. edit. noviſſ. n. 3.

(*n*) In cit. comment. c. 38.

(*o*) Commentar. in epiſt. ad Roman. c. 8. 29. a p. m. 129. edit. Lugdunenſ. de an. 1536.

ADNOTATIONES.

(*) I. CLariſſ. *Boſſuetius* primus, opinor, eſt qui vera ejuſmodi adcuſatione Ricardum ardenter urgebat, & reum Semi-pelagianiſmi palam demonſtrabat in defenſ. poſthuma tradit. SS. PP. l. 6. c. 6. ſqq. Et jure quidem optimo: quod & res ipſa loquitur, & nullus qui Ricardum & Boſſuetium citatos conferat, ambigere poſſit. Quid enim vero melius, & ad normam ſanioris Theologiae magis exactum cuiquam licet exſpectare a viro critico ſummopere intemperante, ac leviore Theologo, qualem *ſupra* Ricardum deſcripſimus ad Tom. III. p. 360. Adnot. *a*?

II. Quod deinde ſpectat Sadoletum, virum quidem pium & ingenioſum, ſimulque rhetorem eloquentiſſimum, non ita vero profundum Theologum, vita functum 1547. is profecto in cit. comment. ubi de praedeſtinatione ad gratiam prae primis prolixe, eloquenter, & ſatis acute diſſerit, ad pag. 130 ſqq. ſparſim iis videtur graecis & latinis Patribus, nec non Scholaſticis nuper indicatis adhaerere, qui aliquod ſalutis initium naturae tribuunt. Quid vero mirum, Sadoletum cum illis a quibuſque etiam ſubtiliſſimis doctrinae Semipelagianae fucis & cavillis inculpate ſibi non caviſſe, adcepta nondum luce inerrante a *Tridentino*, quod eam opinionem ex inſtituto verbis adeo diſertis confodit, damnavitque ſeſſ. 6. c. 5 6, & can. 3? Mirandum potius, Simonium ipſam eam poſt Tridentinum aperte ſubſtinere; quamobrem acerbiore ferula caſtigandus venit: quod item cit. *Boſſuet.* l. 10. c. 2. ſcite obſervat.

Sed

De erroribus hactenus. Ad veritates, tutaſque opiniones circa gratiam auxiliantem enucleandas, tenendaſque ſtilum dogmatico ſcholaſticum reſumimus.

Sed & laudatus Cardinalis excuſari poſſe videtur ex iis, quae poſtmodum diſputat. Haec enim profert ad p. 136. „ Quis „ erit tam iniuſtus rerum aeſtimator, qui „ aliquid nos omnino poſſe, aut etiam pla„ ne velle quod bonum ſit, hoc eſt quod ad „ verum bonum potiundum, qui Deus eſt, „ pertineat, ſine ope Dei, & quidem ſine „ magna ope ac peculiari Spiritus Sancti do„ no audeat affirmare? Non poſſumus quid„ quam per nos, quod ex eo genere bonorum „ ſit, quorum eſt fructus in coeleſti & ſempi„ terna vita requirendus. „
Tum ad p. 137. „ demus nos omnipotenti „ Dei nomini debitam gloriam ac ſubjicia„ mus illi corda noſtra, totoſque nos aptos „ ex eo pendere intelligamus, ut vitia „ quidem noſtra ſint, omne autem bonum, „ & omnis virtus, & omnis apta ad promerendum actio ex illo tota ſit, nullamque „ noſtram partem in ſe ſe habeat; quidquid „ autem libera voluntate cogitamus atque „ ſuſcipimus, id ſolum ita noſtrum, ut „ magnas ejus quoque partes Deo attribua„ mus, ut aut ab eo, aut non ſine eo omnia „ nobis bona, etiam bonorum initia con„ ſtare ſit neceſſe. „ Haec ille, ſapienter quidem & catholice; quibus plane quae primum minus caute conſcripſerat, revocare videtur.

§. 1.

Prooemialia de Statibus naturae humanae in ordine ad Gratiam.

QUAESTIONES DOGM. SCHOL. 208 QUAESTIO I. Quid generatim de hujuſmodi Statibus? Ausero. Status in praeſentia uſurpatur pro conditione ac modo ſtabili, quo natura humana ethice, ſeu moraliter ſumta ſe habet relate ad ſuum ultimum finem, ſubindeque relate ad gratiam auxiliantem, qua plus minuſve indigeat ad eum finem ſeu remote, ſeu proxime obtinendum. Multiplex autem naturae ſtatus ab Schola recentiore vulgo conſideratur.

209 Nimirum dicitur Status I. *naturae purae*, qui ſi exſiſteret, nec gratiam, nec peccatum, nec ordinem ullum ad rem ſupernam importaret, ſed ea duntaxat, quae homini ex intrinſeca ſui conditione naturaliter debentur: quocirca tum homo morti, aliiſque infirmitatibus, quibus nunc premitur, obnoxius eſſet. Status hic eſt veluti ceterorum fundamentum. II. *naturae integrae* addit inſuper in homine ſubordinationem & concordiam paſſionum & adpetituum inferiorum erga ſuperiores, ita ut adpetitus ſentiens nunquam motibus inordinatis rationem praeveniat ac perturbet; ſubinde nec concupiſcentiae, nec fomiti atque libidini ad peccatum urgenti ſit locus. III. *naturae innocentis* cum juſtitia originali, qui ulterius alias dotes & praerogativas ſupra ordinem totius naturae excurrentes complectitur.

210 IV. *naturae lapſae* vel corruptae, qui peccatum lethale importat, vel nude perſonale, vel originale, ratione cujus homo ſpoliatur cunctis privilegiis ſupernis naturae integrae ac innocenti a ſummo Conditore liberaliter erogatis. V. *naturae reparatae*, qui comprehendit in ſe ſe reſtaurationem gratiae deperditae, ſaltem in po-

potentia, ut ajunt, illaque intercedente redemtionem a peccato, jus ad gloriam, poteſtatem expeditam ad opera ſalutaria; retentis et vero cunctis naturae purae, quibus modo cruciamur, miſeriis. VI. *naturae juſtificatae*, qui praefert veram gratiae juſtificantis recuperationem, ſive per Sacramenta, ſive per merita, virtute adcepta a Redemtore. VII. *naturae beatae* (p).

211 Jam vero de natura integra & innocente *ſupra* nos egimus (q) ac de natura lapſa (r) tum de natura beata (s). De natura vero reparata & juſtificata ſermo erit *inferius* (t) praeter ea, quae in praeſentiarum de utraque gratia & merito theologico diſſerenda ſuperſunt. Quin etiam de neceſſitate gratiae auxiliatricis comparate ad finem ſupernum in nonnullis, qui enumerati ſunt, ſtatibus hoc Capite tempore diſputabimus. Reſtant inſuper dubia nonnulla ad ſtatum naturae purae pertinentia, quae heic tanquam in ſede propria ventilantur, nobis illico decidenda. Sit igitur

212 QUAESTIO II. Quid ſpeciatim de ſtatu naturae purae? Adsero 1. Hic re nunquam exſtitit (u). Quia enim ſummus gratiae ac naturae Author ordinem gratiae ſimul cum ordine naturae inſtituit, condiditque. Quippe Angeli omnes (x) & Protoparentes noſtri (y) conditi ſunt gratia ſanctificante inſigniti; ac reliqui deinceps eorum poſteri peccato originis immundi concepti & enati ſunt, & ſubinde naſcuntur omnes (z). Adſerendo itaque ceu re uſpiam exſiſtenti ſtatui naturae purae nullus eſt locus (§).

II. Sta-

(p) De hiſce ſtatibus agunt ex inſtituto TT. cum *Suar.* de grat. l. 1. proleg. 4. *Habert* in tr. de gratia ex PP. graecis l. 1. c. 6 & ceteri vulgo recentiores ubi de grat. auxil. diſputant.

(q) In Tom. III a p. 160.

(r) In eodem Tomo p. 194. ſqq. 365. & 372. ſqq.

(s) Ad Tom. IV. p. 60. ſqq.

(t) In Tomo VII. ubi de Chriſto, & in VIII. ubi de Sacramentis.

(u) Haec vox inter TT. cum veteres, tum recentiores, ceu placitum vulgo certum proferentes, in omni ſchola vulgatiſſima, adverſum pauciores contra docentes.

(x) Ex Tomo III. p. 110.

(y) Ex eodem Tomo p. 161.

(z) Ex adſertis itidem in eodem Tomo a pag. 372.

OBSERVATIO.

(§) Erud. *Gazzaniga* in tr. de gr. Chr. diſſ. 3. c. 1. n. 2. abſque ulla haeſitatione adfirmat, quod „ fides catholi- „ ca nos certiſſime docet, ſtatum naturae „ purae nunquam exſtitiſſe „ ac ſtatim n. 3. ingeminat, quod hominem in ſtatu purae naturae „ nec eſſe, nec umquam fuiſſe certum „ de fide eſt. „ Optarem vero, adſertum hoc ſuum argumentis firmiſſimis comprobaſſet Author ubi nulla illud confirmatione munivit.

Principio enim rarus erit Theologus, quem ſui opinamenti ſuffragatorem adſciſcere ſibi poſſit hic Author, ſi Jaoſenium ipſum excipias, hoc in puncto ceteris vulgo Doctoribus vel expreſſe, vel tacite improbatum, quod jam praemonuimus in Tom. III. p. 151.

Quod ſi veterum ſcripta recolas, nonnullas repereris & primores, & primi ſubſellii Theologos, docentes, aut Angelos, aut Protoparentes, aut eos omnes abſque peccato & gratia primum re conditos fuiſſe, quod perinde eſt ac exſtitiſſe aliquando ſtatum purae naturae. Ita quidem *Hugo Victorin.* l. 1. de ſacram. par. 6. c. 17. & par. 5. c. 19. *Magiſter* ſent. l. 2. diſt. 3. & 29. *Rupert.* l. 3. in Matth. & alias, *Alenſ.* par. 2. q. 96. memb.

213 II. Status hic poſſibilis eſt, quatenus nempe poteſt ſimpliciter Deus creaturam rationalem ad finem naturalem condere, & gra-

memb. 1. *Bonav.* in 2. diſt. 29. ar. 2. addens, opinionem iſtam eſſe tum communem ſimul & probabiliorem; eique rurſum adhaeſerunt *Aegidius* Roman. in 2. diſt. 4. q. 1. ar. 4. & diſt. 29. q. 1. art. 2. dub. 4. ſqq. *Marſil. Autiſſiodorens. Scot. Richar. Gabriel*, alii.

Quis enim vero magnos hoſce viros in fide erraſſe dixerit? Non ita plane perpluri mi Scriptores, qui eos ita ſentientes in medium protulerunt, ut puta *Eſtius* in 2. diſt. 3. §. 7 & diſt. 25 §. 10 *Seripus* diſp. 2. de nat. innoc. praelect. 1. alii. Nec ita *Angelicus* in 2. diſt. 29. q. 1. ar. 2. ubi relatis hanc in rem tribus comparate ad creationem Protoparentum placitis, haec demum ſubjicit „ Quae tamen harum opinionum verior „ ſit, multum efficaci ratione probari non „ poteſt... hoc tamen probabilius eſt, ut „ quum homo creatus fuerit in naturalibus „ integris, quae otioſa eſſe non poterant, „ quod in primo inſtanti creationis ad Deum „ converſus gratiam conſequutus ſit; & ideo „ hanc opinionem ſuſtinendo dicendum „ eſt. „ Thomae itaque haec, quam amplectitur ſententia non modo fide ſancta non eſt, at neque certa, ſed *opinio* duntaxat *probabilior*.

Nec ita denique perdoctus, quem modo laudavi, *Eſtius* in 2. diſt. 15. ubi haec, quae lubenter adoptamus, ſcripta reliquit „ 1. „ Nihil eſſe temeritatis, aut periculi „ in ea ſententia, quae tradit primum ho- „ minem non fuiſſe creatum in gratia, dum „ tamen non negetur quin eam... ſaltem „ ante lapſum habuerit. Ratio eſt, quia „ haec ſententia multis placuit viris doctis „ & gravibus.... neque eſt contra eā expreſ- „ ſum aliquod teſtimonium Scripturae; ne- „ que Doctores qui in diverſa ſunt ſenten- „ tia, hanc tanquam errorem aut temera- „ riam rejiciunt, ſed potius ab ea tanquam „ probabiliter ab aliis aſſerta cum modeſtia „ recedunt.„

Concludit denique continenter „ Deni- „ que contra eam nulla exſtat Eccleſiae defi- „ nitio. Nam quod C. Trident ſeſſ. 5. can. 1. „ definit, primum hominem per peccatum „ amiſiſſe ſanctitatem & juſtitiam, in qua „ conſtitutus fuerat, non per hoc definire „ voluit eum in ſanctitate & juſtitia creatum „ fuiſſe. Siquidem aliud eſt creatum eſſe in „ ſanctitate & juſtitia, aliud in ea conſtitu- „ tum eſſe. Conſtitui enim in ea potuit poſt „ creationem. Nam & in paradiſo conſti- „ tutus, id eſt poſitus fuit primus homo „ Gen. 2. non tamen in eo creatus. Unde „ ſatis liquet, Patres Conc. Trident. dum „ ita circumſpecte loquuti ſunt, ut conſti- „ tutum dicerent, non creatum, aut con- „ ditum, ſtudio voluiſſe abſtinere a defi- „ nienda quaeſtione inter catholicos diſpu- „ tata, an homo fuerit creatus in gratia. „ Si qui autem in canone pro *conſtitutus* le- „ gunt *creatus*, ii vel parum conſiderate ver- „ ba canonis inſpexerunt, vel uſi ſunt vitio- „ ſo exemplari, „ Haec ille, & peregre- ge quidem.

Sed en tibi *Fulgent Bellellum* ſententiae ſingulari Gazzinigae ſuppetias ferentem in diſſ. de mente Auguſtini de ſtatu creaturae rationalis ante peccatum l. 1. c. 1. ſub fin. ubi pro eadem ſententia ſic effatur. „ Sci- „ mus nos Auguſtinum noſtrum, quem reliqui poſt ipſum Doctores amplecti, prae- „ cipueque Scholaſtici religioni & pietati ſi- „ bi ducere debuiſſent, in contraria omni- „ no, eaque adbrmatte eſſe ſententia „ quod nempe fide ſanctum ſit & Angelos & primum hominem cum gratia ſanctificante fuiſſe conditos.

Et mentem quidem Auguſtini ex eo potiſſimum elicit S. Doctoris effato ad l. 2. de lib. arb. c. 11. ſub fin „ Quanquam creda- „ mus hominem tam perfecte conditum a „ Deo & in beata vita conſtitutum, ut ad „ aerumnas mortalis vitae ipſe inde propria „ voluntate delapſus ſit, tamen hoc quum „ firmiſſima fide teneam, intelligentia non- „ dum aſſequutus ſum. „

Ceterum iis Belellus immerito carpit S. Thomam, Aegidium Auguſtinenſem, Bertium, alioſque Auguſtini diſcipulos, immo & ceteros quoſque de Schola Theologos ab ea, quam Auguſtino tribuit, ſententia deficiſcentes; quippe qui vel eam non animadverterint deſides, vel non intellexerint, vel potius ſtudioſe repudiarint. Quaſi vero haec Auguſtini poſitio, ſeorſim a certa Eccleſiae definitione, regula ſit infallibilis fidei, cui non niſi ſpreta religione poſſit quiſpiam diſſentiri. Et vero S. Doctoris ſententiae tametſi magno in pretio habendae, canonicae tamen non ſunt.

Quid? quod & Auguſtinum alias in opponen-

gratiae & peccati expertem (*a*). Quia enim nec comparate ad Deum, nec comparate ad hominem ſtatus hic repugnare deprehenditur. Nimirum non comparate ad Deum. Quoniam elevatio creaturae rationalis ad finem ſupernum eſt donum omnino gratuitum, creaturae indebitum: potuit ergo Deus naturam condere abſque illo dono. Heic non obſcure facit proſcriptio theſium, quae Bajanae dicuntur, videlicet 21. 23. 24. 27. 53. 78. 79. Deinde non adparet undenam ſummam Dei bonitatem, juſtitiam, omnipotentiam, aut aequitatem dedeceat naturam humanam condere ac ordinare in finem naturalem ei omnimodis conſentaneum, quin eam adficiat gratis ordinatione valde inſigniore, quae ſupra illam eſt. Heinc apud *Aug.* (*b*) immortalitas, aliaque dona Adamo collata ex gratia fuerunt, & ſine illis Adamum condere potuit. Unde & *Angelicus* incunctanter adſerebat rurſum (*c*) *poſſibile fuit Deo ut hominem faceret in puris naturalibus*.

214 Nec inſuper comparate ad hominem. Quippe elevatio in finem ſupernum nequit eſſe naturae debita abſque jure ad eam proportionato; at in natura nec praecedit jus phyſicum exigentiae ad illam, alias peraeque debita eſſet ei gratia cum jure ad gloriam, ac potentia progrediendi e. c; nec praeterea jus morale meriti, quum praedicta elevatio quodcumque meritum praecedat: ergo prorſus indebita eſt. Haec quidem certa apud DD. catholicos adverſum ſcholas Baii & Janſenii. Quid autem repugnantiae ſit in natura eo privari dono, quod nec exigit, nec ullo jure debetur ſibi, plane non video contra Doctores noſtros (*d*).

215 III. Tum poſſibilis hic ſtatus eſt quatenus potuit Deus hominem condere in natura pura non integra. Quoniam naturae inte-

poſita fuiſſe ſententia, ſibi nuſpiam revocata, perſpicue videtur erui ex ejus l. 2. de Gen. contra Manich c. 8 ubi in primo homine priorem fuiſſe vult creationem naturae animalis, poſteriorem vero adceptionem gratiae ſpiritalis. Ut mittam l. qq. novi & veteſtam. ex quo id ipſum depromebat cit. *Aegid*; quoniam ille apud Eruditos una cum *PP. Maurinis* t. 3. oper. S. Aug. in adpend. S. Doctori ſuppoſitus eſt.

Recta demum interpretari poſſet Auguſtinus. Quod nempe τὸ *tamen hoc quum firmiſſima fide teneam* referatur non ad creationem hominis cum gratia, ſed ad ejus propria voluntate lapſum ab eo beatae vitae gradu, in quo conſtitutus eſt a Domino, ad aerumnas mortalis vitae. Conf. *Bertius* l. 10. c 7. prop. 2. & l. 12. c. 7. prop. 3.

(*a*) Conſentiunt plerique omnes veteres ac recentiorum pars maxima cum *Th.* in 2. ſent. diſt. 31. q. 1. a. 2. ad 3. *Scot.* in 2. ſent. diſt. 27. q. un. §. *Ad quaeſtionem*. item *Suar.* de grat. proleg. 4. c. 1. n. 16 *Bellarm.* de grat. primi hom. c. 7. *Rip.* de ente ſup. t. 3. d. 8. ſparſim, *Viennenſ.* in Gallia *Archiep.* in Bajaniſmo rediv. *Schola Sorbonica* ap. & cum *Haberto* de grat. ex PP. graecis l. 1. c. 6. §. 1. At refragatur poſt Bajum, & Janſenium, diverſis tamen ducta rationibus, *Schola* junior *Auguſtinenſis* cum ſuis *Lupo*, *Noriſio*, *Laſoſſe*, *Gevardo*, *Riccio* ap. & cum *Fulgent. Bellello* proxime cit. l. 3. ſub init. aliiſqua ap. & fere cum *Bert.* in addit. ad l. 12. c. 3. ejuſdemque Berti epitomatore *Hieron. M. Buzio* t. 1. l. 12. diſſ. 3. adpend ad c. 2. p. m. 535. ſqq. quibus mihi ex animo adhaerere videtur, etſi rem diſſimulet, *Gazzenig.* de grat. diſſ. 3. c. 1.

(*b*) Civ. l. 12. c. 9. & Confeſſ. lib. 9. c. 3. & alias.

(*c*) Quodl. 1. ar. 4.

(*d*) Recole dicta ad Tom. IV. p. 15. n. 16. & pag. 16. n. 22. & pag. 48. a n. 35.

Digitized by Google

gritas, qualem mox deſcripſimus ubi de ſtatu naturae integrae, eſt donum altioris ordinis naturae indebitum contra Bajanam theſim 27. *integritas primi hominis non fuit indebita naturae humanae exſaltatio*, *ſed naturalis ejus conditio*. Adcinunt vulgo noſtrates cum *Aug.* ajente (*e*) „ gratia Dei magna ibi erat, ubi animale corpus libidinem „ non habebat: qui ergo veſtitus gratia non habebat in nudo cor„ pore quod puderet, ſpoliatus gratia ſenſit quod operire deberet „ & cum *Th.* (*ee*) haec clarius differente „ poterat Deus a principio quod „ hominem condidit etiam alium hominem ex limo terrae forma„ re, quem in conditione ſuae naturae relinqueret, ut ſcilicet mor„ talis & paſſibilis eſſet, & pugnam concupiſcientiae ad rationem „ ſentiens: in quo nihil humanae naturae derogaretur, quia hoc ex „ naturae principiis conſequitur „

216 Inſuper in homine ſuapte natura ſenſationes rationis actus praecedunt; at ſenſationes nullo expectato voluntatis conſenſu, adpetitum in delectabilia naturaliter excitant: quod igitur adpetitus rationem praeveniat, nec ei reſiſtat, non eſt quid naturae debitum. Adcedit quod ſi ea integritas eſſet naturae congenita, etiam poſt peccatum perduraſſet & in homine, non ſecus ac in Angelo naturalia quaelibet, ſeu naturae angelicae debita perdurarunt integra etiam poſt lapſum, uti ex *Dionyſ.* teſtis eſt *Th.* (*f*). Jam vero ſi haec integritas ſit homini indebita, utpote ſupra ejus naturam, potuit homo ſine illa creari ab Authore naturae.

OBJECTIONES.

217 Obj. *primo* contra II. Adſ. Ejuſmodi ſtatus repugnat comparate ad Deum. Nam 1.° tum Deus nullum poſſet homini peccatum lethale condonare; ea quippe condonatio eſt theologice ſupernaturalis. Hoc autem nimiam ſaperet ſeveritatem, Dei bonitati & aequitati adverſam. 2.° ſi hominem conderet Deus abſque ordine ad aeternam beatitatem, & illum extra omnem ipſius culpam privaret fine ultimo, quem ſuapte natura exigit, & aeternae addiceret miſeriae: at haec clementiam infinitam dedecent. 3.° Auguſtinus (*g*) contra Pelagium peccatum originis denegantem ſubinfert „ Deum injuſte denegaturum gloriam parvulis decedentibus ſine ba„ ptiſmo, ſi peccatum non contraxiſſent „ Putavit ergo S. Doctor, gloriam naturae humanae deberi hoc praeciſe quod labe infecta non ſit; atque adeo illam injuſte Deum negaturum homini penitus illibato.

218 ℟. N. *Adſ.* Ad 1. prob: tum condonaret Deus indulgentia aliqua naturali, quemadmodum & loquutione naturali ceu Author naturae leges illi ſtatui conſonas hominibus praeſcriberet (*h*). Ad 2: privatet Deus hominem ultimo fine ſuperno, non autem naturali,

(*e*) L. 5. contr. Julian. c. 16.

(*ee*) Proxime citando, ni fallor.

(*f*) In 2. diſt. 30. q. 1. & par. 1, q.1, artic. 1. O.

(*g*) Serm. 14. de verb. Apoſt. c. 5.

(*h*) Quod & *ſupra* ſtatuimus, ubi de revelatione naturali Dei. Lege *Ripald.* de ente ſup. t. 2. l. 6. d. ult. ſ. 27. a n. 382.

rali, quem duntaxat ille ſuapte natura exigit, ipſumque addiceret miſeriae negativae, quae ſupernae beatitatis privationem importat, minime vere poſitivae cuipiam. Quid autem clementiam Dei dedeceat relinquere naturam in ſtatu ſibi connaturali ac proportionato, a quo nullo jure teneatur Deus illam eruere? Ad 3. arguit Auguſt. pro certo habito quod Deus naturam humanam re ordinarit ad gloriam, eamque homini penitus illibato promiſerit: hoc enim pacto gloriam, tametſi naturae indebitam, non niſi propter peccatum negare Deus poſſet.

219 Obj. *ſecundo*. Repugnat etiam comparate ad hominem. Nam 1.° ſtatus a quo abſit omnis gratia ſuperna, adjunctam habet impotentiam exſercendi virtutes & obtinendi rectitudinem ac juſtitiam; quoniam teſte Auguſt. (*i*) nequit abſque gratia ſanctificante quidquam verae rectitudinis, virtutis & juſtitiae haberi: atqui ejuſmodi eſſet homini ſtatus naturae purae: ergo. 2.° qui in eo ſtatu diu viveret, cogeretur moraliter ad peccandum lethaliter; quia etiam nunc ſine gratia ſuperna ad idem cogimur (*ii*) at haec neceſſitas libertati naturae rationalis oppido repugnat.

220 ℟. *N. Adſ.* Ad 1. prob. *D. Ma.* impotentiam exſercendi virtutes ſupernas &c. *C.* naturales illi ſtatui conſonas, *N.* Immo tum liberum arbitrium peccato non ſauciatum expeditius elicere poſſet virtutes illas naturales, de quibus egimus in Tom. III. (*k*). Auguſtinus autem loquitur de juſtitia & virtutibus ſupernis ad ſalutem conferentibus, non de honeſtis naturalibus; ipſe ſiquidem alias ajebat (*l*), „ quaedam facta vel novimus vel audimus, quae ſecundum juſtitiae „ regulam non ſolum vituperare non poſſumus, verum & merito lau„ damus (*m*). „ Ad 2. *N. Ma.* Tunc enim haud deficeret naturae ſufficientia quaedam ſibi connaturalis & conſtituens facultatem moralem honeſte operandi; atque adeo & peccato ſemper reſiſtendi. Tridentinum vero nobis minime adverſatur; in eo quippe ſtatu a praeſenti naturae lapſae plurimum diſſimili, nec natura peccato ſaucia eſſet, nec ita ut nunc in malum prona, nec tot pericula occurrerent, nec ita vehementer urgeret concupiſcentia, eſto illum adficeret ſtatum (*n*).

221 Obj. *tertio* contra 111. Adſ. Status naturae purae abſque integritate vel ſubjectione carnis ad ſpiritum eſſet potiori jure cum peccato connexus, & per ſeſe peccatum inducens: nequit ergo Deus hominem in eo condere, ne jure dicatur author ejuſmodi ſtatus, atque adeo peccati ab eo ſtatu inducti. ℟. *N. A.* Quippe tunc etiam concederetur naturae peccato non corruptae ſufficientia conſtituens libertatem aut facultatem moralem peccato ubivis reſiſtendi. Neque

 vero

(*i*) L. 1. retr. c. 9.

(*ii*) Ex Trident. ſeſſ. 6. c. 12.

(*k*) Ubi de ſecunda liberi arbitrii facultate ad actus naturales honeſtos eliciendos a p. 197.

(*l*) L. de ſpir. & lit. c. 27.

(*m*) Recole Tom. III. cit.

(*n*) Lege *Munieſ.* de grat. act. d. 1. a n. 5. *Viv.* in curſu theol. t. 3. par. 3. d. 8. q. 1. *Suar.* proxime cit.

vero tum ardens vigeret concupiſcentia, qualem natura lapſa pati conſuevit. Quid? quod conjectura haud improbabili nonnulli putant, non fuiſſe tum defutura ordinis mere naturalis auxilia, quibus homo, ſi vellet, concupiſcentiam in officio facile continere poſſet (o).

§. II.

Gratiae Auxiliantis exſiſtentia, notio, indoles.

222 QUAESTIO I. Quid de ejus exſiſtentia? ADSERO. Eſt fide certa. *Scripturae* commonſtrant cum *Pſ.* 26. 9. *Pſ.* 117. 13. *Joan.* 6. 44. & 12. 36. *Gal.* 2. 22. *Philip.* 1. 29. & 1. *Cor.* 4. 7. & 2. *Cor.* 3. 5. & 2. *Tim.* 2. 9. *Concilia* itidem (p). Tum *Patres* e quatuor primis Seculis (q) quibus addito e Seculo V. egregios divinae Gratiae auxiliatricis adſertores ac vindices (r). Ut plura mittam teſtimonia toto hoc Capite laudanda. Tantae quippe molis erat integra conſpirare Secula in commendationem ejuſmodi ſuperni doni, quod humanis cordibus coelitus immiſſum, ex ſacra pagina, conſtantique veterum Patrum traditione, *aeternae vitae ſemen* eſt.

223 Praeterea quantum ad CONCORDIAM FIDEI ET RATIONIS pro gratia auxiliante ſuffragantur Paganorum plerique, qui noviſſe feruntur, virtutem non minus quam alia dona nobis a diis auxiliantibus tribui. Sic enim *Crito* & *Euryphamus* Pythagorei (s) *Marc. Aurelius* Imp. (t) *Hierocles* (u) *Plato* (x) *Seneca* (y) *Homerus* (z) *Aeſchylus* (a) *Philemon* & *Menander* (b) *Euripides* (c). Plura in hanc concordiam nonnulli ex ſchola Proteſtantium Doctores, quos lauda-

(o) Conf. *Lemoſius* in panopl. t. 1. p. 2. tr. 1. c. 4.

Plura in alios ſtatus mox deſcriptos huc loci diſputant *Lemos*, *Suar.* alii, quos, ſi vacat, conſulere poſſis.

(p) Cum *Dioſpol.* can. 11. *Carthag.* vulgo II. in epiſt. ſynod. ad Innocent. P. I. *Milev.* can. 4. 9. alias, *Arauſic.* II. cap. 14. & cann. 7. 8. 10. alias, *Trident.* ſeſſ. 6. c. 5. & cann. 1. 2. 3. alias.

(q) Cum *Iren.* l. 2. c. 17. & l. 4. c. 21. *Clem.* Al. ſtrom. l. 5. c. 13. alias, *Tertull.* adv. Hermog. c. 5. *Orig.* in philoc. c. 20. & de princip. l. 3. c. 1. *Cypr.* epiſt. ad Magnum & in orat. Dominic. *Euſeb.* in expoſitione priorum L. Pſalmorum ap. collectionem novam t. 1. p. 257. ſqq. & 720. *Athanaſ.* orat de idol. n. 30. & in vita S. Antonii nn. 5. 7. *Hilar.* in Pſ. 116. lit. 1. n 12. &c. *Cyril.* Hier. catech. 1. n. 3. ſq. *Ephraem* Syro in hymno de fide ap. Sim. Aſſeman. bibl. or. t. 1. p. 104. *Baſil.* in conſtit. monaſt. capp. 15. 17. & in Pſ. 33. n. 2. alias, *Nyſſeno* orat. catechet. capp. 21. 30. *Nazianz.* orat. 31. *Chryſoſt.* in epiſt. ad Rom. hom. 2. n. 3. ſaepiſſime *Ambroſ.* in Pſ. 43. & l. de Joſepho c. 11.

(r) Ut puta *Innoc.* I. epiſt. ad PP. Conc. Carthag. tumque Milevit. *Zoſim.* P. epiſt. ad univerſos orbis Epiſc. *Coeleſt.* P. epiſt. ad Epiſcopos Galliae c. 9. *Leo* P I. epiſt. 86. *Hieron.* l. 2. contra Pelagian. *Aug.* l. de grat. Chr. c. 25. & 30. ac ſaepiſſime. *Proſp.* in reſponſis ad dubia Genuenſium & alias, *Fulgent.* l. de Incarnat. & grat. Chr. c. 20. ſaepius.

(s) Ap. *Stob.* in eccl. eth. & in ſent. ſerm. 1.

(t) L. 7. §. 53. & l. 8. §. 29. & l. 12. §. 11. & ſaepius.

(u) De fato & provid. & alias.

(x) L. 2. de rep. ſub fin.

(y) De vita beata c. 16. 20. & epiſt. 41. 52.

(z) Interprete ac vindice Plutarcho in Coriolano.

(a) In Perſ. v. 744.

(b) Ap. *Stobae.* in eccl. eth.

(c) Suppli. v. 596. ſqq.

Digitized by Google

davit *Walchius* (*d*). Conſuli in hanc rem poſſunt *Plato* (*e*) *Auguſt.* (*f*) *Frideric. Rappoldus* (*g*) *Huet.* (*h*).

224 QUAESTIO II. Quae ejus notio? Adsero i. Eſt donum ſupernum tranſiens, animum elevans ad agendum ſupernaturaliter; videlicet ad credendum, ſperandum, amandum, vivendum prout oportet ad aeternam ſalutem obtinendam. Haec illa quidem proprie ac theologice adceptio gratiae, de qua *Joan.* 1. 17. dicitur *lex per Moſem data eſt, gratia & veritas per Jeſum Chriſtum*. Unde *Aug.* (*i*) ſcribebat „ illam gratiam, qua creati ſumus homines, etiamſi ita „ adpellandam non immerito intelligimus, mirum eſt tamen ſi ita „ adpellatam in ullis legitimis propheticis, evangelicis, apoſtolicisque literis legimus. Hanc apoſtolica doctrina gratiam iſto nomine „ adpellat, qua ſalvamur & juſtificamur. „

225 ii. In actibus mentis & voluntatis ſita eſt (*k*). Quippe non aliter nobis innoteſcit haec Gratia, quam per *Scripturas*, *CC. PP.* & *Traditiones*; at in iis nunquam fit ejus Gratiae mentio niſi ſub nomine actus vitalis, ſcilicet *cognitionis*, *inſpirationis*, *piae adfectionis* &c. quod conſtat ex *Trid.* (*l*) *Araus*. II. (*m*) *Cyril.* (*n*) *Aug.* (*o*) *Proſp.* vulgato (*p*) *Greg.* (*q*) *Hier.* (*r*) *Anſ.* (*s*) *Bern.* (*t*) adjunctis *Scripturis* paſſim, cum 2. *Tim.* 2. 9. & *Rom.* 8. 30. Nullam itaque jure admiſeris gratiam auxiliantem, quae ſit (ut ajebant Thomiſtae veteres) qualitas mortua.

226 iii. Gratia quae vocatur illuſtratio ad triplicem mentis operationem ſpectat (*u*). Nullum quippe eſt ſupernae cognitionis genus, quae hominem juvare nequeat ad actum ſalutarem: nullum itaque eſt intellectionis genus, in quo rationem divinae illuſtrationis non reperias. iv. Gratia quae dicitur inſpiratio ſaepe ſita eſt *primum* in adfectu indeliberato & ſimplici voluntatis: *deinde* in adfectu deliberato inſtrinſece inefficaci: *demum* in adfectione deliberata intrinſece efficaci (*x*).

227 Conſtat prima Adſerti pars; quoniam PP. tribuunt gratiae inſpiranti delectationem, ſuavitatem, dulcedinem, qua movemur & quaſi trahimur ad Deum, quod plane proprie competit adfectioni ſimplici, indeliberatae & inefficaci. Adde quod pia adfectio indelibera-

(*d*) In miſcell. ſacr. l. 3. exercit. 3. de Pelagianiſmo ante Pelagium §. 5.

(*e*) In Menone.

(*f*) Civ. l. 11. c. 25.

(*g*) Comment. in Horat. p. 809.

(*h*) In alnet. q. 3. l. 2. c. 10.

(*i*) Epiſt. olim 177.

(*k*) Communior haec vox apud TT. recentiores de ſchola cum *Ripalda* Jeſuita de ente ſup. l. 5. d. 102. ſqq. *Gazzan.* tr. de gr. par. 1. in prooem.

(*l*) Seſſ. 6. c. 5.

(*m*) Can. 7.

(*n*) L. 4. in Joan. c. 5.

(*o*) De praedeſt. SS. c. 2. & q. 2. ad Simplic. & l. de ſpir. & lit. c. 34. & alibi.

(*p*) De vocat. gent. c. 26.

(*q*) Mor. l. 16. c. 10.

(*r*) Dial. 3. contra Pelag.

(*s*) In 1. Cor. 15.

(*t*) Opuſc. de grat. & lib. arbi. & l. de inter. domo c. 68. admonition.

(*u*) Ap. cit. *Ripal* d. 102. cum *Suar. Granad. Mun.* &c.

(*x*) *Rip.* cit. d. 103. a n. 7. cum *Bellarm. Valent. Mol. Suar.*

berata voluntatis ad gratiam auxiliantem pertinet. Conſtat ſecunda; quippe actus deliberati virtutum a gratia operante ſuborti, ſuperni ſunt, moventque non raro, nec parum juvant voluntatem ad ulteriores actus ſalutares: ergo veram rationem gratiae auxiliantis induunt (y). Hinc vero *Proſper* (z) docet, *fidem ad hoc donari, ut principium eſſe poſſit meritorum*. Conſtat tertia, quia nonnunquam actus liberi ſuperni ſunt efficax imperium relate ad actus ſubſequutos, e. c. actus caritatis inducens per modum imperii aliarum virtutum actus: ergo & illis eſt vera ratio gratiae auxiliantis. Et en tibi ſuavem & rationabilem praedeterminationem, quae quum tota ſit ex imperio ac determinatione voluntatis, nihilo ejus libertati officit.

OBJECTIONES.

228 Obj. contra II. Adſ. Non omnis Gratia auxilians eſt actus vitalis animae. Nam 1.° ex Rom. 8. *quicumque ſpiritu Dei aguntur, ii ſunt filii Dei*, ubi Aug. (a) *plus eſt agi quam regi*; ſed regi eſt moveri illuſtrationibus, & inſpirationibus vitalibus: ergo agi eſt aliter moveri, ſcilicet per qualitatem emortuam. 2.° Joan. 6. Gratia excitante trahimur per Patrem ad Chriſtum; ſed trahi indicat impulſum, ei qui trahitur, impreſſum, ante omnem ipſius concurſum, nam ex Aug. (b) *quis trahitur, ſi jam volebat?* 3.° ex Apoc. 3. *ecce ſto ad oſtium, & pulſo*, ideſt per gratiam excitantem; atqui pulſatio ſolum fit phyſice a pulſante; ad eum enim, qui pulſatur ſolum audire ſpectat, & reſpondere. 4.° ex CC. & PP. gratia praeveniens fit in nobis ſine nobis: unde Araus. II. (c) *multa in homine bona fiunt, quae non facit homo*, quod potiſſimum dictum eſt de gratia praeveniente; & (d) *confitemur, quod in omni opere bono nos non incipimus*; ſed enim actus intellectus & voluntatis, utpote quos vitaliter elicimus, non fiunt a nobis ſine nobis: immo ſi in ipſis conſiſteret gratia, ſalutis initium a nobis eſſet. Haec ferme Schola vetus Thomiſtica.

229 ℟. *N. Adſ.* Ad 1. prob. *N. Mi.* in ſenſu Auguſtini, qui ibi contra Pelagii dictum, ſolum comparat *agi* a Deo per auxilium ſupernum, cum *regi* a ſe ipſo per ſolas naturae vires. Ad 2. *N. Mi.* Ipſe *Aug.* dixerat (e) homines *trahi a Deo voluntate, amore, voluptate*; ita ſcilicet *ut volentes ex nolentibus fiant*, nempe per gratiae auxilium, quo ſuaviter trahuntur, ex illo Oſe. 11. *in funiculis Adam traham eos, in vinculis caritatis*. Ita Aug. adductus contra Pelag. dicentem, voluntatem credendi praehaberi ex ſuis viribus a naturâ ſine gratia praeveniente.

230 Ad 3. *D. Mi.* pulſatio externa, & pure phyſica, *C.* interna, & intentionalis, *N.* Hanc vitalem Dei pulſationem audire nos di-

(y) Idem *Rip.* n. 29. cum *Mag Th. Alberto, Duran. Cajet. Suar. Ruiz.*
(z) L. 1. de vocat. gent. c. 23. ſq.
(a) De grat. contra Pelag. c. 8.
(b) L. 1. contra duas ep. Pelag. c. 19.
(c) Can. 20.
(d) Can. 25.
(e) Tr. 25. in Joan.

dicimur, vel quatenus illuminatio, aut inſpiratio, nobis a Deo immiſſa, & in nobis vitaliter recepta, eſt perceptio & auditio; vel quatenus libere conſentimus, & vocationi obedimus, quo cordis oſtium pulſanti Deo aperitur. Prima auditio eſt indiſtincta a Dei pulſatione; ſecunda vero diſtincta, ſcilicet conſenſus liber.

231 Ad 4. *D. Ma.* ſine nobis concurrentibus moraliter imputatione ac merito per actus deliberatos, *C:* ſine nobis concurrentibus pure phyſice per actus indeliberatos *N.* Hoc ſenſu loquitur Conc.; nam ibidem ſubjungit, Deus *nobis, nullis praecedentibus meritis, & fidem, & amorem ſui prius inſpirat.* Et plane ad iſtam inſpirationem nos phyſice concurrimus. Et *D.* reſp. *Mi.* Et *N. Con.* PP. ſolum volunt contra Semipelagianos initium ſalutis non eſſe a nobis, imputatione ac merito ſuperno agentibus (*f*).

232 QUAESTIO III. Quae ejus indoles? ADSERO I. Ex ſe ſe illuſtrat divinitus mentem & voluntatem pulſat, praevenit, movet, adlicit, juvat, elevat ad eliciendum actus ſalutares; ſed ei tamen voluntas non unquam poteſt non reſiſtere. Conſtat dilucide haec veritas ex nuper dictis, & conſtabit manifeſtius, uberiuſque ex poſtmodum diſputandis. II. Ejuſdem eſt indolis ac rationis intrinſecae atque eſſentialis in ſtatu hoc naturae lapſae, ac fuerit olim in ſtatu naturae integrae & innocentis. Ita raptim praeſtatuimus *ſupra* (*g*). Et *Patres* quidem ſuffragantur egregie (*h*) cum vulgo *Theologi* (*i*). Unus pro cunctis audiatur *Fulgentius* (*k*). *Non alia* (gratia) *ſtantem Angelum a ruina potuit cuſtodire, niſi ipſa quae lapſum hominem poſt ruinam potuit reparare. Una eſt gratia in utroque operata; in hoc ut ſurgeret, in illo ne caderet.* Quid clarius & ſplendidius?

233 Et ratio quidem potiſſima eſt. Quoniam gratiae auxilia eodem modo ſunt in utrolibet ſtatu neceſſaria ad elicendos actus ſupernos, non ſecus ac in alio ſtatu quolibet; quocirca & in Patria coelicolis diſpenſantur, & ipſi Chriſti Domini viatoris humanitati tributa ſunt: tum in utroque pariter ſtatu vel efficacia ſunt, vel inef-

(*f*) Plura alii objiciunt pro qualitate mortua phyſicae praemotionis Bannezianae, quae abunde ac nervoſe confutant *Rip.* cit. d. 104. ſ. 7. *Aran.* Schol. Scien. Med. l. 10. d. 51. a n. 95. & 100. *Mun.* heic d. 2. a n. 6. & 16. *Ovie.* heic tr. 7. cont. 1. pu. 4. *Suar.* de grat. t. 2. l. 3. c. 3. a n. 6. *Vaz.* in 1. 2. d. 185. c. 3. & 9.

(*g*) Ad Tom. III. p. 163. n. 230. Recole ibidem ſcripta & huc revoca.

(*h*) Ut puta *Aug.* de grat. & lib. arb. c. 35. civ. l. 11. c. 9. & l. 14. c. 13. & alias, *Greg.* M. hom. 14 in Ezech. *Anſelm.* de caſu diab. c. 1. *Tho.* 1. 2. q. 109. a. 2. O. contra Calvin. in antid. ad Trid. ſeſſ. 6. c. 6. & inſt. l. 1. c. 5. ſect. 10. Bezam in l. contra Caſtellionem; Petr. Martyr. in loc. commun. ubi de lib. arb. Janſen. de grat. Chr. l. 2. c. 1. & l. 4. c. 4. & ſaepiſſime, Doctores plurimos Lovanienſes cum Gummaro Huygens in theſibus 2. 3. 4. 5. propugnatis an. 1683. 14. Jan. & ex junioribus Bertium cum Schola ſua Auguſtinenſi, Tournel. alios.

(*i*) Nimirum e. c. *Pighius* l. 5. de lib. arb. *Horant.* de loc. th. l. 1. c. 55. ſq. *Salmantia.* in 1. 2. tr. 14. d. 6. dub. 1. §. 5. *Rip.* de ente ſup. d. 111. n. 61. *Eſt.* in 2. diſt. 41. §. 14. *Petav.* de lib. arb. l. 1. c. 50. & l. 2. c. 4. ac in tr. ſingulari de adjutorio ſine quo non, & adjutorio quo, *Dechamps* de haer. janſ. l. 3. d. 3. c. 25. *Aguirre* in theol. S. Anſ. d. 132. ſ. 2. &c.

(*k*) Adverſ. Thraſym. l. 2. c. 30

inefficacia ſeu nude ſufficientia, atque ubilibet cum libero creatae libertatis conſenſu ac diſſenſu apta conjungi: non itaque differunt eſſentia ſua; ergo differant ex adcidenti, e. g. ex adjunctis ab adcidentali eorum ſtatuum diverſitate provenientibus; ut pura quatenus auxilia homini innocenti fuerunt praeſervantia, quibus nempe in adcepta gratia perſeveraret; ac lapſo ſanantia, ſeu medicinalia, quibus ab aegritudine peccato contracta ſanetur &c. (*l*).

OBJECTIONES.

234 Obj. *primo* contra 11. Adſ. Hoc pugnat aperte cum D. Aug. Nam hic 1.° (*m*) docet, gratiam Adae fuiſſe diſparem noſtrae, quia non habuit, uti nos aliam legem in membris ſuis. 2° docet (*n*), quod Gratia in ſecundo Adam, ideſt data per Chriſtum Redemtorem, eſt potentior quam gratia primi Adae, quoniam illa dat poſſe, & velle, ideſt efficax eſt, iſta vero tantum poſſe, ideſt mere ſufficiens eſt. 3.° docet (*o*) quod auxilium in natura innocente fuit *adjutorium, ſine quo non*, ideſt indifferens, & relinquens arbitrio Adae perſeverantiam in bono; at in natura lapſa eſt *adjutorium quo*, ideſt intrinſece efficax, quo nempe infirmitas voluntatis humanae a gratia agitur *indeclinabiliter, & inſuperabiliter*, ita ut *invictiſſime*, & bonum faciat homo lapſus ejuſmodi gratia adjutus, & in bono perſeveret; dum ea gratia conceſſa eſt *fortiſſimo*, ideſt innocenti Adae, qua *permiſſus eſt facere quod vellet*. Diſcriminat ergo Aug. eſſentia utramque gratiam ex eo quod gratia innocentis fuerit intrinſece indifferens, & gratia hominis lapſi intrinſece efficax.

235 ℞. N. *Adſ.* Aug. adductus non comparat gratiam in utroque ſtatu, ſed gratiam Sanctorum perſeverantium cum gratia Adae non perſeverantis; etenim (*p*) agnoſcit in Angelis ſanctis in ſtatu innocentiea auxilium, *quo* perſeverarunt, alias aeque cecidiſſent ac pravi; & ſimiliter in Adam ad merita peccatum praecedentia, alioqui prius cecidiſſet. Ad 1. prob: diſparitas illa adcidentalis eſt, quatenus reſpicit ſtatuum diſparitatem; quia enim ut idem actus temperantiae e. g. poſſet fieri urgente, & non urgente tentatione intemperantiae, ita ſub eodem auxilio poteſt is actus fieri cum victoria intemperantiae, ac ſine illa.

236 Ad 2: docet, gratiam in ſtatu lapſo eſſe potentiorem, non quoad efficaciam intrinſecam, quae repugnat, ſed quoad virtutem intrinſecam intenſionis gradualis, vel quoad majorem auxiliorum copiam, quae lapſis confertur per Chriſtum Redemtorem; quatenus iis indigent lapſi ad concupiſcentiam, effrenes paſſiones, vehementeſque ſuggeſtiones vincendas; plura enim, ac intenſiora auxilia plus adliciunt, ac roborant.

237 Ad 3: docet duntaxat, auxilium Adae conceſſum ad perſeverandum in gratia fuiſſe mere ſufficiens; uti & conceſſum Angelis, qui

(*l*) Pluribus rem noſtram promovent Scriptores praelaudati, quos conſule tis.
(*m*) L. de corrept. & grat. c. 11.
(*n*) Ibid.
(*o*) Ibid c. 12.
(*p*) Sub libro eodem c. 9.

Digitized by Google

qui peccarunt; diſpenſatum vero lapſis, qui perſeverant, eſſe efficax, uti fuit in Angelis ſanctis, ſcilicet ab extrinſeco, ipſis cum merito conſentientibus. Tò *indeclinabiliter*, *inſuperabiliter*, *invictiſſime* retulit Aug. ad infallibilitatem, & certitudinem creati conſenſus per illud ſupernae vocationis adjutorium, ſub quo praeſcivit Deus conſenſum fore; alioqui dixeris (quod abſit) ad ſenſum Auguſtini voluntatem gratiae efficaci non poſſe reſiſtere (*q*).

238 Obj. *ſecundo*. Auxilia ſtatus innocentis, & lapſi differunt eſſentia ſua. Nam 1.° Angeli in ſtatu innocente, uti Adam, fuerunt donis inſtructiſſimi, & robuſtiſſimi, quibus faciliime quodvis peccatum vitarent: quare ad perſeverantiam ſpeciali auxilio non indiguerunt, ex Mag. (*r*) ceteriſque Scholaſticis: at homo in ſtatu lapſo utpote magnopere debilis, aeger, ac ſepe moraliter impotens, eo indiget ad perſeverandum: ergo Angeli tum perſeverantes, tum deficientes, itemque Adam, ſolam habuerunt gratiam parvam, & indifferentem; homines vero lapſi ad quemcumque ſupernum foetum gratiam adcipiunt per ſe ſe victricem, magnam, & intrinſece efficacem, ab illa diverſam (*s*). 2°. Angeli in ſtatu innocente, tumque Adam ad bonos actus primum ſubſequentes ſolam habuerunt gratiam illuſtrationis, non vero gratiam inſpirationis; quia iſta non eguerunt, uti nos egemus in ſtatu lapſo. Siquidem Aug. in tot controverſus de gratia medicinali contra Pelagianos, ubi differit de gratia Angelis, & Adae conceſſa, nec ſemel adducit nomen ullum ex iis, quibus ſolitus eſt explicare gratiam inſpirationis, qualia ſunt *bona voluntas*, *ſuavitas*, *delectatio* &c. Ac inſuper ex ipſo Aug. gratia inſpirationis proxime delectans, & pelliciens hominem lapſum, huic neceſſaria eſt ad vincendos concupiſcentiae motus, a proſequutione boni avertentes: quod non militat pro ſtatu innocente. At haec tamen ſatis ſunt ut conſtituant diſcrimen eſſentiale auxiliorum in utroque ſtatu.

239 ℞. *N. Adſ.* Ad 1. prob. *C. A.* Quia illae ſunt conditiones utriuſque ſtatus. At TT. negant Adae neceſſarium auxilium ſpeciale ad poſſe ſimpliciter, non vero ad poſſe efficaciter; itemque illud ſpeciale, quod nobis ad victoriam tentationum, & difficultatum occurrentium eſt neceſſarium. Et *N. Con.* Sicut illa ſtatuum diverſitas non infert diverſitatem ſpecificam in utriuſque ſtatus gratia habituali, ita nec in gratia actuali, quae ubique in ſubſtantia eadem eſt, & ſolum extrinſece diverſa penes conſenſum, aut diſſenſum, cui adjungitur ex liberi arbitrii determinatione. Cetera ergo adjuncta adcidentaliter eidem ſpecie gratiae ſuperveniunt.

240 Ad 2. *N. Adſ.* contra Tournel. (*t*) & alios. Non eſt, cur ex indeliberata illuſtratione mentis ſequatur neceſſario connaturaliter inſpi-

Tom.V. C c ra-

(*q*) Conf. *Rip.* cit. d. 111. ſ. 7. a n. 63. & 1 5. d. 7. ſ. 13. & 16. & *Aguir.* cit. d. 132. ſ. 7.

(*r*) In 2. diſ. 24. 25.

(*s*) Sic eam duplicem gratiam adpellant Juniores cum Tourn. & Berti.

(*t*) L. ſingul. de grat. pac. dogmat. q. 1. 2. 3. concl. 4. & 5.

ratio, ſeu motio voluntatis in ſtatu lapſo, non autem in ſtatu innocente: quod ſi in iſto non ita eveniat, contra rerum naturam intra ordinem ſupernum, non eſt cur ita eveniat in illo. Quare eodem pacto, quo innocens eget ad actum ſupernum illuſtratione, & inſpiratione eget, naturaliter ſubſequuta, ſcilicet ratione principii, quod exigit ipſa actuum excellentia. Unde Aug. ubicumque adſerat, aut probet neceſſitatem gratiae illuſtrantis in homine innocente, eodem pacto probat tacite neceſſitatem inſpirantis, quin opus ſit ullum ex illis verbis explicare. Quid? quod Aug. (*u*) in eo ponit diſcrimen inter gratiam ſanantem naturae integrae, & medicinalem lapſae, quod haec ſit illa *major*, & *potentior*: adeoque ſupponit, utramque non niſi ſecundum majus, & minus diſtingui, & conſequenter ad voluntatem pertinere. Tandem in ſtatu lapſo confert gratia inſpirationis indifferenter, tum ad pugnam contra concupiſcentiam, tum ad operandum ſine pugna: unde hujus pugnae adceſſio non infert in illa diſtinctionem ſpecificam ab inſpiratione, quae ſubſiſtit in ſtatu innocente, licet in eo nulla ſit concupiſcientia, quemadmodum & ſubſiſtit in ipſo illuſtratio, tametſi nullus ſit error (*x*).

COROLLARIA.

241 I. Adſertum noſtro oppoſitum, licet ab haereticis alicui forſan deſcendere videatur, quatenus confert ad ſuum finem, ut nimirum in ſtatu lapſo omnem denegent gratiam ſufficientem, & ſolam admittant per ſe efficacem, & quidem neceſſitantem arbitrium; nihilo tamen ſecius catholice, & probabiliter defenditur, ſecundum ſe ſpectata, rejectaque duplici conſectaria haereticorum ſententia. Et ipſa quidem patronis gratiae ſuapte natura indifferentis haud parum favet, quatenus illius adſertores Auguſtinenſes cum *Berti* (*y*) *Tourn.* (*z*) aliique *RR.* ~~rejiciunt acerrime pro ſtatu naturae~~ integrae quodcumque auxilium per ſe ſe praedeterminans, quippe quod admittunt in ſtatu lapſo, ſolo titulo infirmitatis naturae: ſubindeque conſequenter amplectuntur pro ſtatu innocente Scientiam Mediam quoad ſubſtantiam, quoniam per iſtam praeintelligenda Deo ſunt futura ſtatus illius, a quo abeſt quodcumque decretum praedeterminans, in quo praevideantur (*a*).

242 II. Si palmare puodpiam adcidentale diſcrimen gratiae medicinalis in natura corrupta a gratia ſanitatis in natura innocente, ut Scholis hodiernis morem geramus, nobis figendum ſit; exinde illud repetendum ducimus, quod medicinalis contra ignorantiam & concupiſcientiam per peccatum originis inductam vividior ſit, uberior & gradibus robuſtior. Quippe ejuſmodi gratia indigere videtur na-

(*u*) L. de correp. & grat. c. 11.

(*x*) Conf. *Rip.* cit. *Suar.* cit. t. 2. l. 3. c. 9. & l. 5. c. 3. a n. 6. *Aran.* cit. l. 10. d. 50. a n. 78.

(*y*) T. 1. l. 4. c. 8. n. 4. & t. 2. l. 12. c. 8. n. 7.

(*z*) Proxime cit.

(*a*) Ita *Bert.* cit. l. 4. c. 10. n. 3.

natura adeo mente obcaecata, & concupiſcientia effrenis, & ſuggeſtionibus contra rectitudinem pugnantibus perculſa extrinſecus; non item natura innocens. Id ipſum vel explicate, vel virtute mox ſtatuebamus inter confutandum objectiones.

243 Nec aliud quidem intendiſſe mihi videtur *Auguſt.* ubi primo loco nobis objiciebatur (*b*). Eum audi & expende „ Quid ergo? Adam non habuit gratiam? Immo vero habuit magnam, ſed diſparem. Ille in bonis erat, quae de bonitate ſuae conditionis acceperat.. ſancti vero in hac vita, ad quos pertinet liberationis haec gratia, in malis ſunt, ex quibus clamant ad Deum, libera nos a malo.. ille non opus habebat illo adjutorio, quod implorant iſti quum dicunt, video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meae.. quoniam in eis caro concupiſcit adverſus ſpiritum, & ſpiritus adverſus carnem. „ Haec ille de diſparitate utriuſque gratiae ab adcidentali utriuſque ſtatus diſparitate petita; atque adeo ſtatui utrique potiſſimum adcommodae.

§. III.

Gratiae auxiliantis Partitio & Diſtributio multiplex.

244 QUAESTIO I. Quid de partitione? Adsero. Multiplex eſt. Partitur 1.° Gratia in *praevenientem*, *comitantem*, *ſubſequentem*. 1. praecedit omnes omnino actus ſalutares. 2. adjuvat, ſimulque cum libero arbitrio in actum influit. 3. ſupponit quidem aliam gratiam, vel aliquem actum liberum, ex gratia elicitum. Partitur 2.° in *excitantem*, & *adjuvantem*. 1. hominem non attendentem, aut quaſi dormientem a ſomno excitat, mentem illuminando, aut cor tangendo. 2. infirmae voluntati praeſtat vires ad conatum requiſitum;

245 Partitur 3.° in *operantem*, & *cooperantem*. 1. eſt, qua ſolus Deus abſque libera hominis cooperatione in homine operatur, cujuſmodi eſt initium fidei, quo quis ad alios actus ad fidem ſubſequentes diſponitur. 2. eſt, quae cum libero arbitrio ſimul operatur. Partitur ſingularius 4° ex *Aug* (*c*) in *ſufficientem*, ſeu adjutorium *ſine quo non*, quae dat ſolum poſſe facere, & *efficacem*, ſeu adjutorium *quo*, quae dat tum poſſe, tum actu facere. Ex iis, ut vides, eadem identice gratia ſecundum diverſos reſpectus dici poteſt *excitans*, *praeveniens* &c. uti & aliis nominibus, praeſervans, reparans, locupletans, coronans &c. (*d*).

246 Porro prae ceteris hiſce partitionibus, quae fit in gratiam *ſufficientem*, & *efficacem* ſollemnior eſt, ac momentis pluribus aperte eam probatur. Nam primum pro ſufficiente ſtant *Scripturae*, cum *Prov* 1. 24. *Iſai.* 5. 3. & 65. 2. *Matth.* 11. 21. & 23. 37. *Act.* 7. 51. *Joan.* 1. 9. *Rom.* 2. 5. & 1. *Theſſal.* 5. 19. & 1. *Cor.* 12. 9. & 2.

(*b*) Ex l. de corrept. & grat. c. 11. & ſaepe alias.

(*c*) L. de correp. & grat. c. 11. & 12.

(*d*) Lege *Rip.* d. 112. ſect. 6.

Cor. 6. 1. & 12. 9. *Apoc.* 3. 20. Item CC. cum *Valentin.* (*e*) *Senon.* (*f*) *Arauſ.* II. (*g*) *Colon.* (*h*) *Trid.* (*i*) . Tum *PP.* cum *Leon. P. I.* (*k*) *Chryſ.* (*l*) *Ambr.* (*m*) *Hiero.* (*n*) *Aug.* (*o*) *Proſp.* (*p*) *Fulg.* (*q*): adjuncta proſcriptione Theſium I ac II. Janſenii , perpluriumque Queſnelli .

247 Stant deinde pro efficaci *Scripturae* cum *Pſ.* 118. 32. *Prov.* 19. 21. & 21. 1. *Iſai.* 45. 13 *Ezech.* 36. 27. *Joan.* 6. 45. & 10. 28. *Phil.* 2 13. *Rom.* 9. 15. & 1. *Cor.* 4. 7. & 15. 10. *Sap.* 11. 22. *Eſth.* 3. 9. *Iſai.* 14. 27 Tum CC. cum *Arauſ.* II. (*r*) *Trid.* (*s*) Necnon PP. cum *Athan.* (*t*) *Cyril. Alex.* (*u*) vulgato *Dion.* (*x*) *Baſil.* (*y*) *Damaſc.* (*z*) *Nazian.* (*a*) *Ambr.* (*b*) *Hier.* (*c*) *Aug.* (*d*) *Proſp.* (*ee*) *Fulgen.* (*ff*) *Iren.* (*gg*) .

OBJECTIONES.

248 Obj. *primo*. Ex Pſ. 87. 14. & Pſ. 118. 147. oratio noſtra Deum praevenit: ergo non eſt gratia , praeveniens orationem . *Secundo*. Gratia praeveniens idem eſt ac excitans , & operans; uti comitans idem eſt ac adjuvans , & cooperans: ergo datae partitiones nullae ſunt . *Tertio*. Gratia ſubſequens non movet ratione ſui ad ulteriorem actum : ergo non participat propriam rationem gratiae auxiliantis .

249 ℞. ad *primum* : ibi ſolum denotatur adceleratio orationis , non quod haec praeceſſerit merito , aut cauſſalitate Dei gratiam . Ad *ſecundum D. A.* & explicantur diverſis terminis , & conceptibus relate ad diverſos reſpectus , *C.* ſecus , *N. A.* & *Con.* Ad *tertium*. *N. A.* Quia non dicitur ſubſequens reſpectu habito ad actum , ad quem movet , qui propterea ipſam gratiam ſubſequitur . Heinc *Aug.* ex quo praeadſertae partitiones a Th. ceteriſque TT. deſumtae ſunt (*hh*), *nolentem praevenit , ut velit ; volentem ſubſequitur , ne fruſtra velit* , Eique conſonat *Fulgent* . (*ii*) *praevenit impium , ut fiat juſtus ; ſubſequitur juſtum , ne fiat impius* (*kk*) .

250 Obj. *quarto* . Gratia excitans , & adjuvans invicem diſtinguun-

(*e*) Cap. 2.
(*f*) Par. 1. decr. fidei. c. 25.
(*g*) Can. 25.
(*h*) P. 7. c. 32.
(*i*) Seſſ. 6. c. 5. & 11. & can. 4.
(*k*) Serm. 2. de Epiph.
(*l*) Hom. 5. in Joan.
(*m*) Serm. 8 in Pſ. 118.
(*n*) In Pſ. 140.
(*o*) L. de nat. & grat. c. 63. & ep. 54. ad Macedon. & l. de ſp. & lit. c. 4. & 33. & l. 1. ad Simpl. q. 2. & alibi .
(*p*) De vocat. gent. l. 2. c. 26.
(*q*) De Incarn. & grat. Chr. c. 17.
(*r*) Cap. 6.
(*s*) Seſſ. 6. c. 1. & 5. & can. 4.
(*t*) Sup. cap. 2. Epheſ.
(*u*) L. de ador. & cult.
(*x*) De divin. nomin. c. 5.
(*y*) Orat. ſacri Altaris .
(*z*) Ser. 1. de ſacr. Imagin.
(*a*) Orat. 31.
(*b*) L. 10. in Luc.
(*c*) L. 3. contra Pelag.
(*d*) L. de grat. & lib. arb. c. 16. & l. de ſp. & lit. c. 34. & l. 2. de pecc. mer. c. 17. & ſaepe alibi .
(*ee*) Ep. ad Rufin. & l. 2. de vocat. gent. c. 26.
(*ff*) L. 1. ad Monim. c. 8. & 14. & l. de Incarn. & grat. Chriſ. c. 8.
(*gg*) L. 4. contra Valentin. c. 76.
(*hh*) Enchir. c. 32.
(*ii*) L. de Incarn. & grat. Chr. c. 11.
(*kk*) Conf. *Suar.* cit. l. 3. a c. 20. ad 24. Rip. cit. *Val.* heic t. 2. d. 8. q. 3. pu. 3.

guuntur; uti pariter operans, & cooperans. Nam 1.° ex Trid. (*l*) homo diſponitur ad juſtificationem per *excitantem*, atque *adjuvantem* gratiam; itemque (*m*) nequit homo agere *ſicut ad ſalutem oportet ſine Spiritus S. inſpiratione, atque adjutorio*. Ubi diſtinguit Conc. re utramque gratiam, & inſpirationem ab adjutorio. Immo ex Actis ejuſdem Conc. (*n*) *duo facit Deus, primo hominem excitat, ſuadendo, & invitando; deinde fortius auxilium dat, quo hominem convertit*. Eique conſonat C. Colon. (*o*) *duplex eſt Gratia, una, qua Deus praevenit peccatorem, ut ſurgat; altera vero, qua peccator praevenienti Deo adſentiens, reſurgit*. 2.° gratia excitans, & operans movent ad actum indeliberatum; adjuvans vero, & cooperans ad deliberatum: ergo re ipſa diſtinguuntur. 3.° ſaepe ejuſmodi gratiae ſeparantur, e. g. quum in ethnici converſione poſt auxilium excitans, & operans advenit adjuvans, & cooperans.

251 ℞. *N. Adſ.* Gratiae iſtae ſolum connotant quaſdam prioris, & poſterioris habitudines, per quas illae differunt, & ratione quarum diverſis nominibus explicantur; quaelibet enim gratia auxilians ex ſe eſt intrinsece indifferens, vel ut praeciſe excitet, vel ut cooperetur; vel ut ſit efficax, vel ut ſit inefficax: quare ejuſmodi denominationes non niſi ab extrinſeco cuicumque gratiae ſuperveniunt.

252 Ad 1. prob: teſtimonia Trid. ejuſque Actorum, necnon Colonienſis ſolum probant extrinſecam quamdam auxiliorum differentiam quoad praedictas habitudines; ſic enim eo pacto differunt, quo homo indutus veſte candida differt ab homine induto veſte nigra: eadem quippe gratia, quae excitat, & non cooperatur, e. g. poterat cooperari tantum, & non excitare. Quid? quod ex ipſo Trid. (*p*) eadem omnino eſt gratia excitans, & cooperans; quum homines ad converſionem *eidem gratiae libere aſſentiendo, & cooperando diſponantur*. Quin etiam *Aug.* ſaepe converſionem tribuit vocationi, quae plane gratia excitans eſt, ſimulque adjuvans.

253 Ad 2. *N. A.* adceptum in ſenſu thomiſtico. Priores actus indeliberati ſunt ipſa prior gratia, a Deo infuſa; haec autem, uti prior eſt, poterat ſecundum ſe eſſe poſterior in ſalutis negotio: atque adeo perinde gratia, quae dicitur excitans, & operans, movere poteſt ad actus deliberatos, ac ea, quae dicitur adjuvans, & cooperans. Ad 3: id probat, quod tunc auxilia ſunt numerice diſtincta, non autem quod re excitans, ac operans nequeat eſſe adjuvans, & cooperans; contra id ipſum quod in hac quaeſtione (in qua multa de voce) nos intendimus (*q*).

254 QUAESTIO II. Quid de diſtributione? ADSERO. Multiplex eſt. Quippe nulli uſquam beatitudinis gloriae capaci denegat Deus op-

(*l*) Seſſ. 6. c. 5. 6.
(*m*) Ex can. 3.
(*n*) Ap. Lemos l. 4. tr. 7. c. 22.
(*o*) Tr. de poenit.
(*p*) Seſſ. 6. cap. 5.
(*q*) Adi ſis *Suar.* cit. c. 23. *Rip.* cit. *Rhod.* heic d. 1. q. 1. ſ. 2. §. 4. 5.

Digitized by Google

opportuna gratiae auxilia pro tempore & loco unicuique ſtatui proportionata (*r*). Quia alioqui deficeret a ſua providentia ſupernaturali, quum velit omnes ſalvos fieri. Nullus itaque hominum ſtatus ab ea diſtributione arcendus merito reputatur, nec pagani videlicet, nec catholici rei non obdurati, nec haeretici, nec hebraei, nec peccatores quipiam ſumma etiam excaecatione obdurati. Alioqui fas non eſſet ejuſmodi hominibus adimplere praecepta ſuperna, quibus adimplendis ſimpliciter requiritur gratiae auxilium, e. c. ad amandum & poenitendum ſupernaturaliter. Nec ſane vel eadem obdurationis ratio ex ſe ſe poſtulat omnimodam ſuperni auxilii ſubtractionem.

OBJECTIONES.

255 Obj. *primo*. Haereticis, & Paganis non diſpenſantur auxilia gratiae. Nam 1.° ex Act. 16. 6. Paullus & Timotheus *vetantur a Spiritu S. loqui verbum Dei in Aſia*; & ex Matt. 12. Tyrii, & Sidonii poenitentiam non egerunt, quia deſtituti ſunt virtutibus, aut auxiliis, quae Judaeis exhibita fuerunt. 2.° ex Aug. (*s*) ſalus noſtrae Religionis defuit gentilibus ex ſola Dei voluntate: deinde (*t*) gratia auxilians eſt Chriſtianorum propria, & pertinens ad fidem: ſum (*u*) nullum eſt inter infideles bonum opus ſupernum ad felicitatem perducens: ergo & nullum eſt auxilium, quod ſolum ad opera ſalutaria confertur: item (*x*) denegat Deus infidelibus auxilium ad credendum, & diligendum Deum, in poenam noxae originalis. 3.° fides eſt omnium gratiarum prima, ante quam, & ſine qua nullae aliae diſpenſantur; at infideles ſaltem, quibus Evangelium adnuntiatum non eſt, fidem non habent, ex Rom. 10. 14.: ergo nec ullam gratiam. 4.° ſi detur infideli gratia ſufficiens, qua ad fidem adduci poſſit, ſi illa bene uti voluerit, nulla ei erit ignorantia invincibilis, qua poſſit a culpa excuſari: immo illa fidei ignorantia, conſequuta ex peccatis, quae poſt diſſenſum ad gratiam ſufficientem ipſe commiſit, erit ei voluntaria; qui enim vult cauſſam, cenſetur & effectum velle: ergo nec ipſe, nec ullus alter erit infidelis negative, ut ajunt, ſed poſitive, quatenus nempe omnes reſpuunt auxilium, eis datum ad fidem de Deo, qua Author & Remunerator supernus eſt, ſaltem in prima rationis aurora, contra id, quod cum D. Th. (*y*) vulgo docent TT.

256 R. *N. Aſſ.* Ad 1. prob: quod illae gratiae fuerint denegatae Aſiaticis, Tyriis, & Sidoniis, non evincit, quod ipſis plures aliae, ſaltem inefficaces elargitae non fuerint. Ad 2: *Aug.* ſtat pro nobis (*z*) ipſique conſonant *PP.* (*a*). Et vero Aug. in primo textu ad-

(*r*) *Amic.* t. 3. de grat. d. 28 ſ. n. 72. cum *Alen. Bonav. Suar. Veg. Mol.* &c.

(*s*) L. de praedeſt. SS. l. 10.

(*t*) L. de grat. & lib. arbi. c. 13.

(*u*) L. 4 contra Julian. c. 3 & alibi.

(*x*) L. de correp. & grat. c. 11.

(*y*) P. 2. 2. q. 10 a. 2.

(*z*) L. 1. de grat. Chriſ. c. 24. ubi Aſſuero Gentili gratiam concedit, ſicuti Gentili Polemoni epiſ. 130.

(*a*) Ut puta *Proſp* l. 2. de vocat. g. c. 4. & alibi. *Oroſ.* in apolog. de libert. ante med. *Fulgent.* de Incarn. & grat. c. 17. & 27. *Hieron.* in epiſt. ad Gal. c. 1. *Nyſſen.* orat. cat ech. c. 30.

adducto differit de auxiliis efficacibus ad fidem, non de ſufficientibus ad ſalutem, cum quibus componi poſſunt auxilia efficacia ad plures virtutum moralium actus. In 2.° loquitur de gratia, qua fidei rebus adſentimur, quum enim gratiam Dei propriam Chriſtianorum vocat, diſputat cum Pelagianis de actu credendi per fidem. In 3.° ſentit, quod communiter etiam honeſta gentilium opera per aliquod adjunctum vitientur: unde ad ſupernaturalitatem non adcedunt. Heinc vero non concluditur, non donari gentiles multis auxiliis ſufficientibus ad actus, quibus diſponantur ad fidem perfectam. In 4.° loquitur de auxilio conferente poteſtatem proximam ad fidem perfectam, quod Deus aliquibus juſte denegat in poenam praecedentis aut ſaltem originalis peccati, non de conferente poteſtatem remotam; hoc ſiquidem univerſe admiſſo, manifeſte concipitur, quod Verbum ſit *lux vera, quae illuminat omnem hominem*.

257 Ad 3. *D. Ma.* fides inchoata, initialis, diſponens per ſuos gradus ad fidem perfectam, *C*; ejuſmodi eſt propriae infirmitatis conſcientia, deſiderium liberatoris, aut aeterni gaudii, pia adfectio credendi &c. quas *Aug.* vocat inchoationes fidei; haec autem ſimpliciter eſt prima gratia, prima fides, donum Dei, directe, & proxime conducens ad ſalutem, ideſt ad fidem perfectam, juſtificationem, & gloriam: fides perfecta, & explicata, qualis requiritur proxime ad juſtificationem, & gloriam, *N*; haec ſub iſto ſenſu dicitur a *Trid.* (*b*) ſalutis initium, fundamentum, & radix juſtificationis; quippe ſine qua impoſſibile eſt placere Deo, ex *Hebr.* 11. 6. poſſunt ergo fidem iſtam praecedere opera ſuperna, quae auxilium efficax praerequirunt: & conſtat quidem praeceſſiſſe in Cornelio, ex *Act* 10; ſic etiam in ſua infidelitate placuerunt Deo Obſtetrices Aegyptiae, Rahab, Cyrus, Darius, Aſſuerus, ex Scripturis: heinc definitum eſt contra prop. Queſnellianam XXVII. *quod fides non eſt prima gratia*. Et *D. Mi.* plerumque non habent fidem perfectam, aut auxilium proximum ad ipſam habendam, *C*; id enim ex communi providentia praedicantis miniſterio illigatum eſt; at vero ex Jobi, qui Iſraëlita non fuit, exemplo, infert *Aug.* (*c*) multos alios e barbaris gentibus ad fidem perfectam deveniſſe per proximam Dei illuſtrationem, aut revelationem: non habent fidem inchoatam, aut auxilium ſufficiens ad illam habendam, *N*.

258 Ad 4: ignorantia illa etiam in poenam diſſenſus habita, invincibilis eſt, ac excuſabilis, quoniam diſſentiens nec cognoſcit, nec moraliter cognoſcere poteſt, ſe illa laborare ob diſſenſum. Nec ipſa ignorantia voluntaria eſt; qui enim vult cauſſam, ſolum convincitur velle effectum, ſi effectus neceſſario ſequatur ex cauſſa, & hanc conſequentiam ipſe cognoſcat. Praemiſſo tandem cum *D. Th.* quod omnes homines in primo rationis uſu, ut adimpleant praeceptum ſuae converſionis ad Deum, habeant auxilium ad id ſufficiens, etſi iſtud

(*b*) Seſſ. 6. c. 8.

(*c*) Civ. l. 18. c. 47.

iſtud reſpuant, non ſunt exinde poſitive infideles, tum quia ejuſmodi auxilium non eſt proximum, ſed remotum ad credendum Deum tanquam Authorem, finemque ſupernum; tum quia auxilium non proponit explicate veritates credendas, & qua revelatae ſunt a Deo; tum quia ejuſmodi auxilium ſecundum praeſentem providentiam, ſolum dictat, & movet ad credendas primas veritates conditionate, ſeu dependenter ab externa illarum propoſitione. Et vero repugnat poſitiva infidelitas ubi non reſiſtitur Deo teſtificanti, quatenus nihil qua tale propoſitum eſt. Ii quidem Pagani continentur in voluntate Dei antecedente ſecundaria ſalvandi omnes (*d*), quia enim ejuſmodi auxilium, licet ſit medium remotum ad perfectam fidem, & juſtificationem, eſt tamen remedium proximum ad inchoatam, & initialem ſalutem, ſcilicet ad actum ſupernum, qui intrinſece ad ſalutem confert (*e*).

259 Obj. *ſecundo*. Obdurati, & excaecati omni penitus privantur gratiae ſufficientis auxilio. Nam 1.° ex Eccle. 7. 14 Prov. 8. 13. Joſ. 11. 20. Rom. 9. 18 Joan. 12. 39. &c. impoſſibilis eſt obduratorum fides, poenitentia, & ſalus. 2.° idem diſertis verbis adierunt PP. (*f*) 3.° obdurati privantur omnino Angelorum cuſtodia (*g*). Et patet exemplis Conſtantini Copronymi, Udonis Archiepiſcopi Magdeburgenſis, Juliani Apoſtatae, Lutheri, Calvini, quibus in hora mortis omnino defuit Angelorum tutela, quippe qua ſua obduratione ſeſe indignos praebuerunt: ergo pariter &c 4.° ad ſtatum obdurationis non ſufficit ſubtractio auxiliorum efficacium; haec enim multis reprobis non obduratis infligitur: ergo etiam ſubtractio ſufficientium neceſſaria eſt. 5.° confirmati in bono ſunt ſimpliciter impotentes peccare: ergo obdurati in malo ſunt ſimpliciter impotentes operari ſalutariter.

260 Tum 6.° obduratis imputantur ſcelera, quae committunt, tametſi eis nulla praefulgeat ſufficientis auxilii illuſtratio: tum quia ipſorum culpa eſt, quod in poenam praeteritorum ſcelerum ea priventur gratia ſibi neceſſaria, illaque laborent actualis peccati incogitantia, ſeu ignorantia, quae propterea voluntaria eſt, adeoque impotentia eorum conſequens eſt, & libera, non antecedens, & neceſſaria: tum quia poſſunt obdurati phyſice non peccare, uti damnati in inferno, ſcilicet conando virtute, ac libertate, qua gaudent, naturali, non poſitionem actus, vel ſimplicem actus ſuſpenſionem: ergo nihil obſtat quominus tam horribili ſtatui omnis gratia ſufficiens denegetur.

℞: *N.*

(*d*) De hac voluntate Dei *ſupra* ad Tom. II. p. 340.

(*e*) Conſ. *Suar.* cit. de grat. l. 4. c. 11. *Rip.* t. 1. d. 20. ſ. 17 & 22. *Aguir.* cit. d. 127. ſ. 4. & d. 128. ſ. 1. *Journ*, cit. q. 8. a. 3. *Graveſ.* ep. 20. circa med.

(*f*) Ut puta *Iſidor.* l. 2. de ſummo bono c. 5. *Aug.* de nat. & grat. c. 67. *Ambr.* in epiſt. ad Rom. c. 11. &c.

(*g*) Ita *Origen.* in Hierem. 51. 9. & *Baſil.* in Pſ. 33. 8.

261 ℟. *N. Adſ.* (*h*) Ad 1. prob: illi textus non denotant impoſſibilitatem abſolutam, ſed conditionatam, perſiſtente ſcilicet in obduratis animo perſeverandi in malo; vel etiam propter ſummam difficultatem moralem parendi divinis auxiliis in eo ſtatu. Quod autem ſint illa obduratis abſolute poſſibilia eruitur ex *Ezech.* 18. *Eccleſ.* 33. *Iſai.* 1. 18. *Rom.* 2. 4. Ad 2: etiam PP. praelaudati loquuti ſunt de ſola impotentia conditionata, ſeu morali. In quocumque enim ſtatu eſſe abſolute viatoribus poenitentiae locum diſerte ferunt tum CC. nimirum *Lateran.* IV. (*i*) & *Trid.* (*k*); tum *PP.* nimirum *Aug.* (*l*) *Proſp.* (*m*) *Fulgen.* (*n*) *Paullin.* (*o*) *D. Th.* (*p*) &c. quibus *TT.* communiſſime adhaerent cum *Bann. Ledeſma, Alvar.* &c. (*q*) ut nempe conſulant tum divinae Clementiae, tum creatae libertati.

262 Ad 3. *N. A.* cum *D. Th.* (*r*) Illis etiam obduratis praeſto fuit, opinor, in hora mortis auxilium ſufficiens, a tutelaribus Angelis immiſſum, uti praeſto fuit Pharaoni, Nabucodonoſori, Manaſeo, Judae, Chriſticidis; & cui videlicet poterant illi obtemperare, uti ſimili auxilio obtemperarunt haud diſſimiles obdurati, nimirum Saulus, Abaelardus haereſiarcha, Francus a Sena, aliique (*s*). Ad 4: ſtatus obdurationis importat ordinariam ſubtractionem auxiliorum efficacium, collationem ſufficientium, & moralem iis conſentiendi impotentiam, ortam ex conſuetudine omnibus diſſentiendi. Haec autem adjuncta non comprehendit ſtatus reprobi non obdurati, qui propterea ſaepe auxilio efficaci potitur. Ad 5. *N. A.* Illi tantum ſunt moraliter, & conſequenter impotentes peccare (*t*), uti & obdurati ſunt impotentes non peccare, etiam auxiliis ſufficientibus inſtructi. Quid? quod de ratione viatoris non eſt, ut poſſit viam cadendo declinare, ſed ut poſſit in via greſſus in terminum promoventes efficere.

263 Ad 6. *N. Adſ.* de peccatis, quae praerequirunt libertatem proximam, conſtitutam per auxilium ſufficiens, uti eſſet violatio praecepti de elicienda ſuperna poenitentia. Ad primam prob. adj: obduratus, & quilibet alter meretur ob quodvis peccatum grave auxiliorum omnium ſubtractionem; at conſtat, poenam iſtam ex generali Dei lege minime fuiſſe inflictam. Nec exinde voluntaria, & proxime libera, & in ſe dici poſſet intenta ſubtractio in obdurati actionibus, quae propterea criminoſae ſint, ac obdurato in ſe ipſis imputentur: alioqui ſi quis ob peccatum incidat in amentiam,

in

(*h*) Contra Janſen. l. 3. de grat. Chr. c. 13. & Graveſonium epiſtolar. t. 3. epiſt. 10. cum Majore, Cather. Abul. &c.

(*i*) Cap. *Firmiter.*

(*k*) Seſſ. 14. de ſacr. poenit.

(*l*) In Pſ. 6. & l. 2. de ſerm. Dom. c. 15. & in Pſ. 102. 8.

(*m*) Object. vincent. reſp. 25.

(*n*) Ep. 7. ad Venant. c. 8.

(*o*) Ep. 1, ad Aprum, alias 27.

(*p*) In 1. diſ. 48. q. 1. a. 3. ad 2. & 3. p. q. 86. a. 1.

(*q*) Ap. & cum *Tourn.* mox citando.

(*r*) P. 1. q. 113. 2. 6.

(*s*) Conferenda quae de pravis Angelis & ſanctorum cuſtodia *ſupra* diximus ad Tom. III. p. 100. & 117.

(*t*) Ex adſerendis ubi de gratia ſanctificante.

in ſomnum turpem, in privationem libertatis, peccabit per pravas actiones in cunctis hiſce ſtatibus; quippe qui voluntarii ſibi eſſent, eo quod in eos per peccatum voluntarium inciderit. Immo motus primi concupiſcentiae, ſuborti in poenam peccati Adae, quod nobis aliquomodo imputatur, eſſent nobis voluntarii, & vera peccata. Quae omnia abſurda ſunt, & Janſeniſmum redolent, quidquid contra contendat Graveſon (u). Quid? quod apud omnes definitio voluntarii eſt, *quod eſt intrinſecus cum cognitione*. Ad ſecundam prob: non ita ſe gerit Deus cum obduratis, utpote viatoribus, ac cum damnatis. Deinde viatoris libertas exigit poſſe flecti ad extrema contraria. Demum quidquid ſit de aliis eventibus, dum tamen urget praeceptum, nequit obduratus illud libere infringere, quin liber ſit per auxilium praevium ad ipſum ſalutariter implendum (x).

264 Inſiſtis 1.° ſi obdurato non imputaretur peccatum ob defectum auxilii, fieret, quod gratia eſſet neceſſaria ad peccandum, & ad imputandum peccatum: unde conſultius eſſet homini non habere, quam habere gratiam; illa enim praeſente peccat, & punitur, non ita tamen illa abſente. 2.° obdurati non ſentiunt, nec in ſe experiuntur mentis illuſtrationem, & cordis adfectionem, in quibus gratia ſita eſt; obſtat enim illi experientiae mentis excaecatio, & cordis ab effrenibus paſſionibus perturbatio: ergo vel illam non habent gratiam, vel ſi habeant, fruſtra omnino habent.

265 ℞. Ad 1. *D. A.* quod gratia eſſet neceſſaria ad peccandum, tanquam cauſſa influens ad peccatum *N.*; quia ad peccandum ſolus homo ſibi ſufficit; ac plane in ſtatu purae naturae peccare poſſet homo abſque ulla gratia: tanquam cauſſa conſtituens libertatem ad extremum peccato oppoſitum, ſcilicet ad ſalutarem ſuperni praecepti adimpletionem, in cujus poſitiva carentia conſiſtit peccatum, *C.* Sed hoc tamen pacto multo plus expedit homini ditari gratia, quam ea privari ~~, uti plus expedit donari~~ libero arbitrio, quo poteſt peccare, quam illo privari, ſine quo peccare nequit. Ad 2. *N. A.* & prob. Ex *Rom.* 2. ℣. 14. & 15. nemo eſt tam perditus, quem malefacti conſcientia non remordeat interdum, ac exſtimulet, etſi ut plurimum eum remorſum non animadvertat, nec a Deo eſſe percipiat.

§. IV.

Gratia Efficax.

PRAENOTA.

266 Mirabile ſane Myſterium; *profunda, & nimis abdita quaeſtio* de Gratia efficaci, ut loquitur *Aug.* (y), adeo ut in ejus definitione idem ferme haereat (z). Quid enim mirabilius, quam conſiſtere conſenſum liberum cum gratia efficaci, ſeu infallibiliter connexa cum

(u) Proxime adlegatus.

(x) Conſule ſis *Suar.* proxime cit. *Rip.* cit. ſect. 4. *Aguir.* cit. t. 3. diſp. 125. *Tournel.* cit. quaeſt. 8. art. 4.

(y) L. de ſpirit. & lit. c. 7.

(z) L. de pecc. merit. c. 18.

cum eodem conſenſu, uti credimus fide certum? Idcirco Quaeſtio haec prae ceteris totius Theologiae toto orbe literario agitatiſſima eſt, tum celeberrimis illis controverſiis de auxiliis (*a*) tum poſtea duobus ferme procedentibus ſeculis; tum etiam hac noſtra tempeſtate. Ut myſterium DD. Catholici adtingerent, in varias abierunt ſententias.

267 Nimirum e. c. Dominicani plerique veteres cum Albelda, Araüjo, Caramuele, aliis (*b*) ſiſtebant efficaciam gratiae in praedeterminatione morali reddente infallibilem conſenſum, orta ſcilicet ex coaptatione divinae omnipotentiae ad indolem & genium hominis, qui vocatur & movetur. At vero ea praemotio non eſt connexa phyſice cum conſenſu, & poteſt diſſenſu repudiari; atque adeo nequit ab ipſa repeti infallibilitas conſenſus.

268 Deinde Auguſtinenſes veteres, nec pauci quidem e DD. Sorbonicis (*c*) efficacem gratiam dicebant delectationem abſolute victricem, hoc eſt ex vi propria, a decreto abſoluto praedeterminante ſuborta, Sed haec tamen adfectio eadem eſt cum praemotione Banneziana mox explodenda.

269 Scotiſtica vero Schola efficaciam gratiae a decreto ſuo condeterminante (*d*) repetit. Ceterum, ut alia praeteream, ejuſmodi decretum inevitabile & inadquiribile a voluntate hominis quum ſit, utpote ſoli Deo liberum & ex ſe, nullo alias reſpectu habito ad conſenſum, cum iſto connexum, difficile cum libertate conſentientis conciliari poſſe videtur. Quo circa (*e*) *Cavellus* & *Faber* ejuſdem ſcholae magna nomina, ne decretum ſuum libertati humanae inſidietur, ſcientiam mediam ſuo inſeruerunt ſyſtemati.

270 Recentius Thomaſſinus (*f*) docuit efficaciam gratiae eſſe intrinſecam, & ſitam in multitudine, varietate, conſonantia, conſpiratione auxiliorum, quorum ſingula diviſim repudiari poſſunt, non vero cuncta ſimul, quo quidem pacto dependenter unice ab Omnipotentia & abſoluta ſcientia Dei inducunt infallibiliter, ineluctabiliter & inſuperabiliter voluntatem ad conſenſum. Adderem ego, ad conſenſum neceſſarium, non liberum. Quis hoc non videat? Tum inde nullum ſingulare auxilium eſſet efficax, quod incredibile videtur ex repentina plurium converſione.

271 Tournelyus inſuper (*g*) tribuit gratiae efficaciam intrinſecam, ſitam plerumque in delectatione quadam ex ſe & abſolute victrice; proveniente utique ex ſpeciali aptatione ſeu congruitate, convenientia & contemperatione auxilii cum voluntate hominis vocati. Eamque

(*a*) Eas ſupra praenarravimus Tom. I. à p. 31.

(*b*) Ap. *Philip. Aranda* in ſchola ſcientiae mediae l. 3. n. 14.

(*c*) Auctore *Tournel.* de grat. c. 17. & alias.

(*d*) De hoc ac de Authoribus ipſum propugnantibus *ſupra* ad Tom. II. p. 249. quibus adde nuperrimum *Ferrarum* in theol. t. 1. tr. 3. d. 1. q. 7. a p. 546.

(*e*) Si qua fides *Platelio* c. 6. §. 5. de efficac. grat.

(*f*) In tom. 3. dogmat. theol. tr. 4. c. 18.

(*g*) In tr. ſingulari de grat. parte dogmatica q. 5. art. 3. §. 6.

que congruitatem repetit ex divina Omnipotentia & ex ipſa ratione ac virtute auxilii. Verum congruitas illa & contemperatio gratiae, quae dependet neceſſario ab extrinſecis adjunctis, & ab indole recipientis auxilium, porro extrinſeca gratiae eſt, nec ipſam cum conſenſu intrinſece ac neceſſario connectit.

272 Tum Edmundus Simmonetus S. I. (h) ponit intrinſecam gratiae efficaciam in cumulo auxiliorum cogente moraliter voluntatem ad conſenſum, praeviſum per ſcientiam mediam, ac praeciſe dependentem ab auxilio ex eo cumulo auxiliorum omnium ſelecto. Ceterum hoc auxilium ſelectum eſt ipſa gratia efficax; gratia vero non dependet a ſe ipſa quoad efficaciam, immo potius a conſenſu, qui adſeritur praeviſus a ſcientia media: ergo efficacia eſt auxilio prorſus extrinſeca.

273 Praeterea Paullus Gabriel Antoine S. I. (i) fert gratiam eſſe efficacem ex ſe ſe, virtute propria, non abſolute quidem, ſed relate ad ſcientiam mediam, decretumque divinum illam conferendi; ſiquidem prout iis ſubſtans, & non aliter eſt gratia congrua vel efficax. Enim vero *gratia per ſe efficax* in ſchola ſcientiae mediae inaudita eſt. Quid? quod gratia ſic, & non aliter, ſubſtans ſcientiae ac decreto ſit efficax, invicte probat, quod non ſit efficax ex ſe ſe ac virtute propria, ſed adcidentaliter & extrinſece; nimirum ex ſcientia & decreto: ſic enim Paullus non aliter albus quam ut ſubſtans albedini, ex iſta adcidentaliter & non ex ſe, aut intrinſece albus eſt.

274. His jam vero ſyſtematis brevitatis ſtudio leviter praelibatis, rejectiſque, ad ea, quae nunc temporis celebriora ſunt, aliquanto fuſius expendenda progredimur.

275 QUAESTIO I. Quid de ſyſtemate I. nunc vigente? ADSERO. Eſt Scholae Thomiſticae, auctore olim *Domin. Bannezio* (k). Ac docet, efficaciam eſſe prorſus intrinſecam auxilio, quatenus hoc praemovet, ac praedeterminat phyſice inevitabiliter voluntatem ad conſenſum, & quidem abſque laeſione libertatis, quam potius perficit, ut operetur conſenſum liberum; eſt enim actus ſecundus libertatis, ſeu actus primi adplicatio: unde hac ſtante praemotione, ad quemcumque ſalutarem actum ſimpliciter neceſſaria, non poteſt voluntas ponere diſſenſum in *ſenſu compoſito*, quatenus nequit tunc conjungere actum cum non actu, ideſt conſenſum cum diſſenſu; poteſt vero in *ſenſu diviſo*, quatenus poteſt tunc conjungere actum cum potentia ad actum oppoſitum, ideſt conſenſum cum potentia ad diſſenſum; potentia enim conſentiens ſub judicio indifferenti ad utrumque extremum, etiam dum unum eligit, manet ad utramque potens. Ita noviſſime Graveſon (l). Hanc profecto opinionem Thomiſtae aliqui

(h) In theol. inſtit. tract. 6. de grat. d. 3. art. 9.

(i) In theol. dogmat. ſpeculat. tr. de grat. c. 3. art. 4.

(k) Recole dicta ad Tom. I. p. 33. ſq.

(l) In epiſt. t. 2. ep. 5.

qui multimodis lenire tentarunt (*m*). Fruſtra tamen, quum etiam praecipuo illorum opinionis fundamento innitantur.

276 Igitur contra eſt 1.°; quia ejuſmodi gratiae efficacia, utpote principium antecedens, inadquiribile, & inevitabile a potentia, eſſet huic neceſſitas antecedens ad agendum, adeoque ejus libertatem evertens. 2.°; quia potentia prorſus libera illa eſt, quae poſitis omnibus praerequiſitis ad aliquid, poteſt aliquid, & ejus oppoſitum, ſcilicet in ſenſu compoſito, & ſub iiſdem praerequiſitis (*n*): ergo ſi in ſenſu compoſito praemotionis, neceſſario praerequiſitae ad opus bonum nequeat potentia aut non edere opus bonum, aut edere opus contrarium, non eſt ad utrumque opus prorſus libera.

277 3.°; Quia potentia diſſentiendi cum praemotione in *ſenſu diviſo*, ut exponitur, eſt potentia remotiſſima; & ſolum in radice, quatenus nempe voluntas eſt potentia ex ſe libera ad diſſentiendum quandocumque ſit inſtructa principiis, ad diſſenſum neceſſariis; ad eum modum, quo Beatus cum beatitudine eſt potens peccare in *ſenſu diviſo*; at haec Beati potentia non tollit, quominus Beatus ſit qua talis abſolute impotens peccare: ergo pariter (*o*).

278 4.°; Nequit imputari peccatum cui nequit imputari defectus praemotionis neceſſariae ad non peccandum; atqui Angelis apoſtatis, Adae, ceteriſque primo peccantibus nequit imputari defectus praemotionis, quum iſtum nullo peccato praemeruerint: ergo nequit ipſis imputari primum peccatum. 5.°; quia quum Deus etiam praedeterminet ad peccatum, apud plures Thomiſtas, eſt Author peccati ipſum efficaciter volens; quod plane religioni nimis abſonum eſt.

OBJECTIONES.

279 Obj. *primo*. Gratia ex ſe efficax thomiſtica conſentiens eſt ſacris Scripturis, & CC. Nam 1.° ex Ezech. 36. 26. Job 12. 24. Philip. 2 12. Rom. 9. 16. & 1. Cor. 4. 7. Deus facit, ut homo in praeceptis ſuis ambulet; hominis cor immutat, flectit, indurat; operatur in homine ipſum ſalutariter velle, & perficere; diſcernit per ſuam gratiam bene operantem a male operante. Ad haec tamen & ſimilia auxilium praedeterminans requiritur. 2.° ex Conc. Araus. II. (*p*) Deus voluntatem non exſpectat, ut a peccato purgetur, aut purgari velit; ſed in ipſa operatur velle, & perficere, & facit in ipſa, ut legi obediat. Ex Conc. Milevit. idem expreſſe definitur (*q*). Ex Conc. Trid. (*r*) gratia adjuvans, quae eſt de linea actus ſecundi, eſt etiam praeveniens, adeoque antecedens. Adde quod non ſit unde homo ſibi glorietur in opere ſalutari: hoc igitur ab auxilio antecedenti omnino eſt. ℞. N.

(*m*) Ap. *Aran.* in ſchol. ſcien. med. l. 3. d. 11. ſ. 4.

(*n*) Ex adſertis ad Tom. III. ubi de libertate p. 185. & 187. ſq.

(*o*) *Genovefus* in theol. l. 6. c. 4. §. 14. ſub fin. haec ſcribebat „ Reſpondere nos eſſe liberos in ſenſu diviſo, non in ſenſu compoſito, aut eſt jactare vocabula ſine ſenſu; aut dicere, mentem dum a gratia movetur nullam habere libertatem, qui eſt ſenſus compoſitus; quod eſt fateri, non evadere abſurdum. „

(*p*) Can. 4. 9. 16. 20.

(*q*) Can. 4.

(*r*) Seſſ. 6. cap. 5. & rurſum 16. & can. 3. & 4.

Digitized by Google

280 ℟. *N. Adſ.* Gratia ejuſmodi diſſentanea profecto eſt cunctis ſcripturis, conciliis, & rationibus, quibus eſt conſentiens Scientia Media dirigens collationem gratiae efficacis congruae, ac intrinſece indifferentis (*s*). Tum cunctis ſcripturis, conciliis, & rationibus, quibus invicte probatur & hominis plena libertas ad obſervandum Dei praecepta, & ſeria Dei voluntas ad omnes ſalvandos; quae tamen cohaerere nequeunt cum praemotione; tum quia eſt principium eſſentiale, antecedens, inadquiribile, inevitabile a creatura ad opus ſalutare; tum quia Deus illam ex quocumque motivo denegans, arguitur non velle ſerio opus ſalutare, cui principium eſſentiale denegat; uti argueretur non velle ſerio actum liberum, ſi ex quocumque motivo liberum arbitrium everteret.

281 Ad 1. prob: illi textus & ſimiles deſignant gratiae neceſſitatem, & coefficientiam actus ſalutaris, ſimulque moralem ſuis impulſibus, & illuſtrationibus praemotionem, conſtituentem creaturae libertatem, adeoque minime praedeterminantem. Ex *Aug.* (*t*) Deus indurat, & excaecat corda, quae non vult emollire, & illuſtrare, ſcilicet per auxilium praeviſum efficax. Ex ipſo *Aug.* (*u*) gratia efficax illa ſingularis vocatio eſt, quae *ſic agit ſenſum, ut adcomodet adſenſum*, ſcilicet prout hic infallibiliter praeviſus eſt per ſcientiam mediam, ac praefinitus per decretum poſterius. Conſentiens a diſſentiente diſcernitur paſſive, ut loquuntur, per conſenſum, active per gratiam congruam, ut explicat *Aug.* (*x*) *etſi quiſquam ſibi tribuat quod vocatus veniat* (en diſcretionem paſſivam) *non poteſt ſibi tribuere, quod vocatus ſit* (en activam). Ipſeque dixerat (*y*) *ut velimus ſuum eſſe voluit, & noſtrum; ſuum vocando, & noſtrum ſequendo*. Ita enim Deus conſentienti ſuum dat velle, & diſcerni a diſſentiente: quocirca poterit de ſua diſcretione in Domino gloriari, ei ipſam principaliter adtribuendo (*z*).

282 Ad 2: C. Arauſ. vult, Deum non exſpectare voluntatem hominis non vocati, ut illum vocet; motus ſcilicet ejus meritis pure naturalibus, contra Semipelagianos, eo can. 4. perculſos, at non negat, exſpectare voluntatem hominis jam vocati, ut ex propria determinatione conſentiat: quo pacto ex *Iſai.* 5. *exſpectavi, ut faceret uvas, fecit autem labruſcas*. Id autem non eſt proprie Deum exſpectare, ſed potius creaturae adtemperari. Ipſum ſimiliter cum *Milev.* vult, Deum nobis dare actum ſalutarem, ſub ſenſu mox expoſito cum *Aug.*; dixerat enim *Arauſ* (*a*) *Deus in nobis, atque nobiſcum, ut operemur, operatur*. Trid. aperte pugnat cum gratia efficaci thomiſtica irreſiſtibili, & minime repudiabili apud ejus Inventorem Bannezium (*b*) quippe differens (*c*) de gratia efficaci, qua ſci-

(*s*) De quibus *ſup.* ubi de ſcient. med. ad Tom. II.

(*t*) L. de praedeſ. & grat. c. . .

(*u*) Epiſt. 107.

(*x*) L. 83. qq. q. 68.

(*y*) Lib. ad Simplic. q. 2.

(*z*) Conſ. *Suar.* de grat. t. 2. l. 5. a c. 30. ad. 36. & opuſc. de auxil. l. 3. c. 15.

(*a*) Can. 3.

(*b*) In 1. p. q. 14. a. 13. & q. 23. ab. a. 5. ad 7. & in 2. 2. q. 2. a. 1. docum. 3.

(*c*) Seſſ. 6. c. 5.

ſcilicet peccator re convertitur, definit, *quippe qui illam & abjicere poteſt*; utique conſentiens *Conc. Senonen.*, quod (*d*) adſeruerat, *neque tamen eſt tale Dei trahentis auxilium, cui reſiſti non poſſit*.

283 Obj. *ſecundo*: Gratia efficax thomiſtica conſentiens eſt Patribus. Quoniam ex Aug. (*e*) gratia efficax eſt efficaciſſima voluntas, & poteſtas. Et (*f*) ideo ipſi tribuitur, ut durities cordis primitus auferatur. Et (*g*) agit hominem indeclinabiliter, & inſuperabiliter, quoniam eſt efficaciſſima, & omnipotentiſſima, datque ipſum velle, de nolentibus volentes faciens. Similia paſſim repetit eximius gratiae Doctor. Ex Tertul. (*h*) gratia ſibi ſubjicit liberi arbitrii poteſtatem. Ex Baſil. (*i*) auxilium gratiae per imperium ſuae potentiae operatur in nobis; & (*k*) gratia eſt inſuperabilis potentiae. Ex Proſp. (*l*) gratia quibuslibet modis infidelitatem reſiſtentis inclinat. Et ex D. Th. (*m*) Deus movet, & adplicat cauſſas ſecundas ad operandum, ipſiſque dat non ſolum poſſe, ſed etiam agere. Quin etiam ſaepe plura docet per verba, *Deus determinat, praedeterminat*, & ſimilia (§).

℞. *N.*

(*d*) Decr. 15.
(*e*) Contra duas epiſt. Pelag. c. 20.
(*f*) De praedeſt. SS. c. 8.
(*g*) De corrap. & grat. c. 12.
(*h*) L. de anima c. 21.
(*i*) L. de Spir. S. c. 8.
(*k*) Serm. de lib. arb.
(*l*) Epiſt. ad Rufin.
(*m*) P. 1. q. 2. a. 8. & q. 105. a. 3. O & in 2. diſ. 37. q. 1. a. 2.

OBSERVATIO.

(§) *R*Enat. *Billuart* in Theol. t. 1. diſſ. 8. de praadefinitionib. ar. 2. (quem vel exſcripſit, vel imitatus eſt *Thom. Madalena* conſodalis in examine thomiſtico, a *Quadros* in Caduceo operoſe confutato) laudatis pro phyſica praedeterminationa Patribus ducem fecit *Dionyſ.* Areop. ajantem l. de div. nom. c. 5. §. 9. „ Exemplaria vero in Deo dicimus rationes ſub„ ſtantificas rerum . . . quas ſermo divinus „ vocat praedefinitiones, & bonas volunta„ tes exſiſtentium *praedeterminativas*,„ Tum quaſi ita haec interpretatio totius Latii, Graeciaeque ſuffragio probaretur, triumphum agit, & continenter ſubjungit „ ubi „ obiter adverte quam inconſulto Moliniſtae „ effutiant nomen praedeterminationis eſſe „ inventum Bannezi. „

Ceterum principio famoſus hic Author Pſeudo-Dionyſium heic intrudit (qualem & nos *ſupra* Tom. IV. in Praemonitione p. x. §. 111. cum frequentiſſimo Eruditorum recantium choro definivimus) qui quam coluerit raligionam, & qua aetate floruerit, nondum ſatis exploratum. Quid ergo eum Billuartius ſanctorum Patrum choro ita confidenter adſcribit?

Dainde quo jure hic idem adfirmet, graecum Pſeudo-Dionyſii textum pro vata, & adcurata interpretatione latina vocem *praedeterminativas* expoſcere? Rem tantiſper diſcutiamus. Et primo omnium loco graeca vulgati Dionyſii verba in medium proterimus ex typis Philippi Juntae de an. 1516. ad cap. 5. §. 13.

Παραδείγματα δέ φαμεν, εἶναι τοὺς ἐν Θεῷ τῶν ὄντων οὐσιοποιοὺς, καὶ ἑνιαίως προϋφεστῶτας λόγους, οὓς ἡ θεολογία προορισμοὺς καλεῖ, καὶ θεῖα καὶ ἀγαθὰ θελήματα τῶν ὄντων ἀφοριστικὰ, καὶ ποιητικὰ, καθ' οὓς ὁ ὑπερούσιος τὰ ὄντα πάντα καὶ προώρισεν, καὶ παρήγαγεν.

Hunc jam vero textum ſicut & reliquos ejuſdem libri complures viri doctiſſimi latine cum laude verterunt: En illorum cenſum. Joan. Scotus, Marſil. Ficinus, Abbas vulgo Vercellenſis, Ambroſ. Camaldulenſis, Joachim. Perionius, Balthaſ. Corderius S. I. Naque vero plures nominat Cl. *De Rubeis* in diſſ. praefixa editioni recentiſſimae venetae oparum vulgati Dionyſii apud Anton. Zattam an. 1755.

Quatuor priorum, quos recitavimus, Interpretum exemplaria proſtant ordine apud

284 ℞. N. *Adſ.* Ad 1. prob: ſtant contra praemotionem thomiſticam innumeri PP. graeci, & latini, quatenus ferunt, laedi libertatem per quamlibet neceſſitatem antecedentem; aut in noſtra poteſtate eſſe, uti, vel non uti gratia praeveniente, contra id quod importat thomiſtica praemotio (*n*). Nec minus aperte contra ipſam ſtat *Aug.* tum in locis ſaepe adlegatis, tum in aliis, quibus ſiſtit auxilium efficax praeveniens in vocatione congruae, non praedeterminante, ſed modo adcomodato inducente hominem infallibiliter ex praeſcientia Dei (*o*), quos omnes recte expendit *Suar.* (*p*). Quae ex Aug. opponuntur, ita debent concipi ab eo dicta, ut cohaereant cum libertate creata, quam tamen temerat thomiſtica praemotio, cujus quidem nec ullo verbo, aut ſigno meminit Aug.

285 Ex aliis tribus PP. adlegatis, vult Tertul. quod gratia ſibi ſubjicit liberi arbitrii poteſtatem, non ſubjectione ferrea praedeterminante, ſed ſuavi, moraliter ſcilicet praemovente cum illuſtrationibus, & inſpirationibus, quibus indiget liberum arbitrium ad actum ſalutarem, & quibus proinde ſubjicitur. Baſil. & Fulgen. idem omnino volunt; nec enim illam velle poſſunt antecedentem potentis gratiae inſuperabilitatem, & inclinationem, quae penitus libertatem evertat. Stat itidem D. Th. contra praemotionem thomiſticam, tum in locis ſupra laudatis (*q*), tum in aliis (*r*); tum in multis itidem, quibus expreſſe denegat Dei praedeterminationem ad peccatum (*s*), ac in aliis (*t*). Porro loca ex D. Th. objecta non favent praedeterminationi ad ſenſum Bannezianorum; etenim ſine iſta praemovet Deus cauſſas ſecundas, ipſiſque dat agere, quatenus dat ipſum ſuum concurſum per actionem ſimultaneam, qua conſtituuntur

apud editionem Colonien. de an. 1556. ex Officina Joan. Quentel; videlicet p. 53e. 544. 547. 818. 903. exemplar inſuper Perionii apud editionem Lovanien. de an 1566. typies Hieron. VVellaei, vel, ut alibi legitur, Joan. Bogardi; Corderii demum verſio cum obſervationibus apud Biblioth. PP. Lugdun. de an. 1677. t. 2. p. 295.

Legat itaque & animo intentus perlegat Billuartius, quemadmodum perlegimus & nos, ſingulorum, quos indicavimus, verſiones, paraphraſes, obſervationes, & ne vel in una quidem eut *τὸ praedeterminativas*, aut quidpiam eliud gratiam per ſe efficacem concernens reperiet. Undenam ergo & cujus authoritate ſuffultus hic Author, interpretationem ſpecioſam ſuam huc evocavit? Voluit ne imperitis aut incautis fucum facere in commendationem gratiae ſuae praedeterminantis? Non credo haec de viro probo & ſapienti.

Ceterum utut ſit de mente atque peritia in utreque lingua graeca & latina hujuſce nuperi Interpretis, donec verſionem ſuam probatis ſuffultam documentis palam oſtendat, ſileat oportet, nec aegere ferat interea, conſulto Moliniſtas ejus voculae & conſimilium inventorem declamare Bannezium.

(*n*) Longum eorum cenſum dat *Suar.* cit. c. 44. & 48. & tr. de aux. l. 3. c. 13. an. 15.

(*o*) L. 1. ad Simp. q. 2. & l. de dono perſever. c. 14. &c.

(*p*) Eos omnes luculenter enucleat *Suar.* praelaud. cit. l. 5. c. 46. & tr. de aux. l. 3. c. 13. n. 19.

(*q*) Ad Tom. II. ubi pro ſcient. med. & cognitione contingentium in ſe ipſis.

(*r*) E. c. q. 3. de malo a. 5. ad 5. & 2. diſ. 23. q. 1. a. 2. O. & diſ. 28. q. 1. a. 1. O.

(*s*) Heic q. 80. a. 1. ad 3. & in a. diſ. 37. q. e. a. 1. ad 1. & l. 3. contra gent. c. 162. quos exponit *Platel.* p. 2. c. 3. a n. 198.

(*t*) Videlicet quodl. 7. a. 1. ad 2. de verit. q. 22. a. 9. ad 8. & 1. p. q. 62. a. 3. ad 2. quos una cum aliis adcurate expendit *Suar.* cit. l. 5. c. 49. n. 2. & a n. 14.

tur re ipſa agentes, non quidem a ſe, ſed dependenter a primo agente, a quo eſſe, & poſſe adcipiunt; nimirum cauſſae neceſſariae a Deo determinatae, liberae vero Deum determinantes. Nec alium porro ſenſum habent in phraſi D. Th. *τὸ praemovet*, *praedeterminat*, & ſimilia (u).

286 Obj. *tertio*. Gratia haec multimodis rationi conſentiens eſt. Nam 1.° Deus eſt primum liberum: ergo & primum determinans, ſeu praedeterminans. 2.° ſi ſola creatura ſe determinet ad actum ſalutarem, ſola efficit novum ens, ſeu novam entis formalitatem, ſuam in ſua determinatione: unde poteſt ſola efficere alia nova entia ſine fine, contra entis primi, & univerſalis rationem, quae Deo ineſt. 3.° efficax Dei voluntas eſt irreſiſtibilis, & inimpedilis; poteſt enim in bonum convertere *malas hominum voluntates, quas voluerit, quando voluerit, ubi voluerit* (x), quoniam *Deus magis habet in ſua poteſtate voluntates hominum, quam ipſi ſuas* (y). Alioqui Deus non eſſet antecedenter proxime liber ad praefiniendum conſenſum liberum: ergo & eſt praedeterminans. 4.° dum orat Eccleſia pro converſione peccatoris, petit auxilium praedeterminans; non vero ipſam converſionem in actu ſecundo, ſiquidem ex Aug. (z) *quid ſtultius, quam orare, ut facias quod in poteſtate habes*.

287 ℞. *N. Adſ.* Ad 1. prob. *N. Con.* Deus dicitur primum liberum, quia habet in ſe perfectiſſimam libertatem, qua ſe determinet ad producendum, & conſervandum libertatem, & dominium electionis in creaturis ratione praeditis, quae proinde vocantur ſecundum liberum, ſicut & ſecunda cauſſa: unde quoque Deus ſe determinat ad ipſas non praedeterminandas. Ad 2. *N. A.* Creaturae determinatio fit a Deo in genere cauſſae unde effectricis, & a creatura in genere cauſſae eligentis ac determinantis. Quemadmodum & Deus efficit meum amorem, quin per illum amet.

288 Ad 3. *D. A.* irreſiſtibilis, & inimpedibilis reſiſtentia, & impeditione poſteriore quoad effectum divinae voluntatis efficacis, re ipſa exſiſtentis, *C.* ſic enim quaelibet efficax Dei voluntas neceſſario impletur: reſiſtentia, & impeditione antecedenti quoad exſiſtentiam ejuſdem voluntatis efficacis, *N.* Huic enim exſiſtentiae obſtare poteſt voluntas creata, utpote directa a ſcientia media, pendente a conſenſu libero. Hoc pacto eſt efficax Dei voluntas, ſcilicet ſeſe adtemperando voluntati creatae modo congruo, per ſcientiam mediam praeviſo; nec enim addidit Aug. *quomodocumque voluerit*, quippe nequit Deus convertere hominem auxilio praeviſo inefficaci. Recurrit tamen ad omnipotentiam, quia haec infinita habet media ad

 quem-

(u) Conf. *Suar.* & *Platel.* proxime citt. *Thyrſ. Gonzalez* in ſelect. t. 1. & 4. *Sherlog.* de ſcien. med. *De Cerf* controv. de mente D. Th. *Quadr.* caduc. t. 1. p. 1. p. 12. §. 1. 2. 3. *Daniel a S. Joſ.* t. 1. d. 24.

(x) Ex Aug. enchir. c. 98.

(y) Ex eodem l. de correp. & grat. c. 14.

(z) *L.* de nat. & grat. c. 18.

quemlibet convertendum, ſi velit. Hoc ſenſu dixerat idem (a) *velle, & nolle ita eſt in poteſtate hominis, ut divinam voluntatem non impediat, neque ſuperet poteſtatem*. Ad 4. *N. A.* Petit Eccleſia peccatori libertatem congruam, & auxilium congruum, quae pro infallibili actuali converſione, quae expoſcitur, ſunt neceſſaria, & quae non ſunt in poteſtate peccatoris, eſto poſſit utcumque converti (b) (§).

289 QUAESTIO II. Quid de ſyſtemate II? Adsero. Eſt in Scho-

(a) De corrept. & grat. c. 14.

(b) Pluribus hoc ſyſteme oppugnavit operoſe olim Schola Jeſuitica cum *Suar.* cit. de grat. l. 5. e c. 19. *Henao* in ſcient. media propugnete &c. cum alii DD. cum *J. ſ. de Vi-ta* Dominiceno in tt. de primo movente, *Tourn.* de grat. q. 9. art. 1. ſub fin. *Genovefe* cit. &c. nec pauca nos praelibavimus in ipſum ad Tom. II. ubi de ſcient. media.

OBSERVATIO.

(§) COrdate mihi differere videtur Cl. Gazzaniga ubi ad tract. de grat. Chriſti diſſ. 6. c. 5. n. 167. ingenue fatetur ſummam conciliandi libertatem creatam cum divinae gratiae efficaci difficultatem, Auguſtinum nempe imitatus, qui hanc quaeſens conciliationem l. de grat. Chr. c. 47. haec ajebat „ iſta quaeſtio ita eſt ad diſcer„ nendum difficilis, ut quando defenditur „ liberum arbitrium, negari Dei gratia vi„ deatur; quando autem adſeritur Dei gra„ tia, liberum arbitrium putetur auferri.„ Quare illam laudatus Author inter myſteria & arcana numerat.

Pergit illico „ habemus, ut alia occa„ ſione dicebat Boſſuetus duas unius catenae „ extremitates, manuque firmas tenemus, „ (*nempe heinc gratiam per ſe efficacem, & „ inde libertatem*), ſed annulos interme„ dios, quibus colligantur, non videmus. „ Et vero lepide quidem, reponent adverſarii quique gratiae per ſe efficacis; quidni enim non videas anulos intermedios, quibus colligantur ejuſmodi extremitates, videlicet libertatem, quae determinationem quamlibet alienam ſibi impoſitam exhorret, & gratiam per ſe efficacem, quae multis nominibus inimica libertatis probetur? quo enim modo, inquient, aut quibus anulis haec duo ita ſecum pugnantia colligari poſſint? Facilius & clarius porro in quovis alio ſyſtemate gratiam per ſe efficacem abnuente, gratia efficax cum libertate colligatur.

Ibidem praeterea ad n. 202. gloriatur Author „ thomiſtico ſyſtemate veluti radi„ cem duplicis peſtiferae haereſis Pelagia„ nae, & Praedeſtinatianae funditus convel„ li. Utraque enim, quanquam e diame„ tro ſibi oppoſita, huic tamen principio „ veluti communi fundamento innitebatur „ *gratia efficax, quae voluntatem vi ſua in„ clinat ac determinat, inimica eſt libertatis.* „ Ex eo autem ita inferebat Pelagianus: „ *eſt in nobis libertas: ergo rejicienda eſt „ gratia efficax*. Contra vero Praedeſtina„ tianus, *eſt gratia efficax: ergo nulla ſu„ pereſt libertas*. Quid Thomiſtae ad haec?.„ negant fatale illud principium, *gratia ef„ ficax* &c. oſtenduntque gratiae efficaciam „ in hoc ſitam eſſe, ut voluntatem moveat, „ inclinet & determinet non ſolum quantum „ ad ſubſtantiam, verum etiam quantum ad „ modum liberum actus, & ita radice „ evulſa; duae immanes haereſes funditus „ corruunt.„ Haec ille.

Verum in primis egregium hoc paradoxon videtur; quoniam oſores omnes catholici gratiae per ſe efficacis eaſdem poſitiones firmiſſime adſerunt; illam nempe, *gratia efficax, quae voluntatem vi ſua inclinat ac determinat, inimica eſt libertatis*, ex qua ſubinde reliquas pariter, recteque inferunt, videlicet, *eſt in nobis libertas: ergo rejicienda eſt gratia ejuſmodi efficax*: tum etiam, *eſt gratia ejuſmodi efficax: ergo nulla ſupereſt libertas*. At exinde nec Pelagiani, nec Praedeſtinatiani jure repicentur: igitur nec poſitio illa prima fatale principium eſt, ſed veriſſimili argumento certum, nec conſequenter binae reliquae ex illa liquido ſubortae poſſunt haereſeos merito inſimulari. Quonam ergo jure glorieris, thomiſtico ſyſtemate radicem utriuſque immanis haereſeos funditus convelli?

Quod ſi ponas praefatos haereticos priori illi poſitioni ceu principio ac veluti communi fundamento innixos fuiſſe, addendum illi eſt, *& voluntatem neceſſitat*; ſed hoc

Schola hodierna Auguſtiniana commune cum Berti (*c*). Et ſubſtinet, gratiam efficacem in ſtatu naturae lapſae eſſe delectationem relative victricem, ſeu caritatem, quae, ſua intenſione graduum ſuperat contrariam cupiditatis delectationem; gratia enim, qua ita trahimur, & movemur, ut eam nunquam reſpuamus, ut efficax ſit, eam debet inſpirare delectationem coeleſtem, quae vincat perpetuo in cunctis lapſi hominis actibus pugnantem, & contranitentem cupiditatem, aut terrenam delectationem (*d*).

290 Sed contra eſt 1.° quia hoc ſyſtema nimis mechanice gratiae oeconomiam exponit, adpendens veluti in bilance, in voluntate duarum delectationum pondera, uti Janſenianum de gratia ſyſtema, prout exponitur a Janſenio (*e*), & cum quo illud omnino convenit, ſi excipias, una cum gratia ſufficiente in ſtatu naturae lapſae, libertatem indifferentiae, quam in conſenſu cujuſcumque delectationis vincentis, & victae negat Janſenius; & propugnant catholice Auguſtinenſes, at nimis difficulter, & inconſequenter; tum quia non minus illa delectatio victrix coeleſtis pugnat cum libertate indifferentiae, quam thomiſtica praemotio, utraque enim a decreto abſolute praemovente profluit ac inſuperabilis eſt; tum quia gratia ex ſola virium graduali ſuperioritate efficax, nequit non eſſe neceſſitans; ſupponit enim voluntatem deſtitutam vera potentia reſiſtendi, utpote non habentem ad reſiſtendum niſi vires inferiores; quippe unius potentiae ſuperioritas dicit eſſentialem ordinem ad

B e 2 poten-

hoc tamen pacto haereſis eſt, quam non modo Schola thomiſtica, ſed & reliquae catholicae ardenter confutarunt.

Deinde quod Pelagianos ſpectat, ii (ut Authores ſunt TT. graviſſimi cum *Suar* de grat proleg. 5. c. 3. n. 10. ſqq. *Ripal.* de ente ſup. d. 105. ſec. 1 a. ſq. *Henao* in ſcient. med. theologice propugn. t. 2. ſect. 182. 184. 210. *Quadros* in caduc. t. 2 parergo 2. ar. 9. qui ex ſcriptis Auguſtini rem operoſe promovent pene ad evidentiam contra Lemos, Alvarez, Gonet, Billuart &c.) nunquam cum Auguſtino diſputarunt de efficacia gratiae, aut de modo, quo gratia efficax juvet ſeu laedat libertatem; ſed duntaxat de neceſſitate gratiae ad opera ſalutaria: fuit itaque ex hac opinione, rationibus quidem magni momenti communita, principium illud quod noſter Author haereſi Pelagianorum adſcribit.

Si demum eorum, qui vulgo Praedeſtinatiani audiunt, dogmata evolvas, de gratia efficaci nihil plane reperias. Hoc unum illis maxime familiare, quod nempe Dei praedeſtinatio ac reprobatio electum, reprobumque neceſſitent; tum illud, quod nemo ad fidem Chriſti accedat, quin fuerit invitus a Patre tractus, hoc eſt neceſſitatus. (Recole dicta Tom. II. p. 305. ſq. & Tom. III p. 173. art. 3. & Tom V. in prolul proxima, ubi de Praedeſtinatianis). Quid autem haec neceſſitas, quam ii Errones vel Dei decreto tribuerint, vel gratiae, in rem Gazzanigae? Nulla itaque Author iſte ratione ſolida cauſſam a ſe inventam protegere dicendus.

(c) T. 3. l. 14. c. 8. n. 8. & 12. & in ſyſtemate Auguſtiniano gratiae vindicato part. 1. in praefat. & par. 2. diſſert. 4. 2 cap. 1.

(d) Hanc ſententiam adoptarunt jam Thomiſtae, ut video; ſic enim *Gazzan.* d. 6. de grat. eff. n. 70. de Theologis ſcholae thomiſticae & Auguſtinenſis „ infinitis tamen paraſangis utrique a Janſenio diſtamus in eo quod, quacumque abſoluta neceſſitate procul ablegata, *ſub gratia relative ſuperiori ac victrice* ſartam tectamque ſervari arbitrii libertatem, adeoque & diſſentiendi potentiam confitemur „ Quin & in eum ſenſum clarius thomiſticam praemotionem expoſuerat idem Author n. 63.

(e) L. 3. de grat. Chriſti, & operoſius l. 4. a c. 1. ad 11.

potentiae oppoſitae inferioritatem : at vero omnino repugnat, ut vires ſuperiores, quae agunt ut ſuperiores, vincantur ab inferioribus.

291 Hinc acerrimi defenſores Janſenii (*f*) de hoc uno principio fuere ſoliciti, videlicet voluntatem majori ſemper delectationi obſequi; ex quo ſiquidem & quinque famoſae propoſitiones, & univerſa Janſenii doctrina ſponte fluit, teſte *Boſſuetio* (*g*). Porro excluſio gratiae cujuſlibet inefficacis, & libertatis a neceſſitate in homine lapſo conſectaria ſunt ex ſyſtemate Janſenii legitime ſecundum regulas optimae dialectices ſubillata: ergo non niſi per ſummam violentiam contra regulas dialecticas qui illud admittit & promovet, conſectaria negat: hic autem ut bonus catholicus ſit, malum dialecticum ſe ſe probat. Adde (*h*) quod multi Janſeniſtarum commentarii; ut puta Arnaldi, Vendrochii, Paulli Irenaei &c. eadem negarunt conſectaria, uti negant TT. catholici; illi tamen proſcripti ſunt, non alia quidem de cauſſa, niſi quod ſyſtema delectationis Janſenianae, quae ejuſmodi conſectaria ſinu confovet ſuo, continerent (*i*).

292 Tum 2.° quia *Aug.* de ſe ſcribit, quum ſecum ipſe luctabatur in ſua converſione (*k*) *non faciebam quod incomparabili adfectu mihi placebat amplius*: ergo delectationem ſuperiorem ſentiebat, quin gratiam efficacem baberet. 3.° quia ex ipſo *Aug.* (*l*) Deus ad ſe hominem vocat, & trahit *miris, & ineffabilibus; diverſis, & innumerabilibus modis*, ſcilicet timore, fide &c. ut definit *Trid.* (*m*) ergo non per ſolam dulcedinem, aut delectationem coeleſtem. 4°. quia ſaepe viri ſanctiſſimi actus eximios exſerceut abſque ulla oppoſitae cupidinis lucta, & quandoque in ſtatu ſummae ariditatis horrendas cupiditates ſuperant, quin ullam coeleſtem ſuavitatem, aut delectationem in ſe ipſis perſentiant.

OBJECTIONES.

293 Obj. *primo*. Haec delectatio relative victrix admittitur ſaepe, & exponitur ab Aug. Nam 1.° ex ipſo (*n*) *quod enim amplius nos delectat, ſecundum id operemur, neceſſe eſt*. 2.° (*o*) *bonum fit, quum id, quod male libet, vincente bona delectatione non fit*. 3.° (*p*) *inſpirata gratiae ſuavitate per Spiritum S. facit* (Deus) *plus delectare quod praecipit, quam delectet quod impedit*. 4.° (*q*) fierent a nobis bona, *ſi ea ſic delectarent animum, ut quidquid aliud voluptatis, dolorisve impedit, delectatio illa* (coeleſtis) *ſuperaret*. His ergo, multiſque id genus aliis reponit aperte S. Doctor gratiae efficaciam in coeleſti delectatione, prout vincit penes ſuperiorem graduum nu-

(*f*) Cum de Bourzeis colloc. 3. c. 30.

(*g*) Ap. & cum *Tourn* cit. par. 1. hiſt. d. 2. a. 3 §. 1. concl. 1. 2. & deinceps ex ipſo Janſ. de grat. Chr. l. 7. c. 6.

(*h*) Si qua fides *Tourn.* cit. ac rurſum t. 2. de grat. q. 9. ar. 2. concl. un.

(*i*) Lege *Quesn.* epiſt. t. 2. epiſt. 5. a n. 3.

(*k*) L. 8. conf. c. 8.

(*l*) L. 1. ad Simpl. c. 19.

(*m*) Seſſ. 6. c. 6.

(*n*) In expoſit. epiſt. ad Galat.

(*o*) De contin. c. 8.

(*p*) L. de ſp. & lit. c. 29. n. 51.

(*q*) Ibid. c. 35. n. 63.

Digitized by Google

numerum quamlibet contrariam carnis concupiſcentiam.

294 ℞. *N. Adſ.* Saepe in locis objectis loquitur Aug. de gratia habituali, ac interdum de delectatione deliberata, quae a gratia actuali differt. Nec tamen uſpiam innuit repetere efficaciam gratiae ex uno graduum numero ſuperiore erga terrenam delectationem. Hinc ad 1. prob: non loquitur de delectatione indeliberata; alioqui nimis probaret, nempe gratiam neceſſitare antecedenter cum diſpendio libertatis, ſed de deliberata orta a voluntatis determinatione, qua neceſſe eſt ut operemur, neceſſitate ſcilicet conſequente, & ſuppoſita voluntatis determinatione: opus quippe externum, a voluntate imperatum, de quo ibi Aug; ipſum libertatis uſum demonſtrat. Opinantur nonnulli, Aug. dum haec ſcriberet, verſari in errore Semipelagianorum, quem uſque ad ſuum Epiſcopatum retinuit, ipſo teſte (r).

295 Ad 2: ibi loquitur de gratia habituali, ut patet legenti contextum. Quod ſi loquatur de actuali, non ejus tamen victoriam refert ad majorem graduum copiam. Ad 3: loquitur de delectatione deliberata, qua firmius adhaereſcit voluntas Deo praecipienti, quam concupiſcentiae reluctanti. Ad 4: loquitur etiam de delectatione deliberata, ad quam ſaepe idem Aug. nos hortatur, e. c. quum ait, *juſtitia ſic te delectet, ut vincat etiam licitas delectationes* (s) & alias.

296 Obj. *ſecundo*. Haec delectatio relative victrix, ſeu comparate ad pauciores concupiſcentiae gradus, eſt valde rationi conſona. Nam 1.° ex Aug. (t) *omnia peccata non exoriuntur niſi ex illicita delectatione*: ergo & omnia, quae ad ſalutem conferunt, non procedunt niſi ex majore Spiritus S. delectatione. 2.° ſi gratia eadem pro gravi & levi tentatione ſufficiat, eo quod haberet efficaciam abſolutam, non eſſet neceſſarium addere gratiam, quantumcumque tentatio creſceret; immo Martyres ad tot, tantaque devincenda tormenta non intenſiore gratia indiguiſſent, quam ea, quae neceſſaria eſt ad levem tentationem ſuperandam: quae abſona videntur. 3.° omnis difficultas operis conducentis ad finem, vincenda eſt per amorem finis: ergo quo maior eſt operis difficultas, eo major eſſe debet amor finis, quo vincitur: quocirca amor, ſeu noſtrum velle habet gradus, atque ſponte ſua refertur ad perſonam, & ad operis faciendi difficultatem. 4.° ſancta delectatio abſolute victrix, ſi admittatur, non officit libertati creatae: ergo nec relative victrix 5.° omnis actio humana eſt ab amore boni, tanquam a cauſſa, & principio; ſed amor ſemper includit delectationem: ergo delectatio unicum eſt pondus, ſeu principium noſtrarum actionum: unde ex Aug. (u) *niſi delectet non ſuſcipitur*, idest nihil ab homine fit, niſi delectet: ergo.

297 ℞. *N. Adſ.* Ad 1. prob. *N. Con.* Gratia quaelibet infuſa ſufficit

(r) L. de praedeſt. SS. c. 3.
(s) Serm. 159. al. de 17. de verb. Apoſt.
(t) Serm. 6. alias 155. de verb. Ap. c. 1.
(u) In c. 2. epiſt. ad Galat.

ſicit ad quaſlibet oppoſitas delectationes ſubſternendas. Immo etiam permiſſa energia victrice gratiae, plurimum haec deprimitur, dum ei ſola adſcribitur poteſtas vincendi hoſtem, ſibi viribus imparem. Ad 2: ſola gratia congrua, quantumcumque remiſſa ſingatur, ſufficit, & requiritur ad vincendam quamlibet tentationem, & quodlibet Martyrium: ſaepe tamen intenſior eſt, ut intenſius illuſtrata, & inflammata voluntas, hoſtes facilius & alacrius vincat.

298 Ad 3. *D. Conſ.* eo gradibus major eſſe debet amor indeliberatus finis, ſitus in gratia inſpirante, *N.* ex dictis: amor deliberatus, Eſto. Unde ſolus hic, & non ille gradus, reſpectuſque intentos habere debet. Ad 4. *N. Con.* quia delectatio ſuperior ideo praeciſe victrix eſt, quia ſuperior; adeoque oppoſitam delectationem inferiorem, indeque in ipſa voluntate virium inaequalitatem ad reſiſtendum ſupponit; quare neceſſitat antecedenter voluntatem ad non reſiſtendum: non ita eſt in delectatione abſolute victrici, quam permittere modo lubeat. Ad 5. *D. Conſ.* eſt pondus, ſeu principium determinans neceſſitate antecedenti actiones humanas, *N.* iſtas relinquens humanitus liberas, *C.* (*x*).

299 QUAESTIO III. Quid de ſyſtemate III? ADSERO. Hoc recentiſſime ſiſtit gratiam intrinſece efficacem in principio rationis ſufficientis, hoc eſt rationis praevalentis, infallibilis, antecedentis, ac determinantis voluntatem ad eligendum bonum ſupernum (*y*). Contra tamen 1.° Sententia haec magna ex parte coincidit cum illa de judicio ultimo practico voluntatem determinante, nobis confutata *ſuperius* (*z*) pariter ergo rejicienda; ajente nimirum, praeter alios, *Anſelmo* (*a*) *ſola tamen voluntas determinat quid teneat* (*b*).

300 Tum 2.° ex ea plane conſequitur quod gratia efficax ſita penitus ſit in illuſtratione mentis, minime vero in adfectione voluntatis, contra unanimem Scripturarum & Patrum doctrinam: tum quod voluntas ſub ratione ſufficiente infallibiliter determinata neceſſitetur ad agendum, quocirca mere paſſive ſe habeat, neutiquam active (ut loquitur Schola) in productione effectus superni a gratia ſuborti: unde illa ratio potius dicenda erit *neceſſaria* & *neceſſitans* ultra modum, quam *ſufficiens*. 3.° peraeque reſiſtit ea ratio ſufficiens libero arbitrio ac phyſica praemotio thomiſtica & delectatio victrix auguſtiniana; quidquid enim contra alterutram pugnat, & contra hanc rationem ſufficientem procul dubio pugnat. 4.° ſub ea ſententia egre poſſis explicare quae pertinent ad ſtatum gratiae Angelorum & innocentiae Protoparentum, admiſſo de iis ſtatibus cum eodem Autho-

(*x*) Plura citt. *Tourn.* & *Gràveſ.* tum *Joſephus Carpani* S. I. in diſput. de delectationibus coeleſti ac terrena edit. Romae 1756. cum libertate edit. Venet. 1760. & in propoſitionib. theologico criticis dogmaticis edit. Placentiae 1769. §. 15 ſq & alias.

(*y*) Ita *P. Graſſi* e Congr. Miſſionar. S. Vincentii a Paullo, in ſuo Collegio Placentino Theologiae olim Profeſſor, in diſſ. de concordia principii rationis ſufficientis

(*z*) Ad Tom. III. pag. 191. n. 272. ſqq.

(*a*) L. de concord. lib. arb. ſub fin. c. 1.

(*b*) Recole ſis *Raynaud.* in theol. nat. diſt. 8. q. 5. art. 5. n. 368.

thore Auguſtinenſium ſyſtemate : tum quae ſpectant gratiam ſufficientem , quae porro apud ipſum Authorem rationem ſufficientem non importat : ergo (*c*) (§).

QUAE-

(*c*) Pluribus hanc nuperam opinionem convellit *P. Manſuetus a S. Felice* mox laudand.

OBSERVATIONES.

(§) I. PRofecto controverſiam de principio rationis ſufficientis apud Philoſophos hodiernos famoſam reddidit Clariſſ. *Leibnitius* quum illud principium , in harmonia praeſtabilita ſibi excogitata fundatum , ſtatuit & palam edifferuit in praeclara ſua Theodicaea par. 1. n. 44. & ſaepe alias; ex quo ſubinde intulit optimiſmum erga Deum , adeo hac tempeſtate controverſum . Recole dicta *ſuperius* ad Tom. II. p. 239. ſq. in Obſervat. ubi & rationis ſufficientis Leibnitianae notionem relate ad electiones cum divinas , cum humanas paucis explicuimus .

Ac univerſe quidem rationis ſufficientis nomine venit id , unde colligitur cur aliquid ſit . Quo ſenſu *Jacquierus* , alias principii Leibnitiani adverſarius, in Metaph. par. 1. c. 1. adſeruit nihil eſſe in mundo materiali abſque ratione ſufficiente cur potius ſit quam non ſit : tum addidit par. 2. c. 3. concl. 2. animam ſe ſe ad volendum vel nolendum determinare abſque ratione ſufficiente Leibnitiana , non autem abſque motivo aliquo : ſic enim etiam quum voluntas quidquam eligit hoc praeciſe quia vult , ſive , ut vulgo ajunt , eſt pro ratione voluntas , tunc illud ipſum eſt motivum , ſeu ratio ſufficiens qua ducta voluntas eligit .

Eo pariter ſenſu principium rationis ſufficientis noviſſe , aut eo uſi fuiſſe dici poſſunt Archimedes quum principia ſtatica ſtabiliret , & Confucius diſſerens de veritatibus moralibus ex *VVolf.* in ontolog. par. 1. ſect. 1. c. 2. §. 71. Euclides ex *Jordano Bruno* tr. de minimis p. 53. Plato , Ariſtoteles, Auguſtinus ex cit. *Leibnit.* n. 45. Seneca ep. 65. Carteſius in meditationib. de Deo , omnes veteres ex cit. *Leibnit.* hoc eſt , ut eum explicat *Brucker.* in hiſt. phil. t. 5. p. 409. & alias , omnis aetatis & gentis Philoſophi : Scholaſtici denium complurimi ex *Conimbricenſib.* in philoſ. t. 2. ni fallor .

Non ita quidem ſub ſenſu , quem Leibnit. nobis tenendum propoſuit . Hunc porro ex Philoſophis junioribus plerique probarunt & amplexi videntur cum citt. *VVolf.* & *Bruck.* *Caazio* de uſu philoſophiae Leibnitianae ac VVolfianae in Theologia ſparſim , aliiſque . Alii tamen ex recentioribus , & multo fortaſſe plures urgentioribus rationum momentis abrepti data opera oppugnarunt cum *Phil. Limborchio* , Arminianorum primipilo in theol. chriſt. l. 2. c. 23. a §. 12. p. m. 131. edit. Amſtel. 1730. *Volterio* , *Samuele Clarkio* , *Paſchali Magli* , qui tamen poſtremus in diſſert. italicis adverſus principium Leibnitianum edit. Neapoli 1759. (inconſulto fortaſſe ac ultra modum) ejus patronos ceu juratos libertatis everſores Fataliſtis , Spinoſiſtis , Luthericis , Calvinicolis , Bajanis , Janſeniſtis adcenſere ſparſim non dubitat .

Jam vero Leibnitius ſuam , quod determinationem humanae voluntatis ſpectat , opinionem minime primus invenit , immo potius jamdiu Theologis ſcholaſticis inventam in bono lumine collocatam , opportune excultam, & utrinque agitatam cum *Bellarm.* *Pennoto* , *Raynaudo* (non ſecus ac illud de optimiſmo Dei ſyſtema) novis vocibus, quo novitatis amatores excitaret , exornatam propoſuit. Quid enim aliud Leibnitiana ratio ſufficiens eſt ac ſonat , quam ratio , ſeu judicium ultimum practicum vi ſua voluntatem determinans ad electionem ?

Hoc autem judicium determinans (de quo nos diſputavimus in Tomo III. mox adlegato) plures Scholaſtici adfirmant , & plures negant . Multos ex utraque claſſe pugnantes habes ap. *Pennot.* in propugn. hum. libert. l. 1. c. 23. ſqq. & *Raynaud* t. 1. oper. diſcipl. moral. diſt. 2. q. 3. art. 4. p. 329. ſqq. Hactenus de quaeſtione rationis ſufficientis , philoſophiam naturalem ſpectante , cui nempe laudatus *Greſſius* ſuam de ratione ſufficiente ſupernaturali ſententiam nove ac ingenioſe quidem ſubſtruxit .

Hanc itaque Cl. Author (quam ex *Cazio* mox cit. facile eruere potuit) primum , reor , publici juris fecit an. 1756. in diſſert. ſive in theſibus theologicis hiſtorico-critico-dogmaticis , quas ſub ejus patrocinio propugnarunt Alumni Collegii S. Lazari extra muros Piacentiae . Eamdem rurſum novis documentis auctam & communitam pervulgavit an. 1757. & 1760. ſub titulo de con-

cep-

Digitized by Google

301 QUAESTIO IV. Quid de ſyſtemate IV? ADSERO. Efficaciam gratiae repetit ex arcana quadam adtemperatione auxilii cum voluntate humana, quae ſubſit ſcientiae mediae ac decreto conſenſum praefinienti (*d*).

302 Haec autem adtemperatio reſpicit indolem, ingenium, temperamentum recipientis auxilium, una cum adjunctis omnibus, ſub quibus conſenſum liberum obtinendum fore praevidit omniſcius Deus. Gratia itaque & voluntas mutuo in ordine ad conſenſum adtemperatae hunc efficiunt, gratia nempe per ſe ſe ſuadens, ac voluntas per ſe ſe determinans. Ab utraque igitur ſub ea adtempe-ratio-

cordia principii rationis ſufficientis cum libertate; tum uberius exornatam an. 1769. perductam denique ad poſtremam voti ſui metam paullo ante obitum, ut audio, ſub an. 1773.

Haud pauca quidem in hiſce vulgatis opuſculis Author diſputat. Novam ibi definitionem libertatis dat, exponitque. Leibnitiana de ratione ſufficiente ac de optimiſmo ſyſtemata adoptat, & propugnat. Rationem ſufficientem, quam relate ad ordinem ſupernaturalem primus, reor, excogitavit & in vulgus edidit, *antecedentem*, *praevalentem*, *infallibilem* ſaepe numero adpellitat, nuſpiam vero aut re aut virtute (quod Doctorem catholicum decuit) neceſſitantem.

Enixe inſuper nititur conciliare rationem ſufficientem luculenter in ſenſu expoſitam ſuo, cum libertate hominis ac Dei, nec non cum aliis adtributis divinis. Quod item ſyſtema ſuum de gratia efficaci, ſita in ratione ſufficiente, non modo rationi luminis naturalis, verum etiam doctrinis Sanctorum Auguſtini ac Thomae quam maxime conſentiat, multis probare pergit documentis ab utroque S. Doctore petitis.

Ad haec phyſicam praemotionem adoptat, independentem tamen ab omni decreto divino; tum delectationem victricem, non autem, ni fallor, relative victricem, hoc eſt ſuperantem gradibus delectationem terrenam.

Proponit demum gloriabundus, ſuo de gratia efficaci ſyſtemate Theologis admiſſo, nullam deinceps (ſi ſuperis placet) futuram inter ſcholas ſententiarum diſcordiam circa ſcientiam conditionatorum, atque explicationem gratiae efficacis. Haec ſummatim de doctrina noſtri Authoris, quippe quae quum ſingularia ſint & nuperrima, minuſque lectoribus obvia, curſim indicanda duximus.

Jam de fatis expoſitae ſententiae de gratia efficaci, prae inopia documentorum pauca eloqui licet nobis. Anonymus quidam data opera videtur propugnare partim idem principium rationis ſufficientis in par. 2. diſſertationis (cujus unam aut alteram paginam olim raptim legiſſe memini) ſuper libertate humana ac neceſſitate motivorum in ſuis determinationibus cum naturalibus, tum ſupernaturalibus, editae Lucae 1763.

At eamdem ſententiam enixis viribus recentiſſime oppugnat ex inſtituto R. P. *Manſuetus a S. Felice* Congregat. Eremitar. excalceator. S. Auguſtini Italiae ac Germaniae, tum quum edebantur opinamenta Graſſii, Placentiae ſapientiſſimus Theologiae Praelector apud Patres Olivetanos: diſſertatione videlicet de diſcordia principii rationis ſufficientis cum libertate, qua didactice, permodeſte, fuſe, nervoſe Graſſii opiniones confutat documentis a ratione, & authoritate copioſiſſima Sanctorum Auguſtini ac Thomae petitis. Perdoctam hanc diſſertationem mſ. in partes quinque tributam perlubenter quidem, at curſim legimus. Ipſam, audio, auctiorem & correctiorem e typis Cremonenſibus recentiſſime in vulgus emiſſam eſſe. Nec de iis plura.

II. Objectiones hoc loci ſolvendae non aliae occurrunt, quam illae ferme alias depulſae pro phyſica praemotione, delectatione relative victrice, ultimo judicio practico determinante. Quae vero cumulat Graſſius ex Auguſtino ac Thoma, aut nihil in rem ſuam plane probant, aut tanti non ſunt ponderis, ni fallor, ut nullo negotio ab unoquoque mediocris ingenii *Lectore* Theologo ſolvi nequeant.

(*d*) De notione, dotibus & muniis ſcientiae mediae ac decreti praefinientis plura *ſuperius* ad Tom. II. p. 179. ſqq. & a p. 246.

ratione exoritur conſenſus liber, a gratia ſcilicet quatenus ad illud divinitus juvat, & a voluntate quatenus ſub eo juvamine ipſum eligit.

303 Exponitur alterius ſyſtema in plura capita diſtributum. Nimirum I. Auxilium, quod nuncupatur efficax, eſt per ſe ſe ac intrinſece efficax quoad moralem praemotionem ad conſenſum liberum: eſt quandoque per ſeſe efficax quoad moralem conſenſus determinationem: eſt ſemper per ſe ſe indifferens, hoc eſt inconnexum cum utrolibet libertatis extremo, quoad phyſicam conſenſus determinationem, ortam videlicet ex potentia phyſica ad conſenſum liberum etiam ſub auxilio, quod adpellatur efficax.

304 Ratio partis primae; quoniam auxilium efficax, immiſſum utique a Deo ex intentione efficaci conſenſus, *multis, miris, & ineffabilibus modis* (*e*) praemovet, excitat, invitat, corroborat, trahit ex nativa ſui energia voluntatem ad conſenſum liberum; quippe quem quammaxime intendit. Ratio ſecundae; quoniam tanta interdum eſt auxiliorum vis, tantumque pondus, ut non niſi ſumme difficulter potis ſit ei reſiſtere voluntas, cui tamen integra manet libertas phyſica indifferentiae ad reſiſtendum: id quod ſatis notum eſt ex mirandis converſionibus Paulli, Magdalenae &c. Ejuſmodi auxilium vocatur moraliter connexum cum conſenſu (*f*). Et in damnatis quidem vi tormentorum, nec raro itidem in viatoribus vi ſuggeſtionis urgentiſſimae eſt procuLdubio moralis neceſſitas ad diſſenſum eum phyſica ad conſenſum facultate: quid ergo repugnet vice verſa in propoſito caſu? (*g*) Neque vero major propenſio, quam ea moralis determinatio parit, dogmaticum tollit libertatis aequilibrium, neceſſarium ad actum ſimpliciter liberum; illud enim vires duntaxat importat reſiſtendo pares, aut facultatem phyſicam utrimque ſimpliciter ſufficientem; quae porro tum animo non deeſt. (*h*)

305 Ratio tertiae; quoniam auxilium quodlibet eſt per ſeſe inconnexum cum altero libertatis extremo, atque adeo phyſice cum utrolibet ſociabile per adplicationem voluntatis; quippe cui eſt integrum jus & dominium ad phyſicam ſui determinationem, a qua propterea pendet phyſica efficacia auxilii, huic contingens & extrinſeca.

306 II. Auxilium, quod ſua praemotione conſenſum parit, eſt infallibiliter efficax. Sed haec tamen infallibilitas repetenda eſt a ſcientia media de conſenſu conditionate futuro ſub ejuſmodi auxilio ratione adtemperationis praemiſſae, una cum decreto eundem conſenſum praefiniente. His quippe praehabitis, & non aliter, auxilium alias per ſeſe indifferens ad utrumlibet libertatis extremum, eſt phyſice antecedens conſenſum, cum iſto infallibiliter connexum, & ab

(*e*) Ex *Aug.* contra duas epiſt. Pelag. c. 2. ac de correpr. & grat. c. 5.
(*f*) Ap. *Suar.* cit. l. 5. c. 1. n. 10.
(*g*) Adeas *Ripal.* cit. t. 2. d. 109. a n. 9. & *Arand.* heic d. 59. n. 26.
(*h*) Plura de hoc aequilibrio *Quadr.* cit. p. 2. pu. 4. §. 5.

ab arbitrio libero conſequenter impotens repudiari. Sic enim peraeque impoſſibile eſt auxilium non parere conſenſum, vel a diſſenſu repudiari, quam ſit impoſſibile Dei ſcientiam falli, aut decretum efficax fruſtrari. Ex hac itaque ſcientia & ex iſto decreto adſciſcit auxilium quamdam infallibilitatis habitudinem ad conſenſum, ſibi propterea extrinſecam & adventitiam. Hinc

307 III. Auxilium qua efficax, eſt ac jure dicitur *congruum* ex celebri *Aug.* effato (*i*) *quamvis multi uno modo vocati ſint, tamen quia non omnes uno modo affecti ſunt, illi ſoli ſequuntur vocationem, qui ei capiendae reperiuntur idonei* ... ſubinde miſericors Deus *cujus miſeretur ſic eum vocat, quomodo ſcit ei congruere ut vocantem non reſpuat*; & rurſum ex illo (*k*) *non volentis, neque currentis, ſed miſerentis eſt Dei, qui hoc modo vocavit, quomodo aptum erat eis, qui ſequuti ſunt vocationem*; tum ex *Chryſoſt.* ſcribente (*l*) Matthaeum a Domino tum vocatum eſſe, quum vidit Chriſtus eum non repudiaturum vocationem; idemque penitus de vocatis ad vineam (*m*). Et ſub eodem quidem ſenſu audit *vocatio congrua*; animo videlicet immiſſa coelitus ſub iis loci, temporis &c. adjunctis congruis & opportunis, ac ſub ea vocationis adtemperatione cum voluntate, in quibus vocatio praevidetur ſcientia media, & praefinitione decernitur ſortitura boni operis fructum.

308 IV. Auxilium efficax coëfficit phyſice & proxime cum voluntate conſenſum in genere cauſſae effectricis (*n*). Quoniam gratia contra Pelagium definita, eſt effectrix & cooperatrix in humanis cordibus bonae voluntatis ex *Aug.* (*o*) & ex *CC. Arauſ. Milev. Trid.* ſaepe laudatis, vires animo ſubminiſtrat ad conſenſum, ejuſque imbecillitatem juvat ut recte agere poſſit, & re ipſa agat. Viden' ejus vim, energiam, efficaciam?

309 V. Et vero ratio potiſſima, quam formalem dicunt, cur conſenſum efficiat, in electione ac determinatione voluntatis conſentientis ex integro ſita eſt. Ac eo quidem collimant ac tandem redeunt cetera, quae praemiſimus. Conſtat manifeſte poſitio haec. Quia enim auxilium per id potiſſimum aut formaliter fit efficax, per quod formaliter fit reddens fructum boni operis; at hujuſmodi fit per determinationem, aut conſenſum voluntatis, ajente, praeter alios, *Aug.* (*p*) *miſericordia praevenit nos, conſentire autem voluntati Dei, aut ab ea diſſentire, propriae voluntatis eſt.*

310 Id ipſum mihi haud obſcure indicaſſe videtur Paullus quum haec ſcriberet ad Corinthios ex 2. *Cor.* 7. *exhortamur vos ne in vacuum gratiam Dei recipiatis*, gratiam ſcilicet praevenientem, de qua eſt

(*i*) L. 1. ad Simplic. q. 2.

(*k*) De praedeſt. SS. c. 17.

(*l*) Homil. 31. in Matth. & in comment. ſup. c. 9 epiſt. ad Rom.

(*m*) Hom. 59. in Matth.

(*n*) Conſentiunt Doctores plerique, in puta *Rip.* cit. d. 110. n. 5. *Eſp.* ubi de gr. aux. ar. 2. *Marin* t. 1. tr. 8. d. 1. n. 32. cum *Bellarm. Valent.* aliis.

(*o*) De grat. Chr. c. 24.

(*p*) De ſp. & lit. c. 34.

eſt quaeſtio, uti heic interpres eſt *Tho.* cum *Aug.* & communi. Jam vero gratiam manere vacuam, eſt fruſtrari effectu boni operis, atque adeo inefficacem; e contrario tamen non manere vacuam eſt ſortiri effectum boni operis, atque adeo eſſe efficacem. Dum itaque Apoſtolus hortatur Corinthios ne gratiam reddant vacuam, aut inefficacem, immo potius fructiferam, aut efficacem, pro certo haber, ac virtute ſaltem adſerit, quod efficacia gratiae huic formaliter adcedat ex conſenſu Corinthiorum.

311 Suffragatur perſpicue *Angelicus* (q) qui quum dixiſſet „ praedeſtinatos trahi per internam vocationem, quae nihil eſt aliud „ quam quidam mentis inſtinctus, quo cor hominis movetur a Deo „ ad adſentiendum in iis quae ſunt fidei & virtutis„ ſubjungit illico, *& haec vocatio in praedeſtinatis eſt efficax, quia ejuſmodi vocationi adſentiuntur.* Interpretatione locus non indiget.

312 Huc merito revocare licet perpetuam ejuſdem *S. Doctoris* doctrinam, quod nempe voluntas ſe ſe determinet, ſitque actuum ſuorum domina & electrix, quam porro frequentiſſime inculcat (r) ſequutus utique vulgatiſſimum olim *Patrum Graecorum* placitum, cui adhaerens *Anſelm.* (s) inclamat, *ſola voluntas determinat ſibi quid ſentiat, nec aliquid facit vis neceſſitatis, ubi operatur electio ſola voluntatis.* Exinde vero planum fit, efficaciam potiſſimum aut formaliter non eſſe intrinſecam gratiae, ſed adventitiam, & a determinatione voluntatis conſentientis adceptam. = En itaque, ſingula quae hucuſque diſputavimus brevi complectens, adpoſita gratiae efficacis deſcriptio, *divinum auxilium per ſeſe praemovens, per adcidens congruum.*

COROLLARIA.

313 I. Syſtema hoc, nobis prae ceteris quibuſque unice veri quidem ſimilius, vel partim, vel ex integro praeformatum habes, nec raro quidem ratione, ſive authoritate communitum *ſuperius* (t). Et ipſum quidem in illud tandem recidit Molinianum, quod viginti ferme annos acriter oppugnatum, ab aculeis demum adverſariorum in tuto poſitum eſt ac declaratum irreprehenſibile; atque adeo (u) ut ipſum Theologiae Profeſſores poſſint publice ſubſtinere copiam jure fecerunt Summi Pontifices Clem. VIII. an. 1598. Paull. V. 1606. Innoc. X. 1654. Alex. VII. 1656.

314 II. Habes in expoſito ſyſtemate univerſum & mirabilem Dei oeconomiam in arcano myſterio de gratia efficaci, ſeu in diſpenſatione gratiae, quae vi ſua liberum voluntatis conſenſum efficit, ac infallibiliter obtinet, libertate voluntatis illaeſa penitus. Facile ita-

 que

(q) In c. 8. epiſt. ad Rom. lect. 6.

(r) E. c. p. 1. q. 82. a. 1. ad 3. & 1. 2. q. 1. a. 2. O & q. 9. a. 3. ad 1. & a. 6. ad 3. de potent. q. 1. a. 4. ad 3. & 2. ſent. diſt. 25. q. 1. a. 1. O &c.

(s) L. de concord. praeſc. & gr. c. 2.

(t) Ad Tom. I. p. 34. ſqq. ad Tom. II. p. 182. & 188. ſq. & 317. ſq. ad Tom. III. p. 163. & 184. ſqq. & 203 ſq.

(u) Si *Joſ. Carpanum* audias in diſſ. 2. de delect. coeleſti ac terrena ſect. 3. §. 24. p. 250.

que & ſponte ſua inde concluditur optatiſſima omnium votis concordia efficaciae auxiliorum cum libertate hominis iis potenter excitati: ac ſumma quidem cum laude & commendatione omnipotentis Dei, qui ea vi ac ſuavitate auxilii ſui efficaciam libertati creatae adtemperaverit (*x*).

315 111. Praelaudat. *Gazzan.* (*y*) haec ſcribit „ intrinſecam gratiae efficaciam primus, ni fallor, aperto marte Molina impugnavit„ Fallitur tamen, ſi qua fides hiſtorica Calvino, haec differenti (z) Deus „ voluntatem movet, non qualiter multis ſeculis traditum & creditum, ut noſtrae poſtea ſit electionis motioni aut obtemperare, aut refragari (en efficaciam gratiae extrinſecam multis retro ſeculis traditam & creditam) ſed illam efficaciter adficiendo „ nempe gratia intrinſece aut vi ſua efficaci, qualem nempe pſeudoreformator Haereſiarcha nove cudere videri voluit, atque amplecti Ut mittam, eundem nominis *gratiae per ſe & ab intrinſeco efficacis* primum nonnullis inventorem credi: quod mihi nondum exploratum.

OBJECTIONES.

316 Obj. *primo*. Auxilium, quod eſt efficax, non eſt per ſe ſe indifferens modo expoſito. Nam 1.° admiſſis cunctis omnino auxiliis per ſeſe indifferentibus, poſſet creatura aliqua cunctis diſſentire; adeoque poſſet eſſe impraedeſtinabilis per merita: quod repugnat Omnipotentiae, in cujus theſauro ſunt modi innumeri, nobis ignoti, quibus fortiter, & ſuaviter faciat creaturam libere conſentire ſuis praedeterminationibus. 2.° auxilium per ſe indifferens eſt gratia *verſatilis*, illi ſimilis, quam ſtruxit Pelagius, & oppugnavit Aug. itemque *pediſſequa* liberi arbitrii, ipſique *ſubjecta*, a quo quippe pendet efficacia gratiae, quo nihil abſurdum magis. 3.° heinc fieret, quod gratia efficax non eſſet entitate diverſa ab inefficaci, ſeu pure ſufficienti: quod falſum eſt; nam efficax per ſe ſpectata eſt intrinſece potentior, quam inefficax; Deus enim per efficacem dat homini vires efficaciſſimas ad faciendum, ipſumque facere, & velle, ex D. Aug. (*a*), non ita vero per inefficacem.

317 ℞. *N. Adſ.* Ad 1. prob: creatura, quae praevideretur cunctis auxiliis poſſibilibus diſſenſura, ſolum eſſet impraedeſtinanda (*b*). Non omnes quidem novimus modos, quibus Deus trahere poteſt creaturam ad conſenſum liberum, uti novimus modum praedeterminationis thomiſticae cum libertate pugnantem. Ad 2. *N. A.* in ſenſu hoſtium verae gratiae, a quibus, ut ipſam impugnarent, illi invidioſi termini nuper conficti ſunt, ac deinceps Graveſonio, Serryo, Madalenae, aliis adoptati ad conflandam invidiam ſyſtemati de gratia per ſe ſe indifferen-

(*x*) Conferri poſſunt *Moli.* in concor. q. 14. art. 13. d. 40. *Suar.* de grat. l. 5. c. 25. 28. 31. 52. ſq. & opuſc. de auxil. l. 3. c. 14. *Leſſ.* opuſc. de grat. efficac. c. 10. *Aran.* in ſchola ſc. med. l. 13. diſp. 64. ſect. 3. §. 1.

(*y*) Diſſ. 6. c. 2. n. 71.

(*z*) Inſt. l. 2. c. 3. ſect. 10.

(*a*) De correp. & grat. c. 11. 12. 13. 14. & alibi.

(*b*) Recole Tom. II. p. 317. a n. 557.

ferenti (c) Gratia non eſt per ſe *verſatilis*, quia id ſonat, verſari, & flecti poſſe in partes oppoſitas, in bonum & malum, in rem & rei carentiam; quum tamen gratia de ſe ſit ſolum virtus ad bonum. Nuſquam Pelagius impugnatus eſt ab Aug. quod admiſerit gratiam per ſe indifferentem, ſed quod gratiae neceſſitatem ad opera ſalutaria denegarit. Nec unquam inter eos pugna fuit circa gratiam efficacem, ſed modo circa ſufficientem.

318 Non eſt inſuper *pediſſequa* liberi arbitrii, quia id ſonat, gratiam ſupponere actum aliquem ex ſolis naturae viribus productum, ut docebant Semipelagiani; quum tamen voluntas ſit pediſſequa gratiae, quippe quae ad omnem actum ſalutarem illi neceſſario praeit in genere cauſſae efficientis & moralis. Non eſt demum *ſubjecta* libero arbitrio; quia id ſonat eam adeſſe, & abeſſe ad nutum arbitrii, quum tamen adſit modo, & abſit ad nutum Dei etiam dum efficax eſt, nec enim talis eſſet independenter a libertate homini a Deo conceſſa, & a Dei praefinitione de ejuſmodi efficacia. Ad 3: gratia efficax, & inefficax ſolum differunt penes obliquum, aut connotatum, uti excitans, & cooperans; quatenus nempe una conjungitur cum effectu, non alia: eadem utrique ineſt virtus intrinſeca praemovendi moraliter, neutri phyſice praedeterminandi (d).

319 Obj. *ſecundo*. Conſenſus liber non conſtituit gratiam efficacem. Nam 1.° conſenſus oritur ex gratia re ipſa efficaci; at non oritur a ſe ipſo: ergo. 2.° gratia efficax in eo differt a ſufficiente, quod per iſtam Deus dat ſolum poſſe, ac per illam dat ulterius ipſum agere; at ſi ejus efficacia ſita ſit in cooperatione conſenſus, hoc agere non nobis daretur a Deo potius per gratiam efficacem, quam per ſufficientem, eo quod ex efficacia, & determinatione noſtra poneretur. 3.° nequit creatura reſiſtere efficaci Dei propoſito, ſeu decreto, a quo procedit auxilium efficax: ergo nequit facere, quod iſtud non ſit efficax. 4°. in homine initium fidei, converſio, finalis perſeverantia non ſunt ab homine, ſed a Deo; in cujus propterea voluntatem debent ultimo reſolvi, non in voluntatem creatam; at non ita, ſi efficacia auxiliorum pro iis actibus conſiſtat in ſolo creaturae conſenſu.

320 ℞. *N. Adſ.* Ad 1. prob. *D. Ma.* a gratia efficaci qua tali & ſecundum totum, quod dicit in concreto, *N.* a gratia ſecundum ſe ſumta, & ſecundum rectum ejus concreti, ad eum modum, quo actio dicitur oriri a cauſſa re ipſa efficiente & cauſſante, *C.* &c. Ad 2. *N Mi.* Agere ponitur ex determinatione voluntatis, ut adjutae per gratiam praeeuntem, praeviſam congruam, quae propterea dat ipſum agere, quatenus ad iſtud juvat, & concurrit in genere cauſſae efficientis, quod non praeſtat gratia mere ſufficiens.

321 Ad 3: poteſt creatura reſiſtere efficaci Dei decreto, quatenus

(c) Lege *Quadr.* in caduc. c. 1. par. 1. punc. 4. n. 26.

(d) Conſ. *Suar.* cit. l. 5. c. 18. & 21.

a n. 15. *Leſ.* cit. c. 10. *Quadr.* cit. p. 2. punc. 9. a n. 210.

Digitized by Google

nus potuit antecedenter illud impedire per diſſenſum : poteſt item reſiſtere auxilio efficaci ſecundum ſe adcepto, non qua tali; ſic enim jam importat conſenſum , aut ſaltem connexionem aliquant poſteriorem cum conſenſu. Ad 4.: collatio auxilii congrui qua talis pro illis actibus eſt a Deo, actuum determinatio eſt ab homine cum adjutorio Dei, conferentis libertatem, & concurſum ad eam determinationem , quae propterea ex hoc titulo etiam a Deo eſt, cui ſubinde duntaxat prima illornm actuum radix, & ultima reſolutio adtribuenda eſt ; ſiquidem ideo homo actus illos liberos determinat , quia congrue vocatur a Deo, ajente Aug. (e) *& ſi quis ſibi tribuat quod vocatus veniat, non tamen quod vocatus ſit.*

322 Obj. *tertio*. Ex doctrina noſtri ſyſtematis multa deducuntur abſurda . Nam fieret exinde 1.° , quod ſi Deus conferat auxilium efficax , qnia tale praeviſum eſt , verae ſint iſtae cauſſales, *quia homo operatur , Deus operatur: quia homo vult conſentire , Deus auxiliatur: qnia homo vnlt converti , gratia excitans tranſit in cooperantem :* & falſa haec : *quia Deus dat auxilium efficax, homo conſentit*; unde & Dei concurſus eſt poſtdeterminatio, & conſenſus eſt pro priori natura ad gratiam , & ipſe conſenſus partim a gratia, partim a creatura profluit: quae Semipelagianiſmum redolent. 2.° quod potiſſimum in noſtra cooperatione poſſimus aeternae vitae ſpem collocare: quod & derogat dignitati gratiae, & ſuperbiam noſtram nimis confovet . 3.° quod quum ponatnr Deus perfectiſſimus cognitor earum hypotheſium, in quibus ſit bene uſura noſtra voluntas, rogandus erit, ut tamquam *ſagaciſſimus & induſtrius* nobis opportune provideat ,non vero ut tamquam *Omnipotens Dominus, & Author gratiae* noſtras rebelles voluntates devincat ; contra id , quod tamquam a PP. commendatum, rogant cum Eccleſia ſui filii. 4.° quod dum nimium libero arbitrio concedimus, & nimium gratiae viribus detrahimus.

323 ℟. *N. Adſ.* Ad 1. prob: ſi tres priores cauſſales ſolum inſinuent conditionem noſtri conſenſus & libertatis, verae ſunt; falſae, ſi deſignent veram praeceſſionem noſtrae cauſſalitatis ad divinam, quum eadem ſit actio indiviſibilis Dei, gratiae, & voluntatis. Quarta cauſſalis vera eſt, qnia gratia efficax collata cum praeſcientia, & praefinitione congruitatis, cauſſat conſenſum, ad eum excitans, pulſans, inclinans. Quid autem ſententiae catholicae magis conſonum? Ubinam divini concurſus *poſtdeterminatio* ab Alvarez conficta?

324 Ad 2: poſſumus ſpem reponere in noſtris meritis ex gratia factis (f) at potiſſimum reponere debemus in gratia congrua , quae conſenſum pariat infallibiliter ex divina diſpenſatione; perpetuo ſubtimentes, ne illa deſit, & noſtra corruat imbecillitas. Ad 3: utroque modo rogandus eſt Deus, ex mente PP., & Eccleſiae, ut nobis ſcilicet potenter & ſapienter provideat, illis nimirum mediis, qui-

(e) L. 83. qq. quaeſt. 68.

(f) Ex diſputandis ubi de merito theol.

quibus non deſtruat ipſe quod fecerat, videlicet hominis libertatem cum merito theologico.

325 Ad 4: plurimum conſulit hoc ſyſtema libero arbitrio, plurimumque praedeterminans auxilio efficaci. At in tanta Myſterii obſcuritate, dummodo perſpicue non innoteſcit modus ille mirabilis, quo gratia per ſe efficax independenter a libero arbitrio, conſenſum liberum praedeterminat, clarius, & facilius videtur hoc ſyſtema conciliare liberum arbitrium cum dignitate gratiae per ſe indifferentis, quam conciliet praedeterminans, & quodcumque aliud connectens intrinſece antecedenter gratiam cum conſenſu libero, dignitatem gratiae per ſe efficacis cum libero arbitrio (*g*).

326 Adpoſite heic *Anton. Genuenſis*, & cordatiſſime quidem in haec verba (*h*) „ Utrum vero gratia divina ſit intime infinite efficax, an vero denominetur efficax ex effectu, id in controverſia poſitum eſt. Qui adfirmant & qui negant, utrique ab Eccleſia tolerantur. Nobis poſterior placuit doctrina, quod credamus, eam conformiorem eſſe divinis Scripturis, & oeconomiae Dei cum hominibus; conformiorem quoque naturae noſtrae. Sed contra ſentientibus nihil derogatum volumus: diſſentimus ab illis, non tanquam ab hoſtibus, ſed tanquam a fratribus. Utrique ejuſdem matris Eccleſiae filii ſumus: indignum autem eſt Eccleſiae catholicae filios cum ira & odio diſputare. „ Haec ille nuperrime, nobiſcum ſentiens; haec & nos.

§. V.

Gratia Sufficiens aut inefficax.

327 QUAESTIO I. Quid generatim illa ſit, & quotuplex? Adsero I. Deſcribi poteſt, *divinum auxilium per ſe praemovens, & per adcidens incongruum*. Sumitur enim heic pro vera gratia auxiliante, adtamen mere ſufficienti, ſeu inefficaci, aut inconnexa cum opere ſalutari, ad quod praemovet, & quidem quantum in ſe eſt, efficaciter, ac bonum opus intendens (*i*). Differt ergo ab efficaci praeciſe quoad obliquum, ſeu quoad incongruitatem, aut privationem effectus, ad quem ſufficiens vi ſua praemovet voluntatem, quin eum obtineat.

328 II. Partiri ſolet in proxime, & remote ſufficientem. Illa confert potentiam proximam, & expeditam ad obſervandum praeceptum re ipſa obligans: iſta ad hoc obſervandum dat potentiam remotam, quatenus dat potentiam proximam ad actum aliquem, e. g. ad pium deſiderium, orationem &c. quo adquiratur auxilium pro-

(*g*) Adi ſis *Suar.* cit. l. 5. c. 27. *Aran.* cit. l. 13. d. 64. an. 130. *Quadr.* cit. p. 2. pu. 9. §. 2. *Leſ.* cit. c. 10. *Gapadum* tr. de grat. l. 2.

(*h*) In theol. chr. l. 6. c. 4. §. 27. ſub fin.

(*i*) Vulgo *TT.* cum *Suar.* de grat. c. 2. l. 4. c. 1.

proxime ſufficiens. Infertur ex *Trid.*(k) ajente, *Deus impoſſibilia non jubet; ſed jubendo monet & facere quod poſſis, & petere quod non poſſis, & adjuvat, ut poſſis*; itemque ex proſcriptione prop. 1. Janſenii. Et vero auxilio remote ſufficienti congruit adſerta deſcripio, ſi privetur effectu, ad quem proxime praemovet; ſi illum vero obtineat, efficax eſt, & quidem cum habitudine ad ulterius auxilium, vel proxime ſufficiens, vel efficax relate ad obſervationem praecepti urgentis.

329 111. His addi poteſt auxilium remotiſſime ſufficiens, quod ſcilicet ex parte Dei homini offertur, & praeparatur ſub aliquo modo, vel conditione, priuſquam ab homine per aliquod ſupernum auxilium inchoatum ſit opus ſalutare; quod nimirum homo adquirere poteſt, ſi velit, ad comparandam perfectam libertatem, qua praeceptum Dei obſervet, aut ne tentationi ingruenti ſuccumbat. Hujus generis eſt concurſus ſimultaneus, quem Deus homini offert, ſi ſe determinet ad conſenſum (*l*).

330 QUAESTIO II. Quae ſingularis, & perfecta notio gratiae ſufficientis? ADSERO. Eſt auxilium, quod effectu, ad quem datur, caret ex culpa, aut imperfectione voluntatis, & ad quem ponendum dat veram, & completam potentiam, ſaltem remotam, etiam relate ad praeſentem difficultatem, tentationem, & concupiſcientiae motum. Dixi 1.° *ex culpa, aut imperfectione voluntatis*, quia quod voluntas reſiſtat auxilio, collato ad exſequendum Dei conſilium, vel opus aliquod ſupererogationis, ei ſolum ad imperfectionem imputatur. Dixi 2.° *etiam relate* &c., quia gratia ſufficiens non modo dat potentiam abſolutam, ſeu quaſi genericam, ſecundum ſe ſpectata, ad ſalutariter operandum, quod omnes catholici tenent; ſed etiam relativam, ſeu relate ad vincendam tentationem, ſeu terrenam delectationem viribus ſuperiorem, in praeſentia titillantem; quod quidem Janſenii diſcipuli (ſimulantes alioqui in cunctis cum catholicis convenire) ardenter negant, & oppugnant.

331 Adſertum nonnullis eſt fide ſanctum (*m*). Illud ſaltem conſtat in primis ex *Scripturis*, quibus objurgantur peccatores, quod interiori vocationi, & voluntati antecedenti, qua Deus vult omnes ſalvos fieri, reſtiterint, e. c. *Prov.* 1. 24 *Iſa.* 65. 12. *Matth.* 23. 37. *Joan.* 15. 22. *Act.* 7. 51. &c. Sed enim gratiae duntaxat ſufficienti reſiſti poteſt, & non niſi ipſa inſtructus poteſt homo ſalutare opus, ſibi injunctum, exſequi. Deinde ex *CC.* quae idem dogma vel ſtatuunt, vel ut certum praemittunt (*n*) Inſuper ex Eccleſiae definitionibus contra Propoſitiones Janſenii (*o*) damnatas in ſenſu Jan-

(k) Seſſ. 6. cap. 11.

(*l*) Conſ. *Suar.* cit. ac inſuper c. 2. n. 3. & 11.

(*m*) Ita quidem *Suar.* cit. *Bellar.* l. 2. de grat. *Rhod.* de grat. d. 2. q. 2. ſ. 1. *Aguir.* t. 3. d. 133. & 134. *De.hamps* l. 2. d. 8. a c. 9. *Mun.* de grat. d. 22. n. 3. *Jouen.* tr. de grat. q. 4. a. 1 & 2. *Ferrer* t. 3 tr. 3. d. 2. dub. 4. num. 332. *Antoine* t. 4. cap. 4. ar. 1. §. 2.

(*n*) Ut puta *Trid.* proxime cit. ſeſ. 6. c. 1. *Arauſic.* II. can. 25o. *Senon.* p. 1. in decr. fid. cap. 15.

(*o*) Videlicet contra I. II. IV.

Janſenii, qui plane in gratia ſufficiente, quam parvam & invalidam vocat, ultro fatetur potentiam abſolutam ad obſervandum praecepta, Deoque adſentiendum, diffitetur vero relativam. Item ex *PP.* in idem dogma conſpirantibus (*p*). Et ratio quidem id ipſum convincit; quia alioqui nec nobis eſſet potentia ad obtinendam ſalutem abſque gratia efficaci; nec nobis imputari poſſet ad culpam violatio praeceptorum, utpote obſervatu impoſſibilium (*q*).

OBJECTIONES.

332 Obj. *primo* cum Janſenio & ejus adſeclis. Gratia ſufficiens nullam dat potentiam relativam, ſeu in ordine ad vincendam delectationem terrenam intenſiorem, in praeſentia prementem. Nam 1.° nonnulla Scripturae loca militant pro ſola gratia efficaci, e. g. Philip. 2. 13. Rom. 9. 19. & 16. 2.° nihil frequentius in Aug. doctrina, quam quod omnis, qui habet internam Chriſti gratiam, hoc ipſo bene operetur (*r*). 3.° ex Coeleſtino (*s*) *lex ſupplicandi ſtatuit legem credendi*; at Eccleſia non orat pro impetranda gratia ſufficiente, ſed efficaci: ergo. 4.° ex Aug. (*t*) *qui vult facere Dei mandatum, & non poteſt, jam quidem habet voluntatem bonam, ſed adhuc parvam, & invalidam; poterit autem quum magnam habuerit, & robuſtam.*

333 ℞. *N. Adſ.* Ad 1. prob: illa loca, & ſimilia ſolum probant exſiſtentiam gratiae efficacis, uti multo plura probant exſiſtentiam ſufficientis. Ad 2: quoties Aug. gratiam effectui conjungit, agit de gratia efficaci; de illa ſcilicet quae per excellentiam ſola fere gratiae nomen obtinuit, quia eſt gratia electorum propria, apud ipſum *Aug.* (*u*). Sed alibi idem gratiam ſufficientem admittit (*x*). Ad 3: Eccleſia orat pro impetranda gratia, quae in ratione beneficii eſt majus donum; at non proinde reſpuit minus donum, quale eſt gratia ſufficiens. Ad 4: Aug. ibi ſolum intendit, non ſemper adeſſe ex gratia ad opus bonum potentiam proximam, etſi ſemper adſit gratia orationis, quae confert vires, relative quidem, ſed remote tantum pares ad opus. Iſtam ergo gratiam ſufficientem remotam vocat merito voluntatem *parvam, & invalidam*; ſufficientem vero proximam, *magnam & robuſtam*, quoniam haec per ſeſe eſt aeque potens, ac gratia efficax, non item illa.

334 Obj. *ſecundo*. Si gratia ſufficiens det vires relative pares, ac proportionatas concupiſcentiae, ne deſtruatur aequilibrium libertatis, neceſſarium ad meritum; eo major, ac perfectior debet eſſe

gra-

(*p*) E. c. *Aug.* l. 83. qq. q. 68. & l. 1 ad Simpl. q. 2. & l. 1. de Geneſ. contra Manich. c. 3. & l. 2. de peccat. merit. c. 17. &c. vulgatus *Proſp.* l. 2. de vocat. gent. c. 5 *Fulgen.* epiſ. 7. ad Venantiam c. 8. *Hieron.* epiſ. ad Cyprian. *Chryſoſ.* hom. 7. in Joan. & ſerm. 19. in Rom. 11. *Greg.* l. 17. moral. c. 9. &c. *D. Th.* 1. p. q. 49. a. 2. & 1. 2. q. 106. 2. 2. ad 2. &c.

(*q*) Recole *AA.* citt. & *Rip.* t. 3. d. 23.

(*r*) Ser. 42. de verb. Dom. & l. 2. ad Bonifac. c. 9. & l. de praedeſt. SS. c. 8. & l. de grat. Chr. c. 13. & 14.

(*s*) Ep. ad Epiſc. Galliae.

(*t*) Lib. de gratia & liber. arbit. cap. 17.

(*u*) L. de grat. Chriſ. c. 13. & l. de bono perſev. c. 23.

(*x*) In diſputatis ubi de grat. efficaci fere per tot.

gratia, quo magis animus erit obduratus; & vice verſa eo minor ac debilior, quo ſanctior ille erit: quod quis ſanae mentis admiſerit? *Tertio*. Etſi gratia ſufficiens non conferat vires relativas, ipſi tamen proprie reſiſtitur, quoniam concupiſcentia ſemper gratiae repugnat, licet abſque victoria, eique reſiſtit, ſicut rupes tormento bellico, aut homo cordatus levi rationi. *Quarto*. Haec gratia pure conferens potentiam relativam, monſtroſa eſt, quia nunquam habuit, aut habebit effectum; ac inutilis, quia ſolum ſervit, ut poſſis peccare, ac citra invidiam damnari; tum implicans contradictionem, quia non eſt ſufficiens, niſi quia eſt inſufficiens; illi enim ut pure ſufficienti nequeo cooperari, nam alioqui jam eſſet efficax. *Quinto*. Haec gratia eſt illud *adjutorium poſſibilitatis*, a Pelagianis, eorumque reliquiis adſertum, quod veluti Scripturis adverſum, rejecit Aug. (y). *Sexto*. Saepe Scripturae, CC. PP. docent, ſine gratia efficaci non poſſe hominem venire ad Chriſtum, credere, converti &c.: ergo nequit illud *poſſe* tribuere gratia ſufficiens, aut ſi tribuat, erit efficax; adeoque nulla omnino erit gratia ſufficiens, ſed omnis gratia efficax erit. *Septimo*. Voces *potentiae abſolutae*, & *relativae*, utpote novae & antiquis Scholae magiſtris incognitae, repudiandae ſunt.

335 ℞. Ad *ſecundum*. *N. Adſ.* Solum admittimus aequilibrium *potentiae*, *indifferentiae*, & *electionis*, quo nempe voluntas ſub motione gratiae, vel concupiſcentiae ſufficientem retinet indifferentiam, per quam immunis a neceſſitate etiam ſimplici, & relativa, ad quam libuerit partem ſeſe flectere poteſt. Huic aequilibrio nec intenſior, nec remiſſior gratia, aut concupiſcentia nocet. Ad *tertium*. *N. Adſ.* Id non ſufficit ad reſiſtentiam proprie dictam, alioqui etiam gratiae efficaciſſimae reſiſteretur, quia ſaepe etiam contraria concupiſcentia oppugnatur. Janſenius, ad cujus mentem ſuae quinque propoſitiones confixae ſunt, non negavit hoc ſenſu reſiſtentiam gratiae. Rupes, quae nec tantillum ab impetu tormenti bellici commoveri poteſt, huic proprie non reſiſtit, quia cum eo non congreditur, ſed duntaxat ab eo infiectitur. Neque vero valet comparatio inter phyſica, & moralia. Homo cordatus non dicitur reſiſtere rationi, quae eum nequeat prudenter movere; ſed potius illam deſpicere, & floccifacere. Denium Eccleſia non aliter intelligit, gratiae interiori reſiſti, quam quod eo privatur effectu, quem relative ad praeſentem concupiſcentiam inimicam ex Dei ordinatione poteſt habere.

336 Ad *quartum*. *N. Adſ.* quoad omnes partes. Gratia ſufficiens ſuapte natura optima eſt, intendit, & inducit effectum, diſpenſatur in ordine ad obtinendam ſalutem, ad quam ex ſe potens, & plene ſufficiens eſt: unde quod effectu ſemper privetur, creaturae vitio, & reſiſtentiae tribui debet. Ad *quintum*. *N. A.* Adjutorium poſſibilita-

(y) L. de grat. Chriſ. per tot.

ſitatis ad ſenſum Pelagii non dabat poſſe ſimpliciter, ſed ſolum poſſe facilius, & ſitum erat in lege ac doctrina & exemplis Chriſti, exterius, vel etiam interius propoſitis. Quod ſi Pelagius verum poſſibilitatis auxilium, ſeu veram gratiam ſufficientem, dantem facultatem, ſeu poſſibilitatem completam ad actum aliquando admiſit, teſte *Aug.* (z), illud adprobat S. Doctor. (a)

337 Ad *ſextum*. *D. A.* ſine gratia efficaci non poſſe hominem converti &c. ſcilicet conjungendo infallibiliter potentiam cum actu converſionis, *C.* non ita conjungendo, ſed unice praeſtando completam potentiam ad actum converſionis, *N. A.* & *Con.* Ad *ſeptimum*: illis vocibus uti debent Orthodoxi poſt exortam haereſim Janſenianam; hujus quippe Sectatores hac unica utriuſque potentiae aequivocatione ſeſe involventes, cenſuras Eccleſiae eludunt, ac quinque propoſitiones verbo tenus damnant, re ipſa tuentur. Nec aliter ipſi ſubſtinere poſſunt gratiam *parvam* ſui Janſenii, quae, licet operetur quantum poteſt, praeſtans potentiam abſolutam ad aliquos actus imperfectos, nullam tamen praeſtat relativam, ſeu ad vincendam inteuſiorem concupiſcentiam ſibi inimicam (b).

338 QUAESTIO III. Num gratia, ut ſit ex integro ſufficiens obtinendo conſenſui, egeat fortiore gratia, e. g. moraliter, aut phyſice praedeterminante? NEGO. Quia ex terminis inſufficiens eſt in ratione gratiae ad actum aliquem id, propter quod requiritur alia gratia, ſine qua actus impoſſibilis eſt: quae autem ſufficientia illa eſt in ordine gratiae, quae ulteriorem expoſcit gratiam, ut ſufficiat proxime, expedite, complete ad actum? quae non complectitur omne id, quod requiritur ex parte principii, ut actus ponatur, quum praedeterminatio ſit ad iſtum ſimpliciter neceſſaria? quae non ſufficit ad hoc, ut quis obſervet praeceptum, cujus actus a Deo injungitur, non vero potentia ad actum?

339 Deinde ex *Trid.* (c), & *Aug.* (d) hominis culpa eſt, quod privetur gratia efficaci ad agendum neceſſaria: at non ita eſſet in ſyſtemate thomiſtico; quia enim primo peccans lethaliter poſt baptiſmum cum gratia ſufficienti, non privaretur ob culpam aliquam gratia efficaci thomiſtica, neceſſaria ad declinandum peccatum; quod propterea nequiret illi imputari. Quod ſi reſiſtens gratiae ſufficienti, hoc ipſo privetur praedeterminatione; haec jam erit impedibilis, & conferibilis, dependenter a creaturae conſenſu erga gratiam ſufficientem: quod thomiſtico ſyſtemati plane adverſatur. (e)

OBJECTIONES.

340 Obj. Gratia ſufficiens illa eſt, quae ab alia efficaci praede-

(z) De geſtis Pelag. c. 14.
(a) Praeſertim l. de grat. Chriſ. c. 47.
(b) Recole cit. *Rip.* d. 21. ſ. 13. 18. & a ſ. 25. ad 27. ceteroſque pro adſerto noſtro mox laudatos,
(c) Seſ. 6. cap. 13.
(d) L. de pec mer. & rem. c 17. n. 26.
(e) Conf. *Suar.* cit. l. 4. c. 6. *Tourn.* t. 2. de grat. Chriſt. q. 7. a 4. concl. 3. *Quad.* in caduc. p. 2. pu. 6. ſ. 1. & 2.

terminante ſejungitur. Nam 1.° ſufficiens eſt gratia poſſibilitatis, non actionis, & e converſo efficax. 2.° gratia ſufficiens deficiente efficaci, eo praeciſe caret effectu ſecundario, ſcilicet opere ſalutari: at non eſt propterea arida, & omnino ſterilis, quia gaudet ſuo effectu primario, ſcilicet excitandi, licet debiliter, & ſemi-inclinandi ad opus: ergo recte intelligitur ſufficiens, hoc ipſo quod ab efficaci ſejungatur. 3.° ſufficiens ex parte potentiae, ſeu principii habet quidquid opus eſt, ut homo poſſit agere, licet indigeat efficaci, ut actu agat: non ſecus ac potentia videndi eſt ſufficiens principium ad videndum, etſi actualis viſio nunquam fiat, niſi adcedente lumine. 4.° hoc ipſo, quod juſtus gratiae ſufficienti non obtemperat, merito privatur efficaci, ac permanet cum mere ſufficienti; quemadmodum in ſyſtemate oppoſito de gratia per ſe ſe indifferenti, qui gratiae excitanti non adſentitur, privatur adjuvante, neceſſaria ad actum. 5. gratia ſufficiens dat potentiam antecedentem ad actum, efficax vero potentiam conſequentem: quo rite concipitur notio gratiae ſufficientis ex ſolo efficacis defectu. 6.° hoc ſyſtema longius diſtat a Janſeniano, cum quo oppoſitum omnino convenit, ſaltem pro ſtatu innocentiae.

341 ℟. N. Adſ. Ad 1. prob: ſufficiens eſt gratia poſſibilitatis proximae, & prorſus expeditae, quae thomiſticae ſufficienti minime convenit. Ad 2: gratia ſufficiens hoc ipſo effectu ſecundario caret, quod ei voluntas reſiſtat. Quod excitet, ac ſemi-inclinet, tollit ab ea ariditatem, ſed non ei confert plenitudinem virtutis, & expeditionis, ad veram libertatem proximam requiſitam. Ad 3. N. A. & paritatem; quia ex D. Aug. (f) potentia videndi, ſeu oculus *ad videndum lumine ſuo ſibi non ſufficit*, (ſcilicet proxime) *niſi illi extrinſecus adjutorium clari luminis praebeatur*.

342 Ad 4. N. A. Ipſe diſſenſus gratiae ſufficienti eſt defectus, aut privatio gratiae efficacis, quia eſt ratio, qua ſufficiens redditur inefficax: unde conſequenter in noſtro ſyſtemate diſſenſum gratiae excitanti ſubſequitur gratiae adjuvantis privatio. Alioqui quum ad conſenſum gratiae ſufficientis praerequiratur efficax thomiſtica, uti praerequiritur apud Adverſarios ad reliquos actus ſalutares, diſſentiens ſufficienti, abſente efficaci, conſentire non poſſet, ac neceſſario diſſentiret.

343 Ad 5. N. Adſ. Imperceptibile eſt, quo pacto adpelles potentiam conſequentem illam, quae eſt a gratia per ſe efficaci, & ſe debet habere cum vera prioritate ad actum. Ad 6: nullus tanquam in fide errantem oppugnavit Janſeniſmum, eo quod admittat gratiam intrinſece indifferentem pro ſtatu innocente. Et vero ipſa gratia *parva* Janſeniana potius videtur habere rationem gratiae ſufficientis, quam thomiſtica ſufficiens; haec enim habet ex ſuis intrinſe-

(f) L. de geſt. Pelag. c. 3. n. 7.

Digitized by Google

ſecis, quod ſe ſola nequeat effectum ponere, illa vero in ſe ipſa gradatim creſcens uſque ad exceſſum concupiſcentiae, illum proderet (*g*).

344 QUAESTIO IV. Num gratia ſit per ſe ſufficiens, ſeu potius ab extrinſeco? Adsero Eſt ab extrinſeco ratione diſſenſus; qui porro ſubeſt Dei praeſcientiae ac permiſſioni ejuſdem diſſenſus (*h*). Ratio primae partis; quia auxilium ex ſe aeque indifferens eſt ad inefficaciam, ac ſit ad efficaciam; ſit autem efficax per conſenſum: ergo & inefficax per diſſenſum. Deinde nequit auxilium per ſe inducere ad ſui inefficaciam, ſitam in diſſenſu; alioqui hic in Deum refunderetur, tanquam in primam radicem; nec poteſt ad ipſum ulla creatura voluntatem cogere: ergo a ſola voluntate oritur auxilii inefficacia, ſeu nuda ſufficientia, quam ſitam ex integro dixeris in diſſenſu; quippe qui eſt metaphyſica ſui connexio cum auxilio, qua inefficaci. Hinc *Aug.* (*i*) *dum non facit quiſquis quod debet, nulla culpa eſt Conditoris.* Inſuper ſi auxilium ſit per ſe, & ex natura ſua inefficax, nullus poterit in eo ſalutis ſpem reponere, nullus enim poteſt prudenter finem aliquem ſperare a medio per ſe inefficaci. Ratio ſecundae partis, quia phyſice antecedenter ad inefficaciam, haec per ſcientiam mediam, & decretum permittens diſſenſum, fit conſequenter infallibilis, & infruſtrabilis, evitabiliter tamen a creatura, quae, uti diſſentit, conſentire poſſet: ad eum plane modum, quo diximus de efficacia: (*k*).

OBJECTIONES.

345 Obj. *primo*. Auxilii inefficacia provenit ab intrinſeca ejuſdem auxilii limitatione. Nam 1.° hoc auxilium ex ſe, & ut condiſtinctum ab efficaci, dat ſolum poſſe, non agere. 2.° tam invalidum eſt, ut nullus hucuſque eo adjutus bene egerit, aut ſalutem obtinuerit, nec in poſterum aget, aut obtinebit; at cauſſa, quae nunquam infallibiliter adſequitur effectum, merito cenſetur ad talem effectum ab intrinſeco inſufficiens. 3.° auxilium ſufficiens, niſi aliunde adcipiat efficaciam, hanc non adſequitur: ergo ex ſe inefficax eſt.

346 ℞. *N. Adſ.* Ad 1. prob. *N. A.* Dat ſolum poſſe, non agere, non ex natura intrinſeca auxilii ſufficientis, ſed ex libertate voluntatis, cui datur auxilium ſufficiens, quod propterea non ex ſe, ſed ſolum ex adcidenti inefficax eſt. Ad 2: auxilium quodlibet ſecundum ſe ſumtum eſt indifferens ad efficaciam, & inefficaciam: qua vero inefficax, tale eſt, quatenus eſt in homine, qui illi reſiſtit: unde ſola hominis fragilitas eſt cauſſa libera inefficaciae, ſeu perpetui defectus actionis, & ſalutis ſub eo auxilio. Et hic quidem defectus jam ſupponitur quoad nos confuſe in iis, quae frequenter adcidunt, & quoad Deum clare in ſua praeſcientia, & permiſſione. At

(*g*) Plura citt. *Suar. Tourn. Quadr.*
(*h*) Ita *Suar.* cit. l. 4. c. 6. a n. 5.
(*i*) L. 3. de lib. arb. c. 16.
(*k*) *Supra* p. IV. q. IV. V. *Suar. Quad.* citt.

At quiſnam quaeſo jure mirabitur ex cauſſis liberis, & fragiliſſimis perpetuos ſuboriri diſſenſus vocanti Deo? Ad 3. *D. Conſ.* inefficax eſt negative, ideſt non eſt efficax ex ſe *C.* poſitive, ideſt ex ſe connexum eſt cum inefficacia, *N.* quia iſtam haurit omnino a diſſenſu.

347 Obj. *ſecundo*. Inefficacia auxilii provenit a Deo, in quem ſubinde retunditur. Nam 1.° eodem modo cauſſat Deus ex ſola ſua voluntate auxilium congruum, ſeu efficax, ac incongruum, ſeu inefficax, ſcilicet antecedenter ad voluntatem hominis; hic enim nequit eſſe in cauſſa, quod auxilio congruo, vel incongruo vocetur; at Deus eſt cauſſa principalis independenter a creatura auxilii congrui qua talis: ergo & incongrui. 2.° Deus confert auxilium inefficax, potens efficax conferre, quod inefficaciam praeverteret: ergo eſt cauſſa hujus inefficaciae. 3.° ex Aug. (*l*) *ad alios autem vocatio quidem pervenit, ſed quia talis fuit, qua moveri non poſſent, ut eam capere apti eſſent, vocati quidem dici potuerunt, ſed non electi* &c.: ergo inefficacia ex Deo eſt. 4.° ex eodem (*m*) *cur non omnes docet, ut veniant ad Chriſtum, niſi quia omnes, quos docet, miſericordia docet, quos autem non docet, judicio non docet, quoniam cujus vult miſeretur, & quem vult indurat*: ergo inefficacia habetur ex Deo, negante auxilium internum. 5.° ex ipſo (*n*) *relicti ſunt* (utique Tyrii, & Sydonii in maſſa corruptionis) *qui etiam credere potuiſſent, ſi mira illa Chriſti ſigna vidiſſent; ſed quoniam ut crederent non erat eis datum, etiam unde crederent erat negatum*: ergo ex Deo provenit, quod in non electis vocatio ſit inefficax.

348 ℞. *N. Adſ.* quod minime quidem cohaeret cum divina voluntate antecedente omnes ſalvandi, quodque facit Deum peccati authorem; quum tamen ex Oſe. 13. *perditio tua Iſraël: tantummodo in me auxilium tuum*. Ad 1. prob. *N. Maj.* Deus confert auxilium congruum qua tale, illud volens, & intendens; incongruum vero qua tale illud modo permittens quoad incongruitatem. Porro licet non ſit in manu hominis vocari auxilio praeviſo congruo, aut incongruo, at in ſua poteſtate eſt, ut quodcumque auxilium, quo vocetur, ſit, aut praevideatur congruum, aut incongruum. Quod autem Deus conferat auxilia non obſtante eorum incongruitate praeviſa, & permiſſa, ſolum arguit in Deo libertatem, juſtitiam, & providentiam in auxiliorum diſtributione ad ſuos fines (*o*).

349 Heinc ad 2. *N. Con.* Sunt auxilia neceſſaria ad liberum uſum voluntatis, & ne ſalutis defectus imputetur Deo, qui propterea non tenetur illa eis denegare, quos praevidet fore abuſuros auxiliis. Ad 3: loquitur Aug. de vocatione incongrua, qua praejacta, & ut a Deo praecognita, vocatus impotentia conſequente nequit moveri ut eam reddat congruam, ipſi cooperando; tametſi ſpectata intrin-
ſe-

(*l*) L. 1. ad Simpl. q. 2.
(*m*) De praedeſt. SS. c. 8.
(*n*) L. de bonor. perſev. c. 14.
(*o*) Recole *ſuperius* dicta ad Tom. II. p. 300. ſqq.

ſeca virtute, ac potentia tum auxilii, tum voluntatis, potuiſſet ſimpliciter vocatus, ſeorſim ab iis adjunctis, illam efficere congruam.

350 Ad 4: ſenſus eſt, quod licet Deus ita omnes doceat, aut vocet per auxilia ſufficientia, ut poſſint omnes ad Chriſtum venire, non ita tamen vocat omnes per efficacia, ut actu veniant. Cur vero multi per inefficacia vocentur, quum aeque poſſint per efficacia vocari, myſterium eſt ad ſola Dei judicia revocandum. Ad 5: eſt ſenſus, quod Tyrios, & Sydonios nec ad ſalutem elegit, nec dedit eis, unde crederent, ſeu auxilium, quo actu crederent; ſcilicet non quod eis negarit potentiam credendi, aut aliquid, ratione cujus non ſint uſi ejuſmodi potentia, nec actu crediderint, ſed eo quod noluerit eis conferre vocationem congruam, qua praeſciebat, eos actu fore credituros (p).

COROLLARIA.

351 I. Haec auxilia vel remote, vel proxime ſufficientia diſtribuit Deus creaturis (q). Inaequaliter quidem, & prout vult, aliis ſcilicet raro, nimirum quo tempore neceſſaria eſt gratia ad obſervandum praeceptum, ſeu ad tentationem vicendam; aliis vero frequentius, & uberius. Haec autem inaequalitas a Dei voluntate tanquam a prima radice ſemper oritur (r); qualiber enim cujuslibet auxilii diſpenſatio, teſte *Aug.* (s) *profundae ordinationis eſt*, Neque ullum liberi arbitrii meritum dici poteſt ejuſmodi diſpenſationis tam variae & inaequalis, ratio proxima & unica, uti cenſent PP. & DD. contra Semipelagianos.

352 II. De Juſtis, fide certum eſt, eis diſpenſari gratiam, qua poſſint praecepta adimplere; non ita de aliis, e. g. de obduratis, infidelibus &c. quia ſolum de Juſtis id definitur in confixione I. Prop. Janſenii (t). III. Si quis ob demerita privetur auxilio, ad non peccandum neceſſario, non peccat actu, nec nova actio, auxilio deſtituta ei ad novam culpam imputatur, tametſi peccaſſet in cauſſa; ſiquidem ubi deficit plena libertas per auxilii defectum, reliqua neceſſario fiunt. Quocirca quandocumque actio ad novam culpam imputatur, adeſt gratia, ad vitandam actu culpam neceſſaria. Quo plane conciliatur arbitrii libertas ad non peccandum cum auxilii neceſſitate ad vitandum peccatum (u).

§. VI.

Neceſſitas Gratiae Auxiliantis ad actus ſalutares.

353 QUAESTIO I. Num ad ſingulos actus ſalutares neceſſaria ſit

(p) Hanc in rem ſatis difficilem & arcanam plura ſolide ac erudite *Suar.* cit. c.6. a n. 10.

(q) Ex adſertis *ſupra* §. III. a p. 205.

(r) *Suar.* cit. c. 19. per tot.

(s) L. 83. qq. q. 68.

(t) *Tourn. Maſſoulié* &c. ap & cum *Berti* heic l. 18. c. 8. prop. 2.

(u) Conſulendi *Suar.* cit. c. 20. a n. 4 & *Bellarm.* de grat. & lib. arbitr. l. 2. c. 7.

ſit gratia auxilians ? ADSERO I. Eſt generatim ad ſingulos neceſſaria (*x*). Quia ex *Arauſ.* II. (*y*) ad omne, quod ſit pertinens ad vitae aeternae ſalutem, neceſſaria eſt illuſtratio, & inſpiratio Spiritus S., quae eſt ipſa gratia auxilians. Unde *Aug.* (*z*) *ſine Deo excitante, & adjuvante nihil poſſumus* (*a*) II. Eſt neceſſaria, etiam quum voluntas habitibus infuſis inſtructa eſt (*b*). Quia nequit per eos habitus ſuppleri praecipuum gratiae auxiliantis munus, quod eſt praeſtare formaliter, ut potentia attendat, vigilet; & ſancte adficiatur: unde appellatur tactus cordis, & vocatio. III. Id aeque intelligitur pro ſtatu naturae integrae, ac lapſae. Quod jam indicavimus *ſupra* (*c*). Quia enim haec gratiae neceſſitas non eſt quaſi per accidens propter naturae corruptionem, ſed per ſe propter ejus imbecillitatem, actuumque ſupernorum excellentiam (*d*).

OBJECTIONES.

354 Obj. *primo* contra I. *Adſ.* Gratia auxilians non eſt generatim neceſſaria ad omnes actus ſupernos. Nam I. ex Aug. (*e*) *viſorum ſuaſionibus agit Deus ut velimus, & credamus; ſive extrinſecus per evangelicas exhortationes, ſive intrinſecus, ubi nemo habet in poteſtate, quid ei veniat in mentem*: ergo extrinſeca adhortatio ad fidem ſufficit. 2.° peccator fidelis poteſt per habitum fidei ſufficienter moveri ad actus neceſſario converſioni praevios, dicente Trid. (*f*) *diſponuntur autem ad ipſam juſtificationem, dum excitati divina gratia, & adjuti, fidem ex auditu concipientes libere moventur in Deum*. 3.° in noſtra poteſtate eſt in Deum pro libito converti; atqui non eſt in noſtra poteſtate gratia excitans: ergo haec non eſt neceſſaria ad converſionem.

355 ℟. *N. Adſ.* Ad I. prob. *N. Con.* Hinc ſolum colligitur, quod ſalutaris objecti propoſitio excitatur in nobis a Deo, aliquando ſumta occaſione ex concione evangelica, & rerum aeternarum occurſu; & aliquando ~~pure interne~~. Ad 2. *N. A.* Qualitas emortua potius excitanda eſt, quam excitet ad actus vitales. Fides actualis excitare poteſt ad multos actus, ipſam fidem ſubſequutos; at quum ipſa ſit ex pia affectione, praeſupponit ad iſtam ſanctas illuſtrationes. Idque ſatis indicat adductum Trid.

356 Ad 3. *N. Mi.* Quandocumque obligat actu converſio, offertur, paratur, & adeſt gratia ad eam neceſſaria, quippe quae *ſemper in promtu eſt* ex *C. Senon.* (*g*), ne dicamus, per Deum abeſſe, ne fiat converſio a Deo praecepta. Hoc ſenſu eſt gratia in hominis poteſtate, uti & ſua converſio. Obj.

(*x*) *Suar.* de grat. l. 2. per tot. & l. 3. c. 8. & l. 5. c. 2 & *Rip.* l. 5. d. 106. per tot. *Mun.* d. 6. n. 40. & 45. cum communiſſ.

(*y*) Can. 7.

(*z*) De peccat. merit. l. 2. c. 18.

(*a*) Recole quae in hanc rem diſputavimus In Tomo III. p. 201. n. 316. ſqq.

(*b*) *Suar.* cit. l. 3. c. 8. *Rip.* cit. a n. 15. cum *D. Th. Mag. Con. Alv.* &c. contra Molinam.

(*c*) Ad p. 199.

(*d*) Legito cit. *Suar.* c. 9.

(*e*) L. de ſp. & lit. c. 34.

(*f*) Seſſ. 6. cap. 6.

(*g*) Cap. 15.

357 Obj. *ſecundo* contra II. Adſ. Gratia auxilians non eſt neceſſaria ad actus ſupernos, qui a juſto fiunt in praeſentiam gratiae habitualis, & aliorum habituum, qui ei adnexi ſunt. Nam 1.° in ſupernis juſti habitibus eſt virtus, qua & juvetur creata imbecillitas, & hujus actus fiant ſupernaturales, & inclinetur animus ad ſuperne operandum, & oriatur actus ex habitu, tanquam ex fonte, & principio efficiente: ergo ejuſmodi habitus gaudent ratione gratiae praevenientis. 2.° peccator ex ſemine bonae inſpirationis, bonum converſionis producit: ergo potius juſtus ex ſemine gratiae habitualis profert juſtitiae fructum. 3.° potentia naturalis cum ſolo Dei concurſu poteſt ſuum actum elicere: ergo & potentia ſuperna, qualis eſt habitus infuſus, poteſt cum ſolo concurſu generali gratiae ſuum proferre actum.

358 ℟. *N. Adſ.* Scripturae, PP. CC. & vulgo TT. requirunt gratiam auxiliantem indiſcriminatim ad omnes actus ſupernos juxta illud antiquis pervulgatum carmen,

Quidquid habes meriti, praeventrix gratia donat.

359 Ad 1. prob. *N. A.* Nequit habitus praeſtare formaliter munus auxilii; nec enim habitus dat illum modum actualis, & vitalis inclinationis, quem dat excitatio; nec aliquid efficere poteſt, niſi ipſe excitetur. Ad 2. *N. Con.* Quia ad 1. datur proportio, non ad 2. Adeo univerſim vera eſt *Auguſtini* ſententia, quod nempe *praeparat Deus voluntatem adjuvandam, & adjuvat praeparatam.* Ad 3. *N. Con.* ob ſimilem rationem. (*h*)

360 Obj. *tertio* contra III. Adſ. Ex Aug. (*i*) homo majori quodam auxilio, ſcilicet excitante, indiget in ſtatu naturae lapſae quam in ſtatu integrae; utpote in illo magis neceſſario propter infirmitatem naturae: ergo natura integra excitante gratia non indiguit. ℟: Etiam ex *Aug.* (*k*) *ſane habuit gratiam primus homo, in qua ſi perſeverare vellet, nunquam eſſet malus, & ſine qua etiam cum libero arbitrio bonus eſſe non poſſet.* Idem docuit de Angelis (*l*) Et (*m*) tenet, in ſtatu integro indiguiſſe hominem divino adjutorio ad fructificandum in operibus juſtitiae. Quare ut ſibi conſtans ſit & videatur S. Doctor, dicendus eſt in locis objectis loqui de dono perſeverantiae, lapſo homini longe difficiliori, quam innocenti.

361 QUAESTIO II. Num ea neceſſitas ſit auxiliorum, non ſolum gratiae illuminantis ex parte mentis, quod pro certo habetur, verum etiam inſpirantis ex parte voluntatis? ADSERO. Ut plurimum requiritur quoque voluntatis adfectio: non ita vero haec ſimpliciter neceſſaria videtur uti mentis illuſtratio. (*n*) Ratio 1. par-

(*h*) Conf. *Suar.* cit. a n. 34. *Rip.* cit. a n. 29. *Ovied.* heic tr. 7. contr. 6. pu. 7. *Rhod.* heic d. 2. q. 1. ſ. 2. §. 2.

(*i*) L. de correp. & grat. c. 11. & 12. & l. de bono perſev. c. 7.

(*k*) L. de correp. & grat. c. 11.

(*l*) L. 12. de civ. c. 9.

(*m*) L. 14. de civ. c. 27. & l. de nat. & grat. c. 25.

(*n*) Fave. Suar. cit. c. 7. conc. Rip. n. 41.

tis, quia CC. & PP. videntur loqui indiſcriminatim de neceſſitate utriuſque auxilii, ideſt regulariter loquendo. Ratio 2. quia in naturalibus non ita neceſſarius eſt ad deliberatos actus voluntatis praevius motus indeliberatus illius voluntatis, ac praevia mentis cognitio; quum ſine iſta ſint penitus impoſſibiles, quoniam ignoti nulla cupido; ſecus vero ſine illo: ergo ſimiliter in ordine ſupernaturali.

OBJECTIONES.

362 Obj. Inſpiratio ex parte voluntatis eſt ſimpliciter neceſſaria ad quemlibet actum ſalutarem. Nam 1.° Scripturae, CC. & PP. peraeque requirunt ad actum ſalutarem gratiam inſpirationis, ac illuſtrationis contra Pelagium: quocirca Aug. gratiam vocat (o) *luminoſiſſimam caritatem*, ſeu adfectionem. 2.° ex Aug. (p) *quis animo complectitur aliquid, quod eum non delectat? voluntas ipſa, niſi aliquid occurrerit, quod delectet, aut invitet animum, moveri nullo modo poteſt.* 3.° ex quavis neceſſarii boni propoſitione excitatur neceſſario adfectio aliqua ipſius, quam arbitrii libertas cohibere nequit. 4.° ad primam fidem, & ad converſionem eſt ſimpliciter neceſſaria gratia inſpirationis, quae cor inclinet, ac emolliat: ergo & ad reliquos actus ſalutares.

363 ℟. *N. Adſ.* Ad 1. prob: contra Pelagium, ſiſtentem gratiam in doctrina externa, quatenus naturali modo poteſt mentem excitare, ac inſtruere, ſiſtimus catholice gratiam in auxilio interno, tum illuſtrante, tum inſpirante; ſcilicet illuſtrante ſimpliciter, ac inſpirante ut plurimum ſecundum praeſentem ſtatum naturae lapſae, ac rebellis, quae propterea novo indiget adfectionum illicio, ut ad bonum trahatur. Sub hac differentia debent adcommode intelligi Scrip. CC. & PP.

364 Ad 2: Aug. loquitur ſecundum id, quod ut plurimum adcidit. Ad 3. *N. A.* quod nullo nititur fundamento. Immo multi cum *Tourn.* pro ſtatu naturae integrae ſolum admittunt neceſſarium Angelo, & homini auxilium illuſtrans, minime inſpirans. Nec diſſentit *Platel.* (q) Ad 4. *N. A.* Non eſt cur non poſſit ſimpliciter voluntas deliberare, credere & converti, poſita cognitione clara, & copioſa, ſeorſim a quavis ſocia adfectione indeliberata.

365 QUAESTIO III. Quanta ſit haec gratiae auxiliantis neceſſitas ad ſalutariter operandum? Adsero. Eſt metaphyſica, ita ut nullatenus poſſit ſuppleri concurſus formalis auxilii ad actum ſalutarem (r). Alioqui ſiquidem effectus supernus poſſet fieri ex motione cognitionis, vel adfectionis naturalis, quod ſimpliciter repugnat. Nec inſuper eſſet ita neceſſaria gratia ad actus ſalutares, uti depraedicant CC. & PP. contra Pelagium: unde poſſet initium ſalutis eſſe a nobis, poſſet quis cum pia adfectione naturali ſupernam fidem elice-

(o) De grat. Chriſt. c. 3.
(p) L. 1. ad Simpl. q. 2.
(q) Heic p. 2. c. 6. n. 521.
(r) Nobiſcum ſunt *Oxea P. Hurt. Alvar. Alvel. Paul. a Concep.* t. 3. tr. 13. d. 1. a n. 116. contra Rip. Con. Mun.

cere &c. Quod ſi haec poſſint ſimpliciter fieri, Patrum & CC. erat oſtendere claram, non ambiguam Dei legem, ſtatuentem res aliter fieri, quam tamen nuſpiam deprehenduntur oſtendiſſe.

OBJECTIONES.

366 Obj. Actus naturalis poteſt ſimpliciter juvare, & movere ad actus ſupernos; ad quos propterea neceſſitas divini auxilii metaphyſica non eſt. Nam 1.° ſatis eſt cognitio naturalis objecti, ne voluntas in incognitum feratur; itemque adfectio naturalis, ut voluntas in objectum propendeat: ergo ſi aliunde adſit in juſto habitualis gratia, nihil reliquum eſt quominus voluntas in actum ſupernum non erumpat. 2.° ut cognitio ſit ſufficiens ad illuminandum, & movendum, non eſt tam attendenda proportio cum adfectu, ad quem movet, quam cum voluntate, quam movet & cui reddit objectum praeſens; at cognitio naturalis eſt ſumme proportionata cum voluntate, eique reddit objectum praeſens, non minus quam ſupernaturalis: ergo.

367 ℞. *N. Adſ.* Ad 1. prob. *N. A.* de cognitione, & adfectione, ex quibus prodire valeat actus ſupernus; illa enim media, ſeu principia huic producendo ſunt eſſentia ſua improportionata, tum quia repugnat eſſentiae ſuae naturae elevare voluntatem ad ordinem ſupernum; tum quia natura eſt eſſentia ſua infaecunda gratiae, adeoque impotens producere actionem eſſentia ſua Deo gratam. Et *N. Con.* quia gratia habitualis ſine actuali nihil poteſt in actum ſupernum (s). Ad 2. *N. Ma.* Cognitionis proportio metienda praecipue eſt cum adfectu, ad quem faecundat potentiam, ſicuti proportio mediorum cum fine, ad quem ea conferunt. (t) (§).

(s) Ex dictis *ſupra* n. 358.

(t) Plura cit. *Aran.* l. 11. d. 54. n. 65.

OBSERVATIO.

(§) INſtitui vulgo ſolet heic Quaeſtio de neceſſitate gratiae auxiliantis ad dignoſcendas veritates aliquas naturales magnopere cognitu difficiles, & ad exercenda opera quaedam naturalia moraliter honeſta valde ardua. Sed haec tamen alterius indaginis eſſe videtur, & ſecundum rectam methodum exſorbitans a materia hujus capitis, quae de re ſuperna, ejuſque dotibus & muniis tota eſt. Conſtat autem inter AA. qui hanc agitant Quaeſtionem, ferme duce Th. 1. 2. q. 109. a. 1. O, nihil eſſe re ipſa naturale, quod per media naturalia a Conditore naturae praeſtari nequeat, nec ullum reperiri finem naturalem, cui obtinendo ſuperni ordinis media requirantur.

Inde vero apud eoſdem AA. ut praeindicatae difficultates vincantur ſatis eſt gratia, quam *philoſophicam* dixerunt, ſita in peculiari Conditoris naturae qua talis providentia ſeu protectione, communi cauſſarum naturalium curſui pro caſu aliquo ſingulari indebita, conſentanea tamen exigentiae totius naturae, quatenus haec ſuum quoque Authorem continet, ſingulari concurſu quandoque agentem, prout ipſum atque univerſam naturam ſatis ſuperque condecet. Et hanc quidem doctrinam veri plane ſimilem adoptare non abnuimus pro vincendis arduis difficultatibus in heroico exercitio illarum actionum, quibus naturam parem phyſice adſeruimus, imparem vero moraliter, ad Tom. III. p. 193. ſqq.

Hanc in rem plura quaerenti dabunt *Suar.* cit. de grat. l. 1 c. 1. & ſaepius, *Aguirre* cit. t. 3. d. 158. *Platel.* theol. par. 2. a n. 259. *Tournel.* de grat. t. 2. q. 4. art. 1. *Gotti* theol. t. 2. tr. 6. q 1. dub. 3. reliqui vulgo de Schola *Theologi* ubi pertractant de neceſſitate gratiae auxiliatricis ad actus naturales ſubdifficiles.

368 His jam vero, qua dogmatice, qua ſcholaſtice diſputatis ſubcedant denique pro inſtituto noſtro e penu ſacrae vetuſtatis monimenta in ulteriorem ſanctorum, quae expendimus, dogmatum confirmationem.

CLASSIS VI.

MONUMENTA ANTIQUITATIS
pro Gratia Auxiliante.
E RE MARTYROLOGICA.

1 *Domine Jeſu Chriſte, quia te toto corde confiteor & a te* auxilium *contra inimicum veritatis expeto, in iſta hac die ſuſcipe ſpiritum meum.*

S. Andeolus Subdiac. M. Chriſtum orans ſuper ripam Rhodani fluminis, quum poſt varia tormenta imminentem ſibi exſpectaret mortem juſſu Severi Imp., in territorio Galliae Vivarienſi, an. 207. (ex *Act.* Sancti n. 14. ap. Bolland. ad d. 1. Maii, eidem ſacrum.)

2 *Chriſtianus ego ſum*, Deo ipſo adjuvante. = *Servus quidem Caeſaris ſum, ſed Chriſtianus a Chriſto ipſo libertate donatus, & illius* beneficio *atque* gratia, *ejuſdem ſpei, cujus & iſti* (*) *ſunt, quos vides, particeps factus.*

(*) Chariton & Charitana, qui ſe chriſtianos mox confeſſi ſunt.

SS. Chariton & Evelpistus MM. Ruſtico Praefecto ab eis quaerenti num eſſent chriſtiani, reſpondentes, Romae (ex *Act.* S. Juſtini & Socc. de quib. in cit. Adp. p. 11.)

3 *Tibi ago gratias Domine Jeſu Chriſte, qui mihi hanc* tolerantiam dare dignatus es *ad vincendum nequiſſimum tyrannum.*

S. Petrus M. ad Chriſtum Dominum; quoniam in tormentis atrociſſimis, quae juſſu Proconſulis Optimi ſubire debuit, non defecit; adeo ut quo vehementius torqueretur, eo fortior adpareret, adſpectu conſtans, & Judicis ſtultitiam ridens. Lampſaci ſub Decio Imp. (ex *Act.* Sancti, quae a Sur. & Bolland. edita ad 12. Mai. Petro ſacrum ap. Latinos, emendata exhibere inquit Ruin. in admon. praevia ad Acta p. 146.)

4 *Ego enim Deum coeli .. colo, qui me de hoc* er-

Digitized by Google

errore (*) *quo tu detineris infelix, ad legis ſuae notitiam* gratuita bonitate *perduxit* = *per quem* (**) *non verens tuae jungar iniquitati, ſed Dei juſtitiae, cujus* gratia praeveniente *participare commerui*.

(*) circa Polytheiſmum, quem tecum profitebar.
(**) Chriſtum Dominum

S. Alexander M. Thebanae Legionis Miles Maximianum Imp. adloquens, an. circ. 286. Ploracii non procul a Bergamo (ex *Act.* Sancti n. 5. ap. Bolland. ad d. 26. Aug. illi ſacrum, p. 804.) Nonnihil ſane difficultatis in hiſce occurrit Actis ſuper eorum ſinceritate, quod tamen citt. Bollandiani expedite diſſolvunt. Eos conſule ſis.

Rurſum ibidem pro gratia auxiliante perſpicue faciunt Martyris Adloquutiones ſub eundem num. 5. & 8. quos, ſi vacat, percurras.

5 Ille *nobis* donavit *qui & Sancto Paullo, qui quum eſſet eccleſiarum perſequutor, poſtea* ejus gratia *factus eſt Praedicator*.

S. Marcianus M. ex Mago praedicator Chriſti, reſpondens Sabino Proconſuli, eum interroganti, *quis vobis perſuaſit, ut relinquentes venerandos & veros deos, a quibus multa eſtis conſequuti .. ad mortuum & crucifixum vos transferretis, qui nec ſe ipſum ſalvum facere potuis?* (Ex *Act.* SS. Luciani & Marciani, de quibus Adp. p. XLIII.)

6 *Domine Jeſu Chriſte ... gratias tibi ago, quia* donaſti *mihi draconem vincere & caput ejus conterere*.

S. Theodotus M. ad Chriſtum Dominum, multis jam ſuperatis ſuppliciis, morti proximus (ex *Act.* Sancti & Socc. indicatis Adp. p. XXVIII.)

7 *Age impie quidquid volueris, habens tecum adverſariae poteſtatis duces. Nihil enim in me proficies, neque tu, neque conſiliarii tui, quoniam habeo* Chriſtum adjuvantem *me*.

S. Basilius Ancyran. Presb. M. ad Proconſulem, vix iſte vehementer ſubiratus Sanctum *adpenſum juſſit fortiter per nervos extendi, donec, inquit, poenam non ſufferens, perſuaſus fuerit ſacrificare* (ex *Act.* laudd. Adp. p. XVIII.) Iam

Jam vero quam perſpicue, pulcre, ac luculenter documenta haec ſingula ſanctum dogma portendunt, illuſtrantque! Auxiliantis porro gratiae notionem & effecta mirabilia manifeſto reſpiciunt & explicant ejuſmodi ſacroſanctae Adloquutiones; adeo ut theologus vir, qui illa reperire in iſtis amet, nullo indigeat commentario. Quid enim aliud eſt, ſi quae innuimus vera non ſint, expetere a Domino *auxilium* contra inimicum veritatis; Chriſtianiſmum profiteri *adjuvante Deo*, ipſiuſque *beneficio & gratia* ſpei de vita aeterna participem fieri? Rurſum *dediſſe* Chriſtum Jeſum *tolerantiam* ad vincendum tyrannum ſaeviſſime torquentem; *donare* Deum Luciano & Marciano *converſionem*, illi ſimilem, quam donavit & Paullo; tum Theodoto de Sarana, una cum exquiſitis tormentis victoriam? Baſilium denique habere *Chriſtum adjuvantem* ſe adverſum omnia quae crudelis vir excogitare poſſet ſupplicia?

Sed & id genus Adloquutionibus abundant Acta Martyrum; quibus nempe Sancti vel gratiae, qua perfundebantur intrinſecus, illuſtrationes, inſpirationes, vim, ſuavitatem, energiam, efficaciam ore pandebant; vel ea gratiae dona ſibi immittenda martyrio ſancte lubendo exſpectabant a Domino. Et mea quidem ſententia, gratia invictae patientiae ac perſeverantiae in fide Chriſti conceſſa ex alto Martyribus, fuit ut plurimum per ſe ſe moraliter efficax; ea nempe replens fortitudine, ceterarumque virtutum cumulo, ac ſaepe ſaepius inenarrabili dulcedine corda Martyrum, ut iis longe difficilius eſſet ejuſmodi gratiae intrinſecus illuſtranti ac ſuaviſſime compellenti reſiſtere, quam externis ſuppliciis, etiam atrociſſimis, quae in ipſorum Actis admirabundi paſſim legimus.

Ecquis autem prudens dubitet, Martyres, adeo coeleſti lumine perfuſos, ac doctrina Eccleſiae dogmatica probe inſtitutos, ubi eos adloquentes audivimus, de gratia auxiliante ſuperna ex intimo conſcientiae ſenſu ſermonem feciſſe? Praeclare hanc in rem Gelaſius P. quum in C. Romano 70. Epiſcoporum ſub an. 493. Aſterio & Praeſidio Coſſ. coacto, varia recenſens SS. Patrum opuſcula, quae poſt ſacros Codices & ſuſcipi & in eccleſia legi permittit, haec inter alia ſubjicit „ Item geſta SS. Martyrum, qui multiplicibus tor-
„ mentorum cruciatibus & mirabilibus confeſſionum triumphis ir-
„ radiant. Quis ita eſſe catholicorum dubitet, & majora eos in ago-
„ nibus fuiſſe perpeſſos, nec ſuis viribus, ſed gratia Dei & adju-
„ torio toleraſſe? „ &c.

Quod ſi mutire contra haec Deiſta geſtiat ex doctrina noſtra ad Tom. III. p. 198. ſq., eum revocamus ad dicta *ſuperius* in hoc Tomo p. 120. ubi ejuſmodi cavillationem ſatis revinximus.

E RE LITURGICA.

8 *Vere dignum. Quia cum omne opus bonum a te inchoari conſtet, & perfici hanc ipſam, quam* no-

nobis tribuis perſeverantiam ſupplicandi, certi ſumus impetrare nos poſſe quae poſcimus. Per.

E Codice vulgo Leoniano in Praefatione Missae xxii. pro mense Julio (ap. *Joſ. Blanchin.* t. 4. de Anaſt. Bibl. in prolegomen. p. xxx.)

9 .... *Qui fragilitatem noſtram miſeratus intendens, & mentem nobis tribuis deprecandi, & tua ſupplicibus dona largiris, Per.*

Ex eodem Codice in Praefatione Missae subsequentis xxiii. (ap. laud. *Blanchin.*)

Perſpicue quidem hac in bina Praefatione ſe ſe prodit pervetuſta Eccleſiae in auxilia divinae gratiae praevenientis, cooperantis, ſubſequentis doctrina. Quid vero? Heinc porro, nullo animadvertente, diſcimus, apud priſcos Patres olim certo conſtare, quodlibet opus bonum aeternam ſalutem ſpectans, ab uno Deo tanquam Authore initium ducere, progreſſum & complementum: tum nobis ipſum Authorem ingerere divinitus mentem ſeu cogitationem eundem deprecandi, adeo ut vel eadem prima noſtra ad Deum deprecatio ſuperna non niſi a ſuperno Deo repetere originem dicenda ſit: item eundem Authorem ſuo auxilio perficere perſeverantem in deprecando voluntatem; qua tandem poſita, idoneos nos eſſe, utpote coelitus inſtructos, qui coeleſtia quae poſcimus impetremus a Domino. En tibi ſyſtema de divina gratia, ſignanter prima, ſeu praeveniente, itidemque de ipſius ad quodvis ſalutare opus neceſſitate, quod quidem Liturgici Codices, praeſertim latini, paſſim ingeminant adverſum Semipelagianiſmum.

10 *Superant omnem ſermonis facultatem & omnem vim mentis divitiae munerum tuorum, Domine....mitte nobis gratiam Spiritus tui ſancti & dignos effice ſalutandi invicem in oſculo ſancto, ut non incedentes in judicium, percipiamus donum tuum immortale & coeleſte....*

E Liturgia Coptica S. Basilii in oratione alia osculi pacis ante Anaphoram (ap. laud. *Renaud.* ejuſdem Liturgiae latinum Interpretem, t. 1. p. 12. 13.)

Sermonem heic habes de ſupernis generatim gratiae donis, ſcilicet & auxiliantis & ſanctificantis; dona ſiquidem utriuſque gratiae, & ab utraque itidem profecta, ſuperna porro ſunt, & a ſancto Spiritu nobis infuſa. Iis quidem, nec ſecus, inſtructi, digni efficimur, ut judicium vitemus damnationis, ac uberrimas ex Euchariſti-

ca

Digitized by Google

ca Synaxi fructus percipiamus. En tibi utriuſque gratiae ad ſuperna opera neceſſitatem.

Rurſum, ut vides, in praeſentiarum occurrit Oſculum pacis, de quo *ſupra* nonnihil praelibavimus in Tom. IV. Claſſe ix. p. 465. ubi de re liturgica, adnotatis priſcis Patribus, qui ejus meminerunt, ac Liturgiographis nonnullis, qui de eodem pertractarunt. Quod autem oſculum ori impreſſum olim vulgo etiam apud ethnicas gentes ſignum fuerit benevolentiae, caritatis ſymbolum, ac teſſera reconciliationis, pluribus oſtendi poteſt ex *Petronio* in Satyrico, *Plauto* in paenulo act. 1. ſec. 2. v. 192. *Tacito* l. 15. Annal. *Plutarcho* in vita L. Corn. Syllae, *Ammiano Marcell.* l. 29. hiſt. Lege *Martin. Kempiam* in eruditiſſimo comment. polyhiſtorico de oſculis, diſſ. 17. §. 3. ſqq. Et ſub hoc quidem ſenſu & myſtico ſignificatu ſacra oſcula intra Miſſarum ſollemnia inſtituta ſunt apud Majores noſtros jam ab aevo Apoſtolico, ad ſinceram videlicet fraternitatem, qua nihil ſaepius, ardentiuſque praeceptum, Deoque adceptius, conteſtandam. Conf. *Cyrill.* catech. myſt. 5. & *Chryſoſt.* hom. 30. in 2. Cor. c. 13.

En tibi *Oſculum pacis*, quod olim in ſacris conventibus, illa adjuncta *Pax tecum* ſalutatione, adhiberi conſuevit, quod nulla pene Liturgia praeterit, quod heic Coptica commemorat, ſubcinentibus ex ea gente *Ebuaſſalo*, *Abulbircato*, *Gabriele* Patriarcha, aliiſque rituum interpretibus ap. laud. *Renaud.* in comment. ad eam liturg. p. 222. Varius quidem apud Eccleſias exſiſtit uſus ſacri oſculi, quod *reconciliatorium* dixit, pluribuſque confirmavit laud. *Kempius*. Graecis etenim moris fuit illud celebrare ſtatim poſt lotionem manuum, & ante confectionem Myſteriorum, quod & Coptitis in hacce Liturgia obſervatum cernimus; tumque Armenis, ut Author eſt *Caſſander* ap. *Goar* in Euchology. in notis ad Miſſam S. Joan. Chryſoſt. num. 117. p. 134. quemadmodum a primoribus graecanicae gentis Doctoribus eos didiciſſe nullus dubitet, qui legat vulgatum *Dionys.* de eccl. hier. c. 3. *Pſeudo Clem.* l. 8. conſt. c. 15. *Cyril.* Hieroſ. catech. myſt. 5. *Baſil.* & *Chryſoſt.* in liturgiis, *Athanaſ.* epiſt. ad Euſtachium. De liturgicis Graecorum ſalutationibus per verba *εἰρήνη πᾶσιν pax omnibus*, ſeu *pax vobis*, conſulendus *Iſaac Habertus* in lib. pontificali eccleſiae graecae, obſervat. 5. p. 330. ſq. Item de ſacro oſculo, quo Graeci cum presbyteri, tum laici invicem ſub Andronico ſe donabant in die Paſchatis, videatur *Pachymeres* in hiſt. t. 2. l. 1. alias 7. cap. 5. ſub. fin.

Verum inter Latinos in communionis uſque inſtantem horam, uti hodieque obſervamus, plerumque oſculi pacis theſſera remittebatur: quod liquido eruere mihi videor ex *Tertull.* l. de orat. ſub fin. *Auguſt.* ſerm. 83. de diverſis, *Liturgia Ambroſiana* ap Pamelium in Liturgic. *Innocent.* P. I. epiſt. ad Decentium c. 2. *Miſſali Gothico* & *Gallicano veteri*, *Miſſa Gregoriana*, *Ordine Romano*. Dixi *plerumque*, nam alius

erat

erat pervetuſtus Hiſpaniae uſus, ut notum eſt ex laud. *Iſid.* l. 1. de off. eccl. c. 15. ubi habemus, quartam pro oſculo pacis orationem dici, quam excipit quinta, quae ex illius textu eſt oblatio & Praefatio Canonis; idemque videre eſt in Miſſali Moz-arabico in Dominica 1. adventus Domini ap. *Leſleum* t. 1. p. 4.

Heic vero, ne quid diſſimulem, adnotandum, orationem, quam relate ad pacis oſculum hodierno ritu recitamus poſt fractionem S. Hoſtiae, *Domine Jeſu Chriſte, qui dixiſti Apoſtolis tuis, pacem meam do vobis, pacem relinquo vobis* &c. ſerius, recentiuſque romanae liturgiae illatam eſſe, uti & binas reliquas ipſam ſubſequutas; nullam enim ex his repertam ſcimus ab oculatis Authoribus apud Codices vetuſtiores, ſi exceperis Miſſam ab Illyrico editam, ac Trevirenſe Sacramentarium, ſpectantia Seculum X. in quibus legitur prima illa oratio pro pace ap. *Lebrun* t. 1. par. 5. art. 7. p. 583. qui idem obſervat poſt *Scortiam* de Sacrif. Miſſae l. 4. c. 26. ſub init. Ejus adtamen precationis tanquam ſuis uſitatae Seculis nec Amalarius meminit, nec Strabo, nec Micrologus, nec Durandus. Quid tum vero? Sicut penes Eccleſiam eſt tractu temporis novas in Liturgia rubricas addere, ita & preces ejus dignitati conſentaneas.

Is denique oſculorum pacis uſus ſenſim in Eccleſia latina refrigiuit, immo in Miſſis privatis penitus abrogatus; in ſollemnibus vero alius ei ſubſtitutus eſt: videlicet dum Presbyter celebrans haec profert, *pax Domini ſit ſemper vobiſcum*, Diaconus aut alius miniſter altaris inſtrumentum cum adfixa Jeſu Chriſti imagine adſtantibus clericis & plebi nonnullis abinde Seculis oſculandum porrigit; quod nempe ap. laud. *Cangium* ex variis ſynodis, aliiſque Scriptoribus adpellatum repereris *Pacem. Aſſerem, Tabulam pacis, Oſculatorium, Marmor, Lapidem pacis*. Plura de hoc ſacro oſculo praeter hucuſque diligenter adnotatos, differunt *Baron.* an. 45. n. XXIV. ſqq. *Menard.* in adpend. ad l. Sacram. S. Greg. nota 984. in codicem Ratoldi, *Lebrun* cit. 6. 2. p. 587. ſqq. cit. *Kempius* diſſ. 8.

11 *Perfice, Domine, benignus in nobis obſervantiae ſanctae ſubſidium: ut quae te authore facienda cognovimus, te operante impleamus. Per.*

E SACRAMENT. GELASIANO IN ORAT. AD MISSAM A QUINQUAG. USQUE QUADRAGES. SUB NUM. XVII. (ap. laud. *Murat.* t. 1. col. 505. ſq.)

En tibi gratiam praevenientem, ſuam in cognitione nobis ab Authore ſuperno coelitus immiſſam; tum efficacem, quae divino auxilio cooperanti, una cum operatione libertatis creatae adſcribenda eſt.

Quinquageſimam vero hoc loci occurrentem quod ſpectat, haec in ſenſu liturgico eſt dies, quae decurrit uſque in diem ſanctum Paſchae, inquit *Ordo Romanus* ap. Hittorp. p. 18. ſub init.. exordium vero ſumit a ſequenti hebdomada poſt Sexageſimam & finitur di-

ſancto Paſchae, ut proſequitur *Pſeudo-Alcuin.* de div. offic. ap. Hittorp. p. 39. eaque ſingulari quodam ritu tanquam indice luctus & poenitentiae (quemadmodum & Septuageſima, atque Sexageſima) in Miſſa & officio dudum colitur ab Eccleſia, ut videre eſt in noſtro documento, quod Miſſam ejus ſollemnitatis occupat. De inſtitutione hujus Dominicae apud Latinos, ac de ratione nominis, quo adpellatur, non niſi obſcura omnia; iis praetermiſſis, quae inveſtigatores rituum eccleſiaſticorum myſtico ſub ſenſu ei adtribuunt.

Sunt qui inſtitutionem S. Teleſphoro Papae adſcribunt, immo qui cum *Petro Bleſenſi* ſerm. 13. eam adſerunt antiquiorem Teleſphoro, vita functo ſub an. 136. at nullo tamen ducti argumento ſatis firmo. Revocant alii ad tempora Ambroſio vetuſtiora; quippe qui ſerm. 23. & 7. de Quadrageſima eam nominat, ubi invehitur graviter contra nonnullos, qui *praetermiſſa devotione Quadrageſimae* ... *Quinquageſimam ſe facere mentiuntur*. Verum hic ſermo apud Eruditos cum Maurinis editoribus operum hujus Sancti Doctoris tom. 2. col. 420. ad ſuppoſititios amandatur, ejuſque author Ambroſio recentior habetur. Porro *Concilium Aurelianenſe* I. an. 511. coactum can. 24. *Quinquageſimam* nominavit, abuſuſque cum ea introductos acriter reprehendit. Jam tum itaque eam quiſpiam authoritate fungens inſtituerat. Anne hic Gelaſius P. cui noſter codex, miſſam pro *Quinquageſima* exhibens, vulgo adſcribitur? Haud nimis abnuo: ſed nec definire auſim. Maneat ergo, ejus inſtitutionis Authorem antiquum quidem eſſe, dubium tamen adhuc latere ac inexploratum.

Venio jam ad etymon nominis; & haec ſtatuam, oportet. Principio Quinquageſima, ſicut & Sexageſima ac Septuageſima nihil aliud ſunt ex ſua inſtitutione, quam praeludia quaedam, praeliminaria & praeparationes ad magnum Quadrageſimae jejunium. Ad hoc autem eximia cum pietate ac poenitentia peragendum, Eccleſia (ſi rem ex hodiernis moribus, rituſque colligere liceat) fideles admonere voluit ut animos quibuſcumque editis primordialis poenitentiae ſignis pararent in bina hebdomada, Quadrageſimam praecedente. Heinc deinde ut aliquem fortaſſe innueret ordinem inter eas Dominicas & Quadrageſimam, ſeu quia alia in promtu non ſubcurrerunt nomina, arbitrariis illas vocabulis adpellavit Quinquageſimam, Sexageſimam, Septuageſimam. Nec aliud quidem mihi, rem haud ſegniter diſcutienti, veriſimilius occurrit, quidquid ſe ſe torqueant Authores varii in reperiendo ac divinando ejuſmodi verborum etymo. Legito *Thomaſſin.* de jejunio par. 2. cap. 1. ac de feſt. l. 2. c. 13. tum, qui eum defloravit, *Bailletum* de Sanctis t. 4. col. 3. & 16. ſqq.

Quid vero, reponat quiſpiam, ſi etymon exinde repetamus, quod ab hac Dominica uſque ad ſanctum Paſcha ſpatium 50. dierum intercurrat, quum haec Dominica dies ſit ante Paſcha quinquageſima: ſicuti e converſo, ſub eodem tamen ordine, dies Pentecoſtes

ſtes nuncupatur apud *Liturgicos* cum *Caſſiano* collat. 21. c. 8. *Quinquageſima*, hoc eſt dies quinquageſima poſt feſtum Paſchatis; immo ea notione admiſſa, *Quinquageſima Paſchalis* dicitur *Rabano* de inſtit. cleric. l. 2. c. 41. & *Honor.* Auguſtod. l. 3. c. 148. ad diſcrimen videlicet noſtrae Quinquageſimae, quae Sexageſimam excipit? Verum ut ut ſpecioſa haec ſint, nihil me movent. Nam, eſto noſtra Quinquageſima poſſet eo pacto ad ſanctum Paſcha referri, at neutiquam tamen ad idem relatas dixeris Sexageſimam & Septuageſimam, quae ſimul cum Quinquageſima ſub eiſdem ordine, methodo ac fine inſtituta eſſe videntur. Corruit ergo objectio, nonniſi adparenti conjectura falſo promicans. Ac de iis ſatis pro noſtro inſtituto.

Pro dogmate atque doctrina de divina gratia auxiliante innumera propemodum offerunt Liturgici Codices, praeſertim Miſſales, documenta.

E RE DIPLOMATICA.

12 *Cum petitionibus Sacerdotum juſtis & rationabilibus divini cultus amore favemus & eas cum Dei adjutorio ad effectum perducimus, ſuperna nos gratia muniri non diffidimus....*

Ludovicus Pius Francorum Rex in exordio Chartae ix. ſeu Placiti pro immunitate conceſſa cuidam Sedi Epiſcopali, in honorem Ss. Praecurſoris Chriſti conſtructae (ap. laud. alias *Carpentier.* qui in ſuo alphabeto notis tironianis reddidit p. 26. ex autographo bibliothecae regiae fol. 78. v.° lin. 17.)

13 *Cum petitionibus ſervorum Dei juſtis & rationabilibus divini cultus amore favemus, & eas cum Dei adjutorio ad effectum perducimus, ad futuram beatitudinem adipiſcendam ſuperni muneris donum nobis a Domino pro hac viciſſitudine impertiri confidimus.*

Idem Ludovicus in Charta alia xviii. ſeu Praecepto pro immunitate coenobii Glonnenſis, vel ſancti Florentii veteris ad Ligerim poſiti apud Pictones in dioeceſi Andegavenſi ex Ord. Bened. (ap. eundem *Carpent.* qui Praeceptum notis etiam tironianis ibid. exhibuit p. 40. ex autographo fol. 72. v.° lin. 21.)

Hoc quidem praeceptum ad preces Arnulfi Abbatis conceſſum, ſi fides chartae, prout eam e notis tironianis exſcripſit interpres *Carpentierius*, innuiſſe videtur parens benedictinorum annalium *Mabillon.* t. 2. annal. l. 27. §. 67. ad an. 808. p. m. 384. ibi quippe poſtquam retulit, Carolum Magnum coenobium illud, Albaldo Abbate,

te, multis locupletaſſe donariis, conceſſo etiam toto pago Medalgico, ſubnectit, *quem poſtea Ludovicus ejus filius Arnulfo abbati confirmavit*. Heinc aetas Praecepti tranſgreſſa non eſt annum 825. quo ad plures abiit Arnulfus, uti ex brevi chronico Glonnenſi teſtatur ibidem *Mabillon*. l. 29. §. 74. ad an. 825. p. 426.

Jam vero quod iſtae Praeceptorum periodi penitiora dogmatis arcana contingant, clarius eſt quam ut ulla egeat interpretatione. Quin & alias idem piiſſimus Ludovicus in Chartis a *Carpentierio* editis ac illuſtratis ſanctum dogma commemoravit e. c. in Charta x. ad p. 28 & Charta xxi. ad pag. 46. De hac vero Carpentieriana editione plura ſuperius in Tom. II. p. 101. ſqq.

Iis fortaſſe quiſpiam ſubnectendas duxerit Diplomaticas & Sigillares illas formulas, quarum cenſum praeſtitimus ſupra in Tom. II. p. 29. ſqq. nempe *Dei gratia*, *divina repropitiante gratia*, *ordinante divinae Majeſtatis gratia* & ſimiles: quippe quibus videntur Majores noſtri intellexiſſe & commendaſſe ſupernam gratiam, qua Deus O. M. rebus cunctis & negotiis mortalium hominum ex alto proſpicit, auxiliatur & favet. Ceterum mihi nondum compertum eſt, illos in votis habuiſſe invocare hujuſmodi phraſibus gratiam Dei ſupernam ſaluti aeternae unice conferentem, aut immo potius mere naturalem, qua Deus naturae conſulit, ipſamque indeſinente cura ſaepe etiam ſingulariter benevola, moderatur. Idcirco argumenta ex hoc capite, nec plane invitus, praetereo.

CAPUT SECUNDUM
de Gratia Sanctificante.

369 Haec profecto fide certa eſt. Conſtat ex *ſacro Codice*, e. c. ex *Pſ.* 83. 12. *Rom.* 1. 5. 17. *Gal.* 2. 21. Tum ex *PP.* (u) quibus adde *Trident.* (x) Et ipſa quidem donum quoddam creatum vulgo adſeritur, animo perpetuo inhaerens per modum habitus, etiam quum nihil operatur: in quem plane ſenſum eam laudato *Tridentino* definiri ſatis veri ſimile nonnullis eſt Doctoribus (y) Donum ipſam dixeris praeſtantiſſimum inter ea, quae *maxima & pretioſa nobis promiſſa donavit* (Deus) *ut per haec efficiamini divinae conſortes naturae*, ex 2. *Petri* 1. Priuſquam vero de tanto dono Diſſertationem adgredimur, errores in ipſum pro inſtituto noſtro audiamus.

PRO-

(u) Ut puta ex *Baſil.* l. 1. de bapt. c. 2. *Nyſſ.* tr. de perfecta hominis forma, *Nazianz.* orat. 40. *Cyr. Alex.* l. 2. theſauri c. 3. & 5. *Aug.* l. de ſp. & lit. c. 9. & tr. 26. in Jo. & alias, *Greg. M.* l. 18. moral. c. 33. *Leone* I. epiſt. 91. c. 1. *Bernard.* ſerm. 4. de dedic. eccl. & ſaepius.

(x) Seſſ. 6. cap. 7. & can. 11. ſqq.

(y) Conf. *Suar.* de grat. l. 6. c. 1. & *Rip.* de ente ſup. d. ult. n. 26.

PROLUSIO POLEMICA
HISTORICO-CRITICA

De Erronibus in Gratiam, qua juſtos, qua impios Sanctificantem.

370 EOS huc turmatim complectimur, qui quocumque nomine aut titulo Gratiae homini inhaerentis, ipſumque ſanctificantis notionem, indolem, adtributa, vel inſcite, vel pervicaciter imperere auſi ſunt, ne de ejuſmodi Erronibus argumentum in plura neceſſum ſit membra diſtrahere. Itaque HISTORIA POLEMICA.

Ex variis hominum Claſſibus

I. *Origenes Adamantius* (z) in eam viſus eſt ſententiam conceſſiſſe, ut ſi gratia inhaerens peccato ſemel amittatur, nequeat rurſum per quamlibet poenitentiam recuperari. In eandem ivere ſententiam Haereſiarchae illi *Montanus* & *Novatus*. (a) (*)

II. *Jovinianus* monachus Romanus, quem *Hieronymus* (b) jure dixit *Epicurum chriſtianorum*, adſerere contra non dubitavit, gratiam in ſacro Baptiſmate ſemel receptam non poſſe poſtmodum amitti. (c) Haereſiarcham, ejuſque conamina pro ſua cauſſa ex 1. *Joan*. 3. 9. & 5. 18. deducta egregie diluit, contrivitque, a Romanis Sapientibus rogatus in arenam deſcendere, laudat. *Hieronymus* (d) Ipſamque inſuper Joviniani haereſim pluribus confutavit praeclarus ille Tridentinus Theologus *Andr. Vega*. (e) Hoc duce, tenuerunt poſtea, remiſſionis gratiam ſemel adceptam non poſſe amplius amitti *Uncti Anglicani*, authore quodam *Writo* ad Sec. XVI. (f) & *Sibrandus Lubbertus* ad Sec. XVII. (g).

III. *Judaei Rabbini* circa Juſtificationem impii quid ſenſerint, nonnulli ſatis dubitant, alii vero expedite definiunt. Porro Hebraei divi-

(z) Tom. 35. in Matth.

(a) Ap. *Hieron*. l. 2. adverſus Jovinianum non longe ab initio.

ADNOTATIO.

(*) NEc Alloixium, nec Huetium, nec alium ullum video ex defenſoribus Adamantii, qui ei naevum hunc abjudicare adgrediatur. Origenem procul dubio compulit, quemadmodum & ceteros ejuſdem erroris ſectatores, paullulum illud effatum *Hebraeor*. 6. 4. ſqq. „ impoſſibile eſt eos „ qui ſemel ſunt illuminati, guſtaverunt „ etiam donum coeleſte & participes facti „ ſunt Spiritus ſancti . . . & prolapſi ſunt, „ rurſus renovari ad poenitentiam „ qua ſcilicet denuo juſtificantis gratiae donum animo inhaereat.

Ceterum quantum haec diſtent ab impio ſenſu eis adficto a memoratis Novatoribus, invicte diu comprobarunt ſacri in eum locum Interpretes, cum veteres, tum recentiores. Conſuli praeterea in hanc rem cum fructu poſſunt *Philaſtr*. de haereſ. c. 82. *Eulog*. ap. Phot. cod. 280. *Sixt. Sen*. bibl. ſanc. l. 7. haereſi 3. in dilutione objector. *Joan. Forbeſ*. Inſtruct. hiſt. theol. p. 666. & 720. ſqq.

(b) L. 1. adverſ. Jovinian. ſub init.

(c) Ap. *Auguſt*. de haereſ. c. 82. quem, reor, unum ſequuti ſunt *Guido* Carmel. adverſ. haereſ. c. 60. *Prateol*. art. *Jovinianus*, ceterique vulgo *Haereſeologi*.

(d) L. 2. adv. Jovin.

(e) In comment. de Juſtificat. l. 12. c. 7. ſqq.

(f) Ap. *Sand*. haer. 230.

(g) Ap. *Gault*. ad ipſum ſec. in collat. error. c. 7.

divina lege perfrequentibus expiabantur luſtrationibus. (*h*) Eiſque proceſſu temporis iidem perplurimas nimium ſuperſtitioſas adjecerunt in ſuo Talmude, aliiſque Legalibus libris. (*i*) Ejuſmodi ſane luſtrationes nudae ceremoniae externae fuerunt (ſaltem quas ſummus Legiſlator praeſcripſit) quibus contractae maculae legales expiabantur. (*)

IX. *Pe-*

(*h*) Referuntur in libris *Exodi*, *Levit. Numeror.*

(*i*) Eas complectitur Legum Miſchnicarum liber, inſcriptus *Ordo puritatum*, quem cum commentariis integris Majemonidis & Bartenorae clariſſimorum Rabbinorum, latinitate donatum, notiſque illuſtratum edidit *Guiliel. Surenhuſius* Amſtelodami an. 1703.

ADNOTATIO.

(*) ANne vero eiſdem dogmatice adtribuerint Hebraei juſtificationem a quavis peccati labe, quemadmodum certa fides erat apud Paganos, qui propterea ut ad ſacra deorum digne adcederent frequentiſſimis expiabantur lotionibus?

Sic autem quantum ad vulgatiſſimum Paganorum morem perdiſcimus ex *Homero* Iliad. 6. v. 266. *Perſio* ſat. 2. *Eurip.* in Alceſtide v. 157. ſqq. *Virg.* Aen. 2. & 9. *Ovid* faſt. l. 5. *Apul.* de aur. aſino l. 11. ſub init. *Sen.* in Herc. furente act. 4. ſce. 1. quibus adde pervetuſtum illum Poëtam quem *Clem.* Alex. adducit in protrept. p. 46. & Strom. l. 2. p. 255. ac l. 4. p. 531.

Jam vero ſuper propoſita quaeſtione adfirmat *Hydeus* in notis ad Bobovii liturgiam Turcarum pag. 1. ap. *Hadr. Relando* de relig. Mohammedica l. 2. § 11. p. 179. eandem Judaeis ac Mahumedanis adſcribens fidem in haec verba „ Lotio fit (apud Mahumedanos) ex luſtratorio vaſe, quod eſt „ guttornium luſtrale ſeu aqualis roſtratus, „ ex quo membris adfunditur luſtralis aqua. „ Hoc creditur conferre ad animae purificationem ab omni immunditia ſpirituali, „ uti olim apud Judaeos „ Hoc autem praemiſſo, quis abnuat in cenſum erronum quos deſcribimus Judaeos eſſe referendos?

At Hydeus tamen comparate ad Judaeos ſine teſte loquitur, nec plane hucuſque aliquem ſibi ſuffragantem teſtem reperire licuit. Scio equidem, *Gonzalezium* in manuduct. ad converſ. Mahumedan. par. 2. l. 5. c. 36. vehementer exprobrare Mahumedanis lotiones in Alcorano praeſcriptas *ceu deſumtas ex vanis & ſuperſtitioſis perfidorum Judaeorum purificationibus*, olim a Chriſto Domino perſtrictis *Matth.* 15. 19; quod autem tenuerint Judaei, ſuis purificationibus ſpiritales animi maculas emundari, minime adſeruit *Gonzalezius*.

Jam ſi credas *Auguſto Pfeiffero* in principiis ſubleſtis Theologiae Judaicae, in epiſt. nuncupat. n. 6. juſtificationem hominis coram Deo operibus Judaei generatim adſeribunt. Kabbaliſtae ap. *Berger.* in Kabbaliſmo detecto c. 3. p. 112. ſqq. reponunt perfectam hominis juſtificationem, vel purgationem a peccatis ſeu potius media ad eam impetrandam a Domino, in ſtudio bonorum operum, exacta divinae legis maditatione, atque abſoluta adimpletione legis: addit *Jac. Baſnag.* in hiſt. Judaeor. t. 1. l. 2. c. 10. n. 18. p. m. 501. in voluntariis adflictationibus corporis, quas dicunt opera ſupererogatoria. Judaei Karaitae, ſeu Karaei putarunt vera poenitentia quemvis tolli reatum ap. *Brucker.* hiſt. phil. t. 2. p. 743. o. 11. qui & dogma ipſum Phariſaeis adtribuit in eodem tomo p. 750. a n. 2. & p. 899. n 6a.

Haec adſerunt in ſuis commentariis de rebus judaicis eruditi Proteſtantium Doctores. Nec ipſi quidem falluntur. Conſtant quippe ſingula ex ſcriptis celebriorum Rabbinorum: puta ex *R. Moſcheh Korduero* in tr. de anima c. 10. ubi de corruptione animae & excellantia poenitentium, *R. Iizchak Lorienſi* Kabbaliſta eximio tr. de revolutione animarum c. 11. §. 12. ubi de mediis purgativis animae & alias, *R. Aaron. Ben Eliahu* ap. *Schupart.* de ſecta Karaeor. diſſ. 2. c. 4. § 21. & ex aliis pluribus, quos paſſim, adductis eorum ſententiis laudant Judaicarum ſectarum, dogmatumque interpretes cum *Serario*, *Druſio*, *Triglande*, *VVolfio*, *Lentio*, *Eiſenmengero*, *Henr. Moro*.

In eo tamen egregie falluntur Eruditi viri, quod vitio, immanique errori vertant Judaeis dogma de impetratione juſtificatio-

nis

IV. *Pelagiani* enormia haec paradoxa cooptarunt. 1.° Protoparens Adam ante lapſum nulla ornatus eſt ſanctificante gratia ... 2.° eſt quidem inſtituta pro filiis Adae peccatorum remiſſio; nulla tamen juſtitiae, ſeu gratiae permanentis infuſio ... 3.° poenitentibus venia non datur ſecundum gratiam & miſericordiam Dei, ſed ſecundum meritum & laborem iis, qui per poenitentiam digni fuerunt miſericordia. (*)

V. *Ma*-

nit per verem poenitentiam, bonorum operum interventu. Quid enim certius, ec rationi megis conſonum, quem ut Daus peccato graviter offenſus exigat ad veniam, congruam & veram de offenſione poenitentiam, quam non niſi bona opera conſtituere poſſint? Et varo meriti bonorum operum oſores, perpetuique poſt ſuum Lutherum in dogme iſtud Errones, eos conſequenter omnes Erronibus perperam edcenſans, qui humanis operibus divino euxilio ſuffultis, quod ſuum eſt juſte adtribuunt. De quo fuſior poſtmodum redibit ſermo.

Huoc, quem ceteri Scriptores vulgo immenem errorem vocant, inquit laud. *Brucker.* l. c p. 750. n. 4. ſequi ex viribus liberi arbitrii, quas naturali hominis conditioni Pharisaei & Rabbaniſtae tribuunt, nempe ad exactam legis obſerventiam & ad praeſtanda opera ſupererogatoria juſtitiam legis ſuperantia, eo quod ab iſta non exigantur, quo freti dogmate ſuam juſtitiam ſuperbiſſime efferebant & crepabant Phariſaei, propterea non ſemel objurgati a Chriſto Domino, & ab Apoſtolo in epiſtolis ad Romanos & Galatas invicte parſtricti.

Quid tum vero? Plane ſi veteres iſti Phariſaei ac Rabbanitae ita inſanierint, ut juſtificationem impii, quae, ſuperna quum ſit, eſt praecipuum Dai opus, ex integro naturae viribus adjudicarint, errarunt vehementer, atque hujus capitis Erronibus ſtetim ednumerandi. Vereor tamen ne *Brucker.* cum ſociis ſubdole aut plus aequo hunc errorrem axaggerent, ut inde catholicam de libero arbitrio, ac merito bonorum operum doctsinam ardentius exagitent tanquam phariſaicam, ſtultam & impiem. Ae eſto, avaro ſic ebersarint Pheriſaei veteres. Sed non inde conſequitur poſteriores reliquas Judaeorum ſectas, puta Phariſaeos, Thalmudicos, Kabbaliſtas, Karaeos in eundem hucuſque impegiſſa errorem. Nec cum quis ex certis documentis auſit eiſdem omnino factis adfricare.

Conjectaverim denique ex ceteris poſteriorum Hebraeorum placitis & doctrinis, eos recte ſenſiſſe quoad veram poenitentiam pro juſtificatione impii naceſſariam; plerumque tamen ignoraſſe notionem ajut poenitantiae, quod nempe in ſuperna praeſertim animi contritione ſita ſit; cum modum juſtificationis, quam nempe Deus interventu gratiae ſanctificantis mirabiliter operetur. Haec autem potius ad inſcitiam quam ad errorem referende dixeris.

A D N O T A T I O N E S.

(*) I. SAne primus ex notatis erroribus inhaerenti gratiae iojuriis Palagianus eſt, & liquido fluit ex eo dogmate, quod Pelagius in Synodo Palaeſtina revocare ſimulavit ex *Auguſt.* de geſtis Pelagianor. c. 11. & 33. nempe „ infantes nuper nati in illo ſtatu ſunt, in „ quo Adam fuit ante praevaricationem „, in iis vero infantibus nullam ipſi profecto inhaerentem gratiam confinxerunt. Idipſum *ſupra* innuimas ex *Auguſt.* Tomo III. p. 127.

Heinc Pelagianus iſte *Author Anonymus* qq. vet. & novi teſtam. par. 1. q. 123. t. 3. oper. S. Aug. edit. Maut. in edpend. col. 138. amare queritur de nonnullis e ſuo grege, qui inſcite ac quidem valde inconſequenter donum illud Ademo ante lapſum adſcrerent, in haec verba „ comperi quoſdam ex fratribus noſtris non plane diſcuſ„ ſiſſe Scripturas, ſed ſimplicitate animi ad„ ſevarare, quod Adam factus ſanctum ad„ cepit Spiritum, quem peccans amiſit, „ ſicut nunc datur credentibus „

II. Secundum, quem deſcripſimus, errorem Pelagianis haud pauci cum *Suar.* de grat. l. 7. c. 6. n. 1. *Petav.* de haereſ. pelag. & ſamip. cap. 5. n. 4. *Munieſſa* tr. de grat. habit. diſp. 13. ſect. 1. n. 3. *Thomaſſino* in memoires ſur la grace, adjudicarunt tanquam communi eorum doctrinae valde conſonum; quum enim dona quaeque ſuperna-

tura-

Digitized by Google

V. *Mahumedani* ſaepe alias in ſcenam producti, paternorum morum tenaciſſimi, perfrequentibus ac valde ſuperſtitioſis utuntur lo-

turalia ſuſtulerint, conſequens eſt & iſtud pariter gratiae donum, quod illorum omnium radia eſt, repudiarint.

Id quod pereuitorio comprobant *Auguſtini* teſtimonio, haec ajenti lib. 1. de grat. Chr. c. 30. n. 31. „ iſtam quippe gra„ tiam, qua juſtificamur, id eſt qua gratia „ Dei diffunditur in cordibus noſtris per „ Spiritum ſanctum, qui datus eſt nobis, in „ Pelagii & Coeleſtii ſcriptis, quaecumque „ legere potui, nuſquam eos inveni quemad„ modum confitenda eſt, confiteri „

Tum ibidem c. 34. n. 36. redarguens effata aliqua, quibus Pelagiani cum duce ſuo fucum iocautis facere intendebant, haec eis regerit „ nos autem illam gratiam in co„ rum confeſſione requirimus, de qua dicit „ Apoſtolus 1. Timot. 1. 7. non enim dedit „ nobis Deus Spiritum timoris, ſed virtu„ tis & caritatis & continentiae „ Eam itaque gratiam juſtificantem, & hunc ſpiritum, qui eam praefert, primaevi illi Pelagianorum duces non noverunt; eſto ipſaio deinceps, mutata ſententia, receperint poſteriores Sectae ſurculi ea modo adlegato teſtimonio *Authoris Anonymi*.

Addi poteſt ex eodem *Auguſt.* l. de haereſ c. 88. Pelagianos ſui temporis infenſiſſimos fuiſſe inimicos „ Dei gratiae, qua „ praedeſtinati ſumus in adoptionem filio„ rum per Ieſum Chriſtum in ipſum, & „ qua eruimur de poteſtate tenebrarum ut „ in eum credamus, atque in regnum ipſius „ transferamur ... & qua diffunditur caritas „ in cordibus noſtris, ut fides per dilectio„ nem operetur „ Tum quod *S. Doctor* addit in cit. l. 1. de grat. c. 2. n. 2. quod videlicet Pelagius „ gratiam Dei, qua Chri„ ſtus venit in mundum peccatores ſalvos „ facere, in ſola peccatorum remiſſione „ conſtituit „ At gratia tamen noſtra non modo peccata remittit, ſed & hominem reddit adoptivum Dei filium & gloriae heredem.

Alii vero frequentius cum *Janſen.* juniore de haer. pelag. l. 5. c. 22. ſqq & *Nat. Alex.* ad Sec. V. c. 3. art. 3. § 7. tenent, Pelagianos gratiam ſanctificantem divinitus infuſam agnoviſſe & praedicaſſe; nec ſpernendis quidem quo ad ſpeciem documentis ſuffulti. Omnia ſiquidem effecta tribui ab ipſis videntur gratiae Chriſti, quae in gratiam ſanctificantem revocamus, ex eorundem ſcriptis aut effatis.

Nimirum 1.° remiſſio peccatorum ex *Pelag.* cap. 5. Rom. 36. 2.° naturae renovatio ſeu inſtauratio ex eodem *Pelag.* epiſt. ad Demedriad. 3.° adoptio ea *Juliano* l. 1. operis imp. 4.° ſanctiocatio ea *Pelag.* ap. Auguſt. l. 3. de peccat. mer. c. 6. 5.° juſtificatio ex *Juliano* ap. Aug. l. 2 op. imp. 6.° jus hereditarium, quo nempe juſtus ſit heres regni coeleſtis ex *Pelagianis* ap. Aug. de peccat. mer. l. 1. c. 1. 7.° regeneratio ea *Juliano* ap. Aug. l. 6. cont. Julian. c. 10.

Sed ad haec tamen aliaque paria teſtimonia multo gloſſematum adparatu recitata a Janſenio, & poſtmodum exſcripta a Nat. Alex. facile reſponderi poteſt, quod ſi ejuſmodi dotes gratiae & effecta in ſenſu proprio, qualem intendit Eccleſia, ab Pelagianis intellecta ſint, non ſibi conſtitit eorum doctrina, ab Auguſtino ſuperius demonſtrata, ut vulgo moris eſt in ſyſtematis haereticorum; immo idem Auguſtinus ſi haec ab illis in recto, ſanoque ſenſu dicta & capta eſſe noverit, miſerrime hallucinatus eſſet ac falſus ubi nihilominus eos acriter carpit, ceu gratiae vere ſanctificantis ignaros & inimicos: quod quidem non puto aequo animo tulerit Iprenſis Paeſul.

Reſtat ergo ut Pelagius & Julianus in poſterioribus teſtimoniis ea latiſſime adceperint dona adoptionis, ſanctificationis, juſtificationis, regenerationis; conceſſa videlicet homini ut ſummum intuitu adepti baptiſmatis per quandam extrinſecam imputationem; ad eum nempe ſenſum, quo dixit *Calvin.* in antid. C. Trid. ſeſſ. 6. c. 7. „ fal„ ſum eſſe contendo, ullam juſtitiae partem „ in qualitate ſitam eſſe vel habitu, qui in „ nobis reſideat, ſed gratuita adceptione „ nos eſſe juſtos „ Conf. cit. *Petav.* c. 4 n. 3.

Deſinat ergo *Janſenius* l. 5. hiſt. pelag. c. 27. §. *Una.* petulanter obgannire ac inſultare *Suarezio*, aliiſque hac in re ſibi merito adverſantibus, ceu hallucinatis, ac penitiora Pelagianiſmi primaevi dogmata neſcientibus; vel iis omnium primipilum hallucinatorum ſuum adnumeret Auguſtinum.

III. Error 3.° loco deſcriptus, a Synodo Dioſpolitana conſiaus an. 415. a Pelagio ſeu ex animo, ſeu ſimulate revocatus eſt in eadem Synodo. At certum eſt ejus nepotes oppoſitam tenuiſſe ſententiam, ajente *Auguſt.* „ dicunt Pelagiani hanc eſſe ſolam

„ non

Digitized by Google

lotionibus, rati utique ita ſe juſtificationem adſequi, cunctaſque animi ſordes & peccata abſque ulla dubitatione quam cito, penituſque extergere. (*)

„ non ſecundum merita noſtra gratiam, qua „ homini peccata dimittuntur, illam vero, „ quae datur in fine, ideſt aeternam vitam „ meritis noſtris praecedentibus reddi„ Haec ille in l. de grat. & lib. arb. c.6. n.15 ſub init.

Sed & iidem vel alii Pelagiani cum ſuo parente rurſus ipſum errorem innovarunt, senuerumque, ut author idem *Auguſt.* eſt haer. 83. in haec verba „ contendunt (Pe„ lagii adſeclae) gratiam Dei, qua libera„ mur ab impietate, ſecundum merita no„ ſtra dari. Quod quidem Pelagius in Epi„ ſcopali judicio Palaeſtino damnari me„ tuens, damnare compulſus eſt, ſed in „ poſterioribus ſuis ſcriptis hoc invenitur „ docere „ quo nempe hoc etiam de remiſſione negotium ſuo redderet univerſali communi dogmati, *gratia ſecundum merita datur*, in quo haereſeos Pelagianae caput & ſumma conſiſtebat.

Ac inde viderit obiter Janſenius, cujus fuerit indolis ea gratia juſtificans, ſeu peccatorum remiſſio a Pelagianis praedicata; quam nempe naturae vires adquirerent, nullo auxiliantis gratiae praeſidio ſubſultae. Haec videlicet ea gratia habitualis fuit, *cujus proprietatem deſtruebant Pelagiani tam meritis liberi arbitrii adſcribendo*, ut idem inquit *Janſen.* in Indice ad Tom. 2. art. *Gratia.* fere ſub fin.

ADNOTATIONES.

(*) I. Haec crediderunt *Polid. Vergil.* de invent. rer. l. 7. c. 8. ferme ſub med. *Barthol. Edeſſenus* in confutat. Hagaren. *Gabriel Sionita* tr. de urbib. & morib. orientalib. adjecto geographiae Nubienſi cap. 15. *Du Ryer* in compend. relig. Turcicae praemiſſo gallicae Alcorani verſioni, *De St O'on* in deſcript. Imperii Maroccani p. m. 48. edit. Amſtelodam. 1695. *Hydeus* proxime cit. quibus addendus laud. *Gonzal.* l. 5. c. 35. p. 556.

Hos tamen Authores perſtringit Mahumedanorum patronus proxime laudat. *Relandus* l. 2. §. 15. in haec verba. „ Non eo „ uſque intentunt Mohammedani, ſed a „ Deo ſolo ejuſque gratia animae ſuae pu„ rificationem & deletionem peccatorum „ petunt. Hinc illae preces, quas jubeo„ sur inter ea, quae ex Sonne ſunt obſervan„ da ad Deum facere poſtquam totius corpo„ ris lotionem, ſive *Gaſlan* perfecerunt (quod „ omnino notandum) *o Deus munda me & „ munda animam meam* & quae plures paſ„ ſim in ſcriptis eorum obviae. Si perſua„ ſum iis eſſet lotione corporis animum pur„ gari, fruſtra loto corpore a Deo peterent, „ velit animum mundare. „

Profert deinde ex MS. quodam mahumedanico apud ſe adſervato verba haec „ pu„ rificatio cordis ſive animae eſt quaſi inti„ mi nuclei: & haec quidem animi purifi„ catio a ſordibus motuum pravorum eſt om„ nium praecipua „.

Notandum denique jubet pro coronide vindiciarum, jam olim gentes idem dixiſſe de baptiſmo Chriſtianorum, credere illos peccata & morbos animi aqua tolli, ut videre eſt in objectionibus Juliani Auguſti ap. Cyrill. contra Julian. l. 7. p. 245. ſqq. Ita *Reland.*

Et fatendum quidem in primis, haud raro male deſcribi religiones, ipſiſque vel Scriptorum malo dolo, vel imperitia, vel incauta credulitate naevos imponi, quod in aliis Proluſionibus haud ſemel palam fecimus; & cujus rei prae ceteris luculentiſſimum praeſtat exemplum Chriſtiana religio noſtra, tot olim falſorum dogmatum calumniis a Paganis impetita, quot literas prodiderunt *Juſtin.* & *Athenagoras* in apologg. *Tertull.* de praeſcr. haeret. & alias, *Arnob.* in lib. contra gent. *Clem. Alex.* in Stromat. *Auguſtin.* in libris xxii. de civ. Dei.

Ultro deinde concedenda Relando quae ſcite perſequitur. Nam ſaepiſſime in Alcorano vel inducitur Deus tanquam unicus author indulgentiae, qua poſſit peccata remittere, vel jubentur Mahumedani eam veniam ab uno ſperare ac expoſcere Deo, e. g. in Sura 3. num. 133. 135. 147. ap. *Marrac.* in refut. Alcorani p. 129. ſq. Sura 61. n. 12. ap. *Pfeiffer.* in theol. mahumed. append. 2. p. 385. &c. Ac inſuper documentum e MS. depromptum codice ſeris oſtendit apud illos Mahumedanos multo pretioſiorem fuiſſe internam animi munditiem a peccato prae externa corporis ab omni labe ſenſili.

In comperto denique eſt ex adductis Ju-

lia-

VI. *Anonymus Pariſienſis* an. circ. 1240. haec adſeruit „ qui „ habet meliora naturalia de neceſſitate habebit majorem gratiam „ & glo-

liani objectionibus, gentes eam adpinxiſſe chriſtianis ſtolidam fidem de purgatione ſordium animi per ſolum aquae contactum, cujus nempe vis, ut irridens loquitur *Julianus* a Cyrillo inductus, *abſtergendi ac purgandi ad animam uſque penetrat*. Neſcivit enim, aut potius neſcire ſubdole diſſimulavit Auguſtus Apoſtata, non nudae aquae vim illam adtribuere Chriſtianos, ſed Spiritui Dei, qui adſumta aqua ceu inſtrumento ſalutem operatur in renatis ex aqua & Spiritu. Hoc autem exemplo adpoſite videtur conjectaſſe Relandus, fieri potuiſſe ut Authores illi Mahumedanorum ignari rituum crediderint, illos adtribuiſſe lotionibus corporis purgationem ab ſordibus animi, quam contra uni Deo miſericorditer indulgenti referebant adceptam.

Adde, laudatos *Marraccium* & *Pfeifferum*, necnon *Nat. Alex.* hiſt. ſec. VII. cap. 2. art. 2. *Cuſanum* in cribratione *Alcorani* libris tribus, *Th. a Jeſu* de converſ. omnium genr. procur. l. 10. & alios nonnullos, cum fere cunctis Haereſeologis, *Prateol. Gault. Malvaſ. Siand.* &c. qui detegendis abſurdis Mahumedicae religionis naevis ſerio incubuerunt, hunc de quo diſſerimus, errorem (ſi mea non fallit memoria) omnino praeteriiſſe. Rurſum & ipſum deſiderari apud librum de Purificatione Mahumedana, omnia ſecundum illorum ritus lotionum genera complexum, quem *Aly Ben Mohammed* exaravit an. Hegirae 1090. Chriſti 1677. ap. *Marrace.* in prodromo par. 4. p. 10. ſqq. Haec pro ſententia Relandiana.

Ceterum utcumque dicta ſint ſatis veriſimilia, nihiloſecius reponi poſſit, quod Relandus loquutus ſit de vetuſtioribus Mahumedanis, alii vero Authores de recentioribus, vel de ſectis, diverſam ab antiqua fidem profitentibus: notum quippe eſt, tum apud infideles, tum apud haereticos, ſectas in plura membra ſub eodem inſtitutoris nomine diſtributas non modo diſciplinae ritus in dies mutare, ſed & primaeva fidei dogmata.

Et ii quidem Scriptores de Mahumedanis ſuorum temporum egiſſe videntur. Nec facile credi poteſt, ut de aliis ſileam, citatum *de St. Olon*, legatum regis Galliarum ad imperatorem Maroccanum, & in ejuſdem imperio commorantem, excipientemque perpetua obſervatione auribus & oculis fidem ac ritus Mahumedanorum, de iis tamen ſiniſtre inſtitutum haec ſcripſiſſe, *Caput, pedes, manuſque ſaepius abluant, & contendant ſe hoc modo ab omnibus peccatis mundari*. Idemque omnino dixero de laudato *Gonzalezio*, qui dum ſeculo XVII. jam exeunte in Boetica & Madriti cum Mahumedanis verſabatur, eiſque ad veram fidem traducendis operam dabat, haec ſcripſit, diſſerens de ſuperſtitioſis eorum lotionibus & lavacris, *diaboluſque miſeros Mahumedanos decipit dum eis perſuadet, eis ablutionibus animam lavari a maculis peccatorum, quam tamen ad hoc nullam virtutem habeant*.

Praeterea quantumvis antiquiores illi Mahumedani, de quibus videri poteſt loquutus Relandus, ut morem gererent Alcorano, tenerent ab uno Deo ſperari atque experi poſſe munditiem animi, tanto pretioſiorem, quam ſit corporis puritas; at credi poteſt, ipſos pariter vulgo tenuiſſe, Deum illam ſpiritalem munditiem eis ablutionibus illigaſſe, quemadmodum illigavit Chriſtiano baptiſmati, quod & ipſorum primores Magiſtri quamoptime reſcire poterant.

Homo id ipſum effingentem, ſuoſque monentem mihi audire videor *Pſeudo-Prophetam* ad Suram 5. n. 7. ap. Marrac. p. 193. ubi praeſcribens lotionum ritus, haec fatur, *& ſi neque inveniatis aquam, adcipite ad purificationem pulverem bonum & confricate facies veſtras & manus veſtras illo. Non vult Deus imponere vobis ullam difficultatem; ſed vult purificare vos, & perficere gratiam ſuam ſuper vos, ut vos gratias illi agatis*.

Diſertiſſime itaque ad ſenſum impoſtoris vult Deus ſpiritaliter purificare utentes praeſcriptis lotionibus, ac ſuper eos perficere gratiam ſuam. Vim ergo confinxit inditam a Deo eis lavacris ad quaslibet animi ſordes emundandas. Inaudierat proculdubio vaferrimus vir a Severo aliiſque primis inſtitutoribus ſuis mirabilem lavacro chriſtiani baptiſmatis vim adnexam remittendi peccata, & ſimiam fecit, novum perpetuumque baptiſma ſuae ingerens ſectae. Id ille docuit, idque deinceps ſub notione lotionum intelligendum, credendumque ad ſuos univerſim ſectarios traditione vulgari tranſmiſſum eſt.

Hinc plane tanta Mahumedanorum religio erga ſuas lotiones, quas *ſacras Purificationes* vocant, adductae Surae verbis innixi & quas Moslemi, ut author eſt *Marrace.* in prodr. par. 4. c. 4. p. 10. praecipuam

„ & gloriam „ Quaſi teneatur Deus cum conceſſis a natura dotibus ſuperna ſanctificantis gratiae & gloriae dona commenſurare. Hunc tamen ſtultum errorem eodem anno profligavit Guillielmus Epiſcopus Pariſienſis, & adſerendum praeſcripſit „ ſecundum quod prae„ ordinatum eſt & praedeſtinatum a Deo dabitur gratia & glo„ ria „. (*k*)

VII. *Guillelmus* quidam, poſtmodum Conſtantienſis Epiſcopus, Pariſiis apud aedes FF. Minorum, in concione habita de S. Joanne Baptiſta in pervigilio SS. Petri & Paulli diſertis verbis adfirmavit „ quod qui damnatur nunquam fuit in gratia, ſed ſemper Iſ„ maël aut Judas fuit, & nunquam Joannes „ Quaſi ille olim ſuſcepto baptiſmate, ac vera de commiſſis peccatis poenitentia peracta, ſanctificante gratia ornatus non fuerit, contra communem & verum Eccleſiae ſenſum. De hoc vero inaudito paradoxo Guillelmus „ reprehenſus publice, in ſequenti die Apoſtolorum Petri & „ Paulli publice retractavit „ (*)

puam religionis ſuae partem eſſe contendunt; & optimo quidem jure, eorum ſententia, quum illis lavacris peccatorum omnium remiſſionem obtineant.

Meneat igitur & Mahumedem & ejus generatim ſectarios in expoſito adverſus Juſtificationem impii errore miſere verſari, quin deperditae ceuſſee ab aliis authoribus ſepienter pervulgatae quidquam ſolide ſuffragetur *Relandi* patrocinium.

II. Errorem alium in rem praeſentem Alcoreno adpingit cit. *Pfeiffer.* in praefat. n. 6. & in exſercit. 6. theſi 2e. p. 295. quod nempe in Sura 99. operibus eur propriis meritis adſcriberur Juſtificatio in haec verba, „ Die illa (Judicii univerſelis) procedent „ homines turmatim ut videaet opere ſue. „ Porro qui fecerit quantum eſt pondus u„ nius formiculae bonum, videbit illud. „ Qui vero fecerit quantum eſt pondus unius „ formiculae malum, videbit illud. „

Quid autem heic de Juſtificatione nudis operibus adſcripta? Hallucinatus eſt, immo potius ſuum errorem prodidit Luthericus homo, qui nempe cum ſuo grege nullum agnoſcit in humanis operibus meritum praemiendum, aut puniendum demeritum; nec ullem inſuper congruam diſpoſitionem ad ſupernam Juſtificationem obtinendam. Haec autem ſi neturae lumine noverit Alcorani author, Pfeiffero hac in re oculatior fuit.

(*k*) Lege *Bibl. PP. Lugdun.* t. 25. p. 329. & *Bularum* hiſt. univ. Pariſ. t. 3. p. 178.

A D N O T A T I O N E S.

(*) I. ITa rem ferunt cit. *Bibl. PP. Lugd.* t. 15. p. 329. col. 2. *Bulae.* cit. t. 3. p. 180. *D'argentr.* in collect. judic. de nov. error. t. 1. p. 173. col. 2. ex Codicib. MSS. Sorbonicis 395. & 591. *Pariſienſes Articuli*, editi olim ad calcem libri IV. Sententiarum fol. m. 222. col. 2. edit. Venetae 1514.

Occurrit tamen difficultas ſuper anno, quo res contigit. Nam in citatis *Articulis* & *Bibl.* ita caſus enarratur. „ Item eodem „ anno, quo cantabatur *laetare Jeruſalem*, „ milleſimo ducenteſimo ſeptuageſimo, „ Guillelmus, poſtmodum Conſtantienſis „ Epiſcopus „ &c. & concluditur. „ Pex „ & gratia omnibus adſerentibus hanc veri„ tatem. Data fuit haec ſententia Pariſius „ an. Domini milleſimo ducenteſimo qua„ drageſimo, in Octavis Epiphaniae „ Videt nullo movente rationem dubitandi.

At facile nodum ſolveris, ſi dixeris, rem quidem contigiſſe an. 1270. ſub Stephano Pariſienſi Epiſcopo: eam vero extremam clauſulam „ Pex & gratia „ &c. perperam narrationi adſutam fuiſſe; quippe quae pertinet ad finem proxime antecedentem Adſertionum oppoſitarum decem erroribus, quos damnaverat proxime laudatus Guillielmus Epiſcopus. Ita fere *D'argentr.* cui lubenter adſentior. Et miror quidem haec non animadvertiſſe Biblioth. Lugdun Editores.

Neque vero audiendum putamus *Bu-*

VIII. *Beguardi* ſic adſerebant „ Tam parvulis, quam adultis in „ Baptiſmo non conferuntur informans gratia & virtutes „ (*)

IX. *Lutherus* hanc de gratia juſtificante doctrinam tradidit. 1.° novae legis Sacramenta minime gratiam conferunt iis qui non po-
nunt

Iacum, ubi videtur, nullo tamen documento ſuffultus, factum iſtud ad annum 1243. revocare.

II. Idem *Bulaeus* omnium primus, ut ſuſpicor, Guillelmum illum dixit Minoritam. Optarem vero aliquod pro adſerto ſuo adtuliſſet documentum; ejus quippe, ni fallor, nulla habetur mentio apud Annales Minoritarum, praeſertim apud caſtigationes *VVadinghi*, quos adcurate locupletavit *Joſ. Mar. Fonſeca ab Ebora*.

Optarem inſuper documentum pro Epiſcopatu Conſtantienſi in Gallia, ut credi fas eſt, ſub Archiepiſcopatu Rotomagenſi, quo Guillelmus, quem in ſerie Epiſcoporum illius eccleſiae reperio, nobilis Normannus eſt Roberto II. ſubfectus an. 1315. & fato functus 1347. ap. Galliam ſacr. *PP. Maurinorum* l. 2. ubi de eccl. Conſtant. (etſi perperam, reor, heic dicatur *Guillelmus* II. quoniam alium *primum* in tota praecedenti ſerie non reperteris). Nec ibi Minorita, ſeu concionator indicatur.

Sed & alii numerantur, aut olim numerati ſunt Epiſcopatus Conſtantienſes, puta in Germania ad Rhenum, in Thracia, in Numidia, in provincia Calabriae, uti diſcere licet ex *Carolo a S. Paullo*, *Miraeo*, *Jo. Alb. Fabricio* & aliis, qui generales orbis chriſtiani Epiſcopatuum ſyllabos contexuere. Anne Guillelmus noſter in aliquo ex iis ſederit? Eruditionis ſtudioſis, quibus otium ſit, diſcutiendum relinquimus.

A D N O T A T I O.

(*) Hanc Sectae opinionem, quam *Eymericus* in direct. inquiſ. par. 2. q. 7. p. 249. inter haereſes liberaliter repoſuit, reprobaſſe videtur Synodus Vienneſis, relata in *Clementina* 1. de fide catholica, in haec verba. „ Quia quantum ad „ effectum baptiſmi in parvulis reperiuntur „ Doctores quidam Theologi opiniones „ contrarias habuiſſe: quibuſdam ex ipſis „ dicentibus per virtutem baptiſmi parvulis „ quidem culpam remitti, ſed gratiam non „ conferri; aliis e contra adſerentibus, „ quod & culpa eiſdem in baptiſmo remittitur, & virtutes ac informans gratia infunduntur quoad habitum, etſi non pro „ illo tempore quoad uſum. Nos autem adtendentes generalem efficaciam mortis „ Chriſti (quae per baptiſma adplicatur pariter omnibus baptizatis) opinionem ſecundam, quae dicit tam parvulis quam „ adultis conferri in baptiſmo informantem „ gratiam & virtutes, tanquam probabiliorem & dictis Sanctorum ac Doctorum „ modernorum Theologiae magis conſonam & concordem, ſacro adprobante „ Concilio, duximus eligendam „ Haec ſuo & Concilii nomine *Clemens* P. V.

Inde vero ad mentem Concilii, Beguardorum opinio, negans gratiam informantem ſeu juſtificantem in Baptiſmo conferri, falſa non erat, nec improbabilis, ſed duntaxat prae oppoſita minus probabilis aut veriſimilis. Undenam ergo Eymerico citato quinta haereſis fuit? Hunc authorem in eodem judicio ſequutus eſt *Guido* Perpinian. qui ipſam opinionem Petro Joanni ejuſque ſequacibus adtributam haereſeos nota inurit ubi de Petro Joanne in tr. de haereſ. c. 1. p. m. 175. poſter. edit. Colon. 1631. itemque nuper *Perrimez* in tr. de baptiſmo t. 6. diſſ. 334. p. 294. col. 2.

Quid vero nobis modo ſtatuendum circa praefatam opinionem? Verbo dixerim. Quoad infuſionem virtutum in baptiſmo nihil ulterius video hucuſque definitum ab Eccleſia; quoad infuſionem vero gratiae (quod in praeſentia noſtrum inſtitutum ſpectat) inde certa adparet conſtituta a *Tridentino*, ajente circa omnia generatim ſacramenta in ſeſſ. 7. can. 7. „ ſi quis dixerit non dari gratiam „ per hujuſmodi Sacramenta ſemper & omnibus quantum eſt ex parte Dei ... anathema ſit „ & can. 8. „ Si quis dixerit „ per ipſa novae legis Sacramenta ex opere „ operato non conferri gratiam ... anathema „ ſit „. Quod ergo probabilius dixit Vienneſe, nova adhibita in Scripturas & Patrum traditionem inquiſitione, ſtatuit Tridentinum eſſe fide ſanctum, ſeu divinitus revelatum. Conf. eit. *Guidonem* & *Caſtr.* de haereſ. art. *Baptiſmus.* ſub init. atque theſim illam Beguardorum, quod ſpectat gratiae collationem, certo haereticam dicito.

Digitized by Google

nunt obicem. (*l*) Eundem errorem docuit *Zuinglius*, teſte *Nat. Alex.* (*m*) ... 2.° peccata non ſunt ulli remiſſa, niſi remittente Sacerdote, credat, ſibi remitti. (*n*) ... 3.° nullo modo confidas abſolvi propter tuam contritionem, ſed propter verbum Chriſti, *quodcumque ſolveris* &c. (*o*) ... 4.° ſi per impoſſibile confeſſus non eſſet contritus, aut Sacerdos non ſerio, ſed joco abſolveret, ſi tamen credat ſe abſolutum, veriſſime eſt abſolutus, ſeu juſtificatus. (*p*)

Tum 5.° ſicut Adam uno peccato omnes ex ſe natos facit eodem ſuo peccato proprio, illis jam alieno, reos, & dat quod habet; ita Chriſtus ſua juſtitia omnes ex ſe natos facit eadem ſua juſtitia, illis aliena & immerita, juſtos & ſalvos. (*q*) Videlicet non alia eſt noſtra gratia, ſeu juſtitia, quam Chriſti juſtitia nobis imputata... 6.° per fidem in Chriſtum ſit juſtitia Chriſti noſtra juſtitia (*r*) Et haec fides in ſenſu lutherico eſt fides juſtificans... 7.° qui operatur exſiſtens in ſtatu gratiae debet certo ac infallibiliter credere, ſe Deo placere; alioqui perdit vitam ſuam totam, quia non ex fide, neque in fide agit (*s*) ... 8.° juſtificatur quidem homo fide coram Deo (*t*) ... 9.° ſola fides juſtificat ſine operibus noſtris, ac fide propter Chriſtum nos juſti reputamur (*u*)... 10.° vel ne quidem heroicae virtutes quidquam valent in religione ſeu juſtificatione coram Deo (*x*)... 11.° opera gratiae ſunt, quae ex fide fiunt, Spiritu S. movente & regenerante voluntatem hominis. (*y*)

Haec ſaepe ſaepius alias ingeminat & fuſius exponit *Germanicus propheta*, qualem dixerunt Lutherum *Magdeburgenſes* (*z*) & *electum organum Dei*, qualem ipſum nuncupavit *Nicol. Amſdorſius*. (*a*) Et hoc quidem de Juſtificatione ſyſtema unum eſt ex praecipuis ſuae doctrinae capitibus, quod Haereſiarches in chriſtianum orbem primus invexit. Siſtit nimirum juſtificationem impii in ipſa Chriſti juſtitia vel ſanctitate impio extrinſeca & aliena, ſed imputata, quaſi ſuamet eſſet, interventu certae fidei ſeu fiduciae in Chriſtum de remiſſione peccati, & ſeorſim a qualibet hominis diſpoſitione, qua ullo pacto donum illud mereatur: inde vero aperte ſubintulit juſtificationem prorſus gratuitam, & omnia eliminavit juſtitiae ac bonorum operum merita ratione obtinendae juſtificationis ac vitae aeternae; quum nullus juſtus ſit niſi per ſolam peccatorum remiſſionem & imputatam Chriſti juſtitiam, propter quam reputat Deus pec-

(*l*) Ex *Leone* P. x. in Bulla contra errores Martini Lutheri & ſequacium, quae incipit *Exſurge Domine*. §. 1.

(*m*) Ad ſec. XVI. cap. 2. art. 10. ubi de errorib. Zvinglii.

(*n*) Ex cit. *Leone* §. 10.

(*o*) In eadem Bulla §. 11.

(*p*) *Ibidem* §. 12.

(*q*) *Luther.* in t. 1. oper. edit. Jenen. 1612. concione de triplici juſtitia fol. 151. art. *Quinto*.

(*r*) *Idem* ibid in conc. de duplici juſtitia ſub init. p. 152.

(*s*) *Ibidem* in conc. de triplici juſtitia fol. verſo 151.

(*t*) *Ibidem* in diſput. 3. de juſtificat. hominis n. 4. fol. 449.

(*u*) *Ibidem* nn. 29. 35.

(*x*) *Ibid.* in diſput. de operib. legis & gratiae n. 6. fol. verſo 450.

(*y*) *Ibid.* n. 8.

(*z*) Centur. 2. in praefat. prope fin.

(*a*) Praefat. in cit. tom. 1. Lutheri §. *Omitto*.

peccatores ceu juſtos, quamvis in ſe ipſis juſti non ſint; ac Deus non niſi propter iſtam imputationem, minime intuitu cujuſquam boni operis aeternam conferat vitam. Quo quidem & Evangelio & hucuſque continuatae traditioni quid adverſum magis? (*b*)

Expoſitum Magiſtri ſyſtema quoad imputatam Chriſti juſtitiam, ſcorſim a quolibet boni operis merito, amplexa eſt, tenuitque conſtanter, ut video, ſchola Lutherana univerſa. (*c*) *Juſtificationem*, ajebat an. 1749. *Canzius* (*d*) *quae ſola fide, Chriſti ſanguine nixa, continetur, praeclariſſimum religionis proteſtantium palladium eſſe, toto corde profitemur omnes*. Quanta vero in explicando ac defendendo Patroni ſyſtemate fuerit diſcipulorum diſſenſio, nequit paucis exponi. Eam indicavit jam inter primaevos Lutheranos ſatis cognitam *Salmeronius* (*e*) necnon *Petrus Canſius*. (*f*) Immo & idem *Oſiander*. (*g*) Sed ejus tamen doctrinae ſummam ceu erroneam, ſacriſque orthodoxae dogmatis fidei adverſam pluribus profligarunt *Tridentini Patres* (*h*) quos turmatim poſtmodum *Polemici Theologi* ab perpetuis Lutheranorum hoſtium ictibus egregie vindicarunt, cum *Driedone*, *Latomo*, *Roffenſi*, *Tappero*, *Turriano*, *Vega*, *Valentia*, *Bellarm*. *Walenburch*. *Tieblero* &c. (*)

X. *Zvin-*

(*b*) Conf. *VValenburchii* fratres de controver. fidei tom. 2. tr. de Juſtificat. cap. 2. & 3

(*c*) Cum *Authoribus* Confeſſionis Auguſtanae in articulis fidei praecipuis art. 4. & 20. *Magdeburgenſ.* centur. 2. hiſt eccleſ. c. 4. de doctrina juſtificationis, ubi illud contendunt jam erui ex Patribus II. Seculi, col. m. 46. tum cent. 3. & 4. ubique c. 4. *Melancthon* in propoſitionibus editis 1543. prop. 17. 21. & alias, *Chemnit.* in exam. decret. C. Trident. de juſtificat. *Gerhard.* in confeſ. l. 2. par. 2. fol. 685. *Buddeo* inſtit. theol. dogmat. l. 4. c. 4. per tot. &c.

(*d*) De uſu Philoſ. Leibnitianae & VVolfianae in Theologia cap. 11. §. 1157. p. 914.

(*e*) Tom. 15. in epiſt. ad Galat. diſp. 5. ſub init. p. m. 13.

(*f*) In praefat. ad comment. Andreae Vega de Juſtificat.

(*g*) In confut. Melancth.

(*h*) Seſſ. 6. in percelebri decreto de Juſtificat.

ADNOTATIO.

(*) Studioſiſſime quidem adlaborarunt Patres Tridentini ut doctrinam dogmaticam de Juſtificatione quamaccuratiſſime limatam traderent ac definirent. Et Synodi porro Praeſides, & reliqui Patres, & Theologi univerſi nihil intentatum reliquerunt, ut materiam hujuſce dogmatis digererent, excuterent, diſputarent, controverterent, quo rem ad umbilicum feliciſſime pro votis perducerent.

Eo maxime, quod haec prima omnium Synodorum hanc ſibi provinciam ſuſcipiendam crederet, ita exigentibus lutheranis ejus Seculi haereſibus, quibus praeſertim debellandis coactam ſe Synodus agnoſcebat, nec ſemel profeſſa eſt; tum quod perrara in hanc rem Patrum, & veterum Scholaſticorum traditio documenta miniſtraret. Hinc perplurimis, prolixiſque habitis conventibus, cum privatis Theologorum, tum generalibus Patrum ſumma cura res agitata eſt; depromti ex ſcriptis recentium Heterodoxorum 25. articuli, qui prae ceteris cenſuram exigere videbantur, in praeſentia diſcutiendi; reſolvendae theſes utrinque acerrime controverſae; propoſita quae tradenda eſſent decreta, expenſa, murata, correcta, ex amuſſim limatiſſima; donec poſt habita ferme perpetua examina toto octo menſium fluxu, in ſeſſione 6. die 13. Januarii 1547. *univerſaliter ab omnibus Patribus uno conſenſu* (uti pronuntavit in eadem ſeſſione primus Praeſes Cardinalis de Monte, ex mſſ. *Maſſarelli*, Synodi a ſecretis ap. *Rainald.* an. 1547. n. 19. adſeruitque eadem Synodus proxime in ſeſſ. 7. ſub init.) decre-

tum

Digitized by Google

X. *Zvingliani* Scriptores aliqui haec inter alia de gratia ſancti-ficante literis commendarunt. 1.° ſoli electi & praedeſtinati vere juſti-

tum de Juſtificatione una cum canonibus 33. ex integro promulgatum eſt, adprobatum, ac fide certa tenendum, definitum. Lege *Pallavicin.* hiſt. C. Trid. t. 1. l. 8. c. 2. ſqq. *Rainald.* an. 1546. a §. 118. & an. 1547. a §. 5. ad 19. *Fleury* an. 1546. a §. 42. ad tom. 29. l. 143. & an. 1547. a §. 76. ſub fin. *Nat. Alex.* ad Secul. XVI. diſſ. 12. art. 4. & ſi licet, *Paull. Sarpi* hiſt. C. Trid. ad an. 1546. a §. 73.

Hoc itaque decreto dogmatico, tot, tantarumque diſcuſſionum laboribus, prae ceteris quibuſque a Synodo elicitis ſanctionibus, accuratiſſime parto & e ſacris literis ſaniore ſenſu intellectis feliciter deprompto, praecipua lutheranae haereſeos capita funditus everterunt Patres; ecquis enim ſanae mentis ſapientiſſimi Senatus hac in re judicium unius Lutheri apoſtatae opinioni mille nominibus praeferendum non duxerit?

Illud nihilo ſecius acerbiſſime carpere non dubitarunt *Calvinus* in acta Synodi Trid. cum antidoto, in ſeſſionem 6. & *Chemnit.* in exam. C. Trid. ad ſeſſ. 6. &, quod mireris, *Paull. Sarpius* alieno nomine in hiſt. C. Trid. ad an. 1547. §. 83. poſt med. & ſparſim etiam in reliqua hiſtoria ſeſſionis 6. in editione gallica Courayeri 1736. t. 1. Eximium tamen Concilii decretum ab iis aliiſque hoſtibus ſatis ſuperque vindicarunt plurimi cum cit. *Pallav.* l. 8. c. 19.

Quid vero, inquis, de *Courayero*? nonne cum ſuo Sarpio conſentit penitus? At minime gentium. Immo potius in ſuis notis ad citatum locum Sarpii, hunc frequenter deſerit, ac Pallavicini reſponſis plaudit. Vellem tamen hujus attendiſſet ſolutionem ad objectam a Sarpio nimiam Concilii definitionum multitudinem, quas idem 135. numerat, contra morem omnium praeteritarum Synodorum. Huic quippe, ut optime purpuratus Author, cauſam dedit multitudo haereſum, qua grandiorem, immaniorem que in perniciem Chriſtiani populi e praeteritis Seculis nullum viderat.

Eidem porro *Courayero* in capita & canones Tridentini decreti ſuos adjicere commentarios placuit. Nullum quidem mordere audet aut oppugnare, rarius tamen eos cum dogmatis Proteſtantium pugnare contendit; haec quippe mirum in modum emollit, ac perbenigne interpretatur, ut inde liquido ſubinferre valeat, non re ſed in modo

loquendi, ac uſurpandi verborum ſignificatum a Tridentinis canonibus diſcrepare.

Haec vero, me judice, ſavere poſſunt poſterioribus quibuſdam Proteſtantium placitis, quae citt. *VValenburchii* in tr. de juſtif. ſparſim commemorant, aut aliorum recentiorum, quos *Courayerus* idem audierit, minime placitis Lutheri, aut primaevorum ejus comitum, quae unice configere ac exterminare intendit Tridentinum. Quod enim ii omnes ſuas in ſenſu haeretico effutierint theſes, e diametro illis oppoſitas, quas definiit Concilium certa fide tenendas, clarius liquet eorumdem commentarios conferenti, quam ut ulla egeat probatione. (Vide, ſi licet, opera Lutheri, Confeſſionis Auguſtanae, Melancthonis, Magdeburgenſium, quae ſimul cum ſcriptis aliquot Zvvinglianorum, pluriumque illius aevi haereticorum evolvere ac diſcurrere licuit Tridentinis Patribus ante diem definitionis decreti.)

Notam ſubinde inurit Synodo, quod profiteatur nullam velle percellere orthodoxae Scholae opinionem, ſed eas duntaxat, quas haereticos tradidiſſe conſtet. Quid autem, reponit, ſi utrobique eadem ſint erroris principia, vel idem quoque error, e. c. quod in opere ſalutari homo mere patiens eſt, minime agens, quod & haeretici docuerunt cum Luthero, & Schola quoque Thomiſtica una cum Janſeniſtica adoptavit?

Ceterum & a vero, & a mente Concilii nimium heic turpiter aberrat Courayeri obſervatio. Abs re quidem Synodi erat in examen adducere Scholae orthodoxae opiniones, de quibus nulla ratione conſtabat, aut dubitari poterat cum ſancta fide pugnare, quemadmodum ad evidentiam conſtabat de pluribus, quas Lutherus, ſibique ſimiles tum temporis cum ſcandalo Chriſtiani orbis prodiderant.

Neque vero licuit aut decuit ea praeſertim quae apud Scholas vulgo obtinebant placita tanquam a fide aliena vellicare, quum ſatis notum eſſet Patribus, nullum unquam id genus placitum eas foviſſe, aut coluiſſe; quippe quae ex quo antiquiores Patres abierunt, ſacrae traditionis depoſitum Eccleſiae illibatum ſervare intelliguntur, uti obſervavimus *ſupra* in Tom. I. p. 49. ſq.

Porro ſi oculatiſſimi Cenſores Tridentini eadem apud noſtras & haereticorum ſcho-

juſtificati ſunt & dicuntur.. 2.° qui juſtificati ſunt, certa fide credere tenentur, ſe Praedeſtinatorum numero adcenſeri, ac nunquam amiſſuros gratiam, vel ſi eam amiſerint, certo recuperaturos... 3.° qui praedeſtinati non ſunt, gratiam nunquam receperunt. (*)

XI. *Joan. Calvinus* propoſitum ſyſtema luthericum de juſtificatione prorſus gratuita per imputatam nobis fide adprehenſam Chriſti juſtitiam, ſecluſis quibuſque bonorum operum meritis, ambabus ulnis amplexus eſt. Ex virulentiſſimo Concilii Tridentini antidoto ad ſeſſionem VI. ubi omni vituperio major ille hiſtrio venerandos Synodi Patres ac Theologos ſparſim adpellitare non dubitat *nebulones, porcos, aſinos cornutos, craſſulos & deliros monachos*; ex eo inquam impudentiſſimo ſchediaſmate ſatis adparet, ipſum fere omnes profiteri errores, quos in canonibus proſcripſit Synodus ad eam ſeſ-

ſcholas vidiſſent errorum principia, vel eoſdem errores, utraſque proculdubio ceu pariter a fide deſciſcentes profligaſſent: at nullam tamen in Schola ſententiam novis erroribus conſonam, quam pari fulmine ferirent, animadverterant. Nec illam iidem Proteſtantes animadverterunt; alias enim in ſui patrocinium tegerere non dubitaſſent adverſus Concilium.

Quod vero Schola Thomiſtica praefatum adoptarit errorem, mera calumnia eſt, ut palam conſtat ex ejus dogmatis, ſcriptiſque ejuſdem Interpretum; quidquid fuerit de Janſeniana, quem non curamus.

Carpit praeterea Patres, quod in capite 7. decreti ad res fidei explicandas ac definiendas uſi fuerint notionibus ab Schola petitis, proponendo cauſſas illas quinque Juſtificationis, Haec, ait, abhorrent a more antiquorum Conciliorum, & Ariſtotelicam philoſophiam, pluſquam Scripturae ac Patrum Theologiam ſapiunt; nulla denique fidelibus utilitas ex iſtac arbitrariis cauſſarum diviſionibus ad intelligendum, credendumque Juſtificationis articulum.

Sed ludit heic cum ſuo Sarpio *Courayerus*. Notum quippe omnibus eſt, Epheſinum & Chalcedonenſe Concilia in decretis uſurpaſſe loquendi formulas e Philoſophia petitas, quibus ſubſtantiae, naturae, hypoſtaſis, perſonae diſcrimen ſatis ſubtiliter explicarunt. Plane Theologiae & fidei Philoſophia quaelibet famulatur. Utilis demum eſt ea cauſſarum diviſio, quoniam & totam ferme rei materiam quaſi compendio proponit, & articulo explicando, addiſcendoque perſpicuitatem adfert non modicam.

ADNOTATIO.

(*) HOs articulos tanquam excerptos cum perpaucis aliis e commentariis Zvvinglianorum, tum excuſſos & proſcriptos per Patres Tridentinos in capitibus & canonibus laudati decreti de Juſtificatione, proponit nobis in ſua hiſt. proxime cit. *Sarpius* in edit. Courey. t. I. p. 376. Eoſdemque ceu Zvvinglianorum dogmata in ſuam retulit hiſtoriam *Fleur.* l. 143. ad ann. 1546. n. 70.

Optarem tamen, unus vel alter documentum adferret; hanc quippe hiſtoriae particulam ceteri, quos viderim, de hac Tridentini ſeſſione agentes, omnino praetereunt; puta *Rainald. Spondan. Nat. Alex. Pallavic.*

Nec iſti deinde articuli Zvinglii doctrinam ſapiunt, ſed VVicleffi, ejuſque diſcipulorum. Et quidem inter Haereſeologos minime illi adtribuuntur Zvinglio vel ejus ſectatoribus. Nos, duce *Th. Valdenſ.* fere omnes adſcripſimus VVicleffo, ejuſque adſeclis *ſupra* in Tom. II. ubi de Deo providente p. 311. & clarus ille Tridentinus Theologus *Andreas de Vega* in comment. de Juſtific. l. 12. c. 14. & alias eoſdem Joviniano, & VVicleffo adpingit, quin Zvinglium aut ullum ejus ſectatorem commemoret.

Putaverim ergo, Patres excerpſiſſe errores in praedeſtinationem & gratiam e commentariis Hieronymi adverſus Jovinianum, & Valdenſis contra VVicleffum; ſubinde erraſſe Sarpium & Fleuryum ubi eos enarrant a Patribus depromptos ex operibus Zvinglianorum, quippe quae erroribus in Praedeſtinationem, quos Patres exentere, ac propter connexionem rerum, confodere adgrediebantur, pluribus ſcaterent.

ſeſſionem ; omnes quippe canones (ſi excipias 1. 2. 3. 19. quibus ridicule adjecto *Amen* adſtipulari denotat hic rabula) poſt oppugnata fere ſingula decreti capita, tanquam errores foediſſimos propudioſa ferula corripit, ac diſcerpit. Non ita quidem inciviliter ac inverecunde Patres exagitavit Lutheranus *Chemnitius* in exam. decret. C. Trid. de juſtificat., etſi praefervide contra ipſos ſuam egerit cauſſam. Quin etiam eandem peſtiferam doctrinam, a ſana fide toto coelo aberrantem pluribus praeterea illuſtrare, ſeu potius obſcurare nititur in ſuis Inſtitutionibus, praeſertim lib. 3. cap. 3. 4. 9. ſqq. tum in ſuo Catechiſmo Genevenſi, ubi de fide, ad illum ſymboli articulum *credo remiſſionem peccatorum*. (*i*)

Quantum vero & quam frequenter Calvinus in ſuis adſertis de hac materia a ſe ipſo diſtet ac diſcordet, ſatis ſuperque noſtrates oſtenderunt cum *Romaeo* (*k*) & *Gaultero* (*l*) ut mittam *Polemicos* tanto plures, qui inverecundi, impiique hominis theſes ac impudentias data opera perſtrinxerunt.

Sed & Haerſiarchae veſtigiis quoad indicatum ſyſtema de imputata Chriſti juſtitia, ſecluſis operibus, ſatis avide, conſtanterque vulgo inſtitit univerſus Calviniſticus grex. (*m*) Id ipſum ſentire ſollemniter profeſſae olim ſunt complures cum e Lutheranis, tum e Calviniſticis partibus eccleſiae, ſeu ſynagogae, vel conciliabula in ſuis editis *Confeſſionibus fidei*. (*) Quibus & ex aliis ſectis ſubſcripſiſſe

(*i*) Exſtat inter opera Calvini t. 8 a p. m. 12. edit. 1667.

(*k*) In effigie Calvini, diſcordia 5. de Juſtificat. a p. 351. & in Calviniſmo ſibi diſcolore ἀσύστατο 3. 4. 6. a p 649. & in confeſſione Calvini in equuleo, art. 16. a p. 745. & alias.

(*l*) In anatome Calviniſmi ſparſim.

(*m*) Cum *Theod. Beza* in volumine tractation. theologicar. in quadam confeſſione fidei cap. 4. §. 8. p. 7. & in abſterſione calumniarum Tilemanni Heshuſii, ad calumniam quintam p. 331. ſq. *Ameſio* contra Bellarmin. ad tract de Juſtificat. *Turretino* in inſtitutione Theol. elencticae par. 2. loco 16. q. 3. ſqq. a p. 695. *Sam. Mareſio* in ſyſtem theol. loco 11. a §. 46. p. m. 633. ſqq. *Jacobo Picenino* in apologetico pro praetenſis Reformatoribus, praetenſaque religione reformata cap 16. art. 6.

A D N O T A T I O.

(*) EJuſmodi decantatas *Confeſſiones* exhibet corpus & ſyntagma quoddam confeſſionum fidei, denuo Genevae typis editum 1654. Earum notitia ad polemicam hiſtoriam plurimum confert, uti probe obſervat *Matth. Pfaffius* in inſtit. hiſt. eccl. ad Secul. XVII. cap 3. Ergo in gratiam ſtudioſorum eruditionis polemicae paucis eas damus; adnotatis locis, in quibus expoſitum Lutheri & Calvini ſyſtema ceu dogma fidei admittitur.

Itaque dogma iſtud amplexa & profeſſa eſt *generalis quaedam Confeſſio & expoſitio ſimplex orthoxae fidei* cap. 15. Edita eſt Tiguri 1651. Ei concorditer ſubſcripſiſſe dicuntur „ Eccleſiae Chriſti miniſtri, qui ſunt „ in Helvetia, Tiguri, Bernae, Glaro„ nae, Baſileae, Scaphuſi, Abbatiſcel„ lae, Sangalli, Curiae Rhaetorum, & „ apud Confoederatos, Myluſii item & „ Biennae: quibus adjunxerunt ſe Gene„ venſes, & Neocomenſis Eccleſiae Mini„ ſtri, una cum aliis Evangelii praeconi„ bus in Polonia, Hungaria, Scotia. „

Confeſſio Helvetica ſummaria & generalis §. 13. Compoſita eſt Baſileae 1536. latine excuſa 1581.

Confeſſio Baſilienſis vel *Mylhuſiana* §. 3. ſcripta germanice 1532. latine 1561. & 1581.

Con-

ſiſſe feruntur *Semi-Oſiandrini* (n) & *Spangebergici*. (o)

XII *Michaël Servetus*, alias notatus „ de peccato ac juſtifica-
„ tio-

(n) Ap. Prateol. in Semi-Oſiandrinis.

(o) Ap. *Deturre* in Spangebergicis.

Confeſſio Gallica Gallicarum Eccleſiarum § 18. Ab ſuo authore *Theod. Beza* tradita eſt Carolo IX. Francorum Regi an. 1561. Latio donata 1566. Eam acriter confutavit etiam ſingillatim quoad hunc §. 18. *Fev. Ardentius* in theomachia Calvioiſtica l. 15. a o. 118. p. 240. ſq.

Confeſſio Anglicana § *Quamvis*. Edita eſt 1562. Exſtare dicitur in apologia eccleſiae gallicanae inter opera Joan. Ivelli Epiſc. Sariſburienſis.

Confeſſio altera *Anglicana* §. 11. Pervulgata in Synodo Londinenſi 1562. „ ad tollendam opinionum diſſenſionem & ad con„ ſenſum in vera religione firmandum „ Ac praeponitur „ de quibus articulis inter Archiepiſcopos & Epiſcopos utriuſque provinciae, & Clerum univerſum „. Confirmati dicuntur articuli, adſenſu, & conſenſu ſereniſſimae Reginae Elizabethae, in Convocatione 1571. Haec in noſtro Syntagmate. Paullo tamen aliter, fuſiuſque rem enarrat *VVilkius* in CC. Magnae Britann. t. 4. ad ann. 1562. p. 236. ſqq.

Confeſſio Scotica §. 15. Edita dicitur ab Ordinibus Regni Scotiae, omnibuſque in illo Regno profitentibus Jeſum Chriſtum, ſanctumque ejus Evangelium.

Confeſſio alia *Scotica generalis* paullo poſt initium. Dicitur facta „ ſecundum Dei „ verbum & acta noſtrorum Parlamento„ rum, cui regia Majeſtas, ejuſque familia, „ aliique varii ad Dei gloriam, bonumque „ omnium exemplum ſubſcripſerunt apud „ Edimburgum 28. Januar. 1581. annoque „ regni Majeſtatis regiae 14. „

Confeſſio Belgica art. 22. Recognita dicitur & adprobata a vulgatiſſima Calvioiana Synodo nationali Dordrechtana.

Confeſſio Argentinenſis cap. 3. Exhibita eſt Carolo V. in Comitiis Auguſtae 1530. per Legatos civitatum Argentorati, Conſtantiae, Memmingae, Lindaviae. Excuſa Argentorati 1531. menſe Septemb.

Confeſſio Auguſtana Lutheranica in articulis praecipuis fidei, art. 5. 6. & inſuper ubi de fide, Authore *Melanchthone*. In eiſdem Comitiis tradita eſt per Lutheranos ipſi Caeſari. Excuſa Vitebergae 1540. ac Lipſiae 1565. Eadem recognita rurſum exhibita Ferdinando Caeſari in Comitiis Imperii 1558. & 1561. Sed & ejuſdem Confeſſionis Apologiam edidit idem *Melanchthon* diligenter recognitam 1541. pluribuſque inter alia de Juſtificatione placita erronea confirmare contendit a p. m. 67. De hac Confeſſione inſtitutum habes perdoctum ac eruditum examen polemicum a *Pichlero* in adpend. ad theol. polem.

Confeſſio Saxonica in cap. de remiſſione peccatorum & juſtificatione. Scripta eſt in Synodo Vitebergae, ubi Saxonicarum & Miſnicarum eccleſiarum Paſtores & Academiarum Doctores convenerant. Eam ipſi probarunt, tum Principes Brandeburgici, Comites a Mansfelt, Argentinenſes Miniſtri, Doctores eccleſiarum Pomeraniae, eccleſiae Polonicae. Tridentinae Synodo oblata eſt 1551. Haec Syntagma noſtrum.

Confeſſio VVirtembergica in cap. de juſtificatione. Excuſa Francofurti 1561. ac nomine Principis Chriſtophori, Ducis VVirtembergenſis Synodo Tridentinae propoſita 1552. 24. Januar. per Legatos ejus.

Obſervandum vero, quod utraque haec Confeſſio eodem die 24. Jan. 1552. tradita ſit a Legatis Synodo, haec nempe matutino tempore, illa veſpertino. At merito neutra exaudita eſt. In hanc rem conſulendi *Rainand* an. 1552. a num. 11. ad 18. *Sarpius* in hiſt. C. Trid. l. 4. an. 1552. n. 36. ſq. & n. 40. cum notis Courayeri, *Pallavic.* hiſt. C. Trid. l. 12. c. 15. *Fleury* an. 1552. l. 148. §. 25. ſqq.

Confeſſio Palatini Comitis Friderici, ſacri J. Electoris §. *Ac quoniam*. Ubi adſerit ſe profiteri articulos Confeſſionis Auguſtanae Carolo V. exhibitae; in illa vero adfirmatur idem de Juſtificatione luthericus articulus. Typis excuſa eſt, & ex germanico in latinum ſermonem translata 1577. 25. Febr. Deſumta eſt de verbo ad verbum ex teſtamento ipſius Electoris, fato perfuncti Bavariae 1576. 26. Oct.

Confeſſio Bohemica art. 6. Oblata dicitur nomine Baronum ac nobilium Regni Bohemiae Romanorum, Bohemiae &c. Regi Ferdinando Viennae Auſtriae ſub an. 1535. Typis edita 1558. Nuncupatur itidem *VValdenſium Confeſſio*, ex confeſſionibus longe vetuſtio-

Digitized by Google

„ tione non niſi philoſophice ac phariſaice loquebatur „ (*)

XIII. *Andreas Oſiander* in Marchionatu Brandeburgico natus,

ſtioribus conſlata. Eam adprobarunt Lutherus & Melanchthon 1532. ac dein Academia VVittembergenſis.

Confeſſio Polonica, alias *Poloniae conſenſus* in Torunienſi Synodo generali 1595. menſe Auguſto, §. *Dein.* ubi inter alia amplectitur tres fidei Confeſſiones, Auguſtanam, Bohemicam & Helveticam in primariis doctrinae capitibus de juſtificatione per Chriſtum.

Confeſſio Baſileenſis art. 9. Propugnata eſt ejus orthodoxia in ſchola theologica Academiae Baſileenſis, praeſidibus Theod. Zvingero, Sebaſt. Beckio, Joan. Buxtorfio 1647.

Confeſſio Dordrechtanae Synodi cap. 5. art. 11. Habita eſt haec Synodus nationalis reformatarum eccleſiarum Belgicarum Dordrechti 1618, & 1619.

Confeſſio Orientalis Eccleſiae a Cyrillo I. Lucares Patr. Coſtantinopolitano deſcripta 1631., cap. 13.

Sed haec tamen Confeſſio, quidquid fruſtra obganniant ac deblaterent Calviniani gregales cum *Hottingero* ac *Henr. Hilario*, minime Orientalis, ſeu Coſtantinopolitanae, ſeu Graecae fuit eccleſiae, ſed illius duntaxat perfidi Cyrilli, qui ſuae eccleſiae catholicam fidem prodere non erubuit; quod pluribus confirmare liceret ex *Synodo Hieroſolymit.* de an. 1672. ap. *Harduin.* t. 11. a col. 171. *Allat.* de conſenſ. l. 3. c. 8. & ſt. *Spond.* ad an. 1627. n. 9. *De Moni* in hiſt. crit. de relig. & mor. Oriental. a p. 51. *Bolland.* t. t. Auguſ. in hiſt. Patr. Coſtantinopolit. p. 239. ſqq. *De Cruce* de ſtatu hodierno gentium & eccleſiar. graecarum &c. l. t. c. 6.

Confeſſio alia *generalis Polonica* eccleſiarum reformatarum in eo regno, magno Ducatu Lithuaniae, adnexiſque Regni provinciis, propoſita in Conventu Thorunienſi 1645., in ſeſſ. 3. §. *Ceterum*, ubi admittuntur generatim articuli fidei, definiti olim in Confeſſionibus Auguſtana & Bohemica, complectentibus erronea de Juſtificatione capita. Acta hujus conventus typis excuſa ſunt 1646.

Confeſſio generalis, ſeu *Orthodoxus conſenſus* artic. 5. & in corollario de certitudine remiſſionis peccatorum, quod inſequenti articulo 6. ſubnectitur.

Hic *Orthodoxus conſenſus*, qui perpetuo curſu permultis ſacrae paginae ac SS. Patrum teſtimoniis probari intenditur, nullam habet in Syntagmate Proteſtanticam eccleſiam, ad quam pertineat. Ominari liceat, hoc opuſculum ad calcem Syntagmatis rejectum eſſe in demonſtrationem conſenſus praefatarum omnium eccleſiarum in eadem dogmata, tot documentis (in ſpeciem) comprobata: quo evincant ipſorum dogmatum orthodoxiam. Verum miſere falluntur ii homines; nullus enim ille conſenſus eſt, qui a ſenſu dogmatico & catholico Romanae Eccleſiae, quae ſola Chriſti vera Eccleſia & Sponſa eſt, e diametro exorbitat.

Confeſſio Calviniana §. *Interim.* iis addenda; quam videlicet edidit Calvinus in eorum gratiam, qui religionis Chriſtianae compendium in promtu habere cuperent. Extat inter opera Calvini t. 8. a p. m. 90. edit. Amſtelodam. 1667. Habet ergo in Confeſſionibus indicatis certa (ut opinor) documenta, unde errores veros, minime ſuppoſititios utriuſque ſectae Luthericae & Calviniſticae poſſis elicere, una cum errore, de quo heic agimus, in dogma de Juſtificatione.

A D N O T A T I O.

(*) HAec Haereſeologus *Gaulterus* ad ſec. xvi. in collat. error. cap. 18. n. 4. poſt *Praetol.* in Servetianis n. 2. Haud equidem dubito, quominus hic impius Haereſiarcha, in Lutheri Schola primum educatus, Magiſtri adverſos juſtificationem placita biberit ac eructaverit. Optarem tamen, ii Scriptores nobis indicaſſent documenta, quae particulatim philoſophicas ac phariſaicas illas a Serveto adſertas theſes oſtenderent. Nec eas quidem ceteri, quos viderim, Haereſeologi ubi errores Serveti memorant vel leviuſcule innuunt.

Porro cum dixeris philoſophice loqui de juſtificatione, qui ad ſenſum philoſophorum ethnicorum emundationem a peccatis ex lotionibus, aliiſve ſimilibus viribus ſuperſtitioſis repeteret; cum vero phariſaice, qui ad palatum ſuperbiſſimorum Phariſaeorum, propriis naturae viribus integram, ſuperumque a culpis purgationem adſcriberet, ex iis, quae ſuper de utroque Errorum genere diſſeruimus. Enim vero nullum iis deliriis conſonum reperio in ſyllabo errorum Serveti, quem e commentariis Servetanis excerptum tradidit *Calvinus* nomine Miniſtro-

qui audiri coepit an. 1551. poſtquam Lutheranum aliquamdiu egit, in eam adreptus eſt ſententiam, ut doceret, juſtificari hominem, non per fidem, ut ſuus ajebat Lutherus, ſed per eſſentialem Dei juſtitiam; formalemque noſtrae juſtificationis cauſſam eſſe illam ipſam juſtitiam, qua Deus eſſentia ſua juſtus eſt. (*p*) Palmarem hunc errorem praeter alios confutarunt e noſtris *Hoſius* Cardin. (*q*) & *Sianda* (*r*) ex heterodoxis vero *Calvinus* (*s*) & *Schluſſelburgius* (*t*) De Oſiandro plura *Chytraeus*. (*u*) Oſiandri paradoxon ſequuti ſunt *Schvvenkfeldiani*, duce *Gaſpare Schvvenkfeldio*. (*x*)

XIV. *J. Henric. Bullingerus*, Tigurinae eccleſiae, ut ipſe vocat, Miniſter ſub an. 1556 (*y*) ſuae eccleſiae fidem circa juſtificationem ad ſenſum luthericum explicat in haec verba „ Retinemus „ autem doctrinam illam de juſtificatione veterem, quam habuimus „ ab initio, ac didicimus ex ſanctis Chriſti Domini Apoſtolis, & „ ex continuo tenore doctrinae eccleſiaſticae, ab Antichriſto ali- „ quamdiu interpolatae atque interruptae. Docemus autem ſimpli- „ citer, hominem peccatorem gratia Dei juſtificari in Chriſto Jeſu „ per ſolam fidem, ex qua deinceps conſequantur opera juſtitiae, ad „ quae praeparavit nos Deus ut in eis ambularemus. Quum autem „ dicimus gratia Dei nos juſtificari, excludimus merita hominis, „ juſtificationemque referimus ad ſolum Deum ejuſque miſericor- „ diam & benevolentiam „

Si excipias inſolentiam hominis, Romanum Pontificem Antichriſti doctrinae eccleſiaſticae interpolatoris, interruptoriſque nomine donantis, hoc idem anti-dogma rurſum alias, ac ſub eiſdem ferme verbis profeſſus eſt *Bullingerus*. (*z*)

XV. *Fau*ſtorum eccleſiae Genevenſis ap. ipſum *Calvin.* in refutat. errorum Serveti, inter ejus opera edit. 1667. tom. 8. a p. m. 523. nec in altero perſimili deinceps excuſo a *P. Athanaſio* in hiſt. Socinianiſmi par. 2. c. 3. a p. 225.

Fortaſſis tanquam ethnicus & phariſaeus de juſtificatione diſſeruit impiiſſimus vir in ſuis commentariis *de fide & juſtitia Regis Chriſti, legis juſtitiam ſuperantis & de caritate*, ubi praeter alia agit de natura fidei, de juſtificatione & Regno Chriſti, de juſtitia fidei; aut in libro de myſteriis regenerationis, praeſertim in lib. 4. de regeneratione, ubi paradoxa plura haec excipiunt verba, „ regenitos aliam habere animam „ quam ante propter ſubſtantiam innovatam, & novam Deitatem adjunctam. „

Ceterum quum ad haec reſpondit idem *Servetus* ap. cit. Calvin. p. 528. nihil adverſum juſtificationem adſeruit. Itaque quum ejuſmodi commentarii ad manus non pervenerint noſtras, rem inexploratam & dubiam relinquamus oportet.

(*p*) Haec *Beza* in abſterſione calumniarum Tilemani Heshuſii, ad quintam calumniam, in qua diſſeritur de errore Oſiandri p. m. 330. ſq. *Bullingerus* in epiſtola ad Polonos miſſa menſe Januario 1556. §. 6. ap. Fueslinum in epiſtolis reformatorum, centur. 1. epiſt. 82. p. 172. & vulgo *Haereſeologi* ubi de Oſiandro.

(*q*) De haereſib. noſtri temporis lib. 1.

(*r*) In lex. pol. in Oſiandrinis.

(*s*) Ap. Heshuſium, referente *Beza* proxime cit.

(*t*) In tr. contra Oſiand. ubi ejus argumenta copioſe convellit.

(*u*) In ſua Saxonia ad ann. 1551. l. 17.

(*x*) Conf. *Prateol.* in Schvvenkfeldianis, *Florim.* l. 2. c. 16. n. 8. *Sander.* haer. 191. & 216.

(*y*) In epiſtola praememorata ad Polonos.

(*z*) In epiſtola ad ſuos comproteſtantes perſequutionem ſubſtinentes in Italia, ſub an. 1561. 6. Januar. conſcripta, §. 4. ap. cit. *Fueslin.* epiſt. 94. p. 452.

Digitized by Google

XV. *Fauſtus Socinus*, in ſcenam erronum ſaepe productus, circa juſtificationem impii haec edocuit. 1.° „ Juſtificatio noſtra co-
„ ram Deo, ut uno verbo dicam, nihil aliud eſt, quam a Deo
„ pro juſtis haberi „ (*a*) ... 2.° virtute juſtificationis peccatum amo-
„ vetur & amici Dei conſtituimur. Duplici autem ratione amove-
„ tur peccatum: vel quia non imputatur, & perinde habetur ac ſi
„ nunquam fuiſſet; vel quia peccatum ipſum re ipſa aufertur, nec
„ amplius peccatur. Utraque haec amovendi peccati ratio in juſti-
„ ficatione coram Deo noſtra conſpicitur (*b*)... 3.° „ Deus ex pu-
„ ra ſua gratia & miſericordia nos juſtificat, id eſt juſtos pronun-
„ tiat, & peccatorum remiſſione, vitaque aeterna donat. Prius
„ tamen quam haec reipſa fiant, omnino a nobis requirit, ut cre-
„ damus in Jeſum Chriſtum, hoc eſt illi confidamus atque obedia-
„ mus... quae obedientia ſunt illa opera, ex quibus nos juſtificari
„ Jacobus Apoſtolus adfirmat „. (*c*)

Tum 4.° „ fides qua juſtificamur, venit ex promiſſionibus,
„ quas adeo veras eſſe credimus, ut nullo modo ea quae a Domi-
„ no Jeſu praecepta ſunt facere dubitemus, ad obtinendum peccato-
„ rum veniam, Spiritum ſanctum & vitam aeternam „ (*d*)... 5.° „ fi-
„ ducia in ipſo Deo collocanda juſtificamur „ (*e*) ... 6.° „ certum
„ enim eſſe debet, quod ſive ſub vetere, ſive ſub novo Teſtamen-
„ to, illi omnes juſtificati fuerunt & juſtificantur, qui in ipſum
„ Deum credunt; & ſic ſtatuendum eſt, quod adtinet ad rei ſub-
„ ſtantiam, nihil differre modum, quo juſtificati ſunt veteres illi
„ ab eo, quo nos juſtificamur; utrobique enim per fidem in Deum
„ contingit juſtificatio „ (*f*) ... 7.° „ fides qua veteres Judaei juſti-
„ ficabantur non continebat in ſe fidem in Chriſtum, quum eis
„ haec fides nuſquam praecepta fuerit, immo nec indicata. (*g*)

Item 8.° „ in juſtificationis ſuae ratione eatenus non differunt
„ veteres illi a nobis, quatenus & nos non aliter quam per fidem
„ in ipſum Deum juſtificamur 1. Petr. 1. 21. per Chriſtum enim
„ in Deum creditur, & qui in Chriſtum credit, non in ipſum
„ Chriſtum credit, ſed in eum qui illum miſit, id eſt in Deum
„ Joan. 12. 44. „ (*h*)... 9.° „ Evangelici (Calviniani, qui ſe Evan-
„ gelicos dicunt) adverſus Pontificios recte diſputarunt ac conclu-
„ ſerunt, ſola in Chriſtum fide nos juſtificari, ac praeterea meri-
„ to contra eorundem Pontificiorum ſententiam ſtatuerunt, fidem
„ illam eſſe fiduciam, non autem, ut plerique illorum exſiſtimant,
„ ipſum

(*a*) Sic idem *Fauſtus* in ſynopſi altera juſtificationis noſtrae coram Deo ap. Biblioth. fratrum Polonorum, Irenopoli editam poſt an. 1656. tom. 1. p. 602. col. 2.

(*b*) Ibidem p. 603. col. 1.

(*c*) In theſibus de juſtificatione ibid. p. 603. col. 2.

(*d*) In dialogo de juſtificat. ibid. p. 605. col. 2.

(*e*) In notis in ipſum dialogum n. 16. p. 610. col. 2.

(*f*) In fragmentis de juſtificat. ibid. p. 619. col. 2.

(*g*) Ibidem. p. 620. col. 1.

(*h*) In fragmento Catechiſmi prioris ejuſdem Fauſti, qui periit, ibid. p. 677. col. 1.

Digitized by Google

„ ipſum credere, ſeu quae dicuntur, vera eſſe adſentiri; atque in„ terim quae & qualis ſit iſta in Chriſtum fiducia non nove„ runt „ (*i*) (*)

XVI. *Michaël Bajus*, ut vulgo fertur, ſuum de juſtificante gratia ſenſum in haec verba declarat. 1.° „ juſtitia qua juſtificatur per „ fidem impius conſiſtit formaliter in obedientia mandatorum, quae „ eſt operum juſtitia, non autem in gratia aliqua animae infuſa, „ qua adoptatur homo in filium Dei, & ſecundum hominem inte„ riorem renovatur, ac divinae naturae conſors efficitur, ut ſic per „ Spiritum ſanctum renovatus deinceps bene vivere & mandatis Dei „ obedire poſſit „ (*k*) . . . 2.° „ juſtificatio impii fit formaliter per „ legis obedientiam, non autem per occultam communicationem „ & in-

(i) In apologia contra Evangelicos regni Poloniae & magni Ducatus Lithuaniae cap. 2. §. *Explicandus*. in eodem tom. p. 696. col. 1. ubi & graviſſime invehitur, & merito quidem, in eorum de juſtificatione ſyſtema.

ADNOTATIO.

(*) Haec infauſtus Haereſiarcha, quae & in locis citatis, & alias interdum pluribus explicare ac tuedere contendit. Hinc autem mirari ſubit, *Nat. Alexandrum* ad Sec. XVI. cap. 2. art. 13. §. 4. n. 19. ejuſque exſcriptorem *Athanaſium* in hiſt. Socinan. par. 2. c. 33. p. 389. in recenſione errorum Fauſti adverſus Juſtificationem unius meminiſſe erroris, nobis ſeptimo loco poſiti, eum nempe incuſantes, quod docuerit „ juſtos veteris Teſtamenti fide in „ Chriſtum non fuiſſe juſtificatos „ ecquid autem palmares alios nuper deſcriptos praeterierint? Ut mittam tralatitios & vulgares illos Haereſeologos, qui Erronum placita raro ex propriis eorundem ſcriptis depromſerunt.

Porro graviore nota noſtratibus inurenda erant haec placita Socini, quorum pleraque ſanctum de Juſtificatione dogma ſatis graviter impetunt; tota enim haec doctrina, eſto nonnullis intermixta veris, eo collineat, ut impii juſtificationem in fiducia peccatoris in Deum miſericordem fere omnino ſiſtat. Ut taceam tanquam alio ſpectantem impiiſſimum illum errorem, in poſtremis, quos adnotavimus, e Fauſto articulis latentem, quod nempe Chriſtus Dominus vere Deus non ſit, quemobrem nec veteres Judaei, nec nos item juſti efficiemur per fidem aut fiduciam in Chriſtum, ſed in Deum, a Chriſto re ipſa diverſum. Quo plane praecipuum juſtificationis fundamentum in merito ac ſatisfactione Hominis-Dei ſitum omnino ſubvertit.

Iis porro Fauſtus peſſimos Laelii patrui conatus ad amuſſim promovit. Hic nimirum haud ſatis impias ducens Proteſtantium ſui temporis religiones, quod eorum Authores nonnulla adhuc confoventes praejudicia a Romana religione non ſatis diſceſſerint, enorme illud ſyſtema edere moliebatur, quod uno ictu Sanctae Triados, Divinitatis Chriſti Domini, peccati originis, ac divinae gratiae Myſteria penitus exterminaret.

Latet me quidem an monſtroſus hic foetus Laelii nomine in lucem uſquam prodierit in ſuis commentariis pervulgatis ante obitum, qui ei 37. annos nato obtigit 1562. exploratum tamen omnibus eſt, Fauſtum nepotem Laelii ſcriptorum & doctrinae heredem inſtitutum eſſe. Ex editis autem a Fauſto nimium liquet, eum patrui votis ſatis ſuperque feciſſe. Legito ipſum *Fauſt. Socin.* in diſſ. contra Eutropium c. 4. *Rich. Simon.* hiſt. crit. vet. teſt. l. 3. c. 16. p. m. 449 cit. *Athanaſ.* hiſt. Socinianis. par. 2. c. 5. ubi de Lael. Socino.

Num vero praefata Fauſti doctrina de juſtificatione vulgo deinceps accepta fuerit in Schola Sociniana, quemadmodum illa perniciosiſſima, Sanctae Triadi, Deitati Chriſti Jeſu, peccato originis, & auxilianti gratiae, adfirmare non auſim. Immo potius in partem negantem feror. Quandoquidem laudatus *Athanaſ.* ubi Socinianorum errores ſingillatim recitat, nulli eorum, ni fallor, eum, de quo heic quaeritur, adpingit.

(*k*) Eſt Propoſitio XLII. ex damnatis a Pio P. V.

„ & inſpirationem gratiae, quae per eam juſtificatos faciat implere „ legem „ (*l*)... 3.° „ in hominibus poenitentibus ante ſacramentum abſolutionis, & in catechumenis ante baptiſmum eſt vera juſtificatio, ſeparata tamen a remiſſione peccatorum „ (*m*)

Tum 4.° „ operibus pleriſque quae a fidelibus fiunt ut mandatis Dei pareant; cujuſmodi ſunt obedire parentibus, depoſitum „ seddere, ab homicidio, a furto, a fornicatione abſtinere; juſtificantur quidem homines, quia ſunt legis obedientiae & verae legis „ juſtitiae, non tamen iis obtinent incrementa virtutum „ (*n*) ... 5.° „ illa diſtinctio duplicis juſtitiae, alterius quae fit per ſpiritum caritatis inhabitantem, alterius quae fit ex inſpiratione quidem Spiritus ſancti cor ad poenitentiam excitantis, ſed nondum cor inhabitantis, & in eo caritatem diffundentis, qua divinae legis juſtificatio impleatur, odioſiſſima rejicitur „ (*o*)

Item 6.°, „ illa etiam diſtinctio duplicis vivificationis; alterius „ qua vivificatur peccator, dum ei poenitentia & vitae novae propoſitum & incboatio per Dei gratiam inſpiratur; alterius qua vivificatur qui vere juſtificatur & palmes vivus in vite Chriſto „ efficitur, commentitia judicatur & Scripturis minime congruens „ (*p*) ... 7.° Poteſt homo juſtificari abſque reſpectu ullo ad „ merita Chriſti Domini. (*q*)... 8.° non datur gratia niſi reluctanti, proinde nec prima juſtificatio, quia juſtificatio eſt fides, fides „ enim eſt qua ex impio quis fit juſtus „ (*r*) (*)

XVII. *Ba-*

(*l*) Eſt Prop. lxix.
(*m*) Eſt Prop. xliii.
(*n*) Eſt Prop. xliv.
(*o*) Eſt Prop. lxiii.
(*p*) Eſt Prop. lxiv.
(*q*) In apologia, quem pro ſuis opinionibus miſit *Bajus* ad Gregorium P. xiii. ap. *Ducheſn.* in hiſt. Bajaniſmi l. 2. §. 82. ad an. 1582. p. 169.
(*r*) Eſt Prop. xiv. quam Pariſ. Academia profligavit ex Bajanis p. 6.

ADNOTATIONES.

(*) I. ANti-bajenus *Ripalda* in comment. adverſus iſtos articulos diſp. 1. ſect. 9. cap. 8. quinque priores ex recitatis poſitionibus Bajo incunctanter adpingit, ſtatuitque excerptas eſſe xlii. ex ejus lib. de juſtitia c. 5; lxix. ex eodem capite; xliii. ex eodem lib. c. 7.; xliv. ex ipſo lib. c. 5; lxiii. ex lib. de caritate c. 7. quantum ad ſenſum. Denique de lxiv. fatetur non haberi in ejus libris. Et primum quidem ipſe animadverterat ſect. 10. ſub fin. apud ſe exſtare Baji opuſcula Lovanii edita partim 1565. & partim 1566. ap. Joan. Bogardum.

Verum ſi conferas apologiam Baji ad Pium v. in Bajanis a p. 80. ipſoſque Baji citatos a Ripalda libros ex eiſdem typis Jo. Bogerdi an. 1556., aliter tantiſper rem ſe habere forſan deprehenderis. Siquidem principio in cit. l. de juſtitia ad c. 5. & 7. nulla vel quoad verba, vel quoad proprium ſenſum exſtat ex adductis poſitionibus, uti ea capita legenti ad evidentiam conſtabit. Et Bajus quidem in apol. p. 102. ſqq. jure queritur, prop. xlii. injuria ſibi adpingi, & xliii. male collectam & adulteratam fuiſſe ex iis quae diſſerit in c. 7. ejus libri & in cap. 7. libri de caritate. Prop. autem xliv. fertur, non in l. de juſtitia, ſed de juſtificatione cap. 3. p. ut. 98. queritur vero Bajus p. 103. eam quoad ſenſum haud ſincere fuiſſe Pontifici propoſitam. Demum prop. lxiii. in citato cap. 7. de caritate plane deſideratur, & nuſquam illam, ſicut nec lxiv. protuliſſe adſerit Bajus p. 115.

Ex iis vero id ſaltem, quod alias adnotavimus, porro conficitur, videlicet non omnes quae in Bulla Piana damnantur theſes in

XVII. *Bajani* , doctrinae Michaëlis Baji defenſores acerrimi , duce *Jacobo Janſonio* , in Lovanienſi Academia Theologiae Doctore , nec incelebri Profeſſore , ſuoque Praeceptori Bajo quamadilictiſſimo , etiam poſt Lutheraniſmum profligatum , adſerere non dubitarunt ,, dolorem , quo quis de peccatis ex timore poenarum infernalium ,, dolet , eaque deteſtatur , ſufficientem non eſſe diſpoſitionem ad ,, juſtificationem in ſacramento Poenitentiae recipiendam ,, (s)

XVIII. *Ar-*

In doctrina & adſertis Baji damnatas eſſe .

II. Poſitionem 7.° loco adjectam una cum aliis octo Bajo adſcriptam graviſſimis inuſſerunt cenſuris celebriores tum Hiſpanae Academiae *Complutenſis* & *Salmenticenſis* ex *Bajanis* p. 40. 45. 48. curante *Jodoco Raveſteyn* , uti perſpicere eſt ap. ejus epiſtolam ad Laurent. Villaviocent. conſcriptam , ibid. p. 37. ſq.

Ceterum Bajanorum collector & interpres *Gerberonius* ibi p. 37. & 216. eos ix. articulos perperam Bajo ab adverſariis eſſe ſuppoſitos adſeverat. Et hic quidem noſter articulus ordine vi. falſo dicitur in eodem articulo & ap. *Duchesn.* proxime cit. adſertus a Bajo in apologia Gregorio xiii. oblata , quum haec nulla fuerit , nec uſpiam adpareat : id quod , miror , non animadvertiſſe Ducheſnium , in lectione Bajanorum verſatiſſimum .

Quod ſi is , qui exaravit articulum memoria lapſus pro apologia Gregorio oblata veram aliam intellexerit Pio v. ſcriptam ; ediſcere ab eodem cuperem ubinam haec praefatum errorem praeferat : mihi enim illum in prolixo ſatis opuſculo cubantem reperire nondum licuit .

III. Theſim 8.° loco relatam , num. xiv. inter octodecim delatas a Petro de Quercu , & Aegidio de Querceto Guardianis Minoritis ad Facultatem Theologicam Pariſienſem , cenſuram ſubituras , ſic cenſuit , confixitque ea Facultas an. 1560. 27. Jun. ,, hujus propoſitionis duae partes ſunt haereticae & tertia eſt falſa . ,,

Sed hanc itidem theſim , ſicut & alias xvii. delatas perperam Bajo adtributas inclamitat *Gerberon.* in Bajanis p. 3. in titulo ejuſdem omnium articulorum cenſurae . At de vera iſtorum adtributione Bajo dubitare non videntur alii qui rem enarrant , puta *Pallavic.* hiſt. Trid. l. 15. c 7. ubi addit , eam cenſuram in MS. codice Seripandi reperiri , *Dupin* ad ſec. xvi. in Bajo p.m.482. cit. *Ducheſn.* l. 1. c. 16. *Rainald.* an. 1561. n. 4. ſub fin. inquiens Bajum & Heſſelium a Theologis Pariſienſibus damnatos eſſe , *Dechamps* de haereſi Janſen l. 2. diſp. 1. cap. 4. *Petav.* de opif. ſex dier. l. 5. c. 13. qui hunc fere titulum ,, cenſurae in propoſitiones ,, quaſdam Joannis de Lovanio , alias Heſ- ,, ſels , & Michaëlis Baji ,, praenotatque , ipſum cenſurae integrae , quam recitat , nactum fuiſſe apographum , poſtea quam cum actis , quae in ejuſdem Pariſienſis Facultatis tabulario ſervabantur , diligenter conferri curaſſet .

E quibus porro ii ſaltem revincuntur e junioribus Janſeniſtis , qui ejuſmodi cenſuram ſuppoſitionis , ſubreptioniſque temere inculant ap. cit. *Ducheſn.* Quin immo ex *Peteviano* teſtimonio liquido ſubinfertur , Bajum & Heſſelium earum propoſitionum authores inculatos fuiſſe. Anne vero iis , aut Bajo adſcripti articuli ? Negat cit. Gerberon , at ſine ratione aut documento . Conſentire videntur ceteri , at ſine examine .

Porro plerique ex illis articulis , ii praeſertim , qui liberum hominis arbitrium concernunt , cum doctrina vere Bajana nimium cohaerent , eoſque Bajus in ſua apologia ap. citata *Bajana* p. 80. ſqq. a Pariſienſi cenſura plerumque ſatis ardenter vindicare nititur . Inde vero quis eos eſſe ſuos aut ſuae factionis haud temere non ſuſpicetur ?

Quod vero noſtram ſpectat theſim ; quantum ad primam juſtificationem non niſi reluctanti datam , ut manifeſte erroneam Bajus p. 24. rejicit , ſibique vel ſuae doctrinae ſyſtemati a delatoribus calumnioſe impotatam pronuntiat : ac fortaſſe vere ; nec enim video , eam poſitionis partem cum aliqua ex damnatis in Bajo theſibus conſentire .

IV. Conſulto heic mittimus quae in eadem Bulla merito confixa ſunt de gratia juſtificante primo homini in ſtatu naturae integrae debita ; haec enim in diſputatione de homine innocente tanquam in ſede propria adlata jam ſunt .

(s) Adſertum iſtud ex editis Bajanorum ſcriptis excerpſit eorum Malleus *Ripalde* proxime cit. diſput. 3. ſect. 4. num. xxix. pag. 29.

XVIII. *Arminiani* apud & cum *Philip. Limborchio* ſectae primipilo, vita functo 1711. 30. April. aetat. 78; Juſtificationem impii ſic explicant. 1.° Non importat infuſionem gratiae habitualis animo inhaerentis, eſt quippe actus Dei judicialis. Nimirum misericors & gratioſa actio Dei, quae peccatorem vere reſipiſcentem & credentem per & propter Jeſum Chriſtum vera fide adprehenſum plene ab omni reatu abſolvit, ſive gratis peccata propter fidem in Jeſum Chriſtum remittit, ipſamque fidem in juſtitiam imputat. Verbo: Deum juſtificare impium nihil aliud eſt quam eum pronuntiare juſtum, ſeu abſolvere, atque ut juſtum tractare. Heinc 2.° Juſtificationis cauſſa formalis nulla eſt, quippe quae eſt actus mentis divinae purus putus, quo Deus nos habet pro juſtis. (*t*)

XIX. *Paſchaſius Queſnellus* ubi de gratia ſanctificante differit, haec ſibi ſtatuenda duxit. 1.° „ prima gratia, quam Deus concedit peccatori, eſt peccatorum remiſſio „ (*u*)... 2.° „ differentia eſſentialis „ inter gratiam Adami & ſtatum innocentiae ac gratiam chriſtianam eſt, quod primam unuſquiſque in propria perſona recepiſſet, „ iſta vero non recipitur niſi in perſona Jeſu Chriſti reſuſcitati, „ cui nos uniti ſumus „ (*x*)... 3.° „ gratia Adami ſanctificando illum in ſe met ipſo erat illi proportionata: gratia chriſtiana nos „ ſanctificando in Jeſu Chriſto eſt omnipotens & digna filio „ Dei „ (*y*) (*) Hiſce theſibus Erronum agmen claudit Queſnellus, pa-

(*t*) Totidem fere verbis *Limborchius* in theol. chriſt. l. 6. c. 4. §. 3. a p 701. & §. 6 & 31. edit. Amſtelod. 1730.

(*u*) Eſt Prop. XXVIII. inter queſnellianas, proſcriptas a Clemente XI. in Conſt. *Unigenitus.* ex animadverſionib. Queſnel. in Marc. 11. 25. ad tom. 1. p. 529. edit. Pariſ. 1693. excerpta. Eam cum ſuis agnoſcit & propugnat Queſnell. in Hexaplis tom. 4. par. 9. a p. m. 308.

(*x*) Eſt Prop. XXXVI. ex obſervat. in epiſt. ad Roman. 7. 4. ad tom. 3. p. 327 ejuſdem edit. 1694. Eam quoque *Queſnell.* ut ſuam recipit in Hexapl. tom 3. par. 8. a p. m. 672.

(*y*) Eſt Prop. XXXVII. ex obſervat. in epiſt. ad Epheſ. 1. 6. ad tom. 4. p. 3. Et ipſam quoque ut ſuam cognoſcit, defenditque cum ſuo grege *Queſnell.* in Hexapl. loc. cit. a p. m. 704.

ADNOTATIONES.

(*) I. QUod ſpectat queſnellianum articulum 1.° loco deſcriptum, eum tanquam nihil abſurdi & heterodoxi ſenſus continentem adprobare viſus eſt Joan. *Frickius* Lutheranus Ulmenſis in ſua inclementia Clementis examinata. Pluribus tamen confutavit oculatiſſimus *Lafontenius* ceu adverſum Scripturis ſacris, Conciliis, ſummorum Pontificum definitionibus, traditioni Patrum, ſaniorique Theologiae; quibus deinceps nonnulla documenta adjecit *Biſſyus* in eandem rem.

Porro eum, ni fallor, *Queſnellus* vel ne leviter quidem commemoravit in ſua proteſtatione de ann. 1718. illum tamen ut certum & Scripturis, Patribuſque conſentaneum propugnandum ſuſcepit primum in Hexaplis brevioribus de an. 1715. fuſiuſque in amplioribus de an. 1721. mox cit. Sed actutum Hexapla refellerunt praelaudati *Lafont.* & *Biſſyus* una cum ſtrenuo & adcuratiſſimo Pugile *Deſirantio*.

Proeo ſerius interpellavit, pugnavitque *Serryus* in Theologia ſupplici coram Clemente P. XII. cap. 9. §. 1. p. 113. edit. Colon. 1736. Sed eum tamen illico convellit conſodalis alter *Pius Vandendyck* in Theologia ſupplici refutata cap. 6. §. 2. a p. 255. edit. Rom. 1718. Et hic idem ferme exercitationum curſus adſeri atque intelligi poteſt circa reliquas propoſitiones, quas Conſtitutio complectitur.

Jam

patronos nactus gregales ſuos, ac Proteſtantes duos parum notos; hoſtes vero e Catholicis Doctores, reor, omnes; ſi unum, de fuligine queſnelliana ſatis ſuſpectum exceperis. Haec

Jam vero Theologi *Interpretes Oppugnatores* ejuſmodi theſium articulum noſtrum prout jacet plerumque carpunt & damnant tanquam *turpiter diſcordantem* a proxima Queſnelli theſi XXVII. *Fides eſt prima gratia & fons omnium aliarum.* Et diſcordantia quidam, ſi opportuniſſimus non adcadat commentarius, obvia eſt, ac omnis aperta ſe prodit. Niſi fortaſſe majori abſurdo intellexerit utriuſque theſeos author, fidem eſſe ipſam peccatorum remiſſionem.

Tanquam *falſum*; quippe in negotio juſtificationis, fides, ſpes, & aliae ad ipſam praeviae diſpoſitiones gratiae quidem ſunt, ſeu ſuperna dona peccatori a Deo erogata, quae criminis remiſſionem praecedunt.

Tanquam *erroneum* in ſenſu Queſnelli; qui nempe, uti conſtat ex ejus doctrina, tenet, remiſſionem culpae, fidem, ceteraſque gratias ſupernas abſque caritate dominante haudquaquam poſſe conſiſtere, immo nec illas ab ipſa caritate ullo pacto ſejungi.

Tanquam *haereticum*; pugnat ſiquidem aperte cum *Trident.* docente ſeſſ. 6. fide certa tenendum eſſe, plures diſpoſitiones ſupernas ad remiſſionem peccatorum praerequiri.

Reponat aliquis cum *Queſnello* in utriſque Hexaplis mox memoratis; non heic intelligi remiſſionem gratiam ſimpliciter primam, quoniam & author ſaepe numero in ſuis obſervationibus alias gratias ſupernas remiſſionem praecedentes ab Tridentino deſcriptas ultro admittit, atque identidem inculcat, e. c. in Marc. 10 47. in Luc. 7. 10. in Joan. 4. 15. ſed intelligi tamen primam in ordine peculiari ad praeſentem juſtificationem attinente: quemadmodum contra ipſe fidem dixit primam gratiam in ordine generali ejuſdem juſtificationis.

Caterum utut ſit de iis interpretationibus, quae alium quemvis probatae orthodoxiae Scriptorem erroris penitus excuſarent; Queſnellus vero tot haereſum, technarum, cavillorum reus, haud facile exauditur; immo dum ejus effata duplicem valent ſubſtinere ſenſum, bonum aut pravum; in iſtum ſaepius inclinat animus, ab homine fraudulento fucum, dolumque ſuſpicatus. Et merito quidem.

Norunt quippe eruditi viri in obſervationibus, aliiſque Queſnelli commentationculis verſati, in iis ſparſim ab eo artifice ſubdole propinari errores, jam olim in VVicleffo, Huſſo, Bajo, Janſenio, Sancyrano, Richario, aliiſque novatoribus diris anathematis proſcriptos. Quidni ergo Queſnello ſub ambiguo ſenſu loquenti pravum illico adtribuas, nec ei deinceps pro ſe agenti ullatenus adquieſcas? Huc advoca perpetuas *S. Auguſtini* ſuſpiciones adverſum ſententias quoad ſpeciem ſinceriores Pelagii & Coeleſtii, quas idem paſſim prodit in lib. de grat. Chr. cont. Pelag. & Coeleſt.

II. Articulus alter gratiam ſanctificantem reſpicit, eodem interprete Queſnello in cit. obſervat. & in Hexaplis brevior. a p. 368. ibi ſiquidem ſermonem inſtituit de renovatione veteris Adami in novum hominem, ac de intima noſtri unione cum Chriſto: quae plane propria effecta ſunt juſtificantis gratiae, minime auxiliatricis.

Sententiam hanc in ſenſum catholicum exponit Author in proteſt. p. 174. ſq & pluribus intorquere pergit in utriſque Hexaplis, ſcilicet in brevioribus loco mox cit. & in poſterioribus tom. 3. par. 2. a p. 672. Quin etiam damnati rei conſtans patronus *Serryus* in Theol. ſuppl. a p. 158. heic eum benigniſſime interpretari connititur.

Merito tamen genuini queſnellianae anti-theologiae Interpretes cum *Lafonten. Deſirant. Viva, Sellerio, Vanden dyckio, Andruzzio, Brunio, Biſſyo, Anonymo* gallo, aliiſque in articulo prout jacet innovatum intendunt errorem XLII. inter vulgo bajanos proſcriptum, & proteſtanticam de gratia per meram imputationem juſtis adceptam. Quod & alias nobis viſum innuimus ubi de gratia Adami ad Tom. III. p. 137.

Subinde eum prout jacet, & quatenus aliis queſnellianis erratis mira conſonat, facto agmine ex Scripturis, Patribus, ſaniorique Theologia reprobant, convelluntque ceu *falſum*, *temerarium*, *erroneum*, *haereticum*. Conf. cit. *AA.* in hanc theſim.

III. Poſtremus e deſcriptis articulis perobſcurus eſt, eo quippe confuſe ſermonem inſtituit Author de utraque gratia, & ſanctificante & auxiliatrice; uti perſpicue idem explicat *Queſnell.* in proteſt. §. 8. de grat. Adami a p. 175. & in Hexapl. brev. p. 375. ſqq. ac in amplior. t. 3. par. 2. a p. 704.

In omnibus hiſce locis chaſim conatur author exponere ſeu detorquere in ſenſum verum, aut ſaltem non acatholicum, pro ſe advocatis Athanaſio & Auguſtino. Ipſique

Haec de erroribus omnino exſecrandis & fugiendis. Ad diſcutienda ſanae Theologiae placita jam progredimur.

que ſuppetias ferunt ejus vindices e Proteſtantibus *Joan. Frickius* & *Gottlob Frider. Jenichius* ap. Deſirantium in hanc prop. ac e noſtratibus cit. *Serryus* c. 11. §. 5. p. 161. ſq.

Et vero nec Queſnello, authorem agenti vel ſui met interpretem, vel alicui ex ſuis vindicibus adquieſcunt Anti Queſnelliſtae noſtri, ſed penitus refragantur, jureque productum articulum prout jacet eiſdem explodunt cenſuris, quibus praecedentem confixerant. Ex iis, ſi vacat, prae ceteris conſulendi *Lafont.* & *Deſirant.*

§. I.

Gratiae Sanctificantis notio, indoles, dotes.

371 QUAESTIO I. Quenam ejus notio & indoles? ADSERO I. Ea eſt donum ſupernum permanens pene divinum, quod animum, cui inhaeret, reddit intrinſecus divinae conſortem naturae, hoc eſt mire deificat. (z) Eſt quidem donum *permanens*, quod manifeſto eruas ex *Scripturis*, ubi habetur eam eſſe *ſemen Dei* ex 1. Jo. 3. *pignus hereditatis* ex Epheſ. 1. *ſignaculum Spiritus ſancti* ex Epheſ. 4. quibus adde illud ex Joan. 14. *ad eum veniemus & manſionem apud ipſum faciemus*: tum ex *Patribus* docentibus (a) eos eſſe perfectos, qui Spiritum in ſe perſeverantem habent. RURSUM QQ. DOGM. SCHOL.

372 II. Eſt in ordine ſupernaturali quaſi natura vel radix cujuſque ſupernaturalitatis, ſeu origo & fundamentum habituum, actuumque ſupernorum. Eſt quippe quid eximium, ſuapte praeſtantia ſibi innectens & vendicans omnia ſupernaturalia; adeo, ut ex abſente, nullum ſit meritum aeternae vitae condignum. Haec autem quatenus primum peccatori coelitus confertur, eſt prima gratia, & venit nomine juſtificationis, regenerationis, renovationis, abſolutionis, remiſſionis peccati: quatenus deinceps fluxu temporis ſubſiſtit in juſto, vel augetur, eſt gratia ſecunda, venitque nomine augmenti, ſeu incrementi gratiae: utraque praeterea ſub nomine gratiae ſanctificantis univoce comprehenditur, ac vulgo innoteſcit. (b)

373 QUAESTIO II. Quae ejus dotes? ADSERO. En tibi ex pene innumeris praecipuas. 1. Eſt phyſica naturae divinae participatio. (c) Quippe ex mox diſputatis eſt *ſemen Dei*; at ſemen eſt participatio non modo ethica, ſed phyſica naturae generantis. Deinde juſtus per gratiam elevatur phyſice ſupra naturam ſuam ad actus aeternae vitae condignos, quemadmodum ferrum ignitum elevatur ad producendos ignis effectus; hoc autem non ita elevatur, niſi quatenus phyſice ac re participat ignis naturam: pariter ergo. Juſtus inſuper ordinatur per eam ad Deum beate videndum & amandum;

Mm 2 quod

(z) Haec *ſuperius* p. 252. n. 369. innuimus ex *Script. PP. C. Trid.* & pluribus illuſtrant *TT.* cum *Rip.* cit. d. ult. n. 26. *Rhod.* de grat. d. 3. q. 1. *Mun.* cit. d. 19. *Paul. a Concept.* tr. 13. d. 2. a. n. 2.

(a) Cum *Iren.* l. 5. c. 6. & *Baſil.* l. de Sp. S. c. 26.

(b) Lege *Rip.* cit. n. 78. & *Vivam* in theol. d. 4 q. 1. n. 2.

(c) Favet cit. *Viva* q. 2. n. 2. cum pluribus, teſte *Gazzan.* qui idem ſentit in diſſ. 2. de grat. hab. c. 1. n. 8.

quod quidem ſoli naturae divinae connaturaliter convenit : ergo . Fere dixerim , hanc gratiam eſſe radium Divinitatis , ex eo fonte luminum animo immiſſum .

374 II. Eſt ſanctitas , aut puritas cujuſque peccati lethalis expers , atque remiſſio peccati ; quocum nempe haudquaquam conſiſtere poteſt , (*d*) Quae ſiquidem eſſe poteſt lucis cum tenebris , juſtitiae cum iniquitate participatio ? Quo pacto idem ſit homo ſimul juſtus & injuſtus , mundus & immundus , Spiritus ſancti templum & Satanae membrum , filius Dei & filius Belial , amicus & hoſtis Dei ? In hoc quidem ſenſu dictum eſt. 1. *Joan.* 3. 9. *qui natus eſt* (per gratiam ſanctificantem) *ex Deo* ... *nec poteſt peccare* , hoc eſt nullatenus poteſt , conjungendo videlicet gratiam cum peccato gravi , quo filii ſumus diaboli ex *Joan.* 8. 44.

375 III. Eſt rectitudo , ſeu juſtitia univerſalis , hoc eſt in omni virtutum genere . Hanc etenim permanenter exſequitur per infuſos ſingularum virtutum habitus ; quorum nempe ſinguli peculiarem virtutis ſuae rectitudinem reſpiciunt , & a gratia tanquam a capite univerſali originem ducunt ſuam . (*e*) IV. Eſt amicitia juſti permanens cum Deo ; quatenus , juſtitia univerſalis quum ſit , eſt amor permanens erga Deum , & cum dignitate ut redametur a Deo ; propter dotes videlicet eximias , quibus caritas , ſibi comes individua , praefulget . Siquidem ex *Pſ.* 145. *Dominus diligit juſtos* , & ex laud. *Trid.* (*f*) *homo per gratiam de inimico fit amicus Dei* .

376 V. Eſt filietas Dei adoptatitia , non per aliquam profecto denominationem extrinſecam & favorem Dei , quemadmodum in humanis adoptio extranei fieri conſuevit ; ſed per ineffabilem quamdam , intimam , & ſubſtantialem adſiſtentiam & unionem Perſonae Spiritus ſancti , interventu gratiae , quae ſit rudis quaedam imitatio luminis gloriae ; quo ſe ſe Deus beato communicat , & unionis hypoſtaticae , qua Verbum naturae humanae Chriſti mire conjungitur . Quia enim Spiritus ſanctus juſto re ipſa donatur per gratiam , ſeu caritatem ex *Rom.* 5. 5. eum ſignat ex *Epheſ.* 1. 13. atque regenerat ex *Joan.* 3. 5.

377 Ex iis autem , pluribuſque luculentis id genus e ſacro Codice teſtimoniis praeclare in rem noſtram diſſeruerunt PP. Sic enim *Cyrill.* (*g*) *Spiritus S. per ſe ipſum in nobis operatur* , *vere ſanctificans & uniens nos ſibimet ipſi* , *dum nos ſecum copulat* , *ac divinae naturae participes reddens* . Sic item *Athanas* . (*h*) *Spiritus unguentum & ſigillum eſt* , *quo ungit omnia* , *ſignatque Verbum* ... *hunc in modum ſignati divinae naturae participes efficimur* . Sic praeterea *Auguſt.* (*i*) ajebat , S. Spiritum in juſtis habitare , *non per gratiam viſitationis & operationis* , *ſed per ipſam praeſentiam Majeſtatis* , Nec abſimiliter quidem alii

(*d*) Adſtipulantur plurimi cum *Vazq.* & *Paul. a Concept.* tr. 14. d. 1. n. 58. contra Suar. Rip. alios .

(*e*) Adeundus cit. *Mun.* d. 16. n. 6.

(*f*) Seſſ. 6. c. 7.

(*g*) L. 14. theſauri .

(*h*) Epiſt. ad Serapion.

(*i*) Serm. 1. in fer. 2. Pentec.

Digitized by Google

alii loquuti ſunt. (*k*) Idemque, me judice, intendiſſe putandi ſunt illi plures, qui gratiam dixerunt animi Deificationem. (*l*)

378 VI. Eſt hereditas, vel jus ad gloriam, quatenus eſt connexio metaphyſica cum gloria, qua hereditas eſt, conferenda ſcilicet vi gratiae, titulo filietatis adoptatitiae. (*m*) Quippe gratia eſt per ſe ſe velut ipſa Dei promiſſio de conferenda beatitate decedenti cum ornamento gratiae, immo divinum ſigillum aut ſignaculum beatitatis conferendae; at repugnat ſimpliciter, ejuſmodi ſigillum a Deo inſculptum animo fallere aut falli, non ſecus ac idem repugnat cuilibet actui noſtro ſuperno: ergo. Quocirca voluntas Dei conferendi gratiam eſt quoque voluntas remittendi peccatum, ſimulque ordinandi hominem juſtum ad beatitudinem, aliquando media gratia jure ſuo obtinendam.

OBJECTIONES.

379 Obj. *primo* contra 1. Adſ. Gratia eſt participatio duntaxat ethica naturae divinae. Nam 1.° ex 2. Petri 1. 4. haec gratiae participatio ſolum refertur ad mores hominis juſti, ad quos Petrus nos hortatur in imitationem morum divinae naturae, cujus conſortes nos eſſe dixerat per gratiam. Eique conſentiunt vulgo PP. (*n*) 2.° gratia ſolum participat naturam divinam qua libera eſt & moralis; quatenus nempe expedit ut homo per gratiam renovetur, reformetur, & in eum redeat moralem dignitatis ſtatum, quem deturpavit peccatum. 3.° juſtus viator non imitatur, aut participat naturam Dei quantum ad viſionem & dilectionem beatam, quae Deo connaturales ſunt: ergo.

380. ℞. *N. Adſ.* Ad 1. prob: dum Petrus, aliique PP. ſtudioſe promovent in juſto participationem, ſeu imitationem Dei quantum ad virtutes, quam & nos fatemur, non negant participationem phyſicam, cui nempe illa innititur; quod & idem Petrus innuiſſe videtur per priora verba, *ut efficiamini divinae conſortes naturae*; cui praeterea ſubcinere dixeris *Joan.* epiſt. 1. c. 3. 12. ajentem, *omnis qui natus eſt ex Deo* (per gratiam) *peccatum non facit*, *quoniam ſemen ipſius* (in gratia ſitum) *in eo manet*; ubi quidem agnoſcit in praemiſſa gratia virtutem reſiſtendi peccato, & exſercendi bona opera ad imitationem Dei.

381 Ad 2. *N. Adſ.* & prob. adj. Haec autem nihilo premit ſaltem quantum ad gratiam ſanctificantem, qua olim dotati ſunt Angeli, Protoparentes, Deipara immaculata, Chriſtus Dominus. Per utramque igitur gratiae participationem evehitur juſtus ad dignitatem

(k) Ut puta *Baſil.* l. 5. contra Eunom. *Epiph.* haer. 74. *Hieron.* in c. 4. ad Epheſ. *Cypariſſota* decade 7. c. 2. ſq.

(*l*) Perſpicue Adſerto favent noſtro *Leſſius* de ſummo bono l. 2. c. 1. n. 4. *Petav.* de Trin. l. 8. c. 4. ſq. *Rhodes* de grat. hab. d. 3. ſ. 4. §. 1.

(*m*) Conſentit *Haunold.* ap. & cum *Mun.* d. 17. n. 59 contra alios cum Rip.

(*n*) L. c. vulgat. *Dionyſ.* de eccl. hier. c. 3. *Ambr.* de dignit. hom. c. 3. *Aug.* epiſt. olim 59. ad Macedon. quibus adde *Thom.* 1. 2. q. 110. 2, 2. ad 2. & alias,

tem participationis utrique reſpondentem. Ad 3: juſto in via eſt jus & exigentia ad viſionem & dilectionem beatam, complenda in patria, ubi ex 1. *Joan.* 3. 2. *ſimiles ei erimus, quia videbimus eum ſicuti eſt*. Hanc itaque ſimilitudinem, aut participationem naturae divinae phyſice ſumtae, quae ratione gratiae conſummatur in patria, importat in viatore gratia ceu principium, radix, jus, exigentia connaturalis illius poſtremae conſummationis. Hoc enim jure ad naturam divinam propius accedit, ſublimiusque ceteras quaſque naturas creatas exſuperat. (*o*)

382 Obj. *ſecundo* contra 11. Adſ. Poteſt gratia cum peccato gravi conſiſtere. Nam 1.° ex Trid. (*p*) juſtificatio non eſt ſola peccati remiſſio, ſed etiam ſanctificatio interioris hominis; neque gratia eſt ſolum favor extrinſecus: ergo & remiſſio vel depulſio peccati eſt favor diſtinctus, etſi non unicus, ab interiore ſanctificatione per gratiam. 2.° Scripturae nonnullae (*q*) & PP. varii (*r*) loquuntur de remiſſione peccati & ſanctificatione animi ceu de beneficiis re diverſis. 3.° expulſio gratiae eſt poena peccati; atque adeo liberum Deo judici eſt eam infligere: ergo ſi eam Deus non infligat, conſiſtet gratia cum peccato.

383 ℞. *N. Adſ.* Ad 1. prob: definit heic Trid. contra Novatores, juſtificationem eſſe ſimul remiſſionem peccati & ſanctificationem inhaerentem. At ne innuit quidem haec duo in gratia juſtificante re diſtingui. Per eandem itaque gratiam *tanquam per unicam cauſſam formalem* juſtificationis, ex ipſo Concilio (*s*) & per mutationem re unicam, tametſi ſub morali conſideratione duplicem, peccatum expellitur, & animus renovatur. Ille praeterea favor extrinſecus ad juſtificationem requiſitus eſt voluntas Dei infuſionem gratiae, & peccati remiſſionem intendens ceu unum ac individuum ſcopum.

384 Ad 2: Scripturae & PP. adducti deſignant tantum, ea gratiae munia, quae re unum ſunt, duo eſſe virtute, ſeu in morali aeſtimatione: quia nempe poterat peccatori mere extrinſece condonari culpa abſque ulla gratia intrinſecus ſanctificante. Ad 3: depulſio gratiae eſt poena concomitans, ſeu a jure, non autem inflicta, ſive arbitraria judici: atque adeo licet illa ſit antecedenter Deo libera, quatenus liberum ei eſt peccatum impedire, at hoc tamen commiſſo, neceſſaria eſt propter patentem & immortalem gratiae cum peccato inimicitiam. (*t*)

385 Obj. *tertio* contra v. Adſ. Filietas Dei adoptatitia non ſit in

(*o*) Conf. *Suar.* de grat. t. 3. l. 7 c. 1. n. 30. & c. 2 n. 5. tum *Gotti* de grat. hab. tr. 6. q. 3. dub. 3. §. 2. ſq.

(*p*) Seſſ. 6. c. 7. & can. 11.

(*q*) L. c. *Rom.* 4. 25. *Coloſ.* 1. 13. & 1. *Petri* 2. 24.

(*r*) Ut puta *Chryſoſt.* in 1. Epheſ. 1. *Ambr.* lib. 6. in Luc. *Aug.* enchir. c. 52. & alias.

(*s*) Seſ. 6. c. 4. & 7.

(*t*) Plura dabunt ſolita *Suar.* cit. l. 7. c. 12. a n. 15. *Vazq.* 1. 2. d. 205. c. 1. & 4. *Arria.* de grat. hab. d. 45. a n. 13.

Digitized by Google

in juſto per unionem Spiritus ſancti in ſubſtantia praeſentis, interventu gratiae. Nam 1.° tota Trinitas habitat in juſto per gratiam, quin uniatur eo modo ineffabili. 2.° ex oppoſito aperte concluditur, quod filietas adoptatitia praecipue ſita ſit in forma externa, nempe in Spiritu S., gratia vero ſit tantummodo vinculum & adplicatio ejus formae extrinſecae & adoptatitiae filietatis. His autem repugnat Trid. definiens (*u*) unicam & eandem formam intrinſecam, gratiam videlicet, & hominem juſtificare & transferre ab ſtatu filii Adae ad ſtatum filii adoptionis Dei.

586 ℟. *N. Adſ.* Ille quidem ex *Scripturis* filius Dei eſt, cui Spiritus Dei communicatur: filius enim quis conſtituitur, non ex collatione cujuſpiam doni, ſed ex communione naturae ejuſdem ab altero adceptae. Sicut ergo divinum Verbum, quia divinam naturam per generationem aeternam a Patre adcepit; ac homo deinde, qui dicitur Chriſtus, eſt Dei filius, quoniam adcepit naturam divinam per unionem hypoſtaticam, ita & juſtus dicitur filius, quia eandem Spiritus ſancti naturam & perſonam adcepit per gratiam, vices unionis gerentem.

387 Ad 1. prob: tota Trinitas habitat in juſto efficienter & concomitanter; formaliter autem & proxime ſolus unitur ineffabiliter Spiritus, quippe cui ceu proprietas perſonalis convenit eſſe donum Dei, & hominis ſanctificationem. Ad 2. N. *Adſ.* Forma ſiquidem unica filietatis adoptatitiae in juſto intrinſeca eſt, nempe gratia; Spiritus vero ſolum eſt filietatis terminus, qui per gratiam juſto adplicatur & communicatur; eodem fere modo (ſaltem imitatione) quo beato communicatur natura divina per lumen gloriae, & Chriſto filietas Dei per unionem hypoſtaticam. Praemiſſis itaque ut certis eo termino, eaque adplicatione, conſurgit vera quaedam participatio naturae divinae, quae juſtum deificat, redditque ſubinde ineffabiliter Dei filium. Iis autem ſummopere commendari videris praeſtantiam gratiae, & nihil omnino repugnare Tridentinum adductum.

388 Obj. *quarto* contra VI. Adſ. Gratia non eſt per ſe ſe jus connexionis metaphyſicae ad gloriam, quam ſubinde nequeat omnino Deus decedenti in ſtatu gratiae denegare. Nam 1.° Heic dominio Dei in diſtributione donorum derogatur; quippe vel ne ſeorſim quidem a promiſſione, liber eſſet ad tribuendam, ſeu negandam beatitatem juſto decedenti cum gratia. 2.° juſtus merens non ita ſit condignus gloriae, ut non egeat pacto divino extrinſeco ad illam condigne merendam in actu ſecundo: ergo nec juſtus per gratiam ita jus adquirit ad gloriam, ut ſcorſim a promiſſione nequeat illi denegari.

389 ℟. *N. Adſ.* Sic enim eximie commendatur gratiae dignitas, tot Scripturarum & Patrum praeconiis ſtabilita & illuſtrata. Ad 1. prob.

(*u*) Seſſ. 6. c. 4.

prob. *N. Adſ.* cum prob. adj. Neceſſitas conferendi gloriam decedenti cum gratia eſt Deo conſequens ad liberum ejus decretum infundendi gratiam. Ad 2. *C. A.* ex dicendis ubi de merito theologico. Et *N. Con.* Quia enim gratia eſt per ſe ſe ſigillum, ac tacita, ſeu practica promiſſio gloriae filio, quem conſtituit, conferendae; non ita meritum, quod filium non conſtituit, ſed conſtitutum praemittit. Quin etiam meriti condignitas in juſto penſanda eſt ex morali exaequatione cum gloria. Haec autem exaequatio nulla eſt, ſi Deus, uti poteſt, exigeret a juſto meritum ex aliis titulis, quibus ipſi debetur, quo circa favor extrinſecus accedat oportet, ut cum gloria coaequetur. Nihil vero ex iis militat pro gratia, quae morale jus meriti ad gloriam non eſt, ſed phyſicum in alio genere.

390 QUAESTIO III. Num gratia ſit re diſtincta ab habitu caritatis? ADFIRMO. (*x*) Quoniam licet ſit quaſi natura & radix virtutum, ac earum omnium chorum exigat, attamen ipſa unum eſt & ſimplex donum; ajente *Trid.* (*y*) hominem juſtficari *per voluntariam ſuſceptionem gratiae & donorum*. Haec deinde gratiae a caritate diſtinctio colligi poteſt ex ſacro Codice, e. c. ex *Epheſ. 6.* 24. & 1. *Tim.* 1. 14. tum ex *C. Trid.* (*z*) & *Mogunt.* (*a*) nec non ex vulgato *Dion.* Areop. (*b*) & *Aug.* (*c*). Et conſtat quidem aperte ex manifeſto diſcrimine inter munia gratiae nuper indicata, & munia caritatis, tempore poſtmodum expendenda.

OBJECTIONES.

391 Obj. Gratia eſt idem re caritatis habitus: qui nempe quatenus reddit nos potentes Deum amare, eſt virtus; quatenus vero reddit Deo amabiles eſt gratia ſanctificans. Nam 1.° Scripturae tribuunt caritati munera, quae ſunt propria gratiae: quod patet ex *Joan.* 14. 21. & 1. *Cor.* 13. 4. ſqq. 1. *Petri* 4. 8. & 1. *Joa.* 3. 14. ac 17. & 4. 6. Adcinuntque PP., videlicet apud Aug. (*d*) caritas eſt perfectiſſima juſtitia, cunctiſque Dei donis praeſtantius; & apud Leon. (*e*) eſt omnium ſumma virtutum, totiuſque juſtitiae plenitudo. 2.° gratia a caritate diſtincta, eſſet otioſa: nec illa quippe requiritur titulo operationis, ad quam ſatis elevant habitus alii, uti patet in peccatore, fidei & ſpei habitus retinente; nec titulo alicujus effecti formalis, quae ſiquidem nobis adjudicantur gratiae, ſatis per caritatem praeſtantur.

392 ℞. *N. Adſ.* Ad 1. prob: adjectae Scripturae ea adſcribunt caritati munera non ratione ſui, ſed gratiae, quam indeſinenter comitatur: quo quidem pacto intelligendae veniunt complurimae lo-

quu-

(*x*) Adſtipulantur *Tho.* 1. 2. q. 110. a. 2. *Suar.* de grat. lib. 6. cap. 11. & 13. alii contra Alenſ. Scot. Gandav. Bellarm. Leſſ. alios cum Schola hodierna Auguſtinenſi.

(*y*) Seſſ. 6. c. 7.

(*z*) Seſſ. 6. c. 7. & alias.

(*a*) Cap. 7. de juſtif.

(*b*) De coel. hier. p. 1. c. 2.

(*c*) Lib. de ſp. & lit. c. 32.

(*d*) Tr. 5. in 1. Joan. & l. 15. de Trin. c. 12.

(*e*) Serm. de S. Laurent.

quutiones ſimiles erga fidem ; quod nempe ſit remiſſio peccati, juſtificatio, amicitia cum Deo &c. ex *Joa.* 1. 7. *Act.* 10. 43. & 13. 39. ac 1. *Joa.* 5. 1. *Jacobi* 2. 23.; quae tamen, uti fide ſanctum eſt, ei duntaxat competunt tanquam fundamento & radici, ſeu cum gratia ſacrificante inſimul adceptae. Patres inſuper ſaepe indiſcriminatim ſumunt *τὸ caritas* pro caritate habituali & pro gratia, quum χαρίς, vel χαρίσμα graece idem latine ſit atque *caritas*. Augnſtinus demum alias noſter, & Leo, aliique ſimiliter loquuti, intelligi poſſunt verba facere de caritate in genere actuum, non vero habituum. Ad 2. *N. Adſ.* cum adjj. probb. Gratia quippe cooperatur efficienter ceu radix & principium univerſale ad quoslibet virtutum actus. Nec ullo praeterea jure caritati competit reddere hominem juſtum, ſanctum, Deo amicitiae reciproco titulo amabilem; quippe ratione ſui diſpoſitio duntaxat eſt, qua Deum homo diligat. (*f*)

393 QUAESTIO IV. Num gratia ex meritis Chriſti aliquam vim, aut dignitatem majorem ſibi adſciſcat ad conſtituendum hominem Deo gratum? Adsero. Habet majorem dignitatem, non phyſicam, ſed moralem. Porro non phyſicam; quia intrinſeca gratiae adtributa nullatenus augeri poſſunt per habitudinem ad extrinſecam gratiam, vel Chriſti merita. Moralem quidem; quia gratia prout in Chriſto, ejuſque meritis fundatur, eſt principium merendi, ac ſatisfaciendi perfectiore modo, atque impetrandi per orationem efficaciorem, quam ſi daretur nullo habito reſpectu ad Chriſtum; qui proinde nobis fuit neceſſarius, non modo qua Redemtor, ſed etiam qua Sanctificator. Quippe qui reſpectu habito ad ejus dignitatem omnibus numeris abſolutam, reddit gratiam nobiliorem, & gratiorem, ſcilicet non in ordine ad ſuam ſubſtantiam, ſed ad aliquot effecta ſecundaria, & adcidentaria. (*g*)

§. II.

Adulti impii Juſtificatio per gratiam ſanctificantem.

394 QUAESTIO I. Quid ſit haec Juſtificatio? Adsero. Eſt tranſitus in homine ab ſtatu injuſti per peccatum mortale perſonale, ad ſtatum juſti per gratiam, quae eſt juſtitia univerſalis. Ex *Trid.* (*h*). Eruiturque ex *Scripturis*, e. g. *Iſa.* 44. 12. *Pſ.* 50. 9. *Hebr.* 1. 3. *Act.* 22. 16. & 1. *Cor.* 6. 11. Tum ex *PP.* cum *Ambr.* (*i*) & *Hier.* (*k*). Dixi *perſonale*, quo diſtinguitur a juſtificatione parvuli impii ſola originis culpa maculati. Quod autem in hoc mirando divinae clementiae opere unum idemque ſit juſtitiae infuſio & peccati remiſſio, nuper adſertum nobis eſt, pluribuſque confirmarat *Vazq.* (*l*).

(*f*) Adeundus cit. *Rip.* de ente ſup. d. ult. ſ. 3. a n. 54.

(*g*) Pulcre quidem, pie, ac ſolide hanc in rem cit. *Suar.* l. 7. c. 5.

(*h*) Seſſ. 6. c. 4.

(*i*) L. 6. in Luc. c. 6.

(*k*) L. 3. contra Pelag. longe a fine.

(*l*) In 1. 2. d. 204. c. 3. ſq. conſentiens *Aureolo*, *Capreolo*, *Ruardo*, *Soto*, contra Suar. & alios.

395 QUAESTIO II. Num neceſſario praerequirantur aliquae diſpoſitiones ad Juſtificationem? Adsero. Requiruntur ex lege Dei diſpoſitiones morales, ideſt actus ſuperni liberi, quibus peccator ad juſtificationem adcedat. Haec nos condocent dogmata *Tridentino* praeſcripta (m). Dixi autem *ex lege Dei*; quia in alia rerum providentia poſſet fieri Juſtificatio abſque ulla previa diſpoſitione, etiam abſque voluntaria peccati retractatione (n). Quippe ſi poſſit homo offenſam ſibi irrogatam remittere, quin ullatenus eam offendens retractet, cur non Deus? Tum ſi peccatum remittit Deus parvulo non retractanti ſaltem in capite, cur nequeat remittere adulto, non retractanti in ſe ipſo? At vero in praeſenti rerum ordine ſunt ſimpliciter neceſſarii peccatoris actus; quibus nempe dicitur ſe ſe juſtificare, ideſt non viribus ſuis, vel merens de condigno, ut ajunt, ſed viribus gratiae auxiliantis, & merens de congruo.

396 II. Has porro diſpoſitiones edocuit *Trid.* (o), ubi enumerantur fides, ſpes, caritas, timor, dolor, propoſitum non peccandi de cetero. Ex iis vero ſunt quae requiruntur formaliter, ut fides & dolor; & quae virtute, ut caritas & propoſitum, quae includuntur in dolore: aliae ſemper, ut fides; aliae plerumque, ut ſpes & timor; nonnullae remote, ut fides & adtritio extra Sacramentum; aliae proxime, ut perfecta contritio (p).

OBJECTIONES.

397 Obj. In nulla providentia poteſt fieri juſtificatio adulti abſque voluntaria peccati retractatione praevia. Nam 1.° peccatum habituale conſiſtit ſaltem ex parte in non retractatione peccati actualis; hoc enim tamdiu manet per modum habitus, quamdiu peccati actio non libere retractatur per converſionem ad Deum: ad eum modum, quo in humanis contractibus prior voluntas contrahendi manet per modum habitus, quamdiu alia libera voluntate non retractatur; at nequit ullatenus Juſtificatio, aut infuſio gratiae cum peccato habituali conſiſtere. 2.° ex Divo Th. (q) impoſſibile eſt, ut alicui remittatur peccatum ſine virtute poenitentiae. 3.° divina condonatio nequit homini reddere involuntarium illud objectum, quod ſemel adprobarat, & nunquam reprobavit: ergo ut ſit involuntarium, & omnino pereat, neceſſaria eſt ejuſdem hominis retractatio. 4.° peccatum habituale includit converſionem inordinatam ad creaturam; at converſio ad aliquem terminum tolli nequit, niſi per averſionem ab ipſo, quae eſt unica forma ſibi contraria. 5.° homo habitualiter volens nequit reddi non habitualiter volens per alienam voluntatem. 6.° actus bonus praeteritus reddit hominem habitualiter bonum, dum non retractatur: ergo & malus malum. 7.° heinc fieret, quod divina voluntas non condonandi eſſet ratio, cur homo perſeveret in peccato habituali: quod quidem pias offendit aures. ℞. *N.*

(m) Seſſ. 6. ubi de juſtif. impii.

(n) Favent *Suar.* l. 7. c. 21. & *Vazq.* heic d. 207. c. 3. quibus adhaeret *Mun.* d. 20. n. 83. cum *Dil. Rip. Ovie. Eſp. Gran.*

(o) Seſ. 6. c. 6. & can. 7. & 9.

(p) Egregiam de iis doctrinam ediſcere poſſis ex cit. *Suar.* l. 8. c. 6.

(q) P. 3. q. 86. 2. 2.

398 ℟. *N. Adſ.* Ad 1. prob. *N. Ma.* Dici poteſt, quod infuſio gratiae reddit hominem virtute, & moraliter retractantem culpam praeteritam, quatenus pugnat cum hujus morali perſeverantia, qua homo erat Dei inimicus; nequit enim talis exſiſtimari, aut haberi diſpoſitus ad volendam culpam praeteritam, qui informatur gratia. Voluntates humanorum contractuum nihil aliud habent oppoſitum, quo retractentur, niſi contrariam voluntatem; at maculae peccati non modo opponitur contraria voluntas, ſed etiam infuſa gratia, aut quoque condonatio divina mere extrinſeca. Ad 2: Thomas loquitur de potentia ordinaria.

399 Ad 3. *D. A.* nequit homini reddere formaliter involuntarium &c. *C.*; quia ad hoc requiritur formalis retractatio: virtute involuntarium, *N.*; quia ad hoc ſufficit gratia, quae eſt tacita quaedam reprobatio cujuſcumque lethalis. Poſita gratia, hoc ipſo perit illud quid morale peccati praeteriti, ſeu ejus permanentia pure exſiſtimata; nullus enim prudenter exſiſtimare poteſt, hominem gratia informatum perdurare maculatum (*r*).

400 Ad 4. *N. Mi.* Etiam gratia eſt forma ob ſuam virtutem oppoſita illi inordinatae converſioni. Sicut autem actualis converſio ad creaturam tollitur phyſice eo praeciſe quod deſinat, ſic & habitualis; uti evenit in homine habitualiter inimico, cui neſcienti remittitur offenſa. Ad 5. *D. A.* nequit reddi formaliter non volens, *C.* virtute non volens, *N.* Quid? quod moralis perſeverantia peccati praeteriti pendet a jure Dei offenſi, quo jure ſi Deus remittens uti nolit, ejuſmodi perſeverantia deſinit, etſi homo non retractet.

401 Ad 6. *N. Con.* Poteſt homo offenſus cedens juri ſuo, tollere per remiſſionem injuriam ſibi illatam, non ita obſequium: ita & Deus relate ad peccatum, & ad actum bonum, e. g. actum ſpei; quoniam circa malitiam moralem, quia contra ipſum eſt, ineſt Deo duplex poteſtas, ſcilicet & vindicandi, & remittendi, ſeu quovis modo delendi; at circa bonitatem moralem, quia juxta ipſam eſt, unica ineſt poteſtas, nimirum remunerandi, neutiquam deſtruendi. Ad 7. *D. Adſ.* eſſet ratio per modum inducentis ad peccatum, *N*; quia haec ratio tota eſt ab homine, qui peccans ſe ſe reddidit Deo inimicum, & peccato actuali, & habituali, quamdiu a Deo non condonetur: per modum non auferentis, aut condonantis peccatum, *C.* ſed ad iſtam condonationem minime Deus tenetur (*s*).

402 QUAESTIO III. Quid de fide actuali formali, neceſſaria ad Juſtificationem? Adsero 1. Eſt fides propria, qua creditur ex divino teſtimonio, vera eſſe, quae Deus revelavit, & ſigillatim Deum eſſe, & Remuneratorem eſſe. Quia ex *Hebr.* 11. *accedentem ad Deum* &c. 11. Haec fides, quae eſt juſtificationis initium, eſt neceſſaria ad

Nn 2

(*r*) Recolendi *Suar*, & *Vazq.* proxime laudati.

(*s*) Conſ. *Suar.* & *Vazq.* proxime citt.

ad juſtificationem impii, cum fidelis, tum infidelis. Quia Paul. loquitur indiſcriminatim, & quoque *Trid.* III. Non opus eſt ut extra Sacramentum coëxſiſtat phyſice actuali juſtificationi; ſed ſatis eſt ut coëxſiſtat virtute, e. g. in memoria ſupernaturali de ipſa. Quia ad juſtificationem intra Sacramentum ſufficit dolor virtuate: ergo & extra Sacramentum fides virtute (*t*).

403 QUAESTIO IV. Quid de ſpe veniae, ac timore divinae vindictae formalibus? ADSERO. Non ſunt ſimpliciter neceſſariae. Quia poteſt quis moveri ad peccati deteſtationem ex perfecta contritione, vel perfecta dilectione Dei; tunc autem nec eſt formaliter ſpes, nec timor. Quid? quod non ſunt multiplicandae difficultates ad juſtificationem, abſque urgenti fundamento. Sunt vero moraliter neceſſariae; quia plerumque praecedunt, ut patet experientia; illis enim ſaepius, & connaturalius fragilitas noſtra juvatur. Idem eſto judicium de propoſito; quippe quod imbibitur virtute in perfecta contritione, aut dilectione (*u*).

404 QUAESTIO V. Quid de amore Dei, & odio peccati? ADSERO. Sufficit ad juſtificationem formalis Dei dilectio abſque formali contritione peccati, & viciſſim contritio formalis peccati abſque diſtincta dilectione Dei. Quia uterque actus alterum virtute includit. Inſuper uterque ex his actibus eſt ex lege Dei proxima, & ultima diſpoſitio ad juſtificationem. Quod cunctis catholicis in comperto eſt contra Bajum. At ex natura rei ſolum habet uterlibet ſpecialem conducentiam moralem, ut utriuſlibet intuitu infundat Deus gratiam juſtificantem. Scripturae quippe & PP. depraedicant juſtificationem tamquam beneficium moraliter diſtinctum a ſuis diſpoſitionibus: ergo cum iſtis non connectitur ex natura rei. Idem dicito de adtritione intra Sacramentum (*x*).

405 QUAESTIO VI. Quo tandem pacto in adulto jam diſpoſito fiat juſtificatio? ADSERO contra Novatores I. Non fit per juſtitiam Dei, quae in Deo eſt, nec per imputationem juſtitiae Chriſti; qua nempe intercedente peccata teguntur & non imputentur, adeo ut peccator maneat re injuſtus ac impius, & ſolum habeatur pro juſto & mundo propter alienam juſtitiam ſibi imputatam. II. Nec item fit per fidem; qua quemadmodum pauper manu adprehendit eleemoſynam, ita peccator fide adprehendit juſtitiam Chriſti, qua ſubinde indutus coram Deo juſtus adparet.

406 III. Non fit per ſpecialem aliquam fidem promiſſionum Dei. Quin immo fides, quae initium juſtificationis eſt, ea cenſeri debet, qua credimus vera eſſe quaecumque revelaverit Deus, ſeu hiſtoriae ſint, ſeu miracula, ſeu promiſſiones.

IV. Fit

(*t*) Recole *Suar.* l. 7. c. 16. ſq.
(*u*) Lege cit. *Rip.* n. 476.
(*x*) Conf. *Munieſ.* cit. d. 20, n. 46, 48.

Digitized by Google

407 IV. Fit formaliter per juſtitiam Chriſti in peccatorem derivatam, ſibique inhaerentem, hoc eſt per gratiam, de qua diſputmus. Per eam autem lethalia impii crimina ita remittuntur, ut penitus deleantur & auferantur, nec quidquam reliquum ſit, quod culpae lethalis rationem habeat. Haec quidem dogmatica de juſtificatione capita deſumſimus ex *Trid.* (y). Ea fuſius exponunt & vindicant Polemici.

408 QUAESTIO VII. Num remiſſio peccati venialis ſpectet ad formalem gratiae juſtificantis effectum, uti ſpectat remiſſio omnium mortalium, quae ſint in peccatore? ADSERO I. Non ſpectat. Quia veniale nullatenus opponitur cum gratia habituali, cum qua poteſt omnino conſiſtere. II. Nunquam remittitur niſi habenti gratiam, & illud retractanti; etſi poſſit in alia providentia abſque ullo peccatoris actu remitti, uti & lethale. III. Reapſe remittitur formaliter per condonationem pure extrinſecam. Quia nihil eſt intrinſecum veniali oppoſitum, per quod formaliter remittatur. Diſpoſitiones vero proximae, quibus haec remiſſio veriſimiliter adnectitur, ſunt contritio, & attritio, etiam extra Sacramentum, actus heroici, devota Euchariſtiae communio, actus venialibus oppoſiti; congruum quippe eſt, ut iis adliciatur Deus ad venialium remiſſionem (z).

O B J E C T I O N E S.

409 Obj. contra III. Adſ. Venialis culpae remiſſio fit per intrinſecam gratiae condonationem. Nam I.° vel fit per gratiam cum attritione intra Sacramentum, aut per contritionem extra Sacramentum; ſic enim connaturaliter deletur aliqualis illa averſio a Deo, quam importat veniale. 2.° vel fit per gratiam non utcumque, ſed ut collatam virtute Sacramenti, ſcilicet ut reconciliantem; atque adeo ex intentione remittendi veniale. 3.° vel fit per gratiam, quatenus haec habet gradus aliquos oppoſitos cum morali perſeverantia venialium, virtute Sacramenti productos. 4.° vel fit per gratiam, ex ejuſmodi intentione in Sacramento collatam & productam vi ſpecialis actionis, intrinſece venialibus oppoſitae.

410 ℞. N. *Adſ.* Ad I. prob. *N. A.* Nec attritio, nec contritio intra, aut extra Sacramentum pugnant intrinſece cum peccato veniali; uti nec gratia, earum intuitu collata. Deinde per iſtos actus tolluntur peccata mortalia; at vero ex *Trid.* (a) *venialia multis aliis modis tolli poſſunt*. Ad 2. *N. A.* In tota illa complexione unice pugnat cum veniali divina intentio remittendi illud, quae quidem eſt peccatori extrinſeca, ipſaque Dei condonatio. Ad 3. *N. A.* Heinc enim fieret, quod habenti mortalia, & venialia, ut iſta quoque delerentur, conferretur virtute Sacramenti gratia perfectior, & purior quam habenti ſolum mortalia: quod videtur abſurdum. Ad 4. *N. A.*

Sic

(y) Seſſ. 6. c. 7. ſqq. & in canonib. paſſim.

(z) Conf. cit. *Suar.* l. 7. c. 24. ſq.

(a) Seſſ. 14. cap. 5.

Sic enim gratiae productioni gratis tribuitur perfectior effectus formalis, ſcilicet remiſſio, non modo mortalium, ſed etiam venialium, quam ipſi gratiae tribuatur (*b*).

411 QUAESTIO VIII. Num ex alia Dei lege in ſtatu naturae lapſae fieri poſſit juſtificatio, ſeu nuda peccati gravis remiſſio per condonationem pure extrinſecam? AFFIRMO. (*c*) Quia enim poteſt homo condonare ſuam offenſam ex mero libito ſuae voluntatis: ergo & poteſt Deus, ſic nimirum cedendo juri quod habet ad juſtam averſionem, poenamque peccatori infligendam propter peccatum praeteritum; quo ſcilicet homo maneat Deo non inimicus, eſto non maneat revera amicus. Deinde poteſt Deus in ſtatu naturae purae remittere peccatum ſine infuſione gratiae, quae tunc abeſſet, per condonationem pure extrinſecam (*d*) alioqui vel peccatum eſſet tunc irremiſſibile, vel Deus, non remittens, nimis rigidus, & inexorabilis: ergo & poteſt in ſtatu naturae lapſae. Spectat autem ad clementiam, & potentiam principis poſſe aliquod condonare delictum, quin propterea ex delinquente faciat ſibi amicum. Id tandem evincitur ex praeſenti condonatione culpae venialis.

412 Heinc vero poteſt hoc pacto Deus unum lethale condonare, alio non remiſſo. Quia poteſt titulo unius peccati non indignari, & taliter adfici erga peccatorem, quamvis maneret inimicabiliter indignatus titulo alterius. Sic enim (ut vulgari inter homines exemplo rem explicem) conſtrictus ad jejunium ratione praecepti & voti, poteſt, remanente praecepti vinculo, remiſſionem a vinculo voti obtinere (*e*)

OBJECTIONES.

413 Obj. *primo*. Culpa gravis habitualis nequit ullatenus remitti per condonationem extrinſecam. Nam 1.° ex D. Th. (*f*) *non poteſt intelligi remiſſio culpae, ſi non ſit infuſio gratiae*. Et alibi docet, requiri gratiam ad tollendum peccatum, ſicut viſus ad tollendam caecitatem; haec autem nullatenus tolli poteſt abſque poſitione ſuae formae contradictoriae, nempe viſus. 2.° peccatum habituale eſt privatio gratiae; at privatio tolli nequit niſi per formam, qua privatur. 3.° nequit homo per formam pure extrinſecam tranſire de bono in non bonum: ergo neque de malo in non malum. Siquidem contrariorum eadem eſt ratio. 4.° nequit intelligi Deus pacatus, & reconciliatus per condonationem cum peccatore, quin illum redintegret in bonum praecipuum, quo illum privaverat per culpam, ſcilicet in ſui amicitiam, quae recuperari nequit abſque gratia. 5.° implicat contradictionem, quod duo homines ſint aequa-

les

(*b*) Plura cit. *Rip.* d. ult. ſect. 21. n. 276. (*c*) Conſentiunt *Suar.* l. 7. c. 22. & 23. cum *Bonav. Conr. Scot.* &c. *Rip.* cit. n. 274. cum *Bellarm. Zum. Gran. Plat.* cit. n. 630. *Ovie.* tr. 8. cont. 4. pu. 4. n. 77. cum *Alen. Tan.* &c. *Mun.* d. 13. n. 69. cum *Compt.* &c. contra Vaz Val Amic. Gon. &c.

(*d*) Ex adſertis *ſupra* ad p. 194. n. 218.

(*e*) Favet *Mun.* cit. d. 13. n. 125.

(*f*) Heic q. 113. a. 2. O.

les in bonis, aut malis intrinſecis, & quod amentur inaequaliter a Deo; ſed enim hoc eveniret, ſi Deus pure extrinſece condonaret uni peccatum, non alteri.

414 ℟. *N. Adſ.* Ad 1. prob: **D. Th.** utrobique loquitur vel de remiſſione ad perfectam Dei amicitiam evehente, vel de lege ordinaria. Neque vero ita proxime opponuntur gratia & peccatum, ac caecitas, & viſio; haec enim nequeunt ſimul deficere in ſubjecto capaci, ſecus illa. Ad 2. *N. Ma.* Eſt duntaxat ipſum actuale peccatum moraliter perſeverans. In pura natura eſſet peccatum habituale, quin eſſet privatio gratiae debitae: nec item a Deo eſt peccatum habituale, a quo eſt privatio gratiae. Ut ſummum peccatum habituale, prout in praeſenti rerum providentia, connotat gratiae privationem.

415 Ad 3. *N. A.* Si Deus in alia providentia auferret ab homine gratiam, abſque ejus culpa, tranſiret a bono in non bonum per formam pure extrinſecam, ſcilicet per decretum Dei excludens bonitatem, aut gratiam. Nec valent haec adagia quoad denominationes morales; nam quis per extrinſecam voti diſpenſationem tranſit ab obligato in non obligatum, idemque patet ex ſexcentis aliis. Ad 4. *N. A.* Satis Deus ejuſmodi intelligitur per depoſitionem, aut ceſſionem odii inimicabilis erga peccatorem; uti ſatis intelligeretur erga peccantem in pura natura, abſque infuſione gratiae. Ad 5. *N. Mi.* ſi loquaris de morali aequalitate. Homo cui peccatum non condonetur, eſt moraliter intrinſece malus, non autem homo, cui condonetur. Neque vero voluntas condonans debet eſſe amor, ſed depoſitio odii, vel ceſſio juris ad odium.

416 Obj. *ſecundo* Rurſum repugnat praeadſerta condonatio. Nam 1.° Deus ante infuſionem gratiae habet profecto voluntatem condonandi peccatum, & cedendi juri ad indignationem contra peccatorem; at haec voluntas ſufficit ad condonationem extrinſecam: ergo nec in praeſenti lege requiritur gratia intrinſeca. Unde opinio noſtra ſatis ſuperque haereticis favet. 2.° per condonationem ſit tranſitus ab uno contradictorio in aliud; nam Deus tranſit ab habente ad non habentem odio peccatorem, & hic tranſit de digno in non dignum odii: ergo fit cum aliqua mutatione; non autem in Deo, qui immutabilis eſt: ergo in homine per gratiae infuſionem. 3.° quouſque homo caret gratia ob ſuam culpam, eſt infectus peccati macula, & reus odii divini; at quouſque gratia ipſi non reſtituitur, caret gratia ob ſuam culpam: ergo. 4.° nequit Deus ſola ſua voluntate tollere maculam peccati habitualis: tum quia tranſacta phyſice actione criminoſa, homo manet maculatus ex ſua peccati natura, & non ex ſola voluntate Dei imputantis illud: tum quia peccatum habituale non pendet ab influxu Dei.

417 ℟. *N. Adſ.* Ad 1. prob: nunc habet Deus voluntatem condonandi, & cedendi juri formaliter per gratiam; at pro caſu condona.

donationis extrinſecae haberet voluntatem condonandi, & cedendi juri formaliter per ſuam duntaxat voluntatem. Quid haec cum haereticis, negantibus intrinſecam gratiae formam in praeſenti lege? illae haereſes de re exſiſtente ſolum, noſtra opinio de poſſibili decernit. Ad 2: ad illum tranſitum ſufficit mutatio moralis, orta ex ſpeciali modo tendendi in decreto, quo Deus vellet odiſſe peccatorem pro tempore determinato, non vero hoc tempore elapſo; id quod evenit in relaxatione voti, & in praecepto quolibet, obligante pro tempore determinato.

418 Ad 3. *D. Ma.* ob ſuam culpam moraliter perſeverantem, aut non remiſſam, C: ob ſuam culpam non moraliter perſeverantem, ſed remiſſam, *N.* Et *D. reſp. Mi.* Et *N. Con.* Ad 4. *N. Adſ.* Ad primam prob: macula eſt culpa praeterita, non utcumque ſed ut moraliter perſeverans, eo quod condonata non ſit: unde per condonationem tolli poteſt; hac enim poſita, definit homo denominari peccator habitualis. Ad ſecundam: peccatum habituale non pendet ab infuſione Dei, ſaltem per ſe, quoad actionem criminoſam; ſecus quoad carentiam condonationis, quam poteſt Deus tollere per oppoſitam condonandi voluntatem.

419 Obj. *tertio*. Divina voluntas condonans in nulla providentia poteſt aliud habere objectum, quam gratiae infuſionem. Nam 1.° non eſt ejus objectum ipſa voluntas condonans; ſic enim ſe ipſam reſpiceret, & faceret hunc ſenſum nugatorium, *volo me ipſam*. 2.° non eſt ipſa voluntas prout eſt remiſſio peccati, & ceſſio juris contra peccatorem; quia ſic ſe ſolam adtingeret: at vero quaelibet alia divina voluntas ſe ipſam adtingit, quin ſit condonatio peccati. 3.° non eſt ipſa voluntas, quae extinguat in Deo jus, ac in homine debitum ad odium inimicabile; quia poſtquam homo peccavit, poteſt Deus erga illum habere aliquem benevolum adfectum, & ſimul nolle contra eum indignari inimicabiliter, aut ſibi jus, & in homine debitum ad indignationem relinquendo: ad eum modum, quo poteſt creditor ſuum debitorem diligere, & ab ipſo nunquam repetere debitum, retinendo tamen in ſe jus repetendi, ac in debitore obligationem ſolvendi. 4.° nec eſt peccatum praeteritum, quatenus illud Deus nolit; quoniam Deus ſemper non vult peccatum, quin illud ſemper condonet. Ergo unice eſt gratiae infuſio.

420 ℟. *N. Adſ.* Haec difficultas ab omnibus ſuperanda eſt in adſignando objecto condonationis extrinſecae apud homines. Itaque divina voluntas condonans ita tenderet: *volo remittere jus meum, quo gaudeo, ad habendum odio inimicabili peccatorem*. Haec autem plura adtingit: nempe peccatum, illud eliminando; peccatorem, eum benevole proſequendo; odium praeteritum, illud deponendo vi peculiaris decreti: & hoc quidem decretum eſſet in ejuſmodi ſyſtemate juris divini remiſſio, & peccati hominis condonatio. Ad 1. prob. *N. Adſ.* Nec repugnat, quod divina voluntas ſe ſe reſpiciat, nec quod

quod ſe ipſam velit: at vellet tunc ſe ipſam, non utcumque, ſed prout adtingentem odium, quod re ipſa deponit, juſque ad odium, quod remittit pariter. Ad 2. *N. Adſ.* Sic ſe adtingeret, non utcumque, ſed ut condonantem, nempe propter ſpecialem, propriumque tendendi modum, quo haec voluntas ab aliis divinis voluntatibus ſecerneretur.

421 Ad 3. *N. Adſ.* cum adj. prob. Nec tenet paritas; quia voluntas humana ratione ſuae limitationis, etiam dubio procul praemiſſo jure ad repetitionem debiti, ad hoc repetendum non cogitur; at voluntas divina ratione ſuae infinitae perfectionis cogitur ad exigendum debitum ad odium inimicabile, quandocumque praemittitur, debitum in peccato praeterito fundatum exſiſtere. Hinc ex quo nolit Deus indignari inimicabiliter contra hominem, tacite remittit peccatum, ſimulque ſibi jus, & homini debitum ad indignationem. Ad 4. *N. Adſ.* Condonatio ex ſuo modo tendendi eſt tale decretum nolens peccatum, qualis non eſt ulla alia divina voluntas, quae peccatum utcumque nolit, ſeu odio habeat, iſtud tamen non condonando. (*g*)

§. III.

Reliqua gratiam ſanctificantem ſpectantia.

422 QUAESTIO I. Quae ejus Cauſſa? Adsero. Multiplex adſignatur. Nimirum finalis eſt Dei gloria & vita aeterna: efficiens Altiſſimus Dominus: merens Chriſtus Servator: inſtrumentalis Sacramenta, prae primis Baptiſmus. Haec dogmatice *Tridentini PP.* (*h*) Quae in haſce cauſſarum partitiones mutire olim auſus eſt *Courayerus*, diluimus *ſuperius*. (*i*)

423 QUAESTIO II. Num & quo pacto augetur vel intenditur gratia? Adsero. Augetur re ipſa. Quoniam juſtificati, cooperante fide bonis operibus, creſcunt & magis juſtificantur. Fide ſanctum ex *Trid.* (*k*) Nec deſunt quidem e ſacro Codice teſtimonia pro ſancto dogmate. Sic enim habemus ex *Prov.* 4. *juſtorum ſemita quaſi lux ſplendens procedit, & creſcit uſque ad perfectum diem*: ex 2. *Cor.* 9. *augebit incrementa frugum juſtitiae veſtrae*: ex *Apoc.* 22. *qui juſtus eſt, juſtificetur adhuc; & qui ſanctus eſt, ſanctificetur adhuc.* E quibus merito concludas cum *Auguſt.* (*l*) *juſtificati ſumus, ſed ipſa juſtitia dum proficimus, creſcit.* Ac rurſum exinde contra Doctores Lutheranos, docentes per virtutes minime augeri juſtitiam, quod una eademque Chriſti juſtitia per fidem adprehenſa, & a Deo imputata omnes aeque juſtificet, liquido ſubinferas cum eodem *Aug.* (*m*) *induti ſunt ſancti juſtitia, alius magis, alius minus*; itemque (*n*) *ipſi ſpi-*

(*g*) Plura Authores pro Adſerto noſtro proxime laudati.

(*h*) Seſſ. 6. c. 7.

(*i*) Ad p. 264. in Adnotat.

(*k*) Seſſ. 6. cap. 10. can. 24.

(*l*) Serm. 16. de verb. Apoſt.

(*m*) Epiſt. 172. alias 29.

(*n*) Tract. 6. in Joan.

ſpiritales ſancti in Eccleſia ſunt alii aliis ſanctiores. (o)

424 QUAESTIO III. Num amitti poſſit gratia, & reviviſcere? Adfirmo utrumque. *Primum* videlicet tanquam fide certum ex *Trident.* (p) Et eruitur quidem apertiſſime ex *ſacris Literis*, e. c. ex *Prov.* 4. 11. *Ezech.* 18. 21. & 24. *Matth.* 26. 41. & 1. *Cor.* 6. 15. & 10. 12. Quibus adcinunt *PP.* cum *Hieron.* confutante errorem oppoſitum Joviniani (q) & cum *Cypr. Chryſ. Ambr.* propugnantibus contra Novatianos, peccata poſt baptiſmum commiſſa Sacramento poenitentiae deleri. Adde *Aug.* pro dogmate diſſerentem. (r) Mitto abſurda rationi ſatis obvia comparate ad plenam morum ſubverſionem, quae conſequuntur ex calviniano errore dogmati adverſo. *Secundum* inſuper. Gratia quippe ſemel amiſſa reſtauratur ſine dubio divinitus cum in Sacramento poenitentiae, tum ſeorſim ab ipſo quandocumque peccator ſe ſe prout oportet, diſponit. Conſtat ex reviviſcentia meriti theologici poſtmodum definienda. (s)

OBJECTIONES.

425 Obj. *primo* contra 1. Adſ. Gratia eſt inamiſſibilis ex ſacris Literis. Nam 1.° ex Prov. 17. *omni tempore diligit qui amicus eſt.* 2.° ex Pſ. 36. juſtus *quum ceciderit, non collidetur.* 3.° ex Joan. 4. *qui biberit ex aqua, quam ego dabo ei, non ſitiet in aeternum*, ubi Dominus nomine aquae gratiam & caritatem intelligit. 4.° ex 1. Cor. 13. *caritas nunquam excidit.* 5.° ex Matth. 8. *non poteſt arbor bona malos fructus facere.* 6.° ex Joan. 5. *ſcimus quia omnis, qui natus eſt ex Deo non peccat, ſed generatio Dei conſervat eum & malignus non tangit eum.*

426 ℟. N. *Adſ.* Ad 1. prob: ibi ſolum innuitur, veram amicitiam futuram eſſe perpetuam, nec infortuniis ingruentibus diſſolvendam. Ad 2: eſt ſermo de tribulationibus hujus vitae, quibus juſti animus non frangitur; ſubjungitur enim. *Dominus ſupponit manum ſuam.* Ad 3: ea intelligenda ſunt ſub conditione, ſi nempe juſtus fontem aquae vivae non deſerat, quia enim ex *Ierem.* 17. *dereliquerunt fontem aquarum viventium.* Ad 4: ex contextu abunde colligitur eſſe ſermonem de caritate, quae in patria permanebit, quantumvis dona fidei & ſpei non perdurent. Ad 5. & 6: iis duntaxat intelligi datur, juſtos non prolabi in peccatum in ſenſu compoſito, hoc eſt quandocumque in ſtatu gratiae, quae cum ſtatu peccati omnino pugnat, perſeverant. Alioqui ſiquidem, uti jure ajebat *Hieron.* (t) *ſi omnis, qui natus eſt ex Deo non peccat, & a diabolo tentari non poteſt, quomodo praecepit* (Chriſtus) *ut caveant ne tententur?*

Obj.

(o) Recole quae *ſupra* indicavimus ad p. 171 n. 193.

(p) Seſſ. *6.* cap. 15. & can. 23.

(q) L. 2. adv. Jovinianum.

(r) Civ. l. 21. c. 25. & l. de corrept. & grat. cap. *6.* & 13. ac de dono perſever. cap. 9.

(s) Conferre interea juverit *Suar.* cit. l. 11. c. 1. ſqq.

(t) L. 2. adv. Jovinianum.

Digitized by Google

427 Obj. *ſecundo* . Inamiſſibilis eſt quoque gratia ex Patribus. Nam 1.° ex Aug. (u) *radicata caritas eſt , ſecurus eſto , nihil mali procedere poteſt*. 2.° ex Hieron. (x) *amicitia , quae deſinere poteſt, vera nunquam fuit* . 3.° ex Greg. M. (y) *qui enim ſeduci quandoque non reverſuri poſſunt , quaſi habitam ſanctitatem ante oculos hominum videntur amittere ; ſed eam ante oculos Dei nunquam habuerunt* : ſanctificantem itaque gratiam amittere nequeunt qui ſunt vere juſti. 4.° ex Bern. (z) *Petrus quum peccavit , caritatem non amiſit . . . ſic & David quum peccavit , caritatem non perdidit* .

428 ℞. N. *Adſ.* Ad 1. prob: loquitur Aug. de fructibus verae caritatis , qui nunquam pravi ſunt , quemadmodum qui tanquam ex radice vitiata, a falſa caritate procedunt . Alias quo pacto dixeris ſibi confiare Auguſtinum toties pro dogmate loquutum , uti mox indicavimus? Ad 2: oratorio more loquitur Hieron. quaſi intendens, amicitiam veram futuram eſſe ſempiternam . Quis autem dixerit , nullam ex amicitiis inter homines violatis veram fuiſſe? Ad 3: de iis verba facit Greg. qui apud homines , quum injuſti ſint, juſti videntur, quin tamen diſerte ferat , non poſſe juſtos a gratia deficere. Ad 4: Bernardum in bonum ſenſum utcumque interpretari adgreſſus eſt Thom. (a) alii vero locum illum ex libro ſuppoſititio depromtum eſſe arbitrantur. Plura Polemici.

429 QUAESTIO IV. Num gratia generatim influat efficienter phyſice in actus quoſlibet virtutum infuſarum, qui nempe ad praeſentiam gratiae animo inhaerentis a ſingulis emittuntur virtutibus? Adfirmo. Sic enim illa clarius & dignius concipitur & praedicatur juſtitia univerſalis. Neque vero influxus gratiae ſuperfluit ubi agit virtutum influxus. (b) Immo potius quam maxime congruum eſt , ut concauſſae plurimae principio univerſaliori , digniorique ſubſerviant ad peculiares operationum ſpecies.

430 QUAESTIO V. Anne ſpeciatim influit pariter in actum eliciendum , quum urget in praeſentia adimpletio praecepti , illaeſa animi libertate? Magna olim animorum contentione Quaeſtio haec agitata eſt, utpote concernens intima creatae libertatis principia , tot hucuſque, tantiſque diſputationibus apud Scholas controverſa. Ajebant nonnulli (c) quoniam ſi gratia in alios actus influat , quum maxima urget neceſſitas, cur non influat? Eo praeſertim quod gratia ſic influens non eſt principium conſtituens libertatem , tametſi principium ſit cum actu connexum ex determinatione voluntatis ,

(u) Tr. 8. in Joan.
(x) Epiſt. ad Rufinum .
(y) Mor. l. 34. c. 13.
(z) L. 2. de amore Dei c. 6.
(a) P. 2. 2. q. 24. a. 12. ad 2.
(b) Eum cum *Tho.* & copioſa Doctorum cohorte jure adprobavimus *ſupra* ad p. 171. num. 195.
(c) Cum eit *Municeſſa* d. 18. qui tamen immerito adlegat pro ſe *Ripaldam* ad d. 123. hic enim ibi n. 22. & 28 aperte negat influxum gratiae , quae ſit principium non indifferens ſed repugnans omiſſioni actus praecepti .

ceteroqui per alia principia liberrimae : quocirca ejuſdem influxus proximus & connexio eum actu praecepto & cum non omiſſione ejuſdem actus evertere nequit voluntatis libertatem, quae alias omnino conſtituta praemittitur, & quae gratiae influxum in actum praeceptum determinat. Haec illi.

431 Alii vero mordicus negabant. (*d*) Quia enim quidquid influit proxime in actum liberum, conſtituit libertatem, ſeu, quod eodem recidit, facultatem completam & proximam ad actum liberum; atqui repugnat ita conſtitui libertatem a principio, quod alias ſit proxime per ſe antecedens actum bonum, cum eo metaphyſice connexum, & eſſentia ſua inconjungibile cum omiſſione actus: exploratiſſimum quippe omnibus eſt, libertatem eſſe integram & eſſentialem animi indifferentiam ad utrumque extremum: repugnat ergo gratia iſta influens; quippe quae eſſet ejuſmodi principium libertatis chimaericum.

432 Deinde facultas proxime libera illa eſt, quae ſub conprincipiis proxime influentibus in actum liberum, vel, ut ajunt, in ſenſu compoſito conprincipiorum, hunc elicere poteſt, aut non elicere. (*e*) At vero tum juſtus, urgente praecepto, & gratia proxime influente, nequit non elicere actum bonum, praecepto obediens, quum peccare nequeat; quippe praemittitur gratiam per ſe ſe cum peccato pugnare: ergo. Iis jam vero pro utraque parte leviter indicatis, neganti ſubſcribimus ceu veriſimiliori, & potiſſimum conſonae principiis creatae libertatis, nobis jamdiu in cit. Commentario praejactis.

OBJECTIONES.

433 Obj. *primo* pro parte adfirmante. Non repugnat, gratiam per ſe influere in actum liberum quum potiſſimum urget praeceptum. Nam 1.° influit in alios actus non praeceptos: ergo potius in praeceptum. 2.° non omne principium influens proxime in actum liberum, conſtituit libertatem ad eum; ſi enim illud ſit adquiribile, ſolum conſtituit libertatem ad eum in jure, ſeu potentia adquirendi ejuſmodi influens, non autem in re, ſeu proxime in ſe: quod quidem evincitur ex ſententia admittente ſcientiam mediam de conſenſu, atque decretum praefiniens conſenſum; haec enim ideo non in re, ſed in jure adquirendi ipſa, conſtituunt libertatem ad conſenſum, quoniam ſunt adquiribilia. 3.° actus tunc a juſto eliciti eſt condigne merens gratiam, & gloriam; atqui ut ejuſmodi ſit, procedere debet a gratia influente in actum liberum.

434 ℞. *N. Adſ.* Ad 1. prob. *C. A.* quia illi actus ita fiunt, ut poſſint non fieri abſque peccato, eſſentia ſua inconjungibili cum gratia. Et *N. Con.* ob contrariam rationem. Et vero pro actu tum praecepto ſuppletur defectus influentis gratiae ſanctificantis per influxum divini Auxilii. Ad 2. *N. Adſ.* cum prob. chimaerica.

(*d*) Cum *Oviedo* tr. 9. controv. 2. pun. 7. n. 93. ſqq.

(*e*) Ex doctrina nobis praejacta ubi de libertate ad Tom. III. p. 185. n. 250.

ea. Etenim repugnat proxime influens, & ſolum adquiribile; quia ſi proxime influat, jam adquiritur; conſtituit enim integram potentiam proximam ad ſui adquiſitionem. Quod ſi principium ſit influens, eo quod ſit adquiribile; conſtituet tantummodo potentiam integram proxime non in re, ſed in jure, erit que tunc homini ſolum completum jus in re, & ſolum completa libertas in jure, nullatenus vero perfecta libertas in re. Inſuper ſcientia media, & decretum praefiniens influunt in conſenſum ſolum remote, ſcilicet media libertate creata. Et de ſolis quidem principiis remotis verum eſt, quod adquiribilia ſint. Quocirca importune huc advocantur.

435 Ad 3. *N. Mi.* Ut talis ſit, ſatis eſt, ut procedat a gratia, in eum utcumque influente. Tunc juſtus habet condignitatem ad ſuum meritum ex ſola gratia condignificante; libertatem vero non habet ſecundum formam, vel gratiam, quia eſt cum iſta in ſua libertate connexus, ſed ſolum ſecundum materiam, vel rem ipſam actus merentis. Neque vero debet gratia praecedere natura actum, ut eum condignificet, ſed ſufficit, quod ambo ſint ſimul. Quod ſi quatenus condignificans actum praecedat, quum ſit aliunde inconjungibilis cum omiſſione actus praecepti, iſtum determinabit, & neceſſarium conſtituet.

436 Obj. *ſecundo*. Rurſum non repugnat ejuſmodi gratiae influxus. Nam 1.° eadem eſt eſſentia & virtus gratiae, voluntatis, & actus ab ipſa eliciti in caſu urgentis praecepti, & in caſu non urgentis: ergo. 2.° quotieſcumque voluntas ſe determinat ad actum amoris e. g. determinat pariter, & adplicat neceſſario conprincipia praecontinentia amorem, ſeu ad iſtum influentia; atqui gratia praecontinet actum amoris, ad quem influere poteſt. 3.° principium ex voluntatis determinatione connexum cum actu, & antecedens phyſice actum non officit libertati actus, uti patet in actu imperante, connexo cum imperato; at gratia in caſu quaeſtionis eſſet connexa eum actu, iſtumque phyſice antecederet ex voluntatis determinatione.

437 ℞. *N. Aſſ.* Ad 1. prob. *N. A.* In caſu non urgentis praecepti eſt gratiae virtus, & voluntati per gratiam, ſeu cum gratia, ad eliciendum actum liberum; non vero in caſu urgentis praecepti. Ad 2. *N. Mi.* Pro caſu urgentis praecepti, gratia non praecontinet amorem liberum: unde nec ad iſtum influere poteſt. Quare ſi tunc in actum influat, in neceſſarium influit: & ad eum ipſa potius voluntatem determinat.

438 Ad 3. *D. Ma.* ſi principii connexio cum actu, & erga iſtum praexſiſtentia ſolummodo a voluntate pendeat, *C.* ſi non ita pendeat, *N.* Et vero actus imperatus ſolum adcidentaliter eſt connexus cum imperante, & ab iſto praeceditur; quoniam ſeorſim ab imperante, poteſt proxime elici a voluntate (*f*). Nec aliunde actus impe-

(*f*) Ap. cit. *Suar.* de grat. l. 12, c. 11. num. 8.

perans eſt antecedens ad omne libitnm voluntatis, ex qua deſcendit actus imperatus. Et *N Mi.*

439 Porro gratia pro quolibet eventu, & ſeorſim a qnavis determinatione volnntatis, eſt, nt praemittitur, omnino incompoſſibilis cum peccato, adeoque cum omiſſione actus praecepti, in conſortio gratiae urgentis: atque adeo nunquam influere poteſt tanquam principium proximum actus, niſi in actum neceſſarinm, ſeu cnm ſui omiſſione incompoſſibilem. Nullam ergo patitur determinationem voluntatis, ut influat tunc in actum prorſus liberum. Quid? qnod volnntatis determinatio relate ad influxum gratiae eſſet idem actus praeceptns ſub gratia, omnino pngnante cum omiſſione ejuſdem actus: qnocirca ipſa ejuſdem actus determinatio a gratia determinaretnr: quo quid abſurdum magis? (*g*)

440 QUAESTIO VI. Num gratia ad operandum bonnm neceſſaria ſit, adeo ut ea abſente omnia peccatoris opera ſint peccata? Nego, fide duce. Ac erui quidem videtur ex *ſacris Scripturis*, cnm *Ezech.* 18. 30. *Matth.* 3. 7. *Luc.* 18. 13. *Act.* 10. 2. Tum ex *PP.* prae primis ex *Aug.* (*h*) & *To.* (*i*) Quibus adde *C. Conſtant.* (*k*) *Trident.* (*l*) & varias proſcriptiones pontificias plurium theſium (*m*). Ecquis autem ſanae mentis effutiat, peccare impium dum largitur eleemoſynam, parcit inimico, adimplet praeceptum Eccleſiae, caſtitatem ſervat, Chriſtum ſub Euchariſtia latentem vera fide ac ſincero cultu adorat? At de iis poſtmodum fuſius ubi de peccato perſonali ſermo erit. Interea conſuli poſſunt DD. Polemici de gratia pertractantes.

441 QUAESTIO VII. Quid veniat nomine Perſeverantiae in gratia? Adsero. Donum, quo homo reperitur juſtus in extremo vitae curriculi momento; atque adeo gratia praefulgens decedit, certo ſubinde inter beatos coelites referendus. En tibi unum, & feliciſſimum providentiae divinae praedeſtinantis effectum (*n*). Profecto mirabile donum iſtud, una cnm decreto praedeſtinanti, omnia complectitur auxilia, quae praeviſa ſunt efficacia, ut quis ſub eis gratia ornatus decedat. (*o*)

442 QUAESTIO VIII. Quid rei ſit Confirmatio in gratia? Adsero. Eſt donum, quod ultra alind mox expoſitnm perſeverantiae, quam finalem dicunt, electis quibuſlibet communem, addit complu-

(*g*) Plura de quaeſtione, ſubtiliſſima quidem, at oppido tamen utili pro diſquirenda & comparanda indole libertatis creatae, dabunt *Manieſ.* & *Oviedo* proxime laudd.

(*h*) De ſp. & lit. c. 28. ac de praedeſt. SS. c. 7.

(*i*) P 2. 2. q. 10. a. 4. ad 5. & q. 23. a. 7. ad 1. & in 4. diſtin. 15. quaeſt. 1. a. 3. ſol. 4.

(*k*) Seſſ. 15. in proſcriptione prop. 16. Huſſi.

(*l*) Seſſ. 6. can. 7.

(*m*) Videlicet propp. 35 & 38. inter vulgo Bajanas, 11. ex decreto Alexandri VIII, 44. ex Conſtit. Clementis XI. *Unigenitus*.

(*n*) Recole *ſuperius* adſerta ad Tom. II. p. 324. n. 583.

(*o*) Plura cit. *Suar.* l. 10. c. 5.

plura auxilia congrua & uberrima, ita, Deo peculiariter protegente, per longum vitae curriculum continuata, ut nulla in poſterum noxa lethali contaminetur juſtus. Ejuſmodi quidem auxilia, quibus juſtus mire ſubfultus, currit ſuaviſſime in lege Dei, ac tentationes & pericula quaelibet facillime ſuperat, haud raro conſtituunt moralem quamdam delinquendi lethaliter impotentiam, cum facultate phyſica conjunctam: ac eam porro nonnulli Divae Matri ratione dignitatis adtribuunt; alii vero liberalius Confirmatis omnibus: quo nempe donum iſtud mirabile, ac ſane perrarum, a dono perſeverantiae valde frequenti, penitus, ut par eſt, nobiliusque ſecernant. (*p*)

443 QUAESTIO IX. Num & quo pacto juſtus de juſtitia ſua certus eſſe poſſit? ADSERO I. Nequit certitudine fidei, ſeu prorſus infallibili, citra revelationem divinam. Fide ſanctum, & *Tridentino* (*q*) definitum contra opinionem vulgatiſſimam Theologorum Proteſtantium, atque Calviniſtarum (*r*). Docent quidem ſacri *Codices*; e. c. *Eccli.* 5. 5. *Eccleſ.* 9. 1. *Prov.* 20. 9. & 1. *Cor.* 4. 4 *Philip.* 2. 12. Tum *PP.* e. c. *Baſil.* (*s*) *Hieron.* (*t*) *Aug.* (*u*) *Bernard.* (*x*).

444 Et ratio quidem manifeſte ſuffragatur. Quid enim adeo certum eſt, ut falſo nullatenus ſubeſſe poſſit, niſi quod ex verbo Dei revelato aperte conſtat? Licet autem exinde palam ſit, cuicumque recte diſpoſito culpam infuſa, animoque inhaerente gratia condonare Deum; undenam vero, ſeorſim a revelatione, exploratiſſimum tibi eſt, in nullo tuam defeciſſe diſpoſitionem, cui propterea infuſio gratiae & culpae remiſſio infallibiliter ſubceſſerit? Supereſt itaque prudens timor, anne nihilominus Dei amore vel odio dignus ſis. Heinc

445 II. Nequit eſſe certus certitudine theologica, quae nempe exigit praemiſſam unam revelatam & alteram ſaltem moraliter evidentem, ita ſcilicet excludentem quamlibet de oppoſito formidinem, ut ei falſum ſubeſſe nequeat. Eadem quippe heic militat ratio. (*y*) III. Certus eſſe poteſt certitudine quadam morali (practicam dicunt) qua juſti prudenti judicio vulgo exſtimant, nihilo interius conſcientia remordente, ſe gratia ornatos eſſe ut digne adcedant ad Sacramenta. Alioqui ſiquidem haec, uti ſaepe tenentur, non frequentarent (*z*).

IV. Cer-

(*p*) Conſ. cit. *Suar.* c. 8 & cit. *Munieſ.* d. 22. n. 9. ſqq. Et recole *ſuperius* diſputata de gratia auxiliante per ſe ſe moraliter efficaci ad p. 225. n. 303. ſq.

(*q*) Seſſ. 6. cap. 9. can. 13. & 14.

(*r*) Hos quidem excuſare contendit *Ludov. Le Blanc* nobis alias merito laudatus & commendatus ad Tom. IV. p. 350. in Adnot., in ſuis theſib. ubi de juſtificat. *Arnaldus* vero in comment. contra juſtificationem Calviniſticam ad l. 10. c. 5. permultis e primipili ſectae teſtimoniis nullam Le Blanchii excuſationem demonſtraſſe videtur.

(*s*) In conſtit. monaſt. c. 2.

(*t*) Dial. 2. contra Pelagian.

(*u*) De perfect. juſtit. cap. 5. & in Pſal. 41.

(*x*) Ser. de converſat. ad clericos c. 6.

(*y*) Adſtipulatur vulgatiſſima Doctorum ſententia cum cit. *Suar.* l. 9. c. 11. & *Paullo a Concept.* tr. 13. d. 2. n. 105.

(*z*) Adeundus *Suar.* proxime cit.

Digitized by Google

446 IV. Certitudinem moralem, hac longe firmiorem adſequi poſſunt ſanctiores homines, qui Domino perfectiſſime famulantur, & cum eo perquam familiariter verſari conſueverunt. Quia enim ubi exſtant effectus moraliter certi juſtitiae, conſequens eſt ut ibi abſque ulla formidine & anxietate prudenti certum ſit eſſe juſtitiam. Hujuſce vero juſtitiae effectus procul dubio ſunt abſtinentia a crimine, ardens Deo placendi deſiderium, bona opera, caritatis prae primis & poenitentiae (a).

OBJECTIONES.

447 Obj. *primo* contra I Adſ. Hoc pugnat cum ſacris paginis. Nam 1.° ex Rom. 8. 16. *ipſe Spiritus teſtimonium reddit ſpiritui noſtro, quod ſumus filii Dei*. 2.° Ex 1. Cor. 2. *nos non ſpiritum hujus mundi accepimus, ſed Spiritum, qui ex Deo eſt, ut ſciamus quae a Deo donata ſunt nobis*. 3.° ex 2. Cor. 1. *gloriatio noſtra haec eſt, teſtimonium conſcientiae noſtrae, quod in gratia Dei converſati ſumus*. 4.° ex 2. Cor. 13. *an non cognoſcitis vos met ipſos, quia Chriſtus Jeſus in vobis eſt, niſi forte reprobi eſtis?* 5.° ex 1. Joan. 3. 5. *qui ſervat mandata ejus in illo manet & ipſe in eo, & in hoc ſcimus, quoniam manet in nobis de Spiritu, quem dedit nobis*. Et c. 5. 19. *ſcimus quoniam ex Deo ſumus*. At haec & plura iis conſimilia aperte probant, poſſe juſtum certo infallibiliter credere, ſe gratia ornatum eſſe.

448 ℟. *N. Adſ.* Adducti textus percommode exponi poſſunt de certitudine duntaxat morali, quam certis hominum claſſibus nuper adſerebamus, ne ex iis, aliiſque pro Adſerto productis admittere cogaris, ſibi non conſtare ſacras Paginas. Ad 1. prob. teſtimonium hoc plerumque ſitum eſt in eo quod vulgo dicitur *bonae conſcientiae teſtimonium*, quum nempe juſti, nullo agitati remorſu interiore, tranquille ac ſuaviter in via Domini procedunt. Ad 2: per idem bonae conſcientiae teſtimonium, permanentem in nobis prudenter putamus poſſidere gratiam, qua donati a Deo ſumus. Ad 3: idem dicito. Ad 4. & 5: eodem plane recidunt quae Paullus & Joannes differunt. Nec ſane puto ipſis adfingere poſſis, dixiſſe uſpiam, quod poſſit juſtus citra revelationem cognoſcere infallibiliter, ſe per gratiam ex Deo eſſe, ac Chriſtum & Spiritum Dei ſibi ſocios retinere.

449 Obj. *ſecundo*. Pugnat cum nonnullis Patribus. Nam 1.° ex Chryſoſt. (b) *quum Spiritus ſanctus teſtatur, quae tandem eſt ambiguitas?* 2.° ex Bernar. (c) *hoc eſt teſtimonium, quod perhibet Spiritus ſanctus, dicens, dimiſſa ſunt tibi peccata*. ℟. *N. Adſ.* Ad 1. prob: apud Chryſoſt. nulla debet eſſe credendi ambiguitas quum certum infallibiliter eſt teſtimonium Spiritus ſancti; quod iſtud vero ita certum ſit, ſeorſim a revelatione ſuperna, ne vel innuit quidem. Ad 2: dic ſimiliter ad ſenſum Bernardi, de teſtimonio juſtis inte-

rius

(a) Conſulendus cit. *Suar.* qui ex Scripturis & Patrum traditione Adſertum, more ſuo, perdocte & piiſſime illuſtrat.

(b) Hom. 13. in ep. ad Rom. 8. 16.

(c) Serm. 1. de Adnunt.

rius propoſito ab Spiritu ſancto, interventu ſuavium aliquot cognitionum mentis & cordis adſectionum, citra expreſſam revelationem.

450 Obj. *tertio*. Pugnat cum ratione. Nam 1.° poteſt homo certo cognoſcere ſe peccato foedatum eſſe; ergo & eſſe gratia inſignitum. 2.° non minus fides & ſcientia ſunt Dei dona, quam ſit gratia; illa vero certo cognoſcuntur: ergo & gratia. 3.° hoc Adſertum perpetuo anxios, trepidoſque reddit homines juſtos, abnuente paullino effato Rom. 5. 1. *juſtificati ergo ex fide pacem habeamus ad Deum*.

451 ℞. *N. Adſ.* Ad 1. prob. *C. A.* quia poteſt homo per intimam mentis conſcientiam cognoſcere factum; quod ipſe ſua voluntate peperit. Et *N Con.* quia nequit cognoſcere, quod re ipſa habuerit diſpoſitiones ſupernas, quibus Deus gratiae infuſionem illigatam voluit. Ad 2. *D. Mi.* cognoſcuntur certitudine fidei citra revelationem, *N.* alia certitudine morali, experientia duce, *C. Mi.* & *Con.* ſub hoc ſenſu. Nec enim aliter interni doni superni exſiſtentia certa percipi poteſt. Ad 3. *D. A.* ſancte ac tranquille trepidos reddit juſtos, *C*, ita vero eos metuere jubent ſacri Codices mox laudati ex *Eccli.* 5. 5. *Philip.* 2. 12. &c. quibus adde ex *Prov.* 27. 14. ubi legitur, *beatus homo, qui ſemper eſt pavidus*: ſecus *N.* Nec contra urgent adlata verba; quibus nempe fideles hortatur Paullus, ut pacem conſervent cum Domino, perpetuo ejus gratiam animis conſoventes. Latius hanc in rem Polemici (*d*).

452 Quid vero, ad extremum inquies, de CONCORDIA FIDEI, ET RATIONIS, qua nos abſque ulla ferme intercapedine ſancta dogmata illuſtrare ſatagimus, comparata ad gratiam ſanctificantem? Profecto nos ibi perpetuo hujuſmodi Concordiam omnino praeterimus, ubi pro ea ſtatuenda documentum opportunum ſuppetit nullum. Quid enim vim inferamus naturis rerum, ubi praeſertim ſacroſancta dogmatis veritas ſplendore ſuo ſe prodit, nec ullo indiget adminiculo, ut triumphet de falſo?

453 Jam quod gratiam ſpectat, ſi eam conſideres ceu donum ſupernum animo inhaerens, eumque mire deificans, eam nullo documento, quod ſciam, quantumvis ſubobſcuro & aenigmatico pagana antiquitas adumbravit: nimium plane ſenſibus, mentiſque naturae impervium hoc donum eſt. Quatenus vero eſt, nobiſque creditur peccatorum ablutio atque remiſſio, videri poteſt haud paucis delineata umbris, a moribus ritibuſque Gentilium petitis.

454 Videlicet perſuaſum ipſis vulgo erat, frequentiſſimis quibuſdam lotionibus peccatorum maculas abſtergi, penituſque evaneſcere. Nec alio, reor, ſenſu eas commemorarunt lotiones, quas nonnulli *purificatorias* dixerunt, *Homerus*, *Perſius*, *Euripides*, *Vir-*

(*d*) Cum *Bellarm.* & *VValenbur.* ubi de juſtificat.

gilius, *Ovidius*; *Apulejus*, *Seneca*, cum alio Vate *Anonymo* (e). Ipſis deinde profanis gentibus in uſu, rituque fuerunt Vota, Supplicationes, Sacrificia, e. c. Taurobolium & alia propemodum innumera *expiatoria* dicta; quorum nempe interventu pro certo habebant ſuos placari deos, & ad veniam commiſſorum populi criminum pæne compelli. Horum quidem exempla occurrunt paſſim apud Saxa literata, aliaque monimenta profana. At haec tamen alias explicanda latius, huc loci pro exoptata CONCORDIA innuiſſe ſufficiat.

455 Commentati hucuſque ſumus qua dogmatice, qua biblice, qua ſcholaſtice, qua polemice praeclara gratiae ſanctificantis attributa, pluraque ex iis conſectaria. Venio jam ad ſacra vetuſtatis documenta, quibus illa egregie illuſtrantur.

(e) Recole *ſuperius* dicta ad p. 254. in Adnot. ſub init. ubi de hiſce lotionibus verba fecimus, adnotatis horum, quos rurſum producimus, Scriptorum profanorum dictis.

CLASSIS VII.

MONUMENTA ANTIQUITATIS

pro Gratia Sanctificante.

E RE MARTYROLOGICA.

1 *Gratias ago tibi, Domine Jeſu Chriſte, quia non me dereliquiſti, ſed connumeraſti cum ſanctis tuis* (*) *Obſecro te, Domine Jeſu Chriſte, ſuſcipe in pace animam meam, & ne patiaris a tua* gratia *ſeparari.*

(*) Quoniam ab Angelo mox revelationem acceperat. ei dicente, *ecce nomen tuum in libro Vitae coeleſtis adſumtum eſt.*

S. MARCUS Evangeliſta M. Chriſtum deprecans, cum carceri propter praedicationem Chriſti mancipatus, ab Angelo divina revelatione communitus, ſe morti a gentilibus infligendae proximum praevidet, Alexandriae an. circ. 68. (ex *Act.* ejuſdem Apoſtolatus Alexandrini & Martyrii, quae e 12. mſſ. codd. graecis & latinis digeſta dant Bolland. ad d. 25. Apr. Evangeliſtae ſacrum, p. 348. n. 8.)

Plane obvius hujuſce Adloquutionis ſenſus in gratiam ſanctificantem, qua Sanctus ornatiſſimus erat, tendit; haec enim ſuapte natura perpetuum in animo habitaculum ducit; nec ab ea ſeparari Marcus poterat, niſi culpae lethalis interventu, a quo propterea in tormentis tutari Dominum virtute deprecatur.

2 *Triduo autem expleto, in nomine ſanctae Trinitatis, Patris videlicet & Filii & Spiritus ſancti percipietis ſacrum baptiſma, per quod ab* omni-

omnibus peccatorum contagiis abluti ſpiritali generatione, *quae per ipſum baptiſma agitur*, filii Dei efficiemini.

S. Maximus Presb. Oſtienſis, M. adloquens xvii. cuſtodes carceris, quo S. Cenſurinus detinebatur, qui viſo miraculo in catenis Sancti ſponte ſua effractis, reſipientes, Chriſti fidem optabant profiteri, apud Oſtiam in Italia, ſub perſequutione Galli Imp. an. 252. (ex *Act.* SS. Cenſurini & Socc. ap. Bolland. n. 11. ad d. 5. Sept. ei ſacrum, p. 522.)

Heic obiter adnotatum velim, in laudatis Actis e codice mſ. Reginae Sueciae exſcriptis, c. 1. n. 1. ad p. 520. haec narrari de Gallo Imp. *tanto quippe in Chriſtianos furore exarſit, ut propoſito Edicto penitus de terra nomen eorum deleri juberet: cujus perſequutionis immanitas plurimos Romae Chriſto Domino Martyres procuravit*. Haec autem adprime conſona iis ſunt, quae de Edictis & ſaeviſſima Romae perſequutione Galli *ſupra* tradidimus ex epiſtola Cornelii P. ad p. 16.

3 *Tunc Proconſul juſſit eum in equuleo ſuſpendi. Quumque torqueretur, dicebat ad eum, jam reſipiſce miſer ab inſipientia tua, & ſacrifica ut animam lucreris. Maximus reſpondit, animam meam lucrabor, ſi non ſacrificavero; quod ſi Sacrificavero, perdo eam. Mihi enim nec fuſtes, nec ungulae, nec ignis ſentiendi dant dolorem, quia in me* manet gratia Chriſti, *quae me ſalvum faciet in aeternum...*

S. Maximus M. alias ſaepe laudatus, in equuleo ſuſpenſus ad Optimum Proconſulem verba faciens, uti *ſupra* in. Adp. p. xxxviii.

Vides heic, nullo docente, traditionem veterem de permanentia gratiae ſanctificantis, quae juſtos aeternum beat, a Sancto explicatius, & pulcerrime quidem expoſitam.

4 *Tunc Praefectus converſus ad* Juſtinum *dixit, audi tu, qui eloquens eſſe diceris, & putas te veram diſciplinam tenere: ſi a capite per totum corpus flagellis caeſus fueris, perſuaſum ne habes fore ut in coelum adſcendas? Cui* Juſtinus, *ſpero, inquit, me habiturum quod habent qui Chriſti dogmata ſervaverunt, ſi haec ipſa, quae dicis,* per-

perpeſſus fuero. Scio enim omnibus qui ſic vixerint (*) divinam gratiam conſervari *quoad totus mundus conſervetur.*

(*) Videlicet qui Chriſti dogmata ſervaverint.

S. Justinus M. Ruſticum Praefectum adloquens, uti *ſupra* in Adp. p. xlii.

Rurſum vetus & unice verum de gratia ſanctificante ſyſtema brevi oratione exponit Sanctus. Ii nimirum duntaxat, qui ſervant Chriſti dogmata, utpote quavis noxa lethali, gratiae inimica, immunes, divina praediti gratia reſplendent, haecque perpetuo in eis permanet, dummodo in ipſis perduret Chriſti dogmatum obſervatio; quin immo, ſi haec duo permaneant, certo ſciunt homines juſti ſe corona coeleſti beandos fore. Haec porro diſcimus ex laudatis Juſtini Adloqnutionibus; quibus porro Doctor & Martyr dogmaticus aperte ſtatuit gratiae inhaeſionem; ſeu permanentiam in juſto, quam hoc documento, aliiſque ſimilibus ſubfulti certa fide tenendam definierunt Tridentini Patres; tum coeleſte donum perſeverantiae in gratia, de quo nos cum Theologis diſputavimus.

5 *Nec propter momentaneam, quam irrogare mihi poenam conaris*, alienus a Chriſti gratia, *vel communicatione Sanctorum efficiar.*

S. Alexander Miles Thebanus M. Maximianum adloquens, uti *ſupra* p. 245.

6 *Et converſus iniquiſſimus Judex* (*) *interim dixit ei, dic mihi per Deum, quem colis, ſi eſt tibi aequeſtus* (**) *auri & argenti dum ita praedicas? S. Andeolus reſpondit: divitiae noſtrae non in auro atque argento, ſed in* Chriſti gratia, *aut ejus regno conſiſtunt.*

(*) Severus Caeſar.
(**) alias *adquiſitio*.

S. Andeolus M. (ex *Act.* Sancti n. 10. ap. Bolland. ad d. 1. Mai. p. 37. Recole Claſſem proximam p. 244. ubi de S. Andeolo.)

Hic erat veterum Chriſtianorum ſenſus de pretio ſummo ſanctificantis gratiae, quam utique Sanctus cum eodem Chriſti regno indubitanter comparat; & merito quidem, ab ipſa quippe gratia tanti poſſeſſio regni tota pendet; immo & ab hujus magnitudine beatitatis coeleſtis in eo regno gradus menſuram adcipiunt.

Cui

Digitized by Google

7 *Cui Praeſes : num ſolus forte non audiviſti mandata Imperatoris, jubentis ut quiſquis non immolaverit diis male pereat ? Timotheus inquit :* Spiritus Jeſu Chriſti in me habitat, *& ideo non ſacrifico.*

S. Timotheus Lector M. reſpondens Ariano Praeſidi eum ſollicitanti ut mandato Imperatoris obediens, diis ſacrificaret, in Thebaide an. circ. 286. (ex *Act.* Sancti & Maurae uxoris, quae Bolland. e cod. graeco Palatino produnt ad d. 3. Mai. utrique ſacrum, p. 376. n. 1.)

Anne vero Spiritus ille divinus in Timotheo habitans, vel eidem inhaerens, ad ſenſum Martyris gratia ſanctificans fuit, quae animum Juſti coelitus poſſidet, aut potius Spiritus idem Sanctus, a Patre, Filioque procedens, quem una cum gratia re juſto donari mox diximus ? Unum & alterum intellexiſſe Sanctum, quamobrem ſibi ſummum nefas putaret immolare diis, Sanctum inquam doctrinis Eccleſiae probe imbutum, veri quidem ſimillimum mihi eſt.

Porro Daniel Papebrochius, vir ſummus, Actorum, quae mox adlegavimus, nobilis Interpres, in commentario praevio ad n. 3. fatetur ea maximi facere, quoniam *ſimpliciter ſcripta ſunt, ad eum fere modum, quo ex Proconſularibus Actis habemus quaedam, & maximi facimus.*

Nimirum obtinebant in ſeculis remotiſſimis Acta quaedam Martyrum, quae quum de illis coram Judicibus quaeſtio inſtitueretur, ab exceptoribus publicis Notariis excepta, inſerebantur in Acta publica, & una cum aliis monumentis publicis adſervabantur. Et haec quidem Acta publica vulgo *Proconſularia* audiunt, quoniam hoc nomine ſaepe nuncupata reperimus. Id plane genus, praeter alia, Eruditis viris habentur Acta Martyrum Carthaginenſium, quos Scillitanos vocant, ut puta SS. Sperati, Narzalis & Socc., & Acta SS. Tharaci, Probi, Andronici; e quibus & nos ſaepe ſaepius, ubi de re Martyrologica ſermonem inſtituimus, Adloquutiones dogmaticas avide depromimus.

Quo autem pacto haec Paganorum cura, & ſtudio conſcripta Acta in manus Chriſtianorum devenerint, ſatis oſtendunt Baron. in praefat. ad Martyr. Rom. ejuſdem notis illuſtratum, c. 1. & alias, Bolland. in praefat. gener. ſuis Sanctorum Actis praemiſſa, §. 2. Ruinart. in praefat. ad Acta MM. ſincera & ſelecta, §. 1. Horum autem poſtremus eam in rem ita diſſerit. „ In primis ea nonnunquam ab ipſis met notariis publicis quantovis pecuniarum pretio „ extorquebant. Nonnulli etiam quum Martyrum quaeſtiones haberentur, ſe ſe cum ſpectantibus gentilibus intermiſcebant, ſicque „ ea, quae tum a praeſidibus, tum ab ipſis Martyribus dicta, fa- „ cta ve fuerant, diligentiſſime adnotantes, ex iis, quae coram po-

„ ſiti

„ ſiti viderant aut audierant, poſtea Acta concinnabant, quae ab „ Epiſcopis aut aliis, quibus haec cura demandata fuerat, recogni- „ ta & adprobata, demum omnium fidelium manibus terebantur „. Ubi animadvertis, opinor, haec ſecundi generis Acta ſine dubio eſſe, dici atque exſiſtimari poſſe ſaltem virtute Proconſularia, ſive iis aequivalentia.

Acta itaque Proconſularia omnino pura atque ſincera vulgo reputantur, utpote abſque ullo aliquo fuco, ſive additamento ab lis, quae excepta fuerant a notariis, exſcripta. Heinc ea videris breviore ut plurimum ſtilo conſtricta; ſimpliciter concinnata; colloquiis quidem referta, neglectis tamen prolixioribus; narrantia veri plerumque valde ſimilia; cum hiſtoria & chronologia temporum, rerumque, quas data occaſione commemorant, adprime conſentanea; legentium animos ad pietatem, ſtudium verae religionis, piamque erga Martyres loquentes & patientes adfectionem ſummopere excitantia. Ea propter Baronio, cui Scriptorum id genus pretium notiſſimum erat, Scillitanorum Acta Martyrum *quovis theſauro cariora* fuerunt, uti teſtatur idem in notis ad d. 18 Jul. litera *b*.

Ergo Actis id genus praelaudatis conſimilia voluit diſertiſſimus Papebrochius Acta SS. Martyrum Timothei & Maurae conjugum. Et jure quidem optimo: quod quidem perſpicuum fiet cuicumque ea obſervanti, & conferenti cum iis, quae de notione ac dotibus Actorum Proconſularium delibavimus. Nobis quippe eam ſimilitudinem in praeſentiarum proponendi & vindicandi otium non eſt. Satis eſto nobis, iis unum indicaſſe ex praecipuis capitibus, pro addiſcenda diſciplina rei martyrologicae magnopere opportunum.

Ex praeclaris eiſdem Actis palam ediſcimus ſacrum Lectoratus ut vocant, ordinem jam tum in Eccleſia obtinuiſſe. Sic enim habent n. 1. ſub init. *Ariano Praeſidi adductus eſt vir, nomine Timotheus, Lector ex vico Perapeorum. Dixit autem ei Praeſes, quis es tu & cujus dignitatis? Reſpondit Timotheus, Chriſtianus ſum, Lector ordinatus*. Praefulgebat itaque Sanctus dignitate Lectoris, qua utique rite ordinatus erat & vulgo habebatur. Sed de iis fuſius *infra*, Deo Auſpice, ad Tom. VIII. ubi de Ordine ſacro.

Obſervatum denique velim, Arianum hunc, Praeſidem in Thebaide a Diocletiano conſtitutum, & in Chriſtianos ferociſſimum omnium perſequutorem, agnita denique ſacroſancta fidei Chriſti veritate, pro eadem illuſtre ſubiiſſe martyrium ap. Antinoum Aegypti urbem an. circ. eodem 286. quo par nobile conjugum Timotheum & Mauram palmam reportaſſe diximus. De eo plura Bolland. ad d. 8. Mart. eidem, Sociiſque ſacrum.

8 *Paternus dixit, & quomodo poſſumus baptizari qui ſanguinem multorum Chriſtianorum effudimus? Zenon dixit, omnia peccata in baptiſ-*

mo

mo delentur. Nam ut ſcias hoc ita eſſe, ipſa fides, quae a Sacerdotibus praedicatur, docet remiſſionem peccatorum *& carnis reſurrectionem & vitam aeternam.*

S. Zenon M. inſtituens Paternum Tribunum in cauſſa ſua Judicem, de converſione ad fidem Chriſti cogitantem, Nicomediae ſub Juliano Auguſto (ex *Act.* Sancti una cum Paterno, filiis, pluribuſque Sociis, quae Bolland. e cod. mſ. eccleſiae Atinenſis cum aliis collato in vulgus emiſerunt ad d. 2. Sept. Sancto ſacrum, p. 364. n. 12.)

Profecto qui peccatorum remiſſionem dicit, gratiam juſtificantem, ſeu peccata remittentem explicare nominat, aut ſaltem potiſſimum ejus effectum, qui ſummam Dei erga miſeros peccatores miſericordiam quam eximie demonſtrat. Mirandam hanc gratiae indolem ſaepe numero ingeminant in Actis Sancti Martyres.

E R E L I T U R G I C A.

9 *Oremus & pro Catechumenis noſtris....ut per lavacrum regenerationis, accepta remiſſione omnium peccatorum, digni inveniantur in Chriſto* Jeſu *Domino noſtro.... Deus... auge fidem & intellectum Catechumenis noſtris, ut renati fonte Baptiſmatis, adoptionis tuae filiis aggregentur Per.*

E Sacrament. Gelasiano l. 1. in Ordine de Feria vi. in Parasceve seu Passione Domini, orat. pro Catechumenis (ap. laud. *Murat.* de Litur. rom. t. 1. col. 561.)

En tibi diſertiſſime expreſſa & cantu publico pervulgata in ſollemni, longeque peculiari officio in Paraſceve, praecipua gratiae ſanctificantis effecta, nempe remiſſionem omnium peccatorum, qua donatur animus, quem ſubintrat, & adoptionem ſeu filiationem adoptatitiam Dei, qua per eam animus inſignitur, ſitque ſubinde divinae conſors naturae. Haec quidem effecta, plane mirabilia ac pene divina, una cum gratia, indivulſa eorum effectrice, precatur Deum Eccleſia pro Catechumenis, qui ex antiqua diſciplina ad lavacrum regenerationis aut Baptiſmatis ſollemnis poſtridie accedere jubebantur in pervigilo ſancti Paſchatis.

Jam vero duo heic nobis praecipuae notae occurrunt ritus, ſacri videlicet officii in Paraſceve, & ſtatuti Catechumenatus; de quibus ſaltem paucis heic diſſeramus, res ipſa jubet. Et ut a primo exordiamur: ſacratiſſima fuit in utraque eccleſia a tempore Apoſtolorum dies illa, in honorem paſſionis & mortis Domini; quae in

in ea potiſſime recolitur, adeo ut ipſa dicatur antonomaſtice apud Codices Liturgicos *Paſſio Domini*, & apud Chronicon *Proſperi* ad an. 444. *dies Paſſionis*. Eam primaevi fideles peculiaribus ſancti moeroris precibus, jejuniis, vigiliis celebrarunt. *Baillêt.* de feſt. t. 4. §. XVI. col. 237. ejus inſtitutionem ad Apoſtolos revocat, adducto S. Auguſtino epiſt. 118. vet. edit. ad Januar. Verum S. Doctor haud ita decretorie loquitur: ipſum audi „ illa autem, quae non ſcripta, ſed tradita cuſtodimus, quae quidem toto terrarum orbe obſervantur, dantur intelligi, vel ab ipſis Apoſtolis, vel plenariis Conciliis, quorum eſt in Eccleſia ſaluberrima auctoritas, commendata atque ſtatuta retineri; ſicuti quod Domini paſſio & reſurrectio & adſcenſio in coelum, & adventus de coelo Spiritus ſancti anniverſaria ſollemnitate celebrantur, & ſi quid aliud tale occurrerit, quod ſervatur ab univerſa, quacumque ſe diffundit, eccleſia. „ En tibi ex Auguſtini ſententia, feſtum paſſionis, aut in Paraſceve, inſtitutum eſſe, non ſimpliciter ab Apoſtolis, ſed vel ab Apoſtolis, vel a plenario quopiam Concilio.

Praecitatis a *Baijleto* haec idem proxime praemiſerat; quod nempe ex opinione univerſae Eccleſiae inſtituerint Apoſtoli feſta myſteriorum, quae ſuis iidem oculis fortunata ſorte conſpexerant; e quorum plane numero ſunt, quae mox enarraſſe vidimus Auguſtinum. Ergo ne inſtituerint quoque Apoſtoli feſta de baptiſmate Chriſti, de ſuſcitatione trium defunctorum, de miraculo in Cana Galileae, de confectione Ss. Euchariſtiae, de reliquis demum geſtis Domini, quae ob ſuos oculos habuerunt Apoſtoli, quaeque ſingulis ordine Dominicis concelebrat Eccleſia per anni circulum? Anne Bailletus loquitur duntaxat aut praecipue de illis clarioribus ſollemnitatibus, quas nuper innuit Auguſtinus? Non abnuo: optarem tamen, ſuum effatum aut canonem, quem non amplectitur ſimpliciter Hipponenſis Antiſtes, ille ulteriori documento confirmaret: alioqui non nunquam non ſupereſt dubium, an Apoſtoli, an plenarium aliquod concilium, feſtum paſſionis, uti & cetera ſollemniora, quae innuimus, inſtituerint.

Quod inſuper eccleſiaſticum feſti hujus officium ſpectat, hoc eodem ferme ordine, quo noſtris temporibus peragitur, concinnatum eſt in codice hoc Gelaſiano, itidemque in Gregoriano, quin ibi deficiant orationes, quas elata voce recitat hodieque Sacerdos, & illa ſigillatim adducta pro Catechumenis. Heae quidem preces, uti tantiſper colligi videtur ex altera epiſtola *Coeleſtini* P. ad Epiſc. Galliae c. 8. ap. *Sirmond.* de CC. antiq. Galliae t. 1. p. 63., clariſſime vero, quod Catechumenos ſpectat, ex *Pſeudo-Clem.* conſt. l. 8. c. 6., pridem in univerſa eccleſia recitari publice conſueverant: quibus enim vero diebus, qua ſollemnitate, quo ordine, num omnes ſimul, aut adcommoda diſtributione ſub variis diebus? Haud facile noveris. Porro codex Gregorianus eaſdem preces etiam ad feriam IV. majoris hebdoma-

Digitized by Google

domadae recitandas profert, non item Gelaſianus; cujus fortaſſe Author primus omnium eas preces collegit, ordinemque officii qui hodieque (ſi pauca exceperis) unus idemque extat, praeſcripſit. Et haec, ni fallor, prima aetas noſtri officii & adlegatae orationis, quam ſigillatim commemoratam reperio ap. *Auguſt.* ep. 107. ad Vitalem, una cum oratione pro incredulis, & alia pro fidelibus, tanquam recitari ſolitis in Eccleſia. Quo tamen pacto, quove ordine ante Authorem Gelaſiani codicis ſanctum hac die officium celebraretur, lubentius diſcam, quam edoceam. Plura de ritibus feſti idem *Baillet.* & *Liturgiographi* cum *Thomaſſ.* de feſt. l. 2. c. 14. *Marten.* de antiq. diſcipl. in div. offic. cap. 23. *Benedict.* P. XIV. de feſt. l. 1. c. 7. a num. 140. Adnotandum denique, Miſſam praeſanctificatorum, hodiedum in hoc feſto uſitatam, & in codice Gelaſiano deſcriptam, antiquioris eſſe moris; quem nempe ſuo jam tempore ex traditione Eccleſiae obſervatum retulit *Innocentius* P. I. in epiſt. ad Decent. cap. 4. Ut autem quid ſimile de ceteris hujus officii ceremoniis adferam, documentum mihi ſuppetit nullum.

Venio jam ad leviuſculam de Catechumenatu expoſitionem. Κατηχούμενοι Catechumeni ex ritu veteri certum conſtituebant gradum ſeu ordinem Candidatorum ſacri Baptiſmatis. Eos vocarunt latine *Auditores* antiquiſſimus *Tertullianus* l. de poenit. cap. 6. *Cyprianus* epiſt. 13. & 24. *Iſidor.* orig. l. 7. c. 14. quoniam eccleſiaſtica erudiebantur catecheſi ad rite ſuſcipiendum Baptiſma, quod ex animo depoſcebant: unde & a laud. *Tertull.* iidem *Novitioli* nuncupantur; ac *tirones Dei* ab *Auguſt.* de ſymb. fid. ad Catechum. l. 2. c. 1. nullus etenim niſi praemiſſo ejuſmodi tirocinio ad ſacrum fontem admittebatur; adeo ut ſi quis infans etiam tum baptizaretur, ſponderent ſuſceptores ſe illum olim catecheſi informaturos. Hi varias in claſſes, peculiaribus titulis, nominibus & officiis inſignitas, diſtribuebantur cum apud Graecos, tum apud Latinos; dictos enim eos reperies inter Graecos, *exſorcizatos*, *adjuratos*, *albo inſcriptos*, *catechizatos*, *initiatos* (Lege C. CP. I. can. 7. & C. *Trullan.* can. 95.) tum inter Latinos, *audientes*, *ſubſtratos*, *illuminandos*, *competentes*, *electos* (Lege *Aug.* ſerm. 116. de tempore, *Ambroſ.* epiſt. 33. *Iſidor.* de eccl. offic. l. 2. c. 21.); deductis videlicet iis nomenclaturis ab officiis aut muneribus, quibus unuſquiſque inter eas claſſes ſubcedentibus vicibus fungeretur (Adeundi *Euſeb.* demonſtr. ev. l. 7. c. 3. C. *Illiberitan.* can. 39. *Pſeudo-Clem.* l. 7. conſt. c. 39. & alias, cum notis *coteleriaņis*, *Jeſſe* Ambianens. Epiſc. Scriptor IX. Seculi, in epiſt. catechiſtica ap. Bibl. PP. Lugd. t. 14. a p. 67.)

Porro Catechumenis tanquam membris ab Eccleſia Chriſti adhuc alienis, intercludebatur aditus ad penitiora religionis Myſteria: & hinc apud Authores celeberrima de *diſciplina arcani* pertractatio, quam plane indicant *Tertull.* apolog. c. 7. *Cyril.* Al. l. 7. cont. Julian. *Ambroſ.* l. de initiandis, *Baſil.* de Spir. S. ad Amphil. c. 27.

Chryſoſt. hom. 72. in Matth. & alibi, *Auguſt.* in Pſal. 33. & 39. & 109. *Orthodoxus* ap. Theodoret. dial. 1. & 2. (In hanc rem plura Cardin. *Bona* rer. liturg. l. 1. c. 16. cum notis *Roberti Sala* , tum *Schelſtrat.* in comment. peculiari, *Pagius*, *Mendoza*, *Gerbert* , quos ſupra laudavimus in Tom. I. p. 320. quidquid contra hanc diſciplinam ejuſque nomenclaturam tanquam a Romanenſibus primum confictam declament Proteſtantes *Albertinus*, *Dallaeus*, *Baſnagius* ap. & cum *Binghamo* de origin. eccleſ. l. 8. c. 8. volum. 3. a p. 300. & l. 10. c. 5. vol. 4. a p. 120.) Ipſi itaqne e Miſſa , habito poſt Evangelinm ſermone, mittebantur, juſſi e foribus templi egredi voce Diaconi aut Subdiaconi vel etiam Oſtiarii, ſecundum varios eccleſiarum mores: haec quidem Miſſae pars dicebatur Miſſa Catechumenorum; vernm & ab iſta *miſſione* nomen *Miſſa* toti demum ſimpliciter auguſtiſſimo Sacrificio inditum eſſe , contendunt vulgo recentiores ap. & cum cit. *Bona* l. 1. c. 1. §. 6. adſentiente ejus illuſtratore *Sala*. Quin etiam apud Graecos in aliis veſpertinis officiis ab eccleſia arcebantur Catechumeni, ut videre eſt ap. *Goarium* in notis, ſeu in variis lectionibus orationum Lucernarii pag. 45. ſub med. Cetera bene multa Catechumenos ſpectantia nobis alias , ſi Superi faveant, exponenda ſuperſunt. Confer interea unum pro multis *Cangium* in gloſſ. lat. art. *Catechizare* & *Catechumenus* & *Miſſa* .

10 *Deus qui renatis fonte baptiſmatis delictorum indulgentiam tribuiſti : praeſta miſericors ut recolentibus hujus nativitatis inſignia plenam adoptionis gratiam largiaris. Per.*

Ex eodem Codice in orat. et prec. de Pascha annotina num. liv. (ap. laud. *Thomaſ.* t. 6. p. 83. col. 1.)

Habes iterum remiſſionem peccatorum , donumque adoptionis; quibus nempe juſtificans gratia medio baptiſmate, renatos ex aqua & Spiritu coelitus exornat. Ubi adnotes, velim, ſublimia ea encomia, quibus Patres cum *Nazianz.* orat. 40. ſanctum baptiſma efferunt, totidem eſſe gratiae juſtificantis praeconia; quippe cui baptiſmi latices dona omnia, quibus renatum adficere praedicantur , adcepta referunt: id quod relate ad cetera Sacramenta haud diſpari jure ſubinferas.

Paſcha hoc annotinum idem valet ac anniverſarium . Nempe olim in eccleſia Romana qui in priori Paſchate baptiſmum ſuſceperant, inſequenti anno ad eccleſiam conveniebant , ſuaeque regenerationis anniverſarium diem cum oblationibus ad hane Miſſam ſollemniter celebrabant. Habetur hoc feſtum *in Paſcha annotina* apud vetuſtiſſimum Kalendarium Vaticanum editum ab *Allatio* de conſ. eccl. col. 1489. poſt diem xix. Kal. Maii, in Antiphonario & Reſponſali *Gregoriano*, ac in codice *Ratoldi*; tum in Kalend. *Frontoniano*

poſt

Digitized by Google

poſt diem XIV. Aprilis, ac in libro Comitis edito a *Baluz.* in adpend. poſt notas ad capit, col. 1327., poſt Dominicam II. *poſt Octabas Paſchae*. De eo pertractant *Liturgici* cum *Microl.* c. 56. *Beleth* c. 137. *Macro* art. *annotinum Paſcha*, *Menard.* in Gregor. *Marten.* de antiq. diſcipl. c. 26. n. 6. ſq. *Durand.* l. 7. c. 1. n. 37. 38. *Honor. Auguſtod.* l. 3. c. 137. *Cang.* in gloſſar. art. *Paſcha annotinum*, *Baillet.* de feſt. t. 4. col. 64. *Vezzoſ.* & *Joſ. Aloyſ. Aſſeman.* in hanc Miſſam codicis Gelaſiani.

Valde tamen diſſentiunt in adſignando proprio anniverſariae huic ſollemnitati die; alii quippe reponunt cum laud. *Microl.* diem, qui reſpondet diei anni praeteriti, completque annum integrum a die ſuſcepti olim baptiſmatis; alii vero cum cit. *Menard.* adſignant Dominicam, aut diem alium proxime poſt praecipuum Paſchatis ejuſque Octavae feſtum, vel ſabbatum, quod excipit Dominica dicta *in Albis*. Ego tamen has opiniones nihil moror, ac illico tenendum reor, hunc diem ſollemnem pro varietate diſciplinae, quae obtinuit apud latinas eccleſias, varie quoque celebratum fuiſſe, ſcilicet alicubi ſtato fixoque die, complente annum a ſuſcepto baptiſmate, & alibi die mobili, aut fixo etiam intra tempus, quod Paſchale dicunt; pro iis enim exempla ſuppetunt apud laudatos Authores, praeſertim *Marten.* & *Cangium* cum novis additionibus PP. Benedictinorum, quibus adde *Thomam de Lentino* in vita mſ. S. Petri Martyris n. 38. ap. *Bolland.* ad d. 29. April. p. 698. col. 2. ſub init.

Anne vero Paſcha hoc annotinum etiam apud Graecos obtinuit? Si conſentias *Benedictinis* PP. mox laudatis, ad col. 211. §. *Ad.* adfirmabis, quoniam ad illud reſpexerunt *Greg. Nazianz.* orat. 40. ſub init. & *Joannes* Archiep. Nicaenus, ſcriptor Seculi VII., in orat. de Chr. nativ. p. 308. Mihi vero utrumque Authorem ſedulo perlegenti, illum ſcilicet in editione Billiana; iſtumque ap. Bibl. vet. PP. Lugd. t. 12., valde dubia ſunt adlegata utriuſque in hanc rem teſtimonia, nec unum aliud pro graeco, de quo quaerimus, ritu, huc uſque illuxit. Plura, nec ſpernenda quidem, de latino Paſchate annotino cit. *Baillet.*

11 *Deus, qui renatis ex aqua & Spiritu ſancto coeleſtis regni pandis introitum, auge ſuper famulos tuos gratiam, quam dediſti: ut qui ab omnibus ſunt purgati peccatis, nullis priventur promiſſis. Per.*

E LIB. SACRAMENT. S. GREGORII IN ALIA ORATIONE, QUAE EST INTER ORATIONES PASCHALES (ap. t. 3. ejus operum *edit. Maurinae* col. 83.)

Perſpicue heic diſcimus tanquam priſcis receptum Patribus, dogma de augmento gratiae ſanctificantis; quod nempe ad eum modum exponere juvat, quo per additionem graduum intendi dicitur & augeri lux, calor, albedo &c.

Et vero dubium valde, reponit quiſpiam, adducimus pro traditione Dogmatis teſtimonium. In primis enim haud parum ambigitur inter Eruditos viros, an codex iſte ſit legitimus Gregorii foetus; ac deinde licet haud leviter ſuſpicari, num ſigillatim adducta oratio, una cum reliquis eidem titulo ſubjectis, ſit pariter, uti alia plura, in codicem aliena manu intruſa; eo potiſſime, quod in pervetuſto Vaticano Sacramentario Gregoriano, quod vulgavit *Muratorius*, eo loci nec noſtra exſtet oratio, nec alia ex laudatis paſchalibus.

Facili tamen negotio haec diluimus objecta, quo pariter oſtendamus noſtrum pro traditione documentum haud parum ſoliditatis praeſeferre. Et principio quidem conſtat apud omnes, conſcripſiſſe Gregorium unum aliquem codicem aut librum Sacramentorum, ut author eſt in ejus vita *Joan. Diaconus* l. 2. c. 17. ſic fatus, *ſed & Gelaſianum codicem de Miſſarum ſolemniis multa ſubtrahens, pauca convertens, nonnulla adjiciens pro exponendis evangelicis lectionibus in unius libri volumine coarctavit: quod volumen librum Sacramentorum praetitulavit*. Et is quidem liber ad eum ordinem redactus eſt, qui deinceps in eccleſia Romana ceteriſque ipſam imitantibus uſque modo obſervatus eſt, quin tamen permultis, ſed levioribus, quibus identidem auctus eſt, additamentis quidquam ei ſubſtantiae Gregoriani foetus ſubtractum fuerit. Hoc apud omnes bene ſapientes exploratiſſimum.

Illud vero prorſus incompertum, num ſcilicet idem exſtet autographus codex a Gregorio conſcriptus aut dictatus. Ceterum haud pauci reperti ſunt perantiqui codices, nomen, titulum & opus Gregoriani Sacramentarii, vel Sacramentorum libri praeferentes, quos in lucem publicam emiſerunt Viri Clariſſimi: puta *Pamelius* t. 2. liturg. illum edidit exſcriptum e codice bibliothecae Hildebaldi Epiſcopi, *Angelus Rocca* e codice bibliothecae Vaticanae, *Menardus* e codice bibliothecae S. Eligii, *Thomaſius* e codice bibliothecae Petavii Senatoris Pariſienſis, *Muratorius* e codice bibliothecae Ottobonianae. Et apud omnes quidem cordatos pro certo tenendum eſt, eos codices, ſatis ſibi ipſis invicem conſimiles, germanum Gregoriani Sacramentarii textum, ſaltem quoad rei ſubſtantiam exhibere: id quod in ſimili praemittendum ut certum eſt paſſim erga vetuſtos codices mſſ. qui deprehenduntur titulum ac textum alicujus autographi, qui jam interciderit, ſaltem quoad ſubſtantiam referre: ceteroqui nulla eſſet adhibenda fides apographis mſſ. etiam antiquiſſimis, exprimentibus textum autographorum codicum & ſacrae Scripturae, & primorum Patrum & Conciliorum, quos tamdiu periiſſe novimus; quod quidem nemo unus ſanae mentis admittendum duxe-

Digitized by Google

duxerit. Maneat ergo ex prudenti critice, editos iſtos, qui circumferuntur, codices legitimum Gregorii textum repraeſentare; eſto hic vel ille vel alter veriſimilius & accuratius: quod pro ſuo Ottoboniano *Muratorius* t. 1. in diſſ. praev. c. 6. prae ceteris evincere conatur.

Quod denique adlata precatio cum aliis paſchalibus authentico Gregorii codici reſpondeat; exinde veroſimili argumento ſubinferimus, quod ipſam cum aliis ad unum exhibeant omnes, quos mox laudavimus, codices, uno excepto Ottoboniano.

Ex iis autem omnibus porro liquet, documentum noſtrum ex vetuſto codice, nomen Gregorii praeferente, erutum ſatis ſolida probabilitate fulciri.

12 *Deus, qui hoc nobis confers gratia tua, ut juſti ex impiis & beati efficiamur ex miſeris: adeſto tuis operibus....*

E Missali Gallicano veteri in oratione Missae post Pascha ante Ascensa (*hoc eſt* Adſcenſionem) Domini num. xxxvii. (ap. *Mabillon.* de liturg. gallic. l. 3. p. 376. col. 1.)

En tibi juſtificationem impii, ac ſpecioſae beatitas ſortem profectas a gratia tanquam a fonte praecipuarum virtutum & ſuperni ordinis donorum, quibus Dei liberalitas juſti mentem decorat & communit.

Iſtud Miſſale, eo nomine praenotatum, primum edidit Ven. *Thomaſius* e pervetuſto codice palatino bibliothecae Vaticanae, ſignato num. 493. uncialibus aut quadratis caracteribus. Eum reperiſſe monet negligentiori ſaepe manu conſcriptum, quam multis mutilum paginis, ac refertum erroribus, videlicet amanuenſis: quocirca minime verendum, ne quid foetidum aut erroneum adverſus dogmaticam religionis doctrinam in eum, ſive in ejus apographum irrepſerit. Ipſi demum codici titulum *Miſſa Romana*, a manu recentiore immiſſum, tanquam a vero longius aberrantem ſuſtulit, ſuffecitque hunc ipſum, quem nuper adtulimus. Et jure quidem optimo, nec enim Miſſale illud ritum romanum ſequitur, ſed gallicanum, ut porro liquet. Lege laud. *Thomaſ.* t. 6. in praefat p. xii. ſqq. & *Mabill.* cit. l. 3. in praefat. nn. 8. 9.

13 *Augeatur in vobis ſpes divinae beatitudinis, qua diem adventus Chriſti fideliter ſuſtinetis: veſtiamini quoque claritate juſtitiae, qua poſſitis ejus adventum intrepidi praeſtolare...*

Ex orationali gothico-hispano in benedictione ad matutinum in die Sabbato de Adventu (ap. cit. *Joſ. Blanchin.* p. 34.)

Nul-

Nullus plane dubito, quin iſta eccleſiaſtica Deprecatio reſpiciat ex directo gratiam noſtram per τὸ *veſtiamini quoque claritate juſtitiae*. Eſt quippe gratia ſanctificans, ex adſertis juſtitia quaedam univerſalis, nobiliſſimis praeclara dotibus. Quin etiam ſaepe apud ſacros codices venit eadem ſub nomine *juſtitiae*. Sic enim, ut alios mittam, ap. *Luc.* 1. 75. *Rom.* 5. 21. & 1. *Cor.* 1. 30. & 2. *Cor.* 9. 10. *Epheſ.* 4. 24. *Jacobum* 3. 18. & 2. *Petri* 3. 13. Ergo ad mentem Auctoris idem omnino eſt veſtiri claritate juſtitiae, ac per bona opera gratiam inhaerentem adquirere, aut pridem adquiſitam ſervare & augere; quippe qua abſente, minime quis adventum Domini dignus, aut intrepidus praeſtolari poſſet.

Jam vero *Adventus*, quod nomen in quatuor primis ſeculis rariuſculum erat; quodque nonnunquam pro eodem Domini adventu, ſeu natali adceptum eſt, ex perantiqua eccleſiarum inſtitutione nihil aliud vulgo eſt quam ſollemnis quaedam ad rite praeveniendum Domini natalem praeparatio, per varias poenitentiae, pietatis, precumque exſercitationes, certo cuidam temporis ſpatio circumſcripta; illi quidem admodum ſimilis, qua jejunio quadrageſimali fideles praeparat Eccleſia ad feſtum Paſchae rite celebrandum. (Lege *Menard.* in ſacram. greg. t. 3. oper. S. Greg. edit. Maurinae a col. 445. *Thomaſſin.* de feſt. l. 2. c. 4. *Grancolaſ.* comment. hiſt. in Brev. roman. l. 2. c. 4. *Bened.* XIV. inſtitut. 11. *Baillet.* de ſanct. ubi de feſt. mobilib. t. 4. diſſ. de Adventu §. 1. & 2. a col. 258. *Marten.* de antiq. Eccl. diſciplina in divin. celebrand. offic. cap. 10. *Merat.* in Gavantum t. 2. par. 4 tit. 1. obſervat. 1. *Mabil.* de liturg. gallic. l. 2. a p. 98. *Leodegar. Mayer* in explicat. ceremon. eccleſ. par. 3. c. 1. tum vetuſtiores Liturgiographos, *Amalar.* l. 3. c. 40. & l. 4. c. 30. ac l. de ordine Antiphonarii c. 8. ſqq. *Bernon.* Augienſ. Abbat. de quibuſdam ad Miſſam pertinent. c. 4. *Microlog.* de eccleſ. obſervat. c. 30. ſqq. *Rupert.* l. 3. c. 2. *Rab. Maur.* de inſtit. cleric. l. 2. c. 22. *Radulph. Tungrenſ.* de obſerv. canon. prop. 16. *Guil. Durand.* in rat. l. 6. c. 2. ſqq.)

De origine, ſeu primaeva Adventus inſtitutione varie opinantur Liturgici. Eam S. Petro vindicat cit. *Durand.* cui adceſſiſſe videtur *Gavant.* in theſau. ſacr. rit. par. 4. tit. 1. At nullo tamen ſuffulti documento, nullo pariter negotio vulgo rejiciuntur. Eſt qui contenderit ejus antiquitatem extundere e quibuſdam verbis *S. Chryſoſt.* hom. 3. in epiſt. ad Epheſ. Incaſſum vero; quum ea verba non niſi admodum violenter detorqueri poſſint in eum, de quo nunc diſſerimus, Adventu, ſicut optime probat cit. *Menard.* col. 446. ſq. quem conſulas. Cenſent alii inſtitutum jam fuiſſe Adventum eccleſiaſticum aetate SS. Ambroſii & Auguſtini, freti nimirum quodam hymno de Adventu Domini, qui Ambroſio tribuitur in Hymnario, Romae haud ita pridem edito; tum epiſtola Auguſtini ad Bibianum e mſ. codice S. Petri Carnutenſis depromta, vulgataque

que

Digitized by Google

que a *Mabill.* de lit. gallic. in adpend. probat. §. 3. p. 458. ſqq. Ceterum nec convenit apud Eruditos de legitimitate hymni Ambroſio inſcripti, nec forte unus ex ipſis eſt, qui adlatam, tributamque Auguſtino epiſtolam non exſiſtimet notham.

Scriptores Galli frequentiſſime illam in Gallia coeptam inſtitutionem adferunt, revocantque ad Seculum v. ex Perpetuo Epiſcopo Turon. qui, ut author eſt *Gregor.* Turon. item Epiſc. in hiſt. l. 10. c. 31., injunxit ſuae dioeceſi *a depoſitione Domni Martini uſque ad natale Domini terna in ſeptimana jejunia*; vel paullo ſerius ad Seculum vi. ex eodem *Greg. Turonen.* qui l. de vitis Patrum c. 15. commemorat quadrageſimam, quae tum obtinebat a die S. Martini aduſque ſollemnitatem Dominici natalis, tum potiſſimum ex *C. Matiſconen.* I. quod an. 582. can. 9. praeſcripſit, *ut a feria S. Martini uſque ad natalem Domini ſecunda, quarta & ſexta ſabbati jejunetur, & ſacrificia quadrageſimali debeant ordine celebrari*. Et vero iis refragatur cit. *Bened.* xiv. inſtit. 11. n. 7. ubi primum ejus inſtitutionis authorem S. Gregorium M. depraedicat, fultus authoritate Martenii cit. c. 10. n. 10. Amalarii cit. l. 3. c. 40. & Bernon. cit. c. 4.

Quam vero parvi momenti ſit authoritas hiſce innixa Scriptoribus, exinde conjice. Quippe Martenius haud propriam ibi ſententiam adſerit, ſed Amalarii & Bernonis: & ne Martenius quidem ipſorum authoritate adſerit, vel adſerere potuit, quod Gregorius fuerit ſimpliciter inſtitutor Adventus, ſed duntaxat Adventus, prout eum *a Dominica quarta ante Chriſti Domini natalem incipere ſolemus; idque* (ſic ibi loquutus, pergit Marten. ſub init. capitis 10.) *ſi Amalario & Bernoni* (ubi mox eos citavimus) *fides ſit, eſt S. Gregorii Papae inſtitutio. Quibus ſuffragatur ejuſdem ſancti Pontificis ſacramentorum liber a Pamelio editus, cum mſſ. codicibus bene multis, in quibus quatuor tantum deſignatae leguntur Dominicae ad praeveniendam Domini nativitatem*. Haec ille. Et quidem nec aliud adfirmat uterque laudatus Author, nec aliud ad ſenſum Benedicti adfirmare licuit Martenio, qui & ibidem documenta mox adlata pro vetuſtiore Adventus inſtitutione ipſe produxit.

Accedit adverſus adſertum Benedicti Pontificis, quod S. Gregorius non fuit author, ſed collector libri Sacramentorum Romanae Eccleſiae, nomine S. Gregorii vulgati, qui videlicet liturgicos ejus Eccleſiae codices in certum ordinem melioremque formam redegit, vel, ut loquitur ejuſdem Gregorii biographus *Joannes Diaconus* lib. 2. c. 17. *in unius libri volumine coarctavit*. Quocirca non inſtituit Gregorius, ſed primum inſtitutam, praeſcriptamque in ordine ad divina officia ſollemnitatem exſcripſit: atque adeo haec vetuſtiorem ſibi authorem vendicat.

Rurſum quod primum Gregorius ſollemnitatem adventus quatuor conſtantem Dominicis, natalem Domini praecedentibus, ſecundum

dum hodiernum ritum inſtituerit, haud omnino liquet. Nam in Sacramentario Gregorii, quod vulgavit, illuſtravitque Menardus, quinque leguntur Dominicae ante natalem Domini, quemadmodum in Gelaſiano, quod idem fortaſſe Gregorius in ordinem redegit, ac in pleriſque vaticanis codicibus, aliiſque. Et quidem, ut recte norunt Eruditi Liturgici, adhuc ſub judice lis eſt, num Menardus, num vero Pamelius legitimum Gregorii foetum ediderit: Quin & citati Amalarius & Berno, licet innuant, ritum illum, quatuor Dominicas praeſcribentem, in Sacramentario, quod vocabant Gregorianum, contineri; at ne per umbram quidem indicant, ſcriptorem Sacramentarii fuiſſe hujuſce ritus authorem.

Nec poſtremo deſunt qui antiquitatem Adventus repetant ex Silverio P. denato ſub an. 540. ob teſtimonium latum a Concilio IV. Provinc. Mediolanenſi ſub S. Carolo Borromaeo, ap. Acta Eccleſ. Mediol. par. 1. p. m. 136. in haec verba „ Parochus autem tum „ ad eum frequentiſſimum Sacramentorum uſum Parochiae ſuae fi- „ deles cohortetur, ut Provinciali tertio Concilio ſancivimus; tum „ crebris monitis illud quod Silverius Pontifex Maximus ſtatuit, in „ conſuetudinem revocare ſtudeat, ut qui ſaepius non communicant, „ ſingulis ſaltem Dominicis diebus in Quadrageſima corpus Domi- „ ni ſumant, ac praeterea diebus Dominicis Adventus „. Id quod S. Carolus zelo exaeſtuans repetit in ſua IV. Synodo dioeceſana decr. 10. ap. eadem Acta Eccl. Mediol. par. 2. p. m. 359. itemque in Rubricis, ſeu inſtructionibus ibid. par. 4. p. m. 512. Haec decreta retulit cit. *Thomaſſin.* l. 2. c. 4. n. 9. 10. nec ipſe quidem eruditiſſimus vir quidquam adnotavit ſuper hoc, quod ibi fertur a Silverio conſtitutum.

Verum enim vero nihil tale a Silverio monitum aut decretum nobis ullibi enuntiant qui vel leviter, vel accuratius ejuſdem acta proferunt in pontificia, quam perbrevi ac ſubdifficili tempore occupavit, ſede: puta vulgatus *Anaſtaſius* in lib. pontif. *Baron.* ab an. 537. ad 540. *Bollandiani* in propyl. ad catalog. Pontif. ubi de Silverio ſub peculiari diſſ. *Pagius* ſenior in crit. Baron. *Franc. Pagius* in breviar. ubi de Silverio, *Couſtant* de epiſt. Pont. in art. de Silverio. Quapropter dubium quum ſit hoc documentum, & dubia pariter illo innixa opinio ſit oportet.

Porro inter iſtas, quas hucuſque expendimus, opiniones illa ſine dubio praeſtare videtur, quae Adventus eccleſiaſtici originem a laudato Concilii gallicani Matiſconenſis decreto repetit. Licet enim Perpetuus antiquiore illa ſanctione communem aliquam inſtituerit poenitentiae ac jejuniorum praeparationem ad ſancte praeveniendum Domini natalem; haec tamen eccleſiaſtica officia, quae Adventum, de quo diſſerimus, potiſſimum conſtituunt, nihilo contigiſſe legimus; contra ac de Matiſconenſi ſtatuto liquet. Quamobrem praeludium in Gallia dedit Perpetuus Adventui noſtro, haud eum ſimpliciter praeformavit.

Sed

Sed & aliam cenſemus, ut noſtram denique proferamus ſententiam, in eccleſia romana vetuſtiorem Matiſconenſi praecepto inſtitutionem; quam nempe praefert vetuſtiſſimus codex Sacramentorum eccleſiae Romanae, primum editus a Ven. *Joſ. Thomaſio*, vulgo ab Eruditis adſcriptus antiquioribus Romanis Pontificibus, maximeque Gelaſio I. qui ſedit ab an. 492. ad 494. quapropter & idem codex vulgo, meritoque *Gelaſianus* audit. Hic autem codex, pro cujus authoritate tanquam indubia; quidquid contra pugnent Proteſtantes, inſignia porro documenta in medium proferri poſſent. hic inquam codex apud *Thomaſ.* t. 6. edit. Vezzoſianae l. 2. a num. LXXX. ad LXXXIV. p. 159. ſqq. quinque praeſcribit Miſſas *de Adventu Domini* in totidem Dominicis natalem Domini praecedentibus recitandas. En tibi primam, quam ex documento maxime veri ſimili noverimus, eccleſiaſticae ſollemni tatis de ſacro Domini Adventu inſtitutionem.

Ex Romana itaque eccleſia, non vero, ut Galli Scriptores cum *Bailleto* jactitant, ex Gallicana, mos eccleſiaſticus celebrandi divinis officiis Adventum effluxit in latinas Eccleſias, & obtinuit uſque modo; tametſi non aeque omnes ipſos prorſus Romanos ritus in ea celebratione olim amplexae ſint: notum quippe eſt, in libro Ordinis Ambroſiani ap. *Pamelium*, & Moz-arabici ap. *Leſleum* ac *Blanchinum*, ſex adſignari Miſſas *de Adventu Domini*; duas in Gothico ap. *Thomaſium*, ac in Miſſali veteri ap. *Mabillonium*; tres in Bobienſi ap. eundem *Mabillonium* in Mnſ. ital. t. 2. a p. 284. Nec item eadem ubique fuit Cleri, populique diſciplina circa ceremonias eccleſiaſticas & jejunia, quibus olim celebranda praeſcribebatur ſacri Adventus ſollemnitas, ut diſcere eſt ex laudatis Liturgicis fuſius hanc in rem differentibus.

Quod vero ad Graecam Eccleſiam adtinet; ſuum quoque inſtituit adventum poſt Seculum, ut ajunt, XII. variis abſtinentiae, ac jejuniorum exſercitationibus conſtantem; quae tamen aetate *Goarii*, ipſo teſte in Euchol. p. 207. ad ſeptem dies natali Domini praevios contractae ſunt. Ceterum in divinis Graecorum officiis nihil hucuſque reperire licuit, quod Adventui noſtro ſimilem formam aliquam praeferat. De antiquis, prolixiſque eorum jejuniis, quibus Adventum celebrabant, plura *Thomaſſin.* tr. de jejun. par. 2 c. 19. n. 8. *Cang.* in gloſſar. graeco p. 547. *Baillet.* cit. §. 2. n. 7.

14 *Deus omnipotens ... qui regeneraſti famulos tuos ex aqua & Spiritu ſancto ... immitte in eos Spiritum ſanctum tuum Paraclitum & da eis ſpiritum ſapientiae & intellectus, ſpiritum conſilii & fortitudinis, ſpiritum ſcientiae & pietatis ...*

Ex LIB. I. SACRAMENTOR. ROM. ECCLES. IN SABBATO S. DUM

Episcopus Sacramentum Confirmationis recens baptizatis miniſtrat. (ap. cit. *Thomaſ.* t. 6. p. 76.)

Egregiam ſane de magnalibus ſanctificantis gratiae doctrinam praefert haec Pontificis ad Deum omnipotentem deprecatio, ſacramentum Confirmationis baptiſmo recens initiatis jamjam miniſtraturus. Quippe regenerationem hominis ex aqua & eodem Spiritu ſancto per infuſionem gratiae coelitus peractam tanquam certam praemittit. Ac ſubinde novum & ſublime pro renato ejuſdem gratiae incrementum exorat, quum ei adprecatur geminatam divini Spiritus immiſſionem, una cum Donis, quae recenſet, ejuſdem Spiritus; qui nempe eorum Auctor & Donator jure creditur ex *Iſai.* 11. 2., videlicet in conſortio gratiae, quae ſicut aliarum virtutum, ita & hujuſmodi Donorum radix eſt & origo, quae illa quaſi exſerit, & eiſdem viciſſim peculiari modo praeditatur. Haec quidem, quae vetus diſciplina liturgica ſatis indicat, fuſius *infra* ad Tom. VII. interpretabimur in conſectario de Donis, Beatitudinibus, Fructibus Spiritus ſancti.

Interea vero liturgicae eruditionis gratia obſervare juvat, quod ex contextu adlati codicis Romani, & plurium quos adferre liceret, aperte diſcimus morem illum uſitatiſſimum conferendi ſub una eademque eccleſiaſtica functione ſanctum Chriſma proxime poſt baptiſmum. Hujuſce ritus antiquitatem & apud varias Eccleſias durationem aduſque Seculum VI. palam exhibent eorum temporum Scriptores, e. c. vulgatus *Dionyſ.* de eccleſ. hierarch. c. 4. 5. *Tertullian.* l. de bapt. c. 7. & 8. & l. de praeſcript. c. 36. & 40. & l. de reſurrect. carnis c. 8. Pamelio interprete, *Cyprian.* epiſt. 70. ad Januar. & 73. ad Jubajan. *PP. Laodiceni C.* can. 48. *Cyril.* Hieroſ. catech. myſt. 3. n. 1. *Optat.* Milev. l. 4. cont. Parmen. *Pacian.* ſerm. de baptis. *Pſeudo-Juſtin.* in qq. ad orthodox. q. 137. *Pſeudo-Clemens* epiſt. 4. & l. 6. conſtit. apoſt. c. 7. & 23. *Theodoret.* ad cap. 1. Canticor. *Ambroſ.* l. de Myſter. c. 7. *Hieron.* l. adverſus Luciferian. *Auguſtin.* vel potius *Gennad.* l. de eccleſ. dogmat. cap. 52. *Cornelius* P. epiſt. ad Fab. ap. Euſeb. hiſt. eccl. l. 6. c. 35. *Amphiloch.* in vita S. Baſilii cap. 5. ubi de baptiſmo ejuſdem, *Leo* P. I. ſerm. 4. de nativit. *Patres C. Toletani* IV. can. 57. *Iſidor.* de offic eccl. l. 2. c. 26. vulgatus *Ambroſ.* l. 3. de ſacram. c. 2.

Hinc in eam ritus vetuſtatem vulgo conſentiunt juniores Eruditi, tum noſtrates cum *Marten.* cit. *Baluz.* not. in Rheginon. l. 1. c. 69. *P. Marca* in not. ad C. Claramontan. vulgato *Maldonato* de confirmat. q. 2; tum proteſtantes cum *Taylorio* & *Dallaeo* ap. & cum *Bingham.* t. 4. l. 12. c. 1. §. 2. p. m. 348. ſq. quantumvis ii a noſtratibus invicte rejecti, Confirmationem e numero Sacramentorum perperam excludant.

Sunt qui ritus originem ad Apoſtolos revocare non dubitent, a quibus nempe idem obſervatus fuerit, quemadmodum referri vide-

detur *Actor.* 19. 6. & *Hebraeor.* 6. 2; innuuntque *Origen.* l. 1. de princip. *Iſidor.* mox citat. *Beda* in cap. 19. Act. *Walfrid.* de reb. eccle. c. 26. ac vulgo Interpretes in citata ſacri codicis loca cum *Ambroſ. Haym. Anſelmo*, quibus porro tanquam veri ſatis ſimiliter rem exponentibus noſtro ſuffragari calculo non eſt cur abnuamus. Omnes itaque tam infantes, quam adulti, & qui in celebrioribus Paſchatis ac Pentecoſtes feſtis, & qui caſu extra illa baptiſmo tingebantur, ut plurimum, ſi praeſto eſſet Epiſcopus, ſtatim ungebantur ſacro Chriſmate; aut ſi hic abeſſet, eum cito conveniebant baptizati, vel ad iſtos commonitus excurrebat Epiſcopus. Lege *Vicecomit.* de antiq. bapt. rit. c. 29. & 30. l. 5. ubi adpoſite rem exemplis confirmat, quibus plura documenta addit *Marten.* proxime laudat. cap. 2. art. 1. §. 4. & 5.

Uſque dum vero ritus iſte perduraverit, aut quando demum obſoletus jacuerit? Citatus *Vicecomes* cap. 32. conjectat eum poſt tempora Caroli Magni abrogari coepiſſe; *quia tunc etiam adultorum baptiſmus ceſſavit, quorum praecipue cauſſa Confirmatio adhibebatur*, videlicet apud latinas Eccleſias frequentiſſime, ſaltem ineunte jam Seculo XI. ut ego quidem arbitror. Nam, eſto apud unam vel alteram Eccleſiam diutius ille ritus perduraverit, uti liquet ex perpaucis Ritualibus etiam recentioribus, quae debemus cit. *Martenio* l. 1. c. 2. art. 4; quod vero ritum ipſum adhuc Seculo XI communem aut perfrequentem repraeſentet, nullum, quod ſciam, exſtat.

Quod Orientales vero Eccleſias ſpectat, eandem pleraeque veterem conſuetudinem haud ita pridem retinebant. Nimirum AEthiopes generatim, ex ordine baptiſmi ſecundum uſum AEthiopum, citato per laud. *Vicecom.* cap. 32. ſcribentem an. 1615. Jacobitae Copti Alexandrini ap. *Jacob. M. Vanſlebium* Ord. Praed. in hiſt. Eccl. Alexandrinae par. 2. c. 21. n. 1. p. 80. qui eam hiſtoriam digeſſit in Cayro an. 1672. & 1673. Ruſſi & Graeci ſub nomine catholicae & apoſtolicae Eccleſiae Orientalis, ex confeſſione fidei ejuſdem Eccleſiae, par. 1. de fide, quaeſt. 104. fol. verſo 160. ſq. edit. Lipſ. 1695. quae quidem confeſſio primum probata eſt a C. Conſtantinop. ſub Parthenio Patr. an. 1643. 11. Maii, ſecundum vero a Nectario Patr. Hieroſolymit. an. 1662. 20. Novembr. uti liquet ex eodem libello confeſſionis ſub init.

15 *Coeleſti munere ſatiati, quaeſumus Domine Deus noſter, ut haec nos dona Martyrum tuorum deprecatione ſanctificent. Per.*

E LIB. II. SACRAM. ROM. ECCLES. IN COLLECTA POST COMMUN. IN NATAL. MACHABAEORUM. KAL. AUGUSTAS (ap. cit. *Thomaſ.* t. 6. p. 343. ſq.)

Supernam gratiam inhaerentem procuIdubio nominat & commendat Deprecatio haec liturgica, quam poſt adcepta ſacratiſſima

Corporis & Sanguini Chriſti dona recitari jubetur Sacerdos in ſollemni Natali Machabaeorum Martyrum. Quid enim aliud eſt, hiſce donis ea ſuſcipientem protinus ſanctificari, quam eorum interventu gratia, quae ſuapte natura pene divina ſanctum reddit hominem, exornari? Nec aliam porro vulgatiſſima Theologorum opinio ſanctificationem novit ex Euchariſtica Communione ſubortam, ac ipſam, quae antonomaſtice ſanctificans eſt, gratiam. Ubi & obiter animadverteris hujuſce doni praeſtantiam: quippe quum tanta ſit Sacramenti divinae Euchariſtiae dignitas, dignus ejuſdem fructus & effectus ſit gratia.

Sed en inſuper luculentiſſimum incomparabilis fortitudinis teſtimonium nobis in mentem revocat documentum, ubi Martyrum titulo & cultu ſeptem illorum fratrum Machabaeorum, eorumque Matris ſpectatiſſimos triumphos exquiſitis ſuppliciis partos concelebrat. Eos quidem, ne ulla unquam oblivione hominum delerentur, ſacri textus hiſtoria immortalibus praeconiis diſerte, lateque deſcriptos reliquit lib. 2. *Machabaeor.* integro cap. 7. Celebratiſſimi aetas Martyrii, quod Sancti Antiochiae, ex veroſimiliore ſententia, ſubierunt, merito recentiores referre conſuerunt ad annum Mundi 3837. ante Chriſtum Dominum 167.

Sacrum Martyribus feſtum quarto jam Seculo, vix reddita eſt eccleſiae pax per Conſtantinum, obtinuit apud Orientales plagas, praeſertim in Syria & Cappadocia, indeque ſtatim ad vicinas Aſiae ac Graeciae provincias effluxit, uti perſpicuo ſunt argumento eloquentes homiliae in eam ſollemnitatem recitatae ab *Greg. Nazianz.* hom. 22. & *Chryſoſt.* hom. 300. & 301. edit. Maurinae. Nec longiori poſt intervallo temporis idem ſollemni ritu latinae eccleſiae adoptarunt, uti mihi colligendum videtur ex iis, quae tradunt *Ambroſ.* de Jacob & vita beata c. 11. 12. & l. 1. offic. c. 41. & epiſt. olim 17. l. 2. *Auguſt.* ſer. 300. nov. edit. olim 109. *Gaudent.* ſer. 15. de Machab. *Maximus* Taurin. nomine Euſebii Emiſſeni hom. de iiſdem.

Anne item Romae v. ſaltem ſub Seculum Natali Martyrum feſtum ſollemne fuerit? Annuunt plerique omnes cum *Baron.* in not. ad diem 1. Auguſt. *Queſnell.* in ſer. 83. S. Leon. P. *Bolland.* t. 1. Aug. ad diem 1. p. 7. n. 11. *Bingham.* cit. l. 20. c. 7. §. 13. *Menard.* in Sacram. Gregor. ad diem 1. Aug. nota ... *Baillet.* t. 4. de ſanct. ver. teſt. ad d. 1. Aug. col. 217. *Cacciari* in opera S. Leon. t. 1. par. 1. p. 240; qui nempe omnes uno ceu indubie legitimo ducuntur *S. Leonis* P. ſermone nunc 83. de Ss. Machab. quo S. Pontifex diſerte pronuntiat, hanc ſollemnitatem Romae frequenti populo peragi conſueviſſe. Iis addo perantiquum *Polem. Silvii* laterculum, qui inter perpauca Sanctorum feſta hoc deſignat *Kal.* (Aug.) *Martyrium Machabaeorum*. Mihi vero valde veroſimile eſt, ſacra feſta ibi adſignata a Silvio, plane Romana eſſe, qualia ſine dubio ſunt profana cetera. Con-

Contra omnes tamen pugnant *Ballerinii* Fratres in t. 1. oper. S. Leon. in adpend. col. 451. ſqq. ac deinceps obſervat. in ſerm. 83. col. 494. ſqq. ſermonem illum Auguſtini foetum fuiſſe, Leoni ſuppoſitum; quoniam in antiquiſſimo MS. Vaticano n. 3836. ubi alii genuini Leonis ſermones ejus nomine inſcribuntur, hic pag. 1. Auguſtino tribuitur hoc titulo, *incipit ſermo S. Auguſtini de SS. Machabaeorum Kal. Aug.* indeque vehementer confirmari videtur, quod formula *Cariſſimi*, quae ſermoni vulgo Leoniano inſeritur ſub init. capitis 3. Auguſtino quidem familiaris, a conſuetudine tamen Leonis alieniſſima ſit. Addunt, quod hic ſermo Machabaeorum feſtum diem in ea urbe, in qua habitus eſt, celebre indicat: at vero celebre fuit in Africa, ut liquet ex ſerm. 300. & 301. Auguſtini & ex Kalendario Carthaginenſi; quod autem Romae ſimiliter tum temporis celebre fuerit, nullo poteſt documento comprobari.

Praeterea ut laterculi Silvii authoritatem elevent, eum volunt Gallum hominem & in Gallia conſcripſiſſe laterculum, & hunc quidem quoad nonnulla Romam ſpectantia minus perite; quoniam & XI. Kal. Febr. poſuit feſtum Vincentii Martyris, tum Romae nondum inſtitutum, & VIII. Kal. Mart. notavit depoſitionem SS. Petri & Paulli pro *Natali Petri de Cathedra*, ſicuti fertur ap. Kalendar. *Bucher.* quocirca non abſimiliter, inquiunt, errare potuit quum deſcripſit Natale Machabaeorum Kal. Aug., in errorem fortaſſe inductus, quod jam tum in aliqua Galliarum eccleſia feſtum hoc perageretur, ut indicare videtur cit. *Baillet.* t. 4. de ſanct. vet. teſt. col. 217. ſub init.

Mea tamen opinione rem ſuam acute promovent Ballerinii, ſed non conficiunt. Siquidem principio cit. *Cacciari* ſermonem hunc ceu legitimum Leonis foetum eruit ex multis codd. MSS. Vaticanis; addisque diſerte, in pervetuſto exemplari, quo ſe protegunt Balleriniani conatus, n. 3836. ipſum Leoni adtribui, duos tamen alios, qui hunc excipiunt, Auguſtino; tum corrigit Codicem Vat. 3828. quod & primum, ceteris quibuſque reclamantibus exemplaribus, ſimulque duos alios inſcribat *anonymos*: nuſpiam vero reperiſſe ait ſermonem, de quo lis in praeſentiarum, apud codicem ullum Vaticanum Auguſtino adjudicatum. Ipſum conſule in notis p. 242. 243. 244. Ecquis autem potiorem jure non adhibeat fidem *Cacciaro*, qui Romae degens Vaticanos codices, quos laudat, prae manibus habuit, oculiſque conſpexit, quam Veronenſibus *Ballerinii*, de citato codice ab amico fortaſſe minus diligente per literas inſtructis? Suſpicari auſim, exſcriptorem tituli illius ex codice 3836. a Cacciaro & Balleriniis adlegato, pro *S. Leonis* legiſſe per incogitantiam *S. Auguſtini*, ſubindeque erroris neſcium eos feſelliſſe. Tota itaque Ballerinii cauſſa cadunt, ſtatque firma ceterorum opinio de legitimo Leonis foetu, cui ceu conſtanti fulcro romanum feſtum ſua aetate Machabaeis ſacrum innititur.

Plu-

Digitized by Google

Plura brevitatis ſtudio mitto argumenta, quibus idem ſermo cum ceteris vere Leonianis collatus, ejuſdem eſſe Authoris demonſtrari poſſet pene ad evidentiam; ceteroqui ſummopere cuipiam mirum ſit, nullum omnino ante Ballerinios ejus falſitatem ſubodoratum eſſe, nec ipſum Auguſtino, tam diverſo concionanti ſtilo, reſtituiſſe. Nec illa inſuper objectiuncula de formula *Cariſſimi* quidquam aliud probat, quam quod nulla ſuppetat adverſariis in ſpeciem ſaltem ſolida ratio, qua noviſſimam opinionem confirmare queant. Quid enim obſtat phraſim aliquam authori cuiquam non frequenter, ſed raro ac ſemel fortaſſe uſui fuiſſe?

Quod inſuper ſpectat Silvii laterculum, ut ut fuerit de aliis in eo notatis erroribus, minime a vero aberrat quum Kal. Aug. Natale Machabaeorum Romae adſignat; quia enim certo Leonis teſtimonio adcinit, ipſumque confirmat.

Roma itaque inter alias pleraſque Occidentales Eccleſias, Machabaeos fratres, quantumvis & ipſi religione Judaei Chriſtum Dominum tot annorum decades praeceſſerint, ceu inſignes Martyres anniverſario plauſu jam Leonis aevo percoluit. Nec immerito quidem. Notum quippe eſt, apud eccleſiaſticas cujuſque provinciae orthodoxae tabulas perplures e Veteri Teſtamento Heroes atque Heroides, qua Confeſſorum, qua Martyrum titulo, cultuque decoratos inſcribi. Sic enim e. c. apud faſtos Romani Martyrologii referuntur Abraham Patriarcha die 9. Octob. David rex & Propheta 29. Dec. Hieremias Propheta Martyr 1. Mai: ap. Menaea Graecorum Iſaias Propheta Martyr 9. Mai: ap. *Petr. de Natalib.* in catal. SS. l. 9. c. 8. Eleazar Martyr. 1. Oct: apud Kalendarium Julianum quod edidit *Sethus Calviſius* in opere chronol. in iſagoge chronol. p. m. 14. Eſther Regina 24. Mai; ibidemque Abel Martyr & Martyrum primicerius 2. Jan. De Sanctis denique veteris legis in album Sanctorum chriſtianae eccleſiae relatis abunde & critice *Baillet.* t. 4. tract. integro de vitis eorum a p. 10.

Ex hoc autem eccleſiarum adſenſu ſatis antiquo & perpetuo circa religioſum & publicum cultum ſanctis hominibus antiquae legis praeſtitum, mihi cum primis idem legitimus, decens, piiſſimuſque probatur. Nec enim ipſi aliam a noſtra conſtituerunt ac decorarunt Eccleſiam: una eademque antiqui & novi foederis Eccleſia, ab Adamo ad hunc uſque diem, nec unquam interrupto curſu floreutiſſime perducta; ajente *Auguſt.* ſer. 4. de Jacob & Eſ. alias 41. de diverſis, *Eccleſiam adcipite, non in iis ſolis, qui poſt Domini adventum & nativitatem eſſe coeperunt Sancti; ſed quotquot fuerunt ſancti, ad ipſam Eccleſiam pertinent;* omnium quippe unus Chriſtus Caput eſt ex *Epheſ.* 1. 13. *Sicut enim*, proſequitur *Aug.* epiſt. 102. alias 49. q. 2. *nos in eum credimus, & apud Patrem manentem & qui in carne jam venerit; ſic credebant in eum antiqui & apud Patrem manentem, & in carne venturum.* Heinc eos adpoſite Patres cum *Chry-*

Digitized by Google

Chryſoſt. hom. de Job, *Ambr.* de Joſ. Davide &c. *Auguſt.* civ. l. 20. c. 15. & ſer. 300. & alias, *Greg.* hom. 19. in Evang. *Chriſtianos ante Chriſtum* nuncuparunt, videlicet fide ac ſpe in Chriſtum enutritos, ejus ſanguine redimendos, ejus Evangelii praeceptorum, conſiliorumque cultores ſanctiſſimos. Jure itaque ſollemnem novae eccleſiae cultum ſibi vindicant. Legito in hanc rem diſſ. de publico cultu S. Jobi, aliorumque SS. vet. teſtam. coram Congreg. rit. Romae inſtituta ap. *Bolland.* t. 7. Maii in Adpend. a p. 665. & cit. *Baillet.* praemonit. in vitas SS. vet. Teſt. col. 5. ſqq.

Sed & ſingillatim Machabaei noſtri, pluresque ſimiles, qui pro ſancta Dei religione ſanguinem profuderunt, titulum, cultumque Martyrum ab chriſtiana eccleſia ſibi extorquent: licet enim ex directo pro Chriſto aut pro fide Chriſti ſupplicia & mortem non ſubierint; haec tamen Noſtri viriliter perpeſſi ſunt pro patriis legibus, quas Deus O. M. miniſterio Moſis Hebraeo populo examuſſim obſervandas dictarat ex 2. *Machab.* 7. 2. & 9. & quidem in ſide Chriſti venturi, & in ipſum tamquam in futurum Liberatorem ſpe repoſita. Perbelle quidem noſtram in rem *Auguſt.* ſer. 300. in ſollemnit. Machab. Martyr. c. 1. *unde extiterunt Prophetae, inde iſti Martyres floruerunt: nondum quidem erat mortuus Chriſtus; ſed Martyres eos fecit moriturus Chriſtus*. Et ſtatim c. 2. *ne quum Martyres admiramini, putetis non fuiſſe chriſtianos; chriſtiani fuerunt, ſed nomen Chriſtianorum poſtea divulgatum factis anteceſſerunt*. Poſtquam denique multa in idem argumentum egregie diſſeruit, ſic pro re noſtra concludit cap. 6. *Machabaei ergo Martyres Chriſti ſunt: ideo non incongrue neque importune, immo convenientiſſime dies eorum & ſollemnitas eorum a chriſtianis potius celebratur*. Pluribus eoſdem Sanctos ceu vere ac digniſſime Martyres profuſis laudibus concelebrant *Patres* alii mox laudati.

Quid plura? Ex doctrina ſcholis communi calculo probatiſſima, Martyrium nihil aliud eſt quam teſtimonium fidei, vel cujuſque ſupernae virtutis per voluntariam mortis aut lethalium cruciatuum tolerantiam; noſtros autem proxime adlatus *Auguſt.* tanquam *teſtes veritatis* chriſtianis auditoribus imitandos propoſuit. Ac inſuper e traditionibus eccleſiaſticis ſatis novimus, interdum Eccleſiam Martyrum titulo cultuque donaſſe viros ſanctimonia illuſtres, qui minime pro ſancta fide, ſeu confeſſione nominis Chriſti, ſed alia quavis ratione mortem, aut ſaeviſſima ſupplicia perpeſſi ſunt, e. c. a latronibus aut viris impiis caeſi. Sic enim in ſacris Martyrum tabulis recenſitos videris S. Praetextatum Epiſc. Rotomagenſem, miſſo ſicario a Fredegunde Francorum Regina, ſui ſeculi Herodia & Jezabele occiſum an. 586. ap. *Bolland.* ad diem 24. Febr. a p. 464: S. Gervaſium, Cenomanenſem Diaconum, a latronibus gratis interfectum ex antiquo legendario ap. eoſdem *Bolland.* ad diem 6. Jul. p. 315. complures alios, qui parem ſubierunt ſortem, indicatos

ap.

ap. *Cangium* in gloſſar. lat. art. *Martyr.* Potiori ergo jure Martyres adpellandi & percolendi ap. novam Eccleſiam Machabaei Fratres cum Matre, qui poſt tot, tamque aeerba ſupplicia pro tuendis patriis legibus toto effuſo ſanguine cruentiſſima morte conſumti ſunt.

Sed en tibi ad extremum citati *Ballerinii* ipſum quod adduximus ceu valde antiquum documentum a praetenſa antiquitate deturbare pertentant col. 452. ſqq. Videlicet ut rite ſubſtineant, nec ſermonem de quo nuper diſputavimus, adſcribendum eſſe Leoni, nec ullam Romae fuiſſe antiquitus ſacram Machabaeis ſollemnitatem, nullum non movent lapidem. Cum primis vero ut eludant authoritatem noſtri textus, immo totius Miſſae de natali Machabaeorum, deſumtae ex codice, qui *Gelaſianus* vulgo audit, definire non dubitant, certo iſtum non eſſe *purum* Sacramentarium Gelaſianum, quippe quod nonnulla poſteriora additamenta recepit, inter quae recenſenda ſit Miſſa de Machabaeis, quae nempe in poſteriori Gregoriano deſideratur: quo circa collecta heic producta, contra exſiſtimationem noſtram valde recentior ſit, oportet.

At haec tamen tota machina uno mihi videtur penitus ex ſufflari, diſſiparique verbo *Joan. Diac.* mox cit. in vita Greg. M. l. 2. c. 17. haec de Gregorio differentis, *& Gelaſianum codicem de Miſſarum ſollemniis multa ſubtrahens, pauca convertens, nonnulla adjiciens, in unius libri volumine coarctavit.* Ergo fieri quam optime potuit, ut Gregorius inter concinnandum ſuum Sacramentarium, inter multa quae de Miſſarum ſollemniis e Gelaſiano codice *puro* ſubtraxit, Miſſam quoque de Machabaeis in eo proſtantem ſubtraxerit, ejuſque loco ſubſtituerit Miſſam de S. Petro ad Vincula, quam praefert Gregorianum *Menardi* Sacramentarium. Quid vero? Ipſum *Pamelii* Sacramentarium, quod in re liturgica verſatiſſimus *Thomaſius* plurimum Menardiano praeferebat, eiſdem Kalendis Aug. poſt Miſſam de S. Petro ad Vincula, ſecundam adfert, etſi ſtilo tantiſper diverſo concinnatam, duplicatis etiam collectis, de Sanctis Machabaeis: ubi ſedulo obſervandum, orationem tertiam hujus Miſſae Gregorianae *Ad complendum*, eandem omnino eſſe cum noſtra Gelaſiana *Poſt commun.* Hanc vero Liturgiam (quam vel non viderant, vel conſulto, ne configerentur, tacuerunt *Ballerinii*) potuit Gregorius e codice Gelaſiano mutuari, ad ſuum ſenſum vel ſtilum convertere, ipſique collectas adjicere. Nihil itaque acutiſſimi Scriptores proficere potuerunt adverſus antiquiſſimam documenti noſtri aetatem. Gelaſiani codicis puri vetuſtatem primus, quem viderim, aperto marte oppugnavit ex ſchola Calviniſtarum *Jac. b. Baſnagius*, Samuelis nepos, in hiſt. eccl. l. 6. c. 10. n. 1. p. m. 946. Sed ipſam tamen jure optimo vindicarunt plurimi, ac ſtrenue quidem, e noſtratibus Liturgiographis. Recole *ſuperius* indicata in Adpend. monum. liturg. p. IV. ſq. & in Tom. IV. p. 412. ſq.

Item

16 *Item ad reconciliandum Poenitentem.*

Omnipotens ſempiterne Deus, confitenti tibi huic famulo tuo pro tua pietate peccata relaxa, ut non &c.

E LIB. I. SACRAM. R. ECCL. AD MISSAM IN QUINTA FERIA MAJORIS HEBDOMADAE §. XXXVIII. (ap. laud. *Thomaſ.* t. 6. p. 54.)

Notum eſt ex praemiſſis, relaxationem, aut remiſſionem peccatorum, quam heic depoſcit Sacerdos ſacris operans, unam eandemque eſſe cum infuſione gratiae ſanctificantis. Hanc itaque in praeſentia commendare licet ceu digniſſimum verae, probataeque animi poenitentiae fructum & praemium; videlicet in ſollemni poenitentis cum Chriſto Domino, & cum eccleſia Chriſti reconciliatione, quam, uti habemus ex hoc Monumento, variis exornatam ceremoniis peragebat romana eccleſia intra ſollemnem Miſſam feriae v. in Coena Domini, & in ea quidem parte, quae inter orationes, aut collectas poſt cantum Introitus & Offertorium interjacet. Hunc feſtum diem ejuſmodi reconciliationi conſignatum fuiſſe apud eccleſiam romanam diſcimus ulterius ex *Innocentio* I. in epiſt. ad Decent. & ex *Ordine Romano* Hittorpii a p. 51. idemque mos vulgo obtinuit apud pleraſque occidentales eccleſias, uti fidem faciunt poenitentiales libri plurimi ap. laudatos *Morin.* & *Marten.* tum permulta Patrum documenta, quae congeſſit *Menard.* nota 677. in ſacram. gregor.

Sed & apud nonnullas peragebatur reconciliatio in feria VI. Paraſceves, e. c. Mediolani ex *Ambr.* epiſt. 20. ad Marcellinam n. 26. & l. 5. in Hexaëm. ſer. ult; in Hiſpania ex *C. Tolet.* IV. can. 7. & 8. & ex *Miſſali Moz-arabum* ap. Leſleum t. 1. p. 171. col. 1. & 2. & alibi ex quibuſdam gallicanis *Miſſalibus*, quae ſe legiſſe monet cit. *Marten.* c. 6. art. 5. n. 10. ſub fin. Orientales demum ritum hunc celebrare conſueverunt in Sabbato Paſchae poſt collatum catechumenis baptiſmum, uti ex *Gregor. Nyſſen.* epiſt. ad Letoicum Melitines Epiſcop. colligere licet. Ubi vero reconciliatio, uti Romae, feria v. in Coena Domini peragebatur, ad miſſam plerumque poenitentes ſub hac vel illa miſſae particula, ſecundum variam eccleſiarum conſuetudinem, ſacris altaribus reſtituebantur. Lege *Morin.* l. 8. c. 14. *Menard.* nota 677. in ſacram. gregor. *Marten.* cit. art. 5. n. 11. *Grancolaſ.* proxime cit.

Quod inſuper ſpectat reconciliationis cerimonias, eas prout obtinebant apud romanam eccleſiam exhibet ſtrictim Codex noſter pag. 52. ſqq. *Egrediens*, inquit, *poenitens de loco, ubi poenitentiam geſſit: & in gremio praeſentatur eccleſiae, proſtrato omni corpore in terra: & poſtulat in his verbis Diaconus.* ADEST, VENERABILIS PONTIFEX, TEMPUS &c. quibus nempe expoſcit a Pontifice dignam pro

poenitente abſolutionem. *Poſt hoc admonetur* (poenitens) *ab Epiſcopo, ſive alio Sacerdote, ut quod poenitendo licet, iterando non revocet = Inde vero has dicit Orationes Sacerdos ſuper eum*, ADESTO DOMINE &c. pias videlicet preces, quibus a Deo ardenter exorat pleniſſimam criminum indulgentiam pro poenitente. Dein pergit *Item ad reconciliandum Poenitentem*, OMNIPOTENS SEMPITERNE DEUS &c. aliae injunguntur preces pro eadem venia obtinenda a Domino. Praeſcribitur tandem *Oratio poſt reconciliationem, vel poſtea quam communicaverit*, DEUS QUI CONFITENTIUM &c. Iis quidem abſolvitur eccleſiae romanae tum temporis reconciliatio ſollemnis, cujus eoſdem fere ritus pleraeque deinceps exceperunt eccleſiae, uti teſtantur varia perantiqua Ritualia apud citt. *Maurin.* & *Marten.*

Quod ſi ad poſteriora tempora deſcendamus, ac Ordines romanos conſuluerimus recentiores, alios plane videris apud romanam eccleſiam in Reconciliatione ritus, ac illum praecipue, quod penitentes ante Miſſarum ſollemnia reconciliarentur. Recole *Ordinem romanum* Hittorpii a p. 51. ad 56. tum *Ordinem* x. Mabillonii n. 30. p. 110. & *Ord.* XIV. authore Jacobo Cajetano n. LXXXIII. p. 354. ipſumque *Mabillon.* comment. praevio in ord. rom. §. XI. p. LXX. Alios plurium eccleſiarum occidentalium ritus exhibent in poenitentialibus earum Ordinibus toties laudati *Morin. Marten. Menard.* quibus addito alios recitatos ab eodem *Marten.* de antiq. eccl. diſcipl. in div. cel. off. c. 22. & ritus Moz-arabum ex eorum Miſſali ap. Leſleum proxime cit.

Apud eas vero inter frequentiores hac in re ceremonias iſtae merito connumerari poſſunt; nimirum adcedebant poenitentes humillimi, ſacco & cilicio induti, & caput cinere conſperſi; fundebantur a clero preces, quas in terram illi proſtrati audiebant; recitabantur Pſalmi ſeptem poenitentiales; fiebat ſuper ipſos ab Epiſcopo vel Presbytero impoſitio manuum; Epiſcopus ex ambone cum benedictione plenaria eos abſolutione donabat; & quidem ſub formula plerumque deprecante, rarius vero indicante; ad aram ſacroſancta Euchariſtia reficiebantur: quod poſtremo & maximo argumento erat, eos ita cum Chriſto Domino reconciliatos ſancte in poſterum cum eccleſia Chriſti communicare.

Plura in haec ferme ſingula diſputant Authores cum *Albaſpin. Morin. Menar. Sala, Marten.* quae diſcutere non vacat. Unum, ceteris miſſis, obſervandum monemus: quod nempe abſque ulla in ſacram doctrinam & antiquam diſciplinam eccleſiaſticam injuria ſuſtineri poſſit, olim formulam ejuſmodi abſolutionis poenitentium fuiſſe ut plurimum deprecantem, qualem exhibent plerique Codices liturgici apud citatos Scriptores, una cum noſtro, quod exponimus, documento: illa quippe ſacramentalis non erat, impertiens peccatorum veniam, ſed nude tamen eccleſiaſtica, poenitentes ab inflictis cenſuris, aliiſque poenis immunes reddens. Liberum autem ecc-

cle-

cleſiis erat formulam ſeligere, quam opportuniorem judicarent ad eam reis concedendam indulgentiam. Sed de iis fuſius diſſerendi locus erit ubi de abſolutione ſacramentali. Circa reconciliationem poenitentium conferendi *Authores* hoc capite laudati, quibus adde ſis *Cangium* in gloſſar. art. *Reconciliari*, cit. *Bingham.* l. 19. c. 1. & 2. *Robert. Sala* in Bonam rer. lit. l. 1. c. 17. in t. 1. a p. 355.

Pro eis qui de diverſis haereſibus veniunt.

17 *Sancte Pater omnipotens Deus, qui famulum tuum ab errore hæreſeon dignatus es eruere.... immitte in eum Paraclitum Spiritum tuum ſanctum ſeptiformem, Spiritum ſapientiae & intellectus, conſilii & fortitudinis, ſcientiae & pietatis: adimple famulum tuum Spiritu timoris Dei. Per.*

Ex eod. lib. i. Sacram. R. Eccl. in Sabbato S. post benedictionem fontis sub §. lxxxvi. (ap. cit. *Thomaſ.* t. 6. p. 105.)

Oratio haec (quae rurſum praefert infuſionem gratiae remittentis peccata, una cum immiſione, ſeu donatione vera ejuſdem Perſonae Paracliti Spiritus) aliam omnino parem excipit in eodem codice recitandam in *Benedictione ſuper eos, qui de Arriana ad catholicam redeunt unitatem*. Quin etiam conſimilem deprecationem duplicem praeſcribit Gellonenſis codex annorum circiter 950. ap. *Marten.* de ant. eccl. rit. l. 3. c. 6. p. 451. unam videlicet recitandam in *Benedictione ſuper eos qui de diverſis haereſibus veniunt*, alteram vero in *Reconciliatione redeuntibus a paganis*. Ipſas demum *Morin.* de ſacr. poenit. l. 9. c. 10. ſub fin. p. 643. excerptas ex antiquiſſimis mſſ. Petaviano, Siculo, Toloſano recitavit. Quin immo haec eadem formula ubique olim obtinebat, uti mihi videor apertiſſime conjicere ex epiſt. 1. Siricii P. ad Himer. cap. 2. ubi haec ſcribit „ nos cum Novatianis, aliiſque haereticis, ſicut eſt in Sy„ nodo (Nicaena I. can. 8.) conſtitutum, per invocationem ſo„ lam septiformis spiritus, epiſcopalis manus impoſitione, catho„ licorum conventui ſociamus, quod etiam totus Oriens, Occiden„ ſque cuſtodit „. Quid vero ſit, quaeſo, invocatio *ſeptiformis Spiritus*, niſi donorum ſeptem, quorum ſuperna infuſio Spiritui ſancto adtribui conſuevit? Nobiſcum id ipſum interpretatus eſt *Couſtant* in epiſt. Rom. Pont. in Stephano I. in adjecta diſſ. n. 19. col. 241.

Nihil profecto Eccleſiae magis optandum & promovendum, quam donis ut ſuis Septiformis Spiritus id genus poenitentes adfatim cumularet: quid enim iis hominibus ad vomitum pronius? quid autem contra donis illis animo inhaerentibus validius ad eos

Digitized by Google

in ſancto propoſito continendos? Conf. cit. *Couſtant* in praefata diſſ. col. 244. n. 22. ſq.

Jam vero adlatae precum formulae antiquam nobis refricant diſciplinam de reconciliatione haereticorum in ſinum eccleſiae Chriſti redeuntium. Haec autem pro varia eccleſiarum conſuetudine multiplex fuit; at ubique tamen lenior, quam fuerit aliorum, de quibus ſupra diſſeruimus, poenitentium diſciplina, & quandoque quantum ad aliquot ritus apud pleraſque omnes eccleſias ferme eadem; e. c. quoad priſtinorum errorum abjurationem ac verae fidei profeſſionem, etiam nonnunquam ſcriptis traditam; quoad baptiſmum ſolitis ceremoniis eo nequaquam tinctis collatum, conſtanter vero iis negatum, qui vel intra vel extra eccleſiam eum legitime ſuſcepiſſent; quoad impoſitionem manuum ſuper converſos effuſis ad Deum precibus; quoad unctionem ſacri chriſmatis. Ii quidem ritus in receptione haereticorum frequentiores, quemadmodum diſcimus abunde ex *Cypr.* epiſt. 71. ad Quintum, *C. Nicaeno* can. 8. *Siricio* proxime cit. *Euſeb.* hiſt. eccl. l. 7. c. 2. *C. Arelat.* I. can. 8. interprete Merlino, *Stephano* P. ap. Cypr. epiſt. 74. *Leone* P. I. epiſt. nunc 1. & 2. & aliis ſaepe numero, *Gregor.* M. l. 9. epiſt. 61. ad Quirin. & reliquos Hiberniae Epiſcop. & ex perpluribus, quorum cenſum & verba dabunt *Morin.* & *Marteu.* proxime laudati; ille nempe l. 9. c. 7. ſqq. a p. 627. iſte vero l. 3. c. 6. per tot. e quibus inſuper edoceberis alios in receptione haereticorum ritus a communibus diſcrepantes pro diverſa perſonarum, aut errorum, ſectarum ve rejectarum qualitate, ſeu conditione.

Scio equidem ex capitibus, quae vetuſta haec diſciplina complectitur, nonnulla emergere implexa dubia circa celeberrimam illam diſputationem inter Stephanum P. & Cyprianum de modo recipiendi haereticos, tum alia quae iterationi Baptiſmatis & Confirmationis nimium favere videntur. At ea nos *inferius* ceu ſede propria diſcutiemus ubi de hoc duplici Sacramento ſermonem inſtituerimus; interim vero Eruditis ventilanda relinquimus: ea praeſertim quae in recentiorem apud Graecos ritum diſputantur ab *Arcud.* de concord. l. 2. c. 18. *Goar* in euchol. a p. 886. & *Morino* l. 9. c. 9. a n. 13. qui nempe ritus, iterationem Confirmationis ſubolere viſus, conflatus vulgo dicitur e regulis cujuſdam *Methodii* Patriarchae Conſtantinopolitani, videlicet Methodii illius ſanctiſſima vita functi ſub ann. 847. ap. *Baron.* ad hunc an. n. 21. quem ſine examine ſequuntur *Goar* cit. & *Bolland. Socii* in vita S. Methodii ad 14. Jun. t. 2. p. 972. n. 19. minime vero Arcudius & Morinus, quibus nempe illa quae ſub nomine Methodii circumfertur de recipiendis a fide apoſtatis conſtitutio, aut S. huic Methodio ſuppoſita eſt, aut maxime adulterata. Eos conferas, & judex eſto.

Saepius laudati Codices ſanctum dogma confirmant, illuſtrantque: tum alii, qui conſuli poſſunt ap. cit. *Thomaſ.* t. 6. p. 84. col. 2. Co-

2. *Goar* p. 619. *Mabill.* p. 268. col. 2. *Murat.* t. 1. col. 310. n. 38. col. 319. ſub fin. col. 358. n. 10. col. 365. & 382. n. 44. col. 397. n. 9. col. 482. §. *Vere*.

LIBER TERTIUS

De Merito.

456 DE Merito theologico, quod utraque parit gratia, Diſſertationem inſtituimus; de merito videlicet hominis apud Deum in ordine ad ſupernaturale praemium vitae aeternae: *quos enim vocavit, hos & juſtificavit, quos autem juſtificavit, illos & glorificavit*, ex *Rom.* 8. 13. Gratia etenim quos vocando ſanctos efficit, ſanctificatos evehit ad coronam. Ejuſmodi exſiſtentia meriti generatim accepti fide ſancta eſt ex *Scripturis*, cum *Eccl.* 16. 15. *Pſ.* 61. 13. *Sap.* 3. 5. *Matth.* 5. 12. *Luc.* 6. 23. & 20. 35. & 2. *Theſſal.* 1. 5. *Apoc.* 2. 10. & 3. 11. Tum ex *PP.* cum *Ignat.* (*f*) *Juſtin.* (*g*) *Orig.* (*h*) *Chryſoſt.* (*i*) *Nyſſ.* (*k*) *Hilar.* (*l*) *Ambr.* (*m*) *Aug.* (*n*) *Greg.* (*o*) *Bern.* (*p*). Quibus adde *Trid.* (*q*) Nec deeſt quidem, natura duce, veriſimilis conjectura. Quippe in humanis negotiis illuſtrium virtutum obſequia per ſe ſe laudis & praemii mercedem ſibi vindicant erga homines: id ipſum itaque jure dixeris competere ſupernis obſequiis erga Deum. (*r*). Jam vero antequam ad ulteriora progrediamur, errores in ipſum Meritum effuſos recenſere par erit.

PROLUSIO POLEMICA
HISTORICO-CRITICA
De Erroribus in Meritum theologicum.

457 SUpernum boni operis Meritum, quod utraque progerminat in nobis gratia, multiplici telorum ictu cujuſque fere aetatis homines auſi ſunt impetere: quo minus quidem ſapientes ſibi met eximium illud denegarunt decus & lucrum, quo natura utriuſque gratiae juvamine ac ornamento praeditata comparare poteſt, bono nempe opere, quod a ſupremo Remuneratore ſupernum exigat praemium. Ex iis vero nonnulli in rationem meriti pene generatim invecti ſunt; alii autem peculiaribus quibuſdam operibus piis contra ſenſum Eccleſiae, immo & naturae, ipſam meriti rationem adimendam eſſe imperite conniſi ſunt. Eorum turbam magnam in ſcenam educimus. Itaque HISTORIA POLEMICA.

Ex

(*f*) Ep. ad Rom.
(*g*) Apol. 2.
(*h*) L. 2. In epiſt. ad Rom.
(*i*) Hom. 4. de Lazaro.
(*k*) Orat. 1. de amandis pauper.
(*l*) In Matt. can. 6.
(*m*) L. 1. de Offic. c. 15.
(*n*) L. de morib. Eccl. c. 25.
(*o*) L. 4. mor. c. 42.
(*p*) Ser. 68. in Cant.
(*q*) Seſſ. 6. cap. 16. una cum can. 26. & 32.
(*r*) Conf. *Suar.* de grat. l. 12. c. 1. & *Mun.* de grat. d. 23. ſ. 2.

Digitized by Google

Ex variis Perſonarum Claſſibus

I. *Anonymi* quidam „ etiam temporibus Apoſtolorum non intellectis quibuſdam ſubobſcuris ſententiis apoſtoli Paulli, hoc eum „ arbitrati ſunt dicere, *faciamus mala ut veniant bona*, quia dixerat, *seu ſubintravit ut abundaret delictum, ubi autem abundavit delictum, ſuperabundavit gratia* (*Rom.* 3. 8.) Quod ideo verum „ eſt, quia legem adcipientes homines, qui de ſuis viribus ſuperbiſſime praeſumebant, nec divinum adjutorium vincendarum malarum concupiſcentiarum recta fide impetrantes, pluribus gravioribuſque delictis etiam lege praevaricata onerati ſunt: ac ſic „ magno reatu compellente confugerunt ad fidem, qua miſericordiam indulgentiae mererentur....

„ Quum ergo dicit Apoſtolus *Rom.* 5. 1. arbitrari ſe juſtificari „ hominem per fidem ſine operibus legis, non hoc agit ut percepta ac profeſſa fide opera juſtitiae contemnantur, ſed ut ſciat ſe „ quiſque per fidem poſſe juſtificari, etiamſi legis opera non praeceſſerint. Sequuntur enim juſtificatum, non praecedunt juſtificandum... Quoniam ergo haec opinio tunc fuerat exorta, aliae apoſtolicae epiſtolae, Petri, Joannis, Jacobi, Judae contra eam maxime dirigunt intentionem, ut vehementer adſtruant fidem ſine „ operibus non prodeſſe, ſicut etiam ipſe Paullus non qualemlibet „ fidem, qua in Deum creditur, ſed eam ſalubrem planeque evangelicam definivit, cujus opera ex dilectione procedunt: *& fides*, „ inquit *Galat.* 5. 6. *quae per dilectionem operatur*....

Haec plane aurea *Auguſtinus* (*s*) quibus profecto, una cum proxime inſequentibus toto eo capite & palmarem errorem prodit, & opportunum tanto malo paravit antidotum, & oppoſitum dogma egregie comprobavit, & adſertores erroris quoſlibet potentiſſime convellit. (*)

II. *Si-*

(*s*) In lib. de fide & operibus cap. 14. ubi & in idem argumentum ſe remittit ad ſuum prolixum librum de litera & ſpiritu.

ADNOTATIO.

SAnderus de viſib. Monarch. eccl. haereſi a. & *Coccius* in theſauro cath. t. a. l. 3. art. 3. p. 224. ad an. Ch. 50. hos Anonymos, quibus enarratum adſcribunt errorem, adpellitant *Pſeudo-Apoſtolos*, quaſi ſectam peculiarem a ceteris Heterodoxorum ſectis diſtinctam conſtituentes.

Ceterum *Auguſtin.* nec ubi proxime laudatus eſt, nec in lib. de haereſib. ejuſmodi ſectam refert; nec eam inſuper commemorant veteres Haereſeologi, puta *Iren. Philaſtr. Epiphan. Theodoret.* quibus porro eam, ſi extitiſſet, non innotuiſſe quis prudens adſerat?

Itaque Pſeudo-Apoſtoli vulgo diceban- tur generatim & dici poſſunt quicumque doctrinam quamlibet Apoſtolicae contrariam profiterentur. Quo quidem ſenſu *Hegeſipus* relatus ab *Euſeb.* hiſt. l. 4. c. 22. & *Niceph.* l. 4. c. 7. loquutus primum de primoribus haereticorum Patriarchis Simone, Cleobio, Gortheo, Masbotheo, ac ſimilibus, dein adjicit:

„ Ex iis orti ſunt Pſeudochriſti, Pſeudoprophetae, Pſeudoapoſtoli, qui adulterinam invehentes doctrinam adverſus „ Deum & adverſus Chriſtum ejus unitatem Eccleſiae diſciderunt „.

Anne vero inter eos, de quibus heic univerſim ſermonem inſtituit Auguſtinus, Si-

Digitized by Google

II. *Simon* Samarita Magus inſania, deliriiſque abreptus ajebat, liberum hominibus eſſe ut agerent qnaecumqne vellent, nec exſtimeſcendas eſſe legis minas, quoniam ſecundum gratiam ipſius, & Helenae, vel Silenes ejuſdem ſcorti ſalutem adepturi erant homines, non ſecundum opera juſta: addebat, iniquam eſſe ſervitutem, quod hominibus vacandum ſit bonis, honeſtiiſque operibus. (*t*) Videlicet & ſe pro Jove aut Meſſia & Servatore mundi reputandum eſſe animo inſolenti, vel potius amente decrevit, & Helenam ſuam pro Minerva, ſeu virtutum ſuperarum productrice. (*)

III. *Va-*

Simon quoque Magus adnumerandus ſit? Non abnuerim quidem. Et fortaſſe Auguſtinus, quod eum etiam inter illos quos perſtrinxis, tacite intenderit, quum in lib. de haereſ. Simonem produxit, praefatam haereſim in eo reticet. Utut vero ſit de mente Auguſtini, en illum tibi in ſcena errantem, ceu pluribus iniquum ducem.

(t) Conf. *Iren.* l. 1. c. 20. *Theodoret.* haeret. fabul. l. 1. c. 1. *Nicet. Choniat.* in theſauro l. 4. c. 1. *Cozzam* in lib. S. Aug. de haereſ. cap. 1. a n. 180. p. 73. ſqq. ubi errorem acertiore perſtringit.

ADNOTATIONES.

(*) I. **D**Iximus jam de hoc Errore ad Tom. I. p. 324. ſqq. Sed & alia pro elucidanda uberius cauſſa Simoniana hoc loci opportune ſubjicienda duximus.

Primum itaque iis profecto, multiſque partibus veteratoris promiſſis, decretiſque incauti Samaritanorum plerique fidem praeſtabant; ille utique perfida uſus magia, praeſtigiis, dolis & fallaciis, quibus ſpecies quaedam prodigiorum inerat, poteſtatem ſibi datam eſſe calamitatibus quibus homines vulgo vexantur, medendi vehementer perſuadebat ex *Act.* 8. 9.

Ea quippe aetate Cyri, Perſae, ceteriqne populi Orientales autumabant, quidquid aerumnatum hominibus eveniret, a geniis ſevere in hoc mundo dominantibus, & felicitati humani generis invidentibus ortum ducere, quos tamen qui magi vulgo vocabantur poſſent certis verbis, ritibuſque comprimere & ab hominibus depellere. Hinc vero non modo Simon, ſed ejus pariter diſcipuli ex inſtitutione tanti magiſtri ſeſe magiae peritiſſimos praedicabant, impetuſque pravorum daemonum frangere dictitabant carminibus & aliis ineptiis ex *Iren.* lib. 1. c. 23. §. 4.

Quod autem exinde ſceleſtiſſimus homo habitus ſit apud plurimos, nedum apud imperitum vulgus Servator mundi, qualem ſe ſe impudentiſſime jactabat, ex iis quae *ſupra* diſputavimus ad Tom. I. p. 324. ſq. plane conſtat ex laudibus & honoribus pene divinis, quibus adſeclae, Samaritae praeſertim ducem ſuum proſequuti ſunt & civem ex *Juſtino* in apolog. 2. & in dial. cum Tryph. tum ex *Euſeb.* hiſt. l. 2. c. 13.

Nolim vero eos inter honores indubitanter referas ſtatuam illam, quam Romani auctoritate Claudii Imp. & Senatus erexiſſe Simoni tanquam Deo dicuntur in *amne Tiberi inter duos pontes*, hoc eſt ad Inſulam Tiberinam, hac decoratam Inſcriptione, SIMONI. SANCTO. DEO

Haec porro diſertis verbis tradidit *Juſtin.* in apol. 2. quo cum deinde tota fere Antiquitas conſentit poſt *Iren.* l. 1. c. 23. & *Cyril.* Hieroſ. catech. 6. §. 14. edit. Touttée, quibus adhaeret numeroſa recentiorum cohors cum *Tillemont.* in monum. ad hiſt. eccleſ. t. 2. par. 1. & *Styano Thirley* Anglo in notis ad opera Juſtini.

Et immerito quidem videtur negari poſſe fidem Juſtino ſic loquenti ad Seculum II. in apologia publica, & Urbem tum incolenti ubi & ipſe ſtatuam, ſi palam exſtaret, poterat centies perſpicere ac examinare, & tanquam impoſtor, ſi re ipſa non eſſet erecta, poterat extemplo coargui: nefas autem videtur Juſtinum in re tam aperta negligentiae, vel inſcitiae, vel impoſturae adcuſare.

Nihilo tamen ſecius Eruditorum recentiorum complurimi cum *Anton. Vandale* in lib. ſingulari de ſtatua Simonis, *Salom. Deylingio* obſervat. ſacrar. l. 1. obſerv. 33. *Blondello* de Sibylla c. 22. *Deſiderio Heraldo*

in

III. *Valentiniani* docebant, continentiam, aliaque bona opera non ſibi, utpote ſpiritalibus, ſed nobis ut pſychicis aut carnalibus ad

in Arnob. & Tertull. *Ittigio* diſſ. de haereſ. ſeculi I. c. 1. *Valeſio* ad Euſeb. l. 2. c. 13. *Petavio*, *Ciaconio*, *Rigaltio* ap. & cum *Plucheto* hiſt. de haereſ. ubi de Simone, *Moſhemio* inſtit. hiſt. chr. maj. ſec. 1. par. 2. hiſtoriae ſectar. c. 5. §. 12. pro certo habentes, veritatem omnibus Patribus & univerſa antiquitate majorem & ſanctiorem eſſe, Juſtino refragantur.

Eo maxime quod an. 1574. Romae eodem ipſo loco quo Juſtinus hanc viderat ſtatuam, marmorea baſis effoſſa eſt cum hac epigraphe SEMONI. SANCO. DEO. FIDIO. SACRVM (addit cit. *Pluchet.* SEX. POMPEIVS. SP. L. COL. MVSSIANVS. QVINQVENNALIS. DECVRIO. BIDENTALIS. DONVM. DEDIT). Unde colligunt, Juſtinum romani idiomatis non ſatis peritum, deceptum eſſe, ſibique temere perſuaſiſſe decretam Simoni Mago fuiſſe ſtatuam hanc, quae Semoni Sanco populi Sabini Deo conſecrata erat.

Addunt, Juſtini ſententiam aegre conſtare cum illa perplurium cum veterum, tum recentiorum de tragica Simonis morte; quod nempe Simon Romae ſub Claudio vel Nerone promiſerit populo ſe ſe per aërem volaturum eſſe, quo divinae virtutis ſuae ſpecimen ederet clariſſimum; at precibus tamen ſuis Petrus effecerit ut novus ille Icarus repente praeceps delaberetur & paullo poſt ex acceptis vulneribus animam efflaret. Ita ſiquidem poſt *Arnob.* forte primum omnium, l. 2. adv. gentes, tenuerunt *Theodoret. Ambroſ. Iſidor.* alii ap. *Tillemont.* in monum. ad hiſt. eccl. t. 1. par. 2. in hiſt. S. Petri c. 34.

Verum ab iis recentiores Eruditi ferme omnes haud immerito diſſentiunt cum *Beauſobr.* hiſt. Manich. t. 1. l. 2. c. 5. *Ittigio* de haereſiarch. aevi apoſt. ſect. 1. c. 2. *Pluche-to* & *Moſhem.* citt. exinde praecipue quod rem adeo memorabilem nec ignoraſſent plane, nec tacuiſſent primores Patres, ut puta Juſtinus, Irenaeus, Tertullianus, Euſebius, aliique chriſtiani nominis Apologiſtae.

Jam ſi ſententia illa de tragaedia ſimoniana tenenda ſit, fieri neutiquam poteſt ut homini publice ſic decipienti atque decepto divinos honores Romani tribuerint, & tanquam Deo ſancto ſtatuam conſecrarint.

Iis etvero haud levia quidem reponi poſſunt. Principio enim quod baſis Deo Fidio ſacra in Tiberina inſula jacuerit, minime tollit quominus alibi eadem in inſula erecta pariter fuerit Simonis ſtatua, illo quem indicavimus titulo baſi conſimili adjecto inſignita: quis haec jure inficias iverit? Ut ergo credam hanc itidem inter duos pontes non exſtitiſſe, teſtimonio adfirmante opus eſt, quo Juſtini adſerentis teſtimonium invicte convellatur, quod quidem undenam extundi poſſit, nemo plane dixerit. Ut mittam difficillime credi poſſe Juſtinum aut indiligentem, aut egregie adlucinatum eſſe quum etiam atque etiam non perlegeret τὸ FIDIO, ſi in Titulo quem putabat Simoni ſacrum, exſtaret re ipſa: niſi forte jam tum Juſtini aetate ſtatua Simonis evanuiſſet, remque ſanctus Doctor accepiſſet ex aliis teſtibus.

Quod autem haec opinio cum illa de morte tragica Simonis non cohaereat, nodus eſt ab iis qui utramque tueri amant extricandus. At enim nec nodus iſte inſolubilis cuipiam videatur. Nimirum fieri quam optime potuit ut ethnici Romani Simoni ſeſe Deum aut virtutem Deo proximam praedicanti, viſis ejus praeſtigiis portentorum praegrandium ſpeciem redolentibus, ceu Deo ſtatuam decernerent ante tragicum ejus obitum. Iis quippe nec eorum temporum chronologiam, nec aliud quodpiam cauſſae Simonianae adjunctum obſtare video.

Anne vero poſt fatalem hominis tragaediam erecta illi ſtatua dicenda eſt? Nec item abnuo. Quippe quum perſpicue ſatis non ferat Juſtinus auctoritate Claudii & Senatus decretam eſſe ſtatuam, conjectura veriſimili dici poteſt, exſtructam illam eſſe labore ac ſtudio Romanorum adſeclarum Simonis, qui nempe novis praeſtigiis vulgus faſcinantes ejus conſenſum extorſerint, ut ſtatua erecta (tolerante Senatu) deplorandam Magiſtri tragaediam vindicarent. Quod vero tot Authores rem adeo praeclaram ſiluerint, argumentum negans eſt, quod adfirmans ex veteri Arnobio non infringit.

Haec autem nobis (tametſi in opinionem pro ſtatua Simoniana valde propendentibus) eruditionis ergo delibaſſe ſufficiat, ut unuſquiſque in re obſcuriſſima pro arbitrio judicium ferat.

II. Quod Helenam ſpectat tanto commendatam honore, cunctiſque commendandam

Digitized by Google

ad ſalutem eſſe neceſſaria. (u) Heinc „ qui apud illos ſunt perfe„ ctiſſimi quidquid divinis legibus eſt prohibitum ſine metu perpe„ trant.

Tom.V. Tt

(u) Author eſt *Irenae.* l. 1. c. 1. n. 11.

dam ex addncto Simonis placito plerique ſunt e recentioribus Eruditis, qui documentis veterum ſreti contendunt, hominem in hoc commendationum genere Philoſophum agere, ac ſtilo uti, ſenſuque figurato atque poëtico, adeo, ut quum Helenam nominat, haud intelligat perſonam Helenae ſcorti ſui, ſed vel mentem rationalem, vel humanam rationem, vel Lunam coeli, vel divinam ſapientiam, vel divinam quamdam virtutem (ſecundum varia Interpretum placita) in corpus ejus mulieris detruſam, quam ex dogmatibus Simonianorum Spiritum Sanctum dixit Epiphan. hoc eſt excellentiſſimum ac pene divinum.

Heinc autem pluribus ſtudent doctrinae ſimonianae dogmata congerere, e quibus ſyſtema conficiant ac Simoni Philoſopho adſcribant de notione materiae, de creatione & geſtis geniorum ac de aliis id genus, doctrinae veterum Philoſophorum Orientalium maximam partem conſentaneum. Quibus profecto carpunt Doctores eccleſiaſticos, quod relate ad Helenam Simonem, quem non intellexerant, erroris traduxerint. Haec multis commentatur laudat. *Moſhem.* §. 14.

Quid tum vero? Plane creditu facillimum eſt, hominem obſcoeniſſimum meretricis Tyriae perpetuae ſibi comitis ardenti amore captum, in eam directa facie conjeciſſe quidquid ineptiarum erga Helenam, hoc expreſſo nomine, effutiiſſe dignoſcitur; ſcimus enim ex vulgato priſcorum Sapientum adagio, quod „ amare & ſapere, nec „ diis ipſis conceditur. „

Fieri item potuit, ut quae potiſſima de ſexu muliebri ferrent & dogmata Philoſophorum, & Poëtarum fabulae, de Helena ſua in maximam ejus commendationem diſcipulis intelligenda propoſuerit. Quod autem quandocumque in dogmatis ſuis verba Simon faceret Helenam nominans, philoſophice ac poëtice alio mentem intendens loqueretur, mihi mera ominatio eſt, quam tot, tamque diverſae interpretum recentiorum plane ominantium circa mentem Simonis conjecturae confirmant ſatis.

Sed enim, eſto, philoſophice loquntus ſit, ut ajunt, ex doctrina Philoſophorum Orientalium. At illa tamen doctrina quid aliud eſſe deprehenditur quam nugarum, commentorum, ineptiarum, errorum colluvies? Jure igitur quae homo inſanus circa Helenam philoſophatur, Haereſeologis noſtris tanquam errores intolerandi exſibilantur. Qui ejuſmodi ominantium ſpeculationibus eruditis & acutis delectetur, adeat cit. *Moſhem.* §. 14.

III. Laudatus idem Cl. V. *Moſhemius* §. 12. probare nititur operoſe, Simonem non fuiſſe caput & principem omnium Eccleſiae militantis Chriſti Domini haereticorum, qualem eum *ſupra* depinximus cum *Irenaeo* & Patrum veterum choro ad Tom. I. p. 324. ſq., immo nec chriſtianum, nec haereticum, ſeu corruptorem chriſtianae religionis; quoniam, inquit, & fuit & omnibus habitus eſt adverſarius Chriſti, cujus propterea nomen nuſpiam profeſſus legitur.

Enim vero ſi litem de nomine nolit vir eruditus cum priſcis Patribus inſtituere, vulgatiſſimae eorum uſurpationi nominis cedat oportet. Patribus autem *haereticus* ſimpliciter fuit qui poſtquam ſuſcepto baptiſmate, vel alio quopiam pietatis ſigno Chriſtum confeſſus eſſet, in opinionem dogmati fidei adverſam ſciens prudens dilaberetur, quo videlicet nomine Patres ipſi diſtinguerent eorum infidelitatem, qui a recepta deſciverant, ab infidelitate Judaeorum & Paganorum, qui nunquam fidei Chriſti nomen dederant. Recole quae hanc in rem ſcripſimus loc. cit. Tom. I. p. 351. n. 194.

Jam quod Simon & accepto baptiſmo & aliis pietatis ſignis editis Chriſtum aliquando confeſſus ſit, liquet ad evidentiam ex *Act.* 8. 13; quod inſuper poſtmodum a fide ad infidelitatem prorſus exſecrandam proruerit, oſtendunt ſatis antidogmata ab eo procuſa, novae ſectae conditore, & omnium quidem primo, uti antiquitas univerſa nos docet. Quid ergo in hoc homine deſideres, ut ſit & jure dicatur *haereticus* & *caput haereticorum omnium*, qui poſt Chriſtum ejus Eccleſiam vexarunt?

Sed ulterius, ſcio, Moſhemius optat, ut nempe Simon cum alumnis ſectae ſuae nomen Chriſti ſaltem exterius profiteretur, hoc eſt ſe ſe chriſtianum oſtenderet & Chriſti dogmatum adſectatorem. At haec gratis optat, ut notionem *haeretici* pro arbitrio ſibi ſu-

„ trant. Nam & gentilium feſta celebrant, & immolatis veſcuntur, & voluptatibus ſerviunt, & ſcelera omnia indiſcriminatim admittunt „. (x) En tibi quos pariat fructus immanis haec haereſis.

IV. *Eunomius* dignus Aëtii diſcipulus „ fertur etiam uſque adeo „ fuiſſe bonis moribus inimicus, ut adſeveraret, quod nihil cuique „ obeſſet quorumlibet perpetratio ac perſeverantia peccatorum, ſi „ hujus, quae ab illo docebatur fidei particeps eſſet „ (y) (*)

V. *Anonymi* ſub IV. Seculum vigentes nobis ab *Auguſtino* producuntur (z) in haec verba „ Interea miſſa ſunt mihi a quibuſdam „ fratribus, laicis quidem, ſed divinorum eloquiorum ſtudioſis, ſcri- „ pta nonnulla, quae ita diſtinguerent a bonis operibus chriſtianam „ fidem, ut ſine hac non poſſe, ſine illis autem poſſe perveniri „ ſuadeantur ad aeternam vitam „ Iis vero ſic enormiter a vero aber.

fingat adverſus antiquiſſimam nominis uſurpationem.

Eſto tamen, ſed & optatis Eruditi Viri praeſto adeſt *Epiphan.* haer.21. haec ſub init. docens de ſecta Simonis „ quae quidem ſecta „ non recte atque ordine chriſtianum no- „ men uſurpat „ & paucis interjectis, de Simone ipſo „ is ſub chriſtiani nominis ſpecie, „ tanquam veratro mel admiſcens, ſic illius „ adpellationis ſplendori lethale venenum „ infudit, idque iis obtulit, quos fraudu- „ lenter captatos, & impium hunc in erro- „ rem pertractos in exitium adduxit „ Haec teſtanti Epiphanio fidem dare recuſat Moshemius, at iis tamen uſus conjecturis, quae vel ne leviter quidem, me judice, Epiphani evertunt teſtimonium.

Poſtremo ex proverbio ſenſuque noſtratum Doctorum omnium, quem ab antiquitate comparavimus, nomine *chriſtiani* ſimpliciter is cenſetur, qui ſacra baptiſmatis unda tinctus eſt; ac ille inſuper *corruptor religionis chriſtianae* ſimpliciter habetur, qui doctrina falſa Eccleſiae alumnos ſubvertere intendit. Haec autem duo quum aperte pateant in ſceleſtiſſimo hominum Simone, hunc Moshemius, ſi nolit, inſolenter abjecta tanta virorum bene ſapientium auctoritate, novitias cudere notiones, confiteri tenetur & chriſtianum, & religionis chriſtianae corruptorem.

IV. Dicitur Simon plura contra fidem chriſtianam pervulgaſſe, quae praenotavit *Contradictiones*. Nonnulla eorum fragmenta recenſuit *Gravius* in ſpicileg. PP. p. 305. Anne vero haec plane ſincera ſint reputanda, viderint alii.

(x) Haec *Theodoret.* cit. l. 1. c. 7.

(y) *Auguſtin.* de haereſ. c. 54.

ADNOTATIO.

(*) *Coccius* & *Cozza* proxime laudati *Hieronymum* adducunt adtribuentem expreſſe ipſam Eunomio haereſim in commentar. in Oſeam lib. 1. cap. 4. Et vero ibi S. Doctor Eunomium conceptis verbis minime adpellat, ſed duntaxat haereticos generatim, in impiiſſima Eunomii opinione uſuque verſatos.

En *Hieronymi* effatum in illud Oſeae, *ſecundum multitudinem eorum ſic peccaverunt mihi* &c. „ De Haereticis facilis intelligen- „ tia eſt . . . quum enim viderint aliquos de- „ linquentes, ajunt, nihil aliud quaerit „ Deus niſi fidei veritatem, quam ſi cu- „ ſtodieritis, non curat quid agatis. Haec „ enim diſcentes in iniquitatibus eorum ſub- „ levant animas eorum, ut non ſolum non „ agant poenitentiam, nec humilientur, „ ſed gaudeant in ſceleribus ſuis & erecta „ cervice gradiantur, Unde & populus & „ ſacerdos & hi qui docti ſunt & hi qui docuerunt pari judicio conſtringentur „

Haereticos quidem iterum iterumque ſub eodem capite inſectatur *Hieronymus*; at nullibi tamen Eunomium aperte nuncupat, eſto fortaſſe tunc temporis Eunomiana haec haereſis miſere debaccharetur. Quare perperam polemicus Doctor heic in teſtem adfertur.

(z) Lib. 2. Retract. cap. 38.

aberrantibus reſpondit *Auguſtinus*, ut idem proxime citatus teſtatur, libro illo in hanc rem celeberrimo, quem praenotavit, *de fide & operibus*.

VI. *Praedeſtinatiani* ad an. 415. „ dicebant, quod nec pie viventibus proſit bonorum operum labor, ſi a Deo ad mortem „ praedeſtinati fuerint; nec impiis obſit quod improbe vivant, ſi „ a Deo praedeſtinati fuerint ad vitam „ (*)

VII. *Pelagiani* eam meriti rationem commenti ſunt, ut tanquam palmare factionis dogma ſtatuerint, operationem a libero merae naturae arbitrio profectam mereri divinam electionem ad gratiam & ad gloriam. Quin immo *Auguſtinus*, aliique *Patres* Pelagiani ſummam erroris hoc perbrevi effato comprehendere conſueverunt, *gratiam & regnum Dei ſecundum meritum hominum dari*. Hucque iidem referunt gratiae auxiliantis, remiſſionis peccatorum, & coeleſtis beatitudinis diſpenſationem. (**)

T t 2 VIII. *Se-*

ADNOTATIO.

(*) ITa *Coccius* in loco proxime adlato, qui & Praedeſtinatianos in ſanctum dogma Erronibus adnumerat & recitatum articulum inter alias ex doctrina eorum excerptas haereſes abſque eunctatione recenſet: fretus utique authoritate *Sigeberti* in chron. de an. 415. & *Bernardi Lutzemb.* de haereſib.

Ceterum quid, praetermiſſo problemate de obſcura ejuſmodi Praedeſtinatianorum ſecta, ſentiendum doctis ſit de propoſito articulo, ſi recte exponatur, ſimulque qua utendum cautione quum de eodem articulo ſermo inciderit, ſatis ſuperque *ſupra* oſtendimus & commonuimus in Tom. II. p. 306. ſq. in Adnotationibus. Ea recole & iſtuc adplica.

ADNOTATIO.

(**) HAec de doctrina primaevorum ſaltem Pelagianorum manifeſto liquent ex interpretatione in epiſt. ad Romanos Pelagio tributa, capitibus a Synodo Palaeſtina eidem Haereſiarchae objectis, commentariis SS. Auguſtini & Hieronymi pelagiana dogmata concernentibus, ceteriſque documentis in cauſſam Pelagianam congeſtis ab Scriptoribus hiſtoriae Pelagianae ſaepius laudatis, ubi praeſertim iis incidit ſermo de erroribus Pelagianorum.

Porro ſecundum vulgatiora factionis dogmata, varia ſunt gratiae genera, quae ipſa ſibi frequentius propugnanda ſuſcepit. In *primo* videlicet genere fuit ipſis natura & liberum arbitrium huic inſitum in hominis conditione. Et hanc ajebant eſſe praecipuam gratiam, maximeque neceſſariam. Conſ. *Aug.* l. de haereſ. c. 88. & epiſt. 90. 94. 95. ac *Hieron.* epiſt. ad Cteſiphont.

In *ſecundo* peccatorum remiſſio ex *Aug.* l. de grat. Chr. c. 2. 37. 38. & l. de grat. & lib. arb. c. 6. 13. & l. 3. cont. Julian. c. 23. & ſaepe alias. In *tertio* externa lex, „ praedicatio, & exemplum Chriſti ad imitationem propoſitum. Ex *Aug.* l. 1. de grat. Chr. c. 3. 18. 41. & l. de ſp. & lit. c. 2.

In *quarto* interior mentis illuminatio, qua mentis oculos aperit Deus, nihil tamen in voluntate efficit, quo nempe facilius adſequatur homo quod per ſe alioqui difficilius obtinere ſufficeret. Author eſt idem *Aug.* in eis l. 1. de grat. Chr. c. 7. 10. In *quinto* regenerationis & adoptionis per baptiſmum dignitas. Vide ipſum *Aug.* l. 1. op. imp. c. 94. & *Proſp.* l. de ingrat. ſub init.

In *ſexto* demum genere eis fuit vita aeterna; videlicet beata in regno coelorum pro homine immaculato, ſimulque baptiſmate initiato, minus vero beata pro homine immuni quidem a macula peccati, nondum tamen ſacri lympha lavacri regenerato. Ita nos dogma eorum exponimus, & *Auguſtinum* de ipſo verba facientem in l. de grat. & lib. arb. c. 6.

Ex adſignatis itaque poſtrema quinque gratiarum genera nudae naturae meritis ipſi aliquando adſcripſerunt; etſi nonnunquam

in

VIII. *Semipelagiani* commentitiam aliam meriti rationem excogitarunt ac defenderunt. Nimirum principio ajebant initium aliquod juſtitiae & ſalutis eſſe a nobis, fidem videlicet & voluntatem quampiam ſalutis obtinendae, ex quarum merito ad gratiam Chriſti & juſtificationem deinceps promovemur: unde hoc illis familiare proloquium, *meum eſt velle credere, Dei autem gratiae eſt adjuvare*. Certum praeterea confingebant meritum conditionatum, quo permotus Deus unumquemque ad beatitatem eligeret & ad juſtificationem; uſque adeo ut etiam parvuli ob illa merita, quae ſi vixiſſent eſſent habituri, ad baptiſmum permitterentur accedere, quemadmodum & per ſimilia demerita conditionata ab eo rejicerentur. Bina haec capita nobis alias indicata, quae caracterem Semipelagianiſmi conſtituunt, manifeſto eruuntur ex Epiſtolis *Hilarii* & *Proſperi* ad Auguſtinum: & vulgo conſentiunt hiſtoriae Semipelagianiſmi Scriptores cum *Petav. Nat. Alex.* & *Altieot*; tum ceteri Haereſeologi cum *Gaultero*, *Sanda*, *Plucheto* ubi de Semipelagianis. (*)

IX. *Jo.*

in pleriſque ſententiam mutarint, nec raro pugnantia diſſeruerint; uti perfrequenter moris eſt apud Scholas haereticorum, quibus nec fides dux, nec vera ratio praeſidium. (Recole *ſuperius* dicta de Pelagianis p. 265. ſq. in Adnot.)

Quocirca ut facilius illorum dogmata intelligantur, leviuſque a ſemetipſis diſcrepantia ſubjiciantur mentibus, plures cum *Nat. Alex* ad ſec. v. cap. 3. 6. 3. ſqq. multos, diverſoſque ſtatus pelagianorum circa gratiam errorum conſiderandos, tenendoſque optimo conſilio proponunt.

ADNOTATIONES.

(*) I. Percelebri hujus factionis cauſſae ex inſtituto, ut par eſt, elucidandae, ac unica tandem oratione abſolvendae, nonnulla heic opportune ediſſerenda ſuperſunt nobis, iis adnectenda bene multis, quae de eadem factione praemiſimus ad Tom. II. pp. 153. 304. ſq. & ad Tom. III. p. 181. ſq. & ad Tom. hunc V. p. 181. ſqq. oppido recolenda.

II. Praeformatores, quantum ad errorem praecipuum, Sectae, quae ex hominibus alias plerumque literis & morum integritate conſpicuis coaluit aetate Auguſtini jam Epiſcopi Hipponenſis, multi feruntur, cum ex Scriptoribus graecis, tum ex Latinis.

Videlicet ex graecis *Juſtin.* in apol. ad Antonin. Pium Imp. & in dial cum Tryph. ac *Pſeudo-Juſtin.* in qq. orthod. q. 9 *Iren.* l. 4. c. 4. *Clem.* Al. 7. ſtrom. & ſaepe alias. *Athanaſ.* orat. cont. gentes, *Nazianz.* orat. 19. quae eſt in c. 19. Matth. *Cyril.* Al. l. 3. cont. Julian.

Chryſoſt. demum ſic effatus in hom. 18. in Joa. alias 17. „ hinc admoneri poſſumus, Deum ſuis in nos beneficiis noſtras non praevenire voluntates, ſed a nobis incipiendum eſſe „ atque hom. 12. in ep. ad Hebr. fere ſub init. „ oportet nos quippe eligere primum quae bona ſunt, & tunc ipſe (*Deus*) quae ſua ſunt introducit: non antecedit noſtras voluntates, ne laedatur arbitrium; quum autem nos elegerimus, multam tunc nobis adfert auxiliationem „.

Ex latinis inſuper *Optat.* Milev. Epiſc. l. 2. adv. Parmen. *Hilar.* Pictav. in Pſ. 118. 36. *Hieron.* l. 3. adv. Pelag. ſub init *Ambroſ.* in epiſt. ad Rom. *Auguſtin.* ipſo teſte in l. 1. retract. c. 23. & de praedeſt. SS. c. 3. Ii vulgo Praeformatores audiunt prae primis apud Proteſtantes cum *Voſſ* in hiſt. Pelag. *Budd.* de Pelagianiſmo in eccleſia Romana triumphante, *VValch.* de Pelagianiſmo ante Pelagium.

Enim vero, ſi benignae interpretationi locus ſit, quod ii Patres priſcis temporibus ſuſceperint cauſſam liberi arbitrii multo magis ea tempeſtate ab heterodoxis oppugnati, quam fuerit gratia, nulla tum adhuc diſputatione perculſa, in cauſſa eſt ut videantur, majori ſtudio (ac fortaſſe nimio, quod uſu venire ſolet in ejuſmodi controverſiis) arbitrium, quam gratiam tuiti.

Loquutiones autem, initium ſalutis humano arbitrio adſcribentes, quae in ore

Semi-

IX. *Jovinianus* Monachus, quem *Hieronymus* ceu Epicurum chriſtianorum duobus contrivit commentariis, docuit, jejunium nullius eſſe

Semipelagianorum haereticae ſunt, ſiquando apud eos Patres occurrunt, innocuas puta; illis quippe intendebant, in negotio ſalutis potiorem a Deo, aliquam vero & minorem partem eſſe ab homine: quocirca quum multo minus ſit animum adjicere ad bonum, quam id exſequi, id ipſum Deo, illud homini adſcribunt; quin tamen idcirco ſupernum excludant concurſum vel etiam ad primam fidem, voluntatem ac deſiderium: quandoquidem ſaepe alias inculcant bonum quodlibet a Deo provenire, plurieſque concelebrant gratiam primam, quae omnium radix eſt, quae excitat, ac vires ad bonum ſupernum miniſtrat. Ejuſmodi demum formulis loquuntur, ut doceant voluntatem haud eſſe principium mere patiens; tacite vero ut certum & alias notiſſimum praemittunt, quod uti ſupernaturaliter velle quoad ſubſtantiam ſit a Deo, ita & poſſe.

Hinc eos ferme omnes ab errore ſemipelagiani eo jure vindicare ſatagunt plerique noſtratum, duce omnium, ni fallor, *Vazquezio* in 1. p. t. 1. d. 91. c. 8. Dixi *ferme*, quia enim acrior eſt in hanc rem de ſenſu Chryſoſtomi mox adloquuti controverſia. Eum quidem benigne interpretari conantur recentiorum plerique cum *Nat. Al.* ad ſec. IV. c. 6. ar. 30. n. 3. *Boucat* diſſ. praev. ad tr. de grat. *Scip. Maffeio* hiſt. theol. l. 6. *Alticot.* in ſum. auguſt. par. 5. 4. 42.

At eis tamen nec laudat. *Vazq.* adſentitur, nec ipſe a me impetrare poſſum ut adſentiar; ejus quippe adducta verba, ut perplura ſimilia quae ex ipſius commentariis congerere liceret, praetercam, perſpicue nimis errorem produnt, quem utique, aliquorum ſententia, Caſſianus a Chryſoſtomo Magiſtro didicit.

Quod ſi & ceteris, quos praenotavimus, Patribus benignam deneges interpretationem, erroremque, de quo diſputamus adfingas, aegre ſanctum dogma, huic oppoſitum & ab Eccleſia receptum poſt definitionem C. Arauſicani, colliges ex priſca Patrum traditione; immo haec, pro errore conſtanter praefulſiſſe dicenda erit, quum pro ſancto dogmate nullum fortaſſe adpateat e quatuor prioribus ſeculis teſtimonium traditum.

Niſi forte dixeris, Eccleſiam Chriſti, quae optima interpres eſt Verbi Dei, ad definitionem ſancti dogmatis haud conſuluiſſe traditam a Patribus doctrinam, ſed luculentiſſima ſacri Codicis teſtimonia, quae & nos pro eodem dogmate *ſupra* indicavimus ad Tom. III. p. 201. Videlicet ſi non adtenderit Eccleſia ad Patres Concilii Palaeſtini & Africani 214. Epiſcoporum, quos pro ſancto dogmate ibidem laudavimus pag. 202.

Humillimum denique Auguſtinum erroris revocati profligatorem eximium complurima ejuſdem operum teſtimonia depraedicant.

III. Sectae Auctores & Patroni ex Africa & ex Galliis recenſentur plurimi. Ex Africa quidem *Adrumetini Monachi*, S. Auguſtini regulae profeſſores, ſi qua fides Aloyſ. Torello in ſecul. auguſtinenſ. ad ann. 402. n. 2. & *Vitalis* quidam Carthaginenſis, ad quem Auguſtinus epiſtolam miſit, olim 107. Ex Galliis vero *Maſſilienſes* Theologi univerſe cum *Joanne Caſſiano* Abbate, quamobrem Semipelagiani dicti ſunt Maſſilienſes; tum Epiſcopi permulti cum *Honorato* Maſſilienſi, *Hilario* Arelatenſi, *Fauſto* Rejenſi, *Lerinenſes* item monachi cum *Vincentio* illo percelebri commonitorii Auctore; alii demum *Doctores* cum *Severo Sulpicio*, *Gennadio* maſſilienſi Presbytero, *Arnobio* juniore.

Nimirum Adrumetini Africani vehementer commoti ſunt Auguſtini ep. 194. alias 105. contra Pelagianos, eorumque occultas reliquias, miſſa ad Sixtum Presb. poſtea Rom. Pontif. cum nonnullis quoad ſpeciem duriuſculis poſitionibus adverſus libertatem humanam. Eorum diſſidia & errores exponit *Noriſius* hiſt. Pelag. l. 1. c. 23. ac epiſtolae Auguſtinianae capita *Maffejus* hiſt. theol. l. 12. a n. 2.

Maſſilienſibus vero errandi occaſionem dederunt libri Auguſtini de praedeſt. SS. & de dono perſev. male intellecti & ad ſiniſtrum ſenſum detorti; quod & innuit idem Auguſt. epiſt. ad Hilarium & Proſperum miſſa, idemque Proſper epiſt. ad Auguſtinum conſcripta.

Quippe putabant Doctores illi, libertatem hominis ad obtinendam ſalutem graviſſime laedi, admiſſa cum Auguſt. gratuita praedeſtinatione ad gloriam, finalem perſeverantiam & gratiam: quocirca praeſervide

eſſe meriti; adeo ut inter abſtinentiam ciborum, & perceptionem eorum cum gratiarum actione nulla ſit diſtantia. (a)

Coe-

(a) Tertius hic ſuae doctrinae error, quem recitat *Hieronymus* in l. 1. cont. Jovin. n. 3. ſub fin. convellitque l. 2. n. 5. ſqq. Ejuſdem erroris meminit *Auguſt.* haereſi 82.

de propugnandum ſuſceperunt, ſaltem ſalutis a nobis eſſe, hoc eſt primam conferri gratiam intuitu meriti a natura libera ſuborti. Lege cit. Proſperi epiſtolam.

Ergo ne, inquies, ſingulis, quos praecitavimus, Doctoribus gallis naevus hic jure adſpingitur? in re utrinque probabili negant varii, qui illorum nonnullos ſtudioſe vindicarunt. Eos, brevitatis gratia, indicaſſe ſatis eſto.

Primum itaque Caſſianum, contra torrentem Scriptorum, eum adpellantium factionis ducem ex ejuſdem collat. 13. c. 8. vindicant *B. Jo. Dominic. de Florentia* O. P. Cardinalis, qui cl. 1419. ap. S. Antonio. par. 2. hiſt. tit. 10. c. 10. §. 2. *Petr. Ciaconius* Presb. Toletan. in obſervat. in J. Caſſian. quae exſtant ad calcem Caſſiani illuſtrati ab Alardo Gazaeo edit. 1642. *Jo. Maldonatus* S. J. in Luc. c. 24. *Alex. Peſantius* in 1. p. q. 23. ar. 5. d. 2. errore 3. *J. B. Gueſnayus* S. J. in Caſſiano illuſtrato l. 1. c. 61, & ſaepius, *Bruno Neuſſer* Minorita recollect. in prodromo velitari contra Noriſium par. 2. c. 3. a n. 9.

Et ii quidem vindices, re utrinque rite perpenſa, me judice, doctrinae Caſſiani propriae circa initium ſalutis, quam ſaepe procul dubio catholicam tradidit, patrocinium haud temere ſuſceperunt.

Honoratum deinde vindicant *Nat. Alex.* proxime cit. §. 10. & cit. *Neuſſer* par. 2. c. 7. n. 18. Hilarium quoque idem *Neuſſer*, & ſtrenue quidem par. 1. c. 9. & par. 2. c. 4. & 8. cui adhaerent *Bollandiani* in vita S. Hilarii ad d. 5. Mai. a p. 34. ubi ex eodem Auctore exſcribunt „ vindicias pro S. Hi„ lario ſemipelagianiſmi calumnioſe inſi„ mulato „.

Tum Fauſtum protegere conatur *Jo. Driedo* de capt. & redem. gen. hum. tr. 4. c. 2. par. 4. Sed non admodum feliciter; quod enim errorem factionis nitide docuerit, non eſt qui legat ejus operum l. 1. c. 17. & l. 2. c. 6. & non videat. Proſtant in Bibl. PP. Lugdun. t. 8.

Monachos item Lerinenſes univerſe *Neuſſer* par. 2. c. 7. & *Alticot.* in ſum. auguſt. praefat. ad par. 5. Sed ii tamen rem minime conficiunt ſuam ex adſpectabili Lerinenſium ſanctimonia. Haec enim cum errore in rem nondum ab Eccleſia definitam & receptam minime pugnat; exploratum quippe eſt, cunctis ferme, quos praemiſimus, ejuſdem erroris inſimulatis, Sanctorum nomina, cultus & aras decretas fuiſſe.

Vincentium pariter Lerinenſem ſtudioſe protegunt cum cohorte Doctorum cit. *Neuſſ.* c. 5. & *Altic.* §. 15. ſqq. nec non *Bolland.* qui, *Papebrochio* interprete, praeter alia, Neuſſeri pro Vincentio & Lerinenſibus vindicias tradunt in vita S. Vincentii ad d. 24. Mai a p. 287. Quibus equidem lubens adſentior.

Patrocinantur itidem Severo Sulpicio *Gibertus* Abbas Gemblacenſis in apol. pro eodem & *Nat. Al.* cit. §. 8. quibus me comitem volo. Ex eo ſiquidem adverſa Baronii opinio rejicitur, quod epiſtola a Coeleſtino, ſeu Coeleſtio P. emiſſa contra Severum alioſque Presbyteros gallos ſemipelagianos (eſto ab ipſo re ipſa emiſſa fuerit) a duodecim ſaltem annis Sulpicium reperit vita functum. Conf. editionem *Manſianam* Baronii ad ann. 431. in notis a n. 47. p. m. 408.

Gennadium praeterea defendit *Neuſſ.* par. 2. c. 7. a n. 14. At ipſe tamen haereo. Arnobium denique idem tuetur par. 1. c. 10. n. 5. poſt *Voſſium* cit. l. 1. c. 11. Et vero locus in eum vulgo productus ex ejus commentario in Pſalmum 90. Semipelagianiſmum quam nitide profert; ait enim „ in arbitrio „ eſt ut credas prius, ut dum credideris, „ gratiam conſequaris. „ Idcirco exinde duntaxat ab hac macula purgandus Arnobius, quod expoſitio in Pſalmos ei adſcripta, reapſe fuerit ſuppoſita: id quod ſuſpicatus eſt *Bellarm.* de ſcript. eccl. in Arnob. juniore.

IV. Palmares factionis errores, quos ingruentes ac debacchantes perculſit Gallia per ſeculum integrum & amplius, debellarunt haud pauci pugiles. Ut puta ſummi Hierarchae literis, reſcriptis, decretis, monitis; e. c. *Coeleſtinus*, *Leo* I. *Gelaſius*, *Hormiſdas*, *Felix* IV. *Bonifacius* II; tum ſcriptis egregiis privati Auctores; e. g. *Auguſt.* in lib. de praed. SS. & de dono perſev. *Proſper* l. contra collatorem & l. de ingratis,

& in

Coecum hunc Erronem, etiam ab Hieronymo invicte debellatum, ceu ducem plurimi ſequuti ſunt ſubſecivis temporibus: hoſtes nimirum jejunii, prout ab Eccleſia cum delectu ciborum praeſcriptum eſt. Ut puta *Waldenſes* (*b*) *Lollardi* (*c*) praemaxime plaudente illorum vindice jurato *Walchio* (*d*) *Piggardi* (*e*) *Lutherani* cum parente *Martino* (*f*) *Calviniſtae* cum *Joanne* authore ſuo. (*g*)

X. *Mahumedes* dicit „ ne committatis rapinas & caedes vel per-

„ ju-

& in reſponſionib. ad objectiones Vincentianas, *Fulgent.* Epiſc. Ruſpenſis in libris contra Fauſtum ejuſque Sectatores, *Anonymus* auctor de vocatione gent.

Caeſarius denique Arelatenſis Epiſc. tr. de grat. & lib. arb. cujus praeterea cura, & ſtudio, ardentique zelo pro domo Dei, Synodus Arauſicana II. coacta ſub an. 529. 3. Jul. eodem Praeſide, Semipelagianiſmo poſtremam cladem decretis ſuis inflixit, impetrata deinde a Bonifacio P. II. Actorum confirmatione ad an. 530. menſe Jan. Plura in hanc rem *Bolland.* ad d. 27. Aug. in vita S. Caeſarii comment. praev. §. 4.

V. Praeclari de Schola Theologi Semipelagianis in errore praecipuo ſocii adnectuntur. Et primo omnium loco *Thomas*, quod in 2. diſt. 23. q. 1. a. 4. §. *Reſpondeo.* totidem verbis ita diſſerat „ non oportet ut
„ actus, quibus homo ſe ad gratiam haben-
„ dam praeparat, ſint naturam humanam
„ excedentes. Sicut nempe natura huma-
„ na ſe habet in potentia materiali ad gra-
„ tiam, ita actus virtutum naturalium ſe
„ habent ut diſpoſitiones materiales ad ip-
„ ſam: unde non exigitur ad hoc ut homo
„ ad gratiam ſe praeparet, aliquod aliud
„ lumen ad gratiam praecedens „ &c. &c.

At oppoſitum plane S. Doctor perſpicue tenet in 1. 2. q. 109. a. 6. quibus nempe, inquit *Cajetan.* in expoſitione hujus articuli § *Ad probationem.* ſententiam illam prudens revocavit Angelicus, videlicet „ dicta ſua
„ in ſecundo ſententiarum ad meliorem ſen-
„ ſum reducens. „ Aliter alii Sanctum tuentur. Conf. *Vazq.* cit. d. 91. c. 10. n. 63. ſub fin. *Anton. Arnald.* praefat. ad vindicias S. Th. de grat. ſuffic. *Th. Leonardi* in comment. de ſententia S. Th. adv. Georg. Dorſchaeum l. 3. c. 10.

Plures deinde ad caſtra Semipelagianorum acceſſiſſe incuſantur, quod arbitrio noſtro diſpoſitionem aliquam, vel proximam, vel remotam, qua Deus ad collationem gratiae moveatur, tribuerint. In eorum cenſum ſerio adcuſatos refert cit. *Vazq.* c. 10. *Scotum*, *Cajetanum*, *Ricardum*, *Gabrielem*, *Durandum*, *Pantuſam*: jure ne, vel injuria? is dixerit, qui hoſce Doctores a Vazquezio citatos cum eodem actore adcurate contulerit.

VI. Ubi *Gazzaniga* de grat. par. 1. c. 9. de excitatione Semipelagianiſmi diſſerit, quam multa miſcet nimium dubia. Et nonnulla quidem vehementem ingerunt ſuſpicionem quod intenderit nota Semipelagianiſmi carpendos eſſe qui gratiam per ſe ſe efficacem explodunt, & indifferentem probant. Sed haec tamen aliis, quibus otium ſit, examinanda relinquo.

Nolim tamen propterea, ei vicem rependens regeras quae olim in famoſis controverſiis de Auxiliis *Ferdinandus Baſtida* coram Paullo V. multis promovenda duxit, nimirum praemotionem thomiſticam cum gratia irreſiſtibili & neceſſitante lutherica & calviniſtica nimium convenire. Abſit enim a viro chriſtianae caritatis & pacis profeſſore diſſidia id genus fovere ac innovare.

Eodem quidem & nos conſilio ab examine quarumdam theſium abſtinemus, quas *Nat. Alex.* ad ſec. v. c. 3. art. 8. ac *De Turre* de inſtitut. biblic. t. 4. in tr. adceſſorio de haeret. ſeculi v. tanquam erroneas & haereticas Semipelagianis adpingunt; quaſi nempe iſtorum in dogmatis ſocios velint Doctores multos, & graviſſimos quidem ex ſcholis catholicorum, qui theſes eaſdem probabiliter ac tuto propugnare pergunt. Sed de cauſſa ſemipelagianica jam ſatis.

(*b*) Ap. *Guidon.* de haer. in VValdenſib. & *Aeneam Sylv.* in hiſt. Bohem. cap. 35.

(*c*) Ap. *Trithem.* in chon. Hirſaug. ad an. 1315.

(*d*) In miſcell. l. 3. exerc. 5. §. 18. quem tamen remittimus ad Tom. noſtrum IV. p. 413. ſq.

(*e*) Ap. *Joan. Schechtam* in epiſt. ad Eraſm. referente cit. *Coccio* ad an. 1550.

(*f*) In reſponſione ad Ambroſ. Catherin.

(*g*) Lib. 4. inſtit. c. 12. ſect. 19.

„ juria, quia Deus hoc moleſte fert. Quod ſi tamen feceritis, Deus „ benignus eſt & miſericors, illaque condonaturus eſt „ (*)

XI. *Heribertus* ac *Liſojus*, genere ac ſcientia praeſtantiores in clero, apud Aurelianos Francorum ſub an. 1017. novarum haereſum architecti reperti ſunt, a femina quadam inſaniſſima, ex Italia procedente corrupti. Ii vero praeter alia effutierunt „ omne chri„ ſtianorum opus pietatis duntaxat & juſtitiae, quod aeſtimatur pre„ tium remunerationis aeternae, laborem ſuperfluum eſſe „ Impii tamen illi ac vecordes, nec diſputationibus ſapientum convicti, nec blanditiis adlecti, nec minis deterriti, Roberti tum Regis juſſu & univerſae plebis adſenſu vivicomburio plexi ſunt. (*b*)

XII. *Bogomili* alias notati pilias quaſlibet orationes praeter Domini-

ADNOTATIO.

(*) OB effatum iſtud, depromtum e *Joan. Cantacuzeno* in orat. 2. in Mahumedem, laudatus *Coccius* art. 3. ad an. 630. Pſeudoprophetam hunc refert in cenſum eorum, qui bonis operibus meritum & neceſſitatem ad impetrandam ſalutem ſtulte, impieque denegant. Ecquis autem vel etiam oculatiſſimus eum in praefata ſententia errorem deſcriptum aut adumbratum videat?

Immo potius iis aperte ſtabiliſſe videtur Mahumedes, mala opera, ſi a Deo dimiſſa non ſint, adeeſſum ad ſuum paradiſum impiis occludere: unde conſequens e contrario eſt ad ſuum ſenſum bona opera ejuſdem paradiſi praemia promereri.

Porro laudatus a Coccio *Cantacuzenus* Imperator praefatam Mahumedis ſententiam, quam exſcripſit p. m. 96. erroneam eſſe minime adſerit, aut ſuſpicatur. Neque vero inter ceteros impoſtoris errores, quos idem quatuor apologiis, totidemque orationibus acerrime confutat, eum vel levitor erraſſe meminit adverſus utilitatem & meritum bonorum operum.

Idemque putaveris de aliis, qui adcuratos de eiſdem erroribus ſyllabos tradiderunt, e. c. *Damaſcen.* l. de haereſ. n. 101. cum notis *Lequienii*, *Euchius* monach. ap. Euthym. in panopl. tit. 24. a p. m. 779. *Cedren.* in compend. hiſtoriar. t. 1. n. 182. 9. *Muamedus*. p. m. 421. ſqq. edit. Pariſ. 1647. *Nat. Alex* ad Sec. VII. cap. 2. art. 2. *Pfeifer.* in theol. Mohamedica, exſercit. 6. de Alcorano.

Quin immo hic idem *Pfeiferus* in epiſt. dedic. ubi agit de mataeologia mahumedica & judaica, ac de utriuſque invicem armonia, ad n. 6. Mehumedem, ejuſque adſeclas tanquam errones perſtringit quod bonorum operum meritis hominis coram Deo juſtificationem adſeribant ex Sura 99. non ſecus ac Judaei, quos itidem ex hoc titulo, aliiſque bonorum operum merita concernentibus *Bergerus* in Cabbaliſmo Judaico-Chriſtiano detecto par. 2. cap. 3. §. 24. & par. 3. §. 1. ſqq. ſugillat imperitiſſime tanquam „ homi„ nem in hac vita ad Phariſaiſmum, Pa„ piſmum, Fanatiſmum & Enthuſiaſmum „ ac tandem ad aeternum exitium deducen„ tes „

Quod praeterea Mahumedes ipſe quamſaepe ad ſenſum ſuum agnoverit in bonis operibus meritum exigens a Deo ſupercoeleſte praemium, abunde liquet ex conſcriptis in Alcorani Suris, aut capitibus, e. g. ex Sura 11. 23. 23. 54. 57. 62. 65; ſicut & pravis operibus demeritum exigens aeternum ſupplicium ex Sura 29. 66.

Adde, frequenter ipſum commendare tanquam merito plenum orationis ſtudium in Sura 3. & 9; aleemoſynarum in Sura 3. 4; terrenarum opum contemtus in Sura 18. 38. 51.; peregrinationem in Sura 19; jejuniorum diurnorum, praeprimis ſollemniſſimi jejunii menſtrui Ramadlani in Sura 2. 17.

Non itaque Impoſtor ille, alias dementiſſimus, hac in re ita inſanivit, ut eum Simone Mago, Pfeifero, Bergero, ceteriſque conſodalibus Proteſtantibus quodlibet ſuperhumanum bonis operibus meritum denegaret. Ergo ab ea Cocciana Erronum feria merito expungendus.

(*b*) Rem enarrat, pluribuſque perſequitur *Glaber Rodulphus* hiſtoriar. lib. 3. cap. 8. Exſtat ap. *Franciſc. Ducheſn.* inter ſcriptores hiſtor. Francorum tom. 4. p. m. 32. ſqq.

minicam, quam unam adſidue frequentabant, inutilia multiloquia compellabant. (*i*)

XIII. *Albigenſes* frequentare ſacra templa, atque in eis preces fundere nihil prodeſſe contenderunt. (*k*) Didicerant ii forſan e *Petrobruſſianis* doctrinam, ab aliis poſtmodum ejuſdem furfuris Erronibus exceptam, quae ferebat „ templorum fabricas fieri non debere, factas inſuper oportere ſubrui, nec eſſe neceſſaria chriſtianis ſacra loca ad orandum; quoniam aeque in taberna & in eccleſia, in foro & in templo, ante altare & ante ſtabulum invocatus Deus audit, & eos qui merentur exaudit „ (*l*)

XIV. *Pontiani*, authore *Pontio* quodam, in agro Petragoricenſi apud Gallos ad an. circ. 1140. inter alia profana & nequiſſima placita docuerunt, eleemoſynam nihil eſſe, nullumque continere meritum laude, vel praemio dignum, quoniam unde fieri poſſit, poſſideri debet nihil. „ In hac quidem ſeductione quamplures jam „ non ſolum nobiles propria relinquentes, ſed & Clerici, Presby„ teri, monachi & monachae pervenerunt „ (*) Hos plane *Pſeu*-

(*i*) Conf. *Euthym.* in panopl. par. 2. tit. 23. c. 19.

(*k*) Ex *Caeſario Heiſterbachio* lib. 5. c. 21. cui adcinunt plerique omnes recentiores Haereſeologi cum *Prateo*. in Albigenſibus.

(*l*) Author eſt *Petrus Mauricius* Abbas Cluniacenſ. alias *Venerabilis*, qui in dogmatica epiſtola contra Petrobruſſianos errorem recitat in praefatione, ac deinceps ſtrenue confutat ubi contra reliqua capitula Petrobruſſianorum diſſerit.

A D N O T A T I O.

(*) Haec una cum aliis praefatae turbae portentis nos docuit *Heribertus* quidam monachus in epiſtola de haereticis Petragoricenſibus ap. *Mabillon.* de veter. analect. tom. 3. p. 467. ſq. eamque in ſuam retulit collectionem judiciorum *Dargentr.* t. 1. p. 35.

E quanam vero iidem perfidi homines ſecta fuerint, controverti poſſet. Citatus enim *Mabillon.* in adnotat. eidem epiſtolae ſubjecta illos revocat ad ſectam Henricianorum, ſeu Petrobruſſianorum, quorum haereſis in partibus Petrocoriorum, vulgo *le Perigueux* miſere graſſabatur, uti diſcimus ex vita S. Benardi l. 3. c. 6. qui utpote adverſus illos in partes Toloſanas profectus, in oppido Sarlati aliquantum morae egit. Haec quidem Mabilloniana conjectatio.

Sed eam tamen ut temerariam rejicit laudat. *Dargentr.* illoſque vult e ſecta Cathararum, qui novi Manichaei erant, quoniam, inquit, a carnibus abſtinebant, & Myſterium Trinitatis pro figmento habuerunt: neque vero Henriciani propriis Manichaeorum erroribus adhaerere. „ Itaque, „ pergit, in iiſdem regionibus tunc tempo„ ris duo genera haereticorum quandoque „ reperiebantur, partim Catharorum, qui „ ſe Apoſtolicos ipſi vocabant, partim Pe„ trobruſſianorum, ſive Henricianorum. „

Ceterum ſi Dargentraei ratiocinatio quidquam conficiat, meliori conſilio, reor, definiri poſſe, Poutianos ex integro nec cum Manichaeis novis, nec cum Henricianis convenilſe, ſi alia de haereſibus ipſorum non ſuppetant documenta praeter adductam Heriberti epiſtolam.

Haec autem nec eis, ut plura taceam, adpingit praecipuum Manichaeiſmi dogma de duobus principiis; nec alterum quoque peculiare Henricianiſmi, ſeu Petrobruſſianiſmi de negata virtute Baptiſmati, quo parvuli rationis impotes abluuntur. Quin etiam nonnulla Pontianis adiribuit, quae in duabus aliis ſectis deſiderantur; e. g. quod pecunias non reciperent, quod centies in die genua flecterent, quod Deum non ſalutarent cum doxologia *Gloria Patri* &c. ſed cum verbis „ quoniam regnum tuum & tu „ dominaris univerſis creaturis in ſecula ſe„ culorum, amen. „

Quocirca rectius fortaſſe putaveris ſectam

do-Apoſtolicos jure cognominaveris, quippe ſe falſo ajebant Apoſtolicam vitam ducere.

XV. *Gilbertus Porretanus*, aliàs productus, incuſatus eſt in Synodo vel conventu Pariſienſi ſub an. 1147. „ quod meritum hu„ manum attenuando, nullum mereri diceret praeter Chri„ ſtum „ (*)

XVI. *Begnardi*, ſceleſtiſſimi Sagarelli ſurculi in aliquot bonorum operum meritum peccaſſe deprehenduntur, haec enim ipſis adſerta ſunt (*m*) 1.° „ Homo in vita praeſenti talem perfectionis gradum „ poteſt adquirere, quod reddetur penitus impeccabilis & amplius „ in gratia proficere non valebit „ Quo callide permultis bonis operibus meritum adimunt, ne quis ei lucrando incumbat... 2.° „ jejunare non oportet hominem, nec orare poſtquam gradum per„ fe-

ctam illos peculiarem conſtituiſſe, iis inſtructam moribus & dogmatis, quae vel ab aliis ſectis depromta, vel a ſuo cerebro architectata eis tradidit Pontius Dux; atque adeo tria haereticorum genera tum temporis apud eaſdem regiones invaluiſſe, ſi nempe binae illae, quas memorat Dargentraeus, a Pontianis diverſae omnino fuerint.

ADNOTATIO.

(*) Porro haec *Otto Friſingenſis* de geſtis Frider. I. l. 1. cap. 50. p. m. 223. alioſque ibidem refert errores Gilberto in eadem Synodo palam jurejurando interpoſito adductos ab Adamo de parvo ponte, & Hugone de campo florido. Et ipſum quidem documentum ab uno exceptum Ottone commemorant *Labbeus* & *Harduinus* in ſuis collect. CC. ad eum ann. & *Baron.* ad ann. ipſum n. 10.

Sed ipſum tamen alii ubi ex inſtituto de erroribus Gilberti agunt, omnino praetereunt, e. c. *Bernard.* ſerm. 80. in cant. *Gaufridus* in vita S. Bernardi lib. 3. c. 5. inter opera Sancti edita a Mabillon. tom. 6. p. 119. *Nat. Alex.* ad Sec. XII. cap. 4. ar. 9. *Dargentr.* in collect. judic. t. 1. ad an. 1148. *Pluchetus* in Gilberto.

Idem plane conventus Pariſienſis diſcuſſionem ac definitionem ſuper hoc, aliiſque erroribus Gilberto tum objectis diſtulit peragendas in Synodum generalem Remenſem anno proximo cogendam, ex cit. *Ottone* cap. 54. Et vero in actis praeſatae Synodi ſub an. 1148. ap. *Otto.* c. 55. ubi actorem & oppugnatorem acerrimum egit S. Bernardus, ardentem video diſputationem circa alios errores, ſummi Numinis Divinitatem ac Triadem ſpectantes, ac fidei Symbolum adverſus ipſos editum a Patribus abſoluta Synodo, cui praeerat Eugenius P. III, circa noſtrum tamen errorem nihil omnino, altum plane ſilentium.

Quid haec vero? Anne Synodus eum ceu rem parvi momenti neglexit, ſicut & alium Gilberto primum imputatum a praefatis teſtibus, nempe „ quod eccleſiae ſa„ cramenta evacuando, diceret nullum ba„ ptizari niſi ſalvandum? „ Ita innuere videtur *Dupin.* in biblioth. ad Sec. XII. cap. 8. ſub init. p. m. 403.

Dupinio tamen neutiquam adduci poſſum ut conſentiam. Quis enim piiſſimis illis juxta ac ſapientiſſimis Patribus uſque adeo immanes errores audientibus tam criminoſam eis damnandis negligentiam, ſocordiamque prudens adſpinxerit?

Quod ſi in re perobſcura conjectare liceat, putaverim plane, Gilbertum ab duobus hiſce haereticis placitis ceu ſuppoſitis innocentiam ſuam & orthodoxiam diſertiſſime vindicaſſe; quod quidem Patres quum exploratum habuerint, ſubinde ab oppoſitis condendis fidei dogmatis conſulto, jureque abſtinuerint.

Hinc vero porro conſequitur errorem ex Ottone nobis in Gilberto notatum, aut pro ſuppoſititio, aut ſaltem pro vehementer dubio viris prudentibus habendum eſſe.

De celebri cauſſa Gilbertina nonnihil *ſuperius* praelibavimus in Tom. II. p. 69. & qui in eandem diſſerunt indicavimus; quibus addi poſſunt *Bernin.* in hiſt. haereſ. ad Secul. XII. cap. 7. ubi de Eugenio P. III, ceterique in hac Adnotatione praelaudati.

(*m*) Ex *Clementina* cap. 3. *Ad noſtrum* de haereticis.

„ fectionis hujuſmodi fuerit adſequutus ; quia tunc ſenſualitas eſt „ ita perfecte ſpiritui & rationi ſubjecta, quod homo poteſt libere „ corpori concedere quidquid placet „ Parem id placitum calliditatem, impietatemque continet, quemadmodum & cetera ſubſequentia.

3.° „ Illi qui ſunt in praedicto gradu perfectionis & ſpiritu libertatis non ſunt humanae ſubjecti obedientiae, nec ad aliqua praecepta eccleſiae obligantur „ ... 4.° „ ſe in actibus exſercere „ virtutum eſt hominis imperfecti, & perfecta anima licentiat a „ ſe virtutes „ ... 5.° „ perfecti homines in elevatione corporis Jeſu Chriſti non debent adſurgere, nec eidem revertentiam exhibere; quia eſſet imperfectionis eiſdem ſi a puritate & altitudine „ ſuae contemplationis tantum deſcenderent, quod circa Myſterium „ ſeu Sacramentum Euchariſtiae, aut circa paſſionem humanitatis „ Chriſti aliqua cogitarent „ Ex hoc callidiſſimo juxta ac pernicioſiſſimo ſyſtemate plura in ſuum retulit vaferrimus hypocrita ille *Molinoſius* poſtmodum producendus. Beguardorum errores pluribus perſtrinxit *Alvarus Pelagius* (n) tum *Sianda*. (o)

XVI. *Novatores Anonymi Anglicani* in dioeceſi Eboracenſi ſub an. 1355. diabolica fraude ſeducti alios inter errores hunc firmiter tenuerunt ac pervulgarunt „ quod per quaecumque opera quamtumlibet virtuoſa & bona, etiam per gratiam informata ſeu ex gratia procedentia, nullus potuit, poteſt, ſeu poterit vitam aeternam mereri „ (*)

 XVIII. *Gui-*

(n) De planctu eccleſiae l. 2. cap. 52.

(o) In lex. polem. art. *Beguardi*.

ADNOTATIO.

(*) Diſcimus haec ab *Innocentio* P. VI. qui Bulla Pontificatus anno 3. conſcripta ad Archiepiſcopum Eboracenſem, ap. *Raynald.* ad an. 1355. n. 8. exſcriptum a *Bernino* de haereſ. ſub Innocentio P. VI., hoc ceteriſque Novatorum erroribus recitatis, illi graviter injungit ut eos extirpandos a ſua civitate ac dioeceſi modis omnibus curet.

Nullus ipſe dubito, quominus pontificiis juſſis paruerit Praeſul, & aliquod pro more illorum temporum apud Anglicanos Epiſcopos frequentiſſimo, extemplo ediderit decretum, quo & infandos errores proſcriberet, & infectam dioeceſim ab omni haereſeos labe repurgaret.

Verum forſaſſe periit ejuſmodi edictum, immo & ipſa Bulla Innocentiana apud Anglicana tabularia; utrumque enim deſidero apud diligentiſſimum *VVilkinſium* in collect. C.C. magnae Britanniae & Hiberniae tom. 3. ubi aliam minoris momenti Bullam Innocentii de eodem an. 1355. recitat, tumque non abſimilia Eboracenſis eccleſiae documenta, pertinentia ad annos 1355. 1356. 1359.

Haec praeterea Innocentii Bulla, quemadmodum & aliae perplurimae, fugit *Cocquelineſium* in noviſſima collectione Bullarum pontificiarum; quam tamen laudat. *Rainald.* eruiſſe teſtatur e Romano tabulario l. a. p. 1. ep. cur. 29.

Ac recitatum inſuper errorem, immo cauſſam ejuſmodi Novatorum univerſam omnino reticent ex iis, qui haereſum ſyllabos contexuerunt, *Coccius*, *Caſtrus*, *Nat. Alexander*, *Prateolus*, *Dargentraeus*, *Sianda*, alii; tum ex Hiſtoriographis generalibus *Spondan. Bzovius*, *Fleurius*, & ex Scriptoribus rerum anglicanarum omnes, quos viderim. Horum tamen omnium ſilentio pro veritate cauſſae mihi praevalere videtur documentum Bullae Innocentianae, quod ex Raynaldo adlatum eſt.

XVIII. *Guido*, regens Pariſiis ſententias in ſcholis Ordinis Auguſtinenſium, haec docuit: 1.° „ praeſcitus exſiſtens in caritate non „ poteſt mereri, vel elicere actum meritorium vitae juxta ſcalam „ vitae noſtrae „ . . . 2.° „ bonum meritum eſt a Deo, ita quod nihil eſt a voluntate „ Coactus vero ab Cancellario & Facultate Theologica Pariſienſi, hos una cum aliis articulis lubens revocavit publice an. 1354. 16. Maii, ac propoſitos hiſce idem notavit cenſuris. Ad primum dixit „ Reputo falſum & contumelioſum „ Ad ſecundum vero „ Hanc (theſim) revoco tanquam falſam, „ ſcandaloſam & in fide ſuſpectam. „ (*y*)

XIX. *Montalbenſes* plurimi, hoc eſt indigenae oppidi de Monte albo, *Mont blanc*, in Catalonia, duce *Berengario de Monte falcone*, vernacule *Montfalcò*, Ordinis Ciſtercenſis de monaſterio Populeti, oppido de Monte albo ferme contiguo, tenuerunt an. circ. 1356. nullum opus eſſe bonum aut meritum continere, niſi fiat ex ſinceroamore, quacumque ex cauſſa fiat, etiam ſpe mercedis aeternae. Hic tamen palmaris error ſollemniter damnatus eſt ab Sancio Archiepiſcopo Tarraconenſi, & Nicolao Roſellio Quaeſitore pro regno Aragonum. (*)

XX. *Ano-*

(*y*) Author eſt *Bulaeus* hiſt. Univ. Pariſ. t. 4. ad an. 1354. ex *Biblioth. Patrum Labigniana* ubi de Patribus Seculi xiv. Adduci ſolent cum aliis in priſcis editionibus Magiſtri ſent. ad calcem. Exſcripſit & multa errata typographiae correxit *Dargentr.* variis editionibus ſecum invicem collatis, ipſo teſte in t. 1. collect. ad eum annum p. 374.

ADNOTATIONES.

(*) I. ITa fert *Eymericus* in direct. inquiſitor. par. 2. q. xi. p. m. 283. Eumque deinceps errorem vulgo tradiderunt Haereſeologi cum *Lutzemb. Caſtro*, *Prateolo*, *Dargentr.* Ex iis vero *Lutzemburgus* erroris authorem vocat Bugantium, *Prateol.* & *Caſtrus* Bugarium; quin & Codex inquiſitionis Bononienſis & alter Joann. Franciſci Cardinalis de Gambara ap. *Pegnam* in hunc errorem, ipſum adpellant Benegrium, & Codex Jacobi Cardinalis Sabelli ap. cit. *Pegnam* Benigerium.

Ceterum ſtandum potius videtur Eymerici authoritati; quippe qui & ſynchronus ſoit, & ejuſdem cum Berengario Provinciae Cataloniae; ſiquidem Gerundae natus circa 1320. ibidem in ſuo Praedicatorum conventu mortalitatem exuit ann. 1399. ex *Echardo* in bibl. Praed. in Eymerico t. 1. p. 709.

Adde, ex eodem *Echar.* Eymericum Roſellio ad purpuram evecto ſucceſſiſſe generalem Aragonum Quaeſitorem ineunte an. 1357. Quocirca Berengarii nomen certo noſſe potuit & exſcribere ex actis mſſ. publicae damnationis erroris, adſervatis abſdubio in tabulario Inquiſitionis. Plura de ſcriptis & factis Eymerici ap. cit. *Echard.*

II. De ampliſſimo Ciſtercienſi coenobio Populeti, vulgo *Poblet*, frequens eſt mentio in jure canonico ſub nomine Populeti; ait cit. *Pegna* Juris utriuſque clarus Doctor. Plura de ipſo coenobio *Angelus Manrique* in annal. Ciſterc. t. 2. ad ann. 1153. cap. 18. a p. m. 250. Ejuſdem Scriptorem nuper edidit & illuſtravit Cl. Vir *Finestreſius*.

III. Monet hoc loci laudatus *Pegna* in comment. 36. ad hanc Eymerici quaeſtionem 21. cui praefixus eſt titulus „ de haereſibus damnatis ab Inquiſitoribus Aragoniae ſine expreſſo mandato Papae „ non id intelligi quatenus Inquiſitores poſſint propria authoritate dubia circa fidem definire, quum id Romani Pontificis munus ſit; ſed quatenus illi declararint haereſes jam damnatas, & juſſerint ut juxta ſanctiones canonicas eorum punirentur authores.

At vero quod ad praefatum errorem attinet, potuit ipſum propria authoritate damnare Sancius; quum jus proſcribendi acti-

Digitized by Google

XX. *Anonymus Pelagianus Anglus* in Oxonienſi Academia ſub an. circ. 1368. hunc numero XI. inter alios errorem diſſeminavit „ aliquis poteſt ex puris naturalibus mereri vitam aeternam „ Sed hunc tamen una cum aliis XXIX. ſevera lege damnavit an. 1368. v. Id. Novembr. Simon Lingham Archiep. Cantuarienſis. (q)

XXI. *Bertholdus de Rorbach* Germanus ad an. circ. 1359. hunc inter alios ſuae Beguardorum ſectae erroribus adjecit numero quintum „ quod oratio vocalis non ſit homini utilis vel neceſſaria & „ nihil conferat ad ſalutem, ſed mente orare ſufficiat ſine voce vel „ motu labiorum „ Spirae captus impoſtor ab Inquiſitoribus haereticae pravitatis publice errores plurimos confeſſus ac de ipſis convictus, ejurationem obſtinate renuens in ignem miſſus infeliciſſime animam efflavit (*) Ipſum itidem Bertholdi errorem profitebantur Cynici illi *Turlupini*, ſub Gregorio P. XI. damnati ad an. 1372. (r)

XXII. *Joan. Wicleffus* alias notatus, *organum* nempe *diabolicum, hoſtis eccleſiae, vulgi confuſio, haereticorum idolum, hypocritarum ſimulacrum, ſchiſmatis inſtaurator, mendacii promtuarium, adulationis ſentina*; quibus videlicet titulis Haereſiarchem merito exornat con-

terra-

articulos fidei adverſos ſingulis Epiſcopis & unicuique in ſua dioeceſi competat. Liquet apud eccleſiaſticam hiſtoriam ex frequentiſſimis id genus damnationibus publicatis ab Epiſcopis. Idem & potuit Roſellius Inquiſitor qua talis; quum ea authoritas ſacris quibuſque fidei Tribunalibus a ſummis Hierarchis, prout exigit rei ratio & conditio, generatim conceſſa intelligatur. Id quod pridem commonuimus in Tom. I. p. 355. nn. 211. 212.

Quod autem munus eſt ſummi Pontificis in hoc negotio, eſt inerrantia in ejuſmodi definitionibus, quum loquitur ex cathedra, ut ajunt, ei nobis tributa in eodem Tom. I. p. 344. a n. 168. quam tamen inerrantiam ulli alicui ex inferioribus tribunalibus immerito adſcripſeris.

(q) Conſ. cit. *VVilkinſium* t. 3. ad eum an. p. m. 75. Ipſum documentum primum retulerant inter ſua Concilia *Labb.* *Harduin. Spelmann.* omnes ad an. 1368. accurium exſcripſit cit. *Dargentr.* ad ipſum an. necnon *Nat. Al.* ad Sec. XIV. c. 3. at. 21.

ADNOTATIO.

(*) AUthor eſt *Trithem.* in chron. Hirſaug. t. 2. pag. 212. quem exſcripſit cit. *Dargentr.* t. 1. p. 376. ad ann. 1356. Ceterum in editione ejuſdem chronici forſan priore de an. 1601. qua utor, haec impii Bertholdi cauſſa, niſi nimium fallor, penitus deſideratur.

Quin immo *Joan. Nauclerus* Trithemio vetuſtior ipſam cauſſam, etſi calamo breviore refert ex integro in chronicis tom. 2. generat. 46. ſub an. 1356. ceteros item errores Trithemio productos recitat, quem vero in praeſentia in fide perdocti Abbatis propoſuimus, omnino praeterit. Anne hic ſubinde inter dubios revocandus? An potius credendum, illum excepiſſe Trithemium ex conſtanti documento, quod Nauclerum latuerit?

Adde, *Spondanum* in continuatione Baronii ad an. 1359. n. 3. itemque *Bzovium* ad ipſum an. n. 4. ſequutos *Nauclerum* & *Mutium* (hic tamen in hiſtor. Germanor. l. 25. p. m. 283. tres duntaxat recitat Bertholdi errores) reticere pariter cum Nauclero praefatum articulum, recitatis ceteris. Nec ullum quidem vidi, praeter *Dargentr.* qui dum differit de cauſſa hujus nebulonis, in teſtem adhibeat Trithemium. Scio equidem Naucleri chronica exigua pollere authoritate apud Criticos cum *Poſſev.* in adpar. ſect. 4. c. 1. At non video cur in hoc peculiari eventu ei neganda fides, quam utpote adhibent Mutius, Spondanus, Bzovius. Ex iis vero omnibus liceat dirimant Eruditi.

(r) Conſ. *Luxemb.* & *Prat.* in Turlupinis, quos nonnulli confundunt cum Beguardis, quod ulterius ceteros iſtorum tenerent errores.

terraneus *Thom. Walſinghamus* (*s*) hic, inquam damnati nominis author in meritum perplurium bonorum operum ſtultiſſime invectus eſt. En tibi ejus placita a bene ſapientibus quibuſque proſcripta.

Nimirum 1.° „ conferens eleemoſynam fratibus eſt excommu- „ nicatus eo facto „ (*t*) Meritum hic articulus denegat eleemoſynae Fratribus mendicantibus, qui Haereſiarchae magno erant odio, erogatae. Eum Conſtantinenſes Patres in privatis conſeſſibus hac cenſura profligarunt „ Iſta aſſertio videtur conſonare haereſi Dio- „ trephes, qui prohibebat eleemoſynam dare pauperibus fratribus, „ ut patet in epiſt. 3. Joannis in textu & in gloſſa, ubi ſic dici- „ tur verſ. 9. *qui primatum amat gerere in vobis Diotrephes, non re-* „ *cipit vos*. Et ſequitur paullo poſt, quaſi ea non ſufficiant, *neo* „ *ipſe ſuſcipit fratres*: gloſſa, *id eſt indigentes* &c. (*u*)

2.° „ Sancti inſtituentes religiones praefatas (mendicantes & „ alias) ſic inſtituendo peccaverunt „ (*x*) En tibi ſublatum Sanctis Inſtitutoribus ſummum quod erga Deum habuerunt meritum in erectione ſuorum Ordinum. Haec eorumdem Patrum in articulum cenſura „ Iſta (poſitio) eſt falſa, erronea, haeretica & piarum aurium „ offenſiva. Ex ipſa enim ſequitur, quod inſtituendo ut aliquis vo- „ veat & obſervet Deo obedientiam, paupertatem & caſtitatem, „ peccat. Item „ &c. (*y*)

3.° „ Religioſi viventes in religionibus privatis non ſunt de „ religione chriſtiana „ (*z*) Quaſi nullum ſit meritum, immo exſecrabile demeritum religioſam vitam ducere. Sed audi cenſores Conciliares „ Iſta (aſſertio) eſt falſa & temeraria. Tum primo „ quia vitae perfectio ſecundum Auguſtin. epiſt. 83. conſiſtit in „ amoris elevatione ab infimis, in cordis reformatione ac libidinum „ cohibitione in adhaerendo Deo & ſummis. Sed in his tribus con- „ ſiſtunt religiones privatae „ &c. (*a*)

4.° „ Oratio praeſciti nihil valet „ (*b*) Heic Patres „ Iſta eſt falſa „ & erronea, ſi univerſaliter intelligatur. Quia tunc ſequeretur, quod „ opus bonum de genere factum in caritate non eſſet meritorium „ alicujus praemii temporalis vel aeterni, contra iſtam regulam „ vulgatam, *ſicut nullum malum impunitum, ita nullum bonum irre-* „ *muneratum*. Praeterea bona opera facta in mortali peccato ad ali- „ quid valent, ſaltem ad praemium temporale; igitur a fortiori „ bona facta in gratia & ex caritate „ (*c*)

Iis quidem cenſuris mire conſonant aliae in eoſdem articulos, ſicut & in ceteros hujus Wicleſianae damnationis, a privato quopiam

(*s*) In Ypodigmate Neuſtriae vel Normanniae ad an. 1585. p. m. 537.

(*t*) Eſt Articulus xx. ex damnatis a Concilio Conſtantienſi ſeſſ. 8.

(*u*) Ex Actis C. Conſtantienſis, collectis ab *Hermanno Vander Harde*, editiſque Francofurti & Lipſiae 1697. in parte 12. tomi 3. col. m. 184. ex antiquo codice mſ. Academiae Lipſienſis.

(*x*) Eſt Articulus xxii. ex eiſdem proſcriptis.

(*y*) Ex eiſdem Actis col. 136.

(*z*) Eſt Artic xxiii.

(*a*) Ex Actis col. 188.

(*b*) Eſt Artic xxvi.

(*c*) Ex Actis col. 190.

piam Doctore latae. Hic autem fuſioribus diſſertationibus perſtringit citatum articulum xx. ceu inſanum potius quam erroneum; articulos xxii. & xxiii. ceu haeretice erroneos; articulum xxvi. ceu ſimpliciter haereticum. (*d*)

5.° „ Quidquid Papa vel Cardinales ſui ſciunt ex ſacra Scri„ ptura deducere clare, illud duntaxat eſt credendum, vel ad ſua „ monita faciendum: & quidquid ultra praeſumſerint, ſit tanquam „ haereticum contemnendum „ (*e*) Haud obſcure meritum exterminat fidei ſupernae circa revelata, quae mera traditione innoteſcunt.

6.° „ Sciamus Orationem dominicam, Decalogum & Symbo„ lum, cum mediis facientibus ad eorum notitiam: & quaecumque „ alia notitia viantium nedum eſt ſuperflua ſed nociva „ (*f*) Ceterarum quarumlibet precum meritum e medio tollit.... 7.° „ Nos „ non debemus praeſtare aut donare aliquid peccatori dum cogno„ ſcimus ipſum eſſe talem, quia ſic foveremus proditionem Domi„ ni noſtri „ (*g*) Quaſi erogantis eleemoſyna meritum erga Deum ab ſtatu duntaxat pauperis valorem adſciſcat... 8.° „ Peccator ſicut „ nec meretur pro tunc beatitudinem, ſic nec meretur pro tunc „ ut aliquis mereatur ſibi gratiam, nec bonum aliquod tempora„ le „ (*h*) (*)

Do-

(*d*) Proſtant ejuſmodi cenſurae apud eadem Concilii Acta e variis codicibus mſſ. in par. 13. tomi 3. a col. 260.

(*e*) Eſt articulus xviii. ex 18. VVicleſiani Trialogi, quem Synodus Londinenſis proſcripſerat, a *VVilhelmo VVodfordo* impugnatis an. 1396. ap. *Orthuin. Gratium* in faſcicul. rerum expetendarum & fugiendarum tom. 1. p. m. 190. edit. Londin. 1690.

(*f*) Eſt unus ex cclxvi. articulis, quos, teſte *Balaeo* in centuria 4. fol. m. 184, *Joannes Luck* ex operibus VVicleſi collegit: eum inter ceteros tradidit. cit. *VVodfordus* ap. laudat. *Gratium* p. 269.

(*g*) Proſtat in eodem catalogo inter errores contra eleemoſynam p. 270.

(*h*) Exſcriptus ibidem eſt.

A D N O T A T I O.

(*) Haec & valde plura, e ſuis met excerpta commentariis nequiſſimus ſycophanta; & certe non modo dogmati noſtro adverſa, verum etiam permultis aliis; quaſi in votis habuerit ſub quadam ſolidioris pietatis ſpecie, chriſtianae religionis orthodoxiam ac diſciplinam ſubvertere. Ejus errores ſigillatim recitant *VVodfordus* proxime cit. ap. Gratium, *Gregorius* P. XI. in epiſt. ad Archiep. Cantuarienſ. & Epiſc. Londinenſ. ap. *VValſingham*. in hiſt. Angl. in Richardo II. p. m. 204. ſq. *C. Conſtantienſe* ſeſſ. 8. *Thom. VValden*, vulgo *Valdenſis* in ſuo Doctrinali antiquitat. fidei ſparſim, *Nicol. Harpsfeld*. in hiſt. VVicleſiana cap. 2. & 3. *Knygthon* de event. Angliae l. 5. ad an. 1382. *Nat. Alex.* Sec. xiv. cap. 3. art. 2. 2. 3. 2. ſq. *Dargentr.* in collect. t. 1. ubi de VVicleſo p. 14. ſqq., *Perſon*. in examine Kalendarii Proteſtantium cap. 3 n. 28. ſqq. *Graſſ* in hiſt. haereſ. VVicleſ. ſparſim.

Nimirum ingenii acuti & ardentis homo, ſuperbus, ambitioſus, & ſcientia inflatus, in Oxonienſi Academia Theologus Doctor ac profeſſor & eccleſiae de Lutthlevvorth dioeceſis Lincolnienſis Rector; quod pontificio diplomate deturbatus fuerit a praefectura collegii Cantuarienſis Oxonii, quam praeter jus, faſque invaſerat, tum, nonnullis referentibus, VVigornienſis Epiſcopatus repulſam paſſus; patrocinio demum fultus Joannis Lancaſtriae Ducis, qui tum in minore Eduardi III. Regis aetate omnia ſua authoritate adminiſtrabat, ſub an. circ. 1375. Rom. Pontifici, immo eccleſiae univerſae vibratis falſae doctrinae armis bellum indi-

Doctrina haec flagitioſiſſima inter Scriptores, alioſque Doctores privatos, prae primis Anglicanos, facto agmine complurimos pa-

dixit, quin plurimi defuerint ſocii, qui factionis novae ducam ſequerentur, eique ſuppetias ferrent.

Repulſam quidem Epiſcopatus facile crediderim, ſed eam tamen apud Authores ſatis ſtabilitam nondum reperi. Ex iis *Polid. Vergil.* Anglic. hiſt. lib. 19. In Eduardo III. p. m. 399. ſic de ea loquitur „ VViclef„ ſus is, ut ſama eſt, a primo indignatus „ quod non potuiſſet ad ſummos ſacerdota„ lis ordinis adſpirare honores &c. Quid ſimile habes ap. *Th. Valden.* l. 4. art. 3. c. 33.

Illico tamen orthoduxa caſtra, qua anathematis, qua publicis catechiſmis & concionibus, qua inflictis pro merito ſuppliciis hoſtem debellare ac proterere adgreſſa ſunt. Pravam videlicet Haereſiarchis doctrinam oppugnarunt, proſcripſeruntque & Academiae Oxonienſis ac Pragenſis, & Synodae multae, & extra Synodum permulti Epiſcopi ex Anglia, & Romana quaedam Synodus ſub Joanne P. XXIII. ann. 1412. & 1413. Conſtantienſe demum Concilium.

Anne etiam Pariſienſis Academia proſcripſerit? Ait quidem *Cochlaeus* in hiſt. Huſſitar. lib. 1. pag. m. 8. edit. 1549. tum *VVindeſordus* in l. cont. errores VVicl. quos ſequitur *Nat. Alex.* proxime cit. §. 6 n. 8. & *Author* hiſt. haereſeos VVicleffi, Huſſi & Hier. Prag. gallice conſcriptae an. 1682. p. 96. necnon *Patres* C. Conſtant. in epiſt. ad Bohemos circa ſupplicium Huſſi ap. Acta ejus Concilii t. 4. par. 8. col. 486. At minime tamen audiendi, quia enim, ſi fides cit. *Dargentraeo.* nullum hac de re proſtat in ſcriniis ejus Academiae documentum, ubi de pluribus valde minutioribus multa & exactiſſime quidem adnotata ſuppetunt.

Jam vero ſparſos errores coactus interdum publice revocavit impoſtor, ſaepius vero novis commentis communire pergebat, & qua pollebat doctrinae fama, & quamdam praeſeferens modeſtiae, ſeverioriſque pietatis ſpeciem, plurimos non modo e populo, verum etiam e coetu magnatum, Doctorumque grege ad ſe trahebat.

Haec de VVicleſo diſſerit *Knygthon* Leyceſtrenſis canonicus, de event. Angliae lib. 5. ad ann. 1382. p. m. 2644. „ In iſtis „ temporibus floruit Magiſter Joannes VVy„ clix . . . Doctor in Theologia eminentiſſi„ mus . . . in Philoſophia nulli reputabatur „ ſecundus, in Scholaſticis diſciplinis in„ comparabilis. Hic maxime nitebatur „ aliorum ingenia ſubtilitate ſcientiae & „ profunditate ingenii ſui tranſcendere, & „ ab opinionibus variare . . . Evangelium, „ quod Chriſtus contulit clericis & Eccle„ ſiae Doctoribus . . . tranſtulit de latina in „ Anglicam linguam, non angelicam. „

Inſignis ille VVicleſi ſectator, foediſſimus ſcurra, ferox & maledicus homo *Bal* ſeu *Balaeus* centur. 4. a fol. m. 155. opuſculorum omnis generis ſui coriphai titulis multas oppler paginas ac pro coronide elogii ſubdit ad fol. verſum 157. ex teſtimonio *Aeneae Sylvii*, quod fuerint „ pluſquam ducen„ ta VVicleſi volumina pulcherrime con„ ſcripta per Subincum Leporem Archiepi„ ſcopum ad Pragam Bohemorum concre„ mata (ſed haec tamen ne cuncta credideris diverſa authoris opera, verum multas paucorum operum exſcriptiones). Tran„ ſtulit quoque in anglicum ſermonem Bi„ blia tota cum quibuſdam veterum docto„ rum tractatibus „ quae demum hoc abſolvit epiphonemate „ Fieri non potuit, quin „ hoc pectus inhabitarit Spiritus ſanctus, un„ de tot libri tam eruditi prodierint. „

Quod vero contra iniquiſſimus Sathanae ſpiritus illud inhabitarit pectus, nec ſecus fieri potuerit, manifeſto argumento plura ſunt. Principio enim tot, tamque enormibus paradoxis, erroribus, haereſibus ſapiens & ſanctus hic Author recenſitos a Balaeo libros in perniciem populorum fidelium maculavit, ut merito illi omnes etiam atque etiam diris devoti ſint, anathematis perculſi, flammis adjudicati. Lege ſententiam damnationis doctrinae Joan. VVicleſi. ap *Conc. Conſtant.* ſeſſ. 8. ubi praeterea legile potuit Balaeus, coriphecum ſuum ex ſententia oecumenicae Synodi *fuiſſe notorium haereticum, pertinacem ac in haereſi deceſſiſſe, ſuumque denique cadaver, ſi ab aliis diſcerni poſſet, exhumandum & comburendum;* quod plane tandem exequutioni mandatum, congeſtis ejus cineribus in fluvium projectis.

Quin etiam Richardus II. Angliae Rex ſub ann. 1388. ſollemni edicto libros & ſcripta omnia VVicleſi, uti & ſociorum *Nicol. Herfordii* & *Jo. Aſton* ubicumque in regno & ditionibus ſuis reperiri poſſent, ad Conſilium ſuum ignibus addicenda deferri juſſit. Haec ne merita ſcriptorum hominis Spiritu ſancto addati?

Idem

patronos adſeclas habuit, qui eam & auctorem ſuum ardenter protexerunt, atque hoſtes acerrimos, qui debellarunt. Ex utraque acie nominatiores in ſcenam ordine producere (quae celebris pars eſt cauſſae Wicleſianae) operae pretium duximus: patronos videlicet tanquam Errones & magnae inſipientiae ſceleriſque reos; hoſtes vero tanquam praeclaros veritatis Teſtes ac vindices.

Ii ergo patroni Errones.

Joan. Aſton primus VVicleſi diſcipulus, quod noluerit an. 1382. ſuos revocare errores cum Magiſtro, perpetuo carceri mancipatus eſt. Exaravit rationem ſuae fidei... de recto uſu Sacramenti... contra uſurpationes cleri... conciones ad plebem.

Nicol. Heriford conſcripſit librum ſuper pia VVicleſi doctrina... de fratrum apoſtaſia a Chriſto... adverſus Petrum Stokes orthodoxum.

Philip. Repingdon Regularium Canonicorum Auguſtinenſium Abbas & Oxonienſis Academiae Doctor Theologus, librum defenſorium VVicleſi... pro ejus doctrina ad mores... de ſeculari dominio... ſermones ad utrumque ſtatum. At hic tamen palinodia recantata Londini an. 1382. creatus Lyncolniae Epiſcopus VVicleſianam factionem acriter vexavit, uti acerbe conqueritur *Balaeus* ubi de hoc Philippo.

Joan. Aſhvvarbi Oxonienſis Academiae Doctor Theologus, & in eccleſia ejuſdem urbis ad S. Mariam vicarius, ut vocant, lib. contra Ricard. Maydeſton anti-vvicleſitam... contra mendicitatem

Idem inſuper arrogantiſſima ſuperbia, atque petulantiſſima & execrabili maledicentia ſe paſſim ſupra omnes venditabat. Nec apud eum catholici omnes aliud erant, quam homines ridiculi, inſulſi, hoſtes Dei; Epiſcopi vero, qui eum damnarunt, Pſeudoepiſcopi erant, apoſtatae, ignari, ſtolidi, haeretici, falſi Chriſti praenuncii, diaboli incarnati. Haec, plura que id genus humillimi animi epitheta collegit ex Valdenſi *Harpsfeldius* in hiſt. VVicleſ. c. 6.

Peculiare itidem tam effrenis arrogantiae exemplum edidit quum accepit damnata ceu haeretica plura ejus adſerta in Londinenſi Concilio a tredecim Epiſcopis, una cum Cantuarienſi Praeſide, ac triginta Magiſtris in Theologia ſub ann. 1382. Tunc enim, ut author eſt *Cochlaeus* hiſt. Huſſit. l. 1. p. m. 8. „ VVicleph adeo non emendavit errata, ut per contemtum & irriſio„ nem vocaverit Synodum illam terraemo„ tum, contra quam & in multis publice in„ vectus eſt libris & ſermonibus „ Propter ejuſmodi fortaſſa virtutes eximias *Joan. VVicleph*, eodem teſte *Cochlaeo* ibidem p. 7. ſub fin. eſt anglice vulgo interpretatum *Joan. impiae vitae*; tametſi ejus diſcipuli magiſtrum „ famoſo & elato nomine, „ *Joannem Auguſtini* vocitabant „ ut notat *Valden.* t. 1. l. 1. art. 2. c. 34. p. m. 106. col. 2. fortaſſe, ut idem ſuſpicatur *Vald.* quod Haeresiarcha dixerit „ cum multis San„ ctis antiquis & ſpecialiter *Auguſtino* con„ venio. „

Ipſe demum inſignis ſcriptor ſaepenumero in aliis commentariis ſibi repugnat, a ſuis met dogmatibus recadit, ipſi ſibi palam & multipliciter contradicit; quemadmodum ex Valdenſi, aliiſque Authoribus ad oculum oſtendunt laudati *Harpsfeld.* c. 7. & *Nat Alex.* § 8. Et vero unus ab Spiritu ſancto adflata, ſemper & ubique in recta fidei doctrina conſtans ſibi eſt. Deſinat ergo Balaeus miſerrima adorare idolum ſuum tanquam dignum quod ſanctorum faſtis adſcriberetur, cui & poſtmodum mire convenit *Joan. Foxius*, qui VVicleſum (riſu dignum!) in Kalendario Proteſtantium perhonorifice repoſuit ceu *Praedicatorem Martyrem* ad diem 1. Januar. ap. *Perſon.* cit. tom. 2. poſtremae edit. ital. p. 3.

fratrum. Vivebat 1380. ap. cit. *Balaeum*.

Joan. Purvey liberalium artium Oxonii Magiſter, ardentiſſimus VViclefi diſcipulus, reliquit Symbolum ſuae fidei VViclefianae... pro doctrina VViclefi... de obliquo ſtatu cleri ... de Euchariſtiae profanatione... in ſynagogam Antichriſti &c.

Richard. VVith Presbyter, VViclefi obſequentiſſimus diſcipulus. Judici praeſentatus demum, nihil revocare voluit. Viv. 1380. Scripſit reſponſa XIV. articulorum ſibi adſtrictorum... contra veneratores imaginum... conciones vulgares.

Academia Oxonienſis vulgavit praeclarum teſtimonium de doctrina & vita Joan. VViclefi, ſubſcriptum an. 1406. 5. Octob. Habetur in hiſt. Huſi jamjam adpellanda ad calcem tomi 2. p. 542. Vereor tamen ne illud ſuppoſititium ſit, vel profectum tantundem ab Oxonienſibus ſectatoribus VViclefi, uti indicat ex hiſt. Acad. Oxonienſis cit. *Durgentr.* p. 28. ubi illud ſubſcriptum refert an. 1403. (*i*)

Guilbelmus Thorpe Presbyter, liberalium artium Oxonii Magiſter, VViclefi fideliſſimus diſcipulus triginta & amplius annos perſeveravit, ſuperatis graviſſimis carceribus uſque ad 1407. quo propter fidem VViclefianam interemtus eſt. Edidit teſtamentum vitae ultimae... ad impoſitos ſibi articulos.

Joan. Oldecaſtell Dominus de Cobham, conjunctiſſimus olim VViclefo diſcipulus, poſt varia tormenta igne combuſtus 1418. Scripſit ut VViclefita ſymbolum ſuae fidei... Agricolae querimonias... ad parlamentum Angliae.

Joannes Hus haereſiarcha notiſſimus, doctrinae VViclefianae ſectator inſignis, ſcripſit actum pro defenſione libri Joan. VViclef de Trinitate ſancta... tum replicam contra Anglicum Joan. Stokes VViclefi calumniatorem ... defenſionem quorundam articulorum Joan. VViclefi. Extant in hiſt. & monumentis Jo. Hus atque Hieron. Pragenſis (*k*) Alias itidem Hus in eiſdem monumentis pro damnata VViclefi doctrina pugnat.

Hieron. Pragenſis in Concilio Conſtantienſi VViclefianam doctrinam vindicavit, eam impenſe laudans ceu orthodoxam & immaculatam; teſtatus ſubinde pervicaciter ſe illam profiteri, & ad mortem uſque profeſſurum. Id quod literis conſignatum eſt ap. cit. hiſt. & monumenta tom. 2. p. 526. ſq. & alias.

Nimirum VViclefus ſub Richardo II. exſilium ad aliquot annos eſt paſſus in Bohemia, quouſque ab eo reverſus in ſua paroecia mortem oppetiit an. 1387. 31. Decemb., haec adteſtante *Balaeo* in VViclepho ad calcem elogii. Pronum itaque fuit Haereſiarchae ſuos in eo regno errores diſſeminare, ſibique addictiſſimos ſectatores adſciſcere. Quin & *Hieron. Pragenſis* in judicio confeſſus eſt,

ſe

(*i*) Vide acta C. Conſtant. t. 4. par. 6. col. 413. ſub fin. & col. 644. & *Piſeum* in prolegom. ad Scriptor. Angliae, ubi de Acad. Oxon. c. 4. p. m. 30.

(*k*) De ann. 1715. tom. 1. pag. 181. ſqq.

Digitized by Google

ſe ex Anglia in Bohemiam manu propria exſcriptos adduxiſſe VVicleſi dialogum ac trialognm. (*l*)

Adde, *Petrum Payne* Anglum VVicleſitam, ex Anglia propterea profugum, ſecum in Bohemiam adduxiſſe ſui magiſtri libros & errores, ibidemqne ſummo ſtudio docuiſſe & propagaſſe, ceu novae Sectae primipilum, Huſſo & Hieronymo jam exſtinctis. Quo videris ejus haereſis inter Bohemos exordia atque progreſſus.

Joannes Balaeus denique, ut plures mittam inferioris notae ab eo recenſitos, Sudovolcas, apoſtata & Offerienſis demum in Hibernia Praeſul, tenaciſſimus VVicleſita, ſcripſit, ipſo teſte in cent. 5. quam abſolvit 1528., lib. in tres VValdeui tomos... in faſciculum zizaniorum ejuſdem... lib. 2. de ſectis Papiſticis... lib. 2. de proditionibus Papiſtarum... in verbi perverſores... de corruptis Dei legibus... Myſterium iniquitatis... bella VVicleſi contra Papiſtas... Alcoranum Epiſcoporum. Quin etiam ejus centuriae IV. & V. VVicleſitas Scriptores mox adductos, exceptis Huſſo ac Hieronymo Pragenſi, complexae, nihil aliud videntur ac prolixa & impudens apologia VVicleſi adverſum orthodoxos ejus oppugnatores. Obiit an. 1559. aetatis 67. Porro ſacrilegum hunc monachnm & presbyterum uxoratum pro merito vivis coloribus depinxit *Pitſeus* (*m*). Scriptor eſt, ajebat *Labbeus* (*n*) *cujus in pleriſque vacillet fides*. Nec minus quidem adpoſite apud *Gretſerum* (*o*) eſt *fabulator ſummus*, atque *Notarius in curia impudentiae, & mendaciloquentiae immatriculatus*. Id quod plnribus demonſtrare pergit *Schwarzius* (*p*) Calvinicola dicitur *Henrico Schlitz* (*q*) Dignus demum, qui inter Scriptores primae notae reprobos ab Indice romano rejiciatur. Hic autem factioni VVicleſianae primarios inter patronos famigeratiſſimus.

Iis procul dubio merito ſubnectendi Anglorum illi plurimi infeliciſſimi, qui vvicleſianam doctrinam intrepide docuerunt ac praedicarunt, aut pro ea defendenda ſupplicia, ipſamque mortem obſtinatiſſime pertulerunt, nuncupati propterea *Confeſſores*, *Praedicatores* & *Martyres* in Kalendario Proteſtantium ab ejus architecto *Joan. Foxio* proxime cit.

His jam vero ſubcedant Hoſtes catholici.

Ex iis autem celebriores habentur qnos *Harpsfeld.* cit. c. 15. idemque *Balaeus* centur. 4. ne tantorum hominum memoria periret, tranſmiſerunt ad poſteros. Nimirum, VVicleſo adhuc ſuperſtite, ejus haereſes confutarunt Clari Pugiles, quos mox ſubjicimus.

Joan. Kiningam Ord. Carmelitani in Anglia & Hibernia inter ſuos Praefectus XXI. Oxonienſis Magiſter, rarae eruditiouis vir. „

 „ Pa-

(*l*) Ap. *Acta* C. Conſtantienſis tom. 4. par. 8. col. 635.

(*m*) In prolegom. ad illuſtr. Angliae Scriptores p. 53. 199.

(*n*) De Script. eccl. art. *Marianus Scotus*.

(*o*) In comment. exegetico, ſeu Baſilico Doro c. 5.

(*p*) In collegio par. 3. p. 165. & par. 5. p. 470. & ſaepius.

(*q*) In comment. crit. de ſcriptis & ſcriptorib. hiſtoric. in Balaeo.

Digitized by Google

„ Papiſticus hic Achilles (r) primus in ſcholaſtica certamina venit...; „ cum eo viciſſim de ſcripturis & doctoribus conferebat VViclefus „ Scripſit lib. contra propoſitiones VViclefi, & lib. contra ideas ejuſdem. Denatus eſt 1399.

Guilielmus Jordanus Ord. Praedicat. Doctor Oxonienſis, edidit l. contra poſitiones VViclefi. Hunc ei adtribuunt commentarium *Pitſeus* & *Poſſev.* quos ſequitur *Echard.* Inde floruit ſub an. circ. 1380. non autem 1262. uti fert *Poſſev.* quum nempe Wiclefus nondum natus. Hunc incaute vocavit Joannem *Harpsfeld.* cit. cap. 16. quem exſcripſit minus caute cit. *Nat. Alex.* §. 7.

Joan. Bromiardus ejuſdem Ord. Oxonienſis Doctor & Cantabrigienſis Theol. Magiſter, ubi, ait *Balaeus* „ ſollemni juramento pro„ miſit regni Antichriſti (s) per ſcripturas defenſionem „ Edidit lib. contra VViclefitas. (t)

Joan. Tiſington Minorita, Oxonienſis Doctor & Profeſſor Theologus, ſtrenuiſſimus pro ſancta fide Wiclefitarum inſectator. „ Iſte „ unus erat (u) ex XII. primis Wicleſiſticae doctrinae cenſoribus, „ qui an. Dom. 1381. Oxonii in convocatione Doctorum ſub Gui„ lhelmo Berton Cancellario haereſeos Wiclephum damnabant „ Idem „ ſub an. 1392. cum Rege Richardo II. Epiſcopis & Do„ ctoribus interfuit Concilio Stanfordienſi, in quo praedicta hae„ reſis cum omnibus ſectatoribus publice ſollemniterque damnata „ eſt „ referente cit. *Pitſ.* ad an. 1395. quo Joan. noſter migravit ad ſuperos, laboribus, pugnis, victoriis clarus.

Scripſit adverſum novam haereſim lib. contra confeſſionem Wiclefi... pro Euchariſtiae defenſione ... certamina ſcholaſtica ... de Sacramento Altaris... de Sacramentis ... pro auriculari confeſſione.

Richardus Lavinghamus, aliis *Lavynam* & *Lavenhamus* Carmelit. Ord. Oxonienſis Magiſter. Hic Wiclefitas & Lolhardos „ tanquam „ inimicos Dei juratos & Eccleſiae capitales hoſtes... diſputationi„ bus publicis, frequenter oppugnavit, immo viriliter expugna„ vit: hos in concionibus vehementer agitavit: hos libris ſcriptis „ evidenter confutavit, condemnavit, profligavit „ Haec cit. *Pitſ.* ad an. 1381. quem innominatum exſcripſit *Coſmas Teſſiers a S. Stephano* in bibl. Carmel. in hoc Richardo, qui obiit an. 1381. relictis poſteritati lib. de determinationibus contra Lolhardos & Wiclefitas, & lib. contra Jo. Purvejum Wiclefitam, & lib. contra quoſcumque haereticos.

Petrus Stokes ejuſdem Ord. praeclariſſimus vir, qui Wiclefum in ordinem redegit Oxonii & publica diſputatione convicit, propterea ſaepe ab illo inter ſua opera vocàtus *Canis albus*. Exſaravit lib.

(r) Inquit cit. *Balaeus*.
(s) Lege *Jeſu Chriſti*.
(t) Conſ. *Pitſeus* de illuſt. Angliae Script. ad an. 1390. n. 657.
(u) *Balaeo* Authore.

lib. contra Wiclefi errores... contra Philip. Repingtonum Wiclefitam... contra Nicol. Herifordium etiam Wiclefitam. (*x*)

Thomas Aſheburnus Auguſtinenſis, Oxonienſis Doctor & Profeſſor Theologus, edidit lib. cont. trialogum Wiclefi & lib. de identitate in Sacramento.

Thomas Winterton ejuſdem ordinis & Academiae alumnus exſaravit lib. ſuper adſertionem Euchariſtiae, & abſolutionem contra confeſſionem Wiclefi.

Vtredus Boltonus Ord. Bened. monachus Dunelmenſis de Wiclepho „ tanquam de hoſte publico ſuperato non ſemel triumpha„ vit „ inquit *Pitſ.* ad an. 1380. Dedit poſteris lib. de Sacramento Altaris... de dotatione eccleſiae... contra impugnantes eandem... de non auferendis eccleſiae bonis. Balaeum fugit Vtredus.

Nicol. Radcliffus ejuſdem Ord. monachus ad S. Albanum, ſtrenuus Wicleſianae haereſeos debellator, ſcripſit in eam dialogos de Ss. Euchariſtia, ſeu viaticum animae ſalubre ... ſuper imaginum cultu... quaeſtiones diverſas. Ad plures abiit circ. 1390.

Guilielm. Berton Oxonienſis Academiae Doctor & Cancellarius, Wiclefi malleus, literis conſignavit determinationes contra Wiclefum... contra ejus articulos... ſuper ejus juſta condemnatione.

Radulphus Strodus, Poeta laureatus Anglus, collegii Mettonenſis Oxonii ſocius, ſcripto commiſit poſitiones & octodecim argumenta contra Wiclefum. *Pitſeo* inclaruit 1370.

Guilielm. Binhamus, ingenio, doctrina, zelo conſpicuus ſub an. 1370. inter primos invenius eſt, ſi non omnium primus, qui Oxonii haereſes detexit & confutavit eruditiſſimo libro contra poſitiones Wiclefi. Conf. *Pitſ.* ad eum an.

Hos deinde ac plures alios, vita functo Wiclefo, exceperunt quamplurimi, quorum nomina indicat cit. *Harpsfeld.* c. 15. ſcripta vero anti-vvicleſiana recenſent vulgati *Bibliographi* cum *Poſſev. Pitſeo* &c. Jam ad alia progredimur.

XXIII. *Wiclefitae veteres* primigenio Magiſtri ſyſtemati nonnullos in dogma noſtrum adjecerunt errores. Nimirum 1.° omnis petitio boni alicujus ſupernaturalis vel gratuiti, uni Deo eſt dirigenda... 2.° aliquam orare creaturam eſt committere idololatriam... 3.° nunquam fidelibus dirigenda eſt oratio ad Deum ſub ratione humanitatis, ſed ſub ratione duntaxat divinitatis. Haec *Guilielmus* cognomine *Sartor*, Londini damnatus an. 1422. quibus profecto omne meritum in invocationibus Sanctorum & Jeſu Chriſti humanitatis repoſitum e medio tollit. Pluribus ea, quae & ipſe retulit, confutat *Thom. Walden*, (*y*)

Tum 4.° Peregrinationes, orationes & oblationes factae caecis crucibus, ſurdiſque imaginibus de ligno & lapide ſunt proprie conſan-

(*x*) Conſulendi *Balaeus* & *Pitſeus* in Petro Stokes, denato 1399.

(*y*) In doctrinali fidei tom. 3. tit. 12. cap. 108. fol. verſo 204. ſqq.

ſanguineae ad idololatriam . Sic *Wicleſitae* adverſus meritum peregrinationum, & cujuſcumque ſacrarum Imaginum cultus. (z) In perfidam haereſim ab Iconomachis exceptam proxime laud. *Walden* fuſe & acriter invehitur ... 5.° inutile cuiquam eſt ſe jejuniis macerare, aut corpus in ſervitutem redigere... 6.° nec vita pie acta, nec jejunia ad ſalutem hominis prodeſſe poſſunt . Haec *Coubrigius* quidam (*a*) ... 7.° nulla alia oratione quam Dominica nobis utendum . Sic ex ipſis nonnulli. (*b*)

XXIV. *Wicleſitae recentiores* in Anglia ſub initia Seculi XVII. tenuerunt praeter alia, nulla eſſe bonorum operum merita: deinde non poſſe in uno eodemque templo plures uno die Miſſas fieri: ſcita inſuper Eccleſiae de jejuniis indicendis daemonum doctrinam eſſe: Chriſtum denique nec in humanitate adorandum eſſe, nec orandum. (*c*) (*)

XXV. *Joannes Hus* & *Hieronymus Pragenſis Wicleſitae* omnium famigeratiſſimi perſonam & doctrinam univerſam Wicleſi pertinaciſſimo animo exceperunt & vindicarunt aduſque comburium. Atque adeo quidquid ex nuper traditis peccavit VVicleſus adverſus meritum bonorum operum, & ipſi enormiter peccarunt. Recolenda

(z) In libello de haereſi porrecto ad Parlamentum vel ſupremum Senatum Richardi Angliae Regis an. regni ſui circ. 18. ap. cit. *VValden* t. 3. tit. 19. c. 151. fol. 270.

(*a*) Ap. *Harpsfeld.* hiſt. VVicleſ. c. 4.

(*b*) Ap. *VValdenſ.* cit. tom. 3. cap. 13. fol. 34.

(*c*) Haec diſcimus ex oculato & aurito teſte cit. *Harpsfeld.* eodem cap. 4.

ADNOTATIO.

(*) Hiſce delirlis ac ineptiis, ne quid profani ac impii in tanta errorum colluvie deſideres, magiſtri doctrinam amplificarunt diſcipuli. Et ii quidem una cum magiſtro, ut ſibi populorum fidem conciliarent, ſeveriorem ſimulabant pietatem ſub initium haereſis. Oxonii ſiquidem nudis pedibus incedebant, ſubruſa toga & uſque ad talos demiſſa induti.

Verum perpetua quum nequeat eſſe hypocriſis, paullo poſt ſimulationis petracti, geſtabant jam „ lata caputia ſurrata, ex„ tenſa uſque ad ſcapulas, & ſoper eas eo„ rum camiſiae de tela ſubtili & tenui filo: „ ſimiliter eorum zonae ornatae argento & „ pendente longo „ uti rem enarrat *VVidefordus* in reſponſis contra VVicleſ. quaeſt. 12. ap. cit. *Dargentr.* p. 14. col. 1.

Ad extremum vero, abjecto cuivis congenito pudore „ tam viri quam feminae ex „ praeclara iſta VVicleſi ſchola nudi prorſus in publicum prodiere, & ita omnibus „ ad morem Adami & Evae incedendum „ contenderunt in Hollandia „ uti refert cit. *Harpsfeld.* c. 4. laudato *Aenea Silv.* in hiſt. Bohem. Quid autem aliud expectaveris ab hominibus ſeditioſis, petulantibus, impudentibus, tot, tantorumque errorum pelago immerſis?

Sed & quid aliud notatu dignum in iis addictiſſimis VVicleſo alumnis animadvertere licet. Quod nempe ex iis nonnulli dum magiſtri haereſibus novas identidem adcumularent, eas conſutabat VVicleſus; ſicut & contra complures interdum, quae hic pugnaciter tuebatur, intrepide illi oppugnabant. Id quod pluribus comprobat teſtimoniis proxime cit. *Harpsfeld.* Haec itaque Scholae VVicleſianae in ſucata doctrina conſenſio. Varia iis monſtra nondum Africa pepererat. Vah, quanta haec ferocitate Eccleſiam Chriſti ſponſam vexarunt!

Digitized by Google

da de utroque Haereſiarcha mox dicta in elencho Scriptorum VVicleſitarum ad pag. 346. (*)

XXVI. *Eraſ-*

ADNOTATIO.

(*) Sed & complura ſuppetunt de conſtanti eorundem profeſſione & propagatione VVicleſiſmi documenta apud ſaepius laudata *Acta C. Conſtant.* t. 4. par. 6. & 8. *Cochlaeum* in hiſt. Huſſitar. l. 1. 2. 3. *Aen. Sylvium* cap. 35. ſqq. de hiſt. Bohem. *Concil. Conſtant.* in Actis ſeſſ. xv. & xxi. ap. *Lab.* & *Harduin.*

Ex iis audiemus *Cochlaeum* l. 1. p. m. 15. „ M. Joan. Huſ. . . liberior factus, virus VVicleficum, quod in corde gerebat, per os in populum effundere palam coepit. Nam quum eſſet in ſermone potens, & mundioris vitae opinione clarus, nactus concionandi munus in celebri eccleſia Bethlehem. . . populum ſenſim perduxit in odium cleri per commendationem doctrinae VVicleſi. Et non ſolum ore, ſed & calamo ſtuduit impia illius haeretici dogmata ad laicos divulgare, transferens aliquot libros ejus in linguam bohemicam, quos vel magni muneris loco mittebat ad potentiores laicos . . . ad Moraviae Principem Marchionem Judocum tranſmiſit quatuor libros trialogi in vernaculum translatos, qui inter omnes VVicleſi libros maxime ſunt virulenti & haeretici „.

De Pragenſi vero, praeter alia, quae eodem ferme recidunt, haec ferunt articuli Conſtantiae in judicio eidem objecti ep. cit. Acta C. Conſtant. t. 4. par. 8. col. 650. „ *Item* quod idem Hieronymus ab uno, duobus, tribus, quatuor, quinque, ſex, ſeptem, octo, novem, decem, undecim, duodecim annis proxime praeteritis, & citra & ſupra fuit, prout hodie eſt homo malae famae & malae conditionis, ſeditioſus, haereſum inſequutor, novarum & ſuſpectarum ſectarum, & praecipue Joannis VVicleſi haereticae ſectae & errorum fautor, proſequutor, nutritor & dogmatizator. „

Ob haec igitur uterque, & ob alias haereſes ſite probatas, ac tenaciſſime ab utroque retentas, a Synodo Conſtantienſi ad vivicomburium ultro dimmiſſus eſt. Licet autem Pragenſis metu mortis deterritus, in Concilio VVicleſiſmum ſolleinniter ejuraret, facti tamen poenitens, ardentius & conſtantius olim ejuratas haereſes ſubſtinuit uſque ad flammas.

Porro imperitum Bohemorum VVicleſitarum vulgus abſumtos Joannem & Hieronymum quam cito ceu beatos coelites, invictoſque Martyres & Chriſti Confeſſores ſollemni cultu venerati ſunt. Nec deſiit, reor, uſque modo par Huſſitarum omnium plauſus. Ac laudata quidem hominum eorum hiſtoriae & monumenta edita 1715. ab Huſſita haeretico, eos adpellant *ſanctiſſimos Chriſti Martyres*, ipſorumque integerrimam ſanctimoniam perfrequenter vindicant atque depraedicant.

Sed has tamen ſtultiſſimas ineptias invicte pluribus confutavit cit. *Cochlae.* l. 2. a p. m. 94. & l. 3. a p. 140. ſolidiſque argumentis evicit, publicatis utriuſque haereſiarchae ſceleribus, grave peccatum eſſe eos dicere *Sanctos*. At de iis nos alias ubi de cauſſa Huſſitica agendum erit. Reliquum vero eſt ut VVicleſianae finem imponamus; ſi modo ipſa hucuſque finem habuerit. Siquidem & Lutherus & Calvinus, & alii poſt VVicleſum exorti haereſiarchae praecipua VVicleſianae doctrinae capita adoptarunt, uti polemicae eruditionis peritis exploratum eſt.

Quod autem ſpectet hominum ſectam VVicleſi doctrinam & nomen retinentem, haud haec cum Huſſo & Pragenſi flammis abſumta eſt. Namque ſub annum deinceps 1431. *Paullus Crau* Bohemus a ſuis miſſus in Scotiam ad doctrinam VVicleſi per omnes ejus oras diffundendam, haud leviter ſperſo jam veneno captus eſt & a civilibus magiſtratibus ob ejus inſuperabilem in erroribus pertinaciam rogo traditus; uti Author eſt *Joan. Leslaeus* Epiſc. Roſſenſis de orig. mor. & reb. geſtis Scotor. l. 7. in Jacobo I. ad eum an. p. m. 275.

Tum ann. 1447. *Reginaldus Pecoke* Ciceſtrenſis Epiſcopus VVicleſi erroribus publice adhaeſit; tametſi ab Epiſcopis Angliae condemnatus & e ſede ſua ejectus ad catholicam fidem redierit; referente *Dargentr.* cit. t. 1. ad eum an. ex hiſt Univ. Oxon. p. 220

Anno deinceps 1476. promulgatum eſt Regis Angliae edictum adverſus Sectarios VVicleſi & Pecoki, ap. cit. *Dargentr.* ad hunc an. Adhuc itaque tum vigebat VVicleſiana ſecta.

Ab anno denique 1416. quo ſub diem 30. Maji Pragenſis Conſtantiae in cineres reda-

XXVI. *Eraſmus* Roterodamus de merito, quod praefert jejunium lege praeſcriptum haec ſentiebat „ Triſtia ſunt jejunia, quae praeſcribit lex: & ob hoc ingrata Deo, qui diligit hilarem datorem „ (*d*) Deinde „ Mihi purioris chriſtianiſmi videtur, magiſque conſentaneum evangelicae & apoſtolicae doctrinae, ſi nullum certum cibi genus praeſcribatur, ſed admoneantur omnes, ut quiſque pro corporis habitu veſcatur quae maxime conducunt bonae valetudini, non ad luxum, ſed ad ſobrietatem, cum gratiarum actione ac ſtudio bonae mentis „ (*e*)

Rurſum „ Adprobo quod dicis, eſca non commendat nos Deo; quum enim Deus univerſa creaverit ad uſus humanos, neque quidquam a nobis exigat praeter vitae pietatem, quid illius refert, piſcium, an quadrupedum, an volatilium carnibus veſcamur? Nihil enim pietati quidquam vel addit, vel adimit horum delectus: ſuperſtitioſum facere poteſt, pium nequaquam. Chriſtus nullum horum diſcrimen docuit. Proinde temeritas eſt, ſi quis homunculus conetur quemquam hujuſmodi conſtitutionibus onerare. Pro ſuo quiſque corporis adfectu veſcatur quibus velit, modo ſobrie, parceque ſuper omnibus gratias agens Deo. „ (*f*)

Poſtremo „ Paullatim irrepſit conſuetudo, quae diem Veneris piſculentum nobis reddidit. Deinde ubi hoc ſubceſſit, adjuncta eſt & Sabbati dies: nunc etiam Mercurii periclitatur; ob idque genus obſervatiunculas videmus homines adfligi & denique mori, ſibique Chriſtianos videri, quum ſint Judaei „ (*g*) His, ut vides, ſatis inſolenter Auctor hic nimium verſatilis & ambiguus carpit delectum pro jejunio ciborum ab Eccleſia praeſcriptum, & omnem meriti ſalutaris rationem ab ejus uſu ablegat.

XXVII. *Martin. Lutherus* ſtoliditate ceteros praetergreſſus, non modo eleemoſynae, orationi, ceremoniis eccleſiaſticis, jejunio; ſed univerſim ſingulis quibuſque bonis operibus meritum quodlibet potens ad remunerationem movere Deum impudentiſſime abjudicavit, uno

redactus eſt, ac deinceps perplures fuerunt Scriptores Anglici, relati apud centurias 4. & 5. Balaei, qui ſui VVicleſi perſonam & doctrinam editis commentariis propugnare pergebant: c c. *Petr. Clarcke* an. 1420. *Guilelm. Taylour* 1422. *Guilelm. VVhyte.* circ. 1426. *Petr. Payne* circ. 1438. *Philip. Noris* circ. 1446. *Guilielm. Tyndale*, aliis *Hychym* an. 1535. *Joan. Frith.* 1533. *Robertus Barnes* 1540. denique cit. *Joan. Balaeus*, quo recentiorem non vidi, ſcribentem 1548. Quo circa ſaltem ſub hunc annum vigebat adhuc in Auglia re & nomine ſecta VVicleſi.

Crediderim tamen, ſub id tempus, quod excepit horrendum ſchiſma Henrici VIII. fato functi 1547. ſectae nomen penitus deſiiſſe, doctrinam vero maximam partem diverſis ſubornatam cognominibus in pleriſque ſectis perduraſſe.

Et iſta quidem ſatis ſuperque de ſumma cauſae VVicleſianae. Plura in eam dabunt Scriptores hac in Adnotatione laudati. Prae ceteris vero *Knygthon*, *VValſinghamus*, *Acta C. Conſtant. Harpiſfeldius*, *Cochlaeus*, *Piſeus*, *Nat. Alexander*, *Dargentraeus*.

(*d*) In paraphraſi ad cap. 2. Marci.

(*e*) In epiſt. paraphraſi primae ad Corinth. praefixa.

(*f*) In paraphraſi ad cap. 8. epiſt. 1. Cor.

(*g*) In epiſt. ad Epiſc. Baſileenſem.

uno contentus merito, quod fidei adſcripſit. Id unum e praecipuis
ſuae doctrinae capitibus, quod ad nauſeam ingeminat, multiplici-
que vocum, phraſiumque circuitu explanare ſatagit. Tantiſper hunc
magiſtrum audiamus pro ſuo palmari placito declamantem.

„ Vix eſt aliud, ait, naturalius homini vitium, & majore cu-
„ ra eradicandum, quam ſubtilis iſta praeſumtio, quae ſemper ni-
„ titur Deum praevenire & per opera ſua proprium facere. Ex
„ quo monſtro naturali fluxerunt etiam impia illa dogmata in Ec-
„ cleſia, quibus homines pro placando Deo & ſatisfaciendo pro pec-
„ catis ad opera & idulgentias impelluntur, fide Dei penitus omiſ-
„ ſa „ (*h*) In craſſis calumniis ſubſtruit hic architectus errorem im-
pium. Namque nec intendit Eccleſia Chriſti noſtra opera gratia
auxiliante praeventa, Deum praevenire, nec ullum agnoſcit ſuper-
num meritum ubi penitus abeſt theologica fides.

„ De peccatis in operibus bonis, concedo nullum eſſe opus bo-
„ num, quo Deo placere queamus, ſicut orat Eccleſia dicens, *Do-*
„ *mine ſecundum actum meum noli me judicare, nihil dignum in con-*
„ *ſpectu tuo egi*: & iterum, *ut qui tibi placere de actibus noſtris non*
„ *valemus* &c. Atque haec ipſa eſt gloria & gratia fidei, quod ſola
„ ipſa eſt opus placidum, quod noſtra omnia placita facit & om-
„ nia diſplicita facit. „ (*i*) Fucum facit dum diſſimulat, ſe olim di-
diciſſe, ac forte docuiſſe, ex dogmatis Eccleſiae nullum opus nudis
naturae viribus elicitum Deo placere, vel quamlibet ab eo exigere
tanquam ab ſuperno Authore remunerationem; ſecus vero adſpi-
rantis auxilio gratiae communitum. Huc facit impoſtura illa, qua
Lutherus idem agens de votis monaſticis (*k*) Monachos noſtrates tra-
ducit, quoniam, inquit „ principium perfidiae ſuae palam docent &
„ dicunt hominem poſſe ſuis operibus naturalibus gratiam & ve-
„ niam peccatorum obtinere „ Quo quid magis alienum a vero?

„ Quid ſunt opera externa ipſa mandatorum Dei & ipſius E-
„ vangelii, quam quaedam ceremoniae? (videlicet quovis merito
„ vacuae) Quid eſt orare, jejunare, vigilare, laborare manu, ju-
„ vare proximum, niſi ceremoniae? Verumtamen ceremoniae pro-
„ fanae, ſeu ritus politici & ſecularium rerum jura, ſive conſue-
„ tudines, aut quocumque nomine cenſeri debent... Ita ſacrae ce-
„ remoniae & ritus eccleſiaſtici, ſeu jura rerum, ut vocant, ſpi-
„ ritualium, ſunt multo periculoſiores „ (*l*) Audin' qua arte univer-
ſam divinae legis & Evangelii Chriſti obſervationem e medio tollat?

„ Vide itaque ne te fallant operum pompae & humanarum
„ traditionum fallaciae, ut veritati divinae & fidei tuae non facias
„ injuriam. A fide Sacramentorum tibi incipiendum eſt ſine ullis
„ operibus, ſi ſalvus fieri voles, fidem autem ipſa ſequentur ope-
„ ra, tantum ne vilem habeas fidem, quae opus eſt omnium ope-

(*h*) In operat. in Pſal. 13. t. 2. operum ed. Jenenſ. 1600. fol. verſo 144.

(*i*) Ibidem fol. verſo 145.

(*k*) In eodem tom. 2. fol. verſo 456.

(*l*) Ibidem fol. 346.

„ rum excellentiſſimum & arduiſſimum, quo ſolo, etiamſi ceteris „ omnibus carere cogereris, ſervaberis „ (*m*) Nec minus ea verborum pompa fallit, nec minus iniquus eſt in exſercitationem bonorum operum, ineptiſſime unius fidei meritum efferendo.

„ Haec opera (bona) dicuntur meritoria, neſcio an intelligant (Romanae Eccleſiae Doctores) ego fateor me non intellexiſſe. Fides eſt meritum totum, vaniſſimum eſt ut unus actus ſubitaneus dicatur dignus vitae aeternae, oportet ut perſona ſit digna „ (*n*) Et vero nullus e noſtratibus eſt, qui non fateatur eum duntaxat actum eſſe vitae aeternae condignum, qui exoritur a perſona digna per gratiam ſanctificantem.

„ Quomodo poſſit eſſe meritum, quum tamen omnes ſancti „ peccent, juxta illud, *non intres in judicium cum ſervo tuo*, & „ Chriſtus, *vos quum ſitis mali* &c. „ (*o*) Quo plane recidit propoſitio illa ejuſdem Lutheri „ in omni opere bono juſtus peccat „ (*p*) tum ſexta illa theſis inter eas, quas an. 1518. Luthero Praeſide, defendit Heidelbergae Leonard. Bejer apud Auguſtinianos „ non ſic „ ſunt opera Dei merita (de iis quae per hominem fiunt, loquimur) „ ut eadem non ſint peccata „ (*q*) ac potiſſimum haec tertia inter eaſdem theſes „ opera hominum ut ſemper ſpecioſa ſint, bonaque „ videantur, probabile tamen eſt ea eſſe peccata mortalia „

Porro theſium idem architectus ad citata loca pluribus eas vindicare pergit; at fruſtra omnino. Eſto ſiquidem juſtus in omni opere bono peccet, ſeu aliqua ex parte deficiat, quatenus ut plurimum rarum eſt apud homines bonum opus undequaque perfectum, ac omnibus numeris abſolutum, uti conſentiunt Adſcetici Doctores & Myſtici (quo etiam pacto *Carpzov.* (*r*) abſurdam ſui Lutheri theſim emollire ac interpretari voluit) at multa plurimi elicuerunt valde perfecta, ut puta beatiſſima Virgo, Apoſtoli, plerumque Martyres, iique de quibus apertiſſime conſtat pleraſque virtutes in gradu heroico exſercuiſſe. Horrendum tamen eſt, ejuſmodi operibus, eſto nonnulla imperfectione infectis, ut plura ſimilia praeteream, lethalis culpae immanem gravitatem adpingere; immo & ſolius culpae venialis, quod Lutherus idem mitius loquens adſeruit in haec verba „ opus bonum optime factum eſt veniale peccatum „ (*s*)

Haec, iiſque conſentanea valde plura ſparſim in editis commen-

(*m*) De Captiv. babyl. Eccl. ubi de Baptiſmo in eodem tom. fol. verſo 271.

(*n*) In concione 3. de triplici juſtitia tom. 1. fol. verſo 151.

(*o*) Ibidem.

(*p*) Eſt Prop. XXXI. ex Luthericis ſolemni decreto damnatis a Leone P. X. tantoque furore ab Haereſiarcha vindicatis, praeſertim in tract. quem inſcripſit *adverſus exſecrabilem Bullam Antichriſti*, qui exſtat in tom. 2. a fol. verſo 286. & in adſertione omnium articulorum per bullam Leonis X. damnatorum, quae exſtat ibidem a fol. 292.

(*q*) Exſtat in eodem tom. 2. una cum reliquis & cum probationibus Lutheri a fol. 23.

(*r*) In Iſagoge ad libros ſymbolicos lutheranarum eccleſiarum t. 2. p. 1327.

(*s*) Eſt Prop. XXXII. ex damnatis a Leone, quam *Lutherus* vindicare vanum nititur in eodem tom. 2. fol. 309. ſq.

Digitized by Google

mentariis famoſus hic Novator, oeſtro percitus adverſum ſanctam de merito bonorum operum doctrinam, quam Romana & univerſa Chriſti Eccleſia una cum ceteris fidei dogmatis perpetuo retinuerat. (*t*) Quid vero de hiſce magiſtri ſenſis ejus Sectatores cum veteres, tum recentiores cogitaverint, diligentius expendamus.

Phil. Melanchon ita cenſuit (*u*) „ Omnia hominum quantumvis „ laudabilia opera plane vitioſa ſunt, & morte digna peccata „

Nicol. Amſdorſius, Miſnienſis, quem Lutherus de plenitudine poteſtatis Neoburgenſem Epiſcopum ereavit, librum edidit contra Georgium Majorem, quem inſcripſit, *Quod bona opera ſint pernicioſa ad ſalutem*. Et in eo quidem ſic adſerta digeſſit, ut commentarii titulo plane reſponderent. Haec inter alia blaterare non erubuit „ „ Qui docet quod bona opera ad ſalutem ſunt neceſſaria, hic jam „ anathematizatus eſt. Quamobrem ego Nicolaus Amſdorſius : qui„ cumqae haec verba ut ſonant, *bona opera neceſſaria ſunt ad ſalu*„ *tem* docet & praedicat hic eſt Pelagianus, Apoſtata & duplex Pa„ piſta „ (*x*) (*)

Magdeburgenſes Centuriatores in centuriis XIII. hiſtoriae eccleſiaſticae ad cap. 4. de doctrina, ubicumque de bonis operibus, ſeu de Juſtificatione occurrit ſermo expoſitam ſui Magiſtri inutilitatem bonorum operum per fas nefaſque ſubſtinent, incautiſque lectoribus ſuadere conantur Quod ut obtineant (uti eiſdem in more poſitum eſt circa reliqua lutherana dogmata) Authorum verba paſſim corrumpunt aut interpolant. Quin etiam Patres priorum V. Seculorum, ſi quid adferant ſuis adverſum placitis, infando auſu carpunt ac vellicant ceu primaevos ſancti dogmatis corruptores, vel in ſacra doctrina lapſos, vel humanum aliquid paſſos ; eoſque demum authoritate propria quaſi centumvirali quadam haſta exauctorant.

Eſt tibi plurium inſtar exemplum unum ex iis quae impuden-

(*t*) Conſulendus *Jo. Fiſcherus* Epiſcopus Roffenſis in articulos Lutheri XXXI. & XXXII. a Leone damnatos.

(*u*) In loc. comm. edit. 1. ubi de bonis operibus.

(*x*) Conf. cit. *Coccius* t. 2. l. 3. ar. 3. ad ann. 1552.

ADNOTATIO.

(*) HIc *Amsdorſius* „ ad factionem „ rigidiorum Confeſſioniſta„ rum pertinet „ inquit *Keſcius* in centur. evangelic. ſectar. art. *Amsdorſiani*, quorum factionis, bonorum operum meritis flagitioſiſſime adverſantis ipſe caput fuit.

Si fides *Siandae* in lex. pol. in Amsdorſianis, Nicolaum Carolus V. ab ditione Imperii fugere coëgit ; ſed apud Magdeburgenſes jam labe lutherica infectos quietum aſylum reperit.

Perperam vero ibidem *Sianda* inquit, Nicolaum Lutheri erroribus hunc alium addidiſſe de pernicie bonorum operum ad ſalutem ; quippe non addidit, ſed quem ſaepius adieruerat Lutherus, pluribus exponere & confirmare adgreſſus eſt.

Celebris ille *L' Advocat*, nec omnibus item ſatis ubique probatus, in lex. hiſt. liter. crit. de an. 1758. emortualem Amsdorſii diem revocat ſine ulla haeſitatione ad an. 1541. Ceterum laud. *Coccius* eum exhibet ceu viventem adhuc ſub an. 1552. In primo inſuper Lutheri tomo Praefationem habemus *Amſdorſii* ab eodem ſubſcriptam *Kalend. Januarii anno Chriſti* 1556. Exinde igitur corrigendus anachroniſmus Domini l' Advocat.

tiſſimi homines effutiunt in centuria II. Principio enim in Epiſtola nuncupatoria (y) iuſtituta oratione de Patribus, qui Seculo II. ſanctorum dogmatum doctrinam literis conſignarunt, haec traduut „ „ Doctrlna de libero arbitrio ſtatim hoc Seculo coepit vitiari, ni- „ miumque viribus humanis tributum eſt „ Quo callide carpunt Patres, qui hominis arbitrio plenam indifferentiae libertatem adſcripſerunt.

Pergunt Hiſtorici „ Articulum juſtificationis non ſatis perſpi- „ cue explicarunt, & operibus juſtificatorum plus quam debebant „ adſcripſerunt: quod forte ex pſeudoapoſtolorum errore de neceſ- „ ſitate operum ad ſalutem promanavit „ Sic vaferrimi homines ſanctum dogma erroris inſimulant, ut ad quamlibet impietatem viam ſternant.

Deinde in eadem centuria (z) haec differunt egregii alumni *Germanici Prophetae*, qualem ipſi ſuum Lutherum nuncupant (a) „ „ Obſcurari coepiſſe Clementis aetate doctrinam de fine bonorum „ operum ex ipſius Clementis ſcriptis adparet „ Subinde Clementem Alexandrinum ceu ſibi non conſtantem, foedumque in dogma de operibus Erronem inſectantur, quod eorum meritum, pretiumque commendet in paraenetico, necnon in ſtromatum lib. 5. & 6.

Nec ſimili praeterea cenſura incorreptum relinquunt ſcientiſſimi Ariſtarchi ob peccatum omnino par Theophilum Epiſc. Alexandr. quoniam „ ſimilia, inquiunt, apud Theophilum deprehendas „ lib. 2. ad Autolic. ubi ex profeſſo ait liberum & ſui juris crea- „ viſſe Deum hominem. Quod tamen excuſari poſſet, niſi haec ſe- „ quentia adderet: legem & praecepta ſancta communicavit nobis „ Deus, quae ſi homo ſervaverit, ſalutem conſequi, & reſurgens „ hereditatem incorruptibilem nanciſci poterit „

Pluribus demum carpunt tanquam *pernicioſa zizania, doctrinaeque Apoſtolorum & Prophetarum minime congruentia*, quae idem Clemens ſtromat. l. 6. & alias diſerte tradidit de fide una cum operibus juſtificante, ſimulque de ſublimi Apoſtolorum ſanctimonia, quos nempe adſeruit *omnibus numeris abſolutos eſſe*, adverſum ea quae mox vidimus contendiſſe germanum ſuum Prophetam Lutherum. Quibus adde ob idem crimen ab ipſis ſugillatos fuiſſe ceu errones Tertullianum & Cyprianum in centur. 3. c. 4. col. 80. ſq. tum denique Patres alios in cent. 4. & 5. Nec amplius quidem; nam qui in reliquis ſubſequutis centuriis ſcripſerant, ab iis doctoribus rejiciuntur penitus. Vide hominum vafritiem ac inſolentiam, quibus pſeudo-hiſtoriam lucubrarunt, ut incautis imponerent, ac, vel etiam abjecta quavis Pa-

(y) Ad pag. 2.

(z) In cap. 4. de doctrina, ſub titulo de operibus & perfectione col. 60. ſq.

(a) In praecitata Epiſt. nuncupatoria p. 4. §. *Maximae.*

Patrum authoritate ac traditione, lutherica anti-dogmata procaciter ſubſtinerent. (*) *Con-*

ADNOTATIONES.

(*) I. CEntoriatores architecti praecipui quatuor circumferuntur in prioribus ſaltem centuriis, in epiſtolis nuncupatoriis ſubſcripti; pute *Matthias Flacius Illyricus*, *Joannes VVigandus*, *Matthaeas Judex*, *Baſilius Faber*, quibus nonnulli addunt *Coeleſtinum Huttenum*, eliique *Nicolaum Gallum*, *Andream Corvinum*, *Gaſparum Nidrupium*, *Jo. Baptiſtam Hiencelium*, *Marc Pancratium Veldſock*, *Thom. Helthuterum*, *Ambroſ. Hidfeld*, *Davidem Ciceletum*, *Caſparem Leuncalum*, *VVilelm. Radenſem*, *Nicol. Beumulleram*, *Bernard. Nigrum*, *Petr. Schraëder*. Sed eos tamen omnes tectius dixeris adjutores Illyrici, qui potiſſimas hoc in opere pertes egit.

In Centurias vel Secula diſpeſcitur haec hiſtoria, & centuria quaelibet annorum ad uſque decimam tertiam eChriſto nato capitibus ſexdecim abſolvitur hoc ordine: capot 1. det ſummam tractandorum in centutia: 2. agit de loco Eccleſiae Chriſti ejuſque propagatione: 3. de externo ſtatu, hoc eſt de perſequutionibus & pece Eccleſiae: 4. de doctrina: 5. de heeraſibus: 6. de ceremoniis & ritibus: 7. de gubernatione Eccleſiae, ejuſque rerum & perſonarum: 8. de ſchiſmatibus: 9. de Conciliis: 10. de Epiſcoporum & Doctorum vitis: 11. de haereticis: 12. da Martyribus: 13. de rebus mireculoſis: 14. da rebus judaicis externis: 15. da religionibus extra Eccleſiam: 16. de mutationibus in politicis imperiis.

Haec profecto prima ſaltem ſub tempora recentiora, quod ſciam, id genus hiſtoria generalis eccleſiaſtica, nec tenui quidem labore, oec ignobili methodo lucubreta & in lucem edita Baſileae ab an. 1559. ad 1574. ibidemque recuſa ao 1624. uno volumina centurias tredecim complexo. Fere ſub idem tempus *Lucas Oſiander* VVittembergenſis opus illud in compendium redegit. Multa porro haec hiſtoria enarret & adſevit vera, ut e. c. quod canones qui dicuntur Apoſtolorum, & libri conſtitutionum & recognitionum Clementi Papee attributi, & plereeque Pontificum epiſtolae decretales, ut vocant, ſub IV. priora Secula, quod inquam haec omnia vel prorſus nothe ſint, vel manu interpolatoris maximem partem vitiata & corrupta: id quod jam modo Eruditi quique ſentiunt.

Ceterum multo plura pro veris venditat apertiſſime inepta, falſa, haeretica & impia; ubi preeſertim agitur de doctrina & inclinetione doctrinae ad cep. 4. ex iis quae modo innuimus, tum de primatu Romeni Pontificis ad cap. 7. de Epiſcopis & Doctoribus ad cap. 10. de miraculis ad cap. 13. ac de plerisque eliis.

Eo videlicet exſecrando conſilio Illyricus cum ſociis ſpartam hanc adornandam adgreſſus eſt, uti jam indicavimus, ut vel etiam qualibet interpoſita fraude ec impoſtura, ſacratiores Eccleſiae Chriſti ritus & dogmeta ceu erronea ſubruereot, lutherica vero ceu orthodoxa efferreot: quo quidem praetenſam reformatam Synagogam facili negotio ſtebilirent.

Heinc eutem eos diſcipulos & ſectatores nacti ſunt ejuſmodi Hiſtorici, temque obſtinatos, ut quidqoid tandem in centuriis legerent pro puro puto Dei verbo, tanquem ipſa veritas loqueratur, recipiendum exiſtimarent, vel, ut *Alani Copi* verbis utar com *Reſcio* in centuriis art. *Centuriatores* „ ſolot „ Magdeburgenſes quaſi Nabucodonoſoris „ ſtatoam, aut ſacratiſſimae Venetis ſta„ tuem adorarent „.

II. Quid vero noſtrates adverſus peſtiferem hanc & impiiſſimam hiſtoriam? Multe porro multi, ſparſim vero, & non niſi data confutationi opportunitara. Vix dum octo ex iis centuriis in lucem prodierent, ex ſententia Tridentinae Synodi duo percelebres ejus Theologi hiſpani *Petrus Fontidonius* & *Michaël Medina* juſſi ſunt e Pio IV. & Pio V. ſummis Hiererchis in virulentum opus calamos acuere, uti innuimus *ſupra* in Tom. I. pag. 53. rurſumque idem ipſis praeſcripſit Gregorius P. XIII. refereote *Poſſev.* in adp. ſac. in Gregorio XIII.

Quid illuſtrius deinceps abſoluto Concilio excogitavit ejus olim inclytos Praeſet *Heſius* Cardinalis; quippe qui author fuit Pio V. ut has ipſas centurias actitar repurgandas, hiſtoricae veritati aptandas, catholicis notis & obſervationibus illuſtrandas, atque hoc ipſo, quem Lutherici inſtituerant ordioe, methodoque ed communem Eccleſiee Dei utilitetem, & illorum ſempiteroam confuſionem, edendas curaret.

Detumque jam revidendi, perpurgandique negotium viris doctrioa & eruditione con-

Confeſſioniſtae qui profiteri dicuntur articulos Auguſtanae Confeſſionis, ex hujus articulo VI. „ docent quod fides illa debeat bonos „ fru-

conſpicuis Alano Copo, tum Hoſii Cardinalis in Urbe Theologo, Sandero, laudato Medinae, Turriano, Latinio Urſino, Stanislao Reſcio. Sigonius quoque, Sancteſius, Genebrardus, Lindanus, aliique e variis nationibus evocandi erant, ut mutuas operas excitando tam neceſſario operi conferrent.

Sapientiſſimo huic collegio praeſides adſignabantur Hoſius, Sirletus, Otto Auguſtanus Cardinales eruditiſſimi. Nonnulla quidem Sanderus, Copus & Medina in hoc genere ſcripta paraverant. Verum optima tandem conſilia, magnique operis progreſſionem Pii V. mors Kalendis Maji 1572. abrupit ac diſſipavit. Haec didicimus ex cit. *Reſc.* ubi de Centuriatoribus, quos nullus deinceps, quem viderim, penes praecipua pſeudo-hiſtoriae capita ex inſtituto convellendos ſuſcepit; quidquid Gregorius XIII. apud *Poſſevin.* proxime cit. quod Fontidonio & Medinae injunxerat „ per alios quoque „ deinceps ita fieri curarit, ut impoſturas „ illas centuriarum prorſus denique dete„ xerint „.

At vero nec penitus inultas centurias perfidas dimiſerunt orthodoxi Doctores. Principio enim *Guilielm. Heyſengrein de Nemrto* Spirenſis ſacra doctrina conſpicuus adverſus illas dimicavit catalogo teſtium veritatis locupletiſſimo, excuſo Dilingae 1565.

Deinde *Alanus Copus* Anglus doctiſſimus ſex editis pereruditis dialogis an. 1566. Antuerpiae eos acerrime confutavit, ceu ſummi Pontificatus, monaſticae vitae, Sanctorum, ſacrarum imaginum oppugnatores; at ſuos inſimul eodem commentario conterraneos pſeudo-martyres exagitavit. Tum *Petr. Caniſius* S. J. haereticorum malleos centuriatores, alioſque catholicae Eccleſiae hoſtes commentariorum de Verbi Dei corruptelis tomis duobus Ingolſtadii editis 1583.

Praeterea *Onuphrius Panvinius* adverſus eoſdem, libros tres concinnavit de Primatu Petri & Apoſtolicae Sedis poteſtate, Veronae editos an. 1589. at Romae pridem epiſtola nuncupatoria dicatos ab Authore an. 1566. Kal. Martiis.

In ipſos item inſurrexit *Franc. Turrianus*, canones Apoſtolorum, & antiquiorum Pontificum decretales epiſtolas vindicare conatus; ſtrenue quidem ac crudite, at minus tamen feliciter.

III. Si *Moreſium* ad art. *Centuriatores* audias, quum ii ſuam cuderint hiſtoriam ut directa acie Romanam Eccleſiam impeterent, hac de cauſſa Cardinalis *Baronius* ut eorum conatus retunderet, Annales ſuos eccleſiaſticos triginta totos annos lucubravit. Id ipſum ab aliis non ſemel audieram, teſtarumque nuper video tanquam quid cunctis exploratiſſimum ab *Adthore* Praefationis adjectae adparatui Annalium Baronii edit. Lucenſis 1740. n. VI. ad p. 5. Idem fere cenſuit *Caveus* in prolegom. ad hiſt. liter. ſect. 6. § *Recentiorum*.

Firmum et vero documentum, quo doceant expreſſum iſtud conſilium ad conſcribendos Annales iniſſe Baronium, aut apud Annaliſtam ipſum, aut apud alium Scriptorem illuſtris notae nondum reperi. Nequa id quidem ex ſtructura & methodo Baronianorum annalium cuiquam facile ſubinferre licet.

Paſſim ſane clariſſimus Annaliſta ubi probata ſuppetunt documenta Romanae Eccleſiae, Romanorumque Pontificum primatum, authoritatem, jura, nomen, ritus, ſacra geſta, merita (quae omnia paſſim quoque Centuriatores mendaciis, calumniis, ſcommatis denigrare atque convellere pergunt) potentiſſime vindicat, illoſque tum aliquando ſigillatim perſtringere innuit, e.c. ad an. 419. n. 46. ad an. 800 n. 18. & raro alibi.

Ceterum quod idem vindicet ex inſtituto praecipua religionis dogmata, quae perperam centuriae ad capita de doctrina & ſaepius alibi convellunt (quod omnium primum addicto illarum oppugnatori ſine dubio curandum erat) nobis hinc inde annales haud ſegniter percurrentibus minime adparet. Heterodoxus ille *Ottius* proxime adlegandus, §. *Ex hiſ.* ita diſſerit „ Certe nihil „ minus praeſtat Baronius, quam ut exacte „ atque ordine refutet Magdeburgenſes, une„ de liberrima methodo utitur; maxima & „ optima ne digito quidem extremo tangit, „ alia conſarcinat & legendis replet „.

Haud infrequenter quidem in prolixo opere vellicat centuriarum errores & calumnias, ſed quae tamen cum aliis delirantibus ſectis communes ſunt. Undenam ergo prudenter colligas ibi potius Centuriatores, quam alios ex mente Baronii conteri; praefer-

„ fructus facere , & quod oporteat bona opera mandata a Deo facere , propter voluntatem Dei , non ut confidamus per bona opera

ſertim quum eum ſenſum nuſpiam aperuerit Annaliſta , & eoſdem ipſos authores raro aut nunquam toto in opere diſerto vocabulo nominarit ?

Ubi obiter carpendus *Author* Scaligerianorum ſic de noſtro Baronio diſſerens art. *Baronius.* ad p. 36. edit. Hagae comit. 1669. „ nihil habet quam quod Centuriatores fecerunt, & illos perpetuo reprehendit: putat ita tegere ſua furta „ Audin' ? Quot verba , tot inepta mendacia . Cum eodem Authore corripiendus *Jo. Enric. Ottius* , qui in exam. in Annal. Barun. centur. 1. in praefat. §. *Et quam.* illi cum plauſu adſentitur . Heu qualis hic examinator Baronii ! Sed ad hunc redeamus .

Adſectavit , inquies , eos negligere atque adeo conſulto quorum errata refellit , nomina reticuit . At non video quo conſilio, aut cujus ſpe utilitatis adſectatione iſta uſus fuerit Baronius . Nec *Panvinius* quidem , nec *Conrad. Brunus* , nec *Heyſtngreinius* , nec *Harpsfeldius* , nec *Copus* , qui eos adgreſſi ſunt ; nec item qui alios ejuſdem furfuris perſtrinxerunt hoſtes , *Vega* , *Caſtrus* , *Feu-ardentius* , *Boſſuetus* , *Bellarminus* , *Becanus* , &c. illorum nomina reticenda duxerunt ; quin immo ea palam revelare ſolatio erat fidelibus ac non exiguo decori orthodoxae fidei , quam utpote ab ejuſmodi nominatim adverſariis protectam & vindicatam abſque involucris aenigmatum aperte proponerent .

Magnae ſubinde gloriae verteretur ſanctae fidei quod foediſſima juxta ac impudentiſſima Magdeburgenſium hiſtoria ab adverſaria Baroniana , quae intervallo pene infinito pluribus ex capitibus illi praeſtat , adnotatis ubique hoſtium nominibus , propalam nullo monente confoderetur .

Quid inſuper detrectaſſet Author eorum recenſere nomina & non ita pridem effuſos in lucem errores , quos palam pro virili confutandos toties decreverunt ſummi Pontifices Pius IV. Pius V. Gregorius XIII ?

Porro nuperus Baronii biographus *Raymun. Albericius* l. 1. c. 13. perculſam inquit, atque in nihilum redactam evanuiſſe centuriatorum machinam invicta Baronianorum annalium virtute ; quod vero id ipſum exſequi ſigillatim adverſum centuriatores ſecum ipſe Baronius conſtituerit , nuſpiam ille adfirmare auſus eſt. At diſerte tamen inter alios adfirmavit ex ſchola Proteſtantium *Jo. Frider. Mayer* in ecloga de fide Baronii ipſis Pontificiis ambigua c. 1. n. 4. p. m. 7. edit. Amſtel. 1697. & *Conringius* ap Schvvarzium in colleg. hiſtor. par. 3. q. 5. p. m. 172. proxime ante criſim de centuriis Magdeburgenſibus .

Age vero & expendamus tantiſper ejuſdem Baronii effata , quae opinionem noſtram evertere cuipiam videantur . Hic autem ſub initium praefationis in annales , centuriatores tacite ac acerbe deſcribit ceu turpiſſimos hiſtoricos mendaciorum coacervatores . Additque illico , ad eorum conatus infringendos ſatis ſuperque ſibi futurum , ſi germanam ac ſinceram Eccleſiae vultus imaginem ex antiquo prototypo demonſtret, quam utpote ſe ſe demonſtraturum pollicetur.

Sed haec tamen non evincunt ipſum eo deſtinato conſilio hiſtoricam ſuam imaginem depinxiſſe , ut ipſam centuriis objiceret tanquam nothae legitimam . Alioqui pari jure dixeris ceteros hiſtoriographos Baronio recentiores imagines Baronianae omnino ſimiles poſteris eodem conſilio tradidiſſe . Quod quis prudenter adferat ?

Tum in dedicatione tomi 1. annalium ad Sixtum P. V. §. *Quod a.* refert Baronius ſe ad contexendam hiſtoriam plura adverſaria congeſſiſſe „ praeſertim contra Novato„ res noſtri temporis pro ſacrarum tradítio„ num antiquitate , ac S. Romanae catholi„ cae eccleſiae poteſtate „ Sed haec tamen aeque feriunt Zvvinglium, Oecolampadium, Lutherum , Anabaptiſtas , qui pariter illa duo capita oppugnabant , ac Magdeburgenſium centurias; quas propterea quum ſpeciatim non nominet Baronius , intelligendus non eſt intendiſſe eas particulatim convellere .

Praeterea Sixtus V. epiſt. ad Baronium data ann. 1588. 26. Jun. inquit , intellexiſſe ex Cardinali Caraffa , eum ſcribere ac edere hiſtorica commentaria „ quibus non tan„ tum res geſtae exacte per annos ſingulos „ recenſentur , & quae de iis obortae ſunt „ controverſiae elucidantur , ſed etiam ipſi „ apoſtolicarum traditionum fontes puriſſimi „ aperiuntur, atque haereticorum mendacia „ confutantur . „ Haec vero confutatio ſtat quam optime abſque expreſſo Baronii animo confutandi ſigillatim Centuriatorum commenta atque mendacia .

Idem

„ ra juſtificationem cum Deo mereri „ Addunt ex xx. ejuſdem Confeſſionis articulo „ falsò accuſantur noſtri quod bona opera pro-

a, hi-

Idem denique Baronius in gratiarum actione S. Philippo Nerio pro annalibus eccleſiaſticis, quibus contexendis filio parer vel author fuerat, vel perpetuus ſuaſor & compulſor, §. *Exae Huanſ.* arbitratur, Sanctum prophetico pene adflatum ſpiritu vidiſſe „ a „ portis inferis in Eccleſiae detrimentum „ progreſſas eſſe centurias ſatanae „ quocirca decreverit ipſe per Baronianos annales „ ex adverſo conſurgere pro domo Iſraël, „ praeliaturus praelia Domini „.

Sed ominario iſta eſt Baroniana. Si vero Sanctus haec noverit & animo decreverit, quid aliquando non ſuaſerit Baronio ut in expreſſam centuriatum confutationem concinnaret annales, quorum ferme quotidianum penſum reſcire vellet ſanctus Pater? At de hujuſmodi indicatione nihil a Baronio, aliove Scriptore commonemur. Quod ſi is tum fuiſſet Baronio animus, eum abs dubio cum S. Patre communicaſſet, nec id ipſum ubi haec differit in gratiarum actione praeteriiſſet.

Ut luce meridiana clarius adpareat contra Authorem cit. Praefationis in Lucenſem annalium editionem num. xiv. pag. 7. „ Baronio *non* propoſitum eſſe in hiſtoria „ eccleſiaſtica contexenda centurias prorſus evertere „ libeat ſtrictim centuriam II Magdeburgenſium cum Seculo II. Baroniano conferre quantum ad capita quae ex inſtituto adverſanti Baronio confutanda erant.

Itaque Centuriatores ad cap. 4. de doctrina ex Patribus hujus Seculi perperam intellectis & expoſitis *Juſtino, Iren. Clem. Alex.* peracerbe oppugnant Ss. Euchariſtiae Tranſubſtantiationem & verum ſacrificium col. 48. ſq, invocationem Sanctorum col. 50., cultum ſacrarum imaginum col. 54.

Deinceps vero ceu errones ac verae fidei corruptores traducunt ejuſdem Seculi Patres qui adſeruerunt liberum hominis arbitrium col. 53. ſq. bonorum operum meritum & perfectionem col. 60. ſqq. ſacrificium Euchariſticum & Sanctorum invocationem col. 63.

Sugillant itidem *Ignatium* quod in epiſtolis Martyrium & virginitatem plus aequo commendarit col. 64 ubi & epiſtolam ad Heronem, hodiernis criticis certo notham, ceu genuinam laudant: tum quod in epiſt ad Philadelph. praeſcribat obſervandas eſſe traditiones humanas eccleſiaſticas de celebrando paſchate ac de jejunio ſtatis diebus perferendo, *Epiſtolas* demum canonicas *Jacobi* & *Judae* tanquam adulterinas rejiciunt col. 71. ſq.

Ad cap. 5. de haereſibus inter haeretica Gnoſticorum dogmata referunt col. 79 quod coluerint quaſdam Jeſu Chriſti imagines coloribus depictas, ſeu ex auro etiam, argento & ſimili materia factas.

Ad c. 6. de ceremoniis & ritibus peracerbe inſectantur ritus varios in aliquot eccleſiis fere jam tum introductos, praeſertim in Romana, quam ut liberius proſcindant, exhibent col. 114. ſq. decretales Pontificum ejus centuriae epiſtulas, quas ut commentitias reſpuunt col. 143. ſqq. Id quod rurſum agitant ad cap. 7. de gubernatione Eccleſiae col 131. ubi etiam a col. 137. Pontificis Romani primatum pluribus oppugnant.

Haec quidem, ut alia minoris momenti ſileamus, praecipua capita, in quae tela deberet acriter intendere conſtitutus Centuriatorum antagoniſta hiſtoricus. Quid jam vero in ea Baronius ad Seculum II? En tibi quae ab illo excepimus.

In primis SS. Juſtinum, Irenaeum, Clem. Alexandrinum laudat, eorumque ſcripta in ſuis locis; ſed nec ens ibi, quum locus erat pugnandi cum ejuſmodi hoſtibus, nec ſancta dogmata ab ipſis adſerta, & ab Centuriatoribus impetita vindicat. Nihil pariter ibidem ex inſtituto de Tranſubſtantiatione & vero Sacrificio SS. Euchariſtiae, uti & de ceteris mox laudatis dogmatis, quae Patres illi a fide docti tradiderant.

Ignatium deinde, ejuſque epiſtolas ceu traditionum puriorum promtuaria pluribus commendat ad an. 109. n. 5. ſqq. ſed eum tamen ab erroribus, quos fingunt centuriae, minime purgat. Sub eundem annum multa & optima Ignatium interpretans ſparſim diſſerit de traditionibus Apoſtolicis & veteres, qui eas deſpiciebant, haereticos commemorat. Centuriatores vero ſui temporis, quos, ſi debellare conſtituiſſet, pronum eſſet illis adnumerare, prorſus reticuit, quemadmodum & quum ſub idem Seculum laudat eccleſiarum, praeſertim Romanae ceremonias pluribuſque Romani Pontificis ſuper Eccleſiam univerſam effert authoritatem.

Quid plura? Sane in anteceſſum ad Seculum II. ſub an. 63. num. 9. ſqq. canonicam

Ju-

„ hibeant. Nam ſcripta eorum, quae exſtant de decem praeceptis „ & alia ſimili argumento teſtantur, quod utiliter docuerint de „ omnibus vitae generibus & officiis, quae genera vitae, quae ope„ ra in qualibet vocatione Deo placeant. De quibus rebus olim „ parum docebant concionatores, tantum puerilia & non neceſſaria „ opera urgebant, ut certas ferias, certa jejunia, fraternitates, „ peregrinationes, cultum ſanctorum, roſaria, monachatum & ſi„ milia. Haec adverſarii noſtri jam admoniti dediſcunt „ &c. In hiſce binis articulis quinque reperit palmares falſitates *Pichlerius* haud ignobilis Polemicus. (*b*)

Nimirum prima, quod falſo adcuſati ſint primi praecones Lutherici quod bona opera prohibeant. Recole expoſitos Lutheri errores. Secunda, quod Catholici parum olim docuerint de decem praeceptis, officiis, & operibus, quae in qualibet vocatione Deo placent. Tertia, quod iidem tantum urſerint ac promoverint puerilia & non neceſſaria opera, ut jejunia, cultum Sanctorum & ſimilia. Quarta, quod ipſi a Lutheranis admoniti haec dedidicerent. Quinta, quod vexarint conſcientias doctrina operum, nec propoſuerint ex Evangelio conſolationem.

Eaſdem fere pridem adnotaverat, pluribuſque perſtrinxerat ſtrenuus ille Luthero-Maſtyx *Jo. Cochlaeus* (*c*) His nempe larvis, technis & cavillis vaferrimus Confeſſionis & Apologiae architectus Melanchthon hec ſubdole intendiſſe videtur. 1.° proſpicere doctrinae ſui Lutheri, e qua Confeſſionis articulos callide idem excerpſerat. 2.° ſi-

Jacobi epiſtolam ceu genuinam vindicavit, uti & epiſtolam Judae ſub an. 68. n. 5. Tum Eucharistiae verum Sacrificium comprobat ex traditione Patrum ad an. 34. n. 53. ſqq. apoſtolicas in Romana Eccleſia, ceu illarum divite depoſitorio traditiones ad an. 58. n. 130. ſacrarum Imaginum cultum chriſtianum ad an. 57. n. 113. ſqq.

Ceterum egregiae id genus vindiciae peraeque convellunt complures alios haereticos, qui oppoſita iis dogmata ore & calamo multo pridem docuerant, ac centuriatores. Undenam ergo extundas, tacente Baronio, hunc ex deſtinato propoſito intendiſſe iſtos convellere, non autem univerſim omnes ejus furfuris heterodoxos?

Ex iis itaque omnibus rite perpenſis ita mihi concludendum videtur. Minime Baronio in contexenda hiſtoria eccleſiaſtica ex deſtinato animo propoſitum fuiſ centurias prorſus evertere. Hanc in eum generalem finem concinnavit hiſtoriam, jam ſepties in ſuo Oratorio triginta annorum ſpatio auditoribus repetitam (ut idem teſtatur in gratiarum actione ad S. Philipp. Nerium pro annalibus §. *Exaeſtuans.* ſub fin.) ut completum, caſtigatumque univerſae hiſtoriae eccleſiaſticae corpus exhiberet, quo verum, nitidumque Eccleſiae Chriſti prototypum omnium oculis objiceret, eamque univerſim a calumniis & commentis haereticorum vindicaret.

Quum vero dum incumberet annalibus Baronius, preloque jamjam committendi eſſent, negotium de oppugnandis ſtrenue centuriis in ore & animo Romanorum ſapientum verſaretur, quippe quod jam ex parte a nonnullis feliciter coeptum erat, nonnihil author operi nondum ad amuſſim perpolito adjecit, tumque praefationi ejus primariae, quo indicaret, etiam ſuis annalibus ſparſim, nullo monente, centuriarum commenta ac deliria confodi (generatim & quaſi aliud agendo) ac debellari. Hactenus de cauſſa Centuriatorum.

(*b*) In obſervationibus ſuper eam Confeſſionem, obſervat. 10.

(*c*) In Philippica 3. in Apologiam Phil. Melanchthonis & in diſcuſſione Confeſſionis & Apologiae Auguſtanae articulorum omnium, ubi de articulis 4. 5. 6. 20.

2.° ſimulare, illos quantum ad ſubſtantiam in nullo religionis capite cum catholica romana Eccleſia non conſentire. 3.° concedere quidem in juſtificatis bonos fructus aut bona opera a fide ſanctificante profecta, eis tamen quodvis erga Deum adimere meritum. 4.° permittere facienda opera, quae Deus praeceperit; ceteras vero quaſlibet ceremonias ab homine inſtitutas, puta eccleſiaſticos ritus, ſtata jejunia & id genus alia ceu inutilia, nec Deo placentia penitus abrogare. 5.° conflare invidiam orthodoxis, quod inutilia opera ſummis viribus promoverint, nihilo tamen ſubſtantialia, nempe fidem certam in Deum de venia peccatorum, in qua fingit Lutherus repoſitam poenitenti ſummam pacem & conſolationem. Viden' vafritiem ac temeritatem placitorum? Hic iſta latet anguis in herba. (*d*)

Exſcripſimus quidem eos textus ex recitata per *Pichler.* Confeſſione, quam ipſe ex *Ge rgio Coeleſtino* Lutherico, & ex *Forero* Socio ait eſſe authenticam, ac inter cetera 20. diverſae editionis exemplaria latina potiſſimum originali conformem. Haec nihilominus legimus in Confeſſione VVittembergae edita 1562. ad artic. VI. fol. verſo 4. Tenemus „ placere etiam (Deo) obedientiam erga legem „ & reputari quandam juſtitiam & mereri praemia „

Haec inſuper ubi de bonis operibus fol. 18. „ Debet autem ad „ haec dona (ſuperna fidei, dilectionis &c.) accedere exſercitatio „ noſtra; quae & conſervat ea & meretur incrementum, juxta il- „ lud, *habenti dabitur*, & Auguſtinus praeclare dixit, *dilectio me- „ retur incrementum dilectionis*, quum videlicet exſercetur. Habent „ enim bona opera praemia, cum in hac vita, tum poſt hanc vi- „ tam in vita aeterna. Quia enim Eccleſia in hac vita ſubjecta eſt „ cruci & morti corporali, differuntur praemia pleraque ad futu- „ ram vitam, quae etiamſi per miſericordiam certo propter Chri- „ ſtum contingit his qui fiducia Chriſti juſtificati ſunt, tamen etiam „ eſt compenſatio bonorum operum juxta illud *merces veſtra copio- „ ſa eſt in coelis* „

His tamen Melancthonica Confeſſionis Apologia edita 1541. ubi de impletione legis in reſponſione ad argumenta fol. 115. hunc exhibet commentarium „ Sequitur quod propter Chriſtum per miſe- „ ricordiam, non propter legem, juſtificati conſequantur vitam „ aeternam. Quid igitur de mercede? Primum ſi diceremus vi- „ tam aeternam dici mercedem, quia debetur juſtificatis propter „ promiſſionem, nihil abſurdi diceremus ... Sed ſcriptura vitam „ aeternam vocat mercedem, non quia propter opera debeatur, „ ſed quia compenſet adflictiones & opera, etſi propter aliam cauſ- „ ſam contingit. Sicut hereditas venit filio familias non propter „ officia ſua & tamen eſt merces, & compenſatio officiorum filii ...

„ Non

(*d*) Oppido conſulendus *Cochlaeus* ad loca proxime laudata, tum in ejuſdem reſponſione privata ad confeſſ. auguſtan. & in explicatione actorum Auguſtae inter ſeptem & ſeptem, & in viis ſeptem praeparatoriis ad ineundam per colloquium concordiam, ubi de praefatis articulis ſermo inſtituitur.

„ Non eſt igitur vita aeterna merces, quia opera ſufficiant, quia „ debeatur pro operibus; ſed conſequutive, quia quum propter a- „ liam cauſſam contigit, tamen compenſat opera & adflictiones „ Idemque adusque finem capitis pluribus perſequitur.

Num vero expoſitam Confeſſionis & Apologiae doctrinam ſubinde reliqui exceperint, retinuerintque Confeſſioniſtae, inter tot valde diverſa ſentientes, ſubſectas factiones quis liquido dignoſcere poſſit? Vide tanti diſcriminis ſpecimen ap. *Laurent. Forerum* ſub larva *Thomae Viti* (e) Porro ſi conſulas *Jo. Bened. Carpzovium* (f) plures reperias adnotatos Confeſſioniſtas circa varia de bonis operibus capita heinc inde ſecum digladiantes; qui Melancthonem ambabus ulnis amplectuntur, qui interdum carpunt.

Idem denique *Carpzovius* (g) haec tanquam vulgo explorata apud Confeſſioniſtas ex formula Concordiae adſerta recitat & illuſtrat.

1.° „ Bona opera, quamvis fidem vivam certiſſime ſequantur, „ a juſtificatione tamen & ſalutis negotio penitus excludenda „ ſunt „ ... 2.° „ Falſum eſt bona opera ad ſalutem vel neceſſaria, „ vel pernicioſa eſſe „ ... 3.° „ Nullus eſt inter Theologos Aug. „ Confeſſionis diſſenſus vel de bonorum operum cauſſa efficiente, „ vel materia, vel forma, vel fine „ ... 4.° „ Bona opera credentibus non quidem neceſſitate coactionis, ſed ordinis, mandati, „ voluntatis divinae & noſtri debiti neceſſaria ſunt „ ... 5.° „ Bona „ opera vere talia minime coacta ſunt, aut contra voluntatem agen- „ tis extorquentur, ut externe tantum in ſpeciem, hypocritarum „ more fiant, ſed ſponte libero ſpiritu ab iis, quos filius Dei libe- „ ravit, fieri debent „ ... 6.° Phraſes de bonis operibus ad ſalutem „ neceſſariis non docendae, defendendae aut pingendae, ſed potius „ in eccleſia noſtra ut falſae & non ſincerae explodendae atque re- „ jiciendae ſunt. „ Haec literis conſignabat *Carpzov.* ante an. 1657. quo e vivis exceſſit. (*)

(e) In laqueis lutheranis ad veram Chriſti Eccleſiam contritis edit. Diling. 1621. p. 51.

(f) In Iſagoge in libros eccleſiarum lutheranarum ſymbolicos ubi de Aug. Conf. ejuſque Apol. in cap. de bonis operibus tom. 1. a pag. 261. & in formulam concordiae etiam ubi de bonis operibus in tom. 2. p. 1325. ſqq.

(g) In tom. 2. a p. 1327.

Z z 2 *Mar-*

ADNOTATIO.

(*) Haec illa pereclebris, alias indicata Confeſſio Auguſtana Lutherica, cui rigidi ſaltem Confeſſioniſtae adhaerent ceu ſymbolo fidei ſuae publico ac indubitato, utpote ex Dei verbo de praecipuis religionis capitibus concinnato, quemadmodum ipſi jactitant cum ſuo *Dieterico* in inſtitut. catechetic. Quot iidem, quantiſque eam praeconiis efferant, diſcere licet ex cit. *Carpzov.* t. 1. p. 99. ſqq.

Illam *Melancthon* excerptam ex 17. Lutheri articulis, qui extant tom. 5. german. edit. Jenenſ. fol. 14. ſq. digeſſit, & in articulos 28. diſpeſcuit, quorum 21. priores ad fidei doctrinam pertinent ſub titulo *Articuli fidei praecipui*, poſtremi 7. ad mores ac ritus, & inſcribuntur, *Articuli de Abuſibus, qui in externis ritibus mutati ſunt*.

Statim ac Confeſſio in Auguſtanis comitiis promulgata eſt, & ſcriptis quoque pri-

Martinus Buzerus docere non dubitavit „ quod ita gratis juſti-
„ ficamur a Deo, ut ante juſtificationem revera peccatum ſit, iram-
„ que

privatis & publicis oppugnata eſt a eis. *Cochlaeo* Canonico Uratiſlavienſi & *Arnoldo VVeſſalienſi*. Addit *Nat.Alex.* ad Sec. xvi. cap. 2.art. 10. §. 4. ab *Eckio* & *Fabro*; ſed iſtorum tamen ſcripta non vidimus.

Repoſuit Apologiam *Melanchthon*, qua & Confeſſionem vindicaret, & ſuos in propoſito tuendi Confeſſionis decreta tenaciores redderet. At neutrum tamen Prometheus ille adſequutus eſt. Noſtri ſiquidem quotidianis, acribuſque concertationibus Confeſſionis Apologiae nova placita convellebant; & iidem Lutherani ſubinde in rigidos & molles ſubdiviſi, Confeſſionem hinc propugnabant, inde proſcindebant.

Deliberabat Ferdinandus Romanorum Rex Confeſſionis ſectatores cum orthodoxis Doctoribus in concordiam ſuaviter revocare. Quamobrem in mandatis dedit Cochlaeo ut expendat, ſibique proponat, quidnam in 28. Articulis Proteſtantium Principum ac Statuum Confeſſionis „ ſit a catholica eccle-
„ ſia tolerandum aut acceptandum; ſi quo
„ modo in iiſce articulis per amicum tracta-
„ tum cum eis concordari queat„ uti refert idem *Cochlaeus* in compendioſa explicatione Actorum Auguſtae in Septenorum tractatu & colloquio Haganojae eidem Ferdinando tradita an. 1540. 17. Jun. in qua videlicet & ſuam mentem Regi aperit, & ea in quibus ad ſingulos quoque articulos in eo colloquio conſenſus fuerat, aut diſſenſus, exponit.

Ediderat jam tum *Cochlaeus*, nimirum an. 1534. quatuor in Apologiam Philippi Melancthonis Philippicas. Ac inſuper concordiae cupidiſſimus, lucubravit opuſculum de ſeptem viis praeparatoriis ad ineundam per colloquium concordiam; tum Ratiſponae an. 1541. „ diſcuſſionem omnium Con-
„ feſſionis & apologiae Auguſtanae articu-
„ lorum, quidnam in eis poſſit & quid non
„ poſſit a Catholicis adprobari ac recipi „.
Sed haec tamen, quae tot laboribus urgebatur concordia, nondum ad optatum uſque exitum perducta eſt. Interea *Andreas Fabricius* ſub ann. 1573. celebrem illam edidit *Harmoniam Confeſſionis Auguſtanae*, qua Confeſſioniſtae mirum in modum vexati ſunt.

Alia et vero ut iniretur inter diſſidentes invicem Lutheranos concordia tentatum eſt. Formula quaedam Concordiae, quae uberius explicaret aliquot Confeſſionis Auguſtanae articulos ex iis qui ardentioribus contentionibus exagitabantur inter Confeſſioniſtas propoſita eſt, atque exſequutioni mandata.

Eam inchoarunt aliquot ad id muneris deputati in conventu Torgae inſtituto ſub an. 1576. menſe Jun. perfecerunt vero, correxerunt & conſummarunt in coenobio Bergenſi prope Magdeburgum inſequenti an. 1577. ſex illi apud ſuos magni nominis Theologi *Chemnitius*, *Jacobus Andreas*, *Selneccerus*, *Chytraeus*, *Cornerus*, *Muſculus*; indeque concordia haec vulgo *Bergenſis* audit.

Undecim continet articulos, quorum 1. de peccato originis, 2. de libero arbitrio, 3. de juſtitia fidei coram Deo, 4. de bonis operibus, 5. de lege & evangelio, 6. de tertio uſu legis, 7. de coena Domini, 8. de perſona Chriſti, 9. de deſcenſu Chriſti ad inferos, 10. de adiaphoris, 11. de praedeſtinatione. Hic autem operis ordo. In iv. diſpeſcitur partes, quarum 1. exhibet prooemialia, 2. relatos undecim articulos, 3. ſollemnem omnium haereſum reprobationem, 4. catalogum teſtimoniorum cum Scripturae, tum antiquitatis purioris de perſona Chriſti.

Liber hic primum, reor, juſſu Ludovici Ducis VVirtembergae cuſus eſt Tubingae 1580. curante Smidelino Tubingenſis Academiae Cancellario; ſtatimque pervulgatae formulae ſubſcripſerunt ad octo mille Proteſtantium, inter quos plures referas licet Principes, Miniſtros, Profeſſores, ludimagiſtros, hypodidaſcalos.

Nihilo ſecius varia haec nova Concordia diſcordiarum pertulit fata. Etenim e Confeſſioniſtis plerique ei non adquieverunt, immo ſeſe oppoſuerunt integrae regiones, urbes, Academiae, quibus ipſi Reges, Principeſque praeerant.

Eam illico Flaciani, Sacramentarii, Calviniſtae, tum Theologi Neoſtadiani, Anhaltini, Bremenſes cum *Cyriaco Herdeſiano* ſub larvato nomine *Ambroſii VVolfii* in hiſt. Auguſt. Confeſſ. aliiſque e grege Proteſtantium ſcriptis manu exaratis, preloque commiſſis confutarunt.

E noſtratibus vero poſt aliquot annos *Bellarminus* a viro doctiſſimo rogatus ſuum ſcripſit judicium de libro Concordiae Lutheranorum, ex quo depromtos palam no-

ti-

Digitized by Google

„ que Dei in nos provoeet, quidquid boni operis facere videamur; „ juſtificati autem bona opera faeimus neceſſario „ (*b*) Igitur abſque merito, quod utique libertatem neceſſario importat.

Saxonicae Eccleſiae in Confeſſione doctrinaè per Melanchonem digeſta ſub an. 1551. ut Synodo Tridentinae exhiberetur, circa bona opera eandem (quis dubitet?) cum Auguſtana Confeſſione profitetur doctrinam. (*i*) Eandem Confeſſionem datis ſcripto nominibus adeeperunt, adprobarunt & confirmarunt Legati Marchionis Brandeburgenſis 26. Jun. 1551. Legati Comitis Gebhardi a Manſfelt Kal. Aug. ejuſdem anni, Miniſtri eeeleſiae Argentoratenſis eodem, reor, anno, Miniſtri demum eccleſiarum citerioris Pomeraniae 21. Jan. 1552. (*k*)

Iis quantum ad dogmata de bonis operibus ferme penitus adcinentes repereris pleriſque omnes vetuſtiores Luthericorum coetuum *Confeſſiones*, quas in Proluſione proxima peculiari inſertas ſyllabo indieavimus.

Theologi Lutherici Ducis Saxoniae in eolloquio de juſtificatione Altemburgi habito cum Theologis Electoralibus a die 20. Nov. 1568. aduſque 9. Mart. 1569. has adſeruerunt & conati ſunt tueri blaſphemias adverſus alios, qui orthodoxe contendebant bona opera eſſe ad ſalutem neceſſaria. Illas patienter audi„ Chriſtiani Coneionatores praedicare debent verum Evangelium & non legem.... „ Opera bona legis & nova obedientia non ad regnum Chriſti, „ ſed ad mundum pertinent. Lex non doeet bona opera, nec ideireo praedicanda eſt ut bona opera peragamus. Nihil ad nos „ Chriſtianos praeeepta Deealogi pertinent. Qui credit chriſtianus „ ſu-

tavit, rejecitque VI. errores, & mendacia LXVII. Judicium iſtud acerrimum protinus Ingolſtadii typis commiſſum a Davide Sartorio, ſtatimque latine ac germanice recuſum invectiva edita perſtrinxerunt *VVittembergenſes Theologi* ſub titulo „ Bellarminiana „ mendacia form. Conc. imputata atque re- „ futata a Theol. VVittemberg. „ a quibus rurſum *Bellarmin.* ſuum brevi Apologia vindicavit judicium. Sed & ipſam Bellarminianam cenſuram iterum perſtrinxerunt ex eodem grege *Theologi Tubingenſes, Erstreiſen, Hut.*

Pluribus inſuper ſuam cauſſam defendere conati ſunt *Concordiſtae* vulgaris opuſculis quorum hi tituli„ Apologia Formulae Con- „ cordiae ... Articuli viſitationis Miſnicae „ ... Deciſio controverſiae Tubingenſis, „ ejuſque Apologia ... Deciſio controver- „ ſiae Rathmannianae ... Defenſio Pupil- „ lae Auguſt. Confeſſ. ejuſque Apologia „ Ipſam poſtremus, quem viderim, *Carpzov.* expoſuit, illuſtravit, vindicavitque Concordiam in tom. 2. a p 1131. ad 1656. & poſtremus, quod ſciam, ſcriptis publicis debellavit *Pichler* in examine ſuper Auguſtana Confeſſ. art. 4.

Prae omnibus, puto, uberrime de fatis Concordiae pertractavit Luthericus ille (alias vero impudentiſſime mendax) *Rodolph. Hoſpinianus* Tigurinus, in commentario, quem inſcripſit „ Concordia diſcors, „ hoc eſt de origine & progreſſu formulae „ Concordiae Bergenſis „ Dicatus ab ipſo eſt Ottoni Landgravio Tiguro Kal. Aug. 1607. editus vero ille, quo utor, Genevae 1678.

Et haec curſim de celebri cauſſa Confeſſionis Auguſtanae, quam latius, ſi Deus dederit, alias exponemus.

(*h*) In lib. de bonis operibus contra Junguiu, referente *Nat. Alex.* ad Sec. XVI. cap. 2. art. 10. §. 3.

(*i*) Habetur inter opera Melanchonis, edita VVittembergae 1562. cum ejuſdem Philippi praefatione a fol. 236.

(*k*) Proſtant ibidem haec documenta a fol. 303.

„ ſupra omnem eſt obedientiam & ſupra omnem legem. Ad Satanam ſpectant chriſtiani cum operibus bonis. Sola fides ſine operibus bonis efficit omnia, non ſolum quod ad meritum, ſed etiam „ quod ad praeſentiam bonorum operum adtinet. Precari Deum „ oportet ut in fide ſine bonis operibus omnibus ad finem uſque „ conſtantes perſeveremus. Ab Apoſtolo Paullo non ſolum bonorum operum meritum, ſed etiam bona opera noſtra axcluduntur. „ Paullus in ſemetipſo adeo ſeparat opera & juſtitias a ſalute, ut „ ea pro rejectamentis, atque adeo damnis ſalutis deputet. Falſa „ eſt propoſitio *Opera ſunt neceſſaria*. Adeo neceſſaria illa non ſunt, „ ut etiam ad ſalutem incommodent, ſintque perniciosa „ (*l*) Haec tamen impia paradoxa, mea quidem ſententia, potius Libertiniſmum atque Atheiſmum ſapiunt, quam nudum Lutheraniſmum.

Venio ad recentiores Lutheranos, noſtrae viciniores aetati, quos ex eorumdem ſcriptis a Seculo medio XVII. uſque modo floruiſſe novimus. Et ii quidem plerique omnes, ut video, procul repudiato Lutheraniſmo rigido, una cum intoleranda Lutheri ſententiarum duritie, Auguſtanae Confeſſioni & Apologiae propius adhaeſerunt, noviſque interpretationibus, & rationum momentis adornarunt, ne in dogmate tanti ponderis, ut vehementer ſuſpicor, cum catholica doctrina noſtra conſentire viderentur.

Porro ſuam *Carpzovius* per adſerta nuper expoſita ſententiam protulit. At non unius illa fuit Carpzovii, ſed & perplurium interpretum in Formulam Concordiae, & aliorum, qui primum theologicos commentarios in lucem ediderant, e quibus nempe Carpzovius ſuum architectatus eſt opus.

In illorum cenſum facile referre poſſis *Gerhardum*, *Balduinum*, *Hopfnerum*, *Hulſemannum*, *Wellerum*, *Dannhaverum*, *Calovium*, *Geſnerum*, *Hutterum*, *Botſaccium*, *Mylium*.

Eadem fere, variis pro cujuſque ingenio adhibitis interpretamentis, opinati ſunt in hanc rem ad noſtram uſque aetatem ceteri e Lutherana ſchola ſcriptores; quemadmodum ediſcere nobis licet exempli gratia ex *Jo. Adamo Oſiandro* de an. 1679. (*m*) *Samuele Bened. Carpzovio* an. 1677. (*n*) *Jo. Henr. Hottingero* an. 1660. (*o*) *Jo. Franc. Buddeo* an. 1723. (*p*) *Iſraële Theoph. Canzio* an. circ., ut reor, 1730. (*q*)

Sum-

(*l*) Author eſt cit. *Coccius* art. 3. ad an. 1568. ex ipſo Colloquio Jenae typis excuſo 1570. Idemque inter Theologos Electorales recenſet Paull. Eberum, Henric. Salmuth, Andr. Freiches, Caſpar. Crucigerum juniorem: inter alios vero Ducis Saxoniae Joan. VVigandum, Jo. Frider. Coeleſtinum, Chriſtophor. Irenaeum.

(*m*) In ſyſtemate theolog. par. 3. art. 9. de bonis oper.

(*n*) In examine novae praxeos, propoſitae a Jacobo Maſenio S. J. conſiderat. 11. de neceſſitate oper. ad ſalutem.

(*o*) In curſu theolog. methodo altingiana expoſito, in loco 17. de juſtificat.

(*p*) In inſtitutionib. Theol. dogmaticae l. 3. c. 1. §. 14. ſq. & l. 4. c. 1. §. 8. & alias.

(*q*) De uſu Philoſ. Leibnit. & VVolfianae in Theologia c. 11. de juſtif. §. 1098. ſqq.

Summa vero ſyſtematis in iſtorum, ſimiliumque Scriptorum ſententia haec ferme capita complectitur 1.° nullum opus bonum poteſt congrue aut condigne mereri gratiam aut gloriam. 2.° bona opera ſunt homini a Deo praecepta. 3.° bona opera vel non ſunt ſimpliciter neceſſaria ad ſalutem, vel ideo late dicuntur neceſſaria, quatenus ſunt fidei ſigna & effecta gratiae, fidem nempe & gratiam neceſſario conſequentia; item ratione praeſentiae, non efficientiae; ratione praecepti & conditionis ſine qua non oſtenderet Deus ſuam liberalitatem & indulgentiam erga authorem boni operis, non autem ratione medii aut meriti, quod Deum obliget ad remunerationem; quum ratio meriti expoſcat obſequium ei prorſus indebitum, cui exhibetur, quod creato erga Deum obſequio nulli competit. 4.° ut ſummum bona opera ex Dei pacto & liberrima indulgentia praemia temporalia & ſpiritalia adcidentalia in patria, minime vero praemium ſubſtantiale vitae aeternae, quod in viſione beata ſitum eſt, promereantur.

Haec vulgo & ſparſim Lutherici Scriptores proxime adlati. Quae tamen, ſicut & reliqua acatholica Lutheraniſmi paradoxa pluribus exagitant ubi de ſancto bonorum operum dogmate noſtrates Polemici cum *Eckio*, *Roffenſi*, *Bellarm.* *Becano*, *Burghaber*, *Pichler* &c. Hactenus de cauſſa lutherana circa praecipuum hoc de bonis operibus dogma, quod, ne ſuum Lutherum penitus deſererent, reor, tot technis & cavillis obſcurarunt. Oppido tamen in hanc rem conſulendi *Walenburchii* Fratres. (r)

XXVIII. *Antinomi*, Authore *Jo. Iſlebio*, dicto *Agricola*, Lutheri, ſibi poſtmodum infenſi hoſtis, cive ac diſcipulo, haec habent dogmata „ lex non eſt digna ut vocetur verbum Dei. Si meretrix es, ſi ſcortator, ſi adulter, vel quicumque alius peccator, tantum crede, & es in via ſalutis, quum in medio peccato penitus haeres. Decalogus ad curiam pertinet, non ad ſuggeſtum .... Dictum Petri, *certam facite vocationem veſtram per bona opera* eſt inutile. Quandocumque tibi talis incidit cogitatio, hoc vel illo modo in eccleſia rem geri debere, ut ſint homines boni, honeſti, ſancti & caſti, jam aberraſti ab Evangelio „ (s)

XXIX. *Sebaſtianus Francus* haec impudenter dogmatizavit (t) „ Opera quantumvis bona non juſtificant, ut peſſima quaeque non „ damnant, ſed teſtantur modo de homine„ Tum „ opera non ſunt „ peccatum, neque juſtitia „

XXX. *Jo. Calvinus* ubi de merito bonorum operum orationem inſtituit, erubuit quidem profanis quibuſque Lutheri ſui veſtigiis inſiſtere, ſic inquiens (u) „ nihil porro inter nos controverſiae eſt „ quin

(r) Tom. 2. tr. 8. de meritis.

(s) Ex confeſſione Mansfeldenſium in ſecta Antinomorum ap. cit. *Coccium* art. 3. ad an. 1540. Conf. *Lindan.* in Dubitantio dial. 2. tum *Pluchet.* & *Reſt.* art. *Antinomi.*

(t) Paradoxo 243. & 244. ap. cit. *Cocc.* ad an. 1540.

(u) In antidoto ſeſſ. 6. Tridentin. cap. 17. p. m. 249. col. 1. tom. 8. oper. edit. Amſtel. 1667.

„ quin exhortandi ſint ad bona opera fideles, & propoſita etiam „ mercede ſtimulandi „ ſed impudentiſſima tamen inſania in Tridentinos Patres, doctrinam de hoc ſacro dogmate definientes debacchatus eſt, eos nempe inſolentiſſime adpellitans *miſeros*, *nimis craſſe impieque hallucinatos*, *errorum adſertores*, *porcos cornutos*, *aſinos*, *nebulones* (x) Cur ita vero? Quod in Seſſ. VI. cap. 17. & pleriſque canonibus proprii meriti rationem ad gratiam & gloriam bonis operibus, poſt adcuratiſſimam rei diſcuſſionem jure optimo adtribuant. (y)

Ergo urbaniſſimus hic & ſapientiſſimus Sycophanta ſuam contra meritum bonorum operum Tridentinis cenſoribus definitum doctrinam, luthericae mitiori valde conſentaneam ſaepius exponit, pluribuſque illuſtrare pergit. Eum tantiſper audiamus.

„ Quin bona piorum opera mercede proſequatur Deus, prioreſque gratias aliis novis & amplioribus cumulet, non negamus. Opera antem quiſquis augendae juſtificationis cauſſam eſſe adſerit, ille nec quid nomen juſtificationis valeat, nec quid ſit cauſſa tenet „; Hac cenſura perſtrinxit eximius doctor canonem XXIV. laudatae Seſſionis VI. Tridentinae. (z) Hac rurſum ridet anathema, quod comminatur canon XXXII. (a)„ Nos ergo crepare ſinamus Patres iſtos, „ meritum a gratia ſeparando, perperam lacerantes quod vere „ unum eſt. Quid porro mereantur opera qui ex ſuperioribus cen- „ ſuris noſtris didicerit, non magnopere praeſentem anathematis „ crepitum exhorreſcet. „

Rnrſum „ Quis neget ita paſſim delirare homines, ut compa- „ rare ſe vitam aeternam operum merito exſiſtiment? „ (*)

Vel

(x) Ibid. col. 1. & 2. ac deinde p. 252. col. 2. & p. 253. col. 2.

(y) De actis Synodi in hac ſeſſione ſuper decretis in rebus fidei ſatis diximus *ſupra* ubi de Juſtificat. in proxima Proluſione.

(z) Ibidem p. 252. col. 2.

(a) Ad pag. 253. col. 2.

A D N O T A T I O.

(*) HAec pluribus amplificat in ſupplici exhortatione ad Carolum V. alioſque Principes & Ordines, Spirae Imperii conventum agentes de neceſſitate reformandae Eccleſiae, in eodem tom. 8. p. 54. col. 2. Hinc, reor, Calvino ſpecioſus titulus *Reformator* Eccleſiae, & Calvini ſectatoribus titulus *Reformati*, quem videlicet ipſi jactitant, quod Calvino duce, ad amuſſim reformarint Evangelium, ſymbolum fidei, Patrum doctrinam, Sacramenta, & Sacramentorum ceremonias, eccleſiae miniſtros, templa & monaſteria, feſta & jejunia.

Et hac quidem ratione ſidem contendunt ſibi & mundo univerſo certae viam ſalutis reperiſſe; Calvinus autem tantae felicitatis initium aliis Authoribus adceptum refert in eodem opuſc. p. 37. col. 2. in haec verba „ Deus initio Lutherum & alios excitavit, qui nobis facem ad reperiendam „ ſalutis viam praetulerunt, & quorum „ miniſterio fundatae ſunt & inſtitutae noſtrae eccleſiae „ Luthero igitur, aliiſque potius ac Calvino ejuſque adlectis pompoſus hic titulus jure adſcribendus eſſet.

Quid vero? Eum diligenter excuſſit Calviniſticum titulum famoſus *Becanus* in opuſc. de titulis Calviniſtarum, titulo 2. & perdocte juxta ac facete profligavit. Hunc, ſi nolint Calvinicolae propudioſo rubore ſubfundi, minime conſulant.

Addit ibidem Calvinus „ Tantum „ proferre in medium volo, quam juſtae „ & ne-

Vel ipſum meriti nomen male audit apud doctorem noſtrum ita effatum „ De *meriti* nomine id mihi praefari neceſſe eſt: qui„ cumque primus illud operibus humanis ad Dei judicium compa„ ratis aptavit, eum fidei ſinceritati peſſime conſuluiſſe „ (*b*) Et paucis interjectis „ Quantum autem ipſum offenſionis in ſe conti„ neat, magno cum orbis detrimento patet „ Eidem capiti 15. hunc praefixit titulum „ Quae de operum meritis jactantur tam Dei „ laudem in conferenda juſtitia, quam ſalutis certitudinem everte„ re „ Id quod pluribus fulcire connititur adverſus orthodoxos Theologos de Schola, quos *Semipelagianos* & *Sophiſtas* vocitat, eorumque *Pythagoram*, ut ait, *Lombardum*, quin *Scholam Sorbonicam* taceat *errorum omnium matrem*, quo praeconio illam dignatur Doctorum Antiſtes. Iis adfinia complura alias ſparſim is docet (*c*) & noſtrates quoslibet ſibi advertantes ceu garrientes & a vero aberrantes deſpicit atque retundit. (*)

„ & naceſſariaa cauſſaa nos ad hanc muta„ tionem quae nobis vitio vertitur, coëga„ rint „. Quo plane ſubindicat tacire, alteram ex cauſſis ſui, ſuorumque diſceſſionis ab acclesia Catholica fuiſſe dogma da merito bonorum operum, quod iniqua inter alia ſemal iterumque raciat Haereſiarcha, & convellare ſtudet.

Eamdem hoc duce & Authora ſingillatim conſimilis diſceſſionis cauſſam adferre memini *Carpzovium* aliosque Lutheranos, quibus e Calvinicolis adceſſit *Eilbrachtius* in Epanori cap. 14. A Calvino tamen ſuo, ceteriſque longe abeſt *Crocius*, haec differens in theol. cap 31. n. 1. Reformati „ a Papi„ ſtis ſeparati ſunt. Non ſunt ſeparati cor„ pora ob quaaſtionem da marito. Nec ab „ omnibus an nio. Non enim deſnera qui „ recta ſantirent „. Ac dein n. 33. „ Ne „ quidem ex hac cauſſa a Papiſtis facta ſe„ paratio. Si Papalis ſactio non faciſſat „ ſchiſma, Rasormati ob hanc controvar„ ſiam non raceſſiſſant a corpore, quamvis „ in meritum proprie dictum non poſſint „ conſentire „.

Cuinam ergo potiſſimum jura fidem adhibeas? Quidquid vero de ista sit, conſtat apud cordatos quosqua, valda iniquam fore reputandam ejuſmodi cauſſam ſaceſſionis, quum Eccleſia univerſa dogma tamdiu receptum de bonis operibus per Patres Tridentinos retinendum acquiſſima definiarit.

(*b*) Inſtit. l. 3. cap. 15. ſect. 2.
(*c*) Ex. gratia Inſt. l. 3. c. 12. & 14. fera per tot & eodem l. c. 11. 13 & 17. tum in praecitata axhortat. pag 40.

ADNOTATIO.

(*) HAeraſiarchen ita in ſuis erroribus & conviciis inſultantem ex inſtituto, ac prae ceteris noſtratibus ardentius, acerbiuſque axagitant *Franc. Horantius* in locis aatholicis contra Calvin. l. 1. a cap. 66. ad 71. *Fev-ardent.* in theomachia Calviniſtica l. 8. c. 6. & alias, *Romaeus* in effigie Calvini colore 65. a p. 51. & in confeſſione Calvini ex equulao ad artic. 19.

Et merito quidem vapulat hic tenebrio quum nomen & rem arrogantiſſimo ſupercilio abjiciat meriti, quod Tridentini Patres, uno Calvino plane oculatiores, a ſacris literis, & primis Patribus, a communi Eccleſiae orthodoxae adſenſu definiendum duxerunt.

Nihilo taman ſecius ſi hunc ſcriptorem cum blaterante Luthero, aut cum primaevis ajus adſeclis diſputantibus hac in re pactorum conferas, ſanum & ſobrium eſſa dixaris. Quod ut oſtendam, nonnulla ajuſdem effata producere ſatis eſto.

Sic autem is differit Inſt lib. 3. c. 15. ſect. 3. „ Placent itaque Deo bona opera, „ nec ſuis authoribus ſunt infructuoſa: quin „ magis ampliſſima Dei beneficia remune„ rationis loco raſarunt; non quia ita ma„ rentur, ſed quia divina benignitas hoc „ illis ax ſe ipſa pratium ſtatuit „ Quo recidunt quae ſub initium articuli ex aodem recitavimus.

Sic in ipſo l. c. 16. ſect. 2. „ Hec uno

„ ver-

Quod ſi paucis diſquirere Jubeat in ſenſum Scholae Calvinianae ſuper hoc ſancto dogmate, ipſum facile docemur ex nonnullis Scholae Magiſtris, qui ſua in hanc rem adſerta literis mandata reliquerunt.

Nimirum haec tradidit *Theodor. Beza* (*d*) „ Tantum abeſt igitur ut bene & ſancte vivendi ſtudium fides exſtinguat, ut etiam illud cieat & inflammet in nobis, unde bona opera neceſſario conſequuntur... profitemur bona opera, quae duce ipſius (Dei) Spiritu edimus, non reſpici a Deo ut per ea juſtificemur, aut filii Dei cenſeri mereamur, quoniam perpetua dubitatione & trepidatione fluctuaremus, niſi ſatisfactione illa niteremur, per quam nos omni noxa Jeſus Chriſtus exemit. „

Petrus Martyr Vermilius „ Non tamen id negamus mercedem „ adpellari cum vitam aeternam, tum ſalutem. Addimus nihilominus, ex debito vel obligatione, quae contrahatur ex operum „ dignitate non dari, ſed tantum ex mera Dei voluntate & miſe-

„ ri-

„ verbo refelli poteſt impiorum quorundam „ Impudentia, qui calumniantur nos abolere bona opera, atque ab eorum ſtudio „ abducere homines, quum dicimus eos „ non juſtificari ex operibus, nec ſalutem „ mereri ... Non enim aut fidem ſomniamus bonis operibus vacuam, aut juſtificationem, quae ſine iis conſtet; hoc tantum intereſt, quod quum fidem & bona „ opera neceſſario inter ſe cohaerere fateamur, in fide tamen non operibus juſtificationem ponimus „.

Sic in reſponſ. contra Pighium de lib. arb. in eodem tom. 8. p. 153. col. a. „ Et „ ipſa vita aeterna, quae in fine habebitur, „ & utique praecedentibus meritis reddetur. „ Tamen quia eadem merita, quibus redditur, non a nobis parata ſunt per noſtram ſufficientiam, ſed in nobis facta „ per gratiam, etiam ipſa gratia nuncupatur, non aliam ob cauſſam niſi quia gratis datur, nec ideo tamen non datur meritis, ſed ideo quia data ſunt ipſa merita, „ quibus datur „.

Sic in praelaudata exhortat. ad pag. 54. col. 1. „ Fatemur quidem Chriſti ſanguine „ nos ablutos eſſe a peccatis, ſed ita ut ſe „ quiſque adſcitis heinc inde lavacris purget. Habet quidem mors Chriſti ſacrificii titulum, ſed ita ut quotidianis hominum ſacrificiis peccata expientur. Dicitur quidem Chriſtus reconciliaſſe nos Deo „ Patri, ſed conditio additur, ut ſatisfactionibus ſuis redimant homines poenas „ Dei judicio debitas „.

Quid plura? Satis ſuperque, reor, ex iis conficitur, ad mentem Calvini requiri neceſſario bona opera ad impetrandum peccatorum remiſſionem & gloriam: tum ad bona opera exſtimulandos eſſe homines, opera demum bona eſſe meritoria coram Domino, non autem ratione ſui, aut ex propriis dignitate, ſed ex Dei indulgentia & miſeratione, qui etiam ſolus, opera donans, id ipſum efficit, ut haec merita ſint, & gloria & ſe ipſo digna.

Ecquis immo vero doctrinam ſic expoſitam, erroris jure inſimulaverit? Porro in ſimili rationem proprii meriti bonis operibus hoc temperamento adornatam cujuſvis erroris expertem eſſe pluribus comprobavit *Caſtrus* de haereſ. art. *Meritum*. & poſt ipſum *VValenburchii* Fratres t. 2. l. de meritis c. 19. quibus haud inviti adſtipulamur.

Dicendum itaque, ſi veritati litandum ſit, quod Calvinus in doctrina de merito vel ſibimet non ſemper conſtitit, vel eo duntaxat titulo boni operis meritum ab orthodoxis adſertum ceu erroneum oppugnavit, quod intelligeret aut confingeret illud adſeri ſe ipſo dignum & merens, ſeorſim ab omni Dei promiſſione aut indulgentia, quemadmodum ab hodiernis ſcholaſticis haud infrequenter propugnatur. Ex qua tamen opinione haud vulgaria ille abſurda (facile alias a Doctoribus noſtris exploſa) ut conſtitutis Tridentinis conflaret invidiam, conatus eſt eruere.

(*d*) In Confeſſione fidei Gallicarum Eccleſiarum ab eodem digeſta & exhibita Carolo IX. Regi an. 1561. §. 22.

„ ricordia „ ... Plura faciunt contra meritum , quod dicunt , bo-
„ norum operum ... vox *meritum* non eſt in ſacris literis „ (*e*)

Confeſſio fidei Helvetica (*f*) „ Opera neceſſario ex fide progi-
„ gnuntur. Ac improprie his ſalus adtribuitur , quae propriiſſime
„ adſcribitur gratiae ... Placent vero , adprobanturque a Deo ope-
„ ra , quae a nobis fiunt per fidem ... Docemus Deum bona ope-
„ rantibus amplam dare mercedem ... Referimus tamen mercedem
„ hanc , quam Dominus dat , non ad meritum hominis adcipientis ,
„ ſed ad bonitatem vel liberalitatem & veritatem Dei promittentis
„ atque dantis . „ Plura iis conſimilia adnecti poſſent ex pleriſque
aliis *Confeſſionibus* fidei calvinianae . (*g*)

Synodus Dordrechtana (*h*) „ Opera quae a bona fidei radice pro.
„ ficiſcuntur , coram Deo bona , eique adcepta ſunt ... Verumta-
„ men ad nos juſtificandos in cenſum rationemque non veniunt ...
„ Facimus igitur bona quidem opera , ſed neutiquam ut iis prome-
„ reamur ... Interim tamen non negamus , Deum bona opera re-
„ munerari , verum gratiae eſſe dicimus , quod coronet ſua dona „

David Paraeus (*i*) „ Falſum eſt quod dicamus opera eſſe neceſ-
„ ſaria non niſi neceſſitate praeſentiae . Et quod bona opera nullam
„ omnino relationem habeant ad ſalutem , ne quidem ut conditiones ,
„ hoc inquam falſum eſt . Etiamſi enim non habeant relationem
„ cauſſalem , habent tamen , vel poſſunt habere relationem ordi-
„ nis , qualem habet medium ad finem , antecedens ad conſequens ,
„ conditio ſine qua non ad effectum cujus conditionis praeſentia
„ quidem non efficit , abſentia vero impedire poteſt ſalutem „

Ameſius ſimiliter (*k*) „ Non negamus bona opera ullam relationem ad ſalutem habere ; habent enim relationem adjuncti , conſequentis & effecti ad ſalutem , ut loquuntur , adeptam ; & adjuncti antecedentis & diſponentis ad ſalutem adipiſcendam , atque etiam argumenti confirmantis fiduciam & ſpem ſalutis : ſed negamus ulla opera noſtra cauſſam eſſe poſſe meritoriam juſtificationis ac ſalutis „

Jo. Davenantius (*l*) „ Non efficientiam omnem negamus operibus bonis in relatione ad ſalutem , ſed efficientiam meritoriam , vel efficientiam proprie ſumtam , nimirum quae adtingit vel producit ipſum effectum ſalutis . Efficientiam autem late ſumtam , quae ſcilicet operatur aliquid praecedens effectum ſalutis , bonis operibus libenter concedimus . „

Rurſum (*m*) „ Oppugnamus non nudum nomen meriti inno-
xio

(*e*) Haec , pluraque adfinia in 1. Cor. cap. 3. 8. & cap. 15. 57 tum in epiſt. ad Rom. c. 2. 6. & cap. 6. 23. & cap. 11. poſt verſ. 36. ubi ſermonem inſtituit de juſtificat. p. m. 899. edit. Tigur. 1559.

(*f*) Cap. 16. ap. ſyntagma confeſſionum fidei p. 29.

(*g*) Eas ſparſim exhibet idem *ſyntagma* .

(*h*) Cap. 24. ap. ipſum ſyntagma p. 139.

(*i*) Adverſus Bellarminum de Juſtificat. l. 4. c. 7.

(*k*) In Bellarmino enervato l. 6. c. 6. in idem cap. 7. Bellarmini .

(*l*) De Juſtitia habit. & actuali c. 32.

(*m*) Ibidem cap. 54.

Digitized by Google

xio ſenſu a Patribus olim frequentatum, ſed ſuperbam & falſam meriti condigni opinionem a Pontificiis nuper in eccleſiam introductam. Nam quod Patres ſub meriti nomine intellexerunt, nimirum opus hominis fidelis & renati ſupernaturali bonitate praeditum, in ordine ſupernaturali Deo gratum & acceptum, atque ad praemia gratioſa tam hujus, quam futurae vitae, ex munificentiſſimi Dei promiſſione ordinatum, id totum noſtri ſemper conceſſerunt. „

Quid vero plura idem iis, vel illis verbis adſerentium circa meritum boni operis teſtimonia congeram? Pauciores ulterius ex eadem Schola nominare atque fideliter citare ſufficiat. En illos.

Jacob. Arminius parens Arminianoram, alias Remonſtrantium (n) *Franc. Gomarus* Contraremonſtrantium dux (o) *Samuel Mareſius* (p) *Ludov. Leblanc* (q) *Moſes Amyraldus* (r) *Franc. Turretinus* (s) *Franc. Burmannus* (t) *Jacob. Piceninus* (u) *Hermann. Witſius* (x) *Benedict. Pictet*. (y)

Pluribus itaque & multo ingenio praenotati Scholae Calvinianae Doctores placita haec a Luthero adcepta & a Calvino mirum in modum emollita, adornare & communire adgreſſi ſunt, praeſertim aetati noſtrae viciniores, quorum profecto (ſi unum aut alterum exceperis) & comitas erga adverſarios, & ſubtilitas in diſputando haud exiguam apud me laudem promerentur. Vereor tamen ne tanta ſubtilitas in eliminando a bonis renatorum operibus proprii meriti rationem, eo tendat, ne in re tot utrinque conatibus agitata dicerentur nobiſcum ratione convicti aliquando, ut par eſſet, conveniſſe.

Adverſum iſtos juniores Calvinicolas ſic de merito bonorum operum differentes pauci e noſtratibus, quos viderim, ex inſtituto pugnarunt. Ameſium confutandum ſuſcepit *Vitus Erbermannus*; & Piceninum *Gotti*, *Tonti*, *Semery*, *Anton. a Venetia*, *Joſeph. Baron.* Et

(n) In declaratione ſententiae ad Ordines Hollandiae & VVeſtfriſiae p. m. 127. edit. ejus operum theologicor. 1629. & in reſponſione ad artic. 5. poſteriorem ibidem a p. 173.

(o) In explicatione Matthaei c. 5. 11. p. m. 41. ſq. in t. 1. ejus operum edit. 1664. & in Matth. 20. ibid. p. 75. ſq. & alias ſparſim in utroque tomo.

(p) In ſyſtemate theol. loco 12. §. 19. 20. 21.

(q) In theſibus theologicis edit. Londin. 1675. ubi de bonis operibus a p. 565. ad 614. oppido conſulendus.

(r) In tr. gallico de merito operum adverſus Theoph. Brachetum, Milleterium ſparſim.

(s) In inſtitutione Theologiae elencticae par. 2. loco 17. quaeſt. 5. latiſſime a p. 777. edit. Genev. 1696.

(t) In Synopſi Theolog. l. 6. c. 8. ed. Amſtelod. 1699.

(u) In apolog. pro Reformatis edit. 1706. cap. 16. art. 6. & in triumpho verae relig. contra Andream Semery edit. 1712. cap. 20.

(x) De oeconomia foederum Dei cum hominibus l. 3. c. 8. a §. 39. p. 378. edit. 1712.

(y) In theologia chriſtiana gallice edita Genevae 1721. tom. 2. l. 22. cap. 2. & 3.

Et haec de cauſſa calviniana, quod noſtrum ſpectat dogma. (*)

XXXI. *Michaël Bajus*, ut vulgo fertur, de meritis aliiſque conditionibus bonorum operum haec diſſeruit. 1.° „ Nec Angeli, „ nec primi hominis adhuc integri merita recte vocantur gratia. „ (z) Famoſus ille Baji vindex *Gerberonius* in hanc Propoſitionem ſic diſſerit (a) „ Non eſt Michaëlis Baji, ſed ex c. 4. libri primi *de me-* „ *ritis operum* male excerpta „ Verum egregie fallitur contra confeſſionem ejuſdem *Baji*, qui in Apologia pro ejuſmodi damnatis theſibus (b) ad hanc theſim, quam ipſe ſententiam nuncupat, haec reponit „ Haec ſententia in libello (de meritis operum) per ſe (hoc „ eſt

ADNOTATIO.

(*) E Calvinianis, quos praememoravimus, Scriptoribus mihi prae ceteris etiam atque etiam commendandus *Ludovicus Leblanc* in Sedanenſi Academia Theologiae Profeſſor ab an. circ. 1645. Is enim more ſuo ea modeſtia & comitate diſputat, ut videatur nolle uſpiam hoſtem ferire, ſed ubique intendere quae vera putat qua talia proponere & vindicare.

Ac ſuas inſuper theſes theologicas, variis temporibus in Academia Sedanenſi editas & ad diſputandum propoſitas ea methodo digeſſit, concinnavitque, ut plerumque ſuum non definiat placitum, quin primum ex inſtituto quaeſtionis ſtatum perſpicue aperiat ac elucidet, & utriuſque litigantium partis (nempe heinc eccleſiae Romanae, illinc Reformatorum ſcholae) fundamenta & opiniones rem concernentes, probatiſſimis utrinque Authoribus citatis, ſincere, docte ac pererudite narret.

Quo plane fit ut dum Lectorem ſapienter erudit varios interdum palam oſtendat errores, vel abſurdiores ſenſus, quos pars utraque alteri viciſſim minus ſapiens adpingere conſuevit: quae porro & veritati & polemicae paleſtrae quanto ſint bono, nemo non videt.

Hac inſuper cordati animi adcuratione utitur. In ſingulis nempe quaeſtionibus diverſos obſervat, ſiqui ſint vocum uſus in utralibet ſchola & λογομαχίας inde naſcentes a certis de re controverſiis diſcernit.

Nec de ſenſu cujuſpiam authoris judicat ex verbis ab eo obiter & aliud agente conſcriptis, ſed ex iis, quae rem ex inſtituto tractans edocet; nec ulli uſpiam adſerit tanquam ejus placita & dogmata in negotio religionis, niſi quae idem pro ſuis agnoſcat ac tueatur.

Diſtinguit praeterea privatas Doctorum opiniones a communi & publica ſententia & noſtrae Eccleſiae & ſuae reformatae: nec noſtrae quidem tribuit quidpiam ceu propriam ejus doctrinam, praeter id quod noſtra ſanxere concilia, ſummive Pontifices, ſeu quod in ſcholis noſtratibus communi adſenſu docetur.

Et certe ut audio ex Authore Praefationis in commentarium noſtri *Le Blanchii*, „ Iidem Doctores Eccleſiae Romanae teſti- „ monium illi perhibent, quod fideliter ſuam „ & ſuorum ſententiam referat, & Refor- „ mati, quod Proteſtantium doctrinam ve- „ re & prout ſe habet exponat. Nam qui- „ ſque ſui ſenſus eſt optimus judex & inter- „ pres „.

Hanc profecto adcuratiſſimam juxta ac cordatiſſimam methodum ſi reliqui ſcriptores polemici obſervaſſent, abſdubio res polemica exactam haereſum, errorumque adverſus ſancta dogmata Hiſtoriam nanciſci poterat, & utriuſque partis Scriptores jure abſtinuiſſent a multis conviciis, quibus partem alteram (haud ſatis perſpectis, captiſque ejuſdem ſenſis) viciſſim, nec infrequenter laceſſere non dubitarunt. Ac inde quidem facilius, feliciuſque (quo nihil optandum magis) poſſent errones ad viam veritatis adduci.

Utinam quiſpiam e noſtratibus perdoctus vir conſimilem ſibi percurrendam provinciam, & quantum ad ſingulas omnino polemicas controverſias adcurate perficiendam adſumeret!

(z) Eſt Propoſitio 1. ex damnatis a Pio P. V. & Gregorio XIII.

(a) In Bajanis, in indice, quem digeſſit, propoſitionum Bajo perperam adſcriptarum, p. 224.

(b) In Bajanis p. 80.

„ eſt conceptis verbis) non habetur , ſed continetur in ſententia „ ſeptima „ quae nempe , ſicut & aliae mox recitandae , ſollemne illud continent Baji paradoxum de gratia ſtatui naturae integrae in prima rerum molitione debita , quod jam *ſuperius* oxpoſuimus. (c)

2.° „ Sicut opus malum ex natura ſua eſt mortis aeternae me„ ritorium , ſic bonum opus ex natura ſua eſt vitae aeternae me„ ritorium „ (d) Ibidem *Gerberon.* ab omni labe intendit purgare articulum , quoniam „ eſt duntaxat titulus capitis 2. l. 2. *de mer. oper.* „ Et vero titulus eſt , & ſumma totius capitis , quo pluribus Anthor in gratiam eorum, qui ſic opinentur oſtendit, opus bonum ſuapte natura, ſeorſim a gratia ſanctificante, vitam aeternam promereri.

3.° „ Et bonis Angelis & primo homini ſi in ſtatu illo (in„ tegritatis) perſeveraſſent uſque ad ultimum vitae , felicitas eſſet „ merces & non gratia „ (e) Heic *Gerberon.* „ Non eſt Michaëlis „ Baji , ſed ex ipſiuſmet ſancti Auguſtini ſenſu & verbis a Michaë„ le Bajo relatis in c. 2. 3. & 4. l. 1. *de mer. oper.* male excerpta „ Pace tamen eruditi viri, quam fideliter excerpta eſt theſis ex iis, quae citat, Bajani libri capitibus, in quibus nempe illa ſaepius inculcatur . Porro Bajus in cap. 3. & 4. (minime in 2.) tum in Apologia ad hanc theſim, eam communit Auguſtini verbis, & quidem ad rem diſertiſſimis. Vereor tamen, ne illa , quae in Auguſtino ſaniſſima eſt , proſcribatur in Bajo, quod merces illa ad ejus ſenſum innitatur falſo ſuo de gratia naturae integrae debita principio.

4.° „ Vita aeterna homini integro & Angelo promiſſa fuit in„ tuitu bonorum operum : & bona opera ex lege naturae ad illam „ conſequendam per ſe ſufficiunt „ (f) Vindex *Gerberon.* „ Eſt Mi„ chaëlis Baji l. 2. c. 2. de mer. oper. in terminis & in ſenſu ca„ tholico „ Conſultius tamen diceret , non eſſe a Bajo adſertam , ſed propoſitam tanquam dubiam , ex adferendis ſtatim . In eadem prope verba & in eundem ſenſum recidunt proſcriptae , quae ſequuntur , Propoſitiones, ut puta v. ex l. 1. c. 2. praecitati libri, & ex vi. l. 1. c. 3.

5.° „ Primi hominis integri merita fuerunt primae creationis „ munera, ſed juxta modum loquendi Scripturae ſacrae non recte „ vocantur gratia : quo fit ut tantum merita, non etiam gratia de„ beant nuncupari „ (g) Reponit *Gerberon.* „ Non eſt Michaëlis Baji, „ ſed ex c. 4. l. 1. *de mer. op.* male excerpta „ Verum haec ſunt Baji verba ad eum locum „ Quia enim priora illa (primi homi„ nis) merita fuerunt primae creationis munera, non quidem ali„ quorum praecedentium operum meritis reddita , ſed nec mali „ quidpiam merentibus in ſua creatione donata. Ideo juxta modum „ loquendi Scripturae ſacrae non recte vocantur gratia , quo fit ut „ tan-

(c) In Tom. III. p. 68. & 130. ſqq.
(d) Eſt Prop. ii.
(e) Eſt Prop. iii.
(f) Eſt Prop. iv.
(g) Eſt Prop. vii.

„ tantum merita, non etiam gratia debeant nuncupari. „ Ergo ne male excerpta? In idem ferme recidit Prop. IX.

6.° „ In redemtis per gratiam Chriſti nullum inveniri poteſt „ bonum meritum, quod non ſit gratis indigno collatum „ (*h*) Exinde (ut alias rationes mittam) ſuſpecta redditur haec theſis, quod praeſupponere videatur, bonum meritum homini integro non gratis, ſed ex debito juſtitiae fuiſſe donatum.

7.° „ Solutionem poenae temporalis, quae peccato remiſſo ſaepe remanet, & corporis reſurrectionem non niſi Chriſti meritis adſcribendam eſſe. „ (*i*) Si *Gerberonio* credas „ Non eſt Baji, ſed ex „ c. 9 l. 1. *de mer. oper.* male excerpta „ Sed audiamus tamen in loco adducto Baji verba, quae talia ſunt „ Abolitio poenae temporalis, quae peccatis per ſacramentum poenitentiae remiſſis quandoque relinquitur, converſatio ſancta & perſeverantia uſque in „ finem vitae hujus temporalis, immo & ipſa corporis reſurrectio „ proprie non niſi Chriſti meritis adſcribenda ſunt „ Nec ipſe quidem *Bajus* in Apologia theſim non fatetur ut ſuam, ubi eam exponere ac illuſtrare pergit ex Trident. Bonavent. Durando.

8°. „ Quod pie ac juſte in hac vita mortali uſque in finem „ converſati vitam conſequimur aeternam, id non proprie gratiae „ Dei, ſed ordinationi naturali ſtatim in initio creationis conſtitutae, & juſto Dei judicio deputandum eſt: neque in hac retributione bonorum ad Chriſti meritum reſpicitur, ſed tantum ad „ primam inſtitutionem generis humani, in qua lege naturali conſtitutum eſt ut juſto Dei judicio obedientiae mandatorum vita „ aeterna reddatur „ (*k*) Perperam heic *Gerberon.* „ Non eſt Baji, „ ſed ex c. 9. l. 1. de mer. oper. male excerpta „ quia enim utraque theſeos pars, etſi invicem tantiſper ſeparata, jacet expreſſis verbis apud citatum Baji caput; niſi quod ubi caput habet, *id non propoſito gratiae Dei*, theſis collector inſeruit, *id non proprie gratiae Dei* „ quod an errore, an dolo fecerit, ut facilius damnaretur, ne„ ſcio „ inquit idem *Bajus* in Apol. ubi tamen fruſtra in rectum ſenſum theſim exponere adgreditur, quum manifeſto praeſeferat ſuum de gratia naturae innocenti debita paradoxon.

9.° „ Pelagii ſententia eſt opus bonum citra gratiam adoptionis factum non eſſe regni coeleſtis meritorium „ (*l*) Haec, ait *Gerberon.* „ eſt duntaxat titulus capitis 4. l. 2. *de mer. oper.* „ At *Bajus* ſub eo titulo haec ſtatim ſub eo, quo ibi diſputat, ſenſu habet „ Nec qui ita ſentiunt ea in re Pelagio conſentiunt (ſicut quidam imperite clamitant) ſed hi potius, qui contra adſerunt: „ opera bona non eſſe regni coeleſtis merita, niſi ab eis facta, qui „ prius in filios Dei adoptati digni ſunt regno Dei „ En ibi tanquam pelagiano errori adhaerentes eos traducit, qui defendunt, nul-

(*h*) Eſt Prop. VIII.
(*i*) Eſt Prop. X.
(*k*) Eſt Prop. XI.
(*l*) Eſt Prop. XII.

Digitized by Google

nullum bonum opus ab adoptato per gratiam in filium Dei non profectum coeleſte regnum promereri. Hanc theſim ſub aliis verbis ſynonimis, neſcio quo conſilio repetit Propoſitio XVII.

10°. „ Opera bona a filiis adoptionis facta non recipiunt rationem „ meriti eo quod fiunt per ſpiritum adoptionis inhabitantem corda „ filiorum Dei, ſed tantum ex eo quod ſint conformia legi, quodque per ea praeſtetur obedientia „ (*m*) Nihilo pene ab iſta differunt ſubſequutae Propoſitiones XIV. & XV. Sed merito ad eas reponit *Bajus* in Apolog. „ Hae ſententiae & aliae plures, quae „ poſteriore libello *de meritis operum* ſaltem ſenſu utcumque conti„ nentur, nullo modo adſeruntur, ſed tantummodo dicuntur ſalva „ pace catholica inter fideles poſſe diſputari „ Et quidem liber 1. ſic deſinit „ ſumto alio exordio ad eas (quaeſtiones) tranſeamus, „ de quibus inter fideles, ſalva pace catholica, varie diſputatur „ Caput vero 1. libri 2. ſic incipit „ Inter eas quaeſtiones, quae de „ meritis operum etiam a catholicis varie diſputantur, prima oc„ currit „ finitque „ eorum ſententia, qui in bonis operibus totam „ meriti rationem ex eo metiuntur, quod ſint obedientia manda„ torum Dei, his rationibus oſtendi poſſe videtur „ totoque pergit libro, non ſimpliciter adſerens tanquam ex propria ſententia, ſed dubia problematice proponens.

11.° „ Dicit (libellus idem 2. de mer. oper. cap. 6.) opera „ catechumenorum, ut fidem & poenitentiam, ante remiſſionem „ peccatorum facta, eſſe aeternae vitae merita; quam tamen non „ conſequuntur catechumeni, niſi prius praecedentium delictorum „ impedimenta tollantur „ (*n*) Praepropere de iſta inquit *Gerberon.* „ eſſe minus adcurate collectam e citato libello „ uti iſtum vel oſcitanter percurrenti plane conſtat. At jure tamen reponit *Bajus* in Apolog. quod & de aliis mox adductis „ Iſtud in libello non „ adſeritur, ſed tanquam dubium vel incertum ſignificatur „ Plura quidem expendere pergit pro parte adfirmante, quae tamen admiſſo in peccatoribus merito de congruo evaneſcant ſtatim oportet. (*)

XXXII. *Jan-*

(*m*) Eſt Prop. XIII.

(*n*) Eſt Prop. XVIII.

ADNOTATIONES.

(*) I. PRoſcripta heic habes potiſſima errorum capita in dogma de merito theologico, reperta in utroque Baji libro. Is porro ex illis primum elucubravit adverſus illos ſui temporis haereticos qui quamlibet proprii meriti rationem bonis operibus adimebant, ut idem teſtatur ſub initium capitis primi. Dolendum tamen, quod haereſes novis erroribus oppugnare conſtituerit perdoctus alias vir. Non ita quidem pugiles illi paullo antiquiores Bajo, qui ab haereticis meritum bonorum operum vindicarunt, puta *Eckius*, *Cochlaeus*, *Roffenſis*, *Jo Faber*, *Tapperus*, *Andreas Fabricius*; nihil enim in iis a saniore abhorrens doctrina reperire licet.

In altero vero libro, Authore ipſo adteſtante, ex mox adlatis, ſuas non tradidit ſententias, aut proprii ingenii adſerta, ſed quaeſtiones, quae tum etiam a catholicis Doctoribus varie diſputabantur. Quocirca ſi omnes jure corrigendi veniunt, qui Bajum in ſuis ſcriptis notarunt ceu verum indubiumque authorem theſium ex eo libro excerp-

XXXII. *Janſenius* junior adſerere, multiſque promovere non dubitavit, quod „ ad merendum & demerendum in ſtatu naturae la-

excerptarum, prout eas praecitatae Pii & Gregorii Bullae complectuntur.

Ejuſmodi vero ſunt inter alios *Suar.* de grat. l. 12. c. 14. *Vazq.* in 1. 2. diſp. 190. c. 18. *Bellarm.* de juſtit. l. 5. c. 12. & ibidem in notula ad iſtud caput *Erbermann*, *Ripald.* de ente ſupern. diſp. 78. ſect. 1. *Fraſſen* t. 4. in append. de merito quaeſt. 3. concl. 2. *Muniſſa* de merito diſp. 26. ſect. 1. Ii quippe Scriptores vel Baji librum non viderant, vel quod adnotabatur de dubio authoris ſenſu non ſatis ut par eſſet animadverterant.

Itaque propoſitiones illae omnes ex a. Baji libro excerptae a Collectore dici debent & credi Pontificia Bulla proſcriptae, non autem in Bajo tanquam ab eo ex animo adſertae. Inquiri tamen poſſet, qua ipſae cenſura innrendae veniant ubi adſerunt, conſiſtere meritum aeternae vitae condignum ſeorſim a gratia ſanctificante, quae bonum opus tanta merecede reddat dignum.

Porro in Schola ab aetate Magiſtri uſque modo contraria opinio vulgo tanquam certa obtinuit, nullo ferme in ſcriptis editis contra nitente. Hanc tradiderunt *Mag.* in l. 2 diſt. 27. & *Thom.* 1. 2. q. 114. a. 2. eoſque Interpretes uno quaſi adſenſu ſequuti ſunt cum *Suar. Vazq. Rip.* proxime laudatis.

Veritas certa & catholica eſt, adſerebat Suar. n. 3. *ſine ſtatu gratiae non eſſe in homine meritum de condigno, praeſertim vitae aeternae.* Et expreſſius *Valentia* in 1. 2. diſp. 8. q. 6. pun. 3. *certum ex fide eſt, meritum eſſe proprium effectum gratiae.* Nec alii quidem de ſchola diſſentiunt. Probantque more ſuo ex Scripturis, Conciliis, Patribus, ratione. Quin etiam nominatim *Vazq.* & *Rip* momenta pro adſerto ſui libri adducta a Bajo pro viribus diluunt. Et una ferme omnes e recentioribus ab iſta damnatione theſium, quae vulgo Bajanae audiunt, colligunt firmiter certitudinem ſcholaſticae ſententiae, ſubindeque falſitatem & errorem oppoſitae a Bajo diſputatae, quam propterea quis forte cenſeat ceu falſam, erroneam, vel haereticam in Piana Bulla configi.

Verum enim vero non adeo perſpicua ſunt, me judice, Scholaſticorum documenta pro ſua theſi, ut nequeant eludi ac in alium ſenſum facile detorqueri; non ſecus ac ipſimet objecta Bajana interpretantur. Nec uſpiam illa theſis ut fide ſancta definita palam eſt ab unanimi adſenſu Eccleſiae, vel oppoſita profligata, ceu fidei aut veritati adverſa; ſed illa duntaxat in ſchola tanquam ſcholaſtice certa uſque ad Pianam Bullam, non ſecus ac plures aliae, pacifice obtinuit.

Ergo ne ſubinde Pius, poſt conſultos Romanos Cenſores, abſdubio Scholaſticos, qui theſes illas diſcuſſerant, in eam deſcendit ſententiam ut intenderit praefatam opinionem a Bajo diſputatam, nec leviter promotam, ceu haereticam, erroneam, aut falſam profligare? ita fortaſſe praefati Scriptores ſecum ipſis rem habere conſtituerunt. Ipſis et vero ſuffragari non auſim; quum extundi minime liceat ex Bulla, qua nominatim cenſura ſingulas, quas recitat, adficiat theſes.

Mihi demum ubi pro certo ferendo judicio documentum ſuppetit nullum, in hunc modum ominari liceat. Nimirum quo tempore Bajus noſter, a Carolo V. ſacrarum literarum Profeſſor Lovanienſis Academiae inſtitutus an. 1551. quaeſtiones theologicas magno cum auditorum plauſu praelegebat, variae illos inter ſcholaſticos Academicos efſervebant concertationes. Ex iis altera contendebat, num meritum vitae aeternae condignum neceſſario exigeret, ſaltem juxta praeſentem Providentiae legem, ſtatum gratiae, nec ne. Haec inquam quaeſtio hinc inde vehementi animorum contentione agitabatur.

Quaeſtionis partem negantem ſi non adſeruit Bajus ob reverentiam univerſae antiquiori Scholae debitam, indicabat ſaltem eam tuto defendi poſſe, probaliſque argumentis communiri. Quod ut palam oſtenderet, librum illum ſecundum de meritis operum, una cum aliis opuſculis in lucem primum emiſit an. 1564.

Diſſertatio haec pro parte negante docte ac pulcre adornata, & prima, quod ſciam, in id argumentum, quae publicam in orbe ſcholaſtico adſpexit lucem, pleraſque excitavit turbas atque tumultus inter adſeclas & aemulos Baji, qui propter novas ejus opiniones plurimi numerabantur una cum Tappero, Tiletano, Cunero Petri; a quibus nempe opinio illa negans, utpote ſcholae antiquae univerſae contraria, qua novitatis, qua erroris, qua haereſeos paſſim, ut in ejuſmodi contentionibus uſuvenire ſolet, inſimulabatur,

Ubi

„ pſae non requiritur in homine libertas a neceſſitate, ſed ſufficit „ libertas a coactione „ (o) Innititur haec adſertio caracteriſtico Au.

(o) Eſt ordine III. inter V. famoſas Propoſitiones, quam uti & ceteras vehementer exagitant commentatores Anti-Janſeniani, cum *Dechamps*, *Martinonio*, *Manſio*, *Viva*, *Franc. Annato*. Recole quae in illam & reliquas *ſupra* paucis diſſeruimus in Tom. III. p. 178. ſqq.

Ubi autem de adcuſatione apud ſummum Pontificem novarum theſium Baji & ejus ſectatorum deliberatum eſt, earum collector quum illas exſcriberet, quae parti neganti utcumque faverent, adnotabat pariter, earum novitatem in ſchola eo uſque inauditam, plurimas excivíſſe turbas. Qua tandem obſervatione commotus Pontifex, ut huic malo in poſterum mederetur, ac perpetuae Lovanienſium Academicorum paci conſultum iret, quas fortaſſe nec haereticas cenſebat, ut *ſcandaloſas* aut *falſas*, vel ſummum ut *erroneas*, vetuit ac proſligavit.

Haec profecto ſi fortaſſe vera non ſint, at facile tamen evenire potuiſſe conjicio ex iis, quae de cauſſa Baji tradunt Bajana per *Gerberonium* collecta: quamvis enim collector iſte tum in Hollandia profugus, ſuique Ordinis & orthodoxae religionis ob cauſſam Janſenianam Apoſtata, in vindicando Bajo frequenter hallucinetur, & quum de Romana Eccleſia vel de ſummo Pontifice ſermo incidit ſaepe inſaniat; ſed tamen in exponendo temporum, rerum, eventuumque ſerie mihi ut plurimum adcuratus & verax ducitur.

II. Quid vero, reponat quiſpiam, ſi quos inter erroneos aut certo falſos adnumeravimus articuli ex iis ſint, qui ex tenore Pianae Bullae ſub finem „ aliquo pacto ſu„ bſtineri poſſent in rigore & proprio verbo„ rum ſenſu ab adſertoribus intento „? En tibi agitatiſſimam illam de commate Pianae Bullae interjecto controverſiam.

Nimirum acriter diſputarunt, an interjectio commatis adpoſita ſit in recitata Bullae particula poſt verbum *poſſent*, ita ut ſit ſenſus, quod nonnullae ex ſententiis in Bulla contentis aliquo pacto ſubſtineri poſſent, adnexo reliquo cum damnatione ſententiarum „ in rigore & proprio verborum ſenſu „ ab adſertoribus intento; vel potius poſt verbum „ intento „ quo deſignaſſet Pontifex, nonnullas aliquo pacto ſubſtineri poſſe etiam in rigore & proprio verborum ſenſu ab adſertoribus earumdem proſcriptarum ſententiarum intento?

Hoc ſecundum ajunt, pluribuſque documentis promovere contendunt Bajani & Janſeniſtae cum cit. *Gerberon.* in Bajanis a p. 235. animadverſ. 5. Primum vero & oppoſitis documentis, & rationibus graviſſimi momenti ſuffulti noſtrates vulgo propugnant cum cit. *Ripald.* in prooem. diſp. t. ſect. 2. n. xt. p. 7. ſq. quem exſcripſit *Laderch.* an. 1567. p. 369. ſq.

Porro ſi fides eit. Gerberonio, in antiquioribus genuiniſque Pianae cenſurae exemplis, quae multa profert, & ſe vidiſſe teſtatur in archivis Belgii, famoſum illud comma poſt vocem *poſſent* non reperiebatur, immo in pleriſque documentis a ſe lectis diſertis verbis habebatur, adſerere Bullam, quod *nonnullae ex illis ſententiis aliquo pacto in rigore & proprio verborum ſenſu ab adſertoribus intento ſubſtineri poſſent*.

Quid tum vero? Fateor quidem in Bulla MS. Roma ad Bajum miſſa comma deficere poſt verbum *poſſent*; ſed & cetera quaeque deficiebant commata; namque, ut moris erat Romanae curiae, qui etiam hodieque obtinet, manu deſcribuntur Bullae abſque ulla interpunctionum nota.

Hinc vero facile factum eſſe crediderís ut Bajani, aliique minus cauti ſic illam periodum interpretarentur, ut exſtimarent non adponendum comma poſt τὸ *poſſent*, redderentque verba ſenſum, quem inducit Bajaniſmi fautor Gerberonius.

„ Quod ſi verum ſit (reponimus nos cum Facultate S. Theol. Duacena ap. *Mejer.* hiſt. controv. de auxil. l. 6. c. 25. p. 710. col. 2.) quid ſupereſt quod in iis damnent „ Pontifices, niſi ſe ipſos? Immo quis in „ Bulla articulus ſupererit, qui excipi non „ poterit a cenſura pontificia, & defendi in „ rigore & proprio verborum ſenſu ab (ad„ ſertoribus) intento? Hoc ne eſt Bullam „ amice amplexari, an inter amplexus ho„ ſtiliter elidere? Hoc ne eſt ſanctius & „ Apoſtolicae Sedi convenientius Bullam „ interpretari, an irriſioni haereticorum „ ineptiſſima interpretatione exponere, ve„ lutque tormentum contorquere in Pontifi„ ces, ut ſe ipſos ſanctiſſimi condemnent?...

„ Ca-

Authoris ſyſtemati de duplici delectatione relative victrice, ac de diſcrimine gratiae pro ſtatu naturae integrae & lapſae. De genuina vero libertate ad rationem meriti requiſita ſtatim cum Theologis diſputabimus.

XXXIII. *Quakeri* in Anglia, a voce anglica *Quakers*, quae ſonat *Trepidantes*, quod ejus ſectae alumni quum ſe ſe divinitus adflari crederent, totis tremare membris adfectarent, auctore *Georgio Fox*, calceorum operario, ſub medium Seculum XVII. & coriphaeis deinceps *Guilhelmo Penn*, *Georgio Keit*, *Roberto Barclay*; iſti, inquam, Errones preces liturgicas ab Eccleſia inſtitutas, & alias quaſlibet, immo & omnia bona opera, quae fiunt, pendentque a libero hominis arbitrio, abſque intima conſcientia divinae inſpirationis, quae certo ad illa exſequutioni mandanda mentem & cor agitarit, ſeu compulerit, omni vacua erga Deum merito reputant; immo ceu ſuperſtitioſa atque idololatrica repudiant. Idcirco hujuſmodi Enthuſiaſtae nullam religionis ceremoniam admittendam ducunt; & potiora ſectae ſuae exercitia ſita volunt in collectione interiore ſui ipſius ad audiendas (ut ajunt) divini Spiritus motiones, quibus & opera externa ex amuſſim conforment. (p)

XXXIV. *Michaël Molinoſius* in merita bonorum operum iniquiſſimus fuit. Impiis doctrinae placitis ſub ſpecie ſublimioris virtutis author fuit hic hypocrita ſuis obcoecatiſſimis ſectatoribus ut ſanctiora deſpicerent opera, ac obſcoeniſſima quaeque ſcelera perpetrarent; quaſi iis admiſſis ineſſet perſonae agentis meritum erga Deum, illis vero demeritum. Nec juvat quidem, nec licet ſingulorum enarratione noſtras conſpurcare paginas, & lectoris animum offendere. Plurium inſtar unum aut alterum ex iniquiſſimis

(p) Plura de hiſce trepidantibus *Barclayus* idem in famoſa Apolog. pro ſecta ſua, *Pluchetus* in hiſt. haer. in Quakeris, *Voltaerius* in literis philoſophic. ſup. relig. Anglorum ubi de Quakeris, *Auctor* hiſtor. Quaker. Amſtelodami edita 1695. *L. Anton. Keiſerus* in Antibarclayo.

„ Caveant, ne demto e Bulla pontificia uno „ commate, ingemiſcens orbis chriſtianus „ ſe Calvinianum eſſe miretur „.

Propterea igitur & Facultas S. Theologiae Lovanienſis cum vetus, tum recentior, & Duacena, & orthodoxae Theologorum ſcholae univerſae, ac Doctores pleſique omnes e noſtratibus in commentariis theologicis ita eas theſes proſcriptas eſſe intellexerunt, ut nullas quis deinceps ſubſtinere poſſit in rigore & proprio verborum ſenſu ab earum aſſertoribus intento.

Si tamen exceperis (ad ſenſum *Suarezii* de grat. proleg. 6. c. 2. n. 14. & cit. *Vazquii* 1. 2. diſp. 190. c. 18. n. 177. adnuente *Toleto* ap. Vazq. cit. & mordicus adhaerentibus *Janſenio* Ipenſi de ſtatu nat. lapſae l. 4. c. 25. & *Serryo* hiſt. congr. de auxil. lib. 4. c. 20. a col. 570.) eos plerumque articulos, quos non niſi propter acerbitatem cenſurae, qua partis adverſae doctrinam ab aliis Doctoribus orthodoxis deſenſam ſugillant, & propter ſcandalum quod ingenerare aliis poſſent, proſcripſit Pius. Ii ſiquidem articuli, ut interpretes ſunt laudati Doctores, ablata cenſura ſubſtineri poſſunt in rigore ac proprio ſenſu verborum ab aſſertoribus intento; ſiquidem is jure exſiſtimetur aliunde orthodoxiae non diſſentaneus.

Pluribus hiſtoriam de famoſo commate perſequuntur laudati *Ripald* in prooem. diſp. 1. ſect. 2. & *Meyer* l. 6. c. 25. per tot. tum cit. *Duchesn.* in elucidationibus ad calcem hiſt. Bajan. epiſt. 2. ubi pro reponenda, ſubintelligendaque commatis interjectione non minus acriter dimicat, ac cit. *Meyer*.

placitis referimus, quae proſcripta ſunt & profligata ab decreto Innocentiano *Coeleſtis Paſtor*.

1.° „ Vota de aliquo facienda ſunt perfectionis impeditiva „ (q) .... 2.° „ Activitas naturalis eſt gratiae inimica, impeditque Dei operationes & veram perfectionem, quia Deus vult operari in nobis ſine nobis „ (r)... 3.° „ Qui ſuum liberum arbitrium Deo donavit, de nulla re debet curam habere, nec de Inferno, nec de Paradiſo, nec deſiderium debet habere propriae perfectionis, nec virtutis, nec propriae ſanctitatis, nec propriae ſalutis, cujus ſpem purgare debet „ (s)...4° „ Qui divinae voluntati reſignatus eſt, non convenit ut a Deo rem aliquam petat, quia petere eſt imperfectio, quum ſit actus propriae voluntatis & electionis &c. (t) ... 5.° „ Sicut non debet a Deo rem aliquam petere, ita nec illi ob rem aliquam gratias agere debet, quia utrumque eſt actus propriae voluntatis. „ (u) ... 6.° „ Non convenit animabus hujus vitae internae, quod faciant operationes etiam virtuoſas ex propria electione & activitate, alias non eſſent mortuae; nec debent elicere actus amoris erga B. Virginem, Sanctos, aut humanitatem Chriſti, quia quum iſta objecta ſenſibilia ſint, talis eſt amor erga illa „ (x) Reliqua perinde impia & iniqua in ſanctum de merito bonorum operum dogma cupienti dabit laudatum decretum Pontificium. Interea famoſam cauſſam Molinoſianam, ſpectantem utique prae primis Hiſtoriam polemicam, paucis contexere tandem adgredimur. (*)

XXXV. *Ar-*

(q) Eſt in laudato Decreto Prop. III.
(r) Eſt Prop. IV.
(s) Eſt Prop. XII.
(t) Eſt Prop. XIV.
(u) Eſt Prop. XV.
(x) Eſt Prop. XXXV.

ADNOTATIO.

(*) Haec cauſſae Molinoſianae ſumma ex paucioribus, quae nanciſci nobis licuit, documentis.

Quum Romae Molinoſius ſub larva pietatis celeberrimum perplurium, quos voce & ſcriptis perpetuis confovebat, in directione ſpiritus magiſtrum ageret, opuſculum exſaravit, praenotatum *Manuductio ſpiritualis*, typiſque excudi curavit an. 1675. opera P. Joan. a S. Maria Minoritae, Provinciae S. Petri de Alcantara in Regno Neapolitano Praefecti, doctiſſimorum Urbis Theologorum, etiam S. Officii Congregationis Qualificatorum, ut ajunt, adprobationibus communitum & exornatum.

Eo ſubceſſu & plauſu per univerſam fere Europam libellus ab Myſtices ſtudioſis exceptus eſt, ut intra ſex priores a prima editione annos pluſquam vigeſies ſub diverſis idiomatis prelo recuſus ſit, ut author nobis eſt Illuſtr. *Jacobus* Panormitanus Archiepiſcopus in documento paſtorali an. 1681. 7. Mart. quo librum denuo ſuis editum ſumtibus gregis ſibi commiſſi ovibus ad chriſtianam perfectionem contendentibus magnopere commendat.

Porro humilis libelli author in praefatione jactitat, ſe raro uſum vulgatis myſticorum Interpretum ſententiis, potiſſimum vero a Deo ſibi adſpirante adceptis. Verum qui ſacris in illis Interpretibus verſatus ſit, plane viderit bona omnia quae adfert libellus, in eis reperiri, mala vero multa quae vel diſerte, vel tacite ſubindicat, ab uno molinoſiano cerebro prodiiſſe.

Haec edita opella, quam ſtatim excepit alia *de quotidiana communione*, Romanis etiam formis excuſa eodem ann. 1675. paribus Adprobatorum ſuffragiis fulta, Molinoſianae ſcholae diſcipuli numero frequentiſſi-

mi

XXXV. *Arminiani juniores*, vulgo *Remonſtrantes*, eo quod inter ebullientes cum Reformatis lites ſuper Praedeſtinatione electorum cer-

mi cujuſque ſexus, generis & conditionis traditis a magiſtro dogmatis firmius inhaerebant, ipſaque ardentius propaganda curabant. Prae ceteris vero Illuſtr. *Petruccius* e Congregat. Jenenſ. Oratorii, tum Jenenſis olim Epiſcopus, deinde Cardinalis, alias notiſſimae probitatis & ſapientiae vir, pluribus jam ab an. 1676. ſcriptis editis illa ſtudioſe tueri ac illuſtrare ſatagebat adverſum hoſtes plurimos, qui ea tanquam orthodoxiae ab Scripturis, Patribus, & Myſticis Interpretibus traditae parum conſona palam refutabant, & Anti-Quietiſtae audiebant.

Nimirum quod Molinoſius enixis viribus promoveret ſtudium erga contemplationem adquiſitam, qua obtendebat per ſimpliciſſimum & unicum fidei actum haberi perpetuam animi *quietem*; inde praetenſae quietis inventor, ejuſque ſectatores *Quietiſtae* adpellati ſunt, & *Antiquietiſtae* factionis adverſarii.

Ex iis vero duos reperio, qui aperto marte doctrinam molinoſianam confutarunt, *Paulum Segneri* e Soc. J. in concordia laboris cum quiete inter orandum, Venetiis edita 1680. & *Franc. Pacium* Cathedral. Montis Politiani Canonicum in principiis ſeptem parum ſolidis, quibus innititur nova oratio quietis, excuſis itidem Venetiis 1682.

Et Segneri quidem manuductionem Molinoſii ex directo impetivit, uti palam oſtendunt in ſumma ejus concordiae *Acta Eruditor. Lipſienſ.* ad an. 1687. a p. 19. Pacius vero librum alium ejuſdem furfuris, conſcriptum a *Franc. Malavallio*, Quietiſta gallo laico & coeco, atque, ut ajunt, propter paritatem doctrinae Molinoſio familiari, praenotatum „ pratique facile pour élever l'ame á la contemplation „ vulgatum gallice Pariſiis 1670. ac Romae italice 1672. interprete Lucio Labaccio Presb. romano. At Pacius tamen Malavallium illum cum Molinoſio confundit, aut confundere adfectat, uti ex ejus epiſtola nuncupatoria, & praefatione ſatis liquet.

Prae ceteris vero molinoſiana doctrina magnopere ſibi adverſantem habuit celebratiſſimam illam Virginem, ſanctimonia, donisq. e ſupernis conſpicuam, Caprenſis coenobii, aliorumque plurium Carmelitanorum Inſtitutricem, *Serafinam de Deo*, fato perfunctam 1699. aetat. 78.

Haec enim coeleſti lumine perfuſa, vix orationem illam quietis in manuductione Molinoſii expoſitam perlegit, illico ceu abſurdam & haereticam abjecit, damnavitque, immo quoslibet ejuſmodi libellos ſuo Caprenſi coenobio ſparſos in unum faſcem collectos flammis quam cito adjudicavit; nec unquam deinceps deſtitit, quominus eam doctrinam, ejuſque authorem, ſectatoreſque ſtrenue data occaſione profligaret ceu erroris graviſſimi reos.

Et haec quidem prudentiſſima illa Virgo, cujus cauſſa in probationem ſui Spiritus una cum cauſſa Molinoſiana in Romano ſancti officii Tribunali agebatur. Quo clarius adpareret, eam in tanta Eccleſiae procella elegiſſe Deum in propugnatricem orthodoxae fidei adverſum turbines Molinoſiſmi tum furentes. Lege vitam hujus venerabilis Virginis editam a *Thoma Pagano* 1723. l. 3. cap. 2. a p. 328.

Serpebat interea, & pene graſſabatur ubique exceptae doctrinae Molinoſianae virus, quae nempe eo tacite collimabat ſub ſpecioſo orationis quietis nomine, ut ad quodlibet infandum ſcelus, in damnatis Molinoſii articulis expreſſum, proſcriptumque cujuſdam innocentiae ſpecie animos perduceret. Siquidem, ut palmare illius principium erat, ex anima in contemplatione annihilata (ut vulgo loquuntur) Deoque unita, & minime de iis ſolicita, quae corpori obveniunt, nullum effluere poſſe actum expreſſum aut praemio, aut poena dignum; quum nec anima, nec ejus potentiae, utpote annihilatae, cooperentur.

Id quod ut obſcoeniſſimus nebulo confirmaret experientia, ſtatutis horis congregabat in uno cubiculo utriuſque ſexus perſonas, quibus poſt peractam exhortationem ad orationem quietis, ſimul commiſceri permittebat. Haec quidem *Sianda* in lex. pol. in Quietiſtis; at quum unus ille mihi teſtis ſit, nullumque prodat pro tam immani ſcelere documentum, vehementer haereo.

Hac infectas tabe ſibi concreditas oves plures Italiae Epiſcopi doluerunt, ſummoque Pontifici renuntiarunt, cujus propterea juſſu, Cardinalis Cibus nomine congregationis S. Officii literas encyclicas an. 1682. 15. Febr. dedit ad univerſos Italiae Epiſcopos, eos de avertendo periculo enixe commonens.

At latebat adhuc tanti prima mali labes de-

certum libellum ſupplicem titulo *Remonſtrantiae* Ordinibus Hollandis obtulerint (y) haec de meritis, aut bonis operibus qua generatim,

(y) Conf. *Limborch.* in relat. hiſtor. de orig. & progreſſu controverſiarum in foederato Belgio de Praedeſtinatione p. m. 15. edit. 1730.

donec poſt varias delationes occultas a S. Officio exceptas, maturo conſilio ſub ann. 1685. 18. Jul de repente captus eſt Molinoſius, & in carceres S. Inquiſitionis, obſtupente Roma, detruſus; repertis tum in ejus ſcriniis quatuor mille aureis ac duodecim mille epiſtolis, quarum ope, reor, plurimi ejus errores, ſectatoreſque innotuerunt, e quibus mox in eoſdem carceres numero ducenti conjecti ſunt, quorum haud pauci non minus probitate, quam ſcientia praeſtantes reputabantur.

Duorum ſupra viginti menſium intervallo diſcuſſa & abſoluta eſt quantum ad mores & doctrinam cauſſa famoſi illius rei, qui in Urbe non modo ignobiles e populo, verum etiam primores e ſanctuario Principes miranda in dictis factiſque ſuis hypocriſi arctiſſime devinxeret ſibi; ferunt quippe, ut alia mittam, quod Innocentius XI. eum, quem viderat renuiſſe Epiſcopatum e ſe oblatum, habuiſſe in votis inter Cardinales Principes cooptare.

In judicio itaque urgentibus documentis ſibi objectis reus convictus eſt, ac propoſita infanda ſcelera & dogmata tanquam a ſe dictata ſponte confeſſus. Subinde perniciosa haec dogmata ſollemni decreto primum ab eodem Tribunali proſcripta ſunt 1687. 28. Aug. ac deinceps ab Innocentio in Bulla *Coeleſtis Paſtor*.

Ajunt *Bernin.* hiſt. haer. ſec. XVII. ubi de Molinoſio, *Sianda* lex. pol. art. *Quietiſtae*, & *Pluchart* art. *Molinoſ.* erronea illa dogmata excerpta fuiſſe ex libris Molinoſii. At falluntur egregie. Namque in libro de communione quotidiana ſi quid jure exprobrari poſſit, illud opinor eſt, quod ad dignam ejuſmodi communionem una omnino ſufficiat immunitas a peccato lethali.

Nec inſuper in manuductione ſpirituali omnes illi 68. articuli in Bulla proſcripti continentur; immo perpauci in libro proſtant, qui conceptis verbis, aut quantum ad ſenſum proſcriptis undequaque reſpondeant.

Sic enim ex damnatis articulus VIII. excerpi, arbitror, poterat e lib. 1. manuductionis n. 46. & 93: articulus IX. partim ex eodem l. n. 65. & 103. ac l. 3. n. 60: articulus XXI. ex l. 1. n. 22: articulus XXIV. fere ex l. 1. n. 63. & 73: articulus XXXII. fere ex l. 2. n. 100: articulus XLIII. quoad primam partem ex l. 3. n. 34. Licet enim indicata loca in ſenſum bonum aut non malum poſſent fortaſſe detorqueri, prævum tamen eorum ſenſum ad mentem authoris, ex contextu ejuſdem doctrinae alias explicatae ſatis percipimus. Pro ceteris vero articulis ne veſtigium quidem in toto opuſculo quiſpiam, reor, animadverteris.

Et hypocriſiae quidem veteratoris erat in opella, qua pii, experti, eloquentis, ecuti directorum Magiſtri nomen & famam aucupari vellet, ea doloſo ſilentio monſtra obvolvere, quae in damnatis articulis cum tanto eccleſiae univerſae ſcandalo adparuerunt. Quin immo fallere adhuc ius vaferrimus ille impoſtor, doctrinam, quam clanculum ſpargebat articuli V. oppugnare palam adfectat ibidem l. 1. n. 38. & 54. ac l. 1. toto c. 16. doctrinam articuli XXXV. quod ſpectat Chriſti Domini humanitatem, ut alia id genus praeteream.

Diſplicent itidem laudati *Bernin. Sianda, Pluch.* quod ſuo effato anſam dent aliis, ut Molinoſii errores omnes ex iis tantum metientur, quae docet in manuductione, unde concludant, eos plurimos, qui ibi deſiderantur, impie a cenſoribus authori adſcriptos eſſe. Id quod *Anonymum* in votis habuiſſe adgredi in defenſionem Molinoſii aperte didicimus ex *Actis Erud. Lipſienſ.* ad an. 1688. p. 430. ſq.

Excerpti ergo ſunt mea opinione conſiſi articuli ex ſumma doctrinae Molinoſianae ſeu voce, ſeu ſcriptis traditae, prout ab Inquiſitoribus excepta eſt e literis familiaribus tam ſcriptis, quam receptis a directore Molinoſio, tum ex ejuſdem conſiliis & ſermonibus, quos Haereſiarchae olim adſeclae ad eoſdem judices jureti detulerint.

Coactus denique ſceleſtiſſimus reus de pegmate erecto in templo S. Mariae ſuper Minervam coram Senatu S. R. E. Cardinalium, frequentiſſima nobilitate, ac populo ſimul ſolemni palinodiam recantare die 3. Septemb. 1687 ad perpetuos carceres damnatus ac ſecluſus eſt, ubi ſeſio criminum poeni-

tim, qua particulatim habent in dogmatis (z) 1.° opera bona ſuperna non ſunt ratione ſui proprie merita relate ad gloriam, ſed im-

(z) Ap. & cum *Limborchio* ſuo in Theol. chr. l. 5.

nitens, ut fertur, die 28. Decembr. 1695. ſexageſimum aetatis annum agens ad plures abiit.

Quidquid in cauſſa Molinoſiana peregerat Inquiſitionis Tribunal illico confirmavit Innocentius, ſeu potius ſuo juſſu peractum indicavit in praelaudata Bulla *Coeleſtis Paſtor*, ubi praeterea opera quaecumque Molinoſii, aut typis excuſa, aut manu exarata ſeveriſſima lege prohibuit, flammiſque tradi praecepit. Recole, ſi vacat, Bullam, in damnatiſſimi nominis impoſtorem praefervide detonantem.

Eodem an. 1687. *Aug. Herman. Franck* edidit latine verſa molinoſiana opuſcula de manuductione ſpirituali, ac de communione quotidiana; neſcio an curantibus Molinoſianae factionis adſeclis in odium pontificiae damnationis.

Anno tamen inſequenti 1688. 5. Febr. Innocentius Pontifex damnavit, inhibuitque plura opera olim edita a memorato Cardinali Petruccio & Benedicto Biſcia, Congregationis Oratorii Firmani Presbytero, utpote Molinoſiano ſyſtemati, in manuductione ſtabilito, quod radicitus evellendum ſatagebat Pontifex, nimium conſentanea. Conſtat ex decreto Inquiſitionis Romanae, quod latum eſt ſub eo die.

Ipſumque ſtatim exceperunt *Anonymi* breviores conſiderationes in doctrinam Michaëlis de Molinos,& aliorum Quietiſtarum, ſcilicet Cardin. Petruccii & Franc. Malavallii, editae Coloniae 1688. poſt diem 5. April. quo ſubſcripta eſt trium Doctorum Lovanienſium una approbatio.

Sub idem tempus *Jo. Frider. Mayerus* edidit 1688 Kiloni orationem de perſequutionibus Quietiſtarum Molinoſianorum, ab ipſo ibidem habitam, quum ſollemniter ad profeſſionem Theologiae inauguraretur.

Fertur a nonnullis de Molinoſiſmo agentibus *Anonymi* libellus apologeticus pro Molinoſio, tum temporis Romae excuſus; iſque Anonymo cuidam ap. *Acta Lipſienſia Erudiror.* ad an. 1688. p. 430. cenſetur Cardinalis Petruccius, *Placcio* vero in theatro anonymor. & pſeudonym. n. 860 art. *Quietiſta.* p. 160. Gulielmus Burnetus. At vereor utrumque falli, atque omnes Apologeticum confundere cum opuſculis de oratione vulgatis a Petruccio & peramici Molinoſii producto ſyſtemati ſatis faventibus; aut potius cum Romana editione Malavallii mox indicata.

Laudata *Paulli Segneri* concordia, uti audio, fuit aliquando Romae prohibita, tum puto quum fervebant occultae contra Molinoſianos contentiones ante incarcerationem ſui ducis, & illam quidem Venetiis excuſam ann. 1680. inter libros prohibitos apud famoſam quamdam Bibliothecam Romanam olim repoſitam invenio, non autem in ullo Indice librorum prohibitorum, juſſu Innocentii XI. aut alius Pontificis edito.

Sed & ipſam inſuper ab Authore *correctam* Romae Superiorum facultate an. 1691. excuſam lego. Quid tum vero? Fortaſſe inhibita fuit ejus lectio ob vitandum acriorum contentionum ſcandalum, vel ob aliquem, qui Authori praefervide, ſed minus caute ſcribenti irrepſerit, errorem; quo deinceps correcto, litibuſque poſt damnationem Molinoſii pacatis, victrice fide ac veritate, rurſum egregii opuſculi lectio permiſſa ſit.

Lipſienſes Scriptores in Actis Eruditorum ad an. 1687. p. 590. relatis ſummis capitibus articulorum Molinoſii, quos Inquiſitio Romana decreto ſuo proſcripſit, haec pronuntiant „ Haec hujuſque furfuris alia dog„ mata toto pectore exſecramur. Non diſ„ fitemur autem, aliqua iiſdem propoſitio„ nibus ineſſe, quae melioris commatis „ ſunt, v. g. *crucem voluntariam mortifica„ tionum eſſe onerosam & abſque fructu; „ nullam creaturam, nec beatam Virginem, „ nec alios ſanctos in corde noſtro ſedere debe„ re, quia id ſolus Deus occupare velit* &c. „ Abſit vero ut de illius in hujuſmodi dog„ matibus conſenſu nobis gloriemur „. Utpote quem & iidem Proteſtantes ceu fanaticum ac ſceleſtiſſimum hominem abjecerunt.

Continuatores Morerii art. *Molinoſ.* plura referunt & quidem valde ſingularia Molinoſianam cauſſam concernentia. Quum vero ea teſtimoniis adcurate notatis non confirment, nec ea inſuper vel indicata leviſſime reperiamus apud alios de hoc argumento Scriptores, quales dixeris *Jo. Bapt. Pacinchellum* in epiſt. fam. t. 5. p. 120. *Bernin.* cit. in Innocentio XI. *Dupin* ad Sec. XVII c. in hiſt. Quietiſmi ejuſque ducis Molinoſii

improprie & large quatenus conditio neceſſaria ſunt ad obtinendam beatitatem bene operantibus a Deo liberaliter promiſſam (*a*) Verum, me judice, ubi contra turbas alias Proteſtantium ii cordatius neceſſitatem propugnant bonorum operum, parum refert haec proprie aut improprie vocari merita ... 2.° opera mere externa, e. c. jejunia, ſupplicationes, peregrinationes, ritus ac ceremoniae eccleſiaſticae Pontificiorum &c. nullam habent per ſe ſe rationem divini cultus: nec ea per ſe ſe bona ſunt, Deo grata, ſupernum quidquam merentia, ſed ratione tantum boni finis, cujus gratia exercentur, quemadmodum & cetera opera mere externa. (*b*) Id ipſum & noſtrates quidem ferme omnes docent ubi agitur de moralitate ſeu bonitate actus externi; alio tamen ſenſu Arminiani, pertendentes utique carpere plures ex iis, qui apud nos vigent, ſanctos mores ceu inutiles aut ſuperſtitioſos, eſto fine ſancto non careant, ut puta jejunia ſtatis diebus &c.

Tum 3.° in Voto nullus eſt Dei cultus, atque adeo & meritum nullum. (*c*) ... 4.° Vota monaſtica Pontificiorum non ſunt merita; nec enim ſunt a Deo (*d*) immo & temeraria & noxia ſunt (*e*) ... 5.° Ritus Pontificiorum in conſecrandis templis, in con-

(*a*) L. 5, c. 78. §. 12. p. m. 656.
(*b*) L. 5. cap. 74. §. 6. ſqq. & c. 75. §. 2.
(*c*) L. 5. c. 76. §. 6. p. 645.
(*d*) Ibid. §. 17.
(*e*) Ibid. §. 19. & 23.

t. 3. a p. m. 605. edit Pariſienſ. 1727. ideo ipſa non inviti praeterimus.

Porro ex factis illis ſingularibus nonnulla Continuatores excerpere potuerunt e literis, quas citant, cujuſdam Angli, videlicet Gilberti Burneti, qui Romae dum agebatur Molinoſi jam capti cauſſa commorabatur. Quid vero? Earum ſummam literarum habemus in *Actis Eruditor. Lipſienſ.* ad an. 1688. a p. 422. ſub his titulis „ Epiſtolae tres de praeſenti ſtatu Italiae, in ſupplementum literarum D. Burneti „ & „ collectanea de Quietiſmo & Quietiſtis, ſive de Michaële Molinos ejuſque doctrina „ & diſcipulis „.

Quam tamen viro prudenti fidem faciat homo haereticus, hoſtis infenſus Romanae Eccleſiae, ſummo Hierarchae, Cardinalibus, Monachis, Inquiſitionis Tribunalibus? qui praeterea, quaſi cum prudentioribus chorum agens, ſtabat a partibus Molinoſi, etiam ſceleratiſſimi rei convicti atque confeſſi, cui ſub inde apologetica oratione protegendo materiam parabat & ab amicis expectabat? Abſit ergo ut ejuſmodi ſcriptori alias *Anonymo*, ignotoque homini, ſingularia facta enarranti fidem ullam praeſtemus.

Nec pluris, reor, nobis faciendi plerique alii ex ſchola Proteſtantium, qui de hoc argumento fuſe ad palatum ſuum pertractarunt ap. & cum *Jablonſkio* inſt. hiſt. chriſt. t. 2. ad ſec. XVII. ſect. 5. §. 7. ſq.

Nondum vero ſub ann. 1689. Romae Molinoſiſmus extinctus erat, ut diſcimus ex ejuſdem anni epiſtola, qua Cardinalis quidam Roma per amicum exorabat famoſum illum Armandum Jo. Bouthillierum de Ransè poenitentiſſimi coenobii Trappenſis Inſtitutorem, ut ſcriptis haereſim illam ſtrenue confutaret. Quod tamen Armandus perpetuis, gravibuſque oppreſſus aegritudinibus exſequi non potuit Exſtat Epiſtola in Vita Armandi italice e gallico reddita a *Nicol. Burlamacchio* Lucae 1706. l. 2. c. 9.

Hactenus de ſummis capitibus Molinoſianae cauſſae, quod ſpectat Molinoſium Romae docentem, damnatum & extinctum; ne quid ulterius addere opus ſit ubi in decurſu operis de proſcripta ejuſdem Haereſiarchae doctrina ſermo incidat.

Quod ſi lubeat pravae haereſeos ſcintillas, aut potius ardentes flammas ad Galliam ſub nomine *Quietiſmi* transfuſas, aut denuo conceptas perſpicere atque mirari, adeas eit. *Dupin* p. 642. ſqq *Boſſuet* in Quietiſmo redivivo, *La reguenam* in Theol. myſticam Godinezii tom. 2 in Adpendicib. & notis ad calcem tomi p. 680. ſqq. §. 6. a n. 44.

conficiendis ſacramentis, in recitandis roſariis, ac id genus valde pluribus nullam habent rationem meriti, quoniam ſuperſtitioſi ſunt, vani utpote ac inepti, nec enim a Deo praecepti ſunt, nec ullum cum virtute, hoc eſt cum officiis vel a Deo praeſcriptis, vel a recta ratione dictatis commercium habent, ſed potius perſuaſione mere humana innituntur, quocirca per eos verus Dei cultus irritus redditur. (*f*) Haec Auctor, alias quidem valde moderatus, ac in pluribus cum dogmatis, tum ſcholaſticis placitis adverſum alias Proteſtantium ſcholas nobiſcum mire conſentiens.

XXXVI. *Paſchaſ. Queſnellus* haec adſeruit „ Oratio impiorum „ eſt novum peccatum; & quod Deus illis concedit eſt novum in „ eos judicium „ (*g*) Uno ictu impetit, exploditque adſertio quidquid boni poſſit homo in ſtatu peccati conſtitutus operari. Indefinita quippe eſt, & quodlibet peccatoris meritum, ſeu bonum opus tacite malum dicit. Adcinit haec perpluribus, quibus Author omnia ſine caritate opera eſſe peccata duriſſime inculcat (*h*) tum aliis, quae miſeriam hominis in ſtatu peccati conſtituti aequo nimium efferunt (*i*) Horridam adſertionis impietatem pluribus commonſtrant, convelluntque Anti-Queſnelliani Commentatores. (*)

 XXXVII. *Ob-*

(*f*) L. 5. c. 34. §. 3. ſqq.

(*g*) In obſervat. moralib. in Joann. cap. 10. 25. p. 641. edit. Paril. 1693. tum in alia earumdem obſervationum editione, an. 1694. inchoatam, perfectam vero & proſiaorem an. 1695. Pariſiis & Lovanii ap. Aegidium Denique; admittiturque in Hexaplis de an. 1715. p. 72. & in longioribus de an. 1721. tom. 2. par. 2. p. 392. & 394. Eſt Prop. lix. ex proſcriptis in Conſtitut. *Unigenitus*.

(*h*) Exempli gratia ex damnatis Prop. xliv. xlv. xlvi. xlvii. de quibus *infra*, ubi de caritate, ſermonem inſtituemus.

(*i*) Puta Propoſit. i. ii. xxxviii. xxxix. xl. De iis in propria cujuslibet ſede vel actum eſt, vel agendum adhuc.

ADNOTATIO.

(*) ANonymus ille Theologiae ſupplicis Author ut Queſnellum a tanta impietate vindicet, & delatorem adſertionis ceu falſarium traducat, iis cauſſae patronum agit ad cap. 4. libelli §. 1. p. 25. ſq. „ Indefinita apud Queſnellium non le„ gitur hujuſmodi propoſitio, ſed reſtricta „ certiſque limitibus circumſcripta. Nempe „ quum de oratione aperte agat Queſnel„ lius, *inique, maligno, arrogaati, ingra„ to, fallaci animo facta* (qualis erat Ju„ daeorum ad Chriſtum ſupplicatio, *ſi tu „ es Chriſtus, dicito nobis*) conſiderationem „ ſubjungit Author his verbis expreſſam, „ *talis oratio impiorum eſt novum peccatum*, „ ſeu ut ſcribit gallice, *une telle priere eſt un „ nouveau peché*.

Pergit. „ Id ergo ſcire Theologi „ avent, an ea tantum damnata ſit propoſi„ tio, ut eſt a delatore truncata & mutilata? „ an ut eſt Queſnellii libris inſerta, nempe, „ *talis impiorum oratio* (*iniquo ſcilicet, ma„ ligno, arroganti, ingrato, fallaci animo „ facta*) *eſt novum peccatum; & quod Deus „ illis concedit eſt novum in eos judicium*. „ ?

Haec ille, qui pluribus propterea vapulat a ſodali alias laudato *Vanden dick* in vindiciis pro Conſtit. *Unigenitus*. c. 7. §. 1. p. 344. ſq. Et merito quidem. Nam ut mox obſervavimus, in textu Queſnelli de an. 1693. & de an. 1695. poſt enarratam ſubdolam & malignam Judaeorum interrogationem, ſubjecto clauſulae fine ſeu puncto, ſic nova incipit periodus ac indefinita, nullam praeſeferens ad malignitatem Judaeorum relationem, *La priere des impies* &c. *Oratio impiorum* &c. eandemque omnino lectionem ſequuntur *Hexapla* de an. 1715. & 72. quae inſuper etſi notent obiter, in aditione anni 1693. haberi *une telle priere*, quo plane denotatur relatio ad iniquam Judaeorum ſupplicationem, ac inde ſatis adpoſite colligitur,

XXXVII. *Obtrectatores varii* praerecenſitis erronibus jure adnecti poſſent. Qui nempe bona opera, ſeu actiones complurimas, ex catholico Eccleſiae ſenſu rationem veri, ſupernique meriti praeferentes, tanquam ineptas, pravas, ſuperſtitioſas, aut idololatricas deſpiciunt & inſectantur. Ejuſmodi quippe ſunt & fuerunt hoſtes plurimi veritatis, qui diſtribute ſumti & intellecti eo nomine oderunt religioſum cultum erga coelites, eorumque lipſana & imagines; tum erga Chriſtum Jeſum qua Deus-homo eſt, nobiſque veriſſime exſiſtimatur, nec non ejuſdem Redemtionis Crucem; erga ipſum itidem, qua ſub elementis euchariſticis latet; inſuper erga divam Virginem, qua vere Θεοτόκος eſt; erga VII. denique Sacramenta, ut alia mittam, qua inſtituta ſunt & creduntur a divino Servatore. Sed ii tamen Obtrectatores univerſi vel primum opportuniorem nacti ſunt ſedem (*k*) vel eam poſtmodum (*l*) Deo Auſpice, nanciſcentur.

De erroribus plus ſatis. Ad placita ſaniora elucidanda tempus eſt ut progrediamur.

tur, quamlibet aliam ei adſimilem novum eſſe peccatum; nihilo ſecius priorem lectionem de iis peccatoribus intelectam, qui ullo abſque ſenſu poenitentiae aut converſionis Deum precantur, ceu veram pluribus comprobandam ſuſcipiunt.

Adde, in editione anni 1693. adnotari in fronte voluminum, eam eſſe editionum poſtremam, ceteriſque media parte & amplius auctam. Nec dubito quidem, textum, de quo lis eſt, eundem fuiſſe in ceteris, ac qui reperitur in ea poſtrema editione; alias eam diverſitatem non ſiluiſſent Queſnelli fautores.

Haec autem ſcire oportuit Anonymum qui ſcripſit ſeu edidit libellum Coloniae an. 1736. vel malo dolo ſubeicuit, ut liberius ac inſolentius & collectorem impiae propoſitionis, & ejuſdem damnationis Authorem proſcinderet.

Inde vero jure licet ſic in eum inſurgere cum cit. Conſtitutionis Vindice *Vandendick* „ O! quiſquis opellae illius ſanctae Se„ di adeo injurioſae author es. An legiſti „ editiones Queſnelli mox indicatas? Si non „ legiſti, temerarius es, qui Eccleſiam in„ cuſes truncationis & mutilationis. Si le„ giſti, oratio tua ſuperius deſcripta iniquo, „ maligno, arroganti, ingrato, fallaci ani„ mo facta dignoſcitur, meritoque tibi in „ peccatum imputatur „ &c.

Putidam hanc, nulliuſque momenti querimoniam hauſit Anonymus ab adſeclis Queſnelli errorum, Sedique Apoſtolicae quaſi eorum omnium nomine audaciſſime repoſuit. Sed eam tamen multo pridem diſpulerant, penituſque diſſipaverant Anti-Queſnelliani praeclariſſimi *Lafontenius*, *Biſſyus*, *Deſirantius* ubi damnationem expoſitae propoſitionis tanquam aequiſſimam perducte vindicant. Eos, ſi vacat, conſule.

(*k*) Ut puta qui inſectati ſunt cultum erga Coelites ad Tom. IV. p. 147. ſqq.

(*l*) Ad Tom. VII. & VIII. ubi ſermo erit de Deo-Homine, de diva Matre Virgine, de Chriſto Redemtore, de Sacramentis.

CAPUT PRIMUM

Pertinentia ad Meritum comparate ad actum ipſius Meriti.

§. I.

Quaeſtiones prooemiales de Merito ſecundum regulas fidei.

QUAESTIONES DOGM. SCHOL. 456 QUAESTIO I. Quae hominis opera rationem meriti theologici apud Deum habeant? ADSERO. Quae ſunt opera bona, hone-ſta,

ſta, pia, ſupernaturalia, hoc eſt gratia ſupernaturali adſpirante elicita in obſequium Dei. Communis hic Eccleſiae ſenſus, cujus veritatem apertiſſime mihi eruere videor ex traditione Patrum, quos ſub initium Libri adlegavimus, ubi agunt de merito aut virtute bonorum operum apud Deum, & ex doctrina Tridentini de noſtro eorundem operum merito (*m*) Quo quidem dogmate tot documentis confirmato convellitur funditus palmaris ille ſummeque abſurdus error Novatorum, ajentium cum Luthero & Calvino ſingula opera eſſe peccata, aut ſaltem in cunctis operibus, quae bona dicimus, operantem peccare; quoniam, addunt, impoſſibilis homini eſt divinae legis obſervatio. (*n*)

457 Neque vero abſque riſu audiendi ſunt eorumdem Novatorum coryphaei quum voculam *meritum* inſcite ac impudenter exſibilant; quam videlicet plura loca & ſacrae paginae, & Patrum Graecorum ab adcuratis interpretibus adceperunt, & qua Patres Latini plurimi cum veteres tum recentiores, una cum Tridentina Synodo, univerſa latina Eccleſia plaudente, ſaepe numero uſi ſunt. Anne ipſi plus meliuſque ſapiunt, quam tantus hominum cordatiſſimorum chorus? Iidem propterea merito vapulant a Polemicis cum cit. *Bellarm.* (*o*)

458 QUAESTIO II. Num & quae ejuſmodi merita ſint ad ſalutem neceſſaria? ADSERO I. Porro merita ſimpliciter ſunt & vulgo dicuntur neceſſaria cum *Trident.* (*p*) Docent paſſim Scripturae utriuſque Teſtamenti; atque ex veteri praeſertim *Pſalmi* Davidici, & ex novo *Epiſtolae* canonicae *Petri*, *Joannis*, *Jacobi*, *Judae*; eo nimirum potiſſimum fine ab Authoribus ſacris lucubratae, ut oſtenderent opera bona juſtificatis eſſe ad ſalutem neceſſaria, neque fidem ſolam ſatis eſſe contra ſubortam nonnullorum opinionem perfidam, ex epiſtolis paullinis male intellectis deductam (*q*). Adde plurium inſtar *Matth.* 19. 17. ſqq. & 25. 34. ſqq. *Rom.* 8. 13. & 2. *Cor.* 7. 10. & 1. *Tim.* 2. 14. ſq. *Hebr.* 10. 36. Docet quoque Traditio ſacra, quam identidem commonſtrant *PP.* cum *Clem.* Al. (*r*) *Nazianz.* (*s*) *Cyril.* (*t*) *Chryſoſt.* (*u*) *Hilar.* (*x*) *Hieron.* (*y*) *Aug.* (*z*) *Proſper.* (*a*) *Fulgent.* (*b*) Quibus adjicito *PP. Tridentinos*. (*c*)

459 II. Sunt merita ad ſalutem neceſſaria non modo ratione praeſentiae, ceu fructus & ſigna fidei, quod jam fatentur Novatores,

 ve-

(*m*) Seſſ. 6. cap. 10. & can. 24. 26. 31. 32.

(*n*) Conf. *Polemicos* in hos errores cum *Bellarm.* de juſtif. l. 4. c. 15. ſqq.

(*o*) De juſtif. l. 5. c. 1. ſqq.

(*p*) Seſſ. 6. can. 19. 20. 21.

(*q*) Conf. *Aug.* l. de fide & oper. c. 13. & lib. de unico bapt. contra Petilian. cap. 10. Et recole mox dicta p. 326.

(*r*) L. 5. ſtrom.

(*s*) Orat. in S. Lavacr.

(*t*) In Joan. l. 10. c. 18.

(*u*) Hom. 30. in Joan.

(*x*) Canone 7. in Matth.

(*y*) In cap. 26. Iſaiae.

(*z*) Proxime cit. tum de grat. & lib. arb. c. 7. ac in praefat. ad Pſal. 31.

(*a*) De vita contempl. l. 1. c. 19.

(*b*) De remiſſ. peccat. l. 2. c. 1.

(*c*) Seſſ. 6. cap. 16. & can. 19.

verum etiam ratione efficientiae, quatenus virtute ſibi congenitâ ſalutem apud Deum, qui eam promiſit, operantur, adeo ut ſine ipſis & ſola fide nequeat ſalus conſiſtere. Hic item communis Eccleſiae ſenſus cum *Trident.* (*d*) Et confirmari quidem poteſt ſingulis ferme documentis pro Adſerto 1. adlatis. Nec enim hoc ſecundum aliud eſt quam catholica prioris explicatio; cui equidem favet prae ceteris haud levis illa conjectura; quod nempe alias vera fides (quae ſeorſim ab omni alio bono opere aut merito ſubſiſtere poteſt) ſalvare hominem poſſet, quantumvis quolibet bono opere careret, & quibuſque vitiis & peccatis conjuncta eſſet.

460 Jam vero ſecundum doctrinam apud omnes Theologos certam, ex meritis nonnulla ſunt ad ſalutem neceſſaria ſimpliciter, vel, ut dicunt, neceſſitate medii, ſine quibus videlicet nullo pacto ſalus aeterna haberi poteſt: ejuſmodi ſunt fides in Deum remuneratorem, ſpes aeternae beatitatis, amor Dei ſuper omnia, converſio peccatoris ad Deum ſuum. Alia vero neceſſaria ſunt, non ſimpliciter, ſed ſola neceſſitate praecepti, quod quidem ſi inculpate ignoretur non exigit ſui obſervationem ceu conditionem ſimpliciter neceſſariam ad ſalutem. Huc revocantur praecepta omnia hominibus ſecundum cujuſque ſtatum & legem a Deo injuncta relate ad vitae ſempiternae adſequutionem, ajente Chriſto Domino *Matth.* 19. *ſi vis ad vitam ingredi, ſerva mandata.* Et en tibi merita nobis a ſummo Creatore praeſcripta, videlicet mandatorum ſuorum obſervationem. (*e*)

461 QUAESTIO III. Quae merita ſint ad ſalutem utilia & opportuna? Adsero. Quae dicuntur ſupererogationis, quae nimirum ſponte propria, citra praeceptum fiunt, e. c. votum Deo emiſſum, cultus Dei & Sanctorum virtutem religionis ſpectans, unaquaeque demum actio ad quamlibet ex virtutibus ſupernis pertinens. Nec enim haec minus proprie, minoriſque virtutis ſunt merita, quam quae diximus ad ſalutem neceſſaria: ad hanc itaque utilia ſaltem ſunt, atque opportuna. Ita quidem cenſent Catholici omnes, hocque ducti dictamine ſupererogationis ſancta opera identidem exequuntur. Nec deſunt profecto pro ſingulis ferme quibuſque id genus meritis documenta ex ſacris Literis, Patribuſque petita. Unum aut alterum, ne infiniti ſimus, exemplum producimus.

462 *Eleemoſyna* in primis commendatur ceu efficax obſequium erga Deum *Tob.* 4. 7. ſqq. & 12. 8. *Eccli* 3. 33. *Prov.* 19. 17. *Daniel.* 4. 24. *Matth.* 25. 34. *Luc.* 11. 41. *Act.* 10. 31. Adcinunt *PP.* cum *Cypr.* (*f*) *Chryſoſt.* (*g*) *Ambr.* (*h*) *Auguſt.* (*i*) *Leon.* M. (*k*) Nec mi-

nore

(*d*) Seſſ. 6. c. 16. & can. 24. 26. 32.

(*e*) De meritis ſub hac duplici differentia neceſſariis plura ex inſtituto TT. Morales.

(*f*) Serm. de eleemoſ.

(*g*) Hom. 25. in Acta Apoſt.

(*h*) Serm. 31.

(*i*) Serm. 50. de temp.

(*k*) Serm. 5. de collectis.

nore deinde commendatione decoratur *Jejunium* apud *Scripturas*; e. c. 1. *Reg.* 7. 6. & 3. Reg. 21. 27. *Jon.* 3. 7. ſqq. *Judith* 4. 8. *Eſth.* 4. 16. Tum apud *PP.* e. c. *Tertull.* (*l*) *Cypr.* (*m*) *Baſil.* (*n*) *Ambroſ.* (*o*) *Chryſoſt.* (*p*) *Hieron.* (*q*) *Aug.* (*r*) *Leon.* M. (*s*) *Oratio* demum tanquam utiliſſima ſaepius extollitur in ſacra *Pagina*; ut puta *Geneſ.* 16. 11. *Ex.* 2. 24. *Tob.* 3. 24. *Pſ.* 3. 5. *Prov.* 15. 29. *Epheſ.* 6. 19. *Coloſ.* 4. 3. & 2. *Theſſal.* 3. 1. & alias paſſim. Necnon apud *PP.*, eos prae primis, qui Orationem Dominicam commentantur, e. g. *Tertull.* (*t*) *Cypr* (*u*) *Cyril.* Hieroſ. (*w*) *Nyſſen.* (*y*) vulgatus *Ambroſ.* (*z*) *Chryſoſt.* (*a*) *Aug.* (*b*) *Caſſian.* (*c*) *Chryſol.* (*d*)

463 Huc revocanda vota cum privata tum ſollemnia, feſta in cultum Sanctorum, ſupplicationes eccleſiaſticae, peregrinationes fidelium, ſuffragia erga defunctos, aliique perplurimi ritus, qui uſui ſunt Eccleſiis catholicis; quibus nempe praecitati Novatores rationem veri meriti abjudicant, Polemici noſtrates vindicant.

464 QUAESTIO IV. Num opera juſtorum, quae merita vocamus, non modo peccata non ſint, immo potius opera ſimpliciter bona & vere juſta, ut etiam Juſtitia actualis dici poſſint? Affirmo cum *Trident.* (*e*) Favent ſacrae *Literae*, ubi praeſertim opera bona dicuntur juſtitia, innocentia, ſeu quid ſimile: e. c. *Pſ.* 7. 9. & 17. 21. ſqq. & 25. 1. ſqq. & 118. 121. &c. Ubi pariter docemur opera juſtorum placere Deo; e. c. *Gen.* 4. 4. *Ex.* 1. 20. & 23. 22. ſq. *Malach.* 3. 4. *Act.* 10. 35. *Philipp.* 4. 18. &c. Jam vero ſi merita ſint juſtitia & Deo placeant, porro juſta ſunt, omnique vitio immunia. Adde & *Jacobum*, qui in epiſt. catholica cap. 2. 21. bonis operibus, aut meritis Abrahae ac meretricis Rahab juſtificationem palam adſcripſit.

465 QUAESTIO V. Quae Meriti apud Deum energia? Adsero 1. Suapte virtute exigit a ſummo Remuneratore ſalutem aeternam ceu praemium, mercedem, aut coronam merenti retribuendam. Ita in re *Trident.* (*f*) Docent *Scripturae* multipliciter. Et primo quidem ubi vitam aeternam nuncupant mercedem, ut puta *Matth.* 5. 12. & 20. 8. Deinde ubi ferunt dari hominibus praemium coeleſte ſecundum menſuram & proportionem operum & laboris, e. g. *Pſ.* 65. *Matth.* 16. 27. *Luc.* 6. 38. *Rom.* 2. 6. & 1. *Cor.* 3. 8 *Galat.*

(*l*) L. de jejun.
(*m*) Serm. de lapſis ſub fin.
(*n*) Orat. 1. de jejun.
(*o*) L. de Elia & jejun. c. 3. 4. 9.
(*p*) Hom. 1. in Geneſ.
(*q*) L. 2 advers. Jovinian. & in cap. 3. Jonae.
(*r*) Serm. 60. de temp.
(*s*) Serm. 4. de jejun. ſeptimi menſis, & alias.
(*t*) L. de orat.
(*u*) Serm. 6.
(*x*) Catech. 5. myſt.
(*y*) Orat. quinque de orat. domin.
(*z*) De ſacram. l. 5.
(*a*) Hom. de orat. domin.
(*b*) Enchir. c. 115.
(*c*) Collat. 9. c. 18. ſqq.
(*d*) Serm. 66. ſq.
(*e*) Seſſ. 6. c. 10. ſq. & can 24. ſq.
(*f*) Seſſ. 6. c. 16. & can. 32.

Digitized by Google

lat. 6. 8. *Apoc.* 22. 12. Tum ubi ita teſtantur vitam aeternam reddi operibus bonis, ut rationem ipſam cur donetur vita aeterna in operibus ponant, e. c. *Matth.* 25. 20. & 34 ſqq. *Apoc.* 7. 14. ſqq. Inſuper ubi praemium operibus bonis reddendum dicitur ex juſtitia, e. g. 2. *Theſſal.* 1 5. ſqq. & 2. *Tim.* 4. 8. *Hebr.* 6. 10. *Apoc.* 2. 10. Praeterea ubi adſerunt vitam aeternam operibus bonis eſſe promiſſam, ut *Matth.* 19. 17. & 1. *Tim.* 4. 8. *Jac.* 1. 12. Ubi demum fit mentio dignitatis bonorum operum, quae perinde eſt ac meritum, videlicet *Sap.* 3. 5. *Luc.* 10. 7. & 20. 35. & 2. *Theſſal.* 1. 5.

466 Haec eadem diſtribute oſtendunt *PP.* cum *Juſtin.* (*g*) *Iren.* (*h*) *Tert.* (*i*) *Orig.* (*k*) *Cypr.* (*l*) *Baſil.* (*m*) *Nyſſen.* (*n*) *Naz.* (*o*) *Hilar.* (*p*) *Ambr.* (*q*) *Hieron.* (*r*) *Paullin* (*s*) *Aug.* (*t*) Adde C. *Lateran.* ſub Innocentio P. III. (*u*) & *Florent.* (*x*)

467 II. Juſti hominis meritum ſuapte vi & dignitate cauſſat gratiae ſanctificantis augmentum, quo nempe idem juſtus & amicus Dei magis, magiſque juſtificatur; tum ipſius gloriae, ſi tamen in gratia deceſſerit, incrementum. Definiit quoque *Trident.* (*y*) Et colligitur quidem apertiſſime ex *Ecclici* 18. 22. & *Apoc.* 22. 11. Nec aliud porro eſt juſtitiae incrementum (*z*) quod petit ſancta Eccleſia quum orat (*a*) da nobis Domine fidei, ſpei & caritatis augmentum.

468 III. Hac, quam hucuſque expoſuimus, energia gaudet vere ac proprie meritum, quod elicit juſtus in ſtatu gratiae ſanctificantis conſtitutus, tanquam vivum Jeſu Chriſti membrum. Sic pariter laudatum *Trident.* (*b*). Suffragatur ſacer *Codex* iis in locis, quibus docemur regnum coelorum eſſe hereditatem filiorum, ſcilicet per adoptionem gratiae juſtificantis: e. c. *Joan.* 8. 35. *Rom.* 8. 15. *Epheſ.* 1. 18. *Coloſ.* 3. 24. *Tit.* 3. 7.

469 QUAESTIO VI. Licitum ne eſt bona opera ſeu merita operari intuitu mercedis aeternae? ADFIRMO cum eodem *Trid.* (*c*) Probant luculenter e ſacra Pagina Sanctorum exempla; e. c. Moſis *Hebr.* 11. 26. Davidis *Pſ.* 118. 112. Paulli Apoſtoli *Philipp.* 3. 14. Nec non praecepta Chriſti Domini *Matth.* 6. 33. & *Luc.* 16. 9. & Paulli cohortationes 1. *Cor.* 9. 24. *Galat.* 6. 9. *Coloſ.* 3. 24. Adcinunt *PP.* cum *Cypr.* (*d*) *Hieron.* (*e*) *Aug.* (*f*) *Greg.* M. (*gg*). Con-

(*g*) Apol. 2.
(*h*) L. 4 c. 72.
(*i*) L. de reſurr. carn. circa med.
(*k*) L. 2. in ep. ad Rom.
(*l*) L. de unit. Eccl. & ſaepius.
(*m*) L. de Sp. S. c. 24. & alias.
(*n*) Orat. 1. de amandis pauper.
(*o*) Orat. ult. in S. Baptiſma.
(*p*) Can. 5. & 6. in Matth.
(*q*) De offic. l. 1. c. 15. ſaepius.
(*r*) L. 2. contra Jovin.
(*s*) Epiſt. ad Victricium.
(*t*) L. de mor. eccl. c. 25. ſaepiſſime.
(*u*) Relatum c. *Firmiter.* de ſum. Trin.
(*x*) In decreto de Purgatorio.
(*y*) Seſſ. 6. c. 10. & can. 24. & 32.
(*z*) Addit cit. *Trid.* cap. 10. ſub fin.
(*a*) In Domin. 13. poſt Pentec.
(*b*) Seſſ. 6. c. 16. & can. 32.
(*c*) Seſſ. 6. cap. 11. & can. 31.
(*d*) De exhort. ad Martyr. c. ult.
(*e*) L. 2. in Jovin.
(*f*) In Pſ. 120.
(*gg*) Hom. 13. in Evang.

Digitized by Google

Conſentit nobiſcum, remque contra alios Proteſtantes eximie promovet *Limborchius*. (*b*) (§)

470 Concordiam fidei et rationis pro ſanctis dogmatis abunde praeſtat profana ſapientum ethnicorum religio in cognitione & uſu

(*b*) In Theol. chr. l. 6. c. 1. §. 3. ſqq. a p. m. 689.

O B S E R V A T I O.

(§) HAec porro Adſerta, quibus univerſa pene dogmatica de Merito ſupernaturali doctrina fortaſſe continetur, dogmata ſunt cunctis proculdubio catholicis fide certa. Anne vero iis illud ſubjungendum, apud Theologos vulgo receptiſſimum, quod nempe Meritum vitae aeternae requirat ſimpliciter ſtatum gratiae & adoptionis filiorum, proindeque ſtatui peccati lethalis repugnet ſimpliciter?

Porro non auſim incunctanter edſtimare ex dictis *ſupra* in proxima Proluſione pag. 377. Eſto ſiquidem illud mihi certiſſimum ſit, quod autem ſit e Deo revelatum, nobiſque ad credendum ab Eccleſia propoſitum, non ita certum, immo ſatis obſcurum eſt. Bellarmin. plane lib. 5. de juſtif. cap. 12. §. *Atque*. illud fide certum unice ſubinfert ex Trident. ſeſſ. 6. cap. 16. & can. 32. Ceterum ibi Concilium definit quidem in ſtatu gratiae haberi *vere* meritum aeternae vitae, quod & nos ut fide ſanctum mox ſtatuimus Quaeſtione V. Adſerto 111. minime vero concludit, nedum indicat, ejuſmodi meritum requirere ſimpliciter ſtatum gratiae, neque poſſe cum ſtatu peccati lethalis conſiſtere. Praecitata Concilii loca ſi ſedulo expendas, mecum eris.

Et vero ut Concilium aliquod exſiſtimetur prudenter ac ſerio unum quodlibet adſertum univerſae eccleſiae praeſcribere tanquam certe fide tenendum, opus eſſe cum primis videtur, ut rem tanti negotii perſpicue ediſſerat, verbiſque manifeſtis, quae nulli dubitationi ſubjacere poſſint, diſertiſſime dogma proferat.

Scio equidem apud perdoctos, cordatoſque viros dubitari, quaenam ex iis bene multis, quae paginas implent Synodi Tridentinae, ceu fidei regulae tenenda ſint; num ſoli canones, num praevia quoque doctrinae capita? Verum, praeterquam quod praeviae doctrinae ſumme plerumque ſerie continetur apud canones, ſingulare illud concludit Synodus ſeſſ. 6. cap. 16. & can. 33. traditam nempe in ſingulis illis capitibus & canonibus doctrinam de Juſtificatione *catholicam* eſſe, quam videlicet „ niſi quiſque fi„ deliter, firmiterque receperit, juſtificari „ non poterit „. Quocirca, me judice, ad ſenſum Tridentini ſingula praefatae doctrinae capita fidem catholicam ſpectant. Atque adeo illud, de quo diſputamus, Adſertum ſi in ea ſaltem doctrina haberetur, fide ſanctum eſſet. Mihi tamen neutiquam habetur.

Neque vero praeterea in rem ſuam illum mihi proficiunt qui meritum cum vulgatiſſima ſententia dividentes in *condignum* & *congruum*, ajunt cum *Suar.* de grat. l. 12. c. 14. n. 3. ut fide ſanctum, ubique ſtatu gratiae non eſſe in homine meritum *de condigno*, praeſertim vitae aeternae, eſto conſiſtere poſſit, aut re conſiſtat meritum *de congruo*.

In primis etenim diviſio vocum illarum, eſto rebus ipſis oppido conſentanea, arbitraria eſt, in ſcholis ſuborta, nec uſpiam Tridentino agenti de merito adoptata. Deinde ex uno Tridentino doctrinam catholicam de merito, quemadmodum & de Juſtificatione, ſcripturis ac traditione Patrum ducibus, perſpicue & pro dignitate explicatam ac definitam accepimus.

Quonam igitur pacto de fide catholica erit meritum illud *de condigno*, quum ejuſmodi meritum nulla expreſſe, aut per legitimam & proximam illationem feret regula fidei? Verbo: in hac de merito materia ea duntaxat tenenda videntur ceu dogmata fidei, quae Synodo Tridentino explicate definiuntur qua talia.

Hinc vero aperte docemur certa fide minime tenenda haec & id genus alia adſerta: 1.° dari meritum congruum & condignum; 2.° merita eſſe ex juſtitia potius quam ex fidelitate; 3.° bona omnia juſtorum opera mereri aeternam vitam; 4.° aut hanc mereri opera ſpei, fidei, aut alia praeter caritatem; 5.° juſtum poſſe quidquam mereri pro aliis quocumque merito &c. Quia enim nullum ex iis a Patribus Tridentinis, aut expreſſe, aut virtute definitum eſt.

Et doctrinam quidem huic conſimilem ex *Franc. Veronio* in ſua Regula fidei jamdiu tradiderunt nobiles perdoctique Fratres *Valenburchii* in controv. 1. 2. tr. 8. de mer. art. ni fallor, 19. Eos, ſi vacat, conſulas,

uſu recte factorum aut virtutum naturalium. Nihil enim naturis rerum magis conſonum, quam intima conſcientia perſentire in iis virtutibus vim ingenitam permovendi homines ad earum laudem, ac deos ad retributionem donorum in ipſarum praemium.

471 Heinc vero tot in primis laudum praeconiis commendatur veterum ſectarum coriphaeis illuſtrium virtutum uſus: e. c. uſum patientiae in tolerandis quibuſque corporis afflictationibus laudant *Pythagoras* cum Schola Italica, quae ab eodem initium ſumſit (*i*) & *Socrates* cum ſua (*k*): fugae voluptatum corporis *Maximus Tyrius* (*l*) *Simplicius* (*m*) *Macrobius* (*n*) poſt primos illos ſapientiae graecanicae magiſtros *Solonem*, *Periandrum*, *Pittacum*: caſtimoniae ſigillatim virginalis, aut continentiae *Pythagoras* idem (*o*) *Demophilus* (*p*) *Plato* (*q*): poenitentiae de peccatis per piaculares poenas *Epictetus* (*r*) & *M. Aurelius* Imp. (*s*) Quibus & aliarum Panegyriſtae virtutum complurimi adnecti poſſent. (*t*)

472 Quod deinde ſpectat actiones, quibus Ethnici pro certo habebant deos demerere ſuos, eis pagana religio quaque verſum exundat. Eo ſiquidem redeunt vota, feſta, templa, ſupplicationes, arae, ſacerdotia, luſtrationes expiatoriae, ſacrificia propemodum innumera, quibus nempe illos ſibi putabant habere gratos, aut placatos, aut doni cujuſpiam exoptati largitores. In hunc porro ſenſum conſpirant *ſinguli quique Scriptores profani* ubi de iis occurrit ſermo in commentariis, cum *Homero* (*u*) *Herodoto* (*x*) *Dion. Halicarnaſſeo* (*y*) *Auctore Anonymo* (*z*) &c. idemque paſſim ſe prodit apud *Saxa literata*, quae ſingulas id genus actiones millies rapraeſentant; e quibus unum vel aliud inferius dabimus. Noverunt igitur in actionibus, opinione ſua rectis & illuſtribus virtutem permovendi homines, & Deos demerendi ſuos. En itaque plurimas juxta ac ſpecioſiſſimas umbras meriti theologici aut ſuperni per ſe ſe moventis Deum, & ab eo exigentis aeternae ſalutis praemium.

§. II.

Meriti notio atque partitio.

473 QUAESTIO I. Quaenam ejus notio? ADSERO. Eſt obſequium Deo praeſtitum, exigens ſuperni praemii retributionem. Illa videlicet operatio, quam meritum vocamus, in ſe ſe valorem praeſert, jus, dignitatem, exigentiam ad mercedem ſupernam. Differre,

(*i*) Ap. *Jambl.* in vita Pythag. c. 32.
(*k*) Ap. *Xenoph.* memorab. l. 1. & 2.
(*l*) Diſſert. 34.
(*m*) Praeſat. in phyſ. Ariſt.
(*n*) In Saturn. l. 7. c. 4.
(*o*) Ap. *Ocell. Lucan.* de nat. univ. cap. 4.
(*p*) In ſenten. Pythagor.
(*q*) De legib. l. 2.
(*r*) Ap. *Simplic.* in Epictet. c. 38. 46.
(*s*) L. 1. §. 16. & ſaepe alias.
(*t*) De iis poſtmodum ad Tom. VI. quum de virtutibus ſermo erit.
(*u*) Iliad 6. v. 266.
(*x*) L. 2. c. 40. & 50. ſq.
(*y*) Lib. 1.
(*z*) In libello de origine Romanae gentis.

re, ajunt de Schola plures a laudabilitate, quia meritum eſt actio perſonae inferioris ad ſuperiorem, non ita vero laudabilitas; & actus quidem liberi Dei ſunt laudabiles, non autem merentes: tum a ſatisfactione, quod haec ſit compenſatio quadantenus injuriae aequivalens; at meritum eo tendit, ut alterum ſibi debitorem creet: item ab impetratione, quod haec moveat per modum demiſſae precis, meritum vero per modum obſequii. Aliis nihil ominus aeque probabiliter cuique merito quatuor inſunt praeclarae dotes erga Deum, ut puta laus, gratiarum actio, impetratio, ſatisfactio. (a)

474 QUAESTIO II. Quaenam ejus partitio? ADSERO. Multiplex eſt. Nimirum partiri primum ſolet in *condignum* & *congruum*, quibus porro vocibus uſus jam fuit *Guillielmus Arvernus* (b) alias *Pariſienſis*, quod Epiſcopus Pariſiorum fuerit, ſcholaſtica doctrina, quam ſcriptis plurimis illuſtravit, conſpicuus, denatus an. 1248. Meritum condignum habet aequalitatem geometricam, vel moralem cum praemio, id eſt ſecundum aliquam juſtitiae aequitatem; quocirca & ipſum poteſt eſſe ratio potiſſima aut unica ob quam praemium retribuatur, diciturque meritum ſimpliciter tale. Sic enim actus ſupernus in conſortio gratiae ſanctificantis eſt meritum condignum aeternae gloriae, quoniam eſt obſequium perſonae Deo gratae, amicae, heredis regni coeleſtis &c: eſtque id meritum praemio ejuſmodi moraliter aequale, quoniam juſtus eo ſit *dignus* aeterna gloria, quod Scripturae ac Patres paſſim ingeminant; quae autem ſit juſti *dignitas* ad mercedem ob piam actionem, quae non praeferat moralem quamdam cum mercede aequalitatem?

475 De hoc quidem merito praeſtantiſſimo frequens occurrit ſermo apud *ſacros Codices* & *Patres* mox adlegatos (c) Eos huc revoca, & pro omnibus loquentem nunc *Auguſtinum* audi (d) *dicitur enim* (aeternae gloriae praemium) *ſtipendium*, *quia debetur*, *quia digno retribuitur*, *quia merito redditur*. Porro *Tridentini Patres* univerſi (e) piis hominis juſti operibus rationem meriti *condigni* adjudicarunt. Licet autem in decretis voce ſcholaſtica *condigni* abſtinere maluerint, rem tamen illa deſignatam, me judice, definierunt, quum adſererent, juſtos bonis operibus vitam aeternam & augmentum gratiae *vere* promereri.

476 Meritum deinde congruum non habet aequalitatem, ſed aliquam duntaxat proportionem cum praemio, videlicet ſecundum munificam remunerantis liberalitatem: quamobrem & ipſum eſſe poteſt aliquantula plane ratio, ob quam praemium conferatur; diciturque meritum late ſumtum. Quo ſenſu actus ſupernus peccato-

 ris,

(a) Conſuli poſſunt in hanc rem *Bonae Spei* in Theol. t. 2. tr. de grat. d. 5. dub. 2. *Platel.* t. 2. ubi de mer. n. 139. *Munieſſ.* de utr. grat. d. 23. ſect. 1. *Ripald.* de ente ſup. d. 71. a n. 2. *Ovido* de mer. tr. 9. controv. 2. a n. 8.

(b) Id quod ex *Iſaaco Haberto* ſcite adnotavit *Bertius* l. 15. c. 6. n. 8.

(c) §. 2. Quaeſt. V. p. 329. ſq.

(d) Epiſt. olim 115.

(e) Author eſt *Pallavic.* hiſt. C. Trid. l. 8. c. 4.

ris, e. c. eleemoſyna, injuriae condonatio, voti emiſſio, recitatio precum &c. eſt meritum congruum erga gratiam juſtificantem, aut aliud donum ſupernum. Id ipſum, mea opinione tradidit *Aug.* ubi ajebat (*f*) *quis autem dicat, eum, qui jam coepit credere, ab eo, in quem credidit, nihil mereri?* ac rurſum explicatius (*g*) *ſed nec ipſa remiſſio peccatorum ſine aliquo merito eſt, ſi fides hanc impetrat; neque enim nullum eſt meritum fidei, qua ille dicebat, Deus propitius eſto mihi peccatori, & deſcendit juſtificatus merito fidelis humilitatis, quoniam qui ſe humiliat exſaltatur.* Juſtorum itaque meritum condignum eſt, congruum vero peccatorum. Id quod Doctores catholici vulgo profitentur; qua quidem una profeſſione vehementer vapulat inſolentia *Buddei*, hanc partitionem referentis ad inania, omnique fundamento deſtituta commenta, immo *ad capitales Romanenſium errores.* (*h*)

477 Partitur inſuper in *compenſandum quia eſt* ac re ipſa exſiſtit, qualia ſunt humana cuncta merita in praeſenti rerum providentia; & *praecompenſatum quia erit*, at re nondum exſiſtit, cujuſmodi fuit Chriſti meritum, cujus nempe intuitu & divae Virgini, & ſanctis antiqui foederis hominibus complurima beneficia erogavit Dominus. Meritum id genus vulgo dictum eſt patronis ejus *ſolutivum*, quia eſt quaedam ſolutio debiti, quod contraxit merens, quum ante meritum donatus ſit praemio. Vocari etiam ſolet meritum *in ſpe*, ſeu per modum anticipati pretii; gaudetque propria meriti ratione; quemadmodum pretium, quo ſolvitur merces diu tradita intuitu & ſpe pretii ſolvendi, aeque participat rationem pretii ac illud quod ſolvitur ante traditionem mercis, Et vero apud *TT.* meritum ſe habet ad praemium ſicuti pretium ad mercem.

478 Porro inter homines nequit ſuperior citra revelationem prudenter ac tuto meritum ſubditi adceptare ut praecompenſandum, quod nempe minime praenoſcit: quocirca nec idem habere locum poteſt in humanis, uti in divinis habet apud Deum, qui ſingula certo novit. Neque vero tale eſt atque ſtatuitur ejuſmodi meritum, quod conditionate dumtaxat futurum praevideatur, ſub quo quidem ſenſu vanis ictibus contunditur a Bona Spe (*i*) praemittitur enim a patronis ſuis re ipſa futurum; alioqui nec eidem praemium re ipſa praeteritum reſponderet. (*k*)

479 Partitur demum in meritum *adceptabile*, & *adceptatum*, ſive, uti vulgo dixerunt, in actu primo & in actu ſecundo. Primum eſt quod adceptari poteſt a ſuperiore, vel quod is poteſt velle rependere: alterum vero eſt quod adceptavit ſuperior, ſeu quod is re ipſa decrevit rependere. Poteſt etenim Omnipotens rerum Conditor ratione ſupremi dominii merita hominis non adceptare; quidquid ſit, an idem poſſint humani ſuperiores erga merita ſubdito-

rum

(*f*) De praedeſt. SS. c. 2.

(*g*) In epiſt. ad Sixtum.

(*h*) In Theol. dogm. l. 4. c. 4. p. 954. & 965.

(*i*) Proxime laudato dub. 3.

(*k*) Conf. *Suar.* in 3. p. t. 1. d. 10. ſ. 4. & *Mun.* de grat. d. 23. a n. 31.

rum (*l*) Plane in praeſenti rerum ordine, uti fert inter catholicos vulgatiſſima Doctorum opinio, quodcumque juſti hominis meritum adceptatum eſt ad gratiam ſanctificantem & gloriam; nullum vero meritum hominis in ſtatu culpae lethalis conſtituti.

OBJECTIONES.

480 Obj. *primo* contra Partitionem 1. Meritum condignum ad gloriam commentitium eſt. Nam 1.° ex Rom. 8. *non ſunt condignae paſſiones hujus temporis ad futuram gloriam*; quia nempe ex 2. Cor. 4. *quod momentaneum eſt, & leve tribulationis noſtrae, aeternum gloriae pondus operatur in nobis*. Quibus profecto noſtri operis propria condignitas excluditur. 2.° nec gratia ſanctificans, nec Spiritus ſanctus in juſto operans tribuunt operi ſufficientem proportionem, ac condignitatem ad gloriam: non gratia, quia ſolum metaphorice dicitur ſemen gloriae: non Spiritus, quia alioqui peccator ab ipſo motus mereretur condigne. 3.° condigno operi debetur merces ex juſtitia; at nequit ita Deus alicui debere gloriam, quum omnia exceperit homo ex mera Dei liberalitate; alioqui nec ullatenus poſſet Deus merenti gloriam denegare. 4.° gratia merito pretium non indit, iſtud efficiens condignum: tum quia nulla ſimilis forma inficit peccatoris demeritum, iſtud efficiens condignum aeternae poenae: tum quia alioqui actum quoque perficerent cum naturales hominis dotes, tum virtutes ſupernae habituales, e. g. fides, & ſpes, quae manent in peccatore: quae a vero nimium abludere videntur.

481 ℟. *N. Adſ.* Ad 1. prob: Paullus loquitur de operibus naturalibus, praeſertim de paſſionibus externis; quod patet ex ipſo contextu; & illae quidem ſecundum ſe conſideratae nullam habent gloriae condignitatem; ſecus vero cum gratia conjunctae. Ad 2. *N. Adſ.* Spiritus ut inhabitans, & animae unitus per gratiam, per iſtam ſimul, tanquam per quid intrinſecum, juſti actum condignum reddit; quo pacto nequit condignum reddere actum peccatoris, a quo exſulat gratia. Seminis metaphora, quam *PP.* cum *Aug.* (*m*) adtribuunt gratiae, denotat, quod ſicut ſemen habet ſuapte natura proportionem cum vivente, ita & gratia cum gloria, ad quam hominem per ſua opera perducit.

482 Ad 3. *N. Mi.* (*n*) Poſſet Deus gloriam denegare merenti, quia multis nominibus poteſt merita quaelibet exigere. Ad 4. *N. Adſ.* cum omnibus *TT.* Ita in praeſenti lege ſtatutum eſt, ac ſaepe innuitur a *Trid.* (*o*) Quaecumque merita noſtra ex ſe ſe leviſſima, nobilitata per gratiam, quae eſt jus metaphyſicae connexionis ad gloriam, ad iſtam condigna ſunt. Ad primam prob. *N. Con.* quia demerita ſunt quid valde majus in ratione mali, quam merita noſtra in ratione boni; ideo illa ex ſe ſe condigna ſunt ad aeternam poenam, at non iſta

Ddd 2 ad

(*l*) De hoc argumento plura *Rhodes* ubi de grat. d. 4. q. 1. ſ. 2.

(*m*) Praefat. ad Pſ. 102. & enarrat. in Pſ. 115.

(*n*) Ex adſertis *ſupra* ad Tom. II. p. 144. ſq. & ex adſerendis *inferius*.

(*o*) Seſ. 6. cap. 8. & 16. & can. 32.

Digitized by Google

ad aeternam gloriam. Ad ſecundam: virtutes naturales non habent proportionem cum praemio ſuperno, ſecus ſupernaturales; ideo non illae, ſed iſtae valorem quoque ſeu pretium induunt condignum actui ſimul cum gratia, itemque quae peccatori inhaerent ejus actui ſuperno pretium conferunt, at nude congruum. (*p*)

483 Obj. *ſecundo* contra Partitionem II. Repugnat ejuſmodi meritum praecompenſatum. Nam 1.° eſt Patribus & priscis TT. incognitum, immo contrarium; quoniam omnes cum Aug. (*q*) & Th. (*r*) vulgo tenent non poſſe praemium praecedere tempore meritum. 2.° ex Epheſ. 1. *elegit nos in ipſo ante conſtitutionem mundi, ut eſſemus ſancti*, infert Aug. (*s*) quod Deus non elegit nos ad gloriam, quia eramus futuri ſancti. 3.° hoc meritum conſonat Semipelagianiſmo, contendenti, compenſari a Deo cuncta praeſciente merita hominum conditionata. 4.° meritum cauſſat praemium, non per modum finalis cauſſae, ſed ſecundum reductionem ad cauſſam efficientem, uti loquitur cit. Th: ergo movere per modum finis, & movere per modum meriti ſunt modi movendi contra poſiti. 5.° poſito hoc merito, poſſemus mereri primam gratiam, ſeu auxilium, cui primum cooperamur: quod tamen repugnat; tum quia ſic principium meriti, quale eſſet primum auxilium, caderet ſub meritum, ideſt, ſub noſtrum conſenſum e. g; tum quia ſic gratia non eſſet omnino gratis collata, quoniam praemium non niſi cum debito conferretur, contra Patres negantes poſſe dari gratiam ob futura merita, quia ſic non eſſet gratia. 6.° nullus eſt modus male merendi de Deo, quo poena tempore anterior juſte infligatur intuitu culpae nondum exſiſtentis: ergo nec modus bene merendi. &c. 7.° nequit Deus dare praemium indigno, aut ſaltem non digno; at ejuſmodi eſt, qui nondum praemium, quo perfruitur, promeruit.

484 ℞. *N. Adſ.* Ad 1. prob. *N. Adſ.* Pro hoc merito multi TT. adducuntur (*t*) ceteri illud praemittere debent ceu re olim exſiſtens relate ad Chriſtum, ex dictis. Aug. & Th. adlegati loquuntur de merito compenſando, non autem de praecompenſato. Ad 2: id infert Aug. ſuper meritum vulgare compenſandum, contra Pelagium, volentem, nos ſolis naturae viribus conditionate praeviſis mereri primam gratiam auxiliantem. Sed quid haec contra meritum praecompenſatum prout a nobis adſertum? Ad 3. *N. Adſ.* Semipelagianiſmus contendebat, dignum eſſe exſiſtenti praemio, aut poena meritum praeviſum, & remanens in ſtatu nude conditionato.

485 Ad 4. *D. A.* meritum compenſandum, *C*: praecompenſatum, *N.* hoc enim poteſt utroque modo movere: ſic enim traditio anticipata mercis moveri poteſt ex futuro pretio, tum quia erit, tum etiam ut ſit. Et *N. Con.* Ad 5. *C. A.* ſaltem de merito congruo. Et

(*p*) Adeundi *Suar.* cit. c. 1. a n. 17. *Rip.* cit. d. 71. a n. 9. *Arria.* heic t. 4. d. 53. num. 2.

(*q*) De mor. Eccleſ. c. 25.

(*r*) Q. 26. de verit. a. 6.

(*s*) L. 1. de praedeſt. SS. c. 17.

(*t*) Ab *Antonio Uſon* ap. *Ovie.* tr. 9. contr. 1. concl. 1. p. 4. a n. 35.

Et *N* repugnantiam. Ad primam prob: poteſt principium meriti praecompenſati cadere ſub meritum (*u*). Ad ſecundam: tunc gratia eſſet gratis collata, non quatenus eſſet praemium, aut merces operis, ſed quatenus Deus in ſolvenda mercede praeveniret liberaliter meritum. PP. loquuntur contra Pelagianos de noſtro merito compenſando, prout in lege praeſenti: num vero in alia poſſit gratia aliter conferri, non ut gratia, ſed ut merces, non diſputant.
486 Ad 6: inſto in merito praecompenſato Chriſti. Et *N. Con.* Illud quidem adſcriberet Deo crudelitatem; hoc liberalitatem commendat. Quid? quod juſtitia retribuens amplior eſt, quam juſtitia puniens: atque adeo quod illa reſpicit, nempe meritum, amplius eſt, quam quod reſpicit iſta, nempe demeritum. Ad 7. *D. Ma.* praemium compenſandum non digno, quia dignus eſt, *C*: praecompenſatum non digno, quia dignus erit, *N.* Qui donetur munere praecompenſato, dignus profecto eſt praemio, dignitate proveniente a merito futuro. (*x*)

§. III.

Conditiones ad Meritum neceſſario requiſitae.

487 QUAESTIO I. Quae generatim illae ſint? Adsero. Hae vulgo numerantur. Nempe 1.° Libertas; quia nemo laude morali dignus eſt, niſi propter id quod libere agit: unde jure *Bernard* ajebat, *ubi non eſt libertas, nec meritum* (*yz*). 2.° Supernaturalitas propria & ſubſtantialis, quae nempe accedit actui ex auxilio divinae gratiae; ſecus enim actio, quam meritum dicas, proportione debita cum praemio proprie ſupernaturali careret. 3.° Honeſtas formalis; qua utique abſente, actio non eſſet obſequium Deo gratum. 4.° Cauſſalitas moralis, quod nempe Deum moveat ad remunerationem pii operis: quia enim meritum in ſcientia, qua Deus illud cognovit, eſt cauſſa efficiens praemii, quatenus ea Dei ſcientia ſeu cognitio eſt principium & radix decreti, quod re cauſſat efficienter praemium, quo meritum jure compenſetur. En tibi energiam meriti, ac Dei oeconomiam in ejuſdem compenſatione. Alias noſtratum alii conditiones ſatis probabiliter ſubjunxere. (*a*)
488 Doctores vero Acatholici iis, quae vera dictat ratio, non adquieſcunt, ſed haſce ulterius in merito proprio conditiones expoſcunt. Videlicet 1.° ut ſit opus indebitum: at quodlibet noſtrum opus eſt millenis nominibus Deo debitum. 2.° ut ad eum, apud quem meremur, aliqua ex opere noſtro redundet utilitas: quae tamen

(*u*) Id quod multis promovet cit. *Munieſ.* d. 28. a n. 17.

(*x*) Conf. *Con.* d. 8. de merito dub. 7. a n. 121. *Mun.* cit. a n. 46. & tr. de Incarn. d. 5. ſ. 1. & deinceps, *Aran.* tr. de Incarn. l. 3. d. 3. ſ. 1. 2. & deinceps.

(*yz*) Serm. 81. in Cant.

(*a*) Conf. in hanc rem citt. *Suar. Coninck*, *Rip. Mun. Paull. a Concept.* ubi de Conditionib. meriti.

men Deo utilitas ex pio creaturae facto? 3.° ut proportio aliqua ſit inter opus & mercedem: nulla tamen effingi poteſt proportio inter opera noſtra & eorum mercedem, ſeu vitam aeternam, contra Paullum reclamantem *Rom.* 8. 18. & 2. *Cor.* 4. 17. 4.° ut obſequium quod praeſtamus, noſtrum omnino ſit: actus vero ſupernus eſt ex integro Dei opus, ad quod nempe ſe habet homo ceu mere patiens, ex 1. *Cor.* 4. 7. 5.° ut ſit opus perfectum: at opera cuncta noſtra imperfectionibus plena ſunt ex *Jacob.* 3. 2. Haec illorum vulgatiſſima doctrina. (*b*)

489 Porro ſi adlatae conditiones proprii meriti rationem neceſſario conſtituant, actum eſt de merito ſuperno, noſtrumque de eo ſanctum dogma nihil eſt aliud quam nuda fabula, ad faſcinandum incautos animos inventa. Ceterum quis ſanae mentis non videat, eas potius eſſe commenta & effugia, aliis interdum erroribus praeindicatis innixa, ne cogantur id admittere, quod ut verum tenuit ſacra antiquitas univerſa, & hodierna Eccleſia catholica profitetur? Singula haec commenta data opera, facilique negotio convellunt noſtrates Polemici. Ad eos & nos ejuſmodi adverſarios legis & veritatis invicte revincendos amandamus.

490 QUAESTIO II. Quae ſpeciatim libertas in merito requiratur, an ſufficiat? ADSERO 1. Requiritur libertas indifferentiae, ſive a neceſſitate, quin ſufficiat libertas a coactione. Alioqui pium opus, quod meritum dicimus, non eſſet merenti ad laudem imputabile; quemadmodum nec opus pravum operanti abſque libertate indifferentiae in vituperium imputari poſſet. Fide ſanctum ex *Scripturis* & *PP.* quos *ſupra* dedimus pro exſiſtentia hujuſce libertatis, ad opus bonum & pravum laudi ac vituperio imputabile neceſſariae (*c*) tum ex ſollemni proſcriptione prop. III. e quinque famoſis Janſenii, *ad merendum & demerendum* &c. Plura de hoc argumento jam praelibavimus (*d*). Ea recole. (*e*) (§)

II. Re-

(*b*) * Eam fuſius expoſitam & propugnatam vide, ſi licet, ap. *Voſſium* in diſp. 4. Leidenſi. *Forbeſ.* de juſtific. l. 5. c. 3. *Budde.* theol. dogm. l. 3. c. 1. §. 14. p. 529. *Limborch.* theol. chr. l. 5. c. 78. §. 13.

(*c*) Ad Tom. III. p. 183.

(*d*) In eodem Tomo p. 178. ſqq. tum p. 185. ſqq.

(*e*) Conf. item in id ipſum *Aguir.* cit. in Theol. S. Anſ. d. 135. a ſect. 1. *L'Hermin.* tr. de act. hum. ubi de lib. arb. *Tournel.* t. 1. in adpend. de arbitrii libertate.

OBSERVATIO.

(§) AD ulteriorem ſententiae noſtrae dogmaticae illuſtrationem juvat huc advocare celeberrimum *Angelici* locum ex diſputatis q. 6. de malo, art. un.

Inquirit ergo S. Doctor in titulo „ Utrum homo habeat liberam electionem ſuorum actuum, aut ex neceſſitate eligat „ Ac reſpondet in corpore articuli „ Dicendum quod quidam poſuerunt, quod voluntas hominis ex neceſſitate movetur ad aliquid eligendum; nec tamen volebant quod voluntas cogeretur, non enim omne neceſſarium eſt violentum, ſed ſolum id, cujus principium eſt extra „ En tibi doctrinam ipſam quam Iprenſis ſtatuit in tr. de grat Chriſti l. 6. c. 6. ac ſaepe alias, & quam mutuari ſine dubio potuit a Calvino in antidoto ad canon. 5. ſeſſionis 6. C. Tridentini.

Sub-

491 II. Requiritur vera libertas, nec ſufficit exſiſtimata; ſecus enim ad meritum condignum ſufficeret gratia juſtificans exſiſtimata (*f*). III. Requiritur libertas perfecta, nec ſufficir ſemi-plena (*g*). Quia meritum, utpote praecellens opus morale, requirit ex parte principii cauſſam perfectam, & abſolutum voluntatis dominium. Deinde ad demeritum condignum poenae eternae non ſufficit ſemiplena libertas, uti nec ad obligationem voti, juramenti & plurium contractuum: ergo nec ad meritum condignum gratiae, & gloriae.

492 IV. Ad meritum ſufficit libertas inter actus aequales, cum vaga ad alterutrum neceſſitate (*h*). Quia eligens inter actus aequales, eligeret cum libertate a neceſſitate actum prae ejus omiſſione, quam ſi vellet, poſſet eligere: ergo ēligeret laudabiliter apud Deum. Deinde Deus eſt laudabiliter liber in electione ſuorum decretorum liberorum, cum neceſſitate disjunctiva ad alterutrum, quibus ſane electionibus ideo tantum ratio meriti denegatur, quia non ſunt obſequia ſuperiori praeſtita: ergo & in creatis &c. Tandem aegre aliter poteſt Chriſto Domino adſeri vera libertas ad ſuos actus perfectione aequales.

493 V. Actio bona externa imperata non eſt per ſe ſe libera, adeoque nec merens, ſed ſolum ex objecto, ac denominatione adcepta ab actu interno. Etenim ſecundum ſe ut ſummum indifferens eſt, nec propria bonitate gaudet ac ſupernaturalitate; quin immo quatenus imperata eſt ab actu interno, neceſſaria eſt. Hinc *Luc.* 21. vidua, quae obtulit *minuta duo*, plus laudatur ex majore adfectu, quam qui cum minore copioſiores pecunias obtulerunt. Eſt autem, & ſaepe dicitur, ex adcidenti merens, & ex ea augeri meritum; quatenus exſercitio illius intenſius, & diutius viget actus internus, a quo imperatur. (*i*)

OBJECTIONES.

494 Obj. *primo* contra IV. Adſ. Ejuſmodi libertas non ſufficit ad moralem imputationem. Nam 1.° nulli in genere moris eſt imputa-

Subdit autem illico Thomas „ Haec autem opinio eſt haeretica, tollit enim rationem meriti in humanis actibus; non enim videtur eſſe demeritorium vel meritorium quod aliquis ſic ex neceſſitate agit, ut vitare non poſſit „

Pergit inſuper „ Eſt etiam adnumeranda inter extraneas Philoſophiae opiniones: quia non ſolum contrariatur fidei, ſed ſubvertit omnia principia philoſophiae moralis. Si enim non ſit aliquid liberum in nobis, ſed ex neceſſitate movemur ad volendum, tollitur deliberatio, exhortatio, praeceptum, punitio, & laus, & vituperium „ Quid in rem noſtram clarius, praeclariuſque?

Id ipſum ſaepe alias ſtatuiſſe Angelicus deprehenditur; ut puta de verit. q. 22. a. 10. O de potent q. 2. ar. 3. p. 1. q. 19. ar. 10. O. 1. 2 q. 13. a. 2. aliiſque locis compluribus, quae vel indicare quidem prolixum eſſet. Ergo unum ex praecipuis doctrinae janſenianae capitibus olim ante Janſenium praemonſtravit Thomas, Scholaſtices Dux, atque ſubvertit.

(*f*) Ex *Suar* cit. de grat. l. 12. c. 3. & *Mun.* d. 25. n. 3.

(*g*) Favet cit. *Suar.* cum *Ovie.* de merit. tr. 9. contr. 2. p. 1. a n. 4. contra Rip. d. 74. n. 16. Mun. &c.

(*h*) Suffragatur *Mun.* cit. o. 59. cum *Suar. Val. Vaz. Herice* &c. contra Ovie. cit. n. 33 Rip. Eſp. &c.

(*i*) Nobiſcum plures ſunt cum cit. *Suar.* c. 6. & *Eſp.* de act. hum. q. 38. a. 1,

Digitized by Google

putabile ad laudem, tantum tollere, vel impedire boni quantum ponit; at in ea neceſſitate conſtitutus, eligens ex illis actibus unum prae alio tantum boni tolleret, ſeu impediret, omittendo alium actum aeque bonum, quantum poneret hunc eligens. 2.° ſic eligens non haberet libertatem moralem; moraliter enim omittere nequit actum, quem eligit; quia actus aeque Deo gratus, licet ſit phyſice diverſus, at in morali aeſtimatione, perinde eſt, ac ſi idem ſit. 3.° haec libertas ad duos actus aeque malos, cum neceſſitate ad alterutrum, non ſufficit ad peccandum; alioqui exiſtimans peccare, ſi ſacro interſit quia eſt excommunicatione innodatus, & aeque peccare, ſi non interſit, quia eſt dies feſtus, peccaret utrumlibet eligens: ergo nec e converſo ſufficit ad merendum. 4.° nec meretur apud regem qui e duobus aequalibus facinoribus, ad quorum alterum cogitur, unum prae altero exhiberet; nec item apud creditorem, qui ei debens nummum, e duobus aequalibus, quos habet, unum prae altero ſolvendum eligeret: ergo nec homo apud Deum in caelo. 5.° ſaltem non ſufficit ejuſmodi libertas ad imputationem relate ad actus aequales ejuſdem virtutis. 6.° ſaltem neceſſitas ſub ejuſmodi libertate multum imminueret moralis laudis, & meriti rationem, actus enim tunc electus minus liber eſſet.

495 ℞. *N. Adſ.* Ad 1. prob. Inſto in actibus Dei. Et *N. Ma.* Sic eligens nec tollit, nec impedit bonum, quod teneatur ponere. Actum, quem eligit, ponit ex motivo honeſto, quia nempe bonus eſt, non ut alterum impediat. Ad 2. *N. Adſ.* & adj. prob. Qui non cogitur unum prae alio eligere, illud libere eligit. Quod actus unus ſit moraliter idem, ac alter, non eſt neceſſitas principium electionis cogens, ſed ſolum eſt neceſſitas terminorum, qui nimirum coguntur ad ſibi invicem aequivalendum, atque adeo ſartam tectam relinquentes libertatem imputatione moralem ad determinatam unius electionem. Sic enim licet res & rei pretium ſint idem moraliter, coactus tamen alterutrum reddere, libere & moraliter eligit inter rem & pretium. Ad 3. *C. A.* quia nequit peccari, niſi ſit obligatio legis id non faciendi, in quo peccatur; implicat autem contradictionem obligatio ad impoſſibile, ſcilicet ad ſimul audiendum, & non audiendum ſacrum, & obligatio ad peccatum, quale eſt tum audire illud, tum non audire. Et *N. Con.* quia ad merendum non requiritur obligatio non merendi, ſicut ad peccandum requiritur obligatio non peccandi.

496 Ad 4. Eſto *A.* Et *N. Con.* Homines non reſpiciunt, ſicuti Deus, ad honeſtatem ſolutionis, & meriti; uti nec ad hos, vel alios fines ſolventis & merentis, ſed ſolum ad utilitatem, quam ex factis alienis percipiunt. Quod ſi rex noverit electionem militis, & creditor electionem debitoris, ex honeſto fine ſuborias, eas plane habebunt laude dignas, utpote procedentes a principio libero. Quid? quod illa vaga neceſſitas ſub adjecta libertate, cum a Deo

ſit,

Digitized by Google

ſit, non obſtat rationi obſeqnii in merito apud Deum, tametſi apud homines obſtaret.

497 Ad 5. *N. Adſ.* Licet tnnc non eluceret inter extrema tam notabilis reſpectuum diverſitas in genere moris, intereſſet vero quod ſufficit ad moraliter liberum; ſic enim eligens libere exſercet actum virtutis, quem poſſet omittere, & qui ſecundum ſe melior eſt, quam ejus omiſſio: quocirca illa electio, & a prudentia dictari poſſet, & ab exhortante ſuaderi. Ad 6. *N. Adſ.* Actus liberi Dei, & Chriſti non fiunt ex illa neceſſitate deterioris conditionis. Tunc actus electus eſſet minus liber, non libertate intenſionis, & neceſſaria ad actum moraliter imputabilem, ſed extenſionis, quae ceteris paribus, nihil per ſe praeſtat ad majus meritum, aut majorem laudem; quemadmodum nec in nobis libertas, quae ſe ſe porrigit ad poteſtatem peccandi. (*k*)

498 Obj. *ſecundo* contra v. Adſ. Actio bona externa eſt per ſe ſe merens. Nam 1.° ex Aug. (*l*) majus anxilium gratiae neceſſarium eſt ad volendum, & exſequendum pietatis opus, quam ad volendum duntaxat: ergo per actum externum bonitas operis augetur. 2.° actio externa per ſe ſe auget rationem ſatisfactionis: ergo & meriti. 3.° actio externa eſt per ſe ſe criminoſa; illam enim tenemur explicare in Confeſſione, ubi ſola peccata, ex Chriſti inſtitutione aperienda ſunt: ergo e converſo eſt merena. 4.° opus actione externa completum majorem promeretur poenam; quia enim Eccleſia fert cenſuras, & Princeps poenas contra opus ſic completum, non vero contra pure concupitum interius. 5.° Deus per ſummum Pontificem, alioſque Eccleſiae Antiſtites elargitur indulgentias propter opera mere externa; item Martyrii aureolam Martyri propter externum actum rependit: tandem decrevit redemtionis praemium, propter externam Chriſti paſſionem & mortem, ac non aliter: ergo. 6.° alioqui ſi quis deſideret infinitas divitias erogare pauperibus, aut infinite Deum amare, tantundem merebitur, ac ſi re vera idem praeſtaret: quae plane abſurda dixeris.

499 ℟. *N. Adſ.* Ad 1. prob: Aug. loquitur relate ad perſeverantiam in voluntatis propoſito, quod ſaepe oblata occaſione operandi deficit, ſi novum auxilium efficax non accedat. Ad 2. *N. Con.* Satisfactio fit per punitionem, & tolerantiam poenae, quae per actum duntaxat internum haud exſercetur; voluntas enim te flagellandi non adfert ſecum carnis dolorem, quem adfert flagellatio. At meritum tamen fundatur in morali honeſtate, quae tota reſidet in opere interno. Et vero duo haec eſſe ſeparabilia teſtantur Animae in Purgatorio ſatisfacientes, & non merentes.

500 Ad 3. *N. Adſ.* Ex Eccleſiae traditione & uſu non modo aperiendum eſt in Confeſſione quod eſt intrinſece; & per ſe ſe pec-

(*k*) Conſuli poſſunt *Suar.* cit. l. 12. cap. 3. n. 7. *Mun.* cit. d. 25. a n. 48. & 74. *Meriz.* 1. p. d. 18. an. 39. *Arau.* de Incarn. l. 3 d. 4. ſ. 1.

(*l*) L. de grat. & lib. arb. c. 17. & Enchir. c. 32.

catum, ſed etiam quod tale eſt extrinſece, & denominatione adcepta ab actu interno, a quo imperatur, & cum quo unum moraliter efficit. Ad 4. *N. Adſ.* Nec valet adj. prob. Eccleſia, & Princeps, quum pro foro externo non judicent de internis niſi per externa, illas infligunt poenas ſecundum opera externa, ex quibus interna praeſumunt ad humanum regimen. Siquidem homo ea *ſolum* videt, quae patent; Deus autem intuetur cor.

501 Ad 5: Indulgentia, quae conceditur per opus externum, hoc reſpicit tanquam conditionem, qua deficiente, te non compenſatur meritum requiſitum ad indulgentiam, ſitum videlicet in interna voluntate praeſtandi idem opus externum. Quid? quod Indulgentia non adplicatur per modum praemii, ſed per modum ſatisfactionis, cui aequivalet: unde ut ſummum addit per ſe ſe ſatiſfactionem, non meritum. Deinde aureola, aliique Martyrum adultorum honores cadunt ſub meritum congruum adceptabile actuum internorum Martyrii, etſi Deus noluerit illud meritum compenſare niſi ſub conditione paſſionis & mortis; haec vero propterea non augent quidquam meriti, ſicuti nec auget mors, quae eſt conditio cuivis juſto neceſſaria ad obtinendum gloriae praemium. Demum ſimiliter voluit Deus externam Chriſti paſſionem, & mortem tanquam conditiones, quibus praemiſſis referret Chriſtus praemium actus interni quo mundum redemit. Ad 6. *N A.* permiſſo etiam infinito amore poſſibili, & infinitis divitiis erogabilibus: quia enim in iis exemplis voluntas interior non eſt objecto commenſurata; nec re ipſa eſt etiam de ſe tam efficax, quam foret, ſi conditio, ſub qua fertur, expleri poſſet, aut expleretur. (*m*)

502 QUAESTIO III. Quae honeſtas in merito exigenda? ADSERO I. Formalis, quae in eo ſita eſt, quod actus voluntatis velit formaliter honeſtum, vel bonum. Nam ratione hujus honeſtatis meritum dicitur morale. II. Ad meritum ſufficit formalis honeſtas cujuſcumque virtutis moralis, etiam ſeorſum a caritate (*n*). Conſtat ex proſcriptione theſium vulgo Bajanarum XVI. XXV. XXXVIII. tum earum VII. VIII. XI. XV. quas decreto ſuo confixit Alexander P. VIII. quibus adde ex Conſtit. *Unigenitus*. Propp. 55. 56. Quia enim ad meritum ſufficit quaecumque moralis honeſtas ſuperna, qua homo Deo obſequatur. Hinc

503 III. Nec requiritur ad meritum, quod actus quilibet ſit perfecta caritas, aut ab iſta quoquo modo imperetur. Quia nuſpiam adparet praeſcripta haec neceſſitas. Immo haec retraheret juſtos a virtutum moralium frequentia. Quin immo alia infra caritatem virtutum opera, bona opera non eſſent, quod contra Novatores proſcriptum eſt ab Eccleſia. Quocirca actus in juſto elicitus a ſupernis

(*m*) Adeundi cit. *Suar.* c. 6. a n. 18. & 19. *Ovie.* cit. contr. 2. pu 6. a n. 79. *Mun.* cit. d. 23. a n. 143. *Eſp.* cit.

(*n*) Favet *Mun.* diſp. 24. num. 3. cum *Rip. Aguir.* &c.

Digitized by Google

nis virtutibus, vel per ſe ſe infuſis, vel adquiſitis, meretur condigne aeternam gloriam, etiam nullo habito reſpectu ad caritatem. Idem convincitur ex *Trid.* (o). Exinde demum, quod alias qui per adtritionem adcepit gratiam in Sacramento, nullum haberet meritum condignum, donec perfectam caritatem eliceret. (p)

O B J E C T I O N E S.

504 Obj. *primo*. contra 111. Adſ. Nullum eſt meritum condignum gloriae, independenter a perfecta caritate, vel re, vel virtute ſaltem exſiſtente, hoc eſt actum imperante. Nam 1.° ex 1. Cor. 2. 9. & Jacob. 1. 12. & Joan. 14. 21. ſolum diligentibus Deum paratum eſt & promiſſum praemium gloriae. Et ex Galat. 5. 6. nihil valet in Chriſto, niſi fides, quae per caritatem operatur. 2.° ex Aug. (q) ſola caritas dividit inter filios Dei, & perditionis. Ex Proſp. (r) omnis ratio, & valor meritorum caritati tribuitur. Ex Greg. (ſ) caritas eſt radix omnium meritorum. 3.° ex Th. (t) *meritum aeternae vitae primo pertinet ad caritatem; ad alias autem virtutes ſecundario, ſecundum quod earum actus imperantur a caritate.* Idem ſaepe repetit, & confirmat. 4.° ut actus ſit condigne merens, referri debet in Dei gloriam & obſequium; at nullus actus ita refertur, niſi ex imperio caritatis, cujus eſt omnia ad eum finem ordinare; quoniam nulla alia virtus tendit directe in Dei gloriam, & obſequium.

505 ℞. *N. Adſ.* Ad 1. prob: textus illi probant, gloriam promitti caritati, ſed non ſoli: item inſinuant, caritatem habitualem eſſe ceteris virtutibus nobiliorem; eſſe aliquam radicem meritorum, quatenus omnes juſti actus informat; nullum ſine ipſa eſſe meritum condignum, quatenus indeſinenter gratiam ſanctificantem comitatur. Nihil ultra. Ad 2: nec ulterius progreſſa eſt mens eorum PP. Ad 3: Th. unice intendit, quod in actibus aliarum virtutum, quibus imperet caritas, aeternae vitae meritum primario refertur ad caritatem, qua ſola intercedente actus tendunt in finem ultimum, ſecundum ſe inſpectum, ſecundario vero ab aliis virtutibus minoribus, utpote a quibus minus pretii tunc ineſt merito. Heinc ex ipſo (u) meritum condignum praemii penſatur *ex radice caritatis & gratiae*, ſcilicet ex gratia tanquam ex radice per modum naturae; ex caritate habituali, per modum primae, ſeu potiſſimae proprietatis in via; praeſertim quum per caritatem actualem aliis virtutum actibus imperat. Nec aliud quidem per cetera teſtimonia intendit.

506 Ad 4. *D. Ma.* referri debet aut tacite, ſeu practice, aut explicate ac directa acie, *C.* ſemper explicate, *N.* & *D.* reſp. *Mi.* & *N. Con.* Primo modo referuntur connaturaliter, & ſuo quaſi pondere actus ſuperni, ab aliis virtutibus imperati; ſecundo modo actus impe-

(o) Seſſ. 6. c. 16. & can. 32.
(p) Conf. cit. Suar. c. 8. 9. 10. & *Aguir.* t. 3. d. 131. a n. 35.
(q) L. 15. de Trin. c. 18.
(r) L. 3. de vita contempl. c. 14. ſq.
(ſ) Hom. 7. in Evang.
(t) P. 1. 2. q. 112. a. 4.
(u) P. 1. q. 95. a. 4. O.

imperati a caritate. Quod ſi ad omne meritum requiratur explicata ad Deum relatio, eo quod ipſi placeat, etiam requiretur ad omne demeritum, ſeu peccatum explicata ad Deum relatio, eo quod ipſi diſpliceat: quod nemo admiſerit.

507 Obj. *ſecundo*. Saltem ſoli merito imperato a caritate reſpondet condigne beatitudo eſſentialis, adcidentalis vero merito ab aliis virtutibus inferioribus imperato. Nam 1.° ſola caritas unit perfecte animum cum Deo in via: ergo & ſola proportionem habet ad ſummam unionem, quae eſt in patria per beatitudinem eſſentialem. 2.° caritas eſt actus viae perfectiſſimus: ergo ipſi reſpondet quod eſt maximum in patria. 3.° augmentum praemii eſſentialis reſpondet augmento caritatis: at haec non augetur niſi per actus ab ipſa elicitos, aut imperatos. 4.° non decet, ut ancillae & pediſſequae caritatis, quales ſunt ceterae virtutes, idem obtineant praemium, ac Regina, niſi ex ejuſdem imperio. 5.° praemium eſſentiale conſiſtens in fruitione ultimi finis, ſolum cadit ſub meritum condignum actus, cujus eſt tendere in ultimum finem; at nullus actus virtutis infuſae, ſecluſo caritatis imperio, tendit in ultimum finem. 6.° actus eliciti a virtutibus adquiſitis, ſaltem ſi non adcedat caritatis imperium, nec habent ſupernaturalitatem, nec condignitatem ad praemium eſſentialis beatitudinis: ergo.

508 ℟. *N. Adſ.* Hinc fieret, quod decedens proxime poſt abſolutionem peccati cum ſola adtritione, & poſt Martyrium heroice ſublatum etiam cum ſola adtritione, non gauderet in coelis beatitudine eſſentiali. Ad 1. prob. *N. Con.* Proportio ſufficiens cum eſſentiali beatitudine conſiſtit unice in ſuperna tendentia ad finem ultimum, quam tacite continet quivis actus alterius virtutis, in conſortio gratiae. Ad 2. *N. Con.* Quilibet actus ſupernus per gratiam condigne merens proportionem habet cum eo, quod magnum eſt in patria; hoc enim promittitur apud Scripturas & PP. humili, caſto, miſericordi, nulla facta mentione de caritatis imperio. Ad 3. *D. Ma.* augmento caritatis & ceterarum virtutum infuſarum, quae omnes ſemper, & ſimul cum gratia augentur adjecto quolibet novo merito, *C*; ſecus, *N Ma.* & *Mi.*

509 Ad 4: non decet nominari pediſſequas virtutes illas nobiliſſimas, tametſi ipſis ſecundum ſpeciem perfectior ſit caritas, quae nec aliis virtutibus ſemper dominatur, ut patet in fide, quae ad caritatem praerequiritur. Gratia quidem ſatis condignas reddit ceteras virtutes, ut idem obtineant eſſentiale praemium, ac caritas. Ad 5. *N. Mi.* ex dictis, quibus adde *Th.* ajentem (x) *virtutes infuſae ſunt ſimpliciter dicendae virtutes, quia bene ordinant hominem ad finem ultimum ſimpliciter*. Ad 6. *N. Adſ.* Omnes cujuſcumque virtutis actus ex fine ſuperno eliciti, per gratiam, quae radix eſt caritatis, formati, & ſuperna dignitate communiti, ſuam habent intrinſe-

(x) P. 1, 2, q. 65, a. 2.

ſecam relationem ad eſſentialem beatitudinem. (*y*)

510 QUAESTIO IV. Num actus ſupernus, ut meriti ratione gaudeat, debeat eſſe ſupererogatorius, idest citra quodlibet praeceptum elicitus? Nego cum vulgatiſſima bene ſapientum opinione. Quia enim quod injunctum praeceptum cogat moraliter ad exſequutionem operis, non tollit quominus hic idem honeſtus ſit, immo ſuperaddit honeſtatem obedientiae; nec deinde quominus ſit liberum, quum ſaltem peccando poſſit ab homine liberrime omitti: Deum ergo ad retributionem procul dubio movet, aut movere poteſt. (*yy*)

511 QUAESTIO V. Num ad rationem meriti opus ſit ut fiat actus ſupernus in ſpe aut ſine ſpe praemii? Adsero. Nec debet fieri, nec obeſt, quod fiat in ſpe, aut ſine ſpe, vel intuitu praemii; ſicuti neque quod fiat ex metu gehennae, Quoniam ſpei ac timoris actus ſuperni ſunt plane merita ſecundum catholicam doctrinam, quemadmodum & perfecta Dei dilectio, abſque ullo ad mercedem intuitu. (*z*)

§. IV.

Meriti Incrementum.

512 QUAESTIO I. Num augeatur meritum ex diuturniore actus duratione? Adfirmo (*a*). Et vel actus quidem duret per plura momenta, ſi non ſit eſſentia ſua momentaneus, ut plures docent in Animaſtica; vel duret tantum per conatus numero diverſos actionum, ſibi proxime ſubcedentium. Quia enim utrovis modo perſeverantia actus eſt merens, & aequivalens aliis multis actibus; at iſti plures augent meritum: ergo & ille. Et majoris quidem demeriti eſt peccatum diu perſeverans, ac majus praemium eſt duratio gloriae: pariter ergo.

OBJECTIONES.

513 Obj. Non augetur meritum ex diuturnore actus duratione. Nam 1.° ex adagio, prout fertur, ab Aug. excerpto, *non multitudo operum, non diuturnitas temporum auget meritum, ſed ſolâ caritas, & melior voluntas*. 2.° ſi admittas, quod actus continuatus ipſe ſit, qui primo fuerit in ſubſtantia, tantum ab illo differet adcidentaliter ratione durationis: ergo illi non reſponderet eſſentiale gratiae & gloriae praemium, ſed ut ſummum aliquod adcidentale. 3.° ſi duo decernant efficaciter continuare meritum per horam, & unus continuet, non item alter, merentur aequaliter; quoniam meritum & praemium non operi, ſed adfectui coaequantur: ergo.

514 ℟. *N. Adſ.* Ad 1. prob: adagium loquitur de continuatione

(*y*) Conſ. *Suar.* cit. c. 8. a n. 8. & 15. & c. 9 & d. 10. a n. 4. & 24. & Opuſc. de reviviſc. merit. d. 2. ſ. 3. a n. 51. *Aguir.* t. 3. d. 130. per tot. & 131. a n 49. *Rip.* d. 90. ſ. 4. & 5.

(*yy*) Recole cit. *Rip.* n 70. cont. Durand.

(*z*) Pluribus id ipſum communit & illuſtrat. cit. *Suar.* c. 12. Recole *ſuperius* hoc Capite adſerta §. 1. Quaeſt. vi. p. 390.

(*a*) Cum cit. *Suar.* c. 20. & 21.

ne operis externi, non continuatis internis virtutum adfectibus aequali vigore. Ad 2. *N. Con.* Nova duratio facit, ut permaneat libere ſubſtantia meriti, a quo libere poſſet ceſſare voluntas. Ad 3. *N. Adſ.* quia illi duo non eſſent pares in exſercitio durandi in actu interno per ſe ſe merente. Neque vero proloquium illud, *voluntas efficax apud Deum reputatur pro facto*, locum habet ubi opus ipſum eſt adfectus internus per ſe ſe merens. (*b*)

515 QUAESTIO II. Num augeatur meritum tum ex intenſiore conatu, tum ex majore arduitate actus? Adfirmo primum (*c*). Quia ex ipſo augetur, & intenditur bonitas actus: unde ſingulis gradibus intenſionis reſpondent ſinguli gradus majoris praemii; nam Deus remunerat ſecundum opera. Nego ſecundum (*d*). Quia arduitas auget meritum non tam per ſe ſe, quam per accidens, & occaſione oblata; quemadmodum diximus de actibus externis; quatenus nempe difficultas ſuperanda occaſionem praebet ad internum actum intenſiorem. Hoc autem ſenſu intelligendi ſunt PP. cum Th. quos adlegat pro parte oppoſita Rip. (*e*). Quoniam alioqui exſercitatiſſimus in virtutibus arduis, has jam nullo fere labore operans, minus ex hoc capite mereretur, quam tyro: ergo meritum, & praemium non eſt per ſe penſandum ex majore arduitate.

516 QUAESTIO III. An demum & quomodo actu quolibet merente augeatur gratia cum ceteris virtutibus infuſis? Adsero I. Cuilibet reſpondet praemium ſubſtantiale operi proportionatum. Quia homo quolibet actu virtutis quantumcumque tenui fit Deo carior & gratior: ergo per intrinſecum incrementum caritatis, & gratiae. II. Hoc incrementum gratiae & gloriae ſtatim confertur abſque alia diſpoſitione: & gratiae quidem in hac vita, gloriae vero in futura. Quippe Deus poenitenti ſtatim dat primam gratiam: ergo & merenti ſecundam. III. Quolibet actu virtutis infuſae augentur cum gratia omnes habitus infuſi, etiam fidei & ſpei. Quia enim juſtus eodem actu meretur & gratiae & reliquarum ſimul virtutum infuſarum augmentum. Adde *Tridentinum* adfirmans (*f*) *juſtos per bona opera de die in diem renovari & creſcere in accepta juſtitia, magiſque juſtificari*. (*g*)

§. V.

Meriti Reviviſcentia.

517 QUAESTIO I. Num & quo pacto reviviſcat meritum? Adse-

(*b*) Adeundi *Suar.* cit. c. 21. a n. 1. & 3. & opuſc. de reviv. mer. d. 2. ſ. 8. a n. 36. *Vaz.* in 1. 2. d. 54. c. 3. *Rip.* cit. d. 90. ſ. 8. a n. 87. *Ovie.* cit. concl. 5. pu. 5. a n. 56. *Platel.* heic. n. 678.

(*c*) Cum vulgatiſſima TT. opinione, ap. *Eſp.* cit. q. 34.

(*d*) Cum *Mun.* cit. n. 48. *Herinx* p. 2. de mer. d. 6. n. 94. contra Eſp.

(*e*) Proxime cit. ſ. 9. a n. 103.

(*f*) Seſſ. 6. c. 10.

(*g*) Pluribus haec Adſerta illuſtrant *Suar.* de grat l. 9. c. 3. ſq. *Amicus* in theol. t. 1. d. 35. a. 213. & 263. *Rip.* cit. d. 90. per tot.

Digitized by Google

Adsero. Reviviſcit quatenus per ſequentem juſtificationem redit, & reparatur meritum augmenti gratiae & gloriae, quod per peccatum lethale, ei ſuperveniens, fuerat, non plane mortuum, & exſtinctum, ſed mortificatum, interruptum, & impeditum: ſic enim meritum per juſtificationem iterum germinat, & prodeſt ad praemium gratiae & gloriae, quod primum comparaverat. Conſentiunt vulgo TT. & ſacrorum Canonum *Interpretes*. Erui videtur ex *Ezech.* 18. 21. ſq. & *Hebr.* 6 10: tum ex *Trident.* (*h*) cui praeiverat *Moguntin.* (*i*): item ex *PP.* e. c. ex *Chryſoſt.* (*k*) *Ambroſ.* (*l*) *Aug.* (*m*) quos utique in rem noſtram egregie expendit, atque illuſtrat *Suarezius* (*n*) Profecto non niſi temere ab hac ſententia diſceſſeris. Quippe Deus olim peccato laeſus, ita illud poenitenti remittit, ut nihil in eo relinquat poenae aeternae reatus, qualis eſſet aeterna privatio gratiae, inquam antea peccatum incurrerat.

O B J E C T I O N E S.

518 Obj. Meritum hoc pacto minime reviviſcit. Nam 1.° ex Ezech. 18. 24. *ſi averterit ſe juſtus a juſtitia ſua, & fecerit iniquitatem ... omnes juſtitiae ejus, quas fecerat, non recordabuntur* &c. 2°. Trid. proxime cit. & ibid. can. 26. vult, vitam aeternam illis tantum proponi, qui *in finem perſeveraverint*, nihil autem exponit ſuper meritum gratiae & gloriae, peccato interruptum. 3.° peccata remiſſa non redeunt per ſubſequens peccatum: ergo nec merita peccato interrupta, per ſubſequentem juſtificationem. 4.° meritum extinguitur omnino, quin redire poſſit, per peccatum finale; ergo etiam per quodvis aliud lethale, quod non minoris malitiae eſt, ac efficaciae, quam finale.

519 ℟. *N. Adſ.* Ad 1. prob: textus loquitur de peccatore, qui non reſipuit, ſed obſtinate uſque ad mortem in culpa perduravit. Et vero paullo ante ℣. 21. & 22. dictum fuerat, *ſi autem impius egerit poenitentiam ab omnibus peccatis ſuis .... omnium iniquitatum ejus, quas operatus eſt, non recordabor*. Ad 2: Trid. a nobis cit. plane pro nobis loquitur. At can. 26. de illis tantum loquitur, qui ab ultima juſtificatione perſeveraverint relate ad gloriam tunc certo obtinendam. Enim vero ex quo Conc. nec ibi, nec alibi aliud petat ad gloriam obtinendam, quam juſtificationis ultimae perſeverantiam, ſatis innuit, interruptionem per peccatum non impedire bonorum operum fructum. Ad 3. *N. Con.* (*o*) Ad 4. *N. Con.* Peccatum finale eſt majoris efficaciae ad hunc effectum, quatenus ex Dei decreto, ſecum illigatam adfert aeternam peccati non remiſſionem. (*p*)

Quae-

(*h*) Seſſ. 6. c. 16.
(*i*) Cap. 9.
(*k*) Epiſt. 5. ad Theodor.
(*l*) L. 2. de poenit. c. 1.
(*m*) Lib. 6. de vera & falſa poenitent. c. 14.
(*n*) In opuſc. de reviviſc. merit. d. 1. ſ. 2.
(*o*) Ex dicendis in Quaeſtione prox.
(*p*) Conferendi *Suar.* cit. ſ. 1. n. 27. *Vazq.* in 1. 2. d. 221. a n 32 *Ovie.* controv. 6. n. 20. *Rip.* d. 91. ſ. 6. *Mun.* d. 30. n. 6.

520 QUAESTIO II. Num meritum reviviſcat ex Dei miſericordia, vel ex juſtitia? ADSERO. Ex utroque capite, ſcilicet meritum adceptabile & quantum ad dignitatem praemii, ex miſericordia; quia ſic ſolum reviviſcit ex voluntate remittentis culpam, & paenam aeternam, at haec tamen voluntas eſt ſolum ex Dei miſericordia, & merito hominis congruo: ergo. At vero meritum adceptatum & quantum ad efficaciam & connexionem infallibilem cum praemio, ex juſtitia: hoc enim ut certam praemittit condignitatem meriti, ac Dei promiſſionem: unde *Hebr. 6. non enim injuſtus eſt Deus, ut obliviſcatur operis veſtri*. Quum autem nihil horum ſubſiſtat circa peccati reviviſcentiam, ideo iſtam omnes merito paſſim negant. (q)

521 QUAESTIO III. Num meritum reviviſcat ex integro ſecundum totum priſtinum valorem? ADFIRMO. Nulla quippe adfulget ratio pro coarctanda divina liberalitate, & juſtitia. Deinde meritum ſolum impeditur per peccatum; at praemiſſa juſtificatione nihil impedimenti remanet: ergo totum meritum redit. Inſuper nihil aliud eſt reviviſcere merita, quam jus illorum ad gratiam, peccato impeditum, expediri; ac efficaciam meritorum, peccato ſublatam, iterum redire: ergo hoc ipſo, quod cuncta merita reviviſcant, redeunt cum ſuo jure ad totam gratiam, & cum efficacia ad eam penitus obtinendam. Hinc a peccato reſurgens ſemper ad altiorem gradum reſurgit gratiae, quam fuerat ille, a quo decidit; quia ſuſcipit totam priſtinam gratiam, reſpondentem antiquis meritis, quae redeunt, & novum inſuper gratiae gradum, reſpondentem merito praeſentis diſpoſitionis, qua redeunt.

OBJECTIONES.

522 Obj. Meritum non reviviſcit ex integro. Nam 1.° ex Hieron. (r) *quicumque dignitatem divini gradus non cuſtodierint, contenti fiant animam ſalvare, reverti enim in priſtinum gradum difficile eſt*. 2°. ex Th. (s) poenitens non recipit plenarie effectum priorum meritorum; nec de iis habet in coelo gaudium eſſentiale, ſed adcidentale, ſitum in quodam de ipſis gaudio. 3.° quum gratia primum infunditur, exigit diſpoſitionem in ſuſcipiente: ergo & quum gratia amiſſa recuperatur; at non adparet, qualis ſit in poenitente diſpoſitio ad gratiam amiſſam recuperandam. 4.° ratio exigit, ut qui graviſſime alium offendit, non redeat cito in antiquam, immo majorem gratiam, & benevolentiam. 5.° meritorum mortificatio eſt poena peccati; at haec non tollitur ſtatim, ſed paullatim. 6.° ex Trid. (t) homo quum juſtificatur, recipit gratiam ſuae diſpoſitioni proportionatam: ergo ſi contritio ſit tenuis, recipit tantum gra-

(q) Cum citt. *Suar. Vazq. Ovie. Rip. Mun.* &c.

(r) Ap. Gratianum cap. *Quicumque*, diſt. 86.

(s) In 3. diſt. 31. q. 1. a. 4. quaeſtiunc. 3. ad 4. & p. 3. q. 89. a. 5. ad 3.

(t) Seſſ. 6. c. 7.

gratiam tenuem, nihil obſtantibus praecedentibus meritis.

523 ℟. *N. Adſ.* Ad 1. prob: ſunt qui intelligant Hieronymum, & eum canonem de reſtitutione ad priſtinum Eccleſiae gradum; & qui praeterea de reſtitutione quantum ad gradum priſtinum immunitatis a poena temporali, in quem non revertitur. Ad 2: omnem ſine limite meritorum fructum redire docet *Th.* (*u*), ſequutus *Theophyl. Hier. Ambr. Anſel.* &c. (*x*). Ipſumque fere omnes cum Interpretes, tum Scholaſtici imitantur. Ergo utrobique S. D. ſuam mentem prodit, non ut certam, ſed ut modo probabilem, heic vero ut conformiorem Concilis, Patribus, rationi, Deique liberalitati, & promiſſionibus, ab Scriptura explicatis.

524 Ad 3. *N. Mi. ſubſ.* Diſpoſitio recuperandae gratiae neceſſaria eſt ipſa condignitas priſtina meritorum, quae ſublato culpae impedimento redit, adeoque ſufficit, ſeorſum ab alia diſpoſitione, ad integram gratiae & gloriae reſtaurationem. Ad 4. *D. A.* ſi ad iſtam non fuerit jus, & condignitas, *C.* ſi fuerit, uti eſt in caſu, *N.* Ad 5: non tollitur ſtatim poena adcidentalis, & temporanea; ſecus aeterna & ſubſtantialis poena, qualis ex ſe erat privatio gratiae & gloriae, reſpondentis meritis praeteritis.

525 Ad 6. *N. Con.* Trid. loquitur de gratia, quae per ſe infunditur in juſtificatione, non de infuſa tunc ex adcidenti ex meritis reviviſcentibus. Quid? quod haec ſimul cum contritione quavis tenui, ſunt diſpoſitio ſufficiens ad infuſionem gratiae, reſpondentis tum contritioni, tum meritis. (*y*)

526 QUAESTIO IV. Adpendix. Num reviviſcat etiam omnis gratia, vi Sacramentorum collata? Adfirmo. Id quippe maguopere reputo conſentaneum ſacris Scripturis, & PP. indicantibus, hominem per poenitentiam in priſtinam gratiam, & abundantiam reverti, ſine ullo diſcrimine. Deinde illa gratia ſacramentalis collata fuit per Chriſti merita: ergo ſublato peccati obice, iterum Chriſti merita illam cauſſant gratiam, non ſecus ac meritum noſtrum condignum cauſſat gratiam illi reſpondentem. (*z*)

527 Neinc 1.° reviviſcit pariter gratia, extra Sacramentum merito congruo contritionis comparata. Nam pro ea eadem militat ratio, ac pro gratia ſacramentali. 2.° reviviſcunt cum gratia omnes virtutes infuſae cum priſtina ipſarum intenſione. Nam virtutes ſectantur gratiam quantum ad infuſionem & intenſionem: ergo & quantum ad perfectam reviviſcentiam. 3.° non reviviſcunt ex natura rei priſtinae virtutes adquiſitae. Quia nec deperduntur in poenam peccati, nec adquiruntur actuum merito, ſed exſercitio, pereuntque contrario virtutum uſu. Et experentia quidem diſcimus, poſt juſti-

(*u*) Lect.3. in ep. ad Hebr. ex c.6.10.

(*x*) In ipſum locum.

(*y*) Recolendi proxime laudati *Suar.* d. 2. n. 3. & 25. & deinceps, *Vazq.* a n. 59. *Rip.* d. 91. a n. 61. *Ovied.* contr. 6. n. 38.

(*z*) Adſtipulantur cit. *Ovie.* n. 68. cum *Suar. Val. Bann. Sot.* &c. contra Vaz. Moucae. &c.

juſtificationem non redire priſtinam facilitatem ad actus virtutum. (*a*)

CAPUT SECUNDUM

Pertinentia ad Meritum comparate ad perſonam Merentem.

§. I.

Conditiones in Merente neceſſariae.

528 QUAESTIO I. An, & quo jure requiratur in Merente ſtatus Viatoris? Adsero I. Requiritur. Quia ex *Joan.* 9. *Venit nox, quando nemo poteſt operari*, idest cum merito (*b*). Etenim ille dicitur ſtatus viae, in quo actibus bonis, & malis propoſita eſt retributio; ad meritum vero & demeritum requiritur ſtatus, in quo propoſita ſit retributio; ergo requiritur ſtatus viae. II. Non requiritur ſimpliciter, vel ex natura rei, ſed tantum ex praeſente Dei lege (*c*). Quia nullum eſt adtributum intrinſecum ſtatui beatifico, cui per ſe repugnet ratio meriti, praeſertim quum coelites multos actus libere exſerceant in Dei obſequium. Et Chriſtus quidem in via comprehenſor merebatur, ac etiam Deipara.

529 QUAESTIO II. Num & quo pacto requiratur ſtatus gratiae? Adsero I. Requiritur ad meritum condignum gloriae. TT. omnes ſine lite. Colligitur ex *ſacris Literis* ubi docent vitam aeternam eſſe hereditatem filiorum Dei, e. c. *Rom.* 8. 17. *Coloſſ.* 3. 24. *Hebr.* I. 14. & I. *Petr.* I. 4. Tum ex proſcriptione theſium vulgo Bajanarum (*d*) Porro ſine gratia vel homo peccator eſt, & nequit tum ſimul habere reatum poenae aeternae, ac jus ad aeternam vitam; vel eſt in natura pura, & nequit tum actus naturalis ſupernum praemium promereri, quum ſint in ordine prorſus diverſo. Adde, nihil, abſente gratia, ſupereſſe, quod aut perſonam, aut ab ea productum meritum aeterni praemii condignum reddat.

530 II. Ad meritum congruum tum gratiae, tum gloriae, tum cujuſvis alterius praemii non requiritur ſtatus gratiae (*e*). Quia enim peccatori multa ab Scripturis, & PP. adtribuuntur merita, ex Chriſti gratia, quae Deum & poſſunt movere, & ſaepe movent ad aliquam retributionem; quin immo iſtam promiſit aliquando Deus peccatorum meritis, quae propterea adpellari ſolent infallibiliter congrua (*f*). Nec deinde requiritur ſtatus gratiae ad meritum congruum relate ad praemium aliis conferendum. Oppoſitum enim nulla ratio-

(*a*) Legito cit *Rip.* n. 72. Plura nos in hanc rem ad Tom. VIII. ubi de Sacramentis.

(*b*) Ap. Interpretes cum *Aug.* ibi & *Hieron.* in c. 6. ep. I. Cor.

(*c*) Conſentiunt *Suar.* de grat. lib. 12. c. 15. *Ovie.* contr. 4. n. 22. *Rhod.* de merito. q. 2. ſ. 2. &c. contra Vazq. Eſp. &c.

(*d*) Ut puta propoſitionis XII. & XIII. & XV. & XVII.

(*e*) Favent *Suar.* cit. c. 34. *Ovie.* cit. n. 16. cum communi contra Scot. Med. &c.

(*f*) Lege *Vazq.* heic disput. 218. a cap. 2. & deinceps.

Digitized by Google

ratione probari poteſt (*g*). At vero requiritur ſtatus viae: quamobrem coelites nec ſibi, nec aliis merentur congrue. (*h*)

OBJECTIONES.

531 Obj. *primo* contra 1. Adſ. Non requiritur ſtatus gratiae ad meritum condignum gloriae. Nam 1.° ex *Matth.* 19. per tò *ſi vis ad vitam ingredi, ſerva mandata*, promittitur vita aeterna obedientiae legis, quin ulla occurat mentio de adoptione per gratiam. 2.° ex *Act.* 10. & *Rom.* 2. Deus non eſt perſonarum adceptor, ſed gloriam, honoremque tribuit cuicumque operanti bonum: ergo ſola operatio bona, ſeorſum ab ſtatu gratiae, vitam aeternam promeretur. 3.° opus pravum de ſe meretur poenam, quin procedere debeat ex habitu aliquo naturam deſtruente: ergo & bonum opus ſuapte natura meretur praemium, quantumvis ex habitu naturam elevante non procedat. 4.° ex Auguſt. (*i*) lege naturae conſtitutum eſt ut boni beatam, mali miſeram vitam ducant: ergo bonitas operis ſecundum ſe, abſque ullo ad ſtatum gratiae reſpectu habito, aeternam promeretur vitam.

532 ℞. *N. Adſ.* Ad 1. prob: adoptio per gratiam, ceu conditio neceſſaria ad aeternam vitam, quamvis ibi non explicetur, tacite fertur, ac ſubintelligenda eſt; quemadmodum & fides, de qua pariter ibidem nulla mentio. Ad 2: inculcant Scripturae Deum non eſſe perſonarum adceptorem contra Judaeos, qui putabant ſe ſolos tanquam populum electum a Deo, dilectumque prae ceteris ad regnum divinae gratiae & gloriae pertinere. Adceptor deinde perſonarum is eſt, qui ad qualitatem perſonae non conferentem ad meritum adtendit, non autem qui qualitatem conducentem ad meritum ſpectat: quum itaque vita aeterna ſolis juſtis propoſitum bravium ſit, perſonas non adcipit Deus dum hanc juſtitiae qualitatem in perſonis adtendit.

533 Ad 3. *C. A.* quoniam ut crimini debeatur poena, nulla ſeorſum a crimine exigitur conventio ſeu promiſſio; qui enim alienum laedit, juſtitiam violat, & hoc ipſo, nullius interventu conventionis, ex juſtitia ſatisfacere tenetur. Et *N. Con.* quia ut bono operi merces ex juſtitia debeatur, conventio ulterius, aut promiſſio intercedere debet: at vero Deus non niſi regenitis & adoptatis per gratiam coeleſte regnum pollicitus eſt. Ad 4: ſermonem non inſtituit Auguſt. de vita beata ſupercoeleſti, ſed de beata generatim ſumta: ejuſque ſenſus eſt, lege aeterna conſtitutum eſſe, ut boni bene, ac mali male recipiant; adeo ut qui boni ſint bonitate naturali, naturalem beatitatem nanciſcantur, qui vero boni bonitate ſuperna, ſupernam beatitatem: haec autem ſuperna bonitas ſtatum gratiae neceſſario importat.

534 Obj. *ſecundo* contra II. Adſ. Ad meritum congruum requiritur ſtatus gratiae. Nam 1.° ex 1. Cor. 13. non habenti carita-

 tem,

(*g*) Teſte *Ovie.* cit n. 17. contra Suar. Sot. &c.

(*h*) Conſentit *Suar.* cit. contra Vazq.

(*i*) De lib. arb, l. 1. c. 6.

tem, gratiae comitem, nihil prodeſt. 2.° nequit Dei inimicus Deum ſibi facere alicujus boni debitorem; at omne meritum ſecundum gradum ſuum conſtituit debitorem eum, apud quem meretur. 3.° alioqui poſſet peccator mereri congrue ſuam juſtificationem: unde haec eſſet ex operibus, & non omnino gratuita, contra Paullum in Epiſt. ad Rom. per totam.

535 ℞. N. *Adſ.* Profecto ex *Th.* (*k*) *videtur congruum, ut homini operanti ſecundum ſuam virtutem* (per vires auxiliantis gratiae) *Deus recompenſet ſecundum excellentiam ſuae virtutis*. Et ex *Aug.* nuper laudato (*l*) *quis autem dicat, eum, qui jam caepit credere, ab illo, in quem credidit, nihil mereri?* Ubi primo fidei actui verum meritum in adultis gentilibus adſcribit, ſcilicet congruum. Hoc item pacto dicuntur in Scripturis peccata eleemoſynis redimi, ac id genus alia; congruum enim eſt, ut Deus per haec ſuperna obſequia aliquatenus moveatur ad praemium conferendum. Porro omne meritum fundatur in gratia, ſcilicet vel in ſanctificante, ut condignum; vel in auxiliante, ut congruum. Nec aliud intendit *D. Th.* (*m*)

536 Ad 1. prob: ſenſus Paulli eſt, quod ſine caritate nihil opera valeant per ſe, & proxime, aut condigne ad vitam aeternam, non autem, quod nihil valeant de congruo. Quod ſi ad literam verba Paulli adcipias, nec peccatori aliquid prodeſt orare, nec valet ipſe aliquid impetrare, nec ullatenus ſe ſe ad juſtificationem diſponere: quae plane ac ſimilia nemo unus catholice ſentiens admiſerit. Ad 2: nequit peccator Deum ſibi facere debitorem ex juſtitia, ſecus ex congruentia, & decentia, quae reſpicit, non perſonae conditionem, ſed actionis ſanctitatem & proportionem, ut in ea fundetur. Ad 3. *C. A.* cum *Th. Scot. Ferrar. Bellarm. Mol. Vaz.* ap. & cum *Suar.* (*n*). Nihil enim peculiare obſtat huic merito. Et *N. Con.* Juſtificatio, habita ex merito congruo, utique fundato in priore gratia auxiliante, eſſet gratuita; exinde enim ſolum fieret, ut eſſet gratia pro gratia, ſicuti interdum loquitur *Aug.* (*o*)

537 QUAESTIO III. An, & quo jure praerequiratur in perſona merente fides re ipſa exſiſtens, quam vocant actualem? Adſero I. Poteſt infidelis ante fidem mereri congrue; uti patet in exemplis, quae ſibi objicit, nec omnino ſolvit *Delugo* (*p*); quare dici poteſt, fidem non re, ſed vel re, vel in voto eſſe initium ſalutis (*q*). II. Ad juſtificationem debet ſimpliciter praecedere re ipſa fides, uti conſtat ex *Trid.* (*r*) tit. Ut Juſtus exſerceat meritum non requiritur actus fidei, ſed ſufficit illuſtratio ſupernaturalis diverſae ratio-

(*k*) P. 1. 2. q. 114. a. 3.

(*l*) L. de praedeſt. SS. c. 2.

(*m*) P. 1. 2. q. 112. art. 2. ad 1. & q. 114. a. 2. & 3. & alibi.

(*n*) Heic c. 34. n. 3. & c. 37. n. 2.

(*o*) E. c. epiſt. 106. praefat. ad Pſ. 31. & tr. 44. in Joan. = Recolendi in idem argumentum *Suar.* cit. c. 31. n. 1. & 3. & c. 37. a n. 4. & *Vaz.* heic d. 218. c 1. & 5.

(*p*) In tr. de fide d. 12. ſ. 3.

(*q*) Conſentit *Suar.* in tr. de fide d. 12. ſect. 4.

(*r*) Seſſ. 6. c. 5. ſqq.

tionis. Quippe juſtus non eſt pejoris conditionis, quam peccator & infidelis. Ac inſuper *Trident.* ubi ex inſtituto agit dogmatice de operibus, per quae juſtus ſuam auget juſtitiam, inter ſingula ſpeciatim requiſita nullam plane ingerit de actu fidei mentionem (*s*) At diminute nimis procederet, ſi neceſſariam reticeret conditionem. (*t*)

§. II.

Vota & conatus perſonae merentis.

538 QUAESTIO I. An pura creatura non modo ſibi, ſed etiam alii poſſit mereri condigne gratiam & gloriam, aut aliquid iis adnexum? Nego (*u*). Quia nequit quis jus, quod habet ad praemium, in alium transferre, vel donando liberaliter, vel alienando; quum jus iſtud ex Dei ordinatione adfixum ſit perſonae merenti ad propriam ejus gloriam, & gratiam. Quod ſi ipſum transferri fingas, poſtularetur praemium operi non promiſſum. Diximus *pura creatura*, nam ex Chriſti meritis nobis adplicatis confertur ſaepe virtute illorum gratia, cui de condigno reſpondet gloria.

539 QUAESTIO II. An poſſit quis ſibi mereri condigne primam gratiam auxiliatricem, vel ſanctificantem? Adsero. Neutram poteſt. Non primam, quia nullum omnino meritum praecedere intelligitur primum auxilium, ſcilicet in genere meriti compenſandi, non autem praecompenſati. Non ſecundam; tum quia nequit quis alii mereri condigne remiſſionem peccati lethalis, nec quoad culpam, nec quoad poenam, ex communi (*x*); adeoque nec ſibi; tum quia implicat contradictionem quod opus merens primam gratiam, dignitatem repetat a prima gratia, iſta ſe habente pro priori naturae ad ſe ipſam. Poteſt vero quis mereri congrue primam gratiam habitualem, e. g. per contritionem. (*y*)

540 QUAESTIO III. Num poſſit juſtus mereri condigne finalem in gratia perſeverantiam? Nego. Et certe non tanquam fide ſanctum; nec enim id clare indicat traditio, nec ullus Scripturae locus; ſed tanquam probabilius, & communius (*z*). Quippe in praeſenti rerum providentia non eſt promiſſa haec perſeverantia bene operantibus, ne unquam ſint deſides in bonis operibus; immo monentur juſti, ut ſemper timeant, uti 1. *Cor.* 10. *Qui ſe exſiſtimat ſtare, videat, ne cadat*. At poſſet in alia rerum providentia; quum poſſet mereri auxilia efficacia uſque ad mortem coelitus miniſtranda; haec enim non ſunt bonum praeſtantius, quam gloria & gratia, quam utique nunc juſtus meretur. QUAE-

(*s*) Ad Seſſ. 6. c. 16.

(*t*) Conſentit merito cit. *Mun.* d. 26. num. 57. cum *Oxea*, *Vazq. Rip.* &c. contra Delugo, La Croix l. 2. a n. 14. &c. De iis nos fuſius in theolog. Morali-dogmat. ubi de virtut. theolog.

(*u*) Cum *Suar.* de grat. l. 12. c. 16. cum communi.

(*x*) Cum *Suar.* cit. c. 24.

(*y*) Legito *Mun.* d. 28. a num. 36.

(*z*) Cum *Suar.* c. 26. *Rip.* d. 94. ſ. 1. cum *Th. Cai. Val. Vaz. Bellar. Bec.* &c.

541 QUAESTIO IV. Num juſtus mereatur condigne gratiae augmentum, & conſervationem phyſicam ſub conditione, quod nullum adcedat peccatum gratiam evertens? Adsero. Meretur augmentum ex *Trid.* (*a*). Quia in opere juſti nihil deeſt ad meritum condignum illius augmenti, nec ex parte operantis, nec ex parte operis. At non meretur ejuſmodi conſervationem; quia gratia juſti, licet nullum ſuperveniat meritum, quandocumque defuerit peccatum, conſervatur a Deo, vel ex Dei lege, vel quia nulla creatura exigit tunc gratiae deſtructionem: ergo ſeorſum ab exſiſtentia primae gratiae, non eſt meritum ad ejuſdem conſervationem. (*b*)

CAPUT TERTIUM.

Pertinentia ad Meritum comparate ad remunerantem Deum.

542 QUAESTIO I. Quo pacto ut meritum ſit condignum requiratur Dei promiſſio & adceptatio tanquam favor extrinſecus in ratione praemii certo conferendi? Adsero. Non requiritur ut tale ſit meritum adceptabile, ſive in actu primo; ſic enim aequalitatem praefert cum praemio: ſecus vero ut tale ſit meritum adceptatum, vel in actu ſecundo; ſic enim praeter eam aequalitatem, vis quaedam eſt aut energia obligans ad collationem praemii, quae non niſi ab adceptatione ac promiſſione Dei oriri poteſt. Quid autem Deum obliget homo, niſi retributionem ejus merito pollicitus ſit? Ita vero perſpicue adparet, quo jure Deus apud *PP.* cum *Aug.* (*c*) & *Fulgent.* (*d*) *ſit nobis debitor*; & cur deinde actus ſuperni coelitum, & aliorum, qui ſunt extra viam, non ſint merita in actu ſecundo, ſecus in actu primo condigna gratiae & gloriae; quippe quibus divina deeſt adceptatio. (*e*)

OBJECTIONES.

543 Obj. Ut meritum adceptatum vel in actu ſecundo condignum ſit, non requiritur Dei promiſſio & adceptatio. Nam 1.° in humanis filius meretur apud patrem, & ſervus apud dominum abſque promiſſione: ergo haec non includitur ſub ratione meriti apud Deum. 2.° promiſſio non inducit obligationem niſi cognita, & adceptata; at multi condigne merentes aut ignorant, aut poſſunt non adceptare divinam praemii promiſſionem. 3.° mala opera non egent pacto, ut condigne mereantur poenam: ergo nec bona, ut mereantur praemium. 4.° Chriſtus multa dona promeruit antiquis Patribus, citra pactum & promiſſionem. 5.° Dei promiſſio nullum addit operi valorem, quo in ſe melius ac dignius efficiatur opus: ergo ad rationem meriti ſupervacanea eſt. ℞. N.

(*a*) *Seſſ. 6.* c. 10. & can. 24. & 32.

(*b*) Favet cit. *Rip.* d. 92. n. 2. contra Suar. c. 26. n. 36.

(*c*) Enarrat. in *Pſ.* 109. & de verb. Apoſt. ſerm. 158. alias 16.

(*d*) In lib. ad Monimum in prol.

(*e*) Nobiſcum ſunt *Suar.* cit. c. 17. & 18. *Rip.* d. 82. num. 7. cum *Th. Scot. Ibid. Mguuſ.* &c. *Coninch* d. 8. dub. 4. *Pau. a Conc.* heic tr. 14. d. 2. n. 36. *Mun.* d. 29. n. 5. contra Vaz. Moncae. Eſp.

544 ℞. *N. Adſ.* Ad 1. prob. *D. A.* merentur in iis, quae ex aliis titulis non ſunt debita, *Eſto* : in iis, quae alioqui debeant gratis praeſtare, *N. A.* & *Con.* Deus poteſt millenis titulis a nobis cuncta opera exigere : unde ut haec ſint connexa cum praemio, ad quod Deus obligetur, ſimpliciter neceſſarium eſt aliquod Dei pactum. Ad 2: ut obliget promiſſio, ſatis eſt, ut adceptetur virtute a merente; vel per ſe, vel per alium nomine ipſius, e. g. ab Adamo ut capite humani generis, vel a Chriſto ut glorificatore, vel ab Eccleſia ut matre. Quod ſi quis non adceptet, aut cedat juri, ſibi orto ex divina promiſſione, nulla eſt ceſſio, nam ubi Deus adulti merita coronare decrevit, hoc ipſo tanquam ſupremus Princeps ejuſmodi ceſſionem nullam & invalidam reddit.

245 Ad 3. *N. Con.* Peccatum, quum ſit injuria, hoc ipſo dat parti laeſae jus ad punitionem; at meritum, quum ſit obſequium, quod aliunde multis titulis exigi a Deo poteſt, non dat hoc ipſo jus merenti ad remunerationem. Ad 4: antiquis Patribus conceſſa eſt gratia ob praeviſa Chriſti merita, ex pacto facienda. Ad 5. *N. Con.* Etſi Dei promiſſio opus non efficiat melius; at complet ejus proportionem cum praemio, cui propterea illud reddit condignum, & certo connexum..

546 QUAESTIO II. Num Deus compenſet meritum ex virtute propriae juſtitiae, quam dicunt commutativam? Adfirmo (*f*). Primum enim ejuſmodi juſtitia eſt in Deo magna perfectio abſque indecentiae umbra. Deinde in meritis noſtris relate ad praemium, totum intervenir, quod ad propriam juris, & juſtitiae rationem exigitur, nam heic eſt *tantum pro tanto*, *pacto firmatum*. Id quod diſerte proſequitur *Compton Carletòn* (*g*). Huc adplicanda quae *ſupra* in id ipſum praemiſimus. (*h*)

547 QUAESTIO III. Quo ſenſu dicatur Deus compenſare in coelis meritum ultra condignum? Adsero 1. Non intelligitur, quod beatis donet omnibus ex pura liberalitate novos gradus gratiae, ac gloriae ſubſtantialis ultra dignitatem omnium meritorum. Quia *reddet unicuique ſecundum opera ejus* ex *Rom.* 2. ideſt generatim non aliter, ac ſecundum menſuram gratiae, & meritorum (*i*). II. Intelligitur, quod Deus communiter & ut plurimum compenſat ultra condignum quoad beatitudinem adcidentalem. Ac inſuper intra latitudinem praemii juſti eſſentialis, utpote non indiviſibilis (uti dici ſolet de pretio rerum in humanis, quod dividitur in ſummum, medium, & infimum) Deus lege ſua taxat merito condigno praemium ſummum ex liberalitate, ſicuti culpae ſupplicium infimum ex miſericordia, illam puniendo e contrario citra condignum;

(*f*) Cum *Suar.* c. 30. *Mun.* cit. n. 17. *Compt.* tom. 1. d. 35. ſ. 5. n. 1. cum *Bellar.* *Rayna.* *Arria.* *Praep.* *Pau.* a *Conc.* cit. num. 39. &c.

(*g*) Proxime cit. n. 6.

(*h*) Ad Tom. II. p. 144. n. 133. & 140.

(*i*) Suffragantur cit. *Suar.* cap. 31. & *Ovig.* cit. contr. 5. n. 86. cum *Merat.* & *Vega.*

Digitized by Google

gnum; intra cancellos tamen moralis aequalitatis. (*k*)

548 111. Intelligi debet, quod extra communem ordinem, ex aliquo peculiari titulo confert liberaliter ob quamdam aequitatem, & decentiam novos gradus gloriae eſſentialis, e. g. Beatis Euchariſticis, ex titulo Unionis adſumptivae, & identicae Chriſti beatitatis ab ipſis reproductae (*l*). Non enim eſt, cur terminos adfigamus Dei liberalitati, quam ipſe ſupereffluentem oſtendit *Matth.* 20. 13. & *Luc.* 6. 34. Neque vero quod juſtitia ſua remuneret exactiſſime merita, tollit quominus ejus liberalitas ex ſpecioſo quopiam titulo adfluenter ſuperexcedat.

549 Jam vero diſputatis hucuſque dogmatice & ſcholaſtice de merito ſalutari tractatio antiquaria pro noſtro inſtituto ſubcedat; qua nempe monumentis ſacris, profaniſque ejuſdem meriti dignitas praeclare commendatur.

(k) Conferendus *Suar.* proxime laud. VIII. ubi de effectu primario Sacramenti
(l) Ex diſputandis *inferius* ad Tom. SS. Euchariſtiae.

CLASSIS VIII.

MONUMENTA ANTIQUITATIS
pro Merito theologico.
E RE MARTYROLOGICA.

1 *Interrogaverunt eam cuſtodes camini* (*) *mulier, quid quaeris? Reſpondit Mulier*, mori heic ut vivam & videam *cum filiis meis* (**) Dominum Jeſum Chriſtum, *quem infelix* Julianus *auſus eſt negare. Tunc miniſtri praecipitaverunt eam in caminum ignis*.

(*) parati juſſu Juliani Auguſti ad comburendos chriſtianos quoslibet ſacrificare diis abnuentes.

(**) duobus infantulis, quorum unum gerebat in ulnis, alterum trahebat ad manum.

S. Mulier anonyma M. invicta, Nicomediae ſub Juliano Auguſto (ex *Act.* S. Zenonis & Socc. n. 16. ap. Bolland. ſupra citt. p. 303.)

Bollandianis proxime laudatis haec Acta eo praeſertim titulo maxime ſuſpecta ſunt, quod illud adferant de camino chriſtianis parato; id quippe cum moribus calidiſſimi Juliani in rebus chriſtianorum, quos humaniter tractare ſemper adſectavit, conciliari minime poteſt. Haec illi in comment. praev. n. 7.

Ceterum etſi verſipellis Imperator ſimularet frequentius, velle ſe cum chriſtianis humaniter, vel potius non inclementer agere, ex iis, quae ſupra produximus p. 33. ſqq; conſtat autem ab hoc callido propoſito ſaepius incaute defeciſſe, atque aperta vi chriſtianos eſſe perſequutum: quod inſtar plurium teſtantur ap. Theodoret.

doret. in hiſt. eccl. l. 3. c. 15. SS. Juventinus & Maximinus, & iidem Scutarii ac ſtipatores Juliani, quos idem porro, *clementiae larva depoſita*, ut inquit cit. Theodor., *gravibus atque acerbis tormentis excruciatos hac vita privavit*. Ut taceam, propter confeſſionem Chriſti ejuſmodi juſſu tormentis, necique addictos referri Domitium monachum ap. Chronicon Paſchale, Arthemium ducem militum in Aegypto ap. Amm. Marcell. hiſt. l. 22. c. 11. &c.

Sic autem (ut plura mittam, quae videre poſſis ap. *Greg. Nazianz.* orat. 2. & 3. in Julian. *Theodoret.* cit. l. 3. c. 7. & 27. *Sozom.* l. 5. c. 9.) viperinum, quo aeſtuabat Imperator, odium in gentem chriſtianam volens nolens paſſim prodebat.

Ex iis itaque nihil veri plane ſimilius, quam ut Julianus ob conſtantiam in confeſſione Chriſti, quam praeferunt Acta, Zenonis, Paterni ac multo plurium, ferina rabie commotus, de repente extra ſe raptus, clementiae larva depoſita, praeceperit (ex *Act.* n. 14.) *ut jam omnia tormentorum genera ceſſarent, & aut votiva ſacrificia chriſtiani diis offerrent, aut recuſantes ibidem* (in caminum ignis ardentis) *demergerentur*. Ergo ſaltem ex hoc capite, quod Anonymae Martyris noſtrae mirandum facinus ſpectat, neutiquam, me judice, ſuſpecta ſunt, ſed ſincera; eſto ex aliis capitibus interpolationis ſuſpicionem ingerant & mihi; quae tamen modo diſcutere nihil adtinet.

His jam vero pro ſinceritate noſtri documenti praejactis, quis in mirabili Heroinae fortis exemplo propriam non deprehendat rationem meriti in eo ſitam, quod opus bonum poſſit Deum movere ad remunerationem, immo & ipſum promiſſis fideliter ſtantem ſine dubio inducat? Eo maxime quod Anonyma generoſiſſima interventu Martyrii eam remunerationem ceu mercedem, praemium, coronam in coelis habendam intenta mente procurarit? Cuinam nempe haec adſcripſeris abſque proprio merito? Ceteroqui ſiquidem perperam cum Eccleſia univerſa nuncupaveris Martyres Corona martyrio debita inſignitos a Domino. Subnectere huic exemplo poſſis alia propemodum innumera SS. Martyrum, quorum venerandae Adloquutiones eo expreſſe tendunt, ut *propter coronam gloriae*, quam interventu Martyrii promerere putabant, hoc impigre & conſtantiſſime ſubire pergant. Eorum nonnullos in ſcenam produximus in cit. Adpend. a p. XLII.

2 ... *Porro* inter bona opera ſummum hoc eſſe ac beatiſſimum omnium, *pro Deo mortem ultro oppetere*.

S. Symeon Epiſc. Seleuciae & Cteſiphontis in Perſide, adhortans eos qui interficiebantur ut forti animo eſſent, in cruentiſſima Saporis II. perſequutione, quam *ſupra* memoravimus p. 30. ſqq.,

in urbe regia Perſarum, ut conjicio, an. circ. 341. (ex *Act* Sancti & Socc. quae deſcripſit Sozomen. hiſt. l. 2. c. 8. ſqq. ſecundum editionem cit. Ruin. p. 636. n. 3.) Recolitur Sancti & Socc. memoria ap: Latinos d. 21. Apr. ap. Menaea Graecorum d. 14. ejuſdem menſis.

Haec plane non modo invicti Symeonis, ſed & priſcorum vulgo Patrum & totius Eccleſiae veteris ſublimis opinio de morte pro Deo ultro ſublata. Hac enim de cauſſa a primis uſque ſeculis Martyres adficiebant honoribus, eorum, quos nunc Sanctos Confeſſores vocamus, memoria penitus intermiſſa. Quod quidem teſtantur Acta perantiqua Martyrum, vel a noſtris oculatis teſtibus excepta, vel magno pecuniarum pretio redemta; eorumque venerationis ac pietatis ergo publica in eccleſiis pene ubique lectio: tum preces publicae, quas fidelium conventus ſuper eorum ſepulcra fundebant: feſta itidem anniverſariis ipſorum conſecrata martyriis: tabulae demum eccleſiaſticae, quas Faſtos, Syllabos, Diptycha, Kalendaria, Martyrologia dixerunt, in memoriam & honorem Martyrum inſtitutae, de quibus plura ad Tom. IV. a p. 208. & ſaepe alias. Quis autem bene ſapiens tanto ſuper cetera, quae pro Deo poſſint homines perpetrare, facinori propriam deneget rationem meriti theologici, ſeu, quod eodem recidit, vim & energiam, quae per ſe ſe Deum moveat ad remunerationem ſupernam?

3 *Si autem Chriſti nomen intemeratum ſervavero* (*) *recipiam ab eo in die judicii* immortalitatis mercedem.

(*) Chriſtum videlicet, quaelibet etiam tormenta perferens, confitendo.

S. Basilius Presb. Ancyranus Julianum Auguſtum adloquens, crudeli martyrio animum praeparans (ex *Act.* Sancti n. 5. Ea citavimus in Adp. p. xviii.)

Porro qui mercedem immortalitatis ſibi conferendam credebat, meritum ea condignum praemittendum eſſe pro certo habuit.

4 *Nos vero* propter Deum noſtrum, *ut chriſtianos decet*, morimur, *non eum negantes, quoniam ipſe eſt vita noſtra. Quemadmodum ſcriptum eſt* (*) *ut unum Deum adoremus & illi ſoli ſerviamus*; ita enim & facimus.

(*) Deuteron 6. 13.

S. Pherbute V. M. ſorore vidua & ancilla feminis chriſtianis ad martyrium paratis ſociata, Mauptem ſeu magorum pontificem, ac duos magiſtratus, eas tacite adlicientes ad negandum fidem Chriſti, generoſe ac ſapienter adloquens (ex *Act.* quae vulgarunt Bolland.

land. ex mſ. cod. latino biblioth. Vaticanae, collato cum mſſ. graecis ejuſdem & Venetae Biblioth. n. 1. Recole Adpend. ad p. XLIX.)

Habes in exemplo Pherbutes & Sociarum praxim egregiam ſacri apophtegmatis, quo mox audivimus ejus fratrem Symeonem Socios adhortantem ut mortem pro fide Chriſti conſtanter ſubirent. Sed & hujuſmodi exemplis paſſim ſcatent Adloquutiones Martyrum; quemadmodum & aliis, quibus & caſtimoniae, & caritatis, & patientiae, & ceterarum fere omnium virtutum uſus, quibus propriam meriti rationem catholice adſcribimus, mirifice commendatur. Sed ea tamen omnia brevitatis ſtudium nos mittere compellit.

E R E L A P I D A R I A S A C R A.

5 IMP. CAES. FLAV. VS CONS
TANTINVS AVG. PACIS ET
IVSTITIAE CVLTOR. IVB.
QVIETIS FVNDATOR. RELI
GIONIS ET FIDEI AVCTOR
REMISS. VBIQVE TRIB. FINI
TIM. PROVINC. ITER RESTI
TVI FEC. CXIIII. * * *Spatio* 114. *milliariorum*.

In Hiſpania olim, in Via publica vulgo de la plata *prope Emeritam ap. Moraleſium in Chr. Hiſp. t.* 1. *l.* 10. *c.* 34. *fol. verſo* 395.

Cernis in antiquiſſimo ſeculi IV. ineuntis Marmore epitomen plurium, eximiorumque Meritorum Piiſſimo Conſtantino perbrevi elogio inſcriptam. Haec autem ex ſola majorum traditione recenſere videtur laud. *Morales*, quin alium teſtem aut documentum innuat. Ergo ne, inquies, genuinum reputandum hoc Marmor? Porro quod ejus ſtilum ſpectat, ab illa aetate minime alienum videtur. At veri quidem ſimillimum eſt, chriſtianum ejus auctorem conſulto Conſtantinum hujuſmodi praeconiis, ceu illis undequaque digniſſimum exornandum ſuſcepiſſe.

Sed haec tamen quod res fieri potuerit, recte probant, minime vero quod exſequutioni mandata ſit. Quod inſuper nullus, quem viderim, ex adcuratis Inſcriptionum collectoribus hanc exſcriptam tradiderit, ſuſpicionem plane ingerit illam pro genuina vulgo non haberi. Quocirca non niſi in fide Moraleſii, alias ſatis adcurati & critici, hanc illa occupet ſedem.

6 MANDROSA HIC NOMINE OMNIVM GRATIA PLENA. FIDELIS IN XPO. EIVS
MANDATA RESERVANS. MARTYRVM OBSEQVIIS DEVOTA TRANSEGI
FALSI SECVLI VITAM. VNIVS VIRI CONSORTIO TER QVINVS CONIVNCTA
PER ANNOS. REDDIDI NVNC DNO RERVM DEBITVM COMMVNEM
OMNIBVS OLIM. QVAE VICXIT ANN. PLM. XXXIII. DP. VIII. KAL.
FEBRVARIAS CONS. AGINANTI FAVSTI V C. *A. C.* 483.

Extra Urbem in S. Paulli via Oſtienſi, olim in pavimento inter 5. & 6. *columnam ap. Margarin. p.* VII. *n.* 76; *modo tamen cura & ſtudio Cl. & Erudiſſimi Abb. Galleti, in clauſtro coenobii, ubi exſcripſi.*

 Ha-

Habes in praeclaro & dogmatico Marmore Matronam pietate inſignem, gratiā plenam, adimplentem Domini mandata, obſequiis martyrum perpetuo devotam. Certum itaque majoribus noſtris fuit divinam legem meritorum exſercitio ſervari poſſe; quam utique ſic a Mandrosa ſervatam fatentur atque depraedicant. Anne Novatores haec inficiantes, meliora cogitarunt?

Ecquis autem *Aginantus* ille *Fauſtus* ſub cujus *Conſulatu* Mandroſa depoſita, ſcilicet an. Ch. 483. ut ibidem adnotat Margarinus? In Faſtis Panvinianis adpellatur *Anicius Fauſtus*. In Lapide Gruteriano ſub p. 1067. 5. *Anicius. Acilius. Aginatius. Fauſtus. V. C. & Inl. Praeſ. Urbi. Vice. ſacra. Judic.* VI. Subceſſiones Petavianae Conſulum Romanorum ad eum annum habent, *Fauſtus ſolus* vel *poſt Conſul. Trocondi*, qui praecedenti an. 482. Conſulatum geſſerat cum Severino Juniore collega. Almeloveenus in ſuis Faſtis ſcribit *Anicius Fauſtus = ſine collega*. Relandus denique unice *Fauſtus* adponit. Quod autem Faſtos ſpectat, *quoties* (inquit *Noriſ.* in ep. conſulari pag. olim 475.) *Conſul plura cognomina ferebat, poſtremo tantum in faſtis ſignabatur*. Porro quandoque fallit haec regula: quippe e. c. ſub an. 146. Claudium Severum nonnulli faſti Claudium dicunt, alii Severum: ſub 221. Gratus Sabinianus in iis Gratus nuncupatur, in illis Sabinianus: ſub 226. aliqui Alexandrum dicunt, quem alii Severum: ſub 238. eundem modo Pontianum adpellant, modo Proculum: nihilo tamen ſecius adductus a Noriſio canon plerumque apud faſtos obſervari conſuevit. Quocirca nihil prohibet, quominus Fauſtus Conſul, quem *Aginantum* praenominat Lapis noſter, & Gruterianus *Anicium* &c. idem cum eo ſit, quem unice *Fauſtum* laudati faſti dixerunt, quibus praeiverant *Marcellinus, Laterculus Colbertinus, Chronicon Alexandrinum*. Confer praefationem conſularem *Hadriani Relandi* praefixam commentario *Petri Relandi* fratris de faſt. conſular.

Quodnam autem praenomen Fauſti, *Aginantus* ne, ſecundum noſtrum Lapidem, aut *Aginatius*, ſecundum Gruterianum; adeo ut hoc vel illud corrigendum ſit, Eruditi divinent.

Hunc itidem Fauſtum Conſulem retulit alius Lapis apud cit. *Gruter.* p. 1062. 5. Mirari exinde ſubit, tria haec ſaxa Conſularia reticuiſſe *Muratorium* in Claſſe v. Conſulari ad an. 483.

Ad eum ipſum, Urbis Senatorem, una cum Symmacho, exſtat epiſtola XXXI. *Alcimi Aviti* Viennenſis Epiſcopi ap. Bibl. PP. Lugd. t. 9. p. 576. ſq. Tum inter epiſtolas *Ennodii* Epiſcopi Ticinenſis frequens occurrit nomen Fauſti; ejuſque Conſulatus, Quaeſtura, Praefectura, Patriciatus variis in locis commemorantur. Hic vero fortaſſe *Fauſtus junior* eſt, Conſulatu functus an. 490. cum Longino; ejuſque pariter meminerunt Lapides ap. *Reineſ.* p. 913. n. LXVI. *Fleetw.* p. 494. *Murat.* p. 414. 2. tum authentica quaedam donatio anni 491. ap. *Mabill.* in ſupplem. rei dipl. p. 89. quae ſic ha-

Digitized by Google

habet, *P. C. Flavii Fauſti junioris*; hoc eſt anno proximo poſt Conſulatum Flavii. Legito *Sirmondum* in nota *(a)* ad epiſtolam 3. Ennodii.

De hoc Fauſto juniore monet nos *Relandus* ad an. 490. Almeloveenum conjicere, quod ille fuerit, qui *Aginantius Fauſtus* dicitur in vet. Inſcript. Hallucinatus tamen eſt Reland; haec enim conjicit Almeloveenus nobiſcum de Fauſto I. Conſule abſque collega, non de Fauſto II. Juniore, quemadmodum patet ad evidentiam unicuique legenti Almeloveenum in Anicio Fauſto V. C. p. 251. ſq.

Ex iis tamen omnibus id certum eruas: in re ſubobſcura nos & ceteros hoc in capite laudatos non niſi conjectando adſerta noſtra propoſuiſſe. Quod ſi *Aginantus* ille noſtri Marmoris ſit Fauſtus Junior, illius aetas ad an. 490. revocanda eſt.

7 HIC REQVEISCIT IN PACE
BEATAE. MEMORIAE
EVSEBIA. SACRA. DNO
PVELLA. CVIVS. PROBA
BILIS * VITA. INSTAR.
SAPIENTIVM PVELLA
RVM SPONSVM EMERVIT
HABERE XPM
CVM·QVO . . .

* Hoc eſt *virtutum meritis probatiſſima*.

Aoſtae in Delphinatu Galliae ap. Maffei. de antiq. Gall. ep. 20. *n.* VII. *p.* 97.

Adluſiſſe videtur Author Epigrammatis ad eam parabolam ex *Matth.* 25. 7. ſqq. de Virginibus prudentibus, quae quum lampades ſuas oleo, ſeu merito virtutum ornaſſent, ad virgineas cum Sponſo Chriſto adveniente nuptias admiſſae ſunt.

8 IN HOC TOMOLO QVIESCIT IN PACE
BONAE MEMORIAE FAMOLA DEI
DVLCITIA SANC MOREBVS OPTIMIS
VOLVNTATE DI . . . CHARITATE
LARGISSIMA QVAE VIXIT PLVS
MENVS. ANN. XXXV. OBIIT
IN PACE NON KAL MAIAS
X. P. C. BASILI. V. C. CONS
INDICTIONE QVARTA DECIMA *A. C.* 551.

Viennae Delphin. in eccl. PP. Dominicanorum ap. ipſum Maffei. epiſt. 20. *n.* XXV. *p.* 102.

Advertis, nullo monente, laudari heic Dulcitiam a ſanctis moribus, & a profuſiſſima erga pauperes aut miſeros caritate.

In Annum 1. poſt Conſulatum Baſilii junioris V. C. nempe an. 542. incidit Indictio V. atque adeo in annum X. poſt Conſulatum Baſilii, ſeu 551. incidit Indictio XIV. Ita quidem rem ut certam praemittimus cum Interpretibus faſtorum Conſularium, quibus adcedere viſus eſt *Fleetwood* p. 515. laudatus a *Reland.* in faſt. ad an. 548. Adcurate igitur noſtro inſcribitur Marmori annus 551.

BO-

9 ΒΟΝΙΦΑ ☧ ΜΝΗΜΙΟΝ

Η ΤΩΝ ΠΟΛΩΝ ΘΛΙΨΕΩΝ ΥΠΩΜΟΝΙ ΕΛΠΙΔΑ
ϵΩΤΗΡΙΑϹ ΚΑΤΕΡΓΑΖΕΤΕ ΠΑϹΙΝ ΟΥΝΗΜΙΝ ΤΟΙϹ ΗΟ
ΘΟΥϹΙΝ ΖΩΗϹ ΑΙΩΝΙΟΥ ΤΥΧΙΝ ΠΡΟϹΚΙϹΘΩ ΚΑΙ Η ΤΗϹ
ΥΠΟΜΟΝΗϹ ΠΡΑΞΙϹ ΔΙ ΗϹ Κ, ΠΟΛΛΟΙ ΖΩΗϹ ΟΥΡΑΝΙΟΥ ΕΤΥΧΟΝ
ΟΘΕΝ ΚΑΤΩ Ο ΠΑΜΠΑΝ ΑΜΑΡΤΩΛΟϹ ΗΥΞΑΜΗΝ ΤΟΥ ΒΙΟΥ
ΤΟΥΤΟΥ ΤΗΝ ΠΑΡΟΙΚΙΑΝ ΑΔΙ ΟΝ ΕΚΦΥΓΙΝ Κ, ΓΕ ΕΥΞΑ
ΜΕΝΟϹ ΤΟΥΤΟΥ ΕΤΥΧΟΝ ΜΑΤΗΝ ΕΚ ΤΟΥ ΒΙΟΥ· ΕΠΙ ΤΗΝ
ΑΙΚΑΙΩϹΥΝΗΝ ΜΕΤΑΒΟΛΗΝΑΙ Ο ΠΑΝΤΟϹ ΤΟΙΝΥΝ ΤΟΥ
ΑΝΕϹΘΗΤΟΥ ΒΙΟΥ ΗΤΟΙΜΑ ΕΔΟΘΗΤΩ ΜΕΤΑ ΤΗϹ ΕΝ ΧΡΩ
ϹΥΝΔΟΥΛΗϹ ΜΟΥ Κ, ΤΙϹ ΤΑΥΤΑΤΗϹ ΜΟΥ ΜΗΤΡΟϹ ☧

Videlicet

Bonifae Monumentum

Multarum tribulationum tolerantia ſpem ſalutis operatur. Omnibus igitur nobis aeternae vitae conſequutionem optantibus adhaereat etiam patientiae exſercitium; propter quam & multi vitam coeleſtem conſequuti ſunt. Unde ego (heic jacens) admodum peccator, precatus ſum vitae hujus incolatum obliquum effugere, & hoc precatus adſequutus ſum gratis e vita in juſtitiae ſtatum tranſmigrare. Univerſae igitur habetis vitae delictum. Condonetur cum conſerva mihi in Chriſto, & patientiſſima mea Matre.

Catanae effoſſus eſt hic Titulus an. 1766. latine in hunc modum verſus a V. C. Franc. Tardia, ap. Gabrielem L. Caſtellum in nova collect. veter. Inſcript. Siciliae, edita an. 1769. in claſſ 17. num. 13. p. 243. ſq.

Clarum hunc Collectorem conſulito in expoſitione perantiqui & dogmatici Epigrammatis, quod veram meriti rationem exſercitio ſupernarum virtutum adeo manifeſte adtribuit.

10 PANDE TVAS PARADISE FORES SEDEMQVE BEATAM
ANDREAE MERITVM SVSCIPE PONTIFICIS

. . . .

NUMQVAM DE MANIBVS TIBI LEX DIVINA RECESSIT
ELOQVIVM DOMINI VIXIT IN ORE TVO *&c. A. C. 529.*

Cajetae, uti ſupra ad Tom. IV. p. 405. n. 3.

11 HOC AVGVSTE QVIDEM . . . .

. . . .

DEVOTVS DOMINO VIXISTI CORDE FIDELI
PRESBYTERI OFFICIVM SVB PIETATE GERENS
LARGVS PAVPERIBVS DIVES TIBI CARVS AMICVS
DIVINA LEGIS JVSSA VERENDA COLENS *&c.*

Romae olim in coemeterio S. Traſonis & Saturnini ap. Murat. p. 1834. 2. ex Sirmondo.

Poſſunt itaque rurſum ex priſca traditione obſervari ab hominibus juſſa ſeu mandata divinae legis; & magno quidem cum apud Deum, tum apud homines merito. THEO-

12 THEODO RA QVE VIXIT ANNOS XX M VII.
D XXIIII IN PACE EST BISOMV
AMPLIFICAM SEQVITVR VITAM DVM CASTA AFRODITE FECIT AD ASTR
A VIAM CHRISTI MODO GAVDET IN AVLA RESTITIT HAEC MVNDO
SEMPER CAELESTIA QVAERENS OPTIMA SERVATRIX LEGIS FIDEIQVE
MAGISTRA ❦ DEDIT EGREGIAM SANCTIS PER SECVLA MENTEM INDE Ꝑ EXIMIOS PARADISI
REGNAT ODORES ❦ TEMPORE CONTINVO VERNANT VBI GRAMINA RIVIS
EXPECTATQVE DEVM SVPERAS QVO SVRGAT AD AVRAS HOC POSY . . . PVS TVMVLO
MORTALIA LINQVENS FVNDAVITQVE LOCVM CONIVNX EVAC . . . IANS
DEP. DIE . . . . .
ANTONIO ET SYACRIO CON *A. C.* 382.

Romae in hortis coenobii S. Laurentii extra muros ap. Donat. in ſupplem. Murat. t. 1. pag. 188. 1. e ſchedis Stoſchianis.

Titulum valde mutilum, & variantem, ſuiſque ut par eſt, uſitata methodo carminibus diſtinctum, dederat *Gruter.* ad p. 1177. 5. ex membranis Bibliothecae Palatinae, de quibus fuſe diſſeruimus ſupra in Tom. IV. a p. 199. ubi de cultu Sanctorum. Quin & ipſum exhibuerat *Spon.* in itinere t. 3. p. 13.

Quanta ſane Tituli energia pro dogmate confirmando! Ea legenti ſeſe ad evidentiam prodit. Nec ab ea quidem ſatis unquam ſe expedient, qui nolunt legem ſervari poſſe, & bona opera ad obtinendum paradiſum neceſſaria exigi.

Dicitur heic de Theodora *eſt biſomu*, videlicet depoſita eſt in biſomo, ſeu loculo, qui duo corpora capiebat; biſomum quippe ſeu diſomon graece eſt ſepulcrum duorum corporum, triſomon trium, tetriſomon quatuor. Antiqui ſiquidem tametſi plura ſimul corpora eidem tumulo inferrent, alterum tamen nunquam alteri ſubſternebant, ſed ita collocanda curabant, ut ſibi invicem ordine ſuccederent, & loco diſcreta reſponderent. Id quod Chriſtiani praeſertim religioni duxiſſe videntur jam a primis temporibus.

Quippe *Conc. Autiſiodorenſe* ſub an. 578. can. 15. praeſcripſit, *non licet mortuum ſuper mortuum poni*, idemque an. 589. confirmavit *Matiſconenſe* II. can 17. ap. Harduin. in collect. CC. t. 3. ad eos annos; ac ſerius *S. Bonifacius* Archiep. Mogunt. in ſtatutis cap. 19. ap. Dacher. in ſpicil. t. 9. p. 65. Quin & *S. Gregorius* l. 3 dial. c. 23 col. 332. edit. Maurinae videtur ejuſdem moris tanquam vulgo accepti meminiſſe. Quod ſi ad teſtimonia Lapidum huic noſtro ſimilium deveniamus, haec propemodum innumera, ferentia *biſomum*, *triſomum*, aut *quadriſomum* recenſere licet. Nonnulla inſtar plurium dabunt *Reines.* claſſ. 20 n. 40. 43. 289. &c. *Gruter.* p. 1053. 7. *Fabrett.* cap. 8. p. 571. n. 21. *Boldet.* p. 286 ſq. *Cangius* in gloſſar. lat. art. *biſomus* & *triſomus* & *quadriſomus*, *Guther.* de jure vet. Pontif. t. 21. *Aringh.* in Roma ſubt. l. 1. c. 26. n. 21. p. 1 9. ſq. Conf *Salmaſ* in plinianis exercit. in polyhiſtora C. Jul. Solini 1. 2. p. 1203. ſqq. ad pag. 86. ubi de Cyri Sepulcro.

HOC

13 HOC MEMBRA POST VLTIMA TEGVNTVR FATA SEPVLCRO
BEATAE THEODLECHELDIS INTEMERATAE VIRGINIS
GENERE NOBILIS MERITIS FVLGENS STRENVA MORIBVS
FLAGRAVIT IN DOGMATE ALMO *A. C. circ. 662.*

In Iotro parthenone Sueſſionenſis diœceſeos apud Gallos in parte antica marmorei Tituli Theodlecheldis Abbatiſſae primae ipſius parthenonis ap. Mabillon. in annal. ord. Benedictini t. 1. l. 15. n. 4. p. 456. ad an. 660.

14 LIMINE VIRGINEO HIC SPLENDIDA MEMBRA QVIESCVNT
INSIGNES ANIMAS CASTIS VELAMINE SACRO
CRINIBVS IMPOSITO CAELVM PETIERE SORORES
INNOCVAE VITAE MERITIS OPERVMQVE BONORVM
NOXIA VINCENTES CHRISTO IVVANTE VENENA
INVISI ANGVIS PALMAM TENVERE PERENNEM
ASPIDE CALCATO SPONSI VIRTVTE TRIVMPHANT

LAETANTVRQVE SIMVL PACATAE IN SECVLA MISSAE
EVICTIS CARNIS VITIIS SAEVOQVE DRACONE
OBLVCTANTE DIV SVBIGVNT DVRISSIMA BELLA
NAM CVNCTIS EXVTA MALIS HIC CORPORA CONDVNT
TANTVS AMOR TENVIT SEMPER SVB LVCE SACRATVS
IVNGERET VT TVMVLO SANCTARVM MEMBRA SORORVM
ALVVS QVAS MATRIS MVNDO EMISERAT VNA

FLORIBVS ET VARIIS OPERVM GEMMISQVE NITENTES
LVCIS PERPETVAE MAGNO POTIVNTVR HONORE
ADVENTVM SPONSI NVNC PRAESTOLARI IVBENTVR
VESTE SACRA DOMINO COMPTAE DONANTE BEATAE
IMMORTALE DECVS NVMEROSA PROLE PARENTES
AETERNO REGI FIDEM PIETATE SACRARVNT

AD CAELVM MITTET PARITER DOMVS VNA SEPVLCRI
MIRIFICO GENITRIX FOETV QVAE QVATVOR AGNAS
PROTVLIT ELECTAS CLARIS QVAE QVATVOR ASTRIS
EMICVIT CASTO DONO COMITANTE MARIA
LAETATVR GAVDENS GERMANIS SEPTA PVELLIS
INGRESSA TEMPLVM DOMINI VENERABILE MVNVS
ACCIPIVNT DVROS QVONIAM VICERE LABORES

NOMINA SANCTARVM LECTOR SI FORTE REQVIRIS
EX OMNI VERSV TE LITERA PRIMA DOCEBIT
HVNC POSVIT TITVLVM NEPTIS TAVRINA SACRATVM

Vercellis in Cathedrali ap. Murat. p. 1503. n. 5. ex Franciſco Rogerio Canonico Vercellenſi.

Conjectat *Murat.* ex nominibus ſororum Virginum ac fortaſſe Martyrum, eas, ſubindeque praeclarum Titulum ad IV. aut V. Chr. ſeculum pertinere. Mihi vero ejuſdem ſtilum, ſeriem, & reliqua adjuncta expendenti veriſimilius videtur ad tempora longe recentiora referendum eſſe. Nec enim in iis ſequioris aevi aetatibus non occurrunt interdum virorum & feminarum praenomina a ſeculis

culis remotiſſimis deſumta, e. c. *Camillus* de Lellis, *Caeſar* Baronius &c.

Vides jam hoc Titulo egregie comprobata plura dogmata; nempe de ſalutari & ſupernaturali bonorum operum merito, de coelo empyreo, de virginitate Deo grata, de laudabilitate patientiae, conſtantiae, innocentiae, pluriumque Virtutum.

14 O FELIX DVM VITA FVIT QVAM DI . . . MARITO
. . . .
VRBICA SVBTRAHERIS CVNCTIS DEFLENDA PROPINQ . . .
REDDITA PRO MERITIS CAELESTIA REGNA RETENTA &c.

Romae, uti ſupra ad Tom. IV. p. 406. *n.* 5.

15 *Aete*RNA DOMVS. IN QVA NVNC IPSA SECVRA QVIESCIS
. . . . . .
. . . SANCTIS PRO MERITIS ET OPERA TANTA ☧
. . . . . .
. . . . SED PRO FACTIS AD ALTA VOCARIS
. . . .
. . . . D. N. CL. IVLIANI. AVG. IIII. ET. FL. SALLVSTI. CON. *A.C.* 363.
. . . . . .

Apud Cl. Fabrettum, uti ſupra ad cit. Tom. IV. *p.* 410. *n.* 17. *ubi ſpecioſiſſimum Epigramma integrum tradidimus.*

Hoc autem Conſulare quum ſit, fugiſſe miramur Relandum ad an. 363. & Muratorium in claſſe v. Conſulari ad ipſum annum.

Jam vero ex duobus iis poſtremis Titulis meridiano ſole clarius eſt, in vulgatiſſima Majorum noſtrorum ſententia propter merita bonorum operum, aut illorum virtute retribui eorundam authoribus aeternam vitam.

His merito adnecti poſſent Epitaphia a ſeculo v. ac deinceps uſque ad x. viris feminiſque aliquot ſanctitatis nomine conſpicuis dicata ap. Collectores inſcriptionum & alios cum *Ughell. Mabillon.* &c. in quibus nempe ſancta illorum merita, hoc eſt pia opera, geſta, virtutes profuſis interdum laudibus efferuntur, tanquam verae ſanctimoniae fructus, ſignaque indubia, atque coeleſtibus obtinendis gaudiis oppido neceſſaria in adultis.

E RE LAPIDARIA PROFANA.

Illuſtrandae more noſtro CONCORDIAE FIDEI ET RATIONIS pro ſancto dogmate perpauca heic proferimus ſpecimina meritorum profanae gentis, quibus haec videlicet inſtitutis, erectiſque Votis, Aris, Luſtrationibus, aliiſque id genus monumentis pro certo habebat Deos oppido demerere ſuos; quemadmodum praemonuimus ad p. 391. ſq. quae recolere non pigeat. De Votis ergo, Templis, Aris, Sacrificiis, tanquam de potiſſimis eorum exſtimatione meritis nonnihil hoe Capite delibanda duximus.

16 *Vota.*

DEO . AETERNO
SACRVM
L. POMPONIVS
FVNDANVS
CVM SVIS. OMNI
BVS. VOTVM. L.
SOLVIT φ φ

Valentiae Edetanorum apud Hiſpanos, uti ſupra ad Tom. II. p. III. n. 4.

17

DEO TVTELAE AEMILIVS SEVERIA
NVS MIMOGRAPHVS POSVIT

Tarracone, antiquiſſima juxta ac nobiliſſima Hiſpaniae urbe in Provincia Cataloniae, uti ſupra in cit. Tom. p. 34. n. 4.

18

PROVIDENTIAE DEORUM.

Ro-

Romae olim, uti ſupra in eodem Tomo p. 286. n. 21.

In ejuſmodi Saxa Votiva paſſim incurres apud Muſea profana, & collectores Lapidum ethnicorum. De votis id genus plura, & adcurate quidem *Thomaſin.* in comment. de donariis.

Templa.

19

[illegible]
ΥΜΑΣ ΚΑΙ ΑΠΟΛΛΩΝΟϹ ΤΟΝ
ΝΑΟΝ ΕΚΤΩΝ ΙΔΙΩΝ ΑΝΑ
ΛΩΜΑΤΩΝ ΚΑΤΕϹΚΕΥΑϹΕ

Nempe

. . . . & Apollinis
templum ſua pe
cunia fecit

Iconi ap. Murat. p. 128. 2 mittente Bimardo.

Quemadmodum hoc deo Apollini, ita & reliqua ethnicorum templa publica cuidam alicui falſo numini ſacra erant. De prima ejuſmodi templorum origine multa diſputant Authores; mihi tamen nihil penitus exploratum. Primum, de quo in ſacro Codice mentio fiat, illud eſt, quod Dagoni idololatria Philiſtaeorum extruxerat ex 1. *Reg.* 5. 2. An eo quodpiam antiquius? Porro fama erat ap. *Laërt.* l. 1. ſeg. 112. Epimenidem Cretenſem philoſophum ſeptem Graeciae ſapientibus adnumeratum, primum domos atque agros expiaſſe, delubraque erexiſſe, ipſumque Athenis aedificaſſe *fanum verendarum dearum*. *Herodotus* l. 2 hiſt. & *Strabo* l. 1. geogr. primam templorum inventionem Aegyptiis deferunt; alii vero cum *Luciano* de d. Syr. Aſſyriis; e quibus ſubinde templorum conſtructio ad graecos & romanos una cum idololatria propagata ſit, primo apud illos conditore Deucalione, & apud iſtos Jano, ſeu Fano, vel potius Romulo, qui in Urbe a ſe condita ſub an. circ. ante Chriſtum natum 752. monente *Livio* dec. 1. c 1. Jovi Feretrio templum in Capitolio erexit.

Anne templum aliquod ethnicum, e. c. Beli, quod omnium primum vulgo habetur, ſit quovis alio, vero Deo dicato vetuſtius? Eruditus *Banierus* in explicat. Mythol. t. 1. l. 3. c. 5. adſeveranter ait, quolibet pagano antiquius fuiſſe templum illud portatile (ut vocant) ſeu Tabernaculum, quod *Exod.* 36. juſſu Domini Moſes extruendum curavit ante an. Mundi 2553. quo ſanctiſſimus Propheta vivere deſiit. (Adcuratam ejus imaginem tradidit praeter alios *Calmet.* in dict. bibl. art. *Tabernaculum*.) Quoniam Templum Salomonicum completum & abſolutum ad an. Mundi 3000. quod primum ſub proprio nomine Templi ſolo adfixi atque inhaerentis, Deo O. M. ſacrum legimus, multo recentius illo Beli cuiquam facile videri poteſt.

Ve-

Verum & de ipſo Moſaico templo ſeu tabernaculo vehementer ambigere licet, num ceteris quibuſque paganis templis antiquitate praeſtiterit. Sicut enim ante legem Moſaicam tot inter Aegyptios obtinuerant ſuperſtitioſi ritus erga falſa numina, e. g. ſacerdotum, ſacrificiorum, victimarum, donorum, quibus ea impenſe colebant, & quos alte animis imbiberant primores Iſraëlitae, qui Aegyptiis pridem convixerant, uti aperte oſtendunt frequentes illorum in deſerto idololatriae; ſic facile & conſequutione ſatis veriſimili opinari poſſumus, jam tum Aegyptios aras pariter ac templa ſuis numinibus erexiſſe.

Inſignis eſt in hanc rem *Chryſoſtomi* locus, qui hom. 6. ad eum Matthaei Evangeliſtae locum *ecce ſtella, quam viderant Magi* &c. ſic diſſerit „ne opineris Deo indignum quod Magi per ſtellam vocentur, „ hoc enim modo omnes Judaeorum ceremonias, omneſque ritus „ & ſacrificia, & purificationes & neomenias & arcam, templum- „ que ipſum reprobabis; ſiquidem haec omnia originem a rudita- „ te gentium traxere. Deus enim ob ſalutem deceptorum ſe coli „ paſſus eſt per ea, per quae illi daemones antea coluere, aliquan- „ tulum illa in melius inflectens, ut eos paullatim a conſuetudine „ revocaret, & ad philoſophiam altiorem perduceret„ Haec ille, cui magna ex parte adcinere videntur *Theodoret.* ſerm. 7. & *Hieron.* in c. 5. Matthaei & in 4. ad Galat. & epiſt. ad Evagr. aliique. Prae ceteris vero *Joan. Spencerus* de legib. Hebraeor. ritual. t. 2. diſſ. integra 6. a pag. 1885. Aegyptiorum templa ipſo etiam Moſaico Tabernaculo longe antiquiora fuiſſe pluribus, & jure quidem, promovet. Ipſum conferre ne pigeat.

De templis ethnicorum, eorumque antiquitate, varietate, forma, ceteriſque conditionibus plura dabunt *Hoffmann.* & *Morer.* art. *Templum*, *Guther.* de vet. jur. pontif. urbis Romae l. 3. c. 1. ſqq. *Banier* cit. l. 3. c. 5. Ipſorum deinceps mentio in profanis Lapidibus ſatis frequenter occurrit ap. ipſorum Collectores *Smetium*, *Lipſium*, *Gruter.* *Reineſ. Fabrett. Maffei. Murat.* &c. tum in Numis veterum Imperatorum, in quibus effigiata templa ſaepe conſpicimus ap. *Mediobarb.* *Bandur.* aliosque Numographos.

20

ISIS . . . . .
SERAPIS . VESTAE . DIANAE SOMNI . . . .
. . . . ITEM
DEDICATIONE . TEMPLI . ET . SERAPIS
DEO . . . .
. . . ONIBVS . NEMAVSENSIVM . ET . ORNA
MENTA . R . . . SINGVLIS . . . XV . ITA . VT
IN . PVBLICO . VESCERENTVR . DISTRIBVI .
IVSSIT . INQVE . EIVS . DOMVS . &c.

Ne;

Nemauſi olim ap Gruter. p. 84. 1.

Occurrit heic ſollemnis Dedicatio ſeu Conſecratio Templi Iſidis ac Serapidis; plerumque ſiquidem apud profanos Lapides Dedicatio &. Conſecratio, quemadmodum & apud chriſtianos, pro uno eodemque religionis exercitio uſurpantur, quidquid unus vel alter unam diſerte ab alia diſtinguat, e. c. apud *Grut.* p. 12. 1. & p. 14. 16. Porro ex partitione cit. *Gutheri* l. 3. c. 12. varia fuerunt Dedicationum genera conſtituta; aut enim ſacrae vel votivae fuerunt, aut honorariae; publicea ſeu privatae; quippe diis dedicabant urbes, urbium ve moenia, aras, ſigna, vota, areas, theatra, aedes, aediculas, lararia, gymnaſia, amphitheatra, rem familiarem, & reliqua id genus pene omnia: ceteris tamen inter paganos ſumtuoſior, ſollemnior, religioſior, & ſacratior (ſacrificia ſi demas) Templi Dedicatio fuit, perpluribuſque ritibus atque ceremoniis celebrata; putabant enim in ſacratis templis illico & praecipue ſuo praeſidio praeſentes tota majeſtate adeſſe Deos, quibus ea dedicabantur. Quocirca dum ea frequentabant, incredibili quadam reverentia & horrore adficiebantur, adeo ut nec ſocium adloqui, nec mutire, nec hiſcere, nec ſpuere auderent. Heu! pudeat chriſtianum populum electum, & ab ethnica plebe templa Dei digne revereri ediſcat.

Prima omnium quarumcumque Dedicatio, quam ex certo documento noverimus, ad eam revocanda eſt, quam ex *Geneſ.* 28. 18. & 31. 45. & 35. 14 ac 20. Jacob peregit, quum lapidem illum erexit in titulum, ſeu altare, uti legunt nonnulli cum *Hieron.* ac ſuper illum oleo ceu ſancto chriſmate delibutum ſummo Numini ſacrificium obtulit; id quod pluribus ſacri Interpretes in eum locum perſequuntur. Inter ethnicos vero profanam quamlibet Dedicationem e ritibus Aegyptiorum originem duxiſſe, nullus dubito.

De paganis Templorum, & quarumlibet aliarum rerum Dedicationibus, quae paſſim obvia ſunt apud profana Muſea, Antiquarios, Numographos, abunde pertractant *Salmaſ.* in expoſit. duar. Inſcipt. veter. *Van Dale* in ſchediaſm. de conſecr. ethn. *Briſſon.* de formul. & ſollemn. pop. Rom. verbis l. 1. a p. 125. cit. *Guther.* l. 3. fere per tot. *Mazoch.* in mutilum Campani Amphitheatri Titulum, cap. 3. in adjecta diatriba de Dedicat. a p. 79. quibus addendus *Herodianus* hiſt. l. 4. a n. 2. ubi de Conſecrat. Rom. Impp.

21

MARTI GRADIVO TEMPLLVM COMMVNI
VOTO ERECTVM

Hipae apud Hiſpanos, uti ſupra ad praecitatum Tom. II. p. 36. *n.* 9.

Arae,

Arae.

22 ARA . POSITA . ASSTANTE . SACERDOTE . SEX
E REVSINA . SECVNDO . VT . VOVERANT . MA
XIMVS . ET . MAXIMINVS . FIL I . IMP. IMP. COMM
ODO. AVG. PIO. FELICE IIII. ET. VICTORINO. II. COS

SOLI INBICTO MITRE
M . VLPIVS . MAXIMVS . PRA E
POSITVS . TABELLARI
ORVM . ARAM . CVM
SVIS . ORNAMENTIS
ET. BELA . DOMINI
INSIGNIA . HABENTES
N. IIII
VT . VOVERAT . D. D. *A. C* 183.

Romae olim in aedibus Maffeiorum ap. Gruter. p. 35. 1. & 129. 6.

Complures de Ara ethnicorum ritus nos edocet Lapis . Ara quidem ex more ac ſenſu veterum fuit locus quidam purus & ſacer, elevatus e terra, deſtinatus caedendis immolandiſque victimis, fundendiſque precationibus praeparatus. Eruitur haec Arae deſcriptio ex *Varron.* l. 4. de ling. lat. & l. 5. de div. nom. *Jul. Pollux.* l. 1. c. 1. *Iſidor.* etymol. l. 15. c. 4. Exploratum porro eſt ex *Feſto* art. *Altaria* , *Servio* in ecl. 5. & 3. Aeneid. Virg *Tacit.* l. 2. hiſt. *Arnob.* l. 7. cont. gent. *Auguſtin.* 4. civ. c. 20. abſque ullo dubio Aram & Altare idem omnino fuiſſe apud ethnicos , ac utrumque nomen pro uno eodemque uſurpatum promiſcue . Nihilo ſecius in Lapidibus literatis ex communi, perpetuoque , ni fallor, uſu ſcriptum ubivis repereris *Ara* , nuſpiam *Altare* . Merito ſubinde *Muratorio* p. 129. 9. ſuſpectus eſt Faventinus ille Lapis e Tondutio TEMPLVM ET ALTARE DEAE PALLADI .

Sacram Arae, ſeu Altaris originem jure repetas a Noë Patriarcha, quippe qui ex *Geneſ.* 8. 20. egreſſu ex arca aedificavit altare Domino, ac ſuper illud obtulit holocauſta . Veriſimile quidem eſt primaeva Mundi ſacrificia ex *Gen.* 4. 3. a Cain & Abel fratribus ſuper altare aliquod fuiſſe oblata , ſicut & proxime ſubſequutorum Patriarcharum ; at de illis nulla, quod ſciam, alicubi mentio . Profanam vero apud ethnicos originem religioſiſſimis juxta ac ſapientiſſimis Aegyptiis jure adſcribit *Cael. Rhodig.* , l. 18. lect. antiq. c. 17. col. m. 1032. poſt *Herodot.* in Euterpe, quibus calculum vulgo ferunt Eruditi cum citt. *Bertbald.* c. 7. §. 1. & *Banier* l. 3. c. 6. ferme ſub init.

Jam

Jam vero quod noſtrum ſpectat Lapidem, ſive nnus ille fuerit, ſive duplex, praefert in primis Sacerdotem, cujus erat Arae etiam Deo votae Dedicationem peculiari ritu peragere: deinde ornamenta, nempe coronas laneas, quibus aras cingere conſuerant, ac cetera, quae ad ejus decorem, rationemque ſacrificii in ara erant neceſſaria: adde certi generis imagines, in lapideis aris ſcalptas, quae occurrunt plurimae, ut puta genii, corollae, Pegaſi, gryphi, floſculi, leones, corvi, catelli, dii, deae: demum tabellas, habentes inſignia domini, vel dii Solis, cui Ara dedicatur; ſi nempe pro ET BELA cum *Sirmondo* & *Guthero* corrigas fabrile mendum ac legas ET TABELLAS, cujuſmodi occurrunt apud Gruterianas Inſcriptiones p. 110. 3. p. 172. 7. p. 174. 7.

Arae diis aut Imperatoribus, aut heroibus aliis dedicatae apud Antiquarios, Numographos & Muſea occurrunt paſſim. Cetera bene multa eruditionem de Ara ethnica concernentia vide ſis ap. cit. *Rhodig.* l. 6. c. 16. *Guther.* l. 3. c. 6. *Berthald.* in l. integro de Ara, *Bauier* c. 6. *Salmaſ.* in expoſitione ac notis ad Aras Doſiadae.

23

HAEC EST ARA
PRIMOGENITI DEI

Romae olim in Capitolio ap. Suidam in Lexico art. Αὔγουστος ὁ Καῖσαρ. *t. 1. p. m. 377. ex edit. & verſ. latina Aemilii Porti de an.* 1705.

Audiatur laudatus *Suid.* interprete Porto. „ Auguſtus Caeſar „ facto ſacrificio Pythiam (alias *Pithium Apollinem*) interrogavit, „ quis poſt ipſum imperaturus eſſet; illa vero reſpondit, *me puer* „ *hebraeus diis beatis imperans hunc aedem relinquere & ad orcum re-* „ *dire juſſit: abi igitur nunc ſilens ab aris noſtris* „ Auguſtus igitur „ ex oraculo egreſſus in Capitolio aram erexit, cui literis latinis „ inſcripſit HAEC EST ARA PRIMOGENITI DEI. „ Suidam haec effatum cum plauſu exſcripſerunt *Niceph.* hiſt. l. 1. c. 17. *Baron.* in adpar, ad Annal. §. 25. *Guther.* proxime cit. l. 3. c. 6. p. 272. & *Petr. Berthaldus* in lib. ſing. de Ara c. 29. §. 1 & 2. ubi haec addit „ Quae „ res anno circiter U.C. 752. eodem quo Chriſtus anno natus eſt, „ fertur contigiſſe; ruente ſcilicet ad exortum tanti luminis ac nu„ minis Gentilium ſuperſtitione „

Laudatus *Baron.* qui Arae locum adſignat in Capitolio e regione rupis Tarpaejae, ubi nunc proſtat Deiparae Baſilica, dicta ex cauſſa *Ara coeli* titulo nuncupata, iis qui Suidae circa eventum hunc fidem adhibuerunt, adnumerat *Cedrenum* in comp. hiſtoriar. Hic autem ubi agit de hoc eventu p. 182. n. 84. edit. Pariſ. 1647. quin ſuam proferat ſententiam, haec habet „ Euſebius narrat, Auguſtum „ Delphos profectum de ſucceſſuro ſibi oraculum conſuluiſſe; & „ quum vates nihil reſponderet, ſciſcitatum cauſſam cur oraculum

„ con-

„ conticuerit, hoc reſponſum tuliſſe, Me puer hebraeus &c „ Titulum vero Arae ab Auguſto inſcriptum omnino reticet. Miror autem, *Xilandrum* in adnotat. ad hunc Cedreni locum n. 84. p. 10. ad calcem tomi 2. Cedreni, remittere lectorem ad Suidam ubi nos eum protulimus, nec ulterius animadvertere, apud Cedrenum, vel Euſebium deficere Inſcriptionem, quam Suidas recitat, & poſt eum Nicephorus, Cedreno recentior.

Jam vero peroptarem equidem adferret Suidas ſuae narrationi teſtem. Eam quippe, ſi mea me non fallit diligentia, ex veteribus Auguſti biographis teſtatur nullus. Lege *Tit. Livium*, *Sueton. Dionem*, *Luc. Florum*, *Plutarchum*, *Egeſippum*, *Tacitum*, *Solinum*, *Jul. Frontinum*, *Vellei. Paterculum*. *Sext. Aurelium*, *Sext. Rufum*; at in iis quidem omnibus ubi particulatim Auguſti geſta, paſſiones, vota, pietatem referunt, altum videris de oraculo & Ara ſilentium. Adde, difficile credi, tam inſignis Arae palam in Capitolio poſitae aliquando non meminiſſe Juſtinum, Tertullianum, Euſebium, aut alium unum ex vetuſtis Patribus.

Hac quidem de cauſſa *Sam. Baſnag.* in Annal. polit. eccl. ad an. Ch. 1. n. 3. ſqq. t. 1. p. 178. & oraculum & aram ad fabulas in officina recentiorum Graecorum cuſas amandat. Iis praeterea ſubjicit, quod ex *Tullio* l. 2. de divin. n. 116. & *Plutarch.* de orac. Pyrrh. jam Pyrrhi temporibus Apollinis oraculum verſus facere deſierat. Tum quod ea exſtructio Arae cum praefato epigrammate quammaxime Auguſti moribus repugnabat; quippe qui ex *Sueton.* in Aug. c. 93. externas religiones, & judaicam ipſam ſummopere contemnebat.

Ceterum, ut verum fatear, nihil bina haec poſtrema Baſnagii argumenta me movent. Non primum, quia enim & Tullius Auguſto vetuſtior, & eo recentior Plutarchus de vate Apolline loquuti ſunt, prout oracula fudit, non Auguſto & ſub hujus tempora, ſed aliis ac ſub diverſas Tullii ac Plutarchi aetates. Fieri autem quam optime potuit, ut una vice pro re adeo ſingulari reſponſa daret vates ligata oratione, quantumvis frequentius alias aut ſemper ſoluta redderet. Nec deinde ſecundum, nam ſi des illud vatem, Deo adflante & cogente oraculum effudiſſe, ad eum modum, quo Sibyllae praenuntiaſſe myſteria reputantur, plane conſequens eſt, ut Auguſtus adflante itidem & cogente ſupremo Numine, eidem Aram inſcripſerit.

Illud autem de tanta re antiquorum omnium ſilentium, primo eventus teſte *Suida*, X ſub Seculum florente, quem non deterreat? Quod ſi *Euſebius* a Cedreno adductus eventum & oraculum in ea verba retulerit, facile conjectaverim & pariter Inſcriptionem retuliſſe; quam tamen aut Cedrenus idem, aut ejus amanuenſis, aut editor per incuriam omiſerit. Quo ſane locupletem rei teſtem haberemus.

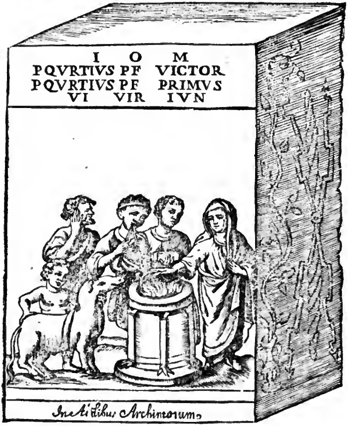
Ut

Digitized by Google

Ut ut denique ſit de noſtris & Baſnagianis conjecturis, ſtatuamus oportet, Inſcriptionem adductam, donec ulteriora pro ejus authentia, quam magnopere optarem, documenta adfulgeant, ſaltem inter vehementer ſuſpectas ac dubias reponendam eſſe. Quam tamen ubi de Aris ethnicorum agimus nos conſulto producimus, ut noſtratibus Scriptoribus nihil tale ambigentibus, dubium, quod, ſi liceat, ſolvant, ingeramus. Inde vero ad certos ethnicis Sacrificiis inſcriptos Titulos progredimur.

Sacrificia.

24

Mediolani, uti ſupra in praememorato Tomo II. p. 35. *n.* 8.

Ectypon iſtud eſt vulgarium & perfrequentium apud profanas gentes Sacrificiorum. Alterum ex peculiaribus; immo & praecipuis aduectere illis juvat.

25

TAVROBOLIO MATRIS *Deum* M*Agnae* I*deae Diae*
QVOD FACTVM EST EX IMPERIO MATRIS *Diae*
DEVM
PRO SALVTE IMPERATORIS CAES. T*it*. AELI
HADRIANI ANTONINI AVG. PII PP
LIBERORVMQVE EIVS
ET STATVS COLONIAE LVGDVN*enſis*
L. AEMILIVS CARPVS IIIIII VIR AVG*uſtalis* ITEM
DENDROPHORVS
VIRES EXCEPIT ET A VATICANO TRANS
TVLIT ARA ET BVCRANIVM
SVO IMPENDIO CONSACRAVIT
SACERDOTE
Q*uinto* SAMMIO SECVNDO AB XV. VIRIS
OCTABO ET CORONA EXORNATO
CVI SANCTISSIMVS ORDO LVGDVNENS.
PERPETVITATEM SACERDOTI*i* DECREVIT
APP*io* ANNIO ATTILIO BRADVA T*ito* CLOD VIBIO
VARO.COS.
Locus Datus Decreto Decurionum *A. C.* 160.

Lugduni effoſſus in Foro veteri, ſeu Veneris an. 1704. *menſe Decembri ap. Bozium, Clarum Lapidis Interpretem in tom.* 2. *monumentor. Reg. Academiae Paris. Inſcript. p.* 475. *ſqq.*

Habes ſub nomine *Taurobolii* Cybele Matri Deum ſacri, inter cetera quaeque Paganiſmi ſacrificia ſuis oblata diis peculiariſſimum, utpote in mactato Tauro, ejuſque cruore in expiationem excepto ſpecioſiſſimis ſub ritibus peractum: Videlicet qui Taurobolio conſecrandus & expiandus eſſet, in ſcrobem profundam demittebatur: deinde ſcrobs ipſa ſternebatur tabulis, quae variis pertuſae erant foraminibus: ſuper has praeterea tabulas taurus auratis cornibus immolabatur, ejuſque ſanguis per foramina defluens, a ſubjecto homine oculis, naribus, capite, ore, pectore, ſcapulis, toto denique corpore excipiebatur; iſque hac ratione dicebatur expiari, luſtrarique; adeo ut viginti totos annos purus omnino, munduſque haberetur.

Hujuſce ſacrificii plures antiqui Lapides meminerunt ap. *Gruter.* p. 29. 8. & 10. ſqq. & p. 30. 1. ſqq. *Reineſ.* claſſ. 1. nn. 40. 41. 42. *Guil. Fleetvvood.* in ſylloge par. 1. p. 11. ſqq. *Fabrett.* Inſcript. dom. c. 9. n. 520. ſqq. a p. 665. *Salmaſ.* in Ael. Lamprid. ubi

ubi de Antonino Heliogabalo cap. 7. p. m. 803. ſqq. *Van Dale* in diſſ. de orig. & rit. ſacri Taurobolii ſparſim, *Murat.* p. 30. 2. ſqq. cit. *Bozium* p. 505. Quin & ipſum perſpicue ac eleganter deſcripſit *Prudent.* in periſteph. hym. 14. S. Romani a verſu 1010. ferme ſub fin. innuitque aperte *Ael. Lamprid.* ubi de Heliogabalo c. 7. Matris Deum, inquit, ſacra adcepiſſe, ac *Tauroboliatum* fuiſſe; quo quidem nomine audiebant qui eo expiabantur in ſcrobe, ſanguineo tauri profluvio; necnon *Jul. Firmicus Maternus* l. de error. prof. relig. c. 28. ſub fin. ubi Paganis una cum Taurobolio vehementer improperat *Criobolium*, quo ſacrificio arietum ſanguis immolabatur. Et vero nec *Tertull.* de praeſcript. c. 40. nec *Origen.* l. 6. cont. Celſ. nec *Auguſt.* de civ. l. 7. c. 26. iis ab aliquibus adjecti, quidquam exſerte, me judice, de ſacro Taurobolio adfati ſunt.

Primus ex notis hucuſque Lapidibus hic noſter praefatum ſacrum commemorat, non autem ille de *Aureliana Oppidana*, quem ex Grut. p. 30. 4. retulerunt *Reineſ.* cit. claſ. 1. n. 40 & *Vandal.* cit. c. 1. p. 7. qui nempe deſignat Coſſ. Aprum II. & Pollionem, qui Conſules proceſſerunt an. Ch. 176. Quo circa jam anno 160. quo gerebant Conſulatum Appius Annius Attilius Bradua, & T. Clod. Vibius Varo, Romanis illud inſtitutum fuit. Num & antea jam fuerit longe vel paullo ante praefatum annum? Minime mihi liquet ex certo documento. Perduravit tamen ejus uſus apud ethnicos ut minimum ad uſque an. Ch. 390. quo anno Conſules laudantur Valentinianus Aug. IIII. & Neoterius in Lapide, qui Taurobolium, Crioboliumque perceptum refert ap. *Vandal.* p. 9.

Idem hic *Vandalius* cap. 1. p. 5. ſq. adſerit ſimpliciter, conſulto Gentiles hoc ſacrum mutuatos eſſe a Chriſtianis, vel hos ſaltem eo ritu imitari voluiſſe. Quoniam, ait, inaudierant ſaepe ſaepius Pagani ab Chriſtianis, quam maxime inter illos praedicari myſticam quandam expiationem, liberationem ac regenerationem per ſanguinem Jeſu Chriſti, ipſoſque plurimum in ore habere, ſe ſe ab omni ſceleris macula ejus ſanguine lotos eſſe atque mundatos. Ea propter ethnici ne minori praerogativa ſeu beneficio gaudere viderentur, hoc Taurobolii ſacrum, quo regenerarentur, & ab omnibus emacularentur ſceleribus commenti ſunt. Haec ille; quae quidem ut nudam ominationem & qualemcumque conjecturam admittere non abnuerim; ſcimus enim ex epiſtola *Juliani* Auguſti ad Urſacium & ex aliis teſtimoniis gentem ethnicam complures ritus & mores e Judaeis & Chriſticolis excepiſſe; tum ex laud. *Jul. Firmico*, ac *Tertulliano* in lib. de praeſcript. c. 4. & aliis recentioribus cum *Boter.* hiſt. vel relat. univ. par. 4. l. 1. pluribuſque compilatis a *Lualdo* de propagat. Evangelii in Occidente t. 2. p. 45. daemonem multos noſtrorum Myſteriorum typos ſuo profano cultui inter illos addixiſſe; ac fieri quidem potuit ut hocce cruento ſacro ſe Chriſti Redemtoris aemulum oſtendere contenderit: minime vero ceu firma

adſerta, quum nullo queat firmo comprobari argumento, ita rem eveniſſe.

Taurobolii ſaerum pulcra & perfecta repraeſentat imagine cit. *Boz.* poſt p. 508. Pluribus de eodem diſſerunr eitt. *Reineſ. Fleetv. Fabret. Salmaſ. Vandal. Prudent.* laudatus denique *Bozius*, cui tamen cum *Banierio* in explicat. fabul. l. 3. c. 10. in hoc exponendo argumento primas deferre minime auſim. Adde *Guther.* cit. l. 4. c. 19. *Montfauc.* antiq. explic. t. 2. par. 1. l. 3. c. 11. *Spon.* in diſquiſit. antiq. diſſ. 7. p. m. 143. *Pitiſcum* in Lexico Romanar. antiq. art. *Taurobolium* ac reliquos de ſacrificiis Paganorum diſſertatores jamjam indicandos.

Neque vero minus deſipere plerumgne viſus eſt Idololatrarum grex in ceteris quibuſque votis, ſacrificiis, hoſtiis, victimis, quas paſſim ſuis numinibus immolavit; ut barbarum illum ac pluſquam ferinum ſilentio obvolvam ritum homines, pueros, virgineſque mactandi. Immenſa Sacrificiorum genera, multaque rituum in quovis genere varietas utramque paginam prolixo calamo adornatam oppleret. Hoc unum pro noſtro inſtituto animadvertiſſe ſufficiat, quod ſacrificia quaelibet, cum de rebus inanimantibus incruenta, tum cruenta de viventibus, primaevam duxerint originem ab iis, quae in exortu mundi Cain & Abel fratres ſummo Conditori obtulerunt ex *Geneſ.* 4. 3. & 4. A quo deinceps inter Idololatras primum ementitis numinibus data, penitus inexploratum; at mihi ſatis veriſimile, a primoribus Idololatriae inventoribus, qui plerumque Chaldaei habiti ſunt.

Porro ſacrificium proprie ſumtum, deſcribi vulgo ſolitum ex *Platone*, hoſtiae donum Deo exhibitum, eſt praecipuus & praecellentiſſimus cujuſque religionis actus; eo etenim quis majori quo poteſt obſequio ſummum Dei erga creaturas dominium ſuſcipit ac proteſtatur: id quod pluribus *infra* perſequimur Tom. VIII. ubi de Sacrificio Euchariſtico. Quum autem Idololatria nihil aliud ſit quam verae Religionis corruptio, quamoptime fieri potuit, ut Pagani veteres rationem ſacrificii a primoribus Patriarchis divinitus adflatis exceptam tum primum violaverint, ac violatam deinceps ſuis poſteris tradiderint. Quod ſi Deo ſacrificia litare ex lege naturae ortum haberet, uti fert plurium opinio cum *Angelico* p. 3. q. 60. ar. 3. ad 5. *Bellarm.* de Miſſa l. 1. c. 20. *Valent.* de Miſſa l. 1. c. 4; nullo quidem Idololatriae parentibus opus fuit exemplo, quod imitarentur & profanarent ad ſua inſtituenda ſacrificia. Nonnihil in hanc rem indicavimus *ſupra* ad p. 68.

De Sacrificiis Ethnicorum uberius ediſſerunt cit. *Guther.* l. 4. per tot. *Jo. Guilielm. Stuckius* & *Jo. Saubertus* f. in commentariis integris, *Gyrald.* hiſt. deor. ſyntagm. 17. *Henric. Kippingius* antiq. roman. l. 1. c. 11. & 12. *Pitiſc.* cit. art. *Sacrificium*. *Guil. Choul.* de relig. vet. romanor. *Franzius* & *Cloppenburgius* in ſchola ſacrificiorum

rum patrum, *Banierius* cit. t. 1. l. 3. c. 10. Ejuſmodi demum ſacra paſſim obſervare licet, aut enarrata, aut picta vel efficta, in Lapidibus, Numiſmatis, ceteriſque profanae veterum eruditionis monimentis.

26 Pro Adpendice, ſeu coronide profani capitis illuſtrem juvat proferre locum ex *Actis* ſacris beatiſſimae Afrae Martyris ap. Bolland. ad d. 5. Aug. cap. 1. n. 7. ſq. p. 55. Heic itaque S. Hilaria M. Afrae parens, de converſione ad veram fidem ſerio cogitans cum S. Narciſſo colloquens inducitur in haec verba.

„ Dixit ei Narciſſus Epiſcopus... dic ergo culturam tuam. Hilaria reſpondit. Parentes mei genere Cyprii fuerunt & inde venerunt cum ſacris Veneris. Et Venus coli non poteſt niſi ab iis feminis, quae fuerint fornicatae. Ideo ego denique filiam meam ſacris Veneris conſecravi; quaſi Deae Veneri ſerv ituram & de opere meretricio placituram, in proſtibulo manere permiſi, credens, quod mihi eſſet propitia Venus, ſi filiam meam divinis ejus imitationibus occupaſſem. Nam quanto plures amatores habere potuerit mulier, quae Veneri ſervit, tanto plus Veneri placere poſſe a ſacerdotibus adfirmatur. Audiens haec vir Dei Narciſſus epiſcopus, ingemuit & lacrymas fudit. „...

Et jure quidem optimo vehementer ingemiſcere & fontes lacrymarum profundere potuit ſanctus Praeſul, tantam intelligens illius gentis excaecationem. Nihilo tamen ſecius, quod rem noſtram mirum in modum promovet, ex hac genuina Hilariae adloquutione ad evidentiam diſcimus, apud eam, ceteroſque ſuae gentis ſacris Veneris addictos nefanda meretricum facinora, eorum opinione, veram habuiſſe rationem meriti erga profanam Venerem; non ſecus ac eximia caſtimonia eam certo habet erga verum Deum. Huic conſimilis porro erat Gentilium opinio comparate ad cetera, mox praemiſſa, quibus Deos colebant ſuos, obſequia.

Nec eſt profecto quod nobis quis cum Tillemont. ubi de perſequut. Diocletianea, nota 24. litem intentet ſuper ſinceritate primae Actorum partis de converſione S. Afrae & Socc. quae deſcriptam adloquutionem complectitur. Quia enim, ſi exceperis viſionem quamdam daemonis, ejuſque cum S. Narciſſo colloquia, inſcite ibi manu aliena intruſa, nihil porro eſt quod eam apud Eruditos ſuſpectae fidei reddat; plurimis quippe quantum ad ſubſtantiam rei conſonat antiquae notae mſſ. aliiſque adcurate editis exemplaribus: quin etiam & vetuſtate temporis, & ſimplicitate ſermonis ferme omnino convenit cum altera Actorum parte de paſſione S. Afrae & Socc. criticis omnibus procul dubio ſinceriſſima; quaſi nempe unus idemque fuerit utriuſque partis verus Auctor, eſto fluxu temporis relate ad illam daemonis adparitionem, aliaque minoris momenti adjuncta ab imperito quopiam interpolatus aut vitiatus. Heic vero Baillet. Actorum Martyrum cen-

cenſor alias ſatis rigidus, ad d. 5. Aug. totam partem primam, una demta diaboli adparitione, cum ſuis adjunctis adoptat, praefatus quidem, eam *abſolutae ſuppoſitionis non facilem eſſe convictu*. Eique merito, ſuperatis Tillemontii argutiis, ſubſcribunt Bollandiani oppido conſulendi ad d. 5. Aug. in comment. praev. n. 15. ſqq. a p. 42.

Quod praeterea deſcriptam Hilariae adloquutionem ſpectat. eam ceu penitus legitimam admiſit Vellerus, percelebris eorumdem Actorum Interpres; adeo ut ex illa tanquam non dubiis conjecturis perſpicuum ſubinferat, Hilariam & Afram Veneris Cypriae ſacerdotes fuiſſe. Diſſentire tamen videntur comparate ad hanc ſubillationem citt. Bolland. n. 27. Quid tum vero? Ad rem noſtram parum quidem refert, ſacerdotes illae fuerint Veneris, an mancipia, dummodo adloquutioni ſinceritas ſolide adſerta ſit.

De profanis hactenus. Ad ſacra redeamus oportet.

E RE LITURGICA.

27 *Non noſtro praeſumentes, Pater ſancte, merito, ſed Domini noſtri Jeſu Chriſti Filii tui obedientes imperio, audemus dicere (Pater noſter qui es in coelis* &c.) Tum. *Libera nos, omnipotens Deus.....& cuſtodi nos in omni opere bono, perfecta veritas & vera libertas, Deus....*

E Missali Gothico in Missa ad diem Nativitatis D. N. Jesu Christi, in precationibus ante et post orationem Dominicam (ap. *Mabillon.* de Lit. gallic. l. 3. p. 192. col. 1.)

Perſpicue heic ſe ſe prodit bonorum operum meritum, & longe poſſibilis obedientia, ſeu obſervantia praeceptis Chriſti Domini debita, ex traditione Majorum noſtrorum; ſecus ac hodierni Proteſtantes cenſere, in ſuo abundantes perquam ſiniſtro ſenſu, videantur. Quin etiam ipſe Chriſtus Dominus in eadem oratione, qua nos Deum precari juſſit, idem ſanctum dogma apertiſſime teſtatur & comprobat, ubi haec nobis ex animo dicenda injunxit, *dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimmittimus debitoribus noſtris*: quid enim ratione meriti dignius, magis, magiſque neceſſarium eſt ad obtinendam a Deo remiſſionem peccatorum ac ſit venia, qua nos inimicos nobis adverſantes amplecti proteſtamur?

Jam vero binae adlatae preces iis reſpondent, quae in Sacramentario, ſeu libro Sacramentorum eccleſiae romanae ante & poſt orationem Dominicam proxime recitantur; quaſi adpoſitae ſint, ut ita dicam, in modum prooemii & epilogi in majorem tantae Orationis commendationem. Et priorem quidem ex hiſce duabus formulis innuiſſe videtur *Tertull.* l. de orat. c. 1. & *Cyprian.* de orat. Domin. ſub init; clarius tamen *Hieron.* l. 3. cont. Pelagianos, inquiens,

Digitized by Google

quiens, *ſic docuit Apoſtolos ſuos, ut quotidie in Corporis illius ſacrificio credentes audeant loqui, Pater noſter* &c. Poſteriorem vero, antiquiſſimam quoque, Liturgiographi graeco nomine *Emboliſmum* vocant, hoc eſt interpoſitionem, excreſcentiam, ſuperaugmentum, ap. *Bonam* rer. lit. l. 2. c. 15. n. 2; ea quippe clarius exprimitur a quibus malis liberari poſcamus, a praeteritis nempe, praeſentibus & futuris.

Quam vero priſcus ſit in ſacrificio ſanctiſſimae precationis uſus, facile colligimus e vetuſtiſſimis Patribus, qui ejus diſertis verbis meminerunt. In eorum quippe cenſum revocandi ſunt *Tertullian.* lib. de oratione, qui totus de Miſſae ſacrificio eſt *Pamelio* in ejus expoſitione, *Cypr.* mox laud. ubi inquit, orationi Dominicae praemitti ob reverentiam, praefationem, quae non niſi in ſancto Sacrificio recitabatur, *Cyrill.* Hieroſol. catecheſ. 5. myſtag. *Optat. Mil.* l. 2. cont. Parmen. *Baſil.* & *Chryſoſt.* in liturgiis eorum nomine vulgatis, *Auguſt.* epiſt. 59. ad Paullin. vulgatus *Ambroſ.* de Sacram. l. 6. c. 5. *Caeſar.* Arelat. hom. 12. *Anaſt.* Sinaita ſerm. de ſynaxi, *Gregorius* demum olim l 7. regeſti epiſt. 64. recens vero l. 9. ep. 12. ſic effatus, *mos Apoſtolorum fuit ut ad ipſam ſolummodo orationem Dominicam oblationis Hoſtiam conſecrarent*; e quibus diſcimus, uſum hunc, quem ſingulae quaeque Liturgiae praeferunt, ex apoſtolica inſtitutione fluxiſſe.

Sed en illico ex adlato Gregorii effato emergit dubium inter Eruditos, quo ſenſu videlicet ipſum S. Doctor conſcripſerit ad Joannem illum Epiſc. Syracuſanum? Mea tamen ſententia id ſolum intendit Gregorius, quod verba indicant exprimuntque: nempe Apoſtolos ſola oratione dominica conſecraſſe Hoſtiam oblationis, quin tamen verba conſecrationis a Chriſto Domino inſtituta, eiſdemque Apoſtolis injuncta ex *Luc.* 22. 19. & 1. *Cor.* 11. 24. ullatenus omitterent. Nec enim ignorare poterat doctiſſimus Pontifex, illis abſentibus prorſus abeſſe ſacrificium. Id ergo ipſe intendit, quod ſacrum facturi Apoſtoli haud aliam precem recitabant praeter orationem dominicam, tum per verba a Chriſto Domino inſtituta panem vinumque conſecrabant: quo circa ad ejus ſenſum tota Miſſae actio, ex inſtituto aut more Apoſtolorum, non niſi orationem dominicam & ſubſequentia verba conſecratoria complexa eſt. Ita & *Bona* rer. lit. l. 1. c. 5. §. 3. tum *Walafr. Honor. Hugo Victor. Guſſanvill. Berno Augienſ.* ap. & eum *Sala* in Bonam cit. Num deinceps Gregoriana haec opinio, quod ſpectat ſolam recitationem precis dominicae in Miſſa Apoſtolica, verum adtingat, tanquam valde alienum ab ſcopo diſſertationis, heic non quaerimus. De iis, aliiſque conſimilibus plura ibidem *Sala*, quem conſule ſis.

Unum opportune adnotaverim, quod nempe ſubcedentibus temporibus oratio dominica poſt conſecrationem recitari conſueverit, ajente *Auguſt.* proxime laud. *quam totam actionem* (Miſſae) *fere om-*

nis

Digitized by Google

nis eccleſia dominica oratione concludit: unde plane colligi videtur, primum omnium hujus novi ritus authorem non fuiſſe Gregorium M., ſed alium quempiam hucuſque nondum agnitum.

De divina majeſtate, magnitudine, excellentia, utilitate orationis dominicae multa multi. In pleriſque Latinorum Liturgiis adferri ſolet perbrevis in ſacram precem commentarius. At prae ceteris aeſtimandus videtur quem literis mandavit *Cyprianus* proxime laud; ſummopere commendatus a SS *Hilario* in Matth. can. 5. & *Auguſt.* de correp. & grat. cap. 5. ac ſaepe alias.

28 *Deus . . . concede Filio noſtro famulo tuo* illo, *qui in pauperes tuos tua ſeminat dona, ut verius metat ſuorum operum fructus, & largitatis hodiernae compenſatio iſtius perpetua conferatur...*

E LIB. III. SACRAM. ECCL. ROMANAE IN ORAT. AD MISSAS PRO HIS, QUI AGAPE FACIUNT, CELEBRANDAS, NUM. XLVIIII. (ap. laud. *Thomaſ.* t. 6. p. 192. col. 1.)

Eximium pro dogmate documentum Agapes nobis repraeſentat, aut ſollemnia convivia, quibus Majores noſtri a primordiis eccleſiae pauperes reficere in caritatis & commiſerationis ſymbolum conſueruut. De iis enim ut vulgo frequentatis, pariterque jam in abuſum vergentibus loquitur *Apoſtolus* 1. *Cor.* cap. 11. 21. 22. 23. uti ſacri Interpretes commentantur cum *Chryſoſt.* vulgato *Hieron.* *Auguſt.* *Theophyl.* in ea loca. Varii quidem generis referuntur Agapes. Triplex commemoratur a *Nazianz.* in carm. 10. de diverſis vitae generib. t. 2. oper. p. m. 80. col. 1.

Non epulum natale *adiens cum pluribus, aut quod*
Funereum *eſt, vel quod* connubiale *petens.*

En Agapen *natalitiam*, *funebrem*, *connubialem*, quarum prima ſacro ritu celebrabatur in feſtis aut natalitiis Martyrum; altera in funeribus defunctorum; poſtrema in ſollemnibus nuptiis; quibus addendae quae fieri ſolebant in Dedicationibus eccleſiarum, ut reliquae communes & frequentiores, quae e. c. in feſtis ſollemnioribus ſolo titulo chriſtianae caritatis mutuae, largitatiſque erga pauperes in ſacris ſynaxibus aut conventibus agebantur. Et omnes quidem in templis in prima origine, ac plerumque cum Myſteriis Euchariſticis conjunctae; quoniam Chriſtus ipſe pridie quam pateretur poſtremam coenam Agaparum exemplar fecit; uti fert vulgatiſſima Scriptorum opinio, priſcorum dictis innixa, contra *Albaſpinaeum* l. 1. obſervat. 18. p. m. 58., conantem hac via Sacramentarios acatholicos, confundentes Agapes cum SS. Euchariſtia, convellere; ſed hoc tamen minime opus ſupervacaneo auxilio. Non autem diffitetur ibidem Cl. Author, *tempore Apoſtolorum Agapas forte eſſe cum celebratione Euchariſtiae*. Lege *Bingham.* de orig. eccl. vol. 6. l. 15.

6. l. 15. c. 7. §. 6. p. m. 504. ſqq. uſque ad 524. Agunt etiam diſtribute de adſignatis Agapis *Theodoret.* hiſt. eccl. l. 3. c. 14. & de evang. verit. l. 8. ſub fin. vulgatus *Origen.* in Job l. 3. *Paullin.* ep. 33. ad Alethium & in poëmate Natalis XII. verſ. 315. ap. Murat. in anecdot. t. 1. *Gregor.* M. l. 1. regeſt. epiſt. 14. *Chryſoſt.* in ea Paulli verba *oportet & haereſes eſſe*, *Evagr.* hiſt. eccl. l. 2. c. 3. rurſumque *Nazianz.* in orat. ad Nyſſen. & in vita Greg. Taumat. De pietate perinſigni, qua primores ſuo tempore fideles agapis intererant, legendus *Tertull.* apol. c. 39. eamque mihi deſcribere tacite videtur coemeterialis Agapae icon vetuſtiſſima, reperta in Romano coemeterio S. Agnetis, quam vide ſis ap. *Aringh.* t. 2. l. 6. c. 27. p. 607. poſtquam de Agapis luculenter diſſeruiſſet.

De ratione temporis, quo fideles peragebant agapas, num ante, vel poſt Euchariſticam Communionem, haec tanquam vero ſimiliora ſtatuimus. Principio nullum in hanc rem hucuſque novimus praeceptum ab Apoſtolis profectum. Heinc in re adiaphora pro varia regionum & eccleſiarum diſciplina varie ritus iſte obſervari conſuevit: immo in eadem interdum eccleſia jam ante, jam poſt epulum Euchariſticum, Agapicum inſtituebatur, uſquedum placuit pene univerſim Eccleſiis, ut illud non niſi a jejunis reciperetur, uti diſcimus ex Conciliis earumdem eccleſiarum, aliiſque pervetuſtis Scriptoribus; e. c. ex *Conc. Carthag.* II. can. 29. *Antiſiodor.* can. 19. *Bracar.* I. can. 16. *Matiſcon.* II. can. 6 *Tolet.* VII. can. 2 *Trullano* can. 74. *Chryſoſt.* hom. 27. in 1. Cor. *Socrat.* hiſt. l. 5. c. 22. *Sozom.* hiſt. l. 7. c. 19. *Nazianz.* orat. XI. de bapt. &c.

Deinde Apoſtolorum diebus ac temporibus proxime inſequutis ante communionem fortaſſe agebantur Agapae in imitationem inſtitutionis Euchariſticae poſt coenam legalem celebratae. Quantum ad tempora Apoſtolorum idem ex Latinis plerique ſentiunt ap. & cum *Eſtio* in 1. Cor. 11. 20. p. m. 403. quibus ex noſtris adhaerent alii Interpretes in eamdem epiſtolam; necnon *Petr. Annat.* in adpar. ad Theol. poſit. l. 3. art. 7. ubi de agap. p. m. 219. tum ex alienis adhaeſerunt *Suicer.* in theſaur. eccl. art. Ἀγάπη, *Dallaeus* de objecto cultus relig. l. 2. c. 19. *Caveus* prim. Chriſt. par 1. c. 1. Quantum vero ad tempora proxime ſubſequuta, inde ſubinferimus, quod ſaltem in feria V. majoris hebdomadae in memoriam facti Chriſti Inſtitutoris longo annorum tractu permiſſa ſit apud nonnullas eccleſias ſacra Communio non jejunis, ex *Trullano* mox cit.

Praeterea jam ab uſque Seculo III. Chriſtiano ſeu IV. longe frequentiùs accedebant fideles jejuni ad ſupercoeleſtem cibum, ob majorem reverentiam, ex praecitatis teſtimoniis, ut perplura mittamus. Atque adeo non niſi poſt ipſam ſacram Communionem agapae frequentabantur.

Sed & ipſae agapae ob ingruentes in eis abuſus ſenſim a baſilicis, aut templis Dei depulſae ſunt, ac demum prorſus interdi-

ctae ab Epiſcopis & Conciliis ſubceſſivis temporibus; adeo ut de Agapis non niſi nomen in hodierna diſciplina reliquum ſit. Quanto vero tempore hae aut illae ipſae ſubſtiterint, haud ſatis exploratum. Earum tanquam alicubi turpi abuſu frequentatarum in templis meminerat *C. Baſileenſe* ſeſſ. 21. Lege *Murat.* in diſquiſit. 2. de agapis ſublatis, poſt anecdota graeca p. 241. ſqq.

Et haec de argumento fertiliſſimo pro noſtro inſtituto ſummis digitis indicaſſe ſufficiat. Qui plura volet, adeat Authores heic laudatos, necnon *Macrum* art. *Agape*, *Bonam* rer. lit. l. 1. c. 1. §. 4. cum notis *Rob. Sala*, tum alios, quos manibus plenis, more ſuo dabit *Cang.* in gloſſ. lat. art. *Agape*, qui tamen pene omnes eiſdem ferme documentis utuntur.

29 .... *Cuſtodi, Domine, cogitationes, opera, ut poſſimus placere in conſpectu tuo, Domine, & perficere voluntatem tuam....*

E VETUSTISSIMO ANTIPHONARIO MS. MONASTERII BENCHORENSIS IN ULTONIA HIBERNIAE PROVINCIA, IN COLLECT. AD SECUNDAM (ap. *Murat.* in anecdotis t. 4. p. 142. col. 2. ex biblioth. Ambroſiana Mediolanenſi.)

Si conjecturis Muratorianis adhaereas, aetatem Codicis ad Seculum VII. revocabis. Ipſe conſulatur p. 121. ſqq.

30 ... *Corda noſtra in opere mandatorum tuorum, te oramus, Domine, cuſtodias. Qui regnas.*

EX EODEM CODICE IN PRECATIONE AD INITIUM NOCTIS (ap. ipſum *Murat.* p. 144. col. 2.)

His ſimilia offerunt ſaepenumero *Liturgiographi* cum laud. *Mabill.* de eodem Miſſali Gothico p. 203. col. 2. & p. 256. col. 1. necnon laud. *Murat.* de Sacramentar. Leoniano p. 346. 376.

E RE DIPLOMATICA.

31 .... *Et ſcriptura teſtante, quodcumque poſſumus, inſtanter operari debemus, quia nulli ad bene operandum craſtinus dies promittitur.... debemus continuis precibus Dominum humiliter exorare, faciemque illius humili confeſſione & congrua prout ipſe dederit, emendatione praevenire, ut .... quatenus eo miſerante....ad eum....cum multiplici fructu adminiſtratione noſtrae, juſtitia ſcilicet & pietate, atque humilitate, ſine fine cum eo regnaturi mereamur pervenire....* Lu-

LUDOVICUS PIUS in prooemio ſui regii Capitularis (ap. laud. *Carpent.* ejus interpretem ſub notis Tironianis, de quibus nos ſaepe alias, p. 2.)

Quid clarius & illuſtrius ex populari traditione illius aevi pro energia bonorum operum apud Deum ad obtinendam aeterni regni gloriam? His autem paria ſaepe numero piiſſime protulit *Ludovicus* in Capitulari, & in chartis editis a *Carpent.*, praetertim in charta II. ibid. p. 18. charta VIII. p. 26. charta IX. p. 28. charta XVIII. p. 40. 42. quae conſule ſis = Plura id genus ſegmenta diplomatica adjicienda ſuperſunt; quae tamen brevitatis ſtudio miſſa facimus.

E RE DIPTYCHA.

32

HEC ST

NOMINA EPORV SCE

NOVARIENSIS ECCLE. QVI FIDE ET OPERIBVS

VNVM REGEM IN CELIS MERVERVNT

HABERE. :——

SCS GAVDENTIVS PRESVL EGREGIVS

. . . . .

SCS AGABIVS . . .

SCS LAVRENTIVS &c.

Particula Diptychi Cathedr. Novarienſis Eccleſiae, uti ſupra fuſe ad Tom. IV. *p.* 417. *n.* 32.

En tibi in hocce Diptycho coronam pro exornanda noſtra de merito ſalutari tractatione, auro & cunctis gemmis pretioſiorem. QVI FIDE ET OPERIBVS VNVM REGEM IN CELIS MERVERVNT HABERE: quam pulcre & efficaciter in rem noſtram! Haec ſedulo expendat hoſtis ſancti Meriti, & mutire deinceps erubeſcat.

Hactenus de Deo ſine Virtutibus obtinendo, cui ſoli laus, honor & gloria.

INDICES
ALPHABETICI

ſub Praemonito conſimilibus indicibus praefixo ad Tomum II. pag. 508. *huc loci recolendo*.

INDEX I.

SANCTORUM DOGMATUM

una cum Ethnicis Sapientibus, Vetuſtis Monumentis, Quaeſtionibus Dogmatico-Scholaſticis & Erronibus.

G

DOGMA I.

GRatiae ſunt, quas vulgo dicunt gratis datas. Pag. 166.

QUAESTIONES
quae elucidant Dogma.

Quid generatim de hiſce *gratiis*? 166. n. 173. Quid ſpeciatim? 167. n. 179.

DOGMA II.

Gratiae Auxiliantis exſiſtentia certa eſt. 196. Et ipſa quidem efficax eſt, aut inefficax. 203. ſq.

SAPIENTES ETHNICI
qui comprobant dogma.

Aeſchylus.)
Crito.)
Euriphamus.)
Euripides.)
Hierocles.)(196
Homerus.)
Mar. Aurelius Imp.)
Menander.)
Philemon.)
Plato.)

MONUMENTA ANTIQUITATIS
quae illuſtrant Dogma.

Alexandri Martyris Adloquutio. 245
Andeoli M. 244
Baſilii Ancyrani. 245
Charitonis, & Evelpiſti MM. 244
Codex vulgo Leonianus biſ.) 247
Liturgia coptica S. Baſilii.)
Ludovici Pii Placitum. 251
Lud. ejuſdem Charta. 251. ſq.
Martiani M. Adloquutio. 245
Petri M. 244
Sacramentarium Gelaſianum. 249
Theodoti M. Adloquutio. 245

QUAESTIONES
quae elucidant Dogma.

Quid generatim de ſtatibus naturae humanae in ordine ad gratiam? 190. n. 208. Quid ſpeciatim de ſtatu naturae purae? 191. n. 212. Quid de exſiſtentia gratiae? 196. n. 222. Quae ejus notio? 197. n. 224. Quae indoles? 199. n. 232. Quae partitio? 203. n. 243. Quae diſtributio? 205. n. 254.
Quodnam de gratia efficaci Syſtema I nunc vigens? 212. n. 275. Quodnam II? 218. n. 289. Quodnam III? 222. n. 299. Quodnam IV? 224. n. 301.
Quid generatim ſit gratia ſufficiens, & quotuplex? 231. n. 327. Quae ſingularis & perfecta notio gratiae ſufficientis? 232. n. 330. Num ſufficientia gratiae indigeat fortiori gratia e. c. praedeterminante? 235. n. 338. An per ſe ſe, vel potius ab extrinſeco ſufficiens? 237. n. 344. Num ad ſingulos actus ſalutares neceſſaria? 239. n. 353. An actibus ſalutaribus aeque neceſſaria ſit gratia mentem illuminans ac voluntatem inſpirans? 241. n. 361. Quanta haec neceſſitas? 242. n. 365.

ERRONES
qui in Dogma impegiſſe feruntur.

Adrumetini Monachi.)
Adiceta Marcus.)(183
Ambroſius.)
Ammonius. 179
Annianus Diac. 177

Anonymi Britanni. 184
Arnaldus Anton. 187
Auguſtinus. 183
Bajus Michaël.
Calvinus. }(185
Caſſianus cum ſuis. 183
Coeleſtius. 179
Chryſoſtumus.
Clem. Alexand. }(183
Confeſſioniſtae. 184
Cyrillus Alexand.
Damaſcenus Joan. }(183
Durandus.
Evagrius Ponticus Iberita.
Euſebius. }(177
Euthimius.
Frickius Joan. 188
Gabriel Biel. 183
Gentiles quidam Romani. 176
Gerberonius Gabr. 187
Hieronymus.
Hilarius. }(183
Hofmannus Melch. 184
Jaegerius Joan. Wolfg. 188
Janſeniani. 187
Janſenius Ep. Ipr.
Janſonius Jacob. }(186
Jenichen Gottlob. Frideric. 188
Jovinianus. 177
Irenaeus Paul. 187
Iſidorus. 177
Judaei quidam Romani.
Judaei alii. }(176
Julianus Ep. 179
Jurius Claud. 185
Lerinenſes Monachi. 183
Lubertus Sibrandus. 185
Lutherus. 184
Maſſilienſes Doctores. 183
Molinaeus Carol. 185
Molinoſius Michaël. 187
Mopſueſtenus Theodor. 179
Nazianzenus Gregor. 183
Nicolius. 187
Optatus Milev. 183
Or.
Origenes Adamantius. }(177
Origeniſtae. 178
Pelagiani.
Pelagius. }(179
Piceninus Jacob.
Piſcator Joan. }(185
Praedeſtinatiani vulgati. 183
Praeformatores Pelagianiſmi. 177
Praeformatores Semipelaganiſmi. 183
Queſnellus Paſchas. 188
Raimundus Dionyſ. 187
Ricardus. 183
Rufinus. 179
Sanbovius.
De Sancto Amore. }(187
Scotus. 183
Semipelagiani. 181
Simonius Ricardus. 189
Sociniani. 184
Sulpicius Severus. 183
Synodus Dordrachena. 185
Thomas. 183
Zeno cum Stoicis. 178
Zinnichius. 187
Zwinglius. 184

DOGMA III.

Gratia ſanctificans vere eſt. 252. Et ejus quidem effectus in juſtificatione impii adulti eſt translatio hominis ab ſtatu injuſti per peccatum mortale perſonale ad ſtatum juſti per gratiam, quae eſt univerſalis juſtitia. 281. Ad hanc vero juſtificationem requiruntur actus ſuperni liberi tanquam diſpoſitiones morales. 282. Ac prae primis fides certa. 283. Nec iſta juſtificatio fit per juſtitiam, quae in Deo ſit, nec per imputationem juſtitiae Chriſti, ſed per gratiam heic nobis adſertam. 284. ſq. Haec praeterea, quae multiplici cauſſa gaudet, 289. nec ad operandum bonum neceſſaria eſt, 298. augeri poteſt 289. & amitti, 290. Juſtus demum nequit de ea eſſe certus citra revelationem. 295.

SAPIENTES ETHNICI
qui quomodolibet adumbrant Dogma.

Anonymus Vates.
Apulejus. }(298
Euripides.
Homerus. }(297
Ovidius. 298
Perſius. 297
Seneca. 298
Virgilius. 297

MONUMENTA ANTIQUITATIS
quae illuſtrant Dogma.

Andeoli M. Adloquutio.
Alexandri M. }(300
Juſtini M.

Mar-

Marci M. & Evangeliſtae. 298
Maximi M.
Maximi Presb. M. } 299
Miſſale Gallicanum.
Orationale Gothico-Hiſpanum. } 303
Sacramentarium Gelaſianum. 303
Sacramentarium Gregorianum. 307
Sacramentarium Romanum. 313. 315. 321. 323.

QUAESTIONES
quae elucidant Dogma.

Gratiae hujus quae notio & indoles? 275. n. 371. Eſt re diſtincta ab habitu caritatis? 280. n. 390. Ex Chriſti meritis majorem dignitatem ſibi adſciſcit ad conſtituendum hominem Deo gratum? 281. n. 393. Quid ſit juſtificatio impii? 281. n. 394. Num ad hanc aliquae praerequirantur diſpoſitiones in adulto? 282. n. 395. Quid de fide requiſita? 283. n. 402. Quid de ſpe veniae, & timore divinae vindictae formalibus? 284. n. 403 Quid de amore Dei & odio peccati? 284. n. 404. Remiſſio peccati venialis ſpectat ne ad formalem gratiae juſtificantis effectum? 285. n. 408.
Ex alia Dei lege in ſtatu naturae lapſae fieri poteſt nuda peccati gravis remiſſio per condonationem pure extrinſecam? 286. n. 411. Quae gratiae cauſſa? 289. n. 422. Qui augeatur? *ib.* n. 423. Poteſt amitti ac reviviſcere? 290. n. 424. Gratia generatim influit efficienter phyſice in actus quoslibet virtutum infuſarum? 291. n. 429 Illaeſa libertate ſpeciatim influit in actum eliciendum quum urget in praeſentia adimpletio praecepti? 291. n. 430.
Eſt ne ad operandum neceſſaria? 294. n. 440. Quid rei ſit perſeverantia in gratia? 294. n. 441. Quid confirmatio in gratia? 294. n. 442. Qui juſtus certus eſſe poſſit de juſtitia ſua? 295. n. 443.

ERRONES
qui in Dogma impegiſſe feruntur.

Anglicana Confeſſio.
Anglicana altera. } 266
Anonymus Pariſienſis. 258
Argentinenſis Confeſſio. 266
Arminiani. 273
Auguſtana Luther. Confeſſio. 266
Bajus Michaël. 270
Baſileenſis Confeſſio. 267
Baſilienſis Confeſſio. 265
Beguardi. 160
Belgica Conf.
Bohemica Conf. } 266
Bullingerus Joan. Henric. 268
Calviniana Conf. 267
Calvinus Joan. 264
Canzius cum Lutheranis. 262
Comitis Friderici Conf. 266
Confeſſio Generalis.
Cyrilliana Conf. } 267
Dordrechtana Synodus
Gallica Conf. 266
Guillelmus vulgo Conſtantienſis. 159
Helvetica Conf. 265
Janſonius Jacob. cum Bajanis. 272
Jovinianus.
Judaei Rabbini. } 253
Limborchius Philip. 273
Lutherus. 160
Mahumedani. 256
Montanus.
Novatus. } 213
Origenes Adamantius.
Oſiander Andreas. 267
Pelagiani. 255
Polonica Conf.
Polonica generalis Conf. } 267
Queſnellus Paſchas. 273
Saxonica Conf. } 268
Schvvenkfeldius Gaſpar.
Scotica Conf.
Scotica altera Generalis Conf. } 266
Semi-Oſiandrini.
Servetus Michaël.
Sibrandus Lubertus. 253
Socinus Fauſtus. 269
Spangebergici. 266
Tigurina Conf. generalis. 265
Uncti Anglicani. 253
Wirtembergica Conf. 266
Wrinus. 253
Zwingliani. 263

M

DOGMA IV.

Meritum ſupernum eſt. 325. videlicet opus bonum pium, ſupernum in obſequium Dei, 326. Haec autem opera bona, quae partim ad ſalutem neceſſaria ſunt, 327. partim utilia, 328. non modo in juſtis peccata non ſunt, immo potius ſunt vere juſta, 329. quae

quae ex ſe ſe exigunt a Deo remuneratore ſalutem aeternam ceu praemium. *ibid.*
Haec inſuper merita, quae aeternae mercedis intuitu exerceri poſſunt, 390. ſua pte vi cauſſant in juſto gratiae ſanctificantis augmentum. *ibid.* Denique ad rationem meriti requiritur libertas, aut immunitas a neceſſitate, quin immunitas a coactione ſufficiat. 398.

SAPIENTES ETHNICI
qui comprobant Dogma.

Demophilus.)
Halicarnaſſeus Dionyſ.)
Herodotus.)
Homerus.)
Macrobius.)
Marc. Aur. Imp.)
Maximus Tyrius.)
Periander.)(392
Pittacus.)
Plato.)
Pythagoras.)
Simplicius.)
Socrates.)
Solon.)

MONUMENTA ANTIQUITATIS
quae illuſtrant Dogma.

Aemilii Sever. Votum. 426
Andreae Lapis. 422
Anonymae M. Adloquutio. 416
Anonymi Lapis. 422
Antiphonarium Benchor. bis. 442
Ara primogeniti Dei. 431
Ara Solis. 430
Baſilii M. Adloquutio. 418
Boniſae monumentum. 422
Capitulare Ludovici Pii, & Chartae indictae. 443
Conſtantini Magni Lapis. 419
Diptychon Novar. Eccl. 443
Dulcitiae Lapis. 421
Eleutheriae. 425
Euſebiae. 421
Hilariae M. Adloquutio. 437
Liciniae & Sociarum Marmor. 424
Mandroliae. 419
Miſſale Gothicum. 438
Nemauſenſium Dedicatio. 428
Pherbutes M. Adloquutio. 418
Pomponii Votum.)
Providentiae deorum Votum.)(426
Sacramentar. Eccl. Rom. 440
Sacrificium ethnicorum. 433
Taurobolii Sacrificium. 434
Templum Apollini ſacrum. 428
Templum Marti Gradivo. 429
Theodorae Titulus. 423
Urbicae. 425

QUAESTIONES
quae elucidant Dogma.

Meriti quae notio? 392. n. 473. Quae partitio? 393. n. 474. Quae generatim ſint meriti conditiones? 397. n. 487. Quae libertas in merito requiratur aut ſufficiat? 398. n. 490. Quae honeſtas? 402. n. 502. actus ut merens ſit, debet eſſe ſupererogatorius? 405. n. 510. An fieri debet in ſpe aut ſine ſpe praemii? 405. n. 511. Augetur meritum ex diuturniore actus duratione? 406. n. 512. Augetur itidem ex intenſiore conatu, vel ex majore difficultate actus? 406. n. 515. Quomodo actu quolibet merente augeatur gratia cum ceteris virtutibus infuſis? 406. n. 516. Quo pacto reviviſcat meritum? 406. n. 517.
Meritum reviviſcit ex Dei miſericordia vel ex juſtitia? 408. n. 520. Reviviſcit ſecundum totum priſtinum valorem? 408. n. 521. Reviviſcit omnis gratia vi Sacramentorum collata? 409. n. 526. Quo jure requiratur in merente ſtatus viatoris? 410. n. 528. Et ſtatus gratiae? 410. n. 529. Pura creatura non modo ſibi ſed etiam alii mereri poteſt condigne gratiam, & gloriam, vel aliquid iis adnexum? 413. n. 538. Poteſt quis ſibi mereri condigne primam gratiam auxiliantem vel ſanctificantem? 413. n. 539. Mereri poteſt juſtus condigne finalem in gratia perſeverantiam? 413. n. 540. Juſtus meretur condigne gratiae augmentum & conſervationem? 414. n. 641. Ut meritum ſit condignum requiritur Dei promiſſio, & acceptatio? 414. n. 542. Deus compenſat meritum ex virtute propriae juſtitiae commutativae? 415. n. 546. Quo ſenſu dicitur Deus compenſare in Coelis meritum ultra condignum? 415. n. 547.

ERRONES
qui in Dogma impegiſſe feruntur.

Adrumetini Monachi. 333

Albi

Albigenſes. 337
Ambroſius. 332
Ameſius. 371
Amſdorfius Nicol. 355
Amyraldus Moſes. 372
Anonymi Anglicani. 339
Anonymi IV. Seculi. 330
Anonymi alii Veteres. 326
Anonymus Anglus. 341
Antinomi cum Islebio. 367
Arminiani Juniores. 381
Arminius Jacob. 372
Arnobius Junior. 333
Ashwarbius Joan. }
Atton Joan. } 345
Athanaſius. }
Auguſtinus. } 332
B.jus Michaël. 373
Balaeus Joan. 347
Balduinus. 366
Barclay Robert. 379
Beguardi. 338
Bertholdus de Rorbach. 341
Beza Theodur. 370
Bogomili. 336
Buttaccius }
Buddeus Joa. Franc. } 366
Burmannus Franc. 372
Buzerus Martin. 364
Calovius. 366
Calvinus Joan. cum ſuis. 335
Canzius Iſraël Theoph. }
Carpzovius Samuel Ben. } 366
Caſſianus Joan. Abbas. 333
Centuriatores Magdeburg. 353
Chryſoſtomus. }
Clemens Alexan. } 332
Confeſſioniſtae Aug. Conf. 358
Coubrigius. 350
Cynici Turlupini. 341
Cyrillus Alexan. 332
Dannhaverus. 366
Davenanzius Joann. }
Dordrachena Synodus. } 371
Eunomius. 330
Fauſtus Rejenſis. 333
Francus Sebaſtian. 367
Gennadius. 333
Geſnerus. }
Gerhardus. } 366
Gomarus Fran. 372
Guido. 340
Guillelmus Sartor. 349
Helvetica Confeſſio. 371
Heribertus. 336
Heritordius Nicol. 345
Hieronymus. 332
Hilarius Arelaten. 333
Hilarius Pictavien. 332
Honoratus Maſſilien. 333
Hoptnerus. }
Hottingerus. Jo. Ear. } 366
Hullemannus. }
Hus Joan. 346
Hutterus. 366
Janſenius Junior. 377
Jovinianus. 333
Irenaeus. }
Juſtinus. } 332
Keir Georgios. 379
Leblanc Ludov. 372
Lerinenſes Monachi. 333
Liſojus. 336
Lollardi. }
Lutherus Mart. cum ſuis. } 335
Mahumedes. }
Mareſius Samuel. 372
Maſſilien. Theologi. 333
Melancthon Philip. 355
Molinoſius Michaël. 379
Montalbenſes cum Berengario. 340
Mylius. 366
Nazianzenus Greg. 332
Obtrectatores varii. 356
Oldecaſtell Joan. 346
Optatus Milevitanus. 332
Oſiander Joan. Adam. 366
Oxonienſis Academia. 346
Paraeus David. 372
Payne Petrus. 347
Pelagiani. 332
Penn Guillelmus. 379
Piceninus Jacob. }
Pictet Beucd. } 372
Piggardi. 335
Pontiani. 337
Porretanus Gilbertus. 338
Praedeſtinatiani. 331
Pragenſis Hieronymus. 346
Pſeudo-Juſtinus. 332
Purvey Joan. 346
Quakeri. 379
Queſnellus Paſchas. 385
Repingdon. 345
Roterodamus Eraſmus. 352
Saxonica Confeſſio. 365

Semi-

Semipelagiani. 332
Simon Magus. 327
Sulpicius Severus. 333
Theologi Ducis Saxoniae. 365
Thorpe Guillelmus. 346
Turrettinus Franc. 372
Valentiniani. 328
Vermilius Petrus Martyr. 370
Vincentius Lerinens.)
Vitalis Carthaginenſis.)(333
Walchius.)
Waldenſes.)(335
Wellerus. 366
Wicleſitae Recentiores. 350
Wicleſitae Veteres. 349
Wicleius Joan. 341
With Ricardus. 346
Witſius Hermann. 372

DOGMA V.

Miracula ſuperna ſunt. 99

SAPIENTES ETHNICI
qui adumbrant Dogma.

Dion. Halicarnaſſeus.)
Feneſtella.)
Herodianus.)
Livius.)
Plinius.)(164
Silius Italicus.)
Suetonius.)
Tullius.)
Valer. Maximus.)

MONUMENTA ANTIQUITATIS
quae illuſtrant Dogma.

Anonymi Lapis indicatus.)
Calevii Lapis.) 117
Crater vitreus duplex. 122
Gordii M. Adloquutio. 116
Marciani Lapis. 118
Miſſale Gothicum. 120
Phileae M. Adloquutio duplex. 116
Sacrament. Leonianum ter. 119
Theudoti M. Adloquutio. 115
Victoria M. 116

QUAESTIONES
quae elucidant Dogma.

Miraculi de notione ac partitione quid? 99. n. 53. Quis ejus Author? 103. n. 62. Quos ob fines patretur? 105. n. 68. Edi poteſt in confirmationem talſhe doctrinae aut ſanctimoniae? *ib.* n. 71. Qui & quo pacto edere poſſint miracula? 108. n. 81. & 110. n. 88. Quid de iis comparate ad religionem ſupernaturalem? 111. n. 90.

ERRONES
in ſanctum Dogma.

Ii univerſim, qui tem quamlibet ſupernam inficiantur. De pluribus *inferius.*

DOGMA VI.

Myſteria ſuperna ſunt. 79

SAPIENTES ETHNICI
qui adumbrant Dogma.

Aegyptii complurimi.)
Graeci Mithyci TT.)
Gymnoſophiſtae.)(164
Tartari veteres Praecopenſes.)

MONUMENTA ANTIQUITATIS
quae illuſtrant Dogma.

Adloquutiones plurium Martyrum indicatae. 80
Afrae M. Adloquutio. 90
Alexandri M. Adloquutio. 86
Alphani Charta. 88
Antipae M. Adloq. 80
Athelberti Reg. Placitum. 83
Caloceri M. Adloquutio. 94
Clodovei jun. Placitum. 91
Clypeus chriſtianus. 84
Crux ſymbolica. 85
Donati M. Adloquutio. 86
Ereneae Lapis. 81
Froiteae. 94
Gregorii. 87
Icon depicta. 98
Icon duplex. 89
Icon indicata. 85
Ignatii M. Adloquutio. 93
Inae Reg. Diploma. 82. & 92
Lapides indicati. 81
Liturgia Coptica. 95
Liturgia S. Baſilii. 87
s. Ludgeri Calix. 97
Maximiliani M. Adloquutio. 79
Miſſale Gallicanum. 95
Miſſale Gothicum. 88 & 91
Orationale Goth. Hiſp. 92
Patina S. Petri Chryſol. indicata. 98
Pionii M. Adloquutio. 78
Piſanus Codex indicatus. 98
Quodvultdei Lapis. 81
s. Remigii Teſtamentum. }
s. Reoli Charta. } (96
Sacrament. Leonianum bis. 82
Stephani P. Reſcriptum. }
Symbola chriſtiana. } (83
Theodorae M. Adloquutio. 90

Theodoriti M. 86
Theodoti M. 90
Valvae Piſanae. 92. 98
Victoris M. Adloquutio. 79. 90
Vitalis Lapis. 80
Votum Imperatorum. 87. 90

QUAESTIONES
quae elucidant Dogma.

Myſterii ſuperni quae notio & partitio? 73. n. 29. Est ne materia verae religionis? 75. n. 42. Qui Myſteria ſuperna credibilia & credenda? 76. n. 43.

ERRONES
in ſanctum Dogma.

Quicumque ſupernum rerum Ordinem abjiciunt. De illorum pluribus *infra*.

R

DOGMA VII.

Revelationes ſupernae ſunt. 144

SAPIENTES ETHNICI
qui adumbrant Dogma.

Catullus.
Euripides.
Halicarnaſſeus.
Homerus.
Jamblichus.
Muſtius.
Sibyllae. (165
Strabo.
Tacitus.
T. Fl. Ariſtion.
Tullius.
Vibius.
Virgilius.

MONUMENTA ANTIQUITATIS
quae illuſtrant Dogma.

Achatii M. Adloquutio. 155
Adelpergae Epithaphium. 158
Antiphonarium S. Gregorii. 160
Candelabrum Judaicum. 162
Felicis M. Adloquutio. 156
Leonis Lapis. 158
Rituale Vaticanum. 159
Tabella muſivi operis. 163
Tabula coemeterialis. 161
Vincentii M. Adloquutio. 156

QUAESTIONES
quae elucidant Dogma.

Revelationis ſupernae quae notio & partitio? 142. n. 123. Quid de ejus neceſſitate & exiſtentia? 143. n. 134. Quid de revelationibus privatis? 149. n. 132.

ERRONES
in ſanctum Dogma.

Ii pariter generatim qui rem omnem ſupernam repudiant. De pluribus *ſtatim*.

S

DOGMA VIII.

Superna Dona ſunt, quae per ſe ſe vitam aeternam reſpiciunt. 169

QUAESTIONES
quae elucidant Dogma.

Quid generatim de hujuſmodi donis? 169. n. 187. Quid ſingillatim de habitibus, aut virtutibus permanentibus? 170. n. 190. Quid de actibus liberis, quos ſalutares dicunt? 172. n. 195.

DOGMA IX.

Supernaturalis Ordo rerum exſiſtit. 54

MONUMENTA ANTIQUITATIS
quae comprobant Dogma.

Achatii M. Adloquutio. 59. 62
Anthimi M.
Arcadii M. 63. 65
Baſilei M. 63
Baſilii Presb. & M. 65. 66.
Claudii M. 62
Epipodii M. 59
Felicis M. 63
Ferreoli M. (65
Hermetia M.
Hieracis M. 58
Leonia M. 61
Luciani & Martiniani MM. 60
Martyres plurimi adloquentes indicati. 58
Neonis M. Adloquutio. 63
Petri M. 62
Philippi M. 64
Pionii & Sociorum MM. 57
Pullionis M. 61
Theodoti M. 64
Victoris M. 60. 64

QUAESTIONES
quae elucidant Dogma.

Superni Ordinis quae notio? 68. n. 24. Quae partitio? 69. n. 25. Quae ſublimitas comparate ad naturam? 70. n. 28.

ERRONES
qui in Dogma quomodolibet impegiſſe feruntur.

Abaelardus Petrus. 53
Adiaphoritae. 44
Aëtiani. 43
Ahmed fil. Abdolalim. (42
Ahmed fil. Zin Alabedin.

Alcinous.)
Amelius Tuſcus.)(39
Ammonius.)
Anonymi. 48
Anonymi alii indicati. 52
Anonymus Germ. Presb. 50
Antonina de Burignon. 45
Antoninus Mar. Aurel. 14
Aphrodiſſaeus Alexand. 39
Apollinariſtae. 43
Apollonius Thyaneus. 39
Ariani. 43
Arouet de Voltaire Fran. 48
Ashley Cooper Anton. 47
Aurelianus Imp. 19
Aurelius Marc. Imp. 39
Author editionis Spinoſianae.)(46
Baelius Petrus.)
Bajus Michaël. 54
Blount Carolus. 47
Borrius Joſeph Fran. 49
Bridgeſius. 44
Bruno Jordanus.)(49
Caeſalpinus Andr.)
Calviniſtae. 43
Cardanus. 50
Celſus. 7
Chiliaſtae. 43
Chubb Thom. 48
Clericus Joan. 46
Collins. 47
Comes de Bolingbroke Enr. 48
Critias Atheniensis. 51
Cuperus Fran. 49
Cynici. 39
Damaſcius Philoſophus. 6
Decius Imp. 15
Deiſtarum turba. 46
Demetrius Cynicus. 39
Deslandes.)(48
Diderotus.)
Diocletianus Imp. 19
Diogenes Laërtius. 39
Domitianus Imp. 13
Eclectici. 39
Edictorum Imperialium Conditores. 13
Empiricus Sextus Cheronen. 39
Epictetus Phrix.)(39
Epicurei.)
Ethnicorum grex. 2
Evremond Dominic. 48
Euripides. 51
Galerius Armentarius. 24
Gallus Imp. 16
Gebhardus.)(49
Geulingius.)
Gnoſtici.)(43
Haereticorum grex.)
Hatzfeld. 49
Helvetius. 48
Herbertus. 47
Herculius Maximian. Imp. 23
Herodotus. 39
Hierax. 6
Hierocles. 9
Himerius. 5
Hobbes Thom. 47
Jang Kuang Sien. 13
Janſtonus Georg. 47
Independentes.)(44
Indifferentes.)
Interpretes Alcorani quidam. 42
Judaei. 40
Julianus Auguſtus. 10. & 33
Libanius. 5
Libertini. 45
Licinius Imp. 28
Lokius. 46
Lucianus. 7
Lutherani. 43
Lyons Guillelmus. 47
Macchiavellus. 50
Mandaville. 47
Mahumedes cum ſuis. 41
Manichaei. 43
Maximus. 6 & 11
Maximinus Daja Imp. 25
Maximus Tyrius.)(39
Menippus.)
Mennon cum ſuis. 44
Menodorus Nicomed. 39
Molinoſius Michaël. 54
Montaniſtae. 53
Morgan Thom. 47
Moslemi. 42
Muſſonius Babylonius. 39
Nero Imp. 13
Novatiani. 43
Numenius Syrus. 39
Obtrectatores quidam. 43
Olympiodorus. 6
Origeniſtae. 43
Oſiander. 50
Pelagiani. 43
Peripatetici. 39
Pertinax Sever. Imp. 15

Pietiſtae. 44
Platonici. 39
Plinius Secund. 4 & 39
Plotinus. 39
Politici. 44
Poppus. 50
Porphyrius. 8
Poſtellus Willelmus. 43
Prades Joan. Martin. 48
Pythagorei Novi. 39
Proclus. 12
Robinſon Joan. 44
Rouſſeau Jo. Jacob. 48
Rugerius Coſinas. 49
Sapor Longaevus Rex. 30
Saturninus. }
Sceptici. } 39
Schade. }
Schmidius. } 49
Seneca L. Ann. 39
Serre. 48
Sextius Q. }
Simplicius. } 39
Simſonius. 44
Socion Alexand. }
Stoici. } 39
Symmachus Q. Aur. 11
Syncretici. 44
Tacitus Cornelius. 2
Teredatea Rex. 29
Themiſtius. }
Theoda Laodic. } 39
Theon Smyrnaeus. }
Theoſtenes. 5
Tindal Matth. }
Tolandus. } 47
Tolerantes. 44
Touſſaint. 48
Trajanus Ulpius Imp. 13
Tyſſot Simon. 48
Valerianus Imp. 17
Ulpianus Domitius. 5
Voluſianus Imp. 16
Waldenſes. 43
Wardius. 44
Witichius. 49
Wolſton Thom. 47
Zoſimus. 12

V

DOGMA X.

Vaticinia ſuperna ſunt. 123

SAPIENTES ETHNICI
qui quodammodo adumbrant Dogma.

Aelius Spartianus. }
Aulus Gellius. }
Heſiodus. }
Julius Capitolinus. }
Lucanus. }
Platonici. } 165
Plutarchus. }
Porphyrius. }
Pythagorei. }
Rutilius Claud. Numatianus. }
Servius. }
Stoici. }
Strabo. }
Tullius bis. }
Varro. }

MONUMENTA ANTIQUITATIS
quae illuſtrant Dogma.

Achatii M. Adloquutio. 135
Coenae Domini Pictura. 140
Hermaiſci Titulus. 136
Imago Chriſti Crucifixi. 141
s. Joan. Baptiſtae Icon. 139
alia ejuſdem indicata. 140
Juſtiniani & Theodorae Votum. 138
Leonis Ep. Votum. 137
Pionii M. Adloquutio. 135
Sacramentarium Leonianum. 138
Theodoriti M. Adloquutio. 135
Theodoti M. 134

QUAESTIONES
quae elucidant Dogma.

Vaticinii quae notio & partitio? 123. n. 103. Quae ejus authoritas? 128. n. 113. Ecquis divino adflante Spiritu edere poſſit prophetiam? 130. n. 120. Quid de Vaticiniis comparate ad Religionem ſupernaturalem? 131. n. 121.

ERRONES
in ſanctum Dogma.

Ii generatim omnes, qui ſupernum Ordinem omnino repudiare auſi ſunt. De illorum pluribus *nuper* p. 450. ſqq.

INDEX II.

SAPIENTUM ETHNICORUM.

A

AEgyptii Veterea pro Myſt. ſup. 164
Aeſchilus pro Grat. aux. 196
Anonymus Vates pro Gra. ſanc.)
Apulejus pro Gra. Sanc.) 298
Auctorea nonnulli Lapidum votivorum pro Revel.)
Aulus Gellius pro Vatic.) 165

C

Catullus pro Rev. ſup. 166
Crito pro Gra. aux. 196

D

Demophilus pro merito. 392
Dionyſ. Halicarnaſſeus pro Mir. 164. Rev. 165. merito 392

E

Epictetus pro mer. 392
Euriphamus pro Gra. aux. 196
Euripides pro Rev. 165. Gra. aux. 196 & ſanct. 297

F

Feneſtella pro mer. 164. Vatic. 165.

G

Graeci Veteres pro Myſt. ſup.)
Gymnoſophiſtae pro Myſt. ſup.) 164

H

Herodianus pro Mir. ſup. 164
Herodotus pro Merito. 392
Heſiodua pro Vat. ſup. 165
Hierocles pro Gra. aux. 196
Homerus pro Rev. 165. Grat. aux. 196. Gra. ſanc. 297. Merito. 392

I

Jamblichus pro Rev. ſup.)
Julius Capitolinus pro Rev.) 165

L

Livius pro Mir. ſup. 164
Lucanua pro Vat. ſup. 165

M

Macrobius pro mer. 392
Marc. Aurel. Imp. pro Gra. aux. 196. merito. 392
Maximus Tyrius pro Mer. 392
Menander pro Grat. aux. 196
Mithyci Theologi pro Myſt. ſup. 174

O

Ovidius pro Gra. ſanc. 298

P

Periander pro Merito. 392
Perſiua pro Gra. ſanc. 297
Philemon pro Gra. aux. 196
Pittacus pro Mer.)
Plato pro Gra. aux. 196. Mer.)(392
Platonici pro Vatic. 165
Plinius pro Mirac. 164
Plutarchus pro Vat.)
Porphyrius pro Vat.)(165
Pythagoras pro mer. 392
Pythagorei pro Vat. 165

R

Rutilius Clau. Numatianus pro Vat. 165

S

Seneca pro Gra. aux. 196. Gra. ſanct. 298
Servius pro Vat.)
Sibyllae pro Revelat.)(165
Silius Italic. pro Mir. 164
Simplicius pro mer.)
Socrates pro mer.)(392
Solon pro mer.)
Spartianus Aelius pro Vat.)
Stoici pro Vat.)(165
Strabo pro Vat.)

T

Tacitus Cornel. pro Rev. ſup. 165
Tartari Veteres Praecopenſes pro Myſt. ſup. 164
Tullius pro Mir. 164: Revelat. & Vatic. 165

V

Valerius Maximus pro Mirac. 164
Varro pro Vat. 165
Virgilius pro Revelat. 265. Grat. ſanct. 297

IN-

INDEX III.

MONUMENTORUM ANTIQUITATIS.

A

AChatii M. Adloquutio pro Ord. ſup. 59. 61. Vaticin. ſup. 135. Rev. ſup. 155
Adriani Votum pro Myſt. ſup. 87
Aemilii Severiani Votum pro mer. 426
Afrae M. Adloquutio pro Myſt. ſup. 90
Agelpergae Lapis pro Rev. ſup. 158
Alexandri M. Adloquutio pro Gra. aux. 244. ſq. & ſanct. 300
Alexandri P. & M. pro Myſt. ſup. 86
Alphani Charta pro Myſt. ſup. 88
Andeoli M. Adloq. pro Gra. aux. 244. & ſanc. 300
Andreae Epigramma pro mer. 422
Anthimi M. Adloquutio pro Ord. ſup. 63
Antipae M. pro Myſt. ſup. 80
Antiphonarium Gregorianum pro Rev. ſup. 160
Antiphonar. Benchorenſe pro mer. 442
Apollini Votum pro merito. 427
Arcadii M. Adloquutio pro Ord. ſup. 65
Arcae Noëticae tabula pro Rev. ſup. 161
Athelberti Reg. Diploma pro Myſt. ſup. 83
Auguſti Caeſaris Ara pro merito. 431

B

Baſilei M. Adloquutio pro Ord. ſup. 63
Baſilii M. pro Ord. ſup. 65
Baſilii Ancyr. M. pro Mer. 418. Gra. aux. 245
Boniſac Monumentum pro mer. 422

C

Calevii Lapis pro Mirac. ſup. 117
Calix S. Ludgeri pro Myſt. ſup. 97
Caloceri M. Adloquutio pro Myſt. ſup. 93. ſq.
Candelabrum Judaicum pro Rev. ſup. 162
Charitonis, & Evelpiſti MM. Adloquutiones pro Gra. aux. 244
Claudii M. pro Ord. ſup. 62
Clodovei Junioris Placitum pro Myſt. ſup. 91
Clypeus aereus pro Myſt. ſup. 84
Codex Leonianus pro Mirac. ſup. ter. 119. Gra. aux. bis. 247
Codex Vaticanus pro Rev. ſup. 159
Conſtantini Imp. Marmor pro mer. 419
Crater Vitreus duplex pro Mirac. ſup. 122
Cybeles Deum Matris Taurobolium pro Mer. 434

D

Dipthycon Novarienſ. Ecc. pro mer. 443
Donati M. Adloquutio pro Myſt. ſup. 86
Dulcitiae Marmor pro mer. 421

E

Epigramma Anonymi pro mer. 422
Epipodii M. Adloquutio pro Ord. ſup. 59
Ereneae Titulus pro Myſt. ſup. 81
Euſebiae pro mer. 421

F

Felicis M. Adloquutio pro Ord. ſup. 62. Revel. ſup. 156
Ferreoli M. pro Ord. ſup. 65
Froireae Epitaphium pro Myſt. ſup. 94

G

Gordii M. Adloq. pro Mirac. ſup. 116

H

Hermaiſci Titulus pro Vatic. ſup. 136
Hermetis M. Adloq. pro Ord. ſup. 64
Hieracis M. pro Ord. ſup. 58
Hilariae M. pro Mer. 437

I

Jacobi Patriarchae Imago pro Rev. ſup. 163
Icon B. V. duplex pro Myſt. ſup. 89
Icon J. Ch. pro Myſt. ſup. 38. pro Vatic. 141
Ignatii M. Adloquutio pro Myſt. ſup. 93
Inae Regis Diploma pro Myſt. ſup. 88. & 92
s. Joannis Baptiſtae Icon pro Vat. ſup. 139
Iſidis, ac Serapidis templi Conſecratio pro mer. 429
Juſtiniani, & Theodorae Votum pro Myſt. ſup. 87. & 90. pro Vat. ſup. 138
Juſtini M. Adloquutio pro Gra. ſanc. 299. ſq.

L

Leonis Lapis pro Rev. ſup. 158
Leonis M. Adloquutio pro Ord. ſup. 61. pro Vat. 137
Liciniae & Sororum Titulus pro Mer. 424
Liturgia Alexan. S. Baſilii pro Myſt. ſup. 87. ſq.

Litur-

Digitized by Google

Liturgia Coptica pro Myſt. ſup. 95
Liturgiae aliae indicatae pro Myſt. ſup. 95
Liturgia Coptica S. Baſilii pro Grat. aux. 244
Luciani, & Martiani MM. Adloquutiones pro Ord. ſup. 60
Ludovici Pii Placitum duplex pro Grat. aux. 251. Capitularis Prooemium & aliae chartae indicatae pro merito. 443.

M

Mandroſae Marmor pro mer. 419
Marci Ep. Adloquutio pro Myſt. ſup. 86
Marci Evang. & M. pro Gra. ſanct. 298
Marciani M. pro Gra. aux. 245
Marciani Lapis pro Mir. ſup. 118
Marmor Symbolicum pro Myſt. ſup. 84
Marti Gradivo Votum pro mer. 429
Martyres plurimi Indicati pro Ord. ſup. 58. Myſt. ſup. 80. Rev. ſup. 156
Maximi, & Maximini marmor pro Mer. 430
Maximiliani M. Adloquutio pro Myſt. ſup. 79
Maximi M. pro Gra. ſanc. 299
Maximi Presb. M. pro Gra. ſanc. 298
Miſſale Gallicum pro Myſt. ſup. 95. pro Gra. ſanc. 309
Miſſale Gothicum pro myſt. ſup. 88. & 91. pro Mirac. ſup. 120. pro mer. 439
Mulieris Anonymae M. Adloq. pro mer. 416

N

Neonis M. Adloquutio pro Ord. ſup. 63

O

Orationarium Gothico-Hiſpanum pro myſt. ſup. 91. pro Gra. ſanc. 309

P

Paullini Crux pro myſt. ſup. 85
Petri M. Adloquutio pro Ord. ſup. 62. pro Gra. aux. 244
Petri Chryſ. Patina indic. pro myſt. ſup. 98
Pherbutes M. Adloq. pro mer. 418
Phileae M. pro mir. ſup. bis. 116
Philippi M. pro Ord. ſup. 64
Pionii M. pro Ord. ſup. 57. pro Myſt. ſup. 78. pro Vat. ſup. 135
Pomponii Fundani Votum pro mer. 426
Pullionis M. Adloq. pro Ord. ſup. 61

R

Remigii Epiſc. Teſtamentum pro Myſt. ſup. } 96
Reoli Charta pro Myſt. ſup. } 96

S

Sacramentarium Gelaſianum pro Gra. aux. 249. pro Gra. ſanc. 303
Sacramentarium Gregorianum pro Gra. ſanc. 307
Sacramentar. Leonianum pro Myſt. ſup. bis 82. pro Vat. ſup. 138
Sacramentar. Romanae Eccl. pro Gra. ſanc. 313. 315. 321. 323. pro mer. 440
Sacrificii pagani ectypon pro mer. 433
Stephani P. Reſcriptum pro Myſt. ſup. 83
Symeonis M. Adloquutio pro mer. 417

T

Theodlecheldis Titulus pro mer. 424
Theodorae V. & M. Adloquutio pro Myſt. ſup. 90
Theodorae Epitaphium pro mer. 423
Theodoriti M. Adloquutio pro Myſt. ſup. 86
Theodoti M. pro Ord. ſup. 64. Myſt. ſup. 90. Mir. 115. Vat. ſup. 134. Gra. aux. 245
Timothei M. pro Gra. ſanc. 301
Tituli duo pro mer. 425

V

Valvae Piſanae pro Myſt. ſup. 92. Vat. ſup. 140
Victoris M. Adloquutio pro Ord. ſup. 60. 64. Myſt. ſup. 79. 89. ſq. Mir. ſup. 116. Rev. ſup. 157
Victorini Votum pro Myſt. ſup. 81
Vincentii M. Adloquutio pro Rev. ſup. 156

Z

Zenonis M. Adloquutio pro Gra. ſanc. 302

IN-

INDEX IV.

QUAESTIONUM.

G

G*Ratiae gratis datae* quid generatim importent? 166. Quid ſpeciatim? 167

Gratiae Auxiliantis quae exſiſtentia? 196. Quae notio? 297

Reliquae gratiam hanc concernentes *mox* indicatae ſunt. 444

Gratiae Sanctificantis quae notio & indoles? 275

Reliquas in eandem Gratiam lege ſis *ſupra*. 446

M

Meriti ſuperni quae notio? 392

Reliquae ſuper eodem Merito *nuper* traditae ſunt. 447

Miraculi ſuperni qualis notio atque partitio? 99

Reliquae de Miraculo *mox* deſcriptae ſunt. 448

Myſterii ſuperni quae notio & partitio? 73

Reliquae de hoc argumento *nuper* productae. 450

R

Revelationis ſupernae quae notio & quae partitiones? 142

Reliquas de revelatione praecitatas repereris. 540

S

Superna Dona, quae per ſe ſe vitam aeternam reſpiciunt, quid generatim importent? 169

Reliquae de ipſis Donis *mox* explicatae. 450

Supernus rerum Ordo qua notione gaudet? 68

Reliquae de hoc Ordine *nuper* vulgatae. 450

V

Vaticinii ſuperni quae notio & partitio? 123

Reliquae Vaticinia ſpectantes *mox* expoſitae. 451

INDEX V.

ERRONUM.

A

ABaelardus Petrus in Ord. ſup. 53

Adiaphoriſtae in ord. ſup. 44

Adrumetini monachi in Grat. aux. 183. in mer. 333

Adiceta Marcus in Gra. aux. 183

Aetiani in ord. ſup. 43

Ahmed fil. Abdolalim in ord. ſup. 41

Ahmed fil. Zin Alabedin in ord. ſup. 42

Albigentes in mer. 337

Alcinous in ord. ſup. 39

Ambroſius in Gra. aux. 183. in mer. 332

Amelius Tuſcus in ord. ſup. 39

Ameſius in mer. 371

Ammonius in ord. ſup. 39. in Gra. aux. 177

Amſdorfius Nicol. in mer. 355

Amyraldus Moſes in mer. 372

Anglicana conf. in Grat. ſanc. 266

Anglicana altera conf. in Grat. ſanc. 266

Annianus Diaconus in gra. aux. 179

Anonymi in ord. ſup. 49

Anonymi alii in ord. ſup. 52

Anonymi anglicani in mer. 339

Anonymi britanni in gra. aux. 184

Anonymi ſub IV. Seculum in mer. 330

Anonymi veteres in mer. 326

Anonymus anglus in mer. 341

Anonymus germanus presbyter in ord. ſup. 50. col. 1. ſq.

Anonymus pariſienſis in gra. ſanc. 258

Antinomi cum Iſlebio in mer. 367

Antonina de Burignon in ord. ſup. 46

Antoninus Marcus Imp. in ord. ſup. 14

Aphrodiſſeus Alex. in ord. ſup. 39

Apollinariſtae in ord. ſup. 43

Apollonius Tyanaeus in ord. ſup. 39

Argentinenſis confeſ. in gra. ſanc. 266

Ariani in ordinem ſup. 43

Arminiani in gra. ſanc. 273

Arminiani juniores in mer. 391

Arminius Jacobus in mer. 327

Araal-

Digitized by Google

Arnaldus Antonius in gra. aux. 187
Arnobius tunior in mer. 333
Arouet de Voltaire in ord. ſup. } 48
Ashley Cooper Anton. in ord. ſup. }
Ashwarbius Joan. in mer. } 345
Alton Joan. in mer. }
Athanaſius in mer. 332
Auguſtana luth. Conf. in gra. ſanc. 266
Auguſtinus in gra. aux. 183. in mer. 332
Aurelianus Imper. in Ord. ſup. 19
Aurelius Marcus Imper. in ord. ſup. 39
Author edition. ſpinoſianae in ord. ſup. 46

B

Baelius Petrus in ord. ſup. 46
Bajus Michaël in ord. ſup. 54. gra. aux. 185. gra. ſanc. 270. mer. 373
Balaeus Joan. in mer. 347
Balduinus in mer. 366
Barclay Robertus in mer. 379
Baſileenſis Conf. in gra. ſanc. 265
Baſilienſis conf. in gra. ſanc. 265
Beguardi in gra. ſanc. 160
Belgica conf. in gra. ſanc. 266
Bertholdus de Rorbach in mer. 341
Beza Theodor. in mer. 370
Blount Carolus in ord. ſup. 47
Bogomili in mer. 336
Bohemica Conf. in gra. ſanc. 266
Borrius Joſ. Franc. in ord. ſup. 49
Bottaccius in mer. 366
Bridgeſius in ord. ſup. 44
Bruno Jordanus in ord. ſup. 49
Buddeus Joan. Franc. in mer. 366
Bullingerus Jo. Henri. in gra. ſanc. 268
Burmannus Franc. in mer. 372
Buzerus Martin. in mer. 364

C

Caeſalpinus in Ord. ſup. 49
Calovius in mer. 366
Calviniana Conf. in gra. ſanc. 267
Calviniſtae in ord. ſup. 43
Calvinus in gra. aux. 185. gra. ſanc. 264. mer. 335
Canzius in gra. ſanc. 262. mer. 366
Cardanus in ord. ſup. 50
Carpzovius Samuel Bened. in mer. 366
Caſſianus in gra. aux. 183. in mer. 333
Celſus in ord ſup. 7
Centuriatores Magdeburg. in mer. 355
Chiliaſtae in ord. ſup. 43
Chryſoſtomus in gra. aux. 183. mer. 332
Chubb Thom in ord. ſup. 48
Clem. Alex. in gra. aux. 183. mer. 332
Clericus Joan. in ord. ſup. 46
Coeleſtius in gra. aux. 179
Collins in ord. ſup. 47
Comes de Bolingbrocke in ord. ſup. 48
Comitis Friderici confeſſio in gra. ſan. 266
Confeſſioniſtae in gr. aux. 184. mer. 358
Combrigius in mer. 350
Critias Athenienſis in ord. ſup. 52
Cuperus Franc. in ord. ſup. 49
Cynici in ord. ſup. 39
Cynici Turlupini in mer. 341
Cyrillus Alex. in gra. aux. 183. mer. 332

D

Damaſcenus Joan. in gra. aux. 183
Damaſcius in ord. ſup. 6
Davenantius Joan. in mer. 372
Decius Imp. in ord. ſup. 15
Deiſtae, viperarum progenies, in ord. ſup. 46
Demetrius Cynicus in ord. ſup. 39
Deslandes in ord. ſup. } 48
Diderotus in ord. ſup. }
Diocletianus Imp. in ord. ſup. 13
Diogenes Laërtius in ord. ſup. 39
Domitianus Imp. in ord. ſup. 19
Dordrachens ſynodus in gra. ſanc. 267 mer. 372
Durandus in gra. aux. 183

E

Eclectici in ord. ſup. 39
Edictorum Imperialium Conditores in ord. ſup. 13. ſq.
Empiricus Sextus in ord. ſup. }
Epictetus Phryx in ord. ſup. } 39
Epicurei in ord. ſup. }
Evagrius Ponticus Iberita in gra. aux. 177
Eunapius in ord. ſup. 5. & 11
Eunomius in mer. 330
Euripides in ord. ſup. 51
Euſebius in gra. aux. } 177
Euthimius in gra. aux. }

F

Fauſtus Rejenſis in mer. 333
Francus Sebaſtianus in mer. 367
Frickius Joan. in gra. aux. 188

G

Gabriel Biel in gra. aux. 183
Gallica Conf. in gra. ſanc. 266
Gallus Imp. in ord. ſup. 16
Galerius Armentarius Imp. in ord. ſup. 14
Gebhardus Carol. in ord. ſup. 49
Gennadius in mer. 333
Gentiles Romani in gra. aux. 176

Gerberonius Gabriel in gra. aux. 187
Gerhardus in mer. 366
Geſnerus in mer. 366
Geulingius in ord. ſup. 49
Gnoſtici in ord. ſup. 43
Gomarus Franc. in mer. 372
Guido in mer. 340
Guillelmus Sartor in mer. 349
Guillelmus forte Conſtantienſis Ep. in gra. ſanc. 259

H

Hatzfeld in ord. ſup. 49
Haereticorum grex in ord. ſup. 43
Helvetica conf. in gra. ſan. 265. mer. 372
Helvetius in ord. ſup. 48
Herbertus in ord. ſup. 47
Herculius Maximianus Imp. in ord. ſup. 23
Heribertus in mer. 336
Heriſordius Nicol. in mer. 345
Herodotus in ord. ſup. 39
Hierax in ord. ſup. 6
Hierocles in ord. ſup. 9
Hieronymus in Gra. aux. 183. mer. 332
Hilarius in Gra. aux. 183
Hilarius Arelatenſis in mer. 333
Hilarius Pictavienſis in mer. 332
Himerius in Ord. ſup. 5
Hobbes Thom. in Ord. ſup. 47
Hoffmannus Melchior in Gra. aux. 184
Honoratus Maſſilienſis in mer. 333
Hoptherus in mer. 366
Hottingerus Joſ. Henr. in mer. 366
Hubertia Virgo Lugdunenſis in Ord. ſup. 48
Hulſemannus in mer. 366
Huss Joan. in mer. 346
Hutterus in mer. 366

I

Jaegerius Joan. Wolfg. in Gra. aux. 188
Jang Kauang Sien in Ord. ſup. 13
Janichen Gottlob Frideric. in Gra. aux. 188
Janſeniani in Gra. aux. 187
Janſenius Ep. Ipren. in Gra. aux. 186. Mer. 377
Janſonius Jacob. cum Baianis in Gra. aux. 186. mer. 372
Independentes in Ord. ſup. 44
Indifferentes in Ord. ſup. 44
Interpretes Alcorani quidam in Ord. ſup. 42
Jonſtonus Georg. in Ord. ſup. 47
Jovinianus in Gra. aux. 177. Gra. ſanc. 253. mer. 333
Irenaeus in mer. 332
Irenaeus Paullus in Gra. aux. 187
Iſidorus in Gra. aux. 177
Judaei in Ord. ſup. 40
Judaei Rabbini in Gra. ſanc. 253
Judaei Romani in Gra. aux. } 176
Judaei alii in Gra. aux. }
Julianus Auguſtus in Ord. ſup. 10. 33
Julianus Epiſc. in Gra. aux. 179
Jurius Claud. in Gra. aux. 185
Juſtinus in mer. 332

K

Keit Georg. in Meritum. 372

L

La Serre in Ord. ſup. 48
Le Blanc Ludov. in mer. 372
Lerinenſes Monachi in Gra. aux. 183. mer. 333
Libanius in Ord. ſup. 5
Libertini in Ord. ſup. 44
Licinius Imp. in Ord. ſup. 23
Limborchius Philippus in Gra. ſanc. 273
Liſoſua in Mer. 336
Lokius in Ord. ſup. 46
Lollardi in mer. 335
Lubertus Sibrandus in Gra. aux. 185
Lucianus in Ord. ſup. 7
Lutherani in Ord. ſup. 43
Lutherus in Gra. aux. 184. Gra. ſanc. 260. mer. 335
Lyons Guillelmus in Ord. ſup. 47

M

Macchiavellus in Ord. ſup. 50
Mahumedani in Gra. ſanc. 256
Mahumedes in Ord. ſup. 41. mer. 335
Mandaville in Ord. ſup. 47
Manichaei in Ord. ſup. 43
Mareſius Samuel in mer. 372
Maſſilienſes Theologi in Gra. aux. 183. mer. 333
Maximinus Daja Imp. in Ord. ſup. 25
Maximus in Ord. ſup. 6. 11
Maximus Tyrius in Ord. ſup. 39
Melanchthon Philippus in mer. 355
Menippus in Ord. ſup. 39
Mennon cum ſuis in Ord. ſup. 44
Menodorus Nicomedienſis in Ord. ſup. 39
Molinaeus Carolus in Gra. aux. 185
Molinoſius Michael in Ord. ſup. 54. Gra. aux. 187. mer. 379
Montalbenſes cum Berengario in mer. 340
Montanus cum ſuis in Ord. ſup. 43. Gra. ſanc. 253

Mon-

Digitized by Google

Mopſueſtenus Theodor. in Gra. aux. 179
Morgan Thomas in Ord. ſup. 47
Moslemi In Ord. ſup. 42
Muſſonius Babylonicus in Ord. ſup. 39
Mylius in mer. 366

N

Nazianzenus Gregor. in Gra. aux. 183. mer. 332
Nero Imp. in Ord. ſup. 13
Nicolius in Gra. aux. 187
Novatiani in Ord. ſup. 43
Novatus in Gra. ſanc. 253
Numenius Syrus in Ord. ſup. 39

O

Odecaſtell Joan. in mer. 346
Olympiodorus in Ord. ſup. 6
Optatus Milev. in Gra. aux. 183. in mer. 332
Or in Gra. aux. 177
Origenes Adamantius in Gra. Aux. 177. ſq.
Origeniſtae in Ord. ſup. 43. Gra. aux. 178
Oſiander Andreas in Ord. ſup. 50. Gra. Sanc. 267
Oſiander Joan. Adamus in mer. 366
Oxonienſis Academia in Mer. 346

P

Paraeus David in mer. 371
Payne Petrus in mer. 347
Pelagius cum Adſeclis in Ord. ſup. 43. in Gra. aux. 179. Gra. Sanc. 255. mer. 331
Penn Guillelmus in mer. 379
Peripatetici in Ord. ſup. 39
Pertinax Severus Imp. in Ord. ſup. 15
Piceninus Jacobus in Gra. aux. 185. Mer. 372
Pictet Benedictus in Mer. 372
Pietiſtae in Ord. ſupern. 44
Piggardi in mer. 335
Piſcator Joan. in Gra. aux. 185
Platonici in Ord. ſup. 39
Plinius Secund. Cai. in Ord. ſup. 4. 39
Plotinus in Ord. ſup. 39
Polonicae Confeſſiones in Gra. San. 267
Pontiani in mer. 337
Poppus in Ord. ſup. 50
Porphyrius in Ord ſup. 8
Porretanus Gilbertus in mer. 338
Poſtellus Willelmus in Ord. ſup. 43
de Prades Joan. Martin. in ord. ſup. 48
Praedeſtinatiani vulgati in Gra. aux. 183 mer. 331
Praeformatores Pelagianiſmi in Gra. aux. 177
Praeſormatores Semipelagianiſmi in Grat aux. 183
Pragenſis Hieronymus in mer. 346
Proclus in Ord. ſup. 12
Pſeudo-Juſtinus in mer. 332
Purvey Joan. in Mer. 346
Pythagorei novi in Ord. ſup. 39

Q

Quakeri In Meritum. 379
Queſnellus Paſchaſ. in Gra. aux. 188. Gra. ſanc. 273. Mer. 385

R

Raymundus Dionyſius in Gra. aux. 187
Repingdon in mer. 345
Ricardus in Gra. aux. 183
Robinſon Joan. in Ord. ſup. 44
Roterodamus Eraſmus in mer. 352
Rouſſeau Joan. Jacob. in Ord. ſup. 48
Rufinus in Gra. aux. 179
Rugerius Coſmas in Ord. ſup. 49

S

Sanbovius in Gra. aux. } 187
de Sant Amore in Gra. aux. } 187
Sapor Longaevus Rex in Ord. ſup. 30
Saturninus in Ord. ſup. 39
Saxonica Conf. in Gra. ſanc. 266. Mer. 365
Sceptici in Ord. ſup. 39
Schade in Ord. ſup. } 49
Schmidius Laur. in Ord. ſup. } 49
Seneca L. An. in Ord. ſup. 39
Schwenkfeldius Gaſp. in Gra. Sanc. 268
Scoticae Confeſſiones duae in Gra. ſanc. 266
Scotus in Gra. aux. 183
Semi-Oſiandrini in Gra. Sanc. 266
Semipelagiani in Gra. aux. 181. in mer. 332
Servetus Mich. in Gra. ſanc. 266
Sextius Q. in Ord. ſup. 39
Simon Magus in Mer. 327
Simonius Ricardus in Gra. aux. 189
Simplicius in Ord. ſup. 39
Simſonius in Ord. ſup. 44
Sociniani in Gra. aux. 184
Socinus Fauſtus in Gra. ſanc. 269
Socion Alexandrinus in Ord. ſup. 39
Spangebergici in Gra. Sanc. 266
Stoici in Ord. ſup. 39
Sulpitius Severus in Gra. aux. 183. in Mer. 333

Symmachus Q. Aurelius in Ord. ſup. 11
Syncretici in Ord. ſup. 44

T

Tacitus Cornel. in Ord. ſup. 2
Tere lates Rex in Ord. ſup. 29
Theodas Laodicenſis in Ord. ſup. 39
Theologi Ducis Saxoniae in mer. 365
Theon Smyrnaeus in Ord. ſup. 39
Theoſtemus in Ord. ſup. 5
Thomas in Gra. aux. 183
Thorpe Guillelmus in mer. 346
Tindal Matth. in Ord. ſup. } 47
Tolandus in Ord. ſup. } 47
Tolerantes in Ord. ſup. 44
Touſſaint in Ord. ſup. 48
Trajanus Ulpius Imp. in Ord. ſup. 13
Turrettinus Franc. in mer. 372
Tyſſot Simon in Ord. ſup. 48

V & U

Valentiniani in mer. 328
Valerianus Imper. in Ord. ſup. 17
Vermilius Petrus Martyr in mer. 370
Vincentius Lerin. in grat. aux. 333
Vitalis Carthaginenſis in grat. aux. 333
Ulpianus Domitius in Ord. ſup. 5
Unciti Anglicani in Gra. ſanc. 253
Voluſianus Imp. in Ord. ſup. 16
Walchius in mer. } 335
Waldenſes in Ord. ſup. 43. in mer. } 335
Wardius in Ord. ſup. 44
Wellerus in mer. 366
Wicleſitae Recentiores in mer. 350
Wicleſitae Veteres in mer. 349
Wicleſus Joan. in mer. 341. ſq.
Witembergica Conf. in Gra. ſanc. 266
Witichius in Ord. ſup. 49
With Ricardus in mer. 346
Witſius Hermannus in mer. 372
Wolſton Thomas in Ord. ſup. 47
Writus in Gra. ſanc. 253

Z

Zeno cum Stoicis in Gra. aux. 178
Zinnichius in Gra. aux. 187
Zoſimus in Ord. ſup. 12
Zwingliani quidam in Gra. ſanc. 263
Zwinglius in Gra. aux. 184

INDEX VI.

RERUM PRAECIPUARUM.

A

ABaelardus vindicatur raptim. 59. Adn.

Acta SS. Martyrum. Anonymae Mulieris ex titulo praecepti a Juliano Auguſto emiſſi ſuſpecta non ſunt. 416. ſq. Sanctae Afrae quantum ad partem primam, continentem ejus & Socc. converſionem legitima ſunt. 437. ſq. S. Anthimi mirabilem vetuſtiorum ſimplicitatem non videntur praeferre. 63. S. Donati veriſimiliter germana. 86. S. Anaſtaſiae ſpuriis adnumeranda. 23. S. Sebaſtiani Ambroſio tributa, vel certo ſpuriis videntur, vel vehementiſſime ſuſpecta. 20. ſq. Adn.

Acta SS. MM. Proconſularia. 301. ſq.

Actus ſuperni tranſeuntes. 172. ſqq.

Aſcenſio Chriſti D. in Coelos ejuſdem Divinitatem praeſefert. Hujus myſterii feſtum. 82. ſq.

Adventus eccleſiaſticus. 310. ſq.

Agapae. 440. ſqq.

Agrantus Fauſtus Conſul. 420. ſq.

Alcorani errata, blaſphemiae, fabulae mitem interpretationem non patiuntur. 41. ſq.

Alexandri Macedonis copiae qui mare Pamphilium trajecerint? 121.

Ammonius ſectam Eclecticam invenit, aut reformavit in odium chriſtianae religionis. 40.

Amſdorfius Nicol. contra bona opera plane inſaniit. 355. Amſdorfianorum ſectae auctor. *ibid.* Adn. Ejus fata & annus emortualis. *ib.*

Antiphonarium eccleſiaſticum ex vocibus ſacri Codicis contextum. 160.

Antonina de Bourignon. Ejus cauſſa. 45. ſq. Adn.

ARA PRIMOGENITI DEI. De hoc Marmore quid cenſendum? 431. ſqq.

Arae ethnicorum. 430. ſqq.

Arca Noetica pro Revelatione ſuperna contra Deiſtas. 161. ſq.

Arcani diſciplina. 305.

Aſſemanus Ill. Steph. Evodius laudatur. 31. alias.

Athanaſii Diſputatio contra Arium coram Probo Judice, ejuſdem foetus

non

non eſt. 3. Adn. col. 2.

Auctoris ingenuitas demonſtratur. 50. Adn. II. Ejus ſententia de viribus naturae longe diſtat a doctrina Origeniſtarum & Pelagianorum. 178. Adn.

Aureliani Imp. Edicta conſcripta fuerunt, ac fortaſſe non promulgata. 19.

B

Bajus Mich. ſui vindex. 185 Adn. & 271. ſq. Adn. I. & III. Ejus cauſſa circa dogma de merito. 376. ſqq. Adn. I.

Ballerinii Fratres confutantur. 317. ſq. & 320.

Baronius protegitur. 8, Adn. Deſeritur. 34. Adn. V. *Centuriatores*.

Beguardorum de opinione judicium. 260. Adn.

Belellus Fulgent. convellitur. 192. Obſ. col. 2.

Bertholdus de Rorbach. Error ei adpictus fortaſſe ſuppoſititius? 341. Adn.

Billuart Renat. confutatur egregie. 215. Obſ.

Biſomus, triſomus, tetriſomus apud veteres. 423. ſq.

C

Calviniani. Plurium effata circa meritum ſalutare. 370. ſqq. Eorum oppugnatores e noſtratibus. 372.

Calvinus in Patres Tridentinos ſcurra nefandus & impius. 368. Tum in TT. Scholaſticos. 369. *Reformator* illuſtris ejuſque gregales Reformati. 368. Adn. Quo ſenſu dixeris, parum aut pene nihil ex animo erraſſe circa meritum ſalutare? 370. Adn.

Calumnias & probroſa cognomina in cultores religionis catholicae confingunt Ethnici. 37. ſq. Tum deinde Acatholici. 43.

Candelabrum Judaicum pro Revelatione ſuperna. 162. Ejus imago proſtans hodieque in arcu triumphali Titi Veſpaſ. ceteris id genus figuris vetuſtiſſima. *ib.* Fuſiorem de eo diſſertationem ſpondet Auctor. 163.

Catechumenatus vetus. 305. ſq.

Centuriatores Magdeburg. Eorum centuriae. 356. ſq. Cauſſa. 357. Adnn. Pontificum deliberationes & Scriptores contra centurias. *ib.* Adnn. II. Eas Baronius annalibus ſuis ex inſtituto non confutavit. 358. Adn. III.

Chriſma ſanctum recens baptizatis olim ſtatim collatum. 314. ſq.

Chriſtianus ſum. Haec formula apud priſcos Martyres uſitatiſſima, quo animi ſenſu prolata? 58.

Chryſoſtomi teſtimonium Auctori incognitum. 25. Adn. I.

Claudii II. Imp. Edictum contra chriſtianos apocryphum. 19. Adn. II.

Coccii & *Cozzae* lapſus. 330. Adn. Coccii lapſus alter. 336. Adn.

de *Commate* Pianae Bullae magna contentio. 378. Adn. II.

Confeſſio Auguſtana praefert placita vafritie ac temeritate plena. 362. Ejus cauſſa. 363. ſqq. Adn. Melancthonis foetus eſt. 184. Adn.

Confeſſiones variae Heterodoxorum contra gratiam ſanctificantem indicantur. 265. ſqq. Adn.

Confeſſioniſtae Auguſtani vapulant a Joan. Cochlaeo. 361. Secum ipſi digladiantur. 363.

Cornelii P. Epiſtola vindicatur 16. Adn & 299.

Courayerus caſtigatur. 263. Adn.

Criobolium apud Paganos. 435.

Critias impius. Ejus cauſſa. 51. ſq. Adn.

Crucifixi Domini J. C. vetus icon & ſingularis. 141. ſq.

Cyriacus Anconitanus. Quae ejus auctoritas circa Inſcriptiones, quas tradidit? 6. Adn.

D

Decreta & Reſcripta Imperialia contra chriſtianos aereis inciſa tabulis. 25.

Deiſmi recentioris auctor. 50. Adn. I.

Deiſmus in Anglia, Gallia, Germania, Italia, Belgio. 48. ſqq.

Deiſtae. Ad eos converſio ut reſipiſcant. 123. ſaepius.

Diocletianeae perſequutionis duae tantum periodi. 23. Adn.

Diocletiano Edictum ſuppoſitum. 20. Adn. Tum aliud valde ſuſpectum & dubium. 22. Adn.

Dodwelli ſententia de paucitate Martyrum convellitur. 37. Adn. I. col. 2.

Dominica Oratio intra actionem Miſſae. 438. ſqq. Orationis commendatio. *ib.* Quid de ea relate ad Miſſam ab Apoſtolis celebratam S. Gregorius? 439.

Dona ſuperna finem beatum per ſe ſe reſpi-

ſpicientia exponuntur . 169. Haec rerum ſupernarum ſeriem nobiliſſimam conſtituunt ; cujus plane praeſtantem ac plenam elucidationem Theologis de Schola debet Religio . 175. Obſ.

E

Edicta Paganorum adverſum Religionem chriſtianam . Series chronologica Edictorum Imperialium ſub iv. priora ſecula . 13. ſqq. & 36. & Adn. I. Edicta voce tenus lata . 38. Adn. III. Edicta reliqua poſteriorum alias recenſenda ſpondet Auctor. 36. Edicta Praeſidum Provinciarum . 37. Adn. II.

Epiſcoporum eſt errores proſcribere. 341. Adn. III.

Ethnicismus Religionem revelatam opera & ſtudio Philoſophorum miris modis oppugnat . 39. Sed ipſe tamen & vindiciis SS. Patrum . & ſtudio Joviani Imp. toto ſaltem Romano Imperio pene funditus perit . 39. ſq. Adn.

Eucharistiae SS. palmare ſymbolum in Marmore literato . 94. ſq.

Examen Epiſcoporum ex veteri diſciplina. 159. ſq.

Eymericus notatur . 260. Adn. Ejus auctoritas in cauſſa Montalbenſium. 340. Adn. I.

F

Fauſtus Socinus . Laelii patrui conatus impiis mire promovit . 270. Adn. In deſcribendis ejus erroribus quandoque Natal. Alexander & Athanaſius Socinianiſmi hiſtoricus indiligentes: immo & ceteri hiſtorici noſtrates polemici. *ib.*

s. *Felix* Epiſc. inter Martyres Africanos pro defenſione Bibliorum ſacrorum Proto-Martyr . 156. ſq.

Fleuryi & Sarpii auctoritas hiſtorica circa factum ſingulare valde dubia . 264. Adn.

Formulae quaedam apud vetera Diplomata & Sigilla gratiam auxiliantem non ſpectant . 252.

G

Gazzaniga Petr. Maria notatur . 191. Obſ. Ejus animadverſio minime probatur . 218. ſq. Obſ. Quo jure glorietur, thomiſtico ſuo ſyſtemate Pelagianiſmi & Praedeſtinatianiſmi radices funditus convelli . *ib.*

Gerberonius Gabr. Baji vindex perſaepe fallitur . 272. alias .

Gilbertus Porretanus. Error ei adſpictus ab Ottone Friſingenſi valde dubius . 339. Adn.

Graſſius gratiam auxiliantem per ſe ſe efficacem in principio rationis ſufficientis nuperrime, ac ingenioſe quidem conſtituit . 222. & 223. ſq. Obſ. I.

Gratia Auxilians . De ejus dotibus pertractatur. 196. ſqq. Prae primis de ejus diſtributione . 205. ſq. & efficacia. 210. Circa illam nonnullae opiniones indicantur . 211. Refellitur Thomiſtica . 212. ſqq Et Auguſtinenſis recentior . 219. ſqq. Et nuperrima , quae eam ſiſtit in principio rationis ſufficientis . 222. Veriſimilior exponitur & vindicatur. 224. ſqq.

Agitur de gratiae ſufficientia ſeu inefficacia . 331. ſqq & neceſſitate ad actus ſalutares . 239. ſqq. In SS. Martyribus gratia plerumque per ſe ſe moraliter efficax 246.

Gratia ſanctificans . Ejus notio & indoles . 275. dotes . *ib.* Reliqua eam ſpectantia . 280. ſq & 284. ſqq.

Gratiae gratis datae Quae de iis cum generatim, tum ſpeciatim ſcitu dignioraſunt , expenduntur. 166. ſqq. Quae pro iis *Monumenta* antiquitatis conferant ? 167.

Guillelmus quidam , de quo plura feruntur ſatis dubia , errores revocat ſuos . 259. & Adn. I. & II.

H

Habitus ſuperni permanentes . 170. ſqq.

Haereticorum Reconciliatio in Eccleſia veteri . 324.

Helena Simonis Magi famoſum ſcortum. 328. ſq. Adn. II. V. *Simon Magus* .

Hierocles Bithyniae Praeſes ab Hierocle Philoſopho Alexandrino diverſus . 10. Adn.

I

Icones divae Virginis ad probandam ejus Maternitatem ſupernam . 83.

Impaſſibilitatem & impeccantiam homini tribuerunt Stoici , Origeniſtae , Pelagiani ; minime vero Scholaſtici noſtri. 178. Adn.

Innocentii P. VI. Bulla in novatores Anglicanos praeteriit Scriptores quamplurimis . 339. Adn.

s. *Joannis Baptistae* magnalia . 138. ſq.

Qui

Qui ejus laudibus detrahunt a Polemicis revincuntur. 139. ſq. De ejus amictu quid Proteſtantes? 140.

Judaeorum ſcita, dicta, geſta nefaria in religionem chriſtianam revelatam. 40. ſqq.

Juliani Auguſti lex in chriſtianos ſubdititia. 35. Adn.

Juſtificatio impii adulti. Exponuntur quae hanc in rem ſcitu digniora ſunt & Dogmaticis & Scholaſticis Theologis. 281. ſqq.

L

L' Advocat corrigitur. 355. Adn.

Lapides. Qui Conſtantino Magno dicatus circumfertur anne legitimus? 419. Liciniae ac Sororibus ſacer ad remotiſſima ſecula pertinere non videtur. 424. ſq. Conſularis quidam Relandum & Muratorium fugit. 425.

Le Blanc Ludov e Reformatis. Ejus ſcribendi de dogmatis ratio, ingenuitas, comitas, modeſtia ſummopere commendantur. 373. Adn.

Lectoratus Ordo colligitur ex Actis vetuſtiſſimis S. Timothei Lectoris M. 301. ſq.

Lex veterum Romanorum ne ulla religio nova toto admittatur Imperio ſine publica ſaltem auctoritate. 37. Adn. I. Tum ne ulli divini ſacrentur honores abſque S. C. *ibid.*

Lucianus Philoſophus. Nonnulli ejus nomine conſcripti dialogi ſatis dubii. Num chriſtianus? 7. ſq. Adn. II.

S. *Ludgeri* Calix cum praeclaris Inſcriptionibus pro Sa. Euchariſtia. 97. ſq.

Lutherani materiam de merito cur tot technis & cavillis obſcurarint? 367. Noſtrum de merito dogma pro ratione diſceſſionis ſuae ab eccleſia catholica obtendunt, una cum plurimis Calvinicolis. 369. Adn.

M

Machabaei MM. Eorum laudes. 316. Feſtum Romae ſollemne a quo tempore? *ib.* ſqq.

Madalena Thomas revincitur. 216. Obſ.

Muhumedes vindicatur. 336. Adn.

Mamachius conſutatur. 3. ſq. Adn.

Manſuetus a S. Felice, modo Alcuſſi Theologiae Moralis doctus Profeſſor, acerrimus, atque primus ex inſtituto ſyſtematicus & copioſus oppugnator praeindicatae opinionis Graſſii. 225. Obſ. I.

Paucis abhinc menſibus adverſus eam opinionem editus eſt formis Cremonenſibus praeclari Auctoris commentarius philoſophico-theologicus, in ſeptem diſſertationes tributus, acutiſſime juxta ac modeſtiſſime lucubratus; dignus quidem opinione noſtra, quem Theologiae ac Philoſophiae Profeſſores & alumni ſedulo evolvant.

Martyres. Quod pro Chriſto mortem ſubierint, magnis ab Eccleſia honoribus decorati. 418. Martyrum plura genera. 319. ſq.

Maximilianus Adoleſcens inter Martyres Chriſti jure recenſendus. 79. ſq

Meritum theologicum. De eo Adſerta ſecundum regulas fidei. 325. & 386. ſqq. & 398. Aeternae vitae meritum exigit ne ſimpliciter ſtatum gratiae? 391. Obſ. Quae circa meritum fide ſancta non ſunt habenda? *ibid.* col. 2. Ejus notio atque partitio. 392. ſqq. Conditiones & reliqua comparate ad actum meriti, & ad perſonam merentem, & ad Deum remunerantem expenduntur 397. ſqq.

Miracula ſuperna. De iis doctrina exponitur. 99. ſqq. Plura ſacri Codicis miracula diſerte vindicant Anti-deiſtae. 111. ſq. nota (*i*) Miraculi caracteres. 115. Obſ. Martyres recenſent miracula. 116. ſq. Martyrum paſſiones miracula eximia. 119. ſq. Tranſitus maris rubri apud Hebraeos miraculorum complexio. 121.

Miſſa vox quid a primordiis Eccleſiae? 17. Adn. I. & 306.

Miſſae Sacrificium tum in conventibus celebratum. 17. Adn. I.

Miſſale Gallicanum vetus negligentiore ſaepe manu conſcriptum. 309.

Molinos Mich. Famoſa ejus Cauſa. 380. ſqq.

Moſhemius Jo. Laurentius rejicitur. 329. Adn. II.

Myſteria ſuperna. Eorum notio, partitio & dotes exponuntur. 73. ſqq. Sacra profana Eleuſinia in concordiam fidei & rationis circa myſteria noſtra minime advocanda. 78. ſq. Obſ.

Ob.

O

Obſervatio non praetereunda. 99.
Operaneae ſacra apud profanos. 74. Obſ.
Oracula ethnicorum fraudibus plena. 130. Obſ.
Origenis error in gratiam auxiliantem nimium dubius. 177. Adn.
Origeniſtarum apathia. V. *Impaſſibilitatem*.
Oſculum pacis in Sacrificio Miſſae. 248. ſq.
Oſſa Joſephi Patriarchae & Eliſei quo ſenſu prophetaſſe dicantur? 127.

P

in *Paraſceve* officium vetus liturgicum. 303. ſq.
Paſcha annotinum. 306. ſq.
Patres Eccleſiae veteres. Eorum agendi ratio inter diſputandum cum hoſtibus Chriſti ſub IV. priora ſecula. 179. Adn.
Paullus Apoſt. gratiae auxiliantis praeclarus vindex. 176. ſq. Adn.
Pelagianiſmus. Palmare ejus dogma ſcholia noſtris perperam adpingunt Proteſtantes. 178. Adn. De eo comparate ad naturam & gratiam nonnulla alias praemiſſa: complurima heic adjecta pro fuſiore ejus cauſſae expoſitione. 180. ſqq. Adn. Pelagianae Scholae meritum abſurdum. 331. & Adn. ** Plura gratiae genera admiſit. *ib.* At gratiam tamen ſanctificantem inhaerentem agnovit nullam. 255. ſqq. Adn. II.
Pelagius. Ejus indoles, ingenium & zelus non ſecundum ſcientiam. 180. Adn. Primus gratiae auxiliantis hoſtis publicus & contentioſus. *ib.*
Pſeifferus Auguſtus hallucinationis convictus. 259. Adn. II.
Philoponus laudatur. 12.
Piſanae Valvae. Quid circa eas dubium; quid veriſimile? 93.
Poenitentium Reconciliatio in Eccleſia veteri. 311. ſq.
Polemicae diſputationes interdum jure ventilatae in hoc commentario. 175. Obſ. col. 2.
Pontiani haeretici ex qua ſecta? 337. Adn.
Poſſulei monaſterium Ciſtercienſe ampliſſimum in Catalonia. 340. Adn. II.
Porphyrii ſcripta contra ſacros Codices. 9.
Probi Imp. Edictum contra Chriſtianos ſuppoſitum. 18. Adn. II.
Prophetia. Verae ac falſae ſigna. 134. Obſ. Prophetiae de pluribus myſteriis ſupernis re quidem impletae. 137. ſqq. Tum aliae Theodoriti M. 135. ſq.
Pſeudo-apoſtoli haeretici quinam? 326. Adn.

Q

Queſnelliſmus. Ejus protectores acriter repudiantur. 188. Adn. Quaeſivit ſibi fortaſſe patrocinium ab Schola Lutheranorum. *ib.*
Queſnellus erroris aperte convincitur a noſtratibus Anti-queſnelliſtis. 273. Adn. I. II. III.
Quinquageſima eccleſiaſtica. 249. ſqq.

R

Relandus Hadrian. fruſtra Mahumedanos protegere conatur. 257. Adn. I. & Alcoranum. 41.
a. *Realus* horrendi anathematis fortaſſe primus auctor. 96.
Revelatio ſuperna. De ea doctrina exponitur. 142. ſqq. Revelationes ſacricodicis prae primis oppugnant Deiſtae. 148. ſq. Obſ. Eas plerumque citant & commendant SS. Martyres. 156. Et pro earum defenſione complurimi martyrium ſubeunt. 157. Revelationis privatae donum in vera Eccleſia hucuſque floruit. 140. ſqq.
Revelatio naturalis Dei nullam involvit contradictionem. 151. ſqq. Circa iſtud Adſertum notatu digna. 154. ſq. Obſ.
Ricardus Simonius Semipelagianiſmi Boſſueto jure incuſatus. 189. Adn. I.
Ripalda Jo. Martinez ſummopere commendatur. 52. ſaepius.
Romanus Senatus Chriſtum Deum ſuae adſciſci religioni expreſſe detrectat. 37. Adn. I.

S

Sacramentorum Liber S. Gregorio M. vulgo adſcriptus anne genuinus? 308. ſq.
Sacrificia Paganorum. 433. ſq.
Sadoletus Cardinal. a Semipelagianiſmo excuſari poſſe videtur. 190. Adn. II.
Sancti homines veteris legis in novo foedere feſtis eccleſiaſticis coluntur. 318. ſqq.
Sarpius Paullus. V. *Fleuryi*.
Scholaſtici Theologi vindicantur. 53. Adn.
Semipelagianiſmus. Ejus cauſſa praeliba-

Digitized by Google

batur. 183. & Adn. Fuſius retractata. 332. ſqq. Adnn.

Seraphina de Deo VENERABILIS Virgo Carmelitana, Caprenſis ſanctimonialium coenobii, pluriumque Inſtitutrix, doctrinae Molinoſi contra ſenſum illuſtrium & doctiſſimorum hominum praeſervide adverſatur, ejuſque errores in libro de manuductione ſpiritali latentes mirabiliter detegit & flammis addicit. 381. Adn.

Serryus Jac. Hiacynth. notatur. 273. Adn. I. Et tanquam juratus defenſor errorum Queſnelli merito perſtringitur. 385. Adn.

Servetus Mich. de peccato & juſtificatione qui philoſophice & pharisaice loquutus? 267. ſq. Adn.

Simon Magus Plurimis exſiſtimatus Servator mundi. 327. Adn. I. Quid de ſtatua, quae vulgo fertur ei erecta Romae? *ib.* Haereticorum primus. 329. Adn. III. Revera chriſtianus fuit. *ib.* An ſcripta contra legem chriſtianam vulgavit? 330. Adn. IV. Quo ſenſu tot, tantiſque encomiis Helenam commendaverit ſuam? 328. Adn. II.

Spiritus S. ſecundum ſubſtantiam donatur. 276. ſq.

de *Statibus naturae humanae* in ordine ad Gratiam doctrina. 190. ſqq.

Status naturae purae multis nominibus poſſibilis. 192. ſqq.

Supernaturalis rerum Ordo adſeritur, exponitur, defenditur, illuſtratur. 54. ſqq.

T

Taurobolium. Unum e praecipuis Paganiſmi ſacrificiis. 434.

Templa Ethnicorum. 427. ſq. Eorum Dedicatio. 429.

Teredatis Regis Edictum contra chriſtianos veriſimili argumento legitimum. 30. Adn.

S. *Thomas* unum ex praecipuis doctrinae Janſenianae articulis ante Janſenium praemonſtravit, atque ſubvertit. 398. ſq. Obſ.

Tichonius inter Afros fortaſſe primus Semipelagianiſmi adſertor. 182.

Tridentini Patres quanto ſtudio negotium de juſtificatione impii docendum ac definiendum curarint. 262. ſq. Adn. Optimo conſilio nullam ſcholae orthodoxae opinionem percellere decreverunt. 263. ſq. Adn. Eorum agendi ratio pro comparanda notitia haereſium proſcribendarum. 264. Adn.

V & U

Valſechius rejicitur. 146.

de *Vaticiniis ſupernis* doctrina elucidatur. 223. ſqq.

Vaticinium. V. *Prophetia*.

Vindices religionis revelatae adverſum Deiſtas nuperos. 50. Adn. III.

Virgines ante mortem violentam eis inferendam violandae ex lege Romanorum. 22.

Ulpianus Domitius Imperialium in chriſtianos Edictorum collector. 36. Adn. I.

Urim & Thummim perinſigne oraculum apud Hebraeos. 123. ſq. & Obſ.

VViclef & *VViclefitarum* cauſſa. 343. uſque ad 351. Primi Wiclefi adſectatores. 345. ſqq. & hoſtes catholici. 347. ſqq. Wiclefitarum in doctrina conſenſio. 350. Adn. Longa eorum poſteritas. 351. Adn. Wicleſiſmi propagatio ſtudio Jo. Hus, & Hieron. Pragenſis. *ib.*

LAUS DEO FINI VIRTUTIBUS OBTINENDO.

PRAE. PRIMIS EMENDANDA.

Pag.	*Lin.*	*ERRATA*	*CORRIGE.*
3	2	invitos	inviſos
13	14	licebet	licebat
25	36 col. 1.	tamen loca	loco
25	16	*Judaos*	*Judaeos*
32	47 col. 2.	differ ueras	differuerat
38	33 col. 2.	ab ceuſſam	ob cauſſam
40	22 col. 1.	adparticio nes	adparitiones
69	40	ex inſtiutio	ex inſtituto
86	15	poſt ea	poſtea
87	32	ἢ ἀπεκρυβῆναι	ἢ ἀπεκρύβησαν
121	9	*Artapanus.*	*Artabanus.*
150	27	Caroſtadius,	Carolſtadius,
251	32 col. 2.	Authorae	Authore
246	19	ſibendo	ſubeundo
275	14	recitudo,	rectitudo,
304	36	deiticant	deficiant
333	6 & 7 col. 1.	in negotio fatis	in negotio ſalutis.
391	32 col. 2.	quae Synodo Tridentino	quae a Synodo Tridentina
444	43 col. 2.	Ammonius. 179	177
Ibid	44 col. 2.	Annianus. 177	179
449	35 col. 2.	Diploma. 32 & 92	Diploma. 92
450	21 col. 2.	Antonini M.	M 63
Ibid.	22 col. 2.	Arcadii M. 63. 65	M. 65
Ibid.	32 col. 2.	Luciani & Marciniani.	& Marciani.
453	4 col. 2.	Myſt. ſup. 174	ſup. 164.
Ibid.	23 col. 1.	Feneſtella pro mer.	pro Miraculis
454	30 col. 2.	Ch. pro Myſt. ſup. 38.	Chriſti crucifixi
456.	34 col. 1.	Adolalim in ord. ſup. 41.	42
Ibid.	41 col. 1.	ſup. 39	*Adde*, Ammonius alter in &c.
Ibid.	46 col. 2.	in mer. 391	381
Ibid.	47. col. 2.	in mer. 327.	372
460	27 col. 1.	raptim. 59	54
461	26. col. 2.	*Courayeius* caſtigatur. 163	*Courayerus*. 263
464	53 col. 2.	advocanda. 76.	74

* In Adpendice praemiſſa ad p. xxiv. ubi dicitur SATURNINUS M. adde: Presbyter Africanus &c. (ex Act. SS. Saturnini, Dativi &c. ap. Ruin. cit. p. 412. ex pluribus codd. mſſ. & editis.)

Errata cetera leviora pro ſua benignitate corriget Lector.

Digitized by Google

EXCVDEBAT ROMAE
PAVLLVS IVNCHI TYPOGRAPH. ET BIBLIOP.
PROVISOR LIBRORVM S. R. E. IN BIBLIOTH. VATICANA
IN S. MICHAELIS AD RIPAM
AN. IVBILEI MDCCLXXV. X. KAL. DECEMBRIS
SEDENTE
PIO VI. PONT. OPT. MAX.
ANNO PONTIFICATVS I.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google